T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI

MODA RESMİ (İLLÜSTRASYONU) DERS ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETİM ELEMANI ve ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Burcu BAŞARAN

DOKTORA TEZİ

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Ayşe OKUR

Konya-2019

ÖNSÖZ

Beden insanın her yönüyle çözümlemeye çalıştığı yeryüzündeki var oluşunun temel nesnesidir. Doğayla, kendisiyle ve başkalarıyla iletişimde ve çatışmada kullandığı bir araçtır. Bedendeki değişim, bedeni koruma ya da sunma insanoğlunun temel iç güdüleri çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu amaçlarla bedene giydirilen giysiler, süslemeler ve müdahaleler insanın var oluşundan bu yana olagelmektedir. Sözsüz iletişimin dili olan beden ve giysiler insan hayatında önemli bir yer kaplamaktadır. Değişimin ve dönüşümün yavaş olduğu geleneksel toplumlarda her ne kadar tam olarak adlandırılmamış olsa da modern toplumlarda bu tutkuyu moda olarak adlandırmaktayız. Düşünce, siyasi, sanayi ve teknolojideki değişimler ve gelişimlerden sonra toplumsal katmanlaşmanın giyim davranışları üzerindeki etkisi de değişmiştir. Üretim hızının artıp, giysilerin ucuzlaması ve seri üretime dönmesiyle birlikte moda, toplumun her kesiminde ilgi görmeye başlamıştır. Tüm toplumlara hitap edebilecek potansiyele ulaşan olağanüstü bir üretim pazarlama ve dağıtım ağına sahip olan moda sistemi, kendi içerisinde pek çok meslek dalını barındırmaktadır. Elbette bu sistem içerisindeki en dikkat çekici mesleği tasarımdan üretime dek artık yıldızlaşmış olan moda tasarımı mesleği oluşturmaktadır. Yaratıcı ve özgün fikirler üretebilen, çağın ihtiyaçları doğrultusunda, hedef kitleye göre tasarımlar yapabilen tasarımcılar kolay yetişmemektedir. Pek çok zaman mesleğin içinden gelen ve sektörde yetişen tasarımcılar olduğu gibi, moda tasarımı alanında eğitim veren okullarda da pek çok başarılı ve disiplinler arası donanımlı tasarımcılar yetiştirilmektedir. Çok yönlü verilen tasarım eğitiminin en önemli kısmını mesleki derslerin yanı sıra yaratıcılığını ve özgünlüğünü geliştirip, estetik bakış açısı kazandıracak olan sanat eğitimi dersleri oluşturmaktadır. Moda tasarımı öğrencisi için hayalindeki fikirleri çarpıcı bir şekilde sunabileceği, estetik zevk ve yaratıcı güç kazanabileceği; mesleki ve sanatsal bilgiyi birleştirebileceği en önemli ve temel sanat eğitimi dersi kuşkusuz "Moda Resmi"dir.

Sonsuz sabrıyla çalışmayı olumlu yönlendiren ve beni daima destekleyen danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Ayşe OKUR'a; moda resmi alanında çalışmama vesile olan, akademik anlamda bana yol açan Hocam Sayın Hafize PEKTAŞ'a, tecrübe, bilgi ve ilgileriyle bana yön veren değerli TİK üyeleri hocalarım Sayın Prof. Dr. Melek GÖKAY'a, Sayın Prof. Dr. Şahin KESİCİ'ye; hayatım boyunca yanımda olan sevgili AİLEM'e, tez çalışmalarım esnasında bana destek ve katkıları ile biricik ANNEM'e, KIZIM'a ve EŞİM'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **i**

İÇİNDEKİLER ..... **ii**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **vii**

DOKTORA TEZİ KABUL FORMU ..... **ix**

BİLİMSEL ETİK SAYFASI ..... **xi**

KISALTMALAR ..... **xii**

ÖZET ..... **xiii**

ABSTRACT ..... **xvi**

I. BÖLÜM GİRİŞ **1**

1.1.Problem Durumu 11

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi 12

1.3. Sayıltılar (Ön kabuller) 14

1.4. Sınırlılıklar 14

1.5. Tanımlar 15

II. BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE **17**

2.1. Tasarım Eğitimi 17

2.1.1. Moda Tasarımı Eğitimi 21

2.2. Moda Resmi (Moda İllüstrasyonu) Nedir? 28

2.3. Modanın ve Moda İllüstrasyonunun Tarihsel Süreci 35

2.4. Günümüz Moda Tasarımı Eğitiminde Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersinin Gerekliliği 63

2.5. Moda Resmi Dersinin Dayandığı Temel Tasarım Ögeleri ve İlkeleri 67

2.5.1. Moda Resmi Tasarım Ögeleri 69

2.5.2. Moda Resmi Tasarım İlkeleri 76

2.6. Moda Resmi Dersi Eğitim Teknikleri 79

2.6.1. Moda Figürü Çizim Teknikleri 79

2.6.2. Siluete Giysi Giydirme Teknikleri 90

2.6.3. Model Tasarım Çizimi ve Renklendirme Teknikleri 91

2.7. İlgili Yayın ve Araştırmalar 105

3. BÖLÜM YÖNTEM 110

3.1. Araştırmanın Modeli 110

3.2. Çalışma Grubu 111

3.3. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Aracı 112

3.4. Verilerin Geçerlilik ve Güvenirliği 113

3.5. Görüşme ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları 114

3.5.1. Yarı Yapılandırılmış Uzman Görüşme Formu 115

3.5.2. Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu 117

3.6. Verilerin Analizi 118

4. BÖLÜM BULGULAR VE YORUMLAR 120

4.1. Türkiye'de Lisans Düzeyinde Eğitim Veren Moda Tasarımı, Moda ve Tekstil Tasarımı ile Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümlerinde Programa ve Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersine Yönelik Bulgular (1. Alt Problem) 120

4.1.1. Türkiye'de Lisans Düzeyinde Eğitim Veren Moda Tasarımı, Moda ve Tekstil Tasarımı ile Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümleri 121

4.1.2. Moda Tasarımı Programında Verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) ve Moda Resmi Dersi İçeriğine Sahip Derslerin Dağılımı 123

4.1.3. Moda Tasarımı Programında Verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) ve Moda Resmi Dersi İçeriğine Sahip Derslerin Dönem Saat Dağılımı 126

4.1.4. Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersine Kaynaklık Eden Sanat Eğitimi Dersleri 129

4.2. Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Görüşlerine Yönelik Bulgular (2. Alt Problem)..... 136

4.2.1. Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Kişisel Bilgilerine Yönelik Bulgular 137

4.2.2. Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Moda Resmi Dersine Yönelik Görüş ve Önerilerine Dair Bulgular..... 149

4.2.3.Moda Tasarımı Programına Öğrenci Alım Sınavına Yönelik Görüşler.. 152

4.2.4.Moda Resmi Dersinin Önemine Yönelik Görüşler 164

4.2.5.Öğrencinin Derse Gelmeden Önce Sahip Olması Gereken Ön Yeterliliklere Yönelik Görüşler 178

4.2.6.Öğrenciye Öncelikle Kazandırılması Gereken Bilgi ve Becerilere Yönelik Görüşler 186

4.2.7.Dersin İçeriğinde Uygulamaya Yönelik Tecrübe ve Görüşler 201

4.2.8.Geliştirmiş Oldukları Özel Yöntem ve Tekniklere Yönelik Görüşler..... 232

4.2.9.Yurtdışında Verilen Eğitime Dair Bilgi ve Tecrübe Üzerine Görüşler... 240

4.2.9. Üzerinde Durulması Gereken En Önemli Konulara Yönelik Görüşler.. 253

4.2.11.Derste Faydalanılan Kaynaklara Yönelik Görüşler..... 262

4.2.12.Ders İçinde Moda Trendlerine Yönelik Görüşler..... 278

4.2.13.Değerlendirme Yöntemine Yönelik Görüşler 286

4.3. Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Alan Öğrencilerin Moda Resmi Dersine Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular (3. Alt Problem)..... 299

4.3.1. Kadın, Erkek ve Çocuk Moda Figürlerini Çizebilme Başarısına Yönelik Görüşler 301

4.3.2. Moda Figürü Üzerinde Giysi Tasarlayabilme Yeterliliğine Yönelik Görüşler 312

4.3.3. Giysi Ögelerini ve Detaylarını Doğru Bir Biçimde İfade Edebilme Başarısına Yönelik Görüşler 317

4.3.4. Tasarımlarını Giysi Türü, Model ve Kumaş Özelliğine Göre Görselleştirebilme Başarısı, Severek veya Zorlanarak Yaptığı Çalışmalar Üzerine Görüşler 322

4.3.5. Tasarımlarını Renk, Doku ve Desen Özelliklerine Göre Renklendirebilme, Kullandığı Teknikler Üzerine Görüşler 329

4.3.6. Kavramsal ve Avangard Tasarım Yapma Üzerine Görüşler 343

4.3.7. Kendisine Ait Geliştirmiş Olduğu İllüstratif Bir Tarzın Olup Olmadığına Yönelik Görüşler 349

4.3.8. Moda Resmi Dersinden Beklentilerine Yönelik Görüşler 354

4.3.9. Moda Resmi Dersi İçin Okulda ve Okul Dışında Ayrılan Zamana Yönelik Görüşler 370

4.3.10. Dersin Mesleki Hedeflerine Ulaşmalarındaki Rolüne Yönelik Görüşler 373

5. BÖLÜM TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 384

5.1. Tartışma 384

5.2. Sonuç 389

5.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 389

5.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 391

5.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar 395

5.3. Öneriler 399

5.3.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler 399

5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler 401

KAYNAKÇA 402

EKLER 435

Özgeçmiş 441

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Görüşme Yapılan Uzmanların Görev Yerleri, Eğitim Alanındaki Hizmet Yılları, Akademik Unvanları 116

Tablo 2: Görüşme Yapılan Öğrencilerin Dağılımı 117

Tablo 3: Türkiye'de Lisans Düzeyinde Eğitim Veren Moda Tasarımı, Moda ve Tekstil Tasarımı ile Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümleri 121

Tablo 4: Moda Tasarımı Programında Verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) ve Moda Resmi Dersi İçeriğine Sahip (Zorunlu ve Seçmeli) Derslerin Dağılımı 123

Tablo 5: Moda Tasarımı Programında Verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) ve Moda Resmi Dersi İçeriğine Sahip (Zorunlu) Derslerin Dönem Saat Dağılımı 126

Tablo 6: Moda Tasarımı Programında Verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) ve Moda Resmi Dersi İçeriğine Sahip (Seçmeli) Derslerin Dönem Saat Dağılımı 128

Tablo 7: Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Eğitim Bilgilerine Yönelik Bulgular 137

Tablo 8: Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Görev Yeri, Hizmet Yılı ve Akademik Unvan Bilgilerine Yönelik Bulgular 139

Tablo 9: Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Moda Resmi Dersine Yönelik Görüş ve Önerileri 149

Tablo 10: Moda Tasarımı Programına Öğrenci Alım Sınavına Yönelik Görüşler .. 152

Tablo 11: Moda Resmi Dersinin Önemine Yönelik Görüşler 164

Tablo 12: Öğrencinin Derse Gelmeden Önce Sahip Olması Gereken Ön Yeterliliklere Yönelik Görüşler 178

Tablo 13: Öğrenciye Öncelikle Kazandırılması Gereken Bilgi ve Becerilere Yönelik Görüşler 186

Tablo 14: Dersin İçeriğinde Uygulamaya Yönelik Tecrübe ve Görüşler 201

Tablo 15: Geliştirmiş Oldukları Özel Yöntem ve Tekniklere Yönelik Görüşler 232

Tablo 16: Yurtdışında Verilen Eğitime Dair Bilgi ve Tecrübe Üzerine Görüşler... 240

Tablo 17: Üzerinde Durulması Gereken En Önemli Konulara Yönelik Görüşler... 253

Tablo 18: Derste Faydalanılan Kaynaklara Yönelik Görüşler..... 262

Tablo 19: Ders İçinde Moda Trendlerine Yönelik Görüşler..... 278

Tablo 20: Değerlendirme Yöntemine Yönelik Görüşler 286

Tablo 21: Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Alan Öğrencilerin Moda Resmi Dersine Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular..... 299

Tablo 22: Kadın, Erkek ve Çocuk Moda Figürlerini Çizebilme Başarısına Yönelik Görüşler 301

Tablo 23: Moda Figürü Üzerinde Giysi Tasarlayabilme Yeterliliğine Yönelik Görüşler 312

Tablo 24: Giysi Ögelerini ve Detaylarını Doğru Bir Biçimde İfade Edebilme Başarısına Yönelik Görüşler..... 317

Tablo 25: Tasarımlarını Giysi Türü, Model ve Kumaş Özelliğine Göre Görselleştirebilme Başarısı, Severek veya Zorlanarak Yaptığı Çalışmalar Üzerine Görüşler 322

Tablo 26: Tasarımlarını Renk, Doku ve Desen Özelliklerine Göre Renklendirebilme, Kullandığı Teknikler Üzerine Görüşler 329

Tablo 27: Kavramsal ve Avangard Tasarım Yapma Üzerine Görüşler..... 343

Tablo 28: Kendisine Ait Geliştirmiş Olduğu İllüstratif Bir Tarzın Olup Olmadığına Yönelik Görüşler..... 349

Tablo 29: Moda Resmi Dersinden Beklentilerine Yönelik Görüşler 354

Tablo 30: Moda Resmi Dersi İçin Okulda ve Okul Dışında Ayrılan Zamana Yönelik Görüşler 370

Tablo 31: Dersin Mesleki Hedeflerine Ulaşmalarındaki Rolüne Yönelik Görüşler 373

TEZ KABUL

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Burcu BAŞARAN tarafından hazırlanan *Moda Resmi (İllüstrasyonu)Ders Öğretim Programının Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşleri Işığında Değerlendirilmesi* başlıklı tez tarafımızdan amaç, kapsam ve kalite yönünden değerlendirilmiş olup, 18/12/2019 tarihinde Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim İş Eğitimi Bilim Dalı ***Doktora Tezi*** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

	Unvanı Adı Soyadı	**İmza**
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Ayşe OKUR	
Üye	Prof. Dr. Melek GÖKAY	
Üye	Prof. Dr. Şahin KESİCİ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Hafize PEKTAŞ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Hülya KAROĞLU	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Tez Çalışması Orijinallik Raporu Formu

Öğrencinin				
	Adı Soyadı	Burcu BAŞARAN	Numarası	128309033002
	Anabilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı		
	Bilim Dalı	Resim İş Eğitimi Bilim Dalı		
	Programı	Doktora		
	Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Ayşe OKUR		

Tez Başlığı	Moda Resmi (İllüstrasyonu) Ders Öğretim Programının Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşleri Işığında Değerlendirilmesi

Rapor Türü	Mezuniyet

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın İç Kapak, Özetler, Ekler ve Ana Bölümlerden (Giriş, Alan Yazın, Yöntem, Bulgular, Tartışma, Sonuçlar ve Öneriler) oluşan toplam **460** sayfalık kısmına ilişkin, 23/12/2019 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%4** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez kabul sayfası hariç,
2. Tez çalışması orijinallik raporu hariç,
3. Bilimsel etik beyannamesi hariç,
4. Ön söz hariç,
5. İçindekiler hariç,
6. Simgeler ve kısaltmalar hariç,
7. Kaynakça hariç
8. Özgeçmiş hariç,
9. Alıntılar dâhil,
10. 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

23/12/2019
Burcu BAŞARAN
İmza

23/12/2019
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe OKUR
İmza

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynakça listesine eklendiğini beyan ederim.

21/12/2019

Burcu BAŞARAN

KISALTMALAR

B. : Bölümü

Böl. : Bölümü

B.Y.O. : Bilimler Yüksek Okulu

Fak. : Fakülte

Giy. : Giyim

İst. : İstanbul

Tas. : Tasarım

Tekn. : Teknolojileri

Teks. : Tekstil

Üni. : Üniversitesi

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

vs. : ve saire

Y.O. : Yüksek Okulu

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	Burcu BAŞARAN
	Numarası	128309033002
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı
	Bilim Dalı	Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Dr. Öğretim Üyesi Ayşe OKUR
	Tezin Adı	Moda Resmi (İllüstrasyonu) Ders Öğretim Programının Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşleri Işığında Değerlendirilmesi

ÖZET

Günümüz endüstri anlayışı, çağın getirdiklerini dahi geride bırakarak hızla ilerleme, evrilme ve dönüşüm içerisine girmektedir. Sanayi Devrimi'nden bu yana teknolojide ve fabrikalaşmada yaşanan atak ile kitle üretimine geçilmesi, endüstri ürünlerinin biçimlerinde yozlaşmaya neden olmuştur. Estetik bir bakış açısı ve tasarım anlayışı gerektiren bu durum, ürünlerin sanatsal bir bakış açısıyla düşünülmesi ve yaratılması ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyaçtan yola çıkarak ve sistemleşerek gelişen tasarım eğitimi anlayışı, o günden bugüne dek anlamını ve önemini artırarak devam ettirmektedir. Endüstriyel bir ürün haline gelen giyim kuşam, pek çok üründen daha hızlı bir biçimde üretilmekte ve tüketilmektedir. Estetik yenilenmeyle her seferinde yeniden hoşa giden yeni biçimler yaratma çabası, giyim endüstrisi içinde hayati bir önem kazanmıştır. Üstelik sosyal bir kimlik kazanarak, toplum içinde kendini kabul ettirme, beğenilme arzusu, sosyal statü sağlama veya sosyal bir mesaj verme gibi toplumsal ihtiyaç ve dürtülerin tatmin edilmesinde de giysilerden daha kolay ulaşılıp tüketilebilen, bizzat kendi bedenimizle ilgili bu kadar kuvvetli başka bir endüstri ürünü yoktur. Hızla üretilip tüketilirken, hoşa giden biçimler yaratarak, doğru mesajlar verip, kişiye uygun kimlikler yaratma çabasında olan giyim kuşam, sanat ve tasarım eğitimi gerektiren en önemli alanlardan birisini oluşturmaktadır. Temel sanat eğitimi ve figür çizimi ile

alt yapıyı oluşturan moda tasarımı öğrencisi, moda resmi dersi ile de sadece hayalindekileri canlandırarak iki boyutlu düzleme aktarmakla kalmayıp; aynı zamanda da estetik eğitim olan sanat ve tasarım eğitimini almakta, görsel vizyonunu ve zihnini beslemektedir.

Moda resmi dersinin, moda tasarımı öğretim programındaki yerini, konumunu, önemini, işlenişini ve içeriğini belirlemek gibi pek çok açıdan dersi derinlemesine inceleme altına alan bu araştırmada, kapsamlı bir literatür araştırması yapılmış, eğitim, moda, sanat ve tasarım disiplinleri arasında bir bağ kurularak konu incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın verilerini oluşturmak için Türkiye'deki ders programları ile Avrupa'daki moda tasarımı ders programları incelenmiş, moda resmi eğitimi veren uzmanlarla ve moda resmi eğitimi alan öğrencilerle yüz yüze görüşülerek birinci elden bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma moda tasarımı eğitimi için moda resmi dersinin yeri, gelişimi ve önemini anlayabilmek için, dersin ön yeterlilikleri, içeriği, kapsamı, uygulanan tekniği, yöntemi, yararlanılan kaynakları ve değerlendirme yöntemi gibi pek çok açıdan dersi irdelemeyi amaçlamıştır.

Araştırmaya öncelikle ÖSYM yerleştirme kılavuzunda yer alan moda tasarımı lisans programlarını belirleyerek, bu programlarda yer alan moda resmi derslerinin ders saati, ders zamanı ve ders içeriklerinin incelenmesiyle başlanmıştır. Yerinde gözlem ve görüşme amacı ile örneklem olarak belirlenen üniversitelere gidilerek araştırmacı tarafından uzmanlar ve öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Transkripsiyonu yapılan görüşmeler içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiş, elde edilen bulgular araştırma soruları çerçevesinde yorumlanmıştır. Bulgular yorumlanarak tartışılmış, sonuçlar yazıldıktan sonra çalışmayla ilgili önerilere yer verilmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlardan, önemli görülenlerden bazıları şu şekilde sıralanmıştır:

- Moda tasarımı programına öğrenci alımının merkezi sınav sistemi ve moda tasarımı eğitimine uygun yetenek sınavı kombinasyonu ile yapılması gerektiği belirlenmiştir.

- Moda tasarımı öğrencisinin insan vücudunu tanıyarak, doğru, estetik ve işlevsel tasarımlar yapabilmesinde; hayalindeki tasarımı doğru ve estetik bir biçimde iki boyutlu düzleme aktarabilmesinde; estetik bakış açısı kazanıp, yaratıcılığını kullanarak kendisini ifade edebilmesinde moda resmi dersinin moda tasarımı programı içerisinde önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Moda tasarımı eğitim programlarında yer alan moda resmi derslerinin tam anlamıyla uygulanabilmesi için programda verilen zamanın yeterli olmadığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Moda Resmi, Moda İllüstrasyonu, Tasarım Eğitimi, Moda Tasarımı Eğitimi, Sanat Eğitimi

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	Burcu BAŞARAN
	Numarası	128309033002
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı
	Bilim Dalı	Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Dr. Öğretim Üyesi Ayşe OKUR
	Tezin İngilizce Adı	EVALUATION OF THE FASHION DRAWING (ILLUSTRATION) LESSON TEACHING PROGRAM UNDER THE LIGHT OF LECTURERS' AND STUDENTS' OPINIONS

ABSTRACT

Today's industry understanding is in rapid progress, evolution and transformation, leaving behind even what the era brings. Since the Industrial Revolution, mass production started thanks to progressing in technology and factorization but this case caused degeneration in the forms of industrial products. This situation, which requires an aesthetic point of view and an understanding of design, has led to the need consideration and creating the products with an artistic point of view. Design Education Understanding starting from this need and developing systematically continues to increase its meaning and importance since that day. Clothing, which has become an industrial product, is produced and consumed more quickly than many products. The effort to create new forms that are always pleasing with aesthetic renewal has gained vital importance in the clothing industry. Moreover, there is no other industrial product that is so powerful about our own body that can be easily reached and consumed from the garments in the satisfaction of social needs and impulses such as gaining a social identity, accepting oneself, desire to be liked, providing social status or giving a social message. While clothing is produced and consumed rapidly, it strives to create appropriate forms and to create appropriate identities by giving correct messages; therefore, it is one of the

most important fields requiring art and design education. The fashion design student, who forms the infrastructure with basic art education and figure drawing, not only transfers the imagination to the two-dimensional plane with the fashion drawing lesson but also transfers it to the two-dimensional plane; at the same time, he takes art and design education, which is aesthetic education, and feeds his visual vision and mind.

In this research, the Fashion Drawing Lesson has been examined in detail in terms of determining the place, position, importance, processing and content of the Fashion Drawing Lesson in the official fashion design curriculum and a comprehensive literature search has been conducted; then the matter has been tried to be examined thanks to a link has been established between education, fashion, art and design disciplines.

The course syllabus in Turkey and some of fashion design course programs in the world were examined; the experts providing fashion formal education and the students who received fashion formal education were interviewed face-to-face to obtain information first-hand.

The study aims to examine the course in many aspects like the pre-qualifications, content, frequency, scope, technique, method, sources and evaluation methods of the course in order to understand the place, development and importance of fashion formal education for fashion design education.

First of all, the study started by determining the fashion design undergraduate programs in the OSYM (Assessment Selection and Placement Center) placement guide and examining the course hours, course times and course contents of the fashion formal courses in these programs. The researcher visited the designated universities for the purpose of on-site observation and interview, and conducted semi-structured interview questions and face-to-face interviews with experts and students and recorded them. The transcribed interviews were analyzed using content analysis method and the findings were interpreted within the framework of the

research questions. The findings were interpreted and discussed, and after the results were written, suggestions about the study were included.

Some of the important results of the research are listed as follows:

- It has been determined that the admission of students to the fashion design program should be made with the combination of central examination system and talent exam suitable for fashion design education.
- It has been determined that the fashion drawing lesson has an important place in fashion design program in gaining aesthetic perspective and expressing itself by using creativity for the fashion design student's ability to recognize the human body and make accurate, aesthetic and functional designs; to transfer the imaginary design accurately and aesthetically to the two-dimensional plane.
- It was seen that the time granted for the program was not sufficient in mean of implementation of the fashion drawing lessons properly in the fashion design education programs.

Key Words: Fashion Drawing, Fashion Illustration, Design Education, Fashion Design Education, Art Education.

I. BÖLÜM GİRİŞ

Sanat, nicelik olmadan saf niteliktir ve ürünleri tekildir, yeniden üretilemezler (Hollingsworth, 2009: 15). Sanayi ürünleri olan seri üretimler ise defalarca kopyalanarak birden fazla, hatta milyonlarca üretilebilirler. Kitlesel üretimin gerçekleştiği bu esnada çoğu zaman incelikli ve özel niteliklerini yitirirler.

Sanatın en basit ve kullanılan tanımı, hoşa giden biçimler yaratma çabasıdır. Yaratılan bu biçimler, güzellik duygumuzu okşamaktadır (Read, 1960: 22). Sürekli güzellik peşinde olan insan, çevresini ve kendisini güzelleştirmeye çalışır. Etrafımızı çevreleyen hoşumuza giden nesnelerle düzen kurmak; yaşama motivesini artırır, mutluluk ve neşe verir. İnsan, farkında olarak ya da olmayarak bu düzenin öznesi veya nesnesi haline gelebilir. Hoşa giden biçimler yaratırken, özne; yarattığı özellikler ve nesnelerle bedenini donatırken yaptığı işin nesnesi durumuna geçer.

Çağımızın başlıca özelliklerinden birisi; 20. yüzyılın ilk çeyreğinde geleneklerin yıkılmasıyla birlikte, teknolojinin de hızla yayılmasının etkisiyle, sanatları birbirinden ayıran keskin sınırların aşılmasıdır. O yıllarda, görsel sanatların sınırlarını zorlayan sanatçıların attıkları tohumların, değişik alanlarda kendisini göstermesine bugün şahit olmaktayız (İpşiroğlu, 2010). Sanat, yaratıcı, yeni ve denenmemiş olanı kendine görev edindiği için daima hedefi, sınanmamış, görülmemiş ve bilenmeyeni bulmaktır. Bunu yaparken de kendine has, özgün, yaratıcı, estetik, cesur bir tavır takınarak; istediği hedefe varıncaya dek, bıkıp usanmadan denemeye devam eder. Sanatın insana tanıdığı bitip tükenmek bilmeyen bu özgürlük alanı, sanat biçimlerinde gittikçe genişlemekte, sanatın hiçbir şeyi dikte etmemesi, farklı arayışlar ve yeni biçimler yaratma tutkusuyla insanları önceden kurgulanamayacak varışlara götürmektedir. Bu arayışlar içerisinde gelişen sanatın sınırlarının erimesi ve birbiri içerisine geçmesi pek çok sanat alanının yan yana, içi içe ve birlikte hareket etmesine neden olmaktadır. Endüstriyel bir tasarım alanı olan moda ile sanatın sınırları da gittikçe eriyerek belirsizleşmiş, podyumlardaki giysilerden bazıları birer sanat nesnesine dönüşürken, bazıları da galerilerde ve müzelerde yerlerini almıştır.

Sanatın ürettiği değer "estetik" olarak adlandırılmaktadır (Hollingsworth, 2009: 17). Güzelliğin bilimi olan estetik; hoşa gitme, haz alma ve tat alma gibi hoşa giden her olguyu haz fenomeni ile açıklamaktadır (Aykut, 2012: 71). Doğanın ve yaşamın tümünde kendisini gösteren estetik; sanatın, doğanın, günlük kullandığımız nesnelerin, sporun, davranışın, bilim ve teknoloji ürünlerinin hatta kişisel görünüşün estetiği haline gelmiştir (Acar, 2012: 22). İnsan yaşamının tüm alanlarında yeni ve aynı zamanda estetik biçimler yaratma olgusu olan moda; insan yaşamını devingen kılan, toplumun kültürel yapısına yön veren, evrensel bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır (Tunalı, 2009: 108).

Her estetik obje, duyarlılığa dayalıdır ve "hoşlanma" denilen estetik etkiyi meydana getirir. Hoşa giden bu görünüş satın alma davranışını gerçekleştirmektedir. Değiş tokuş değeri olan metaların görünüm duyarlılığı ile hoşa gitmesini "meta estetiği" ile açıklayan Haug (1997: 17); "*Metanın en geniş anlamıyla estetik yanı: Metanın duyusal görünüşü ve kullanılma değerine ilişkin anlamı nesneden ayrılmalıdır. Görünüş satış eylemi için varlıktan daha önemlidir. Görünüşü estetik olmayan bir meta satılamaz*" demektedir.

Tasarım alanı da seramik, grafik, animasyon, tekstil vb. seri üretilebilen, metaya dönüşmüş nesnelerle ilgilidir. Pazar değeri olan her şey metadır. Her tasarım ürününün pazarlanma ve çoğaltılma niteliği ne olursa olsun, estetik bir obje olma özelliği kazanmış olması gerekmektedir. Her tasarım, estetik güzeli yakalama ve yaratma sürecidir; bu açıdan bakıldığında resim ve heykelle diğer görsel sanatların arasında hiçbir fark kalmamaktadır. Günlük tüketim niteliği, metanın estetik obje olup olmadığının belirleyici faktörü değildir (Atalayer, 1994a: 17, 18).

Her türlü metayı üretenler, metanın estetik niteliğine de önem vermek durumundadırlar. Günümüzde bu durum, özellikle yeni bir bilim ve sanat alanı olan endüstri tasarımının doğmasına sebep olmuştur. Endüstri tasarımının konusu metaya estetik biçim vermesi ve metayı estetik olarak tasarlamasıdır (Tunalı, 2008: 91). Sosyal bilimciler için güzellik, sosyal bir inşadır ve her şeyin estetik görülebilmesi ihtimal dahilindedir. Modanın estetik değeri, moda katılımcılarının fikir birliğinden

kaynaklanmaktadır. İnsanlar moda olanın moda olmayandan daha estetik ve daha iyi olduğuna inandırılmışlardır (Kawamura, 2016: 130).

Tüketicinin zevk ve beğenileri ile sınırlanmış dizayn üretimi, daima kar amacı gütmektedir. Kârın sürekli olabilmesi için ise görünüşün sürekli değişmesi, yenilenmesi, tüketicilerin yönlendirilerek, hatta şartlandırılarak sürekli değişen modellerle tüketiciye hükmedilmesi gerekmektedir (Atalayer, 1994a: 22). Baudrillard'a (2016: 154) göre: "*Biçimlere her zaman önce bir ölme, bir tür soyutlama süresi tanımaktadır moda; zamandan etkilenmeyen biçimler etkin göstergelere dönüşmekten ve eğilip bükülen bir zaman anlayışına uygun olarak, günceli güncel olmayan görüntüleri ile taciz etmek üzere geri gelmektedirler. Bu işi geriye dönüşün çekiciliğinden yararlanmak üzere yapmaktadır. Bu yeni baştan başlamanın estetiğidir*". Metanın görüntüsü periyodik olarak değiştirilmek koşuluyla o an kullanılmakta olan diğer örneklerinin kullanım süreleri kısaltılmaktadır (Haug, 1997: 40). Estetik yenilenme ile metanın görünüşünü kar amacıyla değiştiren üreticiler, bir estetik yenilikten diğerine ekonomik hedefler için geçmektedirler (Tunalı, 2009: 107). Frisby (2013: 38), metaların birbiri ardına farklılaşmasının en açık biçimde modada görüldüğünü söylemektedir. Duncum: "*Hiçbir zaman gelişmiş ülkelerin ekonomisi, bugünkü kadar ürünlerin yaşamsal önemleri ve kullanılması üzerine değil de nesnelerin biçimleri ve imgeleri üzerine yapılanmamıştı*" demektedir. Ekonomik ve kültürel emperyalizm anlamında tüketime yönelik yayılmacılık gösteren bu ülkeler; bireylerin ürünün kendisinden çok görüntüsünün etkisinde kalarak tüketim yaptığını göstermektedir (Kırışoğlu, 2009: 45). Başlı başına bir baskı olan moda kurumu, bütün toplumu etkisi altına almaktadır. Paradoksal bir biçimde geçici olana yön verirken, kendi biçimselliğini bu geçiciliğin ivmesinde bulur (Lefebvre, 1998: 161,163). Estetik nesne ile kullanım nesnesinin sadece iç içe geçmekle kalmayıp, tamamen ticaretin güdümünde olmasını eleştiren Foster; günlük kullanım eşyalarından, giysilerden genlere dek her şeye tasarım gözüyle bakılmasını eleştirel bir şekilde dile getirmiş, günümüz tasarımcısının hakimiyet alanının bu denli geniş olmasına dikkat çekmiştir (Foster, 2004: 33).

Fizik bilimine göre Dünya, ölümcül ısıya yaklaşırken, biyolojiye göre yaşam çeşitlenmiştir. Çağların değişimi tasarımı zorlamış ve benzer çelişkilere götürmüştür (Busch, 2015: 84). Kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte moda evrensel bir hale dönüşmüştür. İletişim araçlarını elinde bulunduran teknolojik olarak gelişmiş ülkeler, kültür kodlarını tüm dünyaya yayarak ulusal düzeyde gelişebilecek kültürel yaratıcılığı engellemektedirler (Barbarosoğlu, 2009: 87-89). Tercihlerin eşitleniyor gibi görünmesi küreselleşmenin sonucunda tasarımın "McDonaldslaşması" ve tüm Dünya üzerinde aynı alışveriş merkezlerinin kurulmasına neden olurken, tasarımda termodinamik bir dengeye doğru yol alıyormuşuz gibi görünmektedir (Busch, 2015: 84). Etrafımızı saran aşırılıkların içerisinde gittikçe boğuluyoruz ve durmadan değişen nesnelere ve yaşam tarzına ulaşabilmek için daha çok çalışıp, daha çok yorulup, daha çok tüketerek ve tükettikçe de tükenerek kendimize yabancılaşıyoruz.

Günümüzde geleneksel tüketim modelleri yerine, modanın daha fazla demokratikleşmesiyle hızlı tüketim olarak adlandırılan, sezon anlayışıyla değil, tüm yıl boyunca sürekli yeni tasarımlar ve farklı ürünlerin sunulduğu radikal bir perakendecilik yöntemi başlamıştır. Kitlesel üretimin başlangıcı olarak kabul edilen "Hızlı Moda", hazır giyimin ortaya çıkışından itibaren en önemli gelişme olarak kabul edilmektedir. Ürün döngüsünün oldukça kısa olduğu bu sistemde, her ziyaretinde yeni bir şeyler bulan tüketici, sınırlı sayıda üretilmiş olan ürünü yakalama ayrıcalığına kavuşmakta; kendi stilini üretirken ihtiyacı olan bireysellik, kişiselleştirme ve bağımsızlığı sağlanmaktadır (Kireçci, 2015: 154-158).

Genellikle ürünlerin ömürleri kısalmakta, kalıcılığı ve sürekliliği temel alan tüketim değerleri yıkılarak, geçicilik düşüncesi ile tüketim anlayışı hız kazanmaktadır. Aniden yok olan ve gözden düşerek geri plana atılan ürünler etrafımızı sarmaktadır. Ve çöplükler teknik anlamda ölmemiş sayıları milyonları aşan ürünlerle dolmaktadır (Küçükerman, 1997: 115).

Kapitalizmle birlikte kültürel ürünler de dahil olmak üzere her şeyin metalaştığı görülmektedir. Kapitalizm bir nevi yaratmaya yönelik yıkıcılık yapmakta, sanatta, tasarımda ve üretimde satış üzerine rekabeti artırmaktadır. Sürekli değişimi yani eskiyi ve öncekini yadsıma görüşünü ortaya çıkarmaktadır. Sürekli değişim

anlamına gelen modernizm (Turani, 2009: 169) ve modernizmin en görünür ifadesi moda, sürekli değişim döngüsünün önemli bir parçası haline gelmiştir. 1852'de yenilikçi şair Theophile Gautier'e göre modernizm: "*Sanat alanlarında çağdaş yaşamın maddi ve duygusal tezahürünü temsil eden, sürekli değişen ve devingen doğayı ilham kaynağı olarak kabul eden nesnelerin üretim şeklidir*" (Lehmann, 2009: 297). Geleneksel toplumda değişimin az ve sınırlı olması estetik beğeniyi yerel düzeyde tutarken, moderniteyle birlikte gelen küreselleşme sonucunda estetik beğeniler evrensel bir hal almıştır.

1960'lardan sonra geliştirilen bir kavramla modernizm sonrası ifade edilmiştir. Post-modernizm diye adlandırılan bu dönem, modernizm sonrası, ötesi anlamlarına gelmektedir; başlangıçta sanat alanları için kullanılmışsa da günümüzde her şeyin içine nüfuz etmiş bir kavramdır. Postmodernizm, kent kökenli kültürel bir değişimdir. Yaşadığımız postmodern dönemde; yaşam ve sanat, seçkin ve popüler sanat arasındaki sınırlar bir bir silinmiş; her nesnenin sanat yapıtı, her insanın sanatçı olduğu düşüncesine ulaşılmıştır (Aktaran: Demir, 2009: 63). Yüksek kültür ile popüler kültür/kitle kültürü arasındaki hiyerarşi çökmüş, sanat ve gündelik hayat arasındaki sınırlar kaybolmuş, eklektizmi ve kodların harmanlanmasını destekleyen bir üslup melezliği gelişmiş; parodi, pastiş, ironi, oyunculuk ve kültürün yüzeysel derinsizliği selamlanmış, sanat üreticisinin dehası gözden düşerek, sanatın ancak yinelenmeden ibaret olabileceği varsayılmıştır (Featherstone, 2013: 30).

Birey ilişkilerinin anonimleştiği çağdaş kitle toplumunda, metropolde yalnız başına kaybolmuş, ama bu kayboluşun içinde farklı olmak isteyen kişiye hitap edecek ürünler üretilmeye başlanmıştır. Kitleselliğin, anonimliğin ve özel olmanın gereklerini gerçekleştirmek hedeflenirken, postmodernist tüketici üretici haline dönüşmüş, kendi tükettiğini kendisi üretir hale gelmiştir (Turani, 2009: 193). Postmodern dönemde metalara sadece yalın bir nesne olarak değil, simgesel değere sahip anlam yüklü nesneler olarak bakılmakta; tüketim, imajlar vasıtasıyla seyirlik bir hal almaktadır. Dünyevi kaygılarından imajların sağladığı anlık tatminle kurtulduğunu düşünen birey, her tatminin ardından yeni bir imaj ve yeni bir istekle tüketim arzusunu sürdürmektedir (Tan, 2011: 87).

Post-modern sokak kültürünün radikal aşırılığında post-modern moda anlayışı, post-modernizmin özelliklerinden olan yaptakçılık tarzıyla, yani birliktelik ve uyum ilkesine karşı bir biçimde, pek çok zaman ironik ya da parodik bir etki meydana getirmek üzere uyumsuz ve karmaşık parçaların doğaçlama olarak bir araya getirilmesiyle oluşturulmaktadır (Pektaş, 2006: 205). Temelinde düşünsellik olmayan ve tamamen tüketimin baz alındığı postmodern üretimler, rahatlıkla kiç ürün kapsamında değerlendirilebilmektedir. Her yolun mubah olduğu bu dönemde, kiç anlayış kendisini sanattan önce moda gibi giyim kuşam ve yaşam biçimleri alanında göstermiş, çoğu toplumda kiç bir moda halini almıştır (Demir, 2009: 14, 63). Aşırı duygusal ya da gösterişli olarak değerlendirilen modada kiç kavramı, küçümsenerek eleştirilen kitle kültürü ya da seri üretilen ürünlerden ortaya çıkmaktadır. Estetik açıdan eleştirilerek aşırı cafcaflı bulunsa da günümüzde pek çok insan kiç tasarımlardan hoşlanmaktadır. Ünlü tasarımcı Jean Paul Gaultier moda dünyasına kiçi kabul ettiren önemli bir tasarımcı olmuştur (Ambrose, Harris, 2012: 186).

İnsan doğası gereği yalnız değil, topluluklar halinde yaşamaktadır. Yaşadığı toplumsal ilişkiler çemberi insanı yaşadığı fiziksel çevreden kendi bedenine dek uyguladığı bir dizi biçim tercihlerine zorlamaktadır. Bazen aktif, bazen pasif durumdadır (Tansuğ, 1982: 121). Tüm kültürlerde giyinme bir bedensel korunma aracından çok daha fazlasını ifade etmektedir. Sembolik olarak kendini sergileme aracı, bireysel kimlik anlatılarına uygun bir dış biçim kazandırma yoludur. Giyim kendini gösterme, kişisel biyografiyi sergileme aracı olduğu kadar gizleme aracıdır da (Giddens, 2014: 86-88).

Modernlik bir kodsa, moda da onun amblemidir. Modernliğin tam kalbinde yer alan moda, cinsellikten iletişim araçlarına, sanattan politikaya, modernlik düzeninin tamamında bu mantık altında işlemektedir (Baudrillard, 2016: 156-158). Beden, devasa tüketim projesinin vazgeçilmez bir çalışma alanı ve odak noktası haline gelmiştir. Sistemin istediği tüketimi yapan bir beden üretmek, günümüz modern toplumunun en önemli hedeflerindendir. İdeolojilerin, dinlerin ve siyasal rejimlerin istedikleri insan tipini oluşturabilmek için tahakküm kurduğu bedenler, yontulmakta, törpülenmekte, sınırlandırılmakta ve istenilen hale getirilmektedirler (Okumuş, 2011:

46,49). Her zaman bir ölçüde bireyselleştirmenin araçları olan giyim ve makyaj gibi unsurlar daha çok arzulanır hale gelmiştir. Dış görünüş ve giyim kuşam sadece kişisel değil, toplumsal kimliklerin, cinsiyetin, sınıfsal konum ve mesleki statünün bir göstergesi olmayı sürdürmektedir (Giddens, 2014: 132, 133).

Statü elde etme çabası içinde olan kişiler, gerçek ihtiyaçlarının dışında kullanım değerini bir kenara bırakarak, değişim değeri üstün metalara yönelmekte; pazardan alınan malların yarar işlevi geri planda kalarak gösterge işlevi baş köşeye geçmektedir. İyi hayat imleriyle ilişkilendirilen metalar Post-fordist üretim ve tüketim sisteminde tasarımların çağrıştırdığı yaşam tarzları için satın alınmaktadır (Pektaş, 2011: 226, 227). Kapitalist sistem kendi sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına uygun insan prototipi pazarlamaktadır. Bireysel kimlikleri inşa ederken; bireye yaşamının çerçevelerini çizen metalar, belirli yaşam tarzlarının ürünü olup tüketime dayalı bu yaşam tarzlarının yeniden üretiminden sorumludur. Söz konusu yaşama uygun olarak yetişen yeni bireylerin; tüketime uygun yaşayan kimliklerin dolaşıma girdiği, tüketimin ipleri, kapitalizmin eline verilmektedir (Eke, 2013: 148). "*Moda endüstrisi, toplum üretim araçlarına sahip olmaktan kaynaklanan güç ve kar hırsının sonucu olan kapitalist sömürü düzeninin yansıması halini almıştır*" (Hoskins, 2015: 32).

Robin Hood'a göre, "*Şövalyeyi, herhangi bir adamdan ayıran tek şey üzerindeki giysidir*" (Aktaran: Hoskins, 2015: 19). Barthes, moda olgusunun analizinde baştan sona hayali ya da tamamen entelektif bir giysi tanımlamaktadır. Giysinin görüntüsü, yazı halinde anlatımı ve gerçek giysi arasında ayrım yapmaktadır. "*Arzulatan şey, nesne değil, addır. Sattıran şey, düş değil, anlamdır*" (Waquet, Laporte, 2011: 60). Barthes'e göre giyim dili şunlardan oluşmaktadır: Giysinin ve giysi parçalarının karşıtlıkları ve bunlardaki değişim, anlam değişimine neden olmaktadır. Bir bere ya da melon şapka giymek aynı anlamı taşımamaktadır. Giysilerin ya da giysi parçalarının yukarıdan aşağıya ya da üst üste birleşiminden doğan kurallar, bireysel giyinme olguları, örneğin, kişisel giysinin boyu, temizliği, eskiliği, parçaların özgür birleşimi farklı anlamlar içermektedir (Barthes, 2016: 39).

Gösterge sözcüğü kendisinden başka bir şeyin yerini tutan, kendisinden başka bir şeye gönderme yapan her tür kavram, olgu ya da nesne olarak betimlenmektedir (Zeybek, 2007: 97). Örneğin giyimin önemli bir tamamlayıcısı olan ve neredeyse insanlığın varoluşundan bu yana kullanılagelen şapka ve başlıklar geleneksel toplumlarda; sosyal konumun ve kişisel tutumun bir bakışta insanları tanımlayabilecek kadar betimleyici göstergelerle doluydu. Şapkalar giysilerde en yapmacık, tuhaf duran ve giyimin en az gerekli parçası iken aynı zamanda da en güçlü etkiyi bırakan parçası haline geldiler; göstergeleri sıklıkla karmaşık, ancak daima kolaylıkla anlaşılabilecek kadar açıktır. İletişimin ve otoritenin aracı olarak güç gösterilerini içeren seramonilerde neden şapka giyildiği kolaylıkla anlaşılabilmektedir (McDowell, 1992: 25, 97)

Bazı teorisyenler modanın göstergebilimsel ve söylemsel analizlerinin modanın duyusal ve somutlaşmış yönlerini dışladığını iddia etmektedir. Ancak moda teorisyeni Joane Enwitsle beden sosyolojisinden ve filozof Merleau-Ponty'den yola çıkarak, modanın göstergebilimsel anlamının eş zamanlı olarak hem somut, hem de duyusal olduğunu ifade etmektedir (Cunningham, 2011: 5). Ekonomi politiğinin çağdaşı olan moda, evrensel bir unsurdur. Modaya özgü tüm göstergeler, kendi aralarında değiş tokuş edilebilirler. Evrenselleşen pazarda her şeyi ele geçirebilecek tek gösterge sistemi modadır (Baudrillard, 2016: 160).

Barnard'a göre bir iletişim biçimi olarak moda, tarafsız bir faaliyet değil, iktidarla ilişkilidir. Sosyal baskı yoluyla doğallaştırılmış bir itaat sunar. Barthes tarafından da dikkat çekilen bu nokta popüler kültürü çözümlemek için önemli bir bakış açısı sağlamaktadır. Gramsci'nin de dediği gibi moda hegomonik güçler tarafından doğallaştırılmış bir operasyondur (Evans, 1997: 231).

Geleneksel toplumlarda bireysel kimlikler kolektif kimlik tarafından belirlenmektedir. Modern toplumda ise coğrafi ve kültürel çevre tarafından belirlenmiş birkaç kolektif kimlik bir tarafa bırakılırsa; modern birey, seküler bir toplumda açık, kolektif bir kimlik için çok az tutamaç bulmaktadır. Çoğunlukla böyle bir toplumda farklı ve değişken rollerde kimliklerin çoğulculuğu hakimdir (Zijderveld, 2007: 130). Foucalt bireylerin çok katlı kimliklerle yaşadığını

belirtmektedir. Bireyler tüketim, din, devlet ya da spor gibi söylemlerle ilişkili ve genellikle de birbiriyle çelişkili olarak benlik versiyonları üretmektedirler. Bireylerin katmanlı kimlik yapıları, daima geniş kapsamlı kimlikleriyle etkileşim halindedir (Marshall, 1999: 407). Durkheim'e göre bireysel kimliklerimiz ekonomik örgütlenmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Sedgwick, Edgar, 2007: 177). Tüketimin en görünür biçimlerinden olan moda kimliğin, toplumsal statünün ve cinsiyetin en belirgin göstergelerinden birisi olarak sembolik sınırların korunmasında ya da yıkılmasında etkilidir (Crane, 2003: 11). Genel sosyal bir kurum olarak moda, bireyleri ve toplumu bir bütün olarak etkileyip biçimlendirmektedir (Kawamura, 2016: 71). Kongar (2003), modanın toplumsal gücünü şöyle açıklıyor. Toplumsal yaşamda, insan iradesinden daha güçlü olan şeylerden bir tanesi de modadır. Moda, sadece basit bir taklit ya da bir ticari işten daha derin olarak insanları sosyal psikolojik anlamda biçimlendiren bir gücün yansımasıdır. Toplumda özdeşim ve cazibe gibi güç kaynaklarının yaptırımıyla karşılaşan birey, grup baskısı ile insan iradesinin de üzerindeki, ait oldukları gruba uygun davranabilmek için kendi isteklerinden bile vazgeçebilmektedirler. Moda öyle bir güçtür ki, modaya uymamak bile bir modadır; karşı çıktığın anda bile, modanın sosyolojik ve sosyal psikolojik kurallarına uygun davranılmış olunmaktadır (İTO, 2003: 32). Sosyal bir gruba ait olma çabası, önemli bir sosyo-psikolojik ihtiyacı karşılamaktadır. Aidiyet, ilgi görmek, güvende hissetmek ve kendini daha iyi hissetmek; kim olduğumuzun cevabını da büyük ölçüde hangi gruba ait olduğumuz belirlemektedir (Kağıtçıbaşı, 2013: 285, 307). Grupla özdeşleşen birey grubun statüsünü kendisine mal etmektedir.

Modanın sahip olduğu derin baskı karakteri ile kişi, yaptırım olarak toplumsal başarı ya da dışlanma ile karşılaşmaktadır (Baudrillard, 2012: 113). Modern toplumda giysiler, en çok, daha yüksek ya da ruhsal ihtiyaçtır. Amaç zevkte ve saygınlıkta kabul edilmiş standartlarda yaşamaktır. Tüketim gösterişinde kıyafetlere para harcarken kendini korumaktan ziyade daha güzel görünmek ve yaşadığı sosyal ortama ayak uydurmaya çalışan birey, zenginliğini ve sosyal konumunu yansıtmak istemektedir (Veblen, 2014: 130-132). Herbert Spencer 1854'te bireylerin görünüm yasalarına itaat ettiğini keşfetmiştir. Ona göre moda, taklit ile toplumsal farklılaşma arasında gerili toplumsal bir ilişkidir (Waquet, Laporte, 2011: 57).

Toplumsal sınıf, statü, hayat tarzları ve tasarım ürünleri arasındaki ilişki durağan ve tek boyutlu değil; kendini ayırt etmeye ya da aynileşmeye çalışan farklı ilişkilere zorladıkları daha karmaşık ve dinamik bir yapıdadır (Barnard, 2002: 190). Modanın yayılım ve yaygınlaşma sürecini düşünür ve sosyologlar farklı şekillerde açıklamışlardır. Veblen ve Simmel modayı tabana inme kuramı (sınıf farklılığı kuramı) ile açıklarken; Veblen'e göre moda, tüketimin ve gösterişin bir ifade biçimidir. Veblen ve Simmel'e göre moda, sınıf bölünmesinin bir ürünüdür, modanın yayılımı ise üst tabakadan alta doğru gerçekleşmektedir (Simmel, 2013: 104). Moda paradoksal bir biçimde, bir taklit ve toplumsal eşitlenme durumudur. Fakat, hiç durmaksızın gerçekleşen değişim, çeşitlilik zaman zaman bir sosyal katmandan diğerine farklılaşmaktadır. Aynı sosyal sınıftaki kişileri birleştirirken bir diğerinden ayırır. Seçkin sınıf bir modayı başlatır ve halk kitlesi sınıfsal ayrımları yok etmek üzere taklit etmeye başladığında, elit kesim yeni modalar için hemen öncekileri terk eder. Ve bu durum servetin artmasına paralel olarak hızlanan bir süreçtir. Aşiretlerde ve sınıfsız toplumlarda moda bulunmaz (Simmel, 1957: 541). Blumer ise modanın kaynağını sınıf ayrımının toplumsal alanda doğrulanmasından ziyade, kolektif ruh hali, ortak beğeniler, seçme ve karar verme ile ilgili bir alana taşıyarak modayı kolektif seçim kuramıyla açıklamıştır (Pektaş, 2006: 55). King'in kitle pazarı kuramına göre modanın yayılımı yukarıdan aşağıya değil, yatay biçimdedir. Kitlesel yapılan yeni üretimler kitle üretim araçları ile tüm sosyoekonomik sınıflara aynı anda yayılmaktadır ve bütün sınıflar yeni moda eğilimlerini aynı anda tüketmeye başlamaktadır (Kireçci, 2015: 33). Bir başka kuram ise alt kültür etkisi kuramıdır ki bu da modanın sokak kültürlerinden yani tabandan tavana yani alt kültür gruplarından üst kültür gruplarına doğru yayılımını ortaya koymuştur (Ertürk, 2011: 12).

Bir iletişim biçimi olarak moda, sembolik etkileşim kanalıyla toplumsallaşmada seçimlere göre işleyerek bireysel ve toplumsal kimlikleri ifade etmeye yarayan bir araçtır. Bu kimliklerin ifadesi için yapılan giysi ve tarz seçimleri latince oluşmayan sınır anlamına gelen modanın (modus) sınırlarını oluşturmaktadır (Hızal, 2003: 66).

Bu denli geniş ve kapsamlı bir alana ve anlama sahip olan moda ve giysiler Dünya üzerindeki her insanla az ya da çok etkileşim içerisine girmişlerdir. Dünya üzerinde giyinmeyen insan neredeyse yoktur ve bu giysilerin üretimi ve tüketimi çok büyük bir endüstrinin dönmesine neden olmaktadır. Elbette ki bu endüstride hiç eğitim almamış ve sistemin içinde eğitilmiş insanlar oldukça fazla olsa da sektörün eğitimli insana da ihtiyacı oldukça büyüktür. Farklı kademelerde milyonlarca insan moda endüstrisi için çalışmaktadır. Kitlesel ve bireysel ihtiyaçlara cevap verme, çeşitliliği sağlama, farklı, yaratıcı ve yenilikçi fikirler üretme ve bu endüstriyel ürünlere estetik bir değer kazandırmada en önemli rolü üstelenen çalışanların başında tasarımcı gelmektedir. Tasarımcı, günün moda anlayışına ve trendlerine uygun olarak, toplumun sosyo ekonomik ve kültürel yapısını, müşteri hedef kitlesi ve maliyetleri göz önünde bulundurarak, fonksiyonel, ergonomik ve estetik ürünler hayal edip bunları somutlaştırarak üretecek kişilere bildiren kişidir. Tasarımcı, tüm üretim süreçlerinden haberdar olmalıdır. Tasarımcı, giydireceği binlerce kişiye farklı çözüm önerileri sunabilen, vizyonu ve araştırmacı kişiliği gelişmiş biridir. Tasarımcı ihtiyacını karşılamak için giysi tasarımcısına verilen eğitimin adı günümüzde moda tasarımı eğitimidir. Ve moda tasarımı eğitimi yoluyla giyim sektörüne donanımlı bir tasarımcı yetiştirilmeye çalışılır. Tasarımcı duyuşşal, bilişsel ve psikomotor olarak pek çok bilgiye, yetiye ve beceriye sahip olmalıdır. Bu becerilerden birisi de hayal ettiği giysileri iki veya üç boyutlu olarak görselleştirebilme becerisidir. Çizerek, boyayarak, farklı materyaller kullanarak görselleştirebilme ve nesneler yaratabilme becerisi ise başlıca moda resmi olmak üzere moda tasarımı eğitimi içerisindeki sanat eğitimi dersleri ile gerçekleştirilebilmektedir.

1.1.Problem Durumu

Son yıllarda moda çizimi, çizer, tasarımcı, yayıncı, okuyucu, sanal veya basılı medya, mecmua ve moda sektörü nezdinde yeniden ilgi ve canlılık kazanmıştır. Yaratıcılık çevresinde toplanan bu yeni enerji, mesleğinde ilerleyen ve tasarım yazılım programlarını işine mal etmiş profesyonel çizerler tarafından ustaca değerlendirilmektedir. Moda eğilimlerinin doymayan tüketicileri, sanat yönetmenleri, internetten yerel yayınlara, bloglardan dijital resimlere ve büyük moda sektörüne dek boyca ve sayıca artan görsel içerik ihtiyacı, bu alana canlılık ve ivme

kazandırmaktadır (Tallon, 2009: 8). Artan pazar ve talep moda çizerine olan ihtiyacı de gün gün artırmıştır.

Tasarım anlamında düşüncenin tezahürü olan moda resmi, öğrencinin fikirlerini anlatabilmesinde, iş bulurken kullandığı kişisel portfolyosunda, çizgiyle dikkat çekilmek istenen her alanda, dergilerde, gazetelerde, billboardlarda, reklam amaçlı her tür basın ve yayında, ambalajlarda, etiketlerde, sosyal medyada ve daha sayılamayacak kadar çok yerde, moda sektörü başta olmak üzere kullanılmaktadır. Sürekli değişen ve yenilenen moda alanlarına ayak uydurabilmek için sağlam bir moda resmi eğitimi, esnek ve güncel programla öğrencilere sunulmalıdır. Yapılan bu araştırma fark edilen bu problem durumu üzerine gerçekleştirilmiştir.

Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesini, moda resmi (illüstrasyonu) ders öğretim programının öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri doğrultusunda neler olduğu oluşturmaktadır.

Bu probleme cevap aranırken aşağıdaki alt problemlere de bu doğrultuda cevaplar aranmıştır;

1. Türkiye'de lisans düzeyinde eğitim veren moda tasarımı, moda ve tekstil tasarımı ile tekstil ve moda tasarımı bölümlerinde ders programına ve moda resmi (illüstrasyonu) dersine yönelik bulgular nelerdir?
2. Moda resmi (illüstrasyonu) dersi veren öğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?
3. Moda resmi (illüstrasyonu) dersi alan öğrencilerin moda resmi dersine yönelik görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bugün global pazarda moda endüstrisi önemli bir kazanç kapısıdır. Ülkeler için sermaye birikiminde önemli bir yere sahip olan moda sektörü, Türkiye için de yıllardır fason üretim yaparak ihracatı sağladığı en önemli sektörlerden birisidir. Pamuktan ipliğe, iplikten dokumaya, baskıya, tüm tasarım, üretim ve pazarlama,

lojistik hizmetlerde de kurulu ve oturmuş bir sistem bulunmaktadır. Bir ürüne en çok değer katan şey, onu üretmekten ziyade tasarımı, yenilikçi fikri ve verilen hizmet kalitesi anlamına gelmiştir. Her türlü üretim ve dağıtım imkanına, alanında yetişmiş kalifiye elemana sahip olan Türkiye kurulan markalara yenilerini ekleyerek ve marka değerini artırarak bu pastadan daha büyük bir dilim alabilecek kapasitededir.

Ortaöğretim ve yüksek öğretim eğitimi almış pek çok insan bu firmalarda, fabrikalarda ve departmanlarda istihdam edilmektedir. Çalışan ve çalışmak isteyen bireylerin önemli bir bölümü alana ilişkin okullara başvurarak eğitim hizmetlerinden faydalanmaktadır. Bu araştırmanın konusu olan lisans düzeyinde moda tasarımcısı yetiştirmeyi hedefleyen bu okullar, gelecekte kendi markalarını kuracak ya da bu fabrika ve firmalara hizmet verecek tasarımcıları yetiştirmektedir. Mesleki ve teknik eğitimin yanı sıra yaratıcılık gerektiren ve üretimden önce hayal etme ve fikir oluşturma kısmı olan bir meslek olduğu için en az mesleki teknik dersler kadar sanat eğitimi de alması gereken tasarımcı adayları, ancak disiplinler arası bu birliktelikle daha iyi düzeyde mezun olabilirler. Dünya'daki moda tasarımı eğitimlerine bakıldığında da yine sanat eğitimi temelli bir mesleki eğitim aldıkları görülmektedir. Sorgulayan, eleştirel bakabilen, çağın anlayışına uygun yeni fikirler üretebilen ve bunları hayata geçirebilen, sanatsal ve mesleki anlamda işinin temelini kavramış a-b-c'sini bilen 'design-maker'lara ihtiyaç duyulmaktadır.

Temel sanat eğitimi, desen gibi bazı temel sanat eğitimi derslerini aldıktan sonra; fikirlerini görselleştirerek, yaratıcılıklarını ve özgünlüklerini geliştirecekleri, moda anlayışını ve kavrayışını gerçekleştirecekleri mesleki anlamda en önemli sanat eğitimi dersleri olan moda resmi dersini almaları gerekmektedir. Öğrenciye iyi bir vizyon ve bakış açısı sağlayan bu ders, estetik bakış açılarını geliştirirken, fikirlerini en etkili biçimde dile getirmelerini öğretmekte, giysi terminolojisini, renk bilgisini, tasarım yapacakları insan vücudunun formunu ve anatomisini, renk, malzeme, doku, teknik uyumu, zamana, mekana ve ihtiyaca göre düşünebilmeyi, çözüm yolları bulabilmeyi ve daha pek çok şeyi öğretmektedir.

Yapılan bu araştırmada gerçekleştirilen uzman ve öğrenci görüşmeleriyle bu dersin önemi ve gerekliliği sorgulanmış, verilmekte olan derslerin içerikleri ve

dönem saat dağılımları incelenmiş, yurtdışında dersin işlenişi ve önemi, derste yapılan aktiviteler, kullanılan teknikler, esin kaynakları, dayandığı temel ilkeler, sınıf ortamı, öğrencinin durumu, hocanın durumu ve değerlendirme sistemi sorgulanmıştır. Bu sorulara cevaplar alınıp, mevcut durum tespit edilirken geleceğe dair, dersi iyileştirme, geliştirme ve önemini anlama adına yapılabilecekler planlanmıştır. İlk defa doktora tezine konu olan moda resmi eğitimi araştırmasını her yönüyle ele alınarak, araştırmacılara, öğreticilere ve öğrencilere faydalı olabilmesi amaçlanmıştır.

1.3. Sayıltılar (Ön kabuller)

Araştırmada yapılan görüşmelerde uzmanların ve öğrencilerin gerçek durumları yansıtıcı cevap verdikleri kabul edilmiştir.

Görüşülen öğretim elemanlarının ve öğrencilerin, moda resmi eğitimi veren öğretim elemanlarını ve eğitim alan öğrencileri temsil ettiği kabul edilmiştir.

Moda resmi programlarının incelenerek ve gerekli görüşlere başvurarak yapılan çalışmada elde edilen sonuçların moda ve tekstil tasarımı eğitimi içerisinde moda resmi ve illüstrasyonu dersine, dersi veren öğretim elemanlarına, dersi alan öğrencilere ve bu alandaki araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Yapılan bu araştırma:

1. 2017-2018 ÖSYM yerleştirme kılavuzunda yer alan 4 yıllık lisans eğitimi veren moda tasarımı, moda ve tekstil tasarımı ile tekstil ve moda tasarımı bölümleri; tüm devlet ve vakıf, merkezi sınav sistemi ya da yetenek sınavı ile alım yapan tüm bölümleri kapsamaktadır.
2. Araştırmanın bulguları, ele alınan bölümlerin internet adreslerinde yer alan tanıtımları, ders içerikleri, müfredatları, programları ve faaliyetleri ve yapılan uzman ve öğrenci görüşmeleri ile sınırlıdır.
3. Yapılan uzman görüşmeleri bu bölümde görev yapıp, moda resmi derslerine giren öğretim elemanlarıyla sınırlıdır.

4. Yapılan öğrenci görüşmeleri bu bölümlerde okumakta olan, moda resmi dersini alan öğrencilerle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Tasarım: Tasarım öncelikle zihinde var olan bir fikirdir; ama bu fikir, bir biçim (form) verme dinamiğini içerir ve bu oluşum sürecinde biçim kazanmış nesne (object) olarak dışlaşır, somutlaşır (Tunalı, 2009: 18).

Dizayn: Sanayiye, üretime ve tüketime bağlı sosyo-teknik sorunların estetik yanını gözeten ve estetik gerekleri ussal yararlılık düşüncesine bağlayan, çözümlerin araştırılmasını hedef alan etkinlik; daha dar anlamda, sanayi maddelerinin sanatsal yapımı gibi görülür (Ziss, 2009: 212).

Taslak Çizim: Oranlı, dikkatli ve eksiksiz olması gerekmeyen, kaba ve hazırlıksız çizilen; bir fikrin veya esin kaynağının başlangıcıdır (Szkutnicka, 2012: 10).

Resim: Çizgi ile gölgeli, gölgesiz veya boya ile yapılan her nevi resimlere ve bu sanata verilen isimdir. Çizgi ile gölgeli veya gölgesiz artistik resme çiziresim (fr. dessin), bunu yapana çizi ressama fr. artiste dessinateur denilmektedir. Cetvel ve gönye ile yapılan resim, çizgiresim (fr. dessin) olarak ifade edilmektedir (Arseven, t.y.: 60).

Moda Resmi: "*Bir giysi modelinin tamamlayıcı ögeleriyle (aksesuar) birlikte, çağdaş moda anlayışına uygun olarak çizgi ve renklerle anlatımıdır*" (Komsuoğlu vd., 1988: 41).

Moda Grafiği: "Moda grafiğini moda, tekstil, grafik sanatlar alanında oluşan bir sanat dalı olarak tanımlayabiliriz. Moda grafiği, modanın çizgi ve renklerle anlatılmasıdır" (Yanmaz, 1995: 75).

Moda İllüstrasyonu: İnsan bedeninin sanatsal ifadesini ve stilize edilişini örneklerle açıklayan moda çizimi yaklaşımını tanımlamaktadır. Moda illüstrasyonu bir tasarımın ruhunu, havasını, özünü yakalamakla ilgilidir (Hopkins, 2013: 122).

İllüstrasyon: "*Bir fikri görsel olarak resimleme görsel olarak anlatma… bir amacı*

var…fikrin çözümlenmesi…Resimle illüstrasyonu faklı kılan, arada çok ince bir çizgi var" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 09 Şubat 2017).

Teknik Çizim: Teknik çizim, ölçekli, simetrik ve oranlı olarak çizilen; hazır giyim endüstrisinde, tasarım ofisinde, üretimde ve pazarlamada kullanılan; tasarımcı, üretici, müşteri ve sokaktaki insan arasındaki görsel bir iletişim ve bilgi biçimidir (Szkutnicka, 2012: 10).

II. BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Tasarım Eğitimi

Eğitimin kültürel, sosyal, politik ve ekonomik fonksiyonları bulunmaktadır. Bilgi ve kültür nakli yapan eğitim, beşerî faktörün gelişmesinde, milli hasılayı artırmak üzere kalkınma hızının yükseltilmesinde ve katma değer yaratmada önem arz etmektedir. Bu girdi, gelecek için önemli bir yatırım olarak ele alınmalıdır. Eğitimle bilgi ve beceri kazanan bireyler üretimde pay sahibi olmalıdır (Erkal, 1998: 122-127).

Tasarım; sanat gibi birden fazla tanıma sahip olan, biçim ve içeriği bir araya getirme yöntemidir (Ambrose, Billson, 2013: 88). Tasarım bir fikri sanat yönünden ya da sistem yönünden o fikri boyutlandırabilecek şekilde ifade etmektir. Tasarımcıyı eğitmenin en iyi yolu, kafasındaki soyut formları, bilinçli bir şekilde başkalarının da anlayabileceği bir biçimde, iki boyutlu ya da üç boyutlu olarak son şeklini çizerek ifade edebilmeyi öğretmektir (Gürer, 1992: 17, 25). "*Tasarım bir tanedir. Orijinaldir…Diğerleri onun reprodüksiyonudur*" (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Tasarım, meslek olarak modern bir olgudur ve moda sektörü için 1868'de Fransa'da kurumsallaşan moda sistemi ile başlamıştır (Kawamura, 2016: 97).

19. yüzyıl endüstri çağıdır. İlk defa İngiltere'de Sir Robert Peel tarafından çözülmek üzere bir problem olarak görülen tasarım eğitimi, gündeme alınarak okullarda sanat ve tasarım eğitimi başlatılması için gündem oluşturulmuştur (Alakuş, 2005: 8). Ardından Jozef Vedgewood ve William Morris tasarım eğitimi çalışmalarına önderlik etmişlerdir. Hızla makineleşme sürecinin getirdiği farklılaşmalara rağmen bu kişiler görüşleri üzerinde ilerlemişlerdir. Kısa bir süre sonra Vaande Velde'nin başlattığı yeni sanat "Art Nouveau" akımı tüm Avrupa'yı etkisi altına almıştır (Gökaydın, 1996: 19). İngiltere ve Amerika'da Arts and Crafts, Fransa ve Belçika'da Art Nouveau, Almanya'da Jugenstil veya Neue Kunst, Avusturya'da Secessionstil, İtalya'da Stil Floreale (Dilmaç, 2015: 3), Türkiye'de Yeni Sanat ya da 1900'lerin Sanatı olarak adlandırılan (Yıldırım, 2011: 110), tasarım alanında önemli sanat akımları, aynı ruhu paylaşarak oluşturulmuştur. Bu akım

Birinci Dünya Savaşı'na dek tüm sanat alanlarında derin izler bırakmıştır. Doğal, bitkisel ve geometrik konulardan yararlanan, özellikle organik biçimleri formlara taşıyan Art Nouveau, asimetrik biçimli, kıvrımlı, motifsel ve olabildiğince romantik bir estetik anlayış sergilemiştir. Dönem boyunca bu akım sanatçılarının ana ilgi alanı grafik sanatlar olmuş; gazete, dergi ve poster illüstrasyonları olabildiğince geniş bir basım alanı bulmuştur (Barilli; 1969: 7, 88).

Art Nouveau akımının Viyana'da en gözde olduğu 1903 yılında, Secessionist hareket içinde, Wıener Werkstätte, tasarımla üretimi birleştiren bir ticari girişim olarak çeşitli malzemelerle çalışan birçok sanatçı ve zanaatçının üye olduğu Wiener Werkstätte Derneğini kurmuştur. İngilizce'de Vienna Workshop olarak bilinen Viyana Atölyesi'nde, bir araya gelen sanatçı ve zanaatçıların amacı, gündelik yaşamda kullanılan, seri üretilen her türlü zevksiz eşyayı, el işçiliği değerlerinin modern estetik zevkle geri kazandırılması amacıyla, daha estetik bir hale getirmekti. Yaptıkları tasarımları dışarıda üreten tasarımcılar, 1910'da Viyana Atölyesi bünyesinde kurulan tekstil bölümü ile tasarım ve üretimin birlikte yapılmasını sağlamışlardır (Yıldırım, 2011: 111, 113). Sanat ve zanaat iş birliği ile disiplinler arası üretimin ilk örneği olan Viyana atölyesi, Almanya'da kurulan Bauhaus okuluna model oluşturmuştur (Pektaş, 2019: 1).

Düşünsel olarak 19. yüzyılda Arts and Crafts hareketine dek uzanan Bauhaus, sanat ve tasarım akademisi Walter Gropius tarafından 1919'da Almanya'nın Weimar kentinde kurulmuştur. Arts and Crafts'ın dekoratif sanatlarda gerçekleştirdiği tasarıma dayalı sanat anlayışını bireysel üretim düzeyinden çıkartıp, seri üretim yapan fabrikalarda ve endüstri kuruluşlarında sanatsal ve estetik nitelikte yapılan ürünleri halka ulaştırmayı amaçlamıştır (Tunalı, 2009: 69-71).

Foster (2004: 35), modernizmin temel örneği olan Art Nouveau ile tahayyül edilen tasarım anlayışının, başlıca Bauhaus ve diğer hareketlerle desteklenip uygun araçlarla donatılarak; kültür sanayiinin amansız buyrukları doğrultusunda, özellikle günümüz pan-kapitalist ortamında tamamıyla hayata geçtiğini eleştirel bir dille ifade etmektedir.

1919 da kurulup Almanya'nın Nazi rejiminin isteğiyle kapatılan okul 3 şehirde etkinlik göstermiştir. Kurucusu W. Gropios, teknik nesnelerin halk tarafından fark edilip seçilebilmesi için biçimsel kaygılarının olup, ruhsal bir anlayışla dolu olması gerektiğini savunmaktaydı. Bauhaus ekolü temelinde soyut sanatı, estetik anlayış olarak benimsemekle birlikte, 19. yüzyıldan başlayan seri üretimin zevksizliğine çözümler bulmayı hedefleyen bir düşünce sistemi olarak gelişmiştir (Civcir, 2015: 16).

Ardından F. Lloyd Wrigt makineleşmeye karşı çıkarak organik ürün ve organik toplumu savundu. F. Annesley Voyses bütün çağların üsluplarını reddederek sadece doğadan esinlenmek gerektiğini işaret etti (Gökaydın, 1996: 19).

Başta Amerika ve diğer batılı devletler iddialı oldukları uluslararası yarışta insan ve fen bilimlerinde ve diğer tüm disiplinlerde teknolojiyi ve yaratıcılığı artırma yarışı içerisine girdiler. İnsan gücü ve yeteneğiyle bunları başaracaklarını bildikleri için tüm dikkatlerini yaratıcı kafaları keşfetmeye ve yetiştirmeye odaklamışlardır. Bilim, teknik ve ekonomideki ilerlemeler özellikle hayal gücü ve bunun gibi zihinsel yetilerin sonucunda oluşmaktadır (Arık, 1990: 2).

Ülkemizde Cumhuriyet döneminden itibaren kalkınmaya, eğitime, bilime ve sanata verilen önem neticesinde sanayide ve endüstride doğan tasarımcı ihtiyacı 50'lerde İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde, 1957'de Bauhaus okulunun benzeri olarak kurulan İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu ve bunun ardından 1971'de akademiye bağlı olarak kurulan Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksekokulunda endüstriye tasarımcı yetiştirmeye yönelik bölümler açılarak giderilmeye çalışılmıştır (Seylan, 2005: 8).

Öğrencinin hayal gücü, asla sınırlandırılmamalıdır. Her insanın hayalleri farklı ve değişkendir. Hayallerine yıkıcı etki yapılanlar hayal tembelliğine yakalanır ve bu bireyler isteksiz, yeteneklerini kullanamayan, mücadele etmekten kaçınan bireyler haline gelirler (Yılmaz, 2010: 208, 209).

Giysi tasarımcısı, tasarım safhalarından satış numunelerine kadar koleksiyonu yaratmaktan sorumlu kişidir. Asistanlara ve atölye çalışanlarına yön bilgi verir.

Kumaş, süs satıcıları, iplik tedarikçileri, satın almacılar, ürün yöneticileri, maliyetlendirme uzmanları ve muhasebecilere, halkla ilişkiler ajanslarına dek farklı iş ilişkilerine sahip; sürecin her alanında karar alma ve düzeltme sorumluluğuna sahip, en az yaratıcılığı kadar iletişim becerisi de olan kişidir (Renfrew, Renfrew, 2014: 27).

Yaratıcılık: Doğurmak, yaratmak, meydana getirmek anlamlarında kullanılmaktadır; devingen, dinamik bir süreç niteliği taşımaktadır. Artık sanattaki yaratıcılık kadar bilim ve teknikteki yaratıcılıktan da söz edilmekte ve eğitime konu olmaktadır. Yaratıcılık bilinenden yepyeni bir şey çıkarmak, özgün bir senteze varmak, sorunlara yeni çözüm önerileri bulmaktır. Yenilik, özgünlük, olağanüstülük, kural dışılık, değişiklik gibi özelliklerin uyum, uygunluk ve sentez içerisinde olmaları gerekmektedir (San, 2008: 13-15).

Sosyal psikolog Irwing Taylor insan yaratıcılığını beş aşama içerisinde ortaya koymuştur: Dışavurumcu yaratıcılık (çocuk resimlerinde), üretici yaratıcılık (meslek dallarında), buluşa dayalı yaratıcılık (bilim adamlarında), yenilikçi yaratıcılık (sanatçılarda) ve gelişmeci yaratıcılık (Erbay, 1997: 23). Bu açıdan baktığımızda bir giysi tasarımcısında daima bulunması gereken üretici yaratıcılıktır; modanın tabiatı gereği daima yenilikçi ve gelişmeci olmak durumundadır. Yeni kumaşlar, dikiş ve kalıp uygulamaları düşünüldüğünde ise bazen buluş dahi yapabilecek tasarımcılar olabildiği görülmektedir.

Bir tasarım ürününde teknik yeterlilik ile ilgili durumlar ve anlatımsal estetik öğeler birbiriyle kaynaşmış olarak yer almaktadır. Eisner 1965 yılında yaptığı çalışmasında yaratıcı davranışlarla ilgili şu özellikleri belirtmektedir: Sınırları zorlama, buluş yapma, sınırları kırma ve estetik olarak düzenleme (Civcir, 2015: 11).

İnsan emeğinin her alanda eğitilip üretici hale getirilmesi gerekmektedir. Tasarım eğitiminde kazanılan bilgi ve uygulama gücü, aynı zamanda da ekonomiktir. Öğrenci geçtiği eğitim sürecinden sonra edineceği öz kuvvetlerle hem kendine hem mesleğine hem de topluma yararlı niteliklere sahip olacaktır (Gökaydın, 1996: 19).

2.1.1. Moda Tasarımı Eğitimi

Tüm toplulukların kendine has kültürel özellikleri ve kendini ifade edebilecekleri sanat biçimleri bulunmaktadır. Bir sanat eserinin meydana gelmesi, duygu ve düşüncelerini ahenkli bir şekilde bütünleştirebilecek kalitede yaratıcı kimselere ihtiyaç duymaktadır. Tekstil ve tekstil ürünleri Türk toplumunun kendisini ifade etmek için seçtiği sanat biçimlerinden en eskilerinden bir tanesidir.

Kişinin yarattığı sanat, içinde yetiştiği kültür çevresinin, toplumdan kişiye geçen duygu ve düşüncelerin ürünüdür. Yaşadığı çağın hayat tarzının ve zihniyetinin tercümanıdır. Tekstil ve giysi tasarımı da tıpkı bu şekilde gelişmektedir. Tasarımcı çevresinin kişiliği üzerindeki yarattığı etkileri şekillendirerek topluma sunmaktadır. Tasarlanan ürünler tasarımcının da üzerinde toplumun, içinde yaşadığı kültürün zevk, duygu ve düşüncelerini ifade etmektedir (Erkal, 1998: 151, 152). Toplumsal karşılığını bulamayan tasarımlar kabul görmemektedir. Toplum tarafından benimsenecek ve tüketilecek giysiler yaratabilmek için mevcut trendleri, hedef kitlenin ihtiyaçlarını, toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısını bilerek ona göre dizaynlar geliştirmek gerekmektedir.

En temel manada endüstriyel tasarım, ürünler ve insanlar arasındaki her tür fiziksel, algısal ve işlevsel ilişkilerin anlamlı bir biçimde kurgulanmasını sağlamaktadır. Bunu bir firma bağlamında ve piyasa mekanizması içerisinde gerçekleştirirken, tasarım firmalarının üründen kar beklentisi ile müşterilerin üründen değer beklentisi yaratıcılık ve yenilik yoluyla uzlaşmayı amaçlamaktadır. Bir disiplin olarak endüstriyel tasarım insan zekası, yaratıcılığı ve düş gücünün somut bir ürüne dönüştürülmesinin güçlü bir ifadesidir (Göksel, 2012: 517). Endüstriyel sanatlarda ilk yaratılan örnek, bir tasarımcının elinden çıktığı için sanat eseri kategorisine sokulabilmektedir. Arkasında tekrar eden kopyaları sanat eseri olarak kabul edilemez. Endüstriyel tasarım günlük kullanım eşyası üretmektedir (Yolcu, 2009: 10). Giysiler ve giyim aksesuarları da günlük kullanım eşyası kategorisine giren endüstriyel ürünlerdir.

Endüstriyel ürün tasarımcıları bir yandan kendi yaratıcılığının başarılı sonuçlarını ararken, bir yandan da çok karmaşık ilişkiler ortamında kendi alanında

uzmanlaşmış bir takımın içerisinde rol almak durumundadır. Ortada olmayan hayali bir ürüne hayat vermenin başarısını, heyecanını ve sorumluluğunu taşır. Ürünün işlevine ve hedef pazar kitlesine göre hareket etmek durumunda olan tasarımcı işletmenin ticari hedef tanımlamaları içerisinde ulusal ve uluslararası standartlara dikkat ederek her ürünün piyasada alacağı rolden başlayıp üretim tekniklerine devam eder (Küçükerman, 2014).

14. yüzyıla dek giysileri yapan kişilerin pek fazla sosyal prestiji olmadığı söylenebilir. Giysi tasarlayıp üretenler ancak modanın babası Charles Frederick Worth (1825-1895)'den sonra imaj yaratan ünlü ve prestijli kişilere dönüşmüşlerdir. İlk defa Fransa'da modanın kurumsallaşmasıyla birlikte tasarımcı kavramı ortaya çıkmış, bu işi yapanların statüsü zanaatkardan tasarımcıya yükselmiştir (Kawamura, 2016: 107). İlk dikiş makinesinin I. M. Singer 1851'de geliştirmiştir. Bu devrim niteliğindeki icattan sonra 1860 yılında hazır giyim ortaya çıkmaya başlamıştır (Botton, 2017: 43). Evlerde de yaygın bir şekilde kullanılmaya başlayan dikiş makineleri modanın demokratikleşmesine önemli boyutta katkıda bulunmuştur (Kireçci, 2015: 143).

Postmodern dönemde, sanat ve tasarım eğitiminin birlikte verildiği okullar ortaya çıkmış, burada eğitim alan sanatçılar ve tasarımcılar benzer sanatsal kaygılar ve üretim teknikleriyle birbirine yakın eserler ortaya çıkarmışlardır. Tasarımın sanatsal bir faaliyet olması görüşü benimsenmiş; güzel sanatlarla uygulamalı sanatlar arasındaki farklılıklar anlamsızlaştırılmıştır. Statü değiştiren moda tasarımcılarının sanat okullarında yetişmesini eleştiren Mc Robbie ise modanın sanat ve kültür alanında kendine yer açmaya çalışırken, dikiş dikmek gibi teknik ve mesleki eğitimin göz ardı edildiği eleştirisini getirmiştir (Şenel, 2013: 411, 412).

Anadolu üç bin senedir tekstil sanayi ve ticaretinde önemli bir merkezdir. Üç bin beş yüz yıl önce Hitit merkezi Kaniş'e Assur tekstil kervanlarının uğradığı kasabalar sonraki dönemlerde tekstil merkezleri olarak yükselmiştir. 1400-1600 yılları arası Anadolu tekstil ürünlerini ihraç eden bir konuma gelmiştir (İnalcık, 2008: 7, 13). O gün bugündür tekstil, Türk toplumu için oldukça önemli bir gelir

kaynağıdır. Anadolu'da pek çok şehir ve kasaba onlarca, yüzlerce yıldır dokumalarıyla ekonomik hayatlarına devam etmektedirler.

Konfeksiyon alanında ilk seri üretim denemesi, hemen Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda babası saray terzisi olan Osman Zeki Terzioğlu'nun ABD'den getirdiği makinelerle olmuştur (Görmüş, 1999: 85). Cumhuriyet döneminden sonra özellikle destek verilerek geliştirilen dokuma ve giyim sanayii, 80'lerden sonra ihracat atılımlarıyla devam etmiş, uluslararası boyutta pek çok firma kumaş, yardımcı malzeme ve bitmiş ürün üzerine profesyonelleşerek üretime devam etmiştir.

Hazır giyim endüstrisi, tasarım faaliyeti yoğun ve bol çeşitli ürün yelpazesine sahip durumdadır. Küreselleşme ile birlikte tüm pazarlar, sektördeki tüm firmalar tarafından paylaşılmak durumundadır. Böylesine kıyasıya rekabetin yaşandığı moda sektörü içerisinde ürün çeşitliliği ve özgün tasarımlar ön plana çıkmaktadır. Tüketici kendisine hitap eden, özgün tasarımlı, kaliteli, ucuz, kolay ulaşılabilen, günün modasına uygun, ihtiyaçlarını üst düzeyde karşılayabilecek ürünleri talep etmektedir (Vural, Çoruh, 2003: 24). Tüketicinin talep ettiği bu ürünleri düşünerek üretime geçirecek kişiler tasarımcılardır. İyi bir tasarımcı sadece giysiyi tasarlamakla kalmamalı, giysinin üretimindeki tüm süreçlerden ve ilişkilerden haberdar olup gereken takibi ve öngörüleri yapabilmelidir. Moda üretiminde, yayılımında ve sürdürülmesinde tartışmasız olarak yer alan ana figürler tasarımcılardır. Üretimde yıldız olarak resmedilen tasarımcılar, modaya güncel, zamana uygun ve arzu edilir bir şekilde kişilik verirler (Kawamura, 2016: 95, 96).

Büyük moda tasarımcıları sanat ile özellikle resim, heykel, mimari ve dans gibi görsel yönelimli sanatlarda ortaya çıkan gelişmelere karşı son derece bilinçli ve duyarlıdırlar. Tasarımcı özellikle sanat alanlarından oldukça fazla beslenmekte ve etkilenmektedir. Moda tasarımı alanının dışarıdan bakan insanlara en çekici gelen yanı, icattır yani yaratımdır. Giyim alanında yaratıcılığın kaynağı ve koşulları genel olarak güzel sanatlardakine benzemektedir. Moda güçlü bir biçimde kurumsallaşmış bir güdü olarak özgünlük arayışıdır (Davis, 1997: 142, 146). Bu yüzden daima moda tasarımcısı, mesleki eğitime temel teşkil edecek gereken ve yeterli düzeydeki sanat eğitimini almalıdır.

21. yüzyılın ikinci yarısında ilk kitlesel pazarlama kampanyaları daha çok reklamlarla ilgiliydi, malların fabrikasyon olmasıyla birlikte yeni ürünler ve eski ürünler daha çarpıcı bir görüntüye sahip oldu. Marka bazlı ilk ürünler icatlara dayalı reklamlarla aynı zamanda ortaya çıkmıştır. Reklamın rolü belirli bir ürünün belirli bir markası etrafında imaj ve kimlik inşa etmeye dönüştü (Klein, 2002: 29). Gittikçe üretimden ziyade markalaşarak satış yapmak daha da önemli bir hal almıştır. Tecrübeli sanayici Gürsoy: "Geleceğin giyim dünyasında öznel karakter ağır basacak, bireysel yaklaşımlar ve tüketici ön planda olacak, örtünmek için giyinme yerine, zevk için giyinme daha ağır basacaktır. Sermaye birikiminin artışına paralel olarak kaliteli ürün arayışı da artacaktır" (Görmüş, 1999: 185) demektedir. Giysi tasarımı bilinmeyenin keşfi ya da icadı değil; son derece kompleks ve disiplinli işlemler zinciridir. Uygulama sistematiğidir. Giysi tasarımında en iyi sonuca ancak bilimin, ekonominin, mühendisliğin, sanatın ve öğretimin bir organizasyonla birbirlerini bütünlediği bir sosyal yapı içerisinde erişilebilir (Çakar vd., 2003: 21, 22).

Moda tasarımı eğitiminin Türkiye'deki gelişimine kısaca göz atmak gerekirse, moda tasarımı eğitimini bir tarafta; teknik eğitim yönü baskın olan, Kız Sanat Okulları, Olgunlaşma Enstütüleri ve Mesleki Eğitim Fakültelerini; diğer tarafta ise tasarım ve sanat yönü ağırlıkta olan, tekstil sanatıyla başlamış, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Devlet Tatbiki Sanatlar Yüksekokulu gibi güzel sanatlar eğitimi temelli okulları görmekteyiz. Bugün bu kökleşmiş kurumların devamı niteliğinde gelen fakültelerin yanı sıra, kimisi güzel sanatlar, kimisi uygulamalı sanatlar, kimisi sanat ve tasarım fakülteleri altında çeşitlenmiş, birbirinden farklı prensipler ve yöntemler kullanan pek çok fakülte, yüksekokul ve moda tasarımı bölümü bulunmaktadır.

1864 yılında açılan Kız Sanat Mektebi giyimin Avrupalılaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Yine ordunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere açılan Islahhane'nin de eğitime başlaması Kız Teknik Eğitimin başlangıcı sayılmaktadır. Ardından gelen Kız Sanat Enstitüleri, Kız Sanat Okulları ve Olgunlaşma Enstitüleri moda giyim kuşam üretimindeki ilk okullar olmuşlardır (Barbarosoğlu, 2009: 137-140). 1883 yılında plastik sanatlar eğitimi vermek için kurulan Sanayi Nefise Mektebine 1923 yılında

“tezniyat”, süsleme bölümü kurulmuştur. 1928’de İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’ne dönüşen okula 1929 ve 1932 yılları arası seramik, grafik ve afiş bölümleri kurulmuştur (Özsoy, 2007: 77). Sabih Gözen’in yurda dönüp akademide kumaş desenleri dersi vermeye başlaması, Türkiye’de moda ve tekstil tasarımı eğitiminin de başlangıcı kabul edilmiştir (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2018). Alpan (2003) panelde şöyle anlatıyor: Bauhaus ekolünün Türkiye temsilcisi haline gelen akademi, plastik sanatlar ve tasarım eğitimine bir arada devam etmiştir. 1943’te yurtdışından gelen Kenan Temizan moda ve süsleme sanatları eğitiminde görev almış, ancak ölümüyle moda atölyesi kapanmıştır (İTO, 2003: 45). 58’de baskı atölyesi kurulmuş, 71-80 yılları arasında Yüksek Dekoratif Sanatlar Bölümü içerisinde Tekstil Ana Sanat Atölyesi olarak devam etmiş, 78’de dokuma atölyesi de katılmıştır (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2018).

1957 yılında Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu kurulmuştur. Tekstil bölümünün ilk kuruluşundan bu yana devam eden okul, 82 yılında yapılan değişiklikler neticesinde 83 yılında Marmara Üniversitesi’ne bağlanmış ve hala bu üniversitede Güzel Sanatlar Fakültesi’nde Tekstil Tasarımı Bölümü olarak devam etmektedir (Marmara Üniversitesi, 2018). 1977 yılında Ege Üniversitesi bünyesinde başlayan Tekstil eğitimi, Dokuz Eylül Üniversitesi’ne geçerek (Tansuğ, 2008: 347) moda ve tekstil tasarımı adı altında eğitimine devam ederken, Ege Üniversitesi’nde Tekstil Mühendisliği olarak devam etmiştir. Bugün, bakıldığında moda tasarımı eğitiminin Türkiye çapında onlarca lisans, yüksek lisans, doktora, sanatta yeterlik olmak üzere her ilde ön lisans programları, milli eğitime bağlı ortaöğretim kurumları, özel kurslar, halk eğitim merkezleri ve belediye meslek edindirme kursları da dahil olmak üzere, bu eğitimin farklı anlayışlarla, farklı düzeylerde verildiğini ve çok çeşitlenip dallanarak yayıldığını görmekteyiz.

Güzel sanatlar eğitiminin önemli temsilcilerinden İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun savunduğu eğitim anlayışındaki ilkeleri hatırlayarak bunların moda tasarımı eğitimi açısından da kıymetini ifade etmekte yarar bulunmaktadır. Bu ilkeler sırasıyla: **Kişilik ilkesi**, verilen eğitim bir mesleğin kişiliğini kazandırmalıdır; **çevre ilkesi**, eğitim gerçek ya da gerçeğe yakın oluşturulmuş mesleki koşullarda

yapılmalıdır; **çalışma ilkesi**, eğitime öğrenci etkin olarak katılmalıdır; **verim ilkesi**, eğitimde üretim olmalı ve toplumla bağlantı kurularak bir işe yaramalıdır; **başlatma ilkesi**, eğitim öğrenciye tüm mesleği öğretemez, yalnızca başlatır (Etike, 1995: 95).

Resim, heykel, mimarlık, grafik, endüstri tasarımı, uygulamalı sanatlar, tekstil, moda tasarımı, seramik gibi geniş bir alanı kapsayan görsel sanatlar; bu dalların eğitimi ve öğretimiyle ilgili her türlü kuramsal ve uygulamalı çalışmalara, "Görsel Sanatlar Eğitimi" ya da "Sanat Eğitimi" demekteyiz (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 16).

Moda tasarımı eğitimi hem teknik hem de sanat ve tasarım eğitimini bir arada barındırmaktadır. Moda tasarımı eğitiminde bir takım teorik veya uygulamalı teknik ve sanatsal dersler bulunmaktadır. Pektaş bir moda tasarımcısının eğitimi için Temel Sanat Eğitimi (çizgi, renk, kompozisyon, insan vücudu etütleri, kumaş etütleri, ışık-gölge, doğal yapay nesne etütleri, yorumlama, stilizasyon, desen tasarımı vb.), Sanat Tarihi, Giyim Tarihi, Giyim Tekniği (dikiş, kalıp), Tekstil Teknolojisi, Sosyoloji, Psikoloji derslerini mutlaka almaları gereken dersler olarak önermiştir (Pektaş, 1994: 9). Jones (2009: 12), moda tasarımı programında bulunması gereken derslerin içeriğini şöyle belirlemiştir: "*Çağdaş moda ve görsel kültür bilinci, model kesme ve kumaşın temel prensipleri, bilgisayar destekli tasarım, tasarım geliştirme, çizim ve illüstrasyon, kumaş bilinci: tür, performans ve kaynak, modanın temelleri: siluet, oran, renk, detaylı çalışma ve kumaş manipülasyonu, elbise yapımı ve teknolojisi, bağımsız çalışma, pazarlama ve işletmecilik bilinci, Portfolyo sunumu ve iletişim teknikleri, kreasyon hazırlama, araştırma teknikleri ve metotları, teknik özellikler ve maliyet hesabı, rapor yazma ve kültürel çalışmalar*". Mevcut fakülte programlarından işlenen ders programları ve müfredatları incelenerek yola çıkılmış, belli gruplar altında bu dersler kısaca ifade edilmiştir.

Tarihsel, kültürel ve toplumsal teorik dersler: moda tarihi, moda sosyolojisi, müzecilik, tekstil tarihi vb.

Malzeme ve teknik bilgi içeren teorik dersler: tekstil teknolojisi, kumaş ve malzeme bilgisi, tekstil malzemeleri, kumaş yapı bilgisi, tekstil terbiyesi vb.

Teorik sanat eğitimi dersleri: tasarıma giriş, sanat tarihi, estetik, uygarlık tarihi, renk kuramı, görsel dil, sanat psikolojisi, çağdaş tekstil sanatı, çağdaş sanat kuramları, sanat sosyolojisi vb.

Uygulamalı (atölye) sanat eğitimi dersleri: temel sanat/tasarım eğitimi, desen, figür çizimi, modelden resim, moda resmi, moda illüstrasyonu, kumaş tasarımı, baskı tasarımı, dokuma tasarımı, deneysel tasarım, desen ve form vb.

Teknik teorik alan dersleri: Girişimcilik, kariyer planlama, trend analizi, ergonomi, temel bilgi teknolojiler vb.

Teknik uygulamalı (atölye) alan dersleri: moda atölyesi, kalıp atölyesi, drapaj, giyilebilir sanat, lif sanatı, bilgisayar destekli tasarım, bilgisayar destekli kalıp hazırlama, moda tasarımı, moda stüdyosu, ileri kalıp uygulamaları, serileştirme gibi dersler oluşturmaktadır. Bu derslerin yanında moda tasarımı bölümünde çok daha fazla ders çeşitliliği bulunmaktadır. Bazı derslerin içeriği farklı, ismi aynı, bazı derslerin içeriği aynı, isimleri farklıdır. Bazılarının işlenişi, bazılarının ele alınışı, bazı derslerin de saatleri ve dönemleri birbiri ile uyuşmamaktadır. Türkiye'de farklı illerde, farklı fakültelerde ve farklı bölümlerde işlenen moda tasarımı dersleri ortak amacı güderek birbirlerinden ayrı ders içerikleri ve müfredatları uygulamaktadırlar.

Moda tasarımı tamamen endüstriyle iç içe bir alandır. Toplumsal ve endüstriyel verimlilik açısından endüstri ile iş birliğine ihtiyaç duymaktadır. Endüstri ile iş birliği okula ve öğrenciye tecrübe ve bilgiye yönelik karlı bir çalışma alanı sağlamaktadır. Öğrencilerin çalışmalarını değerlendireceği bir endüstriyel alana ihtiyacı bulunmaktadır (Erbay, 1997: 196).

Staj, öğrencinin okulda öğrendiği bilgileri hayata geçirebildiği gerçek iş ortamlarıdır. Buradaki deneyimler ve ilişkiler gerçektir, öğrenci yapar ve yaptığının sonucunu, etkisini ve tepkisini gerçek olarak geri alır. İş yaşamının nasıl olacağını, oradaki tüm üretim sistemlerini, iş akışını, iş ilişkilerini, çalışma prensiplerini ve disiplini deneyimler. Tasarımlarının hayalden gerçeğe dönüştüğünü görür. Orada işleyen süreçleri ve çalışma sistemlerini gözlemleyerek çıkarımlarda bulunur. Okullarda ne kadar alt yapı kurulursa kurulsun, asla gerçek bir iş yeri ortamı

yakalanamaz. Bu nedenle gerçek deneyimlerin yaşandığı staj ortamı oldukça öğretici ve gerekli bir çalışmadır.

Toplumumuzu oluşturan ve geleceğe aktaran gençlerimizi yaratıcı bir ortamda yetiştirmek zorundayız. Ulusumuzun ve uygarlığımızın devamı bu yaratıcı ve üretken nesile bağlıdır. Yaşadığımız endüstriyel ve teknolojik bilgi çağında en çok problem çözebilen farklı yaklaşımlar, düşünceler, fikirler geliştirebilen bireylere ihtiyaç duymaktayız. Yaratıcı düşünen bireyler yetiştirirken, aynı zamanda da onların evrensel değerlere saygılı, insancıl, kişilikli ve ahlaklı yetişmelerini de sağlamalıyız.

Moda tasarımı eğitimini tamamlamış bir tasarımcı, belirli bir vizyona ve estetik beğeniye sahip, problem çözebilen, yaratıcılığını ve yetilerini sürekli güncelleyen, fonksiyonel ve çağdaş tasarımlar geliştirebilen, tasarım sürecini baştan sona iyi organize edebilecek şekilde; eğitim kurumları ve sektörle iş birliği içerisinde yetiştirilmelidir (Koca, Koç, 2009: 42). Öğrenciye bilgiye nasıl ulaşabileceğini, nasıl bilgi üretebileceğini öğretmemiz gerekmektedir.

2.2. Moda Resmi (Moda İllüstrasyonu) Nedir?

Hayal edilen giyim, kuşam biçiminin kâğıt üzerinde tasarlanması, çizilmesi, renklendirilmesi ve detaylandırılmasına moda resmi denilmektedir. Moda resmi yapabilmek için gelişmiş bir çizgi anlayışı, renk zevki, yaratıcı zekâ ve çağdaş düşünce yapısına sahip olup, gözlemci, çevreye duyarlı, çağın insanının ruhunu ve fizik yapısını kavramış, insani bir kişilik yapısına sahip olunmalıdır. Mesleki anlamda duygu ve düşüncelerinin hayata geçirebilecek tasarımlar olabilmesi için öğrenci dikiş, kalıp gibi uygulama yöntemlerini ve teknik alanı bilmelidir (Pektaş, 1994: 8).

Dünya'da oldukça yaygın olarak moda çizimleri görülmektedir. Moda resmi, pek çok sektörde kullanılan evrensel bir dildir. Moda, tekstil ve konfeksiyon sektöründe olduğu gibi; moda çizimlerini, moda basınında, televizyonda, film endüstrisi, tiyatro, opera, multimedya, oyuncak, eğlence, yayımcılık ve daha pek çok iş alanında bulabilmekteyiz (Riegelman, 2006: 396). Yurtdışında başlı başına bir meslek dalı olan moda illüstrasyonu, grafik sanatlar içerisinde de yer almasına

rağmen, daha çok moda tasarımı ile birlikte anılmaktadır, bununla birlikte moda resminin, tasarım eskizi mi, sanatsal nitelik taşıyan bir resim mi, yoksa reklam amaçlı bir grafik ürünü mü olduğu oldukça fazla dile getirilmekte ve tartışılmaktadır.

Moda Tasarımı, Uygulamalı Sanatların bir kolu olan Endüstriyel Sanatların içerisinde yer almaktadır. Moda tasarımı diye genellenerek adlandırılan giysi tasarımı, işlevsel, ergonomik ve aynı zamanda da estetik güzelliğe sahip olmak durumundadır. Uygulamalı sanatlarda ilk üretilen biricik yapıt iken sonraki yinelemeler ve seri üretimler aslının birer kopyalarını oluşturmaktadırlar. Moda resmi ise Görsel Sanatlardan Resmin, Mesleki Resim anlamında bir alt koludur ve temel tasarımın ilke ve elemanlarından oluşur (Alpaslan, 2003: 2,10). Moda resminde sadece giysi tasarımı çizimi değil, kumaş, eşarp, fular deseni çizimleri ile ayakkabı, çanta, cüzdan, kemer, şapka, takı gibi giysiyi tamamlayan aksesuar tasarımı çizimleri de yer alabilmektedir.

Kendi içerisinde bir sanat biçimi olarak görülen moda illüstrasyonu, tasarım araçlarını kullanarak daha yaratıcı ve özgün çalışmalar ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Çizgilerin kalitesi, fırça darbelerinin kâğıt üzerinde bıraktığı etki, giysinin algılanışını daha önemli ve etkin bir hale getirmektedir. Daha çok anlatımcıdır, tasarımın ya da koleksiyonun tarzını, ruhunu, karakterini yakalar (Seivewright, 2013: 162). Moda illüstrasyonunun amacı modeli çekici hale getirmek ve değerini artırmaktır. Giysi giyildiğinde figür üzerindeki duruşu ve oranlarını görmek için yapılmaktadır. Satış, tanıtım ve pazarlama amacıyla yapılan illüstrasyonlar giysinin havasını, duruşunu, siluetini, oranlarını, renklerini dikkat çekici bir şekilde ifade ettiği ölçüde başarılı olmaktadır. Reklamlarda, kataloglarda, dergilerde, broşürlerde, kalıp kitapları ve promosyon malzemeleri gibi yerlerde kullanılmaktadırlar (Szkutnicka, 2012: 10).

İllüstrasyon, açıklayan, örnekleyen ya da detaylandıran çizimlerdir. Elle veya bilgisayarla hazırlanabilen illüstrasyonlar tasarımcının fikirlerini hızlıca eklemlendirmesine ve görsel olarak tasarım temalarının dile getirilmesine olanak vermektedir (Ambrose, Harris, 2012: 252). İllüstrasyonların grafiksel anlamda 4 temel işlevi bulunmaktadır: Dekoratif İşlev: Yapılan grafik tasarımın tipografik

etkileşimini hafifleterek alan espasını dengelemek. Bilgilendirici İşlev: Görsel açıklamalarla metni aydınlatmak. Yorum ve Düşünce İşlevi: Karikatür gibi düşünceleri yorumlayarak resmeden illüstrasyonlar. Canlandırma İşlevi: İllüstrasyonun en önemli işlevi budur, geçmişte yaşanan ya da gelecekte hayal edilen bir şeyin canlandırılması (Keş, 2004: 110, 111) ve moda illüstrasyonları da bu gruba girmektedir. İllüstrasyonlar kullanım amaçlarına göre reklam illüstrasyonları, bilimsel ve teknik illüstrasyonlar olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. Bir ürünü ya da hizmeti tanıtım amacıyla yapılan reklam illüstrasyonlarında ayrıntı ön plandadır. Özellikle moda illüstrasyonları da reklam amaçlı illüstrasyonlar arasında yerini almış, yıllardır reklam afişlerinde geniş kitlelere hitap eden bir tanıtım aracı olarak kullanılmıştır (Uçar, 2012: 4).

Mağara resimlerinden bu yana resim sanatıyla birlikte kabul edilen illüstrasyon sanatı, Rönesans'la ortaya çıkan "yüksek sanat" anlayışı neticesinde resim sanatından ayrılmış ve hak ettiği değeri altın çağında bile bulamamıştır. Halka hitap eden ve halkla iç içe olan illüstrasyon postmodern dönemde yüksek sanatla kitle sanatının arasındaki sınırların yok olmaya başlamasıyla birlikte tekrar gündeme gelmiş, çağdaş sanatçılar tarafından ele alındığı gibi, endüstriyel ve teknik alanlarda da kullanılmaya devam etmektedir (Başkent, 2012: 100, 101).

Moda illüstrasyonu giysilerin doğru sunumundan çok bir tasarımın fikir ve cazibesini iletmeye çalışır. Etkileyici yapılan moda illüstrasyonları bakan kişiyi tasarımın altında ne yattığını düşünmeye ya da kişisel yorumlamalar yapmaya davet eder biçimde genellikle hiç çaba harcamadan çizilmiş gibi görünmektedirler. Ancak hiç kolay olmayan illüstrasyon çizimleri, zamanla uygulama ve deney gerektiren kişisel bir süreç içerisinde gelişmektedir (Hopkins, 2013: 122). Estetik kaygının üst düzeyde olduğu, moda illüstrasyonunda giyilebilir ürün ile grafik öge örtüşürken, aynı anda illüstrasyonun gerçek güzelliğin ötesinde bir imaj ortaya koyması gerekmektedir (Yöntem: 2017: 37). Moda resmi ile moda illüstrasyonu arasındaki farkı kısaca dile getirmek gerekirse; illüstrasyon tasarıma çok eğilmez, giysinin ruhunu yakalamayı hedeflemektedir. Giysilerin beden üzerindeki duruşunu, bu giysiyi giyebilecek tipteki insanı, makyajını, ortamın havasını, sahneyi

resmetmektedir. Elbiseyi figürü gerçekçi ayrıntılı ya da detaysız yarım kalmış, eksik resmedebilir. Moda resmi ise düşüncelerle iletişime geçmenin bir yoludur. Düşünceler hızla kâğıda dökülür, fantastik değil, gerçekçidir. Orantılı ve insan vücuduyla benzerlik gösteren oldukça hızlı yapılan çizimlerdir (Sorger, Udale, 2013: 58, 59). Bazı kaynaklarda moda resmi moda çizimi olarak da geçmektedir.

Keş'e (2001: 97) göre tasarım veya reklam amaçlı dergilerde ve pek çok alanda kullanılan moda illüstrasyonları, başarılı bir imaj yaratabilmek için düşlemi ve abartıyı kullanmaktadır. Özellikle reklam ajansları tarafından kullanılacak illüstrasyonlar daha gerçekçi yapılmaktadır. İllüstratör iyi bir alan bilgisi ve çizgi gücüne sahip olmak durumundadır. Kadın, erkek ve çocuk figürleri üzerinde canlandırma yaparken, insan anatomisini, kumaşı, giysiyi, uygun ölçüleri, vücut şekillerini bilerek modele ve istenene uygun pozu, saç stilini, duruşu, karakteristik özellikleri seçebilmeli, gereken abartılı çizgiyi yakalayabilmeli, modelin durduğu araziyi, caddeyi, arka planı, dekoratif objeleri, modelin ve ortamın ruhunu yakalayarak resmedebilmelidir.

Moda Grafiği olarak da adlandırılabilen moda resmi, aynı zamanda grafiksel bir tasarım işidir. Tasarım, doğası gereği her ne kadar yaratıcı bir disiplin olsa da çoğunlukla belli sınırlandırmalar içerisinde bulunmaktadır. Ve moda resmi gibi bir tasarım alanı da anlaşılabilir boyutta ve düzenlemede olmalıdır (Ambrose, Billson, 2013: 172). Adilj İbraim ile yapılan görüşmede moda resminin üç çeşit anlatım amacının olduğunu ifade etmiştir. Bilgi amaçlı journalist çizimler, amatör çizimler ve belirli akademik eğitim almış kişilerin elinden çıkan profesyonel çizimler. Moda resmi ya da illüstrasyonu, İngilizcede en çok "fashion drawings", "fashion illustration" ve "fashion faces" kelime gruplarıyla kalıplaşmış bir biçimde kullanılmaktadır (Kürşad, 2008: 111).

Moda çizimleri hizmet ettiği alana göre değişen özelliklerde resmedilmektedir. Hazır giyim veya kişiye özel ısmarlama giyim (Houte Couture) bakımından ele alındığında ısmarlama giyim için yapılan çizimler daha sanatsal, çizgileri artistik, hareketli ve akıcı iken; önemli olan izleyicide ya da alıcıda yaratacağı etkidir ve detaylara fazla girmeye gerek yoktur. Ancak hazır giyim sektörü için kullanılacak

çizimler neredeyse teknik çizime yakın çoğu zamanda teknik çizim özelliğinde detaylı, modelin ayrıntılarını veren, hareketsiz yalın figürler üzerinde gerçekleştirilen çizimlerdir.

Güzel sanatlarda figür çizimi anatomi, kemikler, kasların yapısı ve vücudun doğal halini yansıtan klasik bir yaklaşımdır. Moda çizimi de bu klasik yaklaşımı temel alır ancak çoğunlukla doğal formları olduğu gibi kullanmak yerine moda idealizminin filtresinden geçirmeyi tercih etmektedir. Realist bir sanatçı kadın figürünü geniş kalçaları ile olduğu gibi doğal haliyle çizerken; moda idealizesinde çalışan sanatçı gerçek olamayacak kadar uzun, ince ve deforme edilmiş bir vücut çizecektir (Abling, 2013: 1).

Her sanat dalında kendiliğinden ya da zoraki biçim bozma bulunmaktadır ve insanlık tarihi kadar eskidir. Yunan heykelciliği bile ideal uğruna biçim bozmaya başvurmuştur. Örneğin Melos Afroditinde gerçekte kaş ve burun asla bu kadar düzgün, göğüsler bu kadar yuvarlak ve yüz bu kadar oval değildir (Read, 1960: 34).

Nesnelerin ve figürlerin resim üzerinde temel biçimlerini kaybettirmeden yapılan deformasyona biçim bozma denilirken, kısaca konturların sadeleştirilmesine de stilizasyon denilmektedir. Bir formu, biçimi, figürü stilize etmek kolay değildir, her amatör yapamadığı gibi ortaya zevksiz birtakım işler çıkmaktadır. Stilize edilecek forma ileri derecede hakim olup, formun doğru hareket noktasını yakalamak gerekmektedir (Çağlarca, 1980: 121, 123).

"*İllüstrasyon yani sunuş çizimleri ürün bittikten sonra yapılır…üretim çizimleri bile prototiptir. Bittikten sonra gerçek ölçülerde yapılırlar. Ondan sonra üretime girer. Serilemesi yapılır. Üzerinde değişiklikler yapılabilir. İllüstrasyon, sunum ile ilgilidir…*" (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 06 Haziran 2017).

"*…moda çizimi, teknik çizim ve moda illüstrasyonları arasında büyük bir ayrım olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Moda çizimi, kâğıt üzerinde temel tasarım fikrini aktarmaktır; teknik çizim, endüstrinin veya sunum amaçlarına yöneliktir ve moda resmiyle ilgisizdir ve illüstrasyon, dergiler, reklamcılık veya markalaşma için daha çok daha albenili bir çalışmadır*" (Uzman 23

ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017). Sanatsal pratiğe dayanan moda illüstrasyonu zaman isteyen yöntemler kullanmasına rağmen hayatta kalmayı başarmıştır. Modanın temsilinde içeriği illüstrasyon görüntülemektedir ve bir illüstratörün görevi, moda tasarımcısının işini, elbisesinin hikayesini anlatmaktır (Blackman, 2007: 261).

Kürşad (2008: 212), moda tasarımcısı ve illüstratör olan Tansu Suay ile yaptığı görüşmede, Suay moda tasarımcılığı ve moda illüstratörlüğünün birbirinden faklı meslekler olduğunu, ancak bir araya geldiklerinde son derece etkili sonuçlar doğurduklarını ifade etmiştir. Her moda tasarımcısı illüstrasyon yapamazken, her illüstratör de üstün bir giysi tasarımı becerisine sahip olamaz, şeklinde görüşlerini bildirirken; okullarda verilen moda resmi ve illüstrasyonu derslerinin moda tasarımı öğrencisini mesleğe atılmadan önce illüstrasyon konusunda yetiştirilmesinin ve eğitilmesinin çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

Moda resminin ve illüstrasyonunun konusunu sadece giysi tasarımı oluşturmamaktadır. Vücut üzerine giyilebilen ya da bir kişi tarafından taşınan, kullanıcıdan tamamen bağımsız nesne (Lau, 2014: 10) olarak tanımlanan aksesuar da moda resminin konuları arasındadır. Çanta, ayakkabı, mücevher ve şapka olarak dört ana grupta toplayabileceğimiz aksesuar tasarımı, giysilerin tamamlayıcısı olarak veya tek başına düşünülüp tasarlanabilmekte, fikirlerin kağıda aktarılmasında ve tasarımın görselleştirilmesinde yine moda çiziminden ve moda resmi bilgilerinden faydalanılmaktadır.

Tasarım illüstrasyonlarının tasarımcı için pek çok fonksiyonu bulunmaktadır. Tasarım fikirlerini sınıfta veya işyerinde iletirken üst düzey işleri çekebilmekte, karşıdakileri etkileyen heyecan verici bir portfolyonun parçası olabilmektedirler. Basın kitlelerine hitap ederken, alıcılara ve tasarım direktörlerine sunum yaparken öne çıkmayı sağlayan bir etki yapmaktadır (Hagen, 2011: 5). Ünlü moda illüstratörü Downton moda illüstrasyonunun son on yılını şöyle değerlendiriyor: "*Moda illüstrasyonu tanınmanın ötesinde çok değişti. Kuralları, kısıtlamaları, önerilen bir çalışma şekli ya da çok yaygın veya geçerli bir tarz yok. Elle çizim ve dijital çalışma aynı oranda kabul görüyor. Moda illüstrasyon pazarı, külup broşürlerinden CD kapaklarına, galeri sergilerine, gazete ve dergileri de kapsayacak şekilde genişledi.*

Moda illüstratörü olmak için bundan daha iyi ya da kafa karıştırıcı bir zaman hiç olmamıştır" (Seivewright, 2013: 168). Moda endüstrisi açısından her ne kadar elle ve bilgisayar yazılımlarıyla yapılanlar bir tutulsa da hatta çoğunlukla sektörde hız amaçlı olarak bilgisayar çizimleri tercih edilmektedir. Ancak bunun temeli mutlaka el çizimi ile atıldıktan sonra bilgisayar kullanımına geçilmektedir. Hem buna alt yapı sağlaması hem de moda illüstratörlüğü açısından düşünüldüğünde el ile yapılan çizim daha çok aidiyet, tekillik hatta mülkiyet hakkına sahip bulunmaktadır. Editoryal, reklam ve tanıtım, hatta dekorasyon için yapılabilecek bu tür illüstrasyonlar tarihi olarak değerinin artabileceği ve orijinalitesi olan çizimlerdir.

Toparlamak gerekirse moda çizimi (fashion drawing) evrensel anlamda tüm moda çizimi türlerini içine alan bir adlandırmadır. Moda illüstrasyonu (fashion illustration), daha stilize, daha artistik, anın ve tasarımın ruhunu ve duygusunu yakalayan sanatsal çizimlerdir. Tasarımın üretiminden önce veya sonra yapılabilirler. Moda resmi daha Türkçeleşmiş ve dilimize oturmuş bir ifadedir. Daha çok tasarımcının hayalinde beliren tasarımı siluet üzerinde çizip renklendirmesi ile elde edilen daha teknik ayrıntılardan başlayarak daha gerçekçi çizilebileceği gibi daha illüstratif ve sanatsal bir tarza doğru da kayabilmektedir. Moda illüstrasyonları giysi dikilip bittikten sonra daha çok sunum ve reklam amaçlı çizilirken; moda resmi daha çok üretimden önce çizilip, renklendirilen canlandırma çizimleri olarak kabul edilmiştir. Skeç, taslak ya da eskiz çizimler de anlam olarak birbirlerine yakın çizimlerdir. Taslak çizim hayal edilen tasarımın detaylara inmeden karalama olarak kabaca tasviriyken, skeç ve eskiz çizimlerde hayalde canlandırılan model biraz daha ayrıntılı verilebilirken, renklendirme de işin içine girebilir. Teknik çizimler (technical fashion drawing) ise tasarlanan modelin dikilmeden önce (daha çok numune dikiminden sonra seri üretimden önce) ölçekli ve oranlı küçültülerek yapılan gerçekçi çizimlerdir. Üzerinde dikişlerine varana kadar tüm ayrıntılar ve teknik detaylar gösterilirken genellikle renklendirme yapılmaz, günümüzde neredeyse tamamen bilgisayar ortamında çizilerek yapılmaktadır. Teknik moda illüstrasyonları (technical fashion illustration) İngiliz dilinde bir kullanımdır ve kısmen teknik çizimlerin boyanarak biraz daha estetik hale getirilmesine verilen isimdir. Moda grafiği (fashion graphic), moda çizimlerinin grafiksel bir alt yapıdan gelmesinden

kaynaklanan yine İngiliz dilinden geçmiş ancak dilimizde çok fazla kullanılmayan moda resmi anlamını içeren bir kalıptır. Tüm bu giysi çizim türlerinin tamamı elde yapılabildiği gibi temeli el çizimine dayanmaktadır, ancak günümüzde hepsi öncelikle temel el ile çizim eğitimi alındıktan sonra dijital ortamda ve bilgisayar programları ile yapılabilmektedir.

2.3. Modanın ve Moda İllüstrasyonunun Tarihsel Süreci

İnsanoğlu yazıyı keşfetmeden önce çizgilerle anlaşmış, çizgilerle iletişime geçmiştir (Erbay, 1997: 10). Tarih öncesi çağlarda ilk giysi örneklerini tasarlayarak üreten insanoğlu, mağara duvarlarını boyayarak, yakarak ya da kazıyarak hayvan postlarından yapılmış giysilerle kadın ve erkek figürleri tasvir etmişlerdir (Gürcüm, 2013: 55). İllüstrasyona ilk örneğin, mağara resimleri üzerinden verilmesi bu resimlerin de tıpkı illüstrasyonlar gibi fonksiyonellik özelliğinin olmasıdır. Bazı tarihçiler ise illüstrasyon tarihini resimli kitapların ortaya çıkışına dayandırmaktadır (Uçar, 2012: 13, 14). İllüstrasyonun tam anlamıyla bilinen ilk örnekleri İ.Ö 1900 "Ramesseum Papyrus" rulosu ve "The Egyptian Books of The Dead" daki illüstrasyon örnekleri barındıran erken el yazma, hikâye ve kitaplardır (Keş, 2001: 36). İnsanoğlunda yaratma isteği asla yeni bir fenomen değildir. Mağara resimlerinden bu yana gördüğümüz bu büyüsel dürtü ve ihtiyacın; makineleşmiş ve dijitalleşmiş günümüz dünyasında da sanat yoluyla yakın çevremizi ve evrenin işleyişini yorumlama isteğimizin hala değişmemiş olduğunu görmekteyiz (Ocvirk vd., 2015: 4).

İnsan olarak sahip olduğumuz her şey ve tüm davranışlarımız alışkanlıklarımızın ürünüdür. Bıkkınlık duygusu ve yenilik isteği eğilimi bu alışkanlıkları dengede tutmaktadır. Kimi zaman duyarlığın yenilenmesi olan bu yenilenme isteği ve arzusu kendisini en güçlü olarak modada göstermektedir (Tunalı, 2009: 105). Moda var olduğu toplumun aynasıdır. Hem kültürel bir fenomendir hem de dönemin toplumsal, ekonomik, cinsel ve politik tutumlarını yansıtmaktadır (Mackenzie, 2017: 6). Modanın başlangıcı olarak farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Birinci görüş, modanın insanlıkla birlikte eskiçağlardan beri var olduğunu savunurken; ikinci görüş modanın başlangıç tarihini Fransız İhtilali ve Sanayi

Devrimi'ne dayandığını iddia etmektedir (Barbarosoğlu, 2009: 28, 29). Bir başka görüş ise modanın ticari kapitalizmin başladığı Geç Orta Çağ dönemi ile Rönesans'ın ilk dönemlerinde görülmeye başladığı görüşüdür (Kireçci, 2015: 12). Aslında Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi'ne dayanan ikinci görüş, modern moda dediğimiz günümüz moda anlayışına kadar gelen moda sistemini yansıtan görüştür. Diğer dönemlerde giysi ve giysi çeşitliliği olmasına rağmen kıyafet seçiminde kişisel bir tercihten çok fazla söz edilememektedir. Modanın asıl oluşumu modernitenin fikri düşüncesinin dayandığı Aydınlanma Felsefesi ve Fransız İhtilali'nin oluşturduğu bireysellikçi ve özgürlükçü alt yapıdır. Ardından gelen Sanayi Devrimi ile atak yapan üretim sistemleri modanın demokratikleşerek gerçek moda anlamında tüm halka yayılmasını sağlamıştır.

Görsel kültürün bir parçası olan moda incelemeleri ve tarihsel değerlendirmeler, resimler, çizimler ve fotoğraflar aracılığı ile yapılmaktadır (Kawamura, 2016: 37). Birçok karmaşık anlam ve oluşumdan doğan nesne olan giysi, görsel sanatlar içerisinde bir değer olarak yerini almıştır. Tüm görsel sanatlarda ana tema insandır; insanı insana insanla anlatmada insan figürü ve giysiler önemli bir anlatım aracı olmuştur (Balkır, 2008: 14).

Moda ve moda illüstrasyonunun kökeni sanata ve zanaate derinden bağlıdır. Her döneminde modanın da moda illüstrasyonunun da o dönemin sanat anlayışından etkilendiği ve yakın ilişki içinde olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde modanın üretimi de bir zanaat ürünü olduğu için, üretim tekniklerine sıkı sıkıya bağlı olan moda zanaattan beslenmektedir. Moda katalogları tarihsel, toplumsal olayları ve toplumu anlamanın ve tanımanın belgesi niteliğindedirler. Botton Statü Endişesi adlı kitabında, Franklin D. Roosevelt'e "*Amerikan toplumunun avantajlarını anlatabilmesi için Sovyet toplumuna hangi kitabı verirdiniz*?" diye sorduklarında, O da "*Sears kataloğunu* (Amerika'nın en eski ve hala yayını devam eden moda kataloğu) *verirdim*" diye yanıtlamıştır (Botton, 2017: 47).

Moda deseni yaratı ile yeniden üretim arasında gidip gelmektedir. İlk moda illüstrasyonlarını saraya bağlı desinatörler çizmişlerdir. İlk işleri 14. ve 15. yy'da saray giysilerini resmetmek olan bu desinatörlerden sonra 18. yy'da uygulamalı

sanatlarda mücevhercilik, tekstil, yelpazecilik ve resimli kâğıt illüstre eden nakkaşlar ortaya çıkmıştır (Waquet, Laporte, 2011: 46).

14. yüzyıla dek kullanım amacı, biçimi ve fonksiyonu benzer özellikler gösteren, çok uzun yıllar boyunca değişmeyen tipte giysiler giyilmekteydi. Varlıklı kesim ile yoksul kesim arasındaki fark giysinin yapımında kullanılan kumaş, malzeme ve detaylarda ortaya çıkmaktaydı (Kireçci, 2015: 12). Klasik Osmanlı giyimini ev içinde şalvar ve gömlek oluştururken, hangi sınıfa mensup olursa olsun hanımlar bu giysileri giymekteydi. Sınıf karakterine göre bu giysiler; kumaş, biçim, süs ve mücevherleri itibariyle farklılıklar meydana getirmekteydi. Kürk ve mücevher kullanımı, kadınlar arasında bir nevi statü ve prestij göstergesi olarak kabul görmekteydi (Taşçıoğlu, 1958: 15-19).

Baskı tekniklerinin gelişimi illüstrasyonu özel bir konuma getirmiştir. 15. yüzyılda ahşap baskı tekniği gelişmiş, sanatçılar kendi eserlerini kendileri ahşaba oymaya başlamışlardır (Keş, 2001). 15. yüzyılın başlarına kadar kumaş, giysinin en ayırt edici özelliği idi, zamanla modanın gelişmesiyle birlikte terziler dokumacıları geride bırakarak ilerlemişlerdir (Gürcüm, 2013: 132). 15. yüzyılda yapılan resimler, gravürler, freskler kadın davranışını ve giysilerinin karakteristik özelliklerini hiçbir dönemde görülemeyen biçimde ve çeşitlilikte yansıtmaktadır (Komsuoğlu vd., 1988: 169). Bu yüzyıllarda bireysellik olağanüstü bir gelişme kaydetmişti. Orta Çağın kolektivist düzenlemeleri bireyin özgürleşmesiyle kırılmaya başlamış ancak bu bireyselci gelişmeler içerisinde hala kadın yer alamamıştır. Kişisel kendini geliştirme özgürlüğü tanınmayan kadınlar, olabilecek en sıra dışı ve abartılı giysi modalarıyla bu ihtiyaçlarını telafi etmeye çalışmışlardır (Simmel, 2013: 117).

1400'lerde başlayan yeni bir gerçekçilik yaratmak isteyen Jan Van Eyk, Van Der Weyden, Hemling ve Hugo Van Der Goes'un Hollanda'da başlattığı erken dönem Rönesans'tan sonra, bu yüzyılın sonunda "Yüksek Rönesans" dönemi denilen Lenoardo Da Vinci, Michelangelo ve Raffaello'nun etkin olduğu sanatın doruklara çıktığı dönem yaşanmıştır (Ahluwalia, vd., 2014: 138, 139). 16. yüzyılda doruk noktasına ulaşan Rönesans, Orta Çağ öğretilerini ortadan kaldırmayı hedefliyordu. İnsan zekasının zaferi ile güçlenmiş, insanın güzel sanatlarda ve bilim dallarında

yaratıcı olma yeteneği dönemi biçimlendiriyordu. Kadın ya da erkek kişisel beğenilerine göre giyinmeye başladı (Komsuoğlu vd., 1988: 174). Rönesans'la birlikte giyim kuşamda da yüksek terzilik anlayışı başladı, drapeli kumaşlardan vücuda oturan giysilere geçildi, kesimler en az kumaşlar kadar değer kazandı. Anatomi biliminin giyim kuşama yansıması ile birlikte vücudu saran ve oturan kıyafetler moda oldu. Kıyafetlerde tam bir çeşitlilik hakimdi. Moda tarihinin en geometrik olan bu döneminde anormal siluetler ortaya çıkmıştır. Aşırı iri dantelli yakalar, derin yaka kesikleri, aşırı geniş tarlatanlar ve abartılı giyim tarzı kullanılmıştır (Black vd., 2013: 78-105). Bu dönem seçkin sınıfın giyim kuşama aşırı ilgi göstermesi ile giyim desinatörlüğü mesleği Rönesans'ta oldukça gelişmiştir. Giyilen parıltılı ve şatafatlı giysiler hem giyenleri hem de giysinin desenini çizenin başarı kazanmasını sağlamaktaydı. Dönemin Pisanello, Holbein, Da Vinci gibi ünlü sanatçıları bile moda ile haşır neşir olmuş, hatta eğitimini almışlardır. Yine dönemin ünlü sanatçıları tiyatro içinde giysiler yaratmışlardır (Komsuoğlu vd., 1988: 170).

16. ve 17. yüzyılda gravür ve metal baskının gelişimiyle baskı teknikleri ilerlemiş, daha hızlı ve daha fazla baskı yapabilme imkânı gelişmiştir. Japonya'da renkli ağaç baskı tekniği kullanılmaya başlanmıştır (Keş, 2001). Artan keşif ve icatlar dünya ülkelerinin farklı ülkelerdeki kostümlere merak salmasını sağlamış; 1520 ve 1610 yılları arasında başka ülkelerden ve sınıfsal alışılmışlıkların dışında 200'den fazla oyma, gravür ve ağaç baskı koleksiyonu tanıtılmıştır. İçlerinden en ünlülerinden birisi Cesare Vecellio'nun "De gli habiti antichi et moderni di diverse parti del mondo (1590)" isimli Avrupa'dan, Türkiye'den ve Doğu'dan giysilerin tanıtıldığı 420 parçalık ağaç baskı koleksiyonudur. Yüzyıllar boyunca sanatçılar kıyafetleri hep resmettiler, ancak bu örnekler, bugünkü haliyle bilinen moda illüstrasyonlarının ilk prototipleri oldular (Blackman, 2017: 6).

16. yüzyılda Osmanlı oldukça genişlemiş ve büyük bir imparatorluk haline gelmiştir. Osmanlı padişahının Halifelik unvanını almasıyla birlikte kadınların örtünmesine hassasiyet gösterilmeye başlanmıştır. 16. yüzyıl ve sonrası Avrupa ile ilişkiler gelişmiş, pek çok kumaş Anadolu'dan ihraç edilirken; ince yünlü ve ipekli dokumalar, dantel ve parfüm gibi lüks eşyalar Avrupa'dan, Hint kumaşları Doğu'dan ve kürkler Rusya'dan ithal edilmeye başlanmıştır. Bu çeşitliliğin başlamasıyla

birlikte kadınlar giyimde yarışır hale gelmişlerdir. Padişahın durumdan rahatsızlık duymasıyla, sokaktaki kadın giyimi ve sokağa çıkma yasakları fermanlarla ve hükümlerle belirlenmeye başlamıştır (Aktaş, 1989: 55,56). Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethiyle Avrupa'da başlayan Türk hayranlığı sanat, mimari, giyecek ve hatta yiyecek alanlarında bile hissedilmiştir. Tüccarlar ve Avrupalılar bu dönemde Osmanlı giyimleri içerisinde kendilerini resmettirmişlerdir. Batıda bir Türk modası doğmuştur. Buna "A La Turque" denilmiştir (Black, 2013 vd., 113).

17. yüzyılla gelen Barok dönemdeki moda, katı, gösterişli ve resmiydi. Kumaşlar ve giysiler ağır, dönemin dekoratif sanatlarındaki tipik eğrisel çizgiler modaya da yansımıştı (Mackenzie, 2017: 12). Kişisel ve garip biçimlere, insanları şaşırtan etkilere önem verilmiştir. Barok sanatçı özgün buluşu, yeniyi, garip ve cesur olanı konu edinmişti. Bu düşünce yapısı aynen kılık kıyafet biçimlerini de etkilemiş, son derece ilginç ve abartılı modeller ortaya çıkmıştır (Komsuoğlu vd., 1988: 181). Gösterişli erkek kıyafetleri, şaşalı büyük dantelli yaka ve manşetler, bol bol kullanılan dantel ve kurdeleler erkek kadın tüm kıyafetleri sarmıştı (Traphagen, 1947: 150). Fransa'da 18. yüzyılın başında Barok dönemin ardından gelişen Rokoko, 15 Louis'in saltanatında yaygın olan duygusallık kültünü yansıtmaktadır. Barok İngiliz dilinde garip, acayip ve kaba anlamlarına geliyordu. Aşırı bol çiçekli, abartı şaşalı, savurganca aşırı renkli, coşkulu, taşkınlık derecesinde abartılı bir tarz olarak yorumlanmıştır. Rokoko geleneksel, aşırı el işine dayanan ve anlamsızca dekoratif, abartılı ya da tatsızca çiçekli ve süslemeli idi. Yine de bu anlayışa rağmen kumaşlar ve tekstiller ahenkli bir biçimde zengin, zarif ve bol motifli idi (Meller, Elffers, 2010: 420). Rokoko daha kaprisli bir moda sergiledi. Genel siluetler Barok döneme göre fazla değişmemişse de dekoratif ayrıntılar daha ustaca, süslemeler daha zarifti. Modada kültürler arası etkiler görülmeye başlandı ve egzotizm çılgınlığı yaşandı (Mackenzie, 2017: 12). Çok daha fazla danteller, kurdeleler, sanatsal çiçek tasarımlı kumaşlar kullanıldı. Yakalar genişledi, göğüs dekoltesi belirginleşti (Traphagen, 1947: 152).

18. yüzyılın ortalarında tüm endüstrilerde olduğu gibi tekstil üretimini de dönüştüren Sanayi Devrimi gerçekleşti. Ardından yaşanan Fransız Devrimi döneme

ve insanlık tarihine damga vururken, modada yaşanan büyük değişim ve dönüşümlerin katalizörü oldu. Giyim kuşamın siyasallaşması devrimin eşitlikçi ideolojisini simgeledi (Mackenzie, 2017: 13). 1750'lerde ortaya çıkan Revivalizm (Canlandırmacılık), Aydınlanma, Fransız Devrimi ve Endüstri Devrimi ile toplumsal ve kültürel dönüşümlerin yaşandığı, modern dünyanın büyük sancılarla aralandığı bir ortamda dönüm noktası olmuştur. İnsan-doğa-nesne ilişkilerinde geleneksel olandan kopuşla tanımlanan değişimler, inanç sistemleri, değer yargıları, üretim ve iktidar ilişkileri ile yerleşim biçimleri gibi pek çok alanda ve kurumda köklü değişikliklerin ve kopuşun yaşandığı bu kritik dönemde sanatta, tasarımda ve mimaride canlandırmacılık pek çok üslubun bir arada denendiği eklektik bir tavır takınmıştır (Korkmaz, 1997: 322).

Batılılaşmanın belirgin biçimde hissedildiği, Osmanlı'da daha çok üst tabakalarda görülen sosyal alandaki değişiklikler halka inmiş, kadınların dışarıya çıktığı, mesire yerlerine gittiği, kayık sefalarının yapıldığı bir yaşam tarzı başlamıştır. Kadının göz önüne çıkmasıyla 15. ve 17. yüzyıllar arasında sade sokak giyimleri olan feraceler şekil değiştirmiş; model özellikleri artmış, yakaları genişleyerek, renkleri çeşitlenip, canlanmış ve değişik harçlarla süslenmiştir (Tezcan, 1998-1999: 69). Şeffaf ve beyaz bir tülbentten yapılan yaşmak, kalın ve yüzü örten peçe yerine geçmiş, dekoratif anlamda Osmanlı Türk kadınının giyimini tamamlamıştır (Sevin, 1990: 96).

18. yüzyılda hem sanatsal, hem de tarihsel açıdan çekici giysilerin bulunduğu, güzel ve zekice çizilmiş gravürlerden bahsetmektedir Baudelaire. Kendi dönemlerinin ahlak ve estetik anlayışını yansıtan, çağı sallayan felsefi düşünceyi barındıran, o çağın modalarını, beğenilerini ve duygularını yansıtan moda gravürleridir bunlar (Baudelaire, 2014: 200-202). Paris'in tüm moda ve tarzlarının, yeniliklerin ve gelişimin kaynağı olması 18. yüzyıla dek uzanmaktadır. Ta ki Marie Antoinette'in ruhunu ve kocasının krallığının tacını, şapkacısı Rose Bertin'e satmasına dek. Bertin sarayın moda tasarımcısı olarak yükselmeden önce ele avuca sığmaz bir terziydi. Marie Antoinette'in kendisini modaya ve giysilere adamış olması meşhur şapkalarının ve giysilerinin tasarımcısı Bertin'i kısa bir süre içerisinde ünlü ve zengin bir tasarımcıya dönüştürmüştür. Kraliçenin örneğine az rastlanır moda

kurbanı olması ve satın almadan asla kendisini alıkoyamaması buna neden olmuştur. Bazı kaynaklar Bertin'in yeteneği sayesinde zengin olup ilk moda tasarımcısı ünvanını aldığını söylemektedir (McDowell, 1992: 145, 146). Neoklasik olarak adlandırılan bu dönemde, Marie Antoinette'in moda üzerindeki hakimiyeti giyim tarzları üzerinde pek çok değişikliğe neden olmuştur. Önlükler, korseler, kombinezonlar kat kat kalça üzerinde duran kafeslerin üzerine giyildi ve kat kat dantellerle, fırfırlarla, farbalalarla süslendi. Bu ölçüsüz kabarık etek kafeslerinin üzerine giyilen abartılı ve parlak kıyafetleri, lüle lüle pudralı farklı tasarımlarda oldukça abartılı peruklar tamamlamaktaydı (Baker, Pullen, 2000: 102). Bertin, aynı zamanda dönem kadınlarına daha rahat bir giyim trendi de başlattı. Çember kafeslerden vazgeçmeyi önerdi, korseler kadın vücuduyla daha uyumlu bir hal aldı. Moda gravürleri, başkentlere ve saraylara gönderilen moda illüstrasyonlarıyla dolu kataloglar, modanın yaygınlaşmasına neden oldu (Fogg, 2014: 95).

18. yüzyılın sonunda model tasarımları küçük model bebekler üzerinde gösterilirken, Fransa ve İngiltere'de basılan dergilerle moda yayıncılığı başlamıştır, tamamen moda amaçlı yapılan illüstrasyonlar ve çizimler bu dergilerde bolca yer almıştır (Komsuoğlu vd., 1988: 121). Dönemin sonunda giysiler eski rejimin ustalık ve gösteriş gerektiren kıyafetleri yerini, sade kumaşlara, doğal siluetlere ve kullanışlılığa bırakmaya başlamıştır. Savurgan bir giyim tarzını reddetme yönündeki üstü kapalı eğilim, Natüralizm akımının kendini göstermesiyle başlamıştır (Mackenzie, 2017: 13).

Sanayi devriminin etkilerinin artarak devam ettiği, 19. yüzyıl insanlık tarihi açısından büyük bir gelişim, değişim ve dönüşümlere sahne olmuştur. Geleneksel toplumdan kopuşun yaşandığı devrimlerin sonrasından gelen bu yıllar sanattan, ekonomiye toplumdan teknolojiye, kültürden demokrasiye tüm köklü değişimlerin yaşandığı toplumsal buhranların başladığı yıllardır. 19. yüzyılın başlarında akademik sanat anlayışı hakimken; 1820'lerde Oryantalizm, 30'larda Realizm, 60'larda Empresyonizm, hemen ardından Post-empresyonizm, Sembolizm, Primitivizm ve Art Nouveau gibi modern sanat akımları doğmaya başlamış; sanatta, kültürde ve modada derin etkileri olmuştur (Ahluwalia vd., 2014: 274, 275). 19. yüzyılda giyim

kuşamın bulunabilirliği, fiyatları, görünümünü ve yayılımını etkiledi; orta sınıfın değer ve kültürel yapısı modayı biçimlendiren yeni bir sosyal yapı türetti. Makineleşmenin ve sosyal koşulların getirdikleri, kadının kısıtlayıcı kıyafetlerini reddeden direniş gruplarının oluşmasına neden oldu. Başlarda Devrimin rahatlattığı eşitlikçi kıyafetlerin yerine kadınları rüya gibi göstermek için adeta rasyonelleşmeye tepki olarak Romantizm doğdu (Mackenzie, 2017: 36). Bu yüzyılda erkek modasını George Brummell yaratmıştır. Brummell 'dandyism' olarak adlandırılacak olan bir moda akımını başlatmıştır. Centilmen kostümlerini sadeleştirmeyi hedefleyen akım, erkek modasını fırfırlardan, ipek çoraplardan ve köşeli şapkalardan arındırmıştır (Dereboy, 2004: 95).

1850'ye doğru ortaya çıkan Dekoratif Stille (Art Nouveau) sanatçı desinatörlerle, tasarımları fabrikalarda üretilecek olan sanayici desinatörler birbirinden ayrılmıştır. Sanayi desinatörleri, modeli dikecek kişiye ya da müşteriye sunmadan önce moda figürleri çizmişlerdir. Bu desinatörler moda basını ve kataloglar, dergiler için illüstrasyonlar yapmışlardır (Waquet, Laporte, 2011: 46). Sanatsal anlamda yeniliklerin ve dönüşümlerin yaşandığı bu dönemde sanat tarihçisi H. H. Arnason'a göre Edouarda Manet'in dönemin sanat ahlakına ters düşen tablosu "Kırda Öğle Yemeği" (1863) modern sanatı başlatan ilk resim olmuştur (Özüdoğru, 2012: 37). 19. yüzyılın ikinci yarısında endüstrileşmenin en erken başladığı ülke İngiltere'de, W. Morris'in önderliğini yaptığı Arts and Crafts hareketi, seri üretim karşısında kaybolmakta olan el işçiliğini ve zanaatçılığı yeniden canlandırarak, endüstrinin getirdiği makineleşmeye ve seri üretime bir tepki olarak doğmuştur. Bezemede arınmışlığı, sadeliği, kullanışlılığı ve doğal malzemeyi savunan hareket pek çok akımı ve sanat dalını etkilemiştir (Karaören, 1997: 143, 144).

19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan Arts an Crafts hareketi, seri üretim eşyalarının kişiliksizliğine tepki duymuş; zanaatle sanatın bir araya getirilerek endüstri ürünleri için yapılan sanatsal temelli tasarımların öncüsü olmuştur (Keser, 2005: 50). Arts and Crafts hareketi ile birlikte illüstrasyon sanatında çok zengin örnekler ortaya çıkmıştır. Bu hareket Art Nouveau'dan etkilenerek alternatif bir dil yaratmıştır. İllüstrasyonun altın çağı olarak adlandırılan bu dönem, 19. yüzyılın

sonlarında başlayıp neredeyse 1. Dünya Savaşına kadar devam eden süreçte çok katmanlı bir şekilde diğer dönemlerle iç içe geçerek devam etmiştir (Uçar, 2012: 22). Doğu ile yapılan ticaretten elde edilen sermaye ve bilgi birikimi ile bu dönemde Avrupa'daki baskı teknolojisi tasarımlarda değişimlere yol açmış, dekoratif sanatlarda natüralist tarz tekstillerin üretimi son noktaya varmıştır (Yıldırım, Sakalauskaite, 2011: 32).

Bu dönemde Avrupa'da ve Osmanlı'da moda illüstrasyonlarının ve giysi kalıplarının olduğu moda dergileri oldukça fazla yaygınlaşmıştır. Moda yayılımının ayrılmaz bir parçası haline gelen moda dergilerinden öğrendikleri giysi modellerini terzilere diktiren ya da kendisi diken kadınlar, bu dönemde daha çok giysi modasını takip etme imkânı bulmuşlardır.

19. yüzyılın eklektisizmine ve endüstrinin sanatı öldüren monotonluğuna bir tepki olarak ortaya çıkan, romantik, bireyci ve estetik değerleri ön planda tutan Art Nouveau, 1880-1910 yılları arasında öncelikle grafik tasarım alanında, her türlü illüstrasyon çeşidinde, uygulamalı sanatlarda, tekstilde, mimaride, iç mimaride ve mobilyada yaygınlaşmış ve etkisini göstermiş bir akımdır. Yeni Sanat ya da Stil 1900 olarak da adlandırılmaktadır. Bitkisel ve geometrik olarak iki farklı eğilim doğrultusunda gelişen akım; çiçekten, asma filizinden, böcek kanadından pek çok konuda doğal biçimleri inceltip, uzatarak, genellikle asimetrik bir biçimde stilize ederek kullanmıştır. Takı ve cam tasarımında Rene Lalique ve Ernst Moritz Geyger, Koloman Moser ve Otto Eckmann'ın resim ve illüstrasyonlarında, Gaudi, Klimt, Schiele ve Kokoschka'nın yapıtlarında kendisini göstermiştir (Rona, 1997: 141, 142). Afiş tasarımında Alfons Mucha, Jules Cheret Art Nouveau'nun öncüsü konumunda, bu dönem simgeleşen isimlerdir (Ahluealia vd., 2014: 347). Belle Epoque tasarımı kumaşlar 1890'ların havasız salonlarını uyandıran, birbirleriyle uyuşmayan tarzda desenlerin yüzeyleri kapladığı yüksek Viktoryen stilinin örnekleridir. Kumaşlar oldukça ağır, renkler ise oldukça boğucudur. Somon eti pembeleri, asit yeşilleri ve zehirli maviler sevilerek kullanılan renkler arasındadır (Meller, Elffers, 2010: 422).

Moda illüstrasyonu bu dönemde aristokrat ve zengin elitlerin kıyafetleriyle ilgilendi. Art Nouveau ile birleştirilen stiller kadının zenginliğini, erkeğin sosyal statüsünü gösterdi. Kıyafetlere yapılan cömertçe harcamalar Belle Epoque (Güzel Çağ) ile ilişkili olarak tüketim kültürünün somut örneğini oluşturdu (Blackman, 2007: 8). Belle Epoque modanın sanatı taklit ettiği bir dönemdir, Art Nouveau'nun bitkisel motiflerinden etkilendi. Kadın siluetleri uzadı, yeni "S" biçimli siluet önü düz, uzun, korseyi kalçaya kadar uzatan, kabarık güvercin göğüs görünümünde, kas iskelet yapısını bozan, cazibeli bir figür önerildi. Bu dönemde her ne kadar kullanılmışsa da bu sağlıksız görüntü daha sonra terk edildi (Fogg, 2014: 196, 197). Bankacılık ve sanayi ile gelen para ve zenginlik aristokrasinin elinden çıkarak yeni bir zengin kitlesi yarattı. Modaya karşı artan talep, modanın belirli bir sisteme oturtulması gereğini ortaya çıkardı. Modayı yüksek kalitede, özel ısmarlama dikim ile modanın en lüks ve pahalı halini ortaya çıkaran, tarihte ilk moda tasarımcısı olarak kabul edilen, İngiliz terzi Charles Frederick Worth, "Houte Couture"ün doğumuna neden oldu. İlk moda evini açan Worth, ticari kabiliyetiyle modanın uluslararası bir endüstriye dönüşmesinin önderi oldu. Müşterilerinin evine gitmek yerine, moda evine gelmelerini bekleyen, kendi şartlarını ve tasarımlarını oluşturan Worth, yarattığı kıyafetlerin içine kendi markasının etiketini diken ilk tasarımcıydı (Fogg, 2014: 172-174). Toplumsal katmanda ayrıcalıklı, soylu bir kitleye kişisel özel üretimler yapan yüksek statülü terziler, modanın endüstrileşmesinden ve sistemleşmesinden önce ilk moda tasarımcıları olmuşlardır. Paris'te söz edilen İngiliz terzi Charles Frederick Worth, Marie Antionette ile Rose Bertin ilişkisinden yola çıkarak Prenses Eugine için davetlerde ve özel ortamlarda giysiler hazırladı. Günümüz modasının temellerini atan Worth, modayı politika ve sosyal yapı ile birleştirerek ekonomik bir değer haline getirirken, yüksek bir moda tasarımcısı olarak belirli bir imaj ve mit yarattı. Moda sisteminin kurumsallaşmasına neden olurken; tasarımcıların örgütlenip sendikalaşması için önemli zemin hazırladı (Kipöz, 2013: 35, 36).

Fransız moda dünyasında Worth otoriter bir figürdü. Tasarımlarının çalınma ve izinsiz kopyalanma riskine karşı moda dergilerinde yayınlanmalarına izin vermiyordu. Worth'ün estetik elbiseyi benimsemesinde sanatla iş birliği içinde

olması açıkça görülmektedir. Giyinmenin yeni biçimi olan ve İngiltere'de başlayan, her sezon değişmeyen bir moda stiliyle uğraşan estetik giyim biçimi, çağdaş sanatı reddederek Rafael öncesi sanat görüşünü benimseyen Pre-Raphaelite, kardeşlik akımını benimseyen sanatçılardan ilham alınarak doğmuştur. 1850'lerin sonlarından itibaren, sanatsal zevkleri olan kadınlar, Paris modasının yüksek ürünleri yerine, yeni akım estetik elbiseleri tercih etmişlerdir. 1870'lere gelindiğinde bu stil orta sınıfın sofistike ve kültürlü kesimince tutkuyla karşılandı. Bu kostüm gevşek ve rahat bir şekilde vücuda oturmalı ve asla vücut hareketlerine engel olmamalıydı. Estetik elbise bir elbisenin olabileceği kadar zamansızdı (Anderson, Anderson, 1984: 95-116).

Yüzyılın son dönemecinde kadın giysilerinde köklü değişimler olmuştur. Feminist düşünceler, hijyen anlayışı, anne bedenini koruma arzusu, modernite hayranlığı, korsenin kullanılmaması, sporun kadınların hayatına girmesi, daha fazla kadının çalışması, sanatçılar, yazarlar, dansçılar, aktrislerin etkileri 1890'lara gelindiğinde kadın modasını yumuşamaya yönelik etkinlikler bağlamında sadeleştirmiştir. Bu dönemdeki gravür ve illüstrasyonlar kadını ev ve bahçe ile sınırlandırmayıp kentlerde ve tatil yerlerinde resmetmişlerdir (Bard, 2012: 163). 1800'lerin sonu 1900'lerin başında figürler ayrıntılı ve özenli bir şekilde dönemin yüksek sınıfına hitap eden klasik giysilerle donatılmıştır (Dewan, Kaur, 2013: 204). Amerika'da Vogue (1892), Harper's Bazaar (1867), İngiltere'de The Queen (1861) yayıma girdi. Yüksek moda dergileri olarak adlandırılan bu dergilerde çalışan illüstratörler, Adolf Sandoz ve Charles Drivon önemli istisna çizimlerine rağmen genellikle anlık tasvirler yapan sıkıcı geleneğe sıkı sıkıya bağlı kaldılar. Amerika'da Charles Dana Gibson canlı model çizimlerden, modern genç kadınlara ithafen "Gibson Kızları" nı kurdu (Blackman, 2007: 8). 19. yüzyılın sonlarına doğru pek çok kadın Charles Dana Gibson'ın çizdiği illüstrasyonların kalıplarını çıkartıyordu. Şömizye bluz, özel dikişliydi ve yüksek dik yakalarla, eteğin rengi ve malzemesiyle kontrast bir şekilde giyiliyordu. Aktif spor alanları tarlatanı saf dışı bıraktı, bisiklete binme bol kısa pantolonları gerektirdi. Pek çok erkeklere özgü yüksek yakalar, kravatlar ve kol düğmeleri gibi öğeler kadınlar tarafından da benimsendi. Yüksek, büyük balon kollar spor kostümleri tamamladı (Doten, Boulard, 1956: 47, 48). Erkek giyimleri ise oldukça kolay giyilip çıkarılabilen biçimdeydi ve neredeyse günümüz

çizgilerini yakalamıştı. Erkek kulüplerinin kurulmaya başladığı bu dönemde zenginlik giysilere de yansımıştır (Gürsoy, 2004: 96).

20. yüzyıla gelene dek moda resimleri genellikle gravür tekniği ile basılmıştır (Komsuoğlu vd., 1988: 46). Moda sanatçılar için ilham kaynağı olmuş, ressamlar ister istemez dönemin modasını yansıtan kıyafetlerin etkisinde kalarak tablolarını yapmışlardır (Şenel, 2013: 432). Bu çağa kadar ünlü ressamların tablo ve gravürlerinde çağın modellerini yansıtan giysiler her türlü detaylarıyla birlikte işlenmişlerdir. Özellikle tablolarda biçim, renk, kumaş ve giysiyi süsleyen öğeler en ince ayrıntılarına dek belirtilmiştir. Nitekim bu gravür ve resimler illüstrasyon ve moda resmi amacıyla yapılmamış, sanatsal kaygılarla betimlenmiştir (Komsuoğlu vd., 1988: 46).

Sanayi ve teknolojinin akıl almaz bir hızla değiştiği, Dünya Savaşlarının yaşanıp, siyasal dengelerin bambaşka yönlere gittiği 20. yüzyıl, modern sanat akımlarının yüzyılı olmuştur. Geleneksel alışılmış kalıpların dışına çıkan modern sanatlar, bu yüzyılda yaşananlara bir tepki olarak gelişmiştir. Renkli baskı teknikleriyle birlikte aynı zamanda icat edilen fotoğraf makinesi ve fotoğrafın doğuşuyla birlikte aynen fotoğraflayan bir makinenin olması, dönem sanatçılarını farklı arayışlara itmiştir. Genel alarak dönemin önde gelen sanat akımları olarak İzlenimcilik Sonrası, Fovizm, Ekspresyonizm, Kübizm, Fütürizm, Soyut Sanat, Süprematizm, Konstrüktivizm, Dada, Sürrealizm, Pop Art, Op Art, Kinetik Sanat, Yeni Gerçekçilik, Minimalizm, Kavramsal Sanat (Antmen, 2010) ve diğerlerini saymak mümkündür. Tüm bu sanat akımları modayı ve moda illüstrasyonlarını az veya çok etkilemişler ve daima etkileşim içerisinde olmuşlardır.

20. yüzyılın başlarında geliştirilen litografik baskı yöntemi ile renkli baskı estetik zevki daha da artırmış, sanatkârlar, illüstratörler afişlerde ve moda basınında tüm hünerlerini sergilemişlerdir (Keş, 2001: 40).

Rus sanatçı Lev Bakst 1900'lerin başında tasarladığı sahne kostümlerini oldukça gerçekçi figürler üzerinde artistik bir biçimde resimlemiştir (İnankur, 1997: 182). Ancak 20. yüzyılın başında görülen moda figürleri sanatsal akımın etkisinde

genellikle doğal ölçülerle ve daha sanatsal bir nitelikle resmedilmişlerdir. Paris ve uluslararası modaya hükmetmiş olan Poiret, markalaşma konusunda yeni bir yetenekti, temsili bir oryantalist tarzı olan tasarımcı, giyimi avantgarde sanatla birleştirmişti. Belle Epaque moda değerlerini yıkmakla başlayan Poiret, kadınları jüpondan ve korseden kurtardı. Kumaş desenine bağlı terziliğin yerine drapeyi tercih etti. Doğal bir kadın formunu oryantalizmle birleştiren cesur bir tarz oluşturdu. Poiret'in etkisi altında kalan dönemin moda anlayışı, sanatsal yaşam tarzının bir parçası haline gelmiştir. Kendisi de resim çizen Poiret, İribe, Dufy (kumaş desenleri) ve Erte gibi sanatçı ve illüstratörlerle çalışarak tasarımlarına sanat formu kazandırmıştır (Black vd., 2013: 243).

Poiret 1908'de bir karikatür çizeri olan Paul Iribe'yi elit müşterilerine verilmek ya da ucuz bir fiyata satılmak üzere, küçük bir moda kitabı illüstrasyonları yapması için görevlendirdi. Iribe'nin seçimi dahiceydi, her iki erkeğin de kariyerinde müthiş bir etki yaptı. Moda alanında yeni grafik sunumlara ilham veren yepyeni bir tip illüstratör yarattı. Önceleri moda çizimleri daha teknik bir üslupla detaycı bir şekilde resmedilmekteydi, Iribe moda illüstrasyonunda basit stilize edilmiş, ayrıntılardan elenmiş çizgisel bir teknik geliştirerek bu tarzını kendi kişisel yayını olan Le Temoin'de yayımlamaya başlamıştır (Kery, 2002: 271). Bu illüstrasyonlarında İribe Poiret'in elbiselerinin Ampir tarzı çizgilerini en iyi şekilde ortaya koyabilmek için cesur ve soyut görseller elde etmek üzere ponchoir (şablon) tekniğini kullanarak baskılı siyah ana hatların içini elle boyamıştır (Mackenzie, 2017: 69). 1911'de Poiret ikinci kataloğu resmetmesi için George Lepape'yi görevlendirdi. Bu albümde de sınırlı sayıda yüksek kaliteli kâğıda ponchoir (stencil/şablon) tekniği için şablon levhaları kullanıldı. Japon tekniklerine dayanan bu süreç Suade tarafından tekrar gözden geçirildi ve elle uygulanan bu teknik ile orijinal illüstrasyonun tazeliğini ve canlılığını verebilmek için bazen 30 aşamada bile çalışılmıştır (Blackman, 2007: 9). Yoğun emek isteyen şablon (stencil) baskıda her bir renk en ince detayına kadar elle uygulanıyordu, boyamada suluboya, guaj ve mürekkep kullanılıyordu (Hopkins, 2013: 1).

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında giysi üretiminde meydana gelen önemli teknolojik gelişmeler üretimin artmasına neden olmuş ve modayı bir nevi demokratikleşmeye doğru götürmüştür. Moda bilinci moda elitinin elinden kurtulup yayılmaya başlayınca modaya uygun tasarlanmış giysilerin pazarları muazzam ölçüde genişledi. Haute Couture'nin otoritesi sarsılırken, kültürel kapsamı ve niteliği değişerek moda üretimi çok merkezli bir hal aldı (Davis, 1997: 156-160).

Savaş döneminde erkek nüfusundaki azalma, kadınların erkeklerin yerine iş hayatına atılmaları, ihtiyaçtan doğan mecburiyetler, kadının ev dışında da aktif bir birey olmasını sağlamıştır. Ekonomik özgürlüğe sahip olan kadın, toplum içerisinde söz sahibi olmaya başlamış ve tüketici grubun önemli bir kısmını oluşturmuştur. Modanın hızla değişim geçirmesine sebep olan bu durum modacıların kadın bedenini özgürleştiren fikirler ve kadın giyimini sürekli değiştirecek alternatifler geliştirmelerine neden olmuştur (Terlikli, 2013: 112). Savaşın yıkımından tekrar doğan kadınlar, hayata katılmak için fabrikalarda işçi, otobüs kondüktörü ve sağlık personeli olarak çalıştılar. Pantolonlar ve işçi tulumları giyip saçlarını örtülerin altında sıkıca bağladılar (Hoskins, 2015: 49).

20. yüzyılın erken dönemlerinde izleyiciler, film starlarının isimlerini koymadan önce orijinal bir Amerikan idolü, moda ikonu çiziyordu. 1905'te elbise ve gömlek reklamlarında göründü dik yakalı adam; yakışıklı, atletik, fit görünümlü olan bu figür, bundan sonra sayısız çizimler yapacak olan J. C. Leyendecker tarafından kurgulanmıştı. Leyendecker 20. yüzyılın ilk gerçek ticari sanatçısıydı (Downton, 2010: 33). Okuyucuya günün modasını ileten ve yayan çok tutulan La Mode Illustree, Gazette Du Bon Ton ve Modes de Paris gibi Paris'ten çıkan stillere yer veren moda yayınları modanın önemli kültürel imgelerinin yayılmasını sağlamıştır (Hopkins, 2013: 1). Gazette Du Bon Ton kısa süreli ama çok etkili bir dergi olmuştur. Andre Edouard Marty, Bernard Boutet De Monvel, Pierre Brissaud, Charles Martin, George Barbier, Etienne Drian, Erte (Blackman, 2010), Helen Dryden, Georg Plank, Carl Erickson bu dergi için illüstrasyonlar yapmışlardır. Lapabe ve Eric Vogue ile dergi içi ve kapak için anlaşmalar yapmışlar, en uzun süreli anlaşmayı Vogue ile Erte yapmıştır (Blackman, 2007: 10).

Tasarımcı ve illüstratör Erte abartılı teatrallik ve moda fantezisinin önde gelen savunucularındandı (Fogg, 2014: 213). Gazette Du Bot Ton, La Vie Henreisi, Harper's Bazaar ve Vogue dergileriyle çalışarak uluslararası bir üne sahip olmuştur (Dereboy, 2008: 22, 24). Metropolitan Sanat Müzesi Küratörü Blum, Erte için şunları anlatıyor: Erte'nin, gerçek ismi Romain De Tirtoff'dur, Harper's Bazaar'da ilk defa kapak yapmış, ancak içeriğe sayfalarca illüstrasyon ve tasarım vermiştir. Takip eden yıllarda çizimlerini ve illüstrasyonlarını kendi kişisel markası için yorumlamıştır. Daha sonra tekrar Harper's Bazaar, için çalışmıştır. İlk eserlerinin çoğu kaybolsa da uzun yıllar yaşayan Erte üretmeye devam etmiştir. Onun adına pek çok sergiler açılmış, kitaplarda ve müzelerde eserleri yer almıştır. Günlük giyimler, spor giyimleri, tiyatro kostümleri gibi giyimin her türlüsünü tasarlayıp resmetmiş, kaliteli kumaşlar, kürkler, mücevherlerle süslemiştir. Çizimlerindeki detaylar kostüm, şapka ya da saçlar, ayakkabılar ve diğer aksesuarlar oldukça kişisel işlenmişlerdir. Bu son derece şık tasarımları müzik yıldızları, Asya prensesleri, Mısır kraliçeleri, harem kadınları ya da çocuklar, doğa, kuşlar etkilemiştir (Erte, 1976: 5, 6).

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından giysilerin sadeleşmesi ve üretim araçlarının gelişmesiyle birlikte hazır giyim pazarı ivme kazandı. Önceleri üniforma üretilen işletmeler, atölyeler ve fabrikalar, teknoloji ve üretim sistemlerini geliştirerek savaş sonrası daha ucuz, hızlı ve kaliteli ürünler sunabildiler. Modellerin basitleşmesi kumaş ve ev tipi dikiş makinelerinin bulunabilmesi, model kalıplarının yayımı insanların giysileri rahatça kopyalayıp üretebilmesine ya da daha ucuza almasına olanak sağladı. Böylelikle küçük bir azınlığa hitap eden moda, neredeyse tüm halkın ulaşabileceği bir hal aldı (Mackenzie, 2017: 72, 73).

1920'ler öncesi tüm Dünya oldukça sıkıntılı ve karmaşık dönemler geçirmekteydi. 1. Dünya Savaşı'nın etkileri hala devam ediyordu. İmparatorluklar çökmüş, kraliyetler sona ermişti. Kültür daha fazla uluslararası hale gelmiş, modern çağ, fırtınalı yirmiler konseptini oluşturan Paris, New York ve Berlin gibi şehirlerde başlamıştı (Şahin, 2006: 153, 154). Kübizmden etkilenen moda illüstratörleri, kimi zaman çerçeveyi parçalamış, kimi zaman yerçekimi hissini ortadan aldırmış, kimi zamanda giysileri ve manzaraları kübist şekilde ifade etmişlerdir. Takma adı Thayat

olan Ernesto Michelles bu dönemde kübizmden etkilenen moda illüstratörlerine örnek olarak gösterilebilir (Martin, 1998). 1914 yılında yayınladığı manifestoda fütürist sanatçı Giacomo Balla, erkek giyiminin sıkıcı ve kasvetli öğelerinin hareketli ve renkli öğelerle değişmesini talep etmiştir. Günümüz akıllı tekstillerine önderlik eden fütürist sanatçılar, kıyafet tasarımlarında alüminyum, cam, metal gibi sıra dışı malzemelerle, değişik fosforlu boyama teknikleri ve kolajlar tasarlamışlardır. Transform bir öneri sunan giysi tasarımı ve ışık saçan kravat tasarımı ile Balla, giysi tasarımına bambaşka bir bakış açısı getirmiştir (Özüdoğru, 2012: 85-87).

Dönemin soyutlaşmaya doğru giden felsefi düşüncesinin yansımalarından olan Konstrüktivizm, Rus sanatçıların önderliğinde Endüstri Devrimi'yle birlikte bilimin ve teknolojinin sanattaki göstergelerinden birisidir. Bu dönemde tarihsel bir niteliğe sahip olan geleneksel çiçek baskılı kumaşların yerine, geometrik önermelerde bulunan Varvara Stepanova ve modanın işlevselliği ile basitliğini vurgulayan Aleksandra Ekster ile çizginin sanatsal ifadesiyle ritmik düzenlemeler ve parlak, geometrik desenler üzerine çalışan Popova, burjuva değerlerini reddeden tekstil ve moda anlayışının oluşturulmasında, resim anlayışlarını yeni kimlik altında üretimi yapılan tekstil tasarımlarına da yansıtarak tarihe geçmişlerdir (Yıldırım, Sakalauskaite, 2011: 32, 33, 35). Dönemin tekstil ve moda tasarımı yapan sanatçıları modern sanat kavramları doğrultusundaki sanat anlayışlarını tekstile yansıtarak, günümüz tekstil tasarımının bir meslek olarak gelişimine büyük katkı vermişlerdir (Yıldırım, Sakalauskaite, 2011: 38).

Avant-garde ile geleneksel sanat arasında stilizasyon ağırlıklı bir akım olan Art Deco; Kübizm, Dışavurumculuk ve Gelecekçilik akımlarına dayanmaktadır. 1920'lerde ve 30'larda döneme damgasını vuran akım, 60'larda ve 70'lerde tekrar gündeme gelmiştir. Art Deco, Art Nouveau'nun eğrisel çizgileri ve asimetrik yapısının aksine; simetrik bir yapıya, köşeli ve doğrusal çizgilere sahiptir. Moda tasarımında Paul Poiret (1879-1944), Rus asıllı Erte (1892-1990), mücevher tasarımında Georges Fouquet (1858-1929) dönemin önde gelen tasarımcılarıdır (Rona, 1997: 141). Çizim teknikleri ve siluetlerdeki açısal ve doğrusal değişimler Art Deco ile ilintili olmuştur. Uzun ince flapper silueti yaygınlaşmış, tasarımcılar nitelik

ve detay için çizimlerinde mürekkep ve kurşunkalem kullanmaya devam ederken, daha çok suluboya ve guaja yönelme olmuştur (Hopkins, 2013: 13). Tarihte özel bir çağı ifade eden bu dönemde ünlü avant-garde yeteneklerin moda, kostüm, sahne, grafik ve mücevher gibi alanlarda da tasarımlar yaptığını görmekteyiz. Leger, De Chirocco, Picasso gibi önemli ressamlar tiyatro kostümleri ile; Sonia Delaunay, Stepanova, Dufy, Hoffman ve Malevich gibi sanatçılar tekstil tasarımı ile; Magritte, Dali, Van Dongen, Foujita, ve Laurencin gibi sanatçıların da moda ile ilgilendikleri ve tasarımlar yaptıkları görülmektedir. Bu dönem boyunca moda ve moda illüstrasyonları üreten pek çok tasarımcı opera, bale, tiyatro, kabare ve Hollywood müzikallerine sahne ve kostüm tasarlamışlardır. Seçkin sanat çalışmaları olan "giyilebilir sanat" terimi moda anlayışı içerisinde ilk kez bu dönemde doğmuştur (Kery, 2002: 269). 1920'lerden itibaren dekoratif sanatlar, mimari ve resimde yoğun bir şekilde gelişen Art Deco, fonksiyonel ve moderndi. Net çizgiler, stilize çiçek kalıpları, geometrik formlarla karakterize, tasarımcıların yeni makine teknolojilerine ve plastik gibi yeni materyallere ayak uydurdukları bir çağdı (Kerr, 2014: 6). Helen Dryden, Georg Plank (Özüdoğru, 2009), George Barbier, Paul Colin, Christian Berard, Erte, Paul Iribe, Georges Lepape, Charles Martin döneme damgasını vuran moda illüstratörleri idi. Dönemin etkili moda tasarımcıları ise modaya çağ atlatmış, bir dönem kapatıp, bambaşka bir dönem açmış kişilerdir, bunlar; Gabriela Coco Chanel, Callot Soeurs, Jeanne Lanvin, Paul Poiret, Madeleine Vionnet, Jean Patou ve Elsa Schiaparelli'dir (Kerr, 2014: 21-24).

20'lerde Vogue, Harper's Bazaar gibi birçok önde gelen moda dergisi kapaklarını pek çok muhteşem moda illüstrasyonları ile donattı. Moda illüstrasyonu çizim ve renklendirme gibi araçlarla moda iletişiminin sağlandığı önemli bir platforma dönüştü (Dewan, Kaur, 2013: 204). Türkiye'de de moda dergilerinde benzer bir durum yaşanmaktaydı. Cumhuriyet'ten sonra değişen hayat biçimi ve kadının sosyal konumunun, giyim kuşama yansıması ile birlikte; Türkiye'nin ilk magazin dergilerinden Resimli Ay 20'li ve 30'lu yıllarda toplumsal inkılapların benimsemesinde, milli kültür seviyesinin artırılmasında rol oynamış; Türk kadınını şık, milli ve modern giysiler içerisinde resmederek dönemin moda anlayışına yön

vermiş, aynı zamanda da dönemin sosyo-kültürel algısıyla kültür-kıyafet-kadın ilişkisini yansıtmıştır (Sarıkaya, 2012: 164).

Bu döneme damgasını vuran, sadelik akımını getiren Gabriela Coco Chanel, kadınların giderek hareketlenen hayatlarında daha rahat ve fonksiyonel, sade giysiler giymeleri gerektiğini düşünüyordu. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte sosyal rolleri değişen kadınlara pratik, kullanışlı ve sade giysiler sundu. Yarattığı şıklık ve zarafeti, sadelik ve doğal saflığın karışımı olarak açıklayan Chanel, dönemin ünlü illüstratörleri Cecil Beaton ve Paul Iribe ile çalışmıştır (Bond, 1996).

1920-1930 yılları arası figürlerin yalın bir biçimde stilize edilerek çizildiği görülmektedir. Bu çizimlerde figürler, yaratılan tipler ve çizim teknikleri birbirine benzemektedir (Komsuoğlu vd., 1988: 47). Bu yıllarda sanatın modaya etkisi oldukça büyüktür. Mısır Sanatı, Kübizm, Fütürizm ve Dekoratif Sanatlar modayı etkilerken, modacılardan Vionnet ve Chanel ilgi çekmektedir. Moda illüstrasyonlarında Pollard, Francis ve Lee Erickson moda dergilerinde yer almaktadır (Kürşad, 2008: 121). Birinci Dünya Savaşı'nın etkilerinden erkeksi hatlara ve üniformaya dönüşen giysilere tepki olarak insanlar bu buhrandan kurtulmak için eğlence ve dansa yönelmişlerdir. Caz müziğinin hızlı ritimleri, hareketli, enerjik rengarenk ve parlak püsküllü dans elbiseleri 1925'lerde Çarliston modasını yaratmıştır. Modanın var oluşundan bu yana etekler ilk kez bu kadar kısalmış, iyice kısalan saçların yerini garçonne denen saç stilleri almıştır (Dereboy, 2004: 121). Chanel tüm kadınların benimseyip giyeceği küçük siyah elbiseyi sunmuştur. Jean Patou ve Chanel kadınlar için sportif rahat ve sade kıyafetler tasarlayıp, örme kumaşlar önermişlerdir. Trikolar, mayo kumaşları, örme kazaklar, yelkenli pantolonları, blazerler ve kumaş teknolojisindeki gelişmelerden yararlanarak çağa uygun, rahat, şık görünümler olarak sunmuşlardır (Blackman, 2007: 71).

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanıyla değişen, siyasi sistem neticesinde farklılaşan unsurlardan birisi de giyim kuşam modaları olmuştur. Atatürk'ün 1925'te İnebolu'da yaptığı konuşma sonrasında giyim tarzında yeni bir dönem başlamıştır. Dini baskıların sınırlandırılmasıyla Batılı giyim şekli çok kısa bir zamanda kabul görerek yaygınlaşmıştır. Kadın modasındaki değişim erkek modasındaki değişimden

daha hızlı ve radikal olmuştur. Kadının toplumda üretici, aktif ve erkeklerle eşit haklara sahip bir yurttaş olması Cumhuriyet idealiydi. Avrupalı hemcinslerini yeni anlayış ve formlarla yakalayan Türk kadını, Kız Sanat Enstitülerinin kurulmasıyla ki bu okullar Cumhuriyet kadınını yetiştirmede önemli görevler üstlenmiştir. Erkeklerin dünyasında var olmaya çalışan kadın, saçlarını a la garson kestirirken, etek boyu dize yükselmiş, göğüs, bel ve kalça hattını vurgulamayan düz elbiseler giyilmiştir (Ormanlar, 1999: 43-49).

30'lara gelindiğinde moda figürü daha uzun, tensel ve feminen bir hale gelmiştir. Oranlar daha gerçekçi yorumlanırken, çizim stilleri dönemin ruh halini yansıtmış, daha yumuşak ve dokusal bir hale gelmiştir. Dönem elbiselerinin sırt detayları çizimlere yansımış, mürekkep ve suluboya ile drapeler ve kumaş dokusu boyut kazanmıştır. Fırça darbeleri gelişmiş, kuvvetli etki vermek adına ıslak renkler kullanılmış, makyaj, saç detaylarına dikkatlice girilmiştir (Hopkins, 2013: 14).

Sürrealizm illüstrasyon tekniğinin gelişmesinde önemli etkileri olan bir akım olmuş, gerçeküstücü materyallerin sık kullanıldığı afişler ortaya çıkmıştır (Uçar, 2012: 25). Modayı, moda tasarımcılarını ve illüstratörleri önemli ölçüde etkilemiştir. Schiaparelli, Chanel'in büyük rakibi oldu. Salvador Dali, Jean Cocteau ve Christian Berard gibi dönemin önemli sanatçılarıyla yakın ilişki içerisindeydi. Sürrealizmden oldukça etilendi, sıradan nesneleri yüksek modaya çevirdi. 30'larda Schiaparelli oldukça başarılı olmuştur (Blackman, 2007: 71). Dali ile pek çok iş birliği ve fikir alışverişi yapmıştır, hatta bir tasarımında Dali'nin çizdiği ıstakozu gece elbisesinin eteğinde kullanmıştır. Marcel Duchamp, Picabia ve Man Ray yaratımlarında etkilendiği diğer dönem sanatçılardı (Fogg, 2014: 263).

30'larda Türkiye Cumhuriyeti'nde politik ve ekonomik gelişim hamleleri gerçekleşmiş, 70 yıllık bir serüvenle her daim günün modasına uyan, Anadolu'da moda devrimi yaratan Sümerbank 1933 yılında ilk kez Atatürk'ün emriyle Nazilli'de kurulmuştur. Sadece yurdu giydirmekle kalmayan Sümerbank, aynı zamanda Türkiye'nin ilk tekstil tasarımcılarının yetiştiği bir okul haline gelmiş, devlet burslarıyla ve Sümerbank'ın katkılarıyla yurtdışına eğitime gönderilen gençler ve

çalışanlar mühendis ve tasarımcı olarak geri dönmüşlerdir (Bulgun vd, 2015:406, 407).

20'li ve 30'lu yıllar, moda illüstrasyonunun "Altın Çağı" olmuştur. Gazette Du Bon Ton hayranlığı Conde Nast'a Vogue için yatırım yapmasını sağladı. Vogue'ün ilk çizerleri Helen Dryden, George Wolf Plank, Georges Lepape ve J. C. Leyendecker olmuştur. Daha sonra bu ekibe Eduardo Benito, Charles Martin, Pierre Brissaud, Andre Marty ve Mria Simon dahil olmuşlardır. Vogue'ün ana hedefi okuyuculara daima mümkün olduğu kadar bilgilendirici ayrıntılar göstermekti, ancak çizerler eğlendirici çizimler ve dekoratif efektlerle de ilgilenmek istiyorlardı, bu da onlar için çağın ruhunu yansıtmaya mahkum edilişleriydi (Blackman, 2007: 72). 1930'larda moda illüstrasyonu yeni bir ruh hali keşfetti: rahat, esprili, bilgilendirici ve çizginin sınırsız olanaklarını keşfetmeye istekli bir ruh hali. Couture salonu ve Nazilerin Paris sokaklarını işgal ettiği atmosferde bir şekilde moda sanatçıları kendilerini ifade etmeyi başardılar. Uluslararası boyutta Eric olarak tanınan Carl Erickson, 30'ların en etkili moda illüstratörlerindendi. Betimleyici çizgi ustası, dönemin yüksek moda tiyatrosunu zahmetsiz ve kolayca kaydetti, Paris koleksiyonları, bir Broadway açılışı ya da Ritz de bir kokteyl. Sanatı esasen konuşuyordu. Büyük stilistler Erte, Barbier ve Lepape'nin aksine Eric, içeriden bir bakış açısını seçti. Başka bir sanatçının ulaşamadığı bir rekorla zarif, keskin ve son derece büyüleyici çizimleri otuz beş yıldan uzun bir süre boyunca Vogue sayfalarını süsledi (Downton, 2010: 62, 63)

40'ların başında savaşın etkisiyle askeri üniformaları andıran kıyafetler giyilmiştir. Savaş öncesindeki ince ve zarif siluetler yerini sert ve mücadeleci siluetlere bırakmıştır (Pamuk, 2010: 46). Başlarda yaşanan tasarruf yılları yeni siluetlere bir yön getirmiş, etekler kısalmış, omuzlara vurgulanmak üzere vatkalar eklenmiştir. Kaynak kıtlığı daha gerçekçi bir giyim tarzını ortaya çıkarmış, suluboya ve guaj kumaş, renk ve baskıları gerçekçi bir dille aktarılmış, kompozisyonun değerini artırmak için gölgeler eklenmiştir (Hopkins, 2013: 3). İkinci Dünya Savaşı sonrasında, işçi tulumları, pantolon giyen kadınlar artık fabrikalarda çalışma standartlarının getirdiği şekilde giyiniyorlardı. Hatta işçilerin iyi giyimli

olduklarından söz eden basın, "modanın ilk kez ayrıcalıklı bir zümreden değil proletaryadan türediğini" yazmıştı. Moda endüstrisi açısından düşünüldüğünde savaş, moda yaratımında ve kullanımında bir yıkıma yol açmıştı. Eşitlik, ayrıcalıkla yarı halindeyken, zenginler kendini nasıl üstün tutacaklardı? Şehirlilere kendilerini aciz hissetmemeleri için bir direniş biçimi olarak, lüks tasarım giysiler almaları tavsiye edildi. Yeteneğini modanın içerisindeki keskin hiyerarşiye sokan Christian Dior, 47'de "New Look" (Yeni Görünüm) diye adlandırdığı yepyeni tarzla moda sahnesindeydi. Kadının ev işlerinde çalışması gereken zenginliğin ve statünün sembolü olarak tekrar giyinmesini öngören, kadının dişiliğini ve doğurganlığını ön plana çıkaran bu yeni görünüm; korselerle vücuda kum saati görünümü kazandırmış, beli saran kemerler, büzgülü kollar, taç yaprak gibi bol kumaş sarf edilerek dikilen kat kat kloş etekler, dönemin modayı tekrar şatafatlı günlerine geri taşıyan görünümü olmuştur (Hoskins, 2015: 50, 51).

40'lardan sonra da yaşamı ve modayı derinden etkileyen ve yönlendiren modern sanat akınlarının yenileri devam etmektedir. Op Art, Enstalasyon, Soyut Ekspresyonizm, Figüratif Sanat, Afrika Sanatı, Pop Art, Kavramsal Sanat, Performans Sanatı, Arte Povera, Minimalizm, Video Sanatı, Arazi Sanatı, Hiperrealizm, Dijital Sanat gibi önemli ve dönemi etkileyen sanat akımları ortaya çıkmıştır (Ahluwalia, 2014: 450, 451).

Özellikle ortak müzik zevkleri etrafında toplanan alt kültür grupları, kapitalizme olan tepkilerini ve yeni bir kimlik oluşturma çabalarını müzik yoluyla, giyimde modern estetiğe karşı anti-modalarla ifade etmeye çalışmışlardır (Pektaş, 2006: 206). Alt kültür gruplarının kendisini göstermeye başladığı 40'larda sosyo-ekonomik yükselişlerinin bir göstergesi olarak Afro-Amerikalı ya da Meksika-Amerikalı gençlerden oluşan Zootyler aşırı bol salon takım elbisesininin kendilerine farklı ve olumlu bir kimlik oluşturabilmek için egemen modernist sınıflardan alıp kendilerine farklılıklarını katarak mal etmişlerdir (Barnard, 2002: 195).

40'lı ve 50'li yıllarda moda resimleri özellikle dekoru ile birlikte çizilmiştir (Komsuoğlu vd., 1988: 49). Fırça darbeleri, çarpıcı renklendirme efektleri ile ustaca yaratılan çizimler şık ve zarifti. 50'lerin sonlarına doğru kabarık saç modelleri de

çizimlere eklenmiştir (Hopkins, 2013: 16). Bu dönemde bir grup parlak fotoğrafçı Vogue ve Harper's Bazaar sayfalarına hakim olmaya başlamıştı. Cevap olarak moda illüstratörleri fotoğrafın yapamadığını yeni bir grafiksel dinamizmle meydan okuyarak yaptılar. Coby Whitmore, Bob Peak, Andy Warhol (Downton, 2010: 133) dönemin moda illüstrasyonuna yön veren isimler oldu.

Swing dansının popülerleştirdiği geniş ve kloş etekler, fino köpeği aplikesiyle 50'lerin en belirgin sembollerinden oldu (Bryant, 2013: 265). 50'lerde İngiltere'de ortaya çıkan Teddy Boys grubu; Edward dönemi tarzı giysileri, özel saç modelleri ve Rock'n'Roll tarzı bir müzik zevkine dayanan fark edilir bir kimlik oluşturmuşlardı (Bocock, 2012: 104). Ellili yılların sonunda Londra'da gençlik devrimi yaşandı. Devlet tarafından desteklenen sanat okullarından Bridget Riley, David Hockney, Richard Hamilton gibi sanatçılar mezun oldu. Royal Collage of Art'da prestijli bir moda bölümü (MA) açıldı (Blackman, 2007: 167).

Dünya'da ve Türkiye'de televizyonun ve radyonun yaygınlaşmasıyla insanlar popüler kültürü ve modayı daha hızlı takip eder duruma geldiler. 50'lerde dünya modasında başlayan feminen etkiler, Dior'un yeni görünümü dönemin güzellik idolü haline gelen sinema aktrisleri, her evin vazgeçilmez nesnesi haline gelen dikiş makineleri modanın hızla kabul edilip yaygınlaşmasına neden oldu. Avrupalı ve Amerikalı kadınların giyim kuşam ve makyaj biçimlerini birebir takip eden Türk kadını iş yaşamında, aile yaşamında kendi güzelliğinin ve becerisinin farkına varan erkeklerle eşit haklara sahip iyi bir ev kadını ve güvenli bir eş olarak tanımlandığı statüsüne ayak uydurmaya çalıştı (Bulgun vd., 2015: 411).

50'lerden önce özellikle erkek giyimi tatsız ve 'birörnek' bir hale gelmişti. Tüm hafta boyunca aynı giysileri giymek yadırganmıyordu. Hatta aynı gömleği günlerce giydikleri için üretici güçler fanilayı icat etti. Bu alışkanlıkları değiştirmek üzere harekete geçen erkek giyim üreticileri, karşı kültürel isyanı kullanarak tatil giysilerine dek çeşitlenen 60'ların tavus kuşu devrimini yarattı. Erkekleri daha fazla para harcamaya sevk eden isyancı tarz 'It Happened One Night'da fanilası olmadan görünen Clark Gable'la başladı. Fanilasız daha cesur görünümü benimseyen

erkekler, fanilasız daha çok giysi değiştirecekleri için hemen üreticilerin dikkatini çektiler (Heath, Potter, 2012: 181, 182).

60'larda takım elbise giyerek kravat takan Mod'lar, motosiklete binerek siyah deri ceket ve pantolon giyen Rocker'lar ilginç tarzları ile alt kültür gruplarını ve buna bağlı olarak yeni tüketim kalıplarını oluşturmaya devam ettiler (Bocock, 2012: 104, 105). Özellikle müzik etrafında oluşan alt kültürler, kapitalizme olan tepkilerini ve yeni bir kimlik oluşturma çabalarını giyimde modern estetiğe karşı anti-modalarla ifade etmeye çalışmışlardır (Pektaş, 2006: 206). Giyimleri, yaşam tarzları ve protest kimlikleriyle 60'larda Hippie'ler, 70'lerde Punk'lar (Davis, 1997: 201), 80'lerde Hip-Hop'çular (Rapçi'ler) (Bocock, 2012: 105) ve 80'lerde 90'larda Grunge kültürü mensupları akla gelen ilk alt-kültür gençlik gruplarını oluşturmuşlardır.

Andre Courrages "Uzay Çağı" koleksiyonunu sunduğunda devrim yaratan pantolonları ve mini etekleriyle moda dünyasını şaşkınlığa uğrattı. Yenilikçi ve ultra modern tarzını fütürizmden esinlenerek, sentetik materyallerle eşleştirmişti. Dönemin tasarımları uzay gezilerine ve bilimkurguya duyulan çağdaş ilgiyi yansıtıyordu (Mackenzie, 2017: 96). Amerika ve Sovyetler Birliği arasındaki fütüristik yarışa katılan tasarımcılar Pierre Cardin, Emanuel Ungaro ve Paco Rabanne'nin zincirli zırh ve plastik disklerden yaptığı tasarımları yeni denemelerin yolunu açtı (Blackman, 2007: 166). 1966'da genç kızlar arasında aşırı zayıf olma modasının doğmasına sebep olan İngiliz manken Twiggy, dönemin moda figürlerinin çizimini de etkilemiştir (Komsuoğlu vd., 1988: 3). 60'larda takım elbise giyip, kravat takan Mod'larla; motorsiklete binip siyah deri ceketler ve pantolonlar giyen Rocker'lar farklı tarzları ile yeni alt kültür grupları ve yeni tüketim kalıpları oluşturdular (Bocock, 2012: 105). 60'larda ve 70'lerde karşı kültürel tarzın ne kadar isyancılar tarafından üretildiği ne kadar üretici güçlerin işine geldiği ciddi bir tartışma konusudur. Bazı modalar sokakta başlayıp moda evlerine girerken, daha fazlası sanayide başlayıp, sokağa inmektedir (Heath, Potter, 2012: 182). Giyim üreticilerin tek tip giyinen ve her gün aynı giysileri giyen erkekleri anti-kültür modaları ile daha asi ve çeşitli giyinmelerini sağlayarak erkek modasını hareketlendirdikleri tartışmasız kabul edilebilir niteliktedir.

60'larda kumaşların desenleri de değişmişti. Genellikle parlayan, çarpıcı düz renklerde olan desenler, kalın grafik şekillere dayanıyordu. Hepsinden öte motifler, şekiller ve desenler geometrik ve oldukça büyüktü. Bu bağıran dikkat çekici stil hiç nostaljik değil, temiz çizgisel hatlarla olabildiğince moderndi. 1960'larda bir başka cesur ifade biçimiyle süper grafik olarak bilinir hale geldi (Meller, Elffers, 2010: 440).

60'ların sonu 70'lerin başında abartılarak çizilen moda figürlerinin özellikle bacak boyları, mini etekleri ve İspanyol paça pantolonları vurgulamak için çok uzun tutulmuştur (Komsuoğlu vd., 1988: 50). Statükoya meydan okuyan, güzelliğin kabul edilmiş normlarını yeniden tanımlayan genç pop kültürü dergileri her yeri kaplamıştı. Çabuk kuruyan keçeli kalemler piyasaya çıkmış, tasarımcılar tarafından kullanılan bu kalemler çizimlerin enerjik ve doğal görünmesine izin vererek, kalıcı ve etkili olurken çizimlere hız kazandırmıştır. Zarif fırça darbeleri yerine geçen enerjik keçeli kalemler, doğrusal ve geometrik ifadeler yaratmış, kurşunkalemle, pastelle ve suluboya ile bir arada kullanılmaya başlayarak karışık teknikler ortaya çıkmıştır (Hopkins, 2013: 17). 60'lı yıllarda illüstrasyon fotoğrafın karşısında ölmeye başladı. Eric Stemp, John Ward, Audrey Lewis, Rene Bouche, Alfredo Bouret, Tod Draz, Tom Keogh gibi sanatçıların illüstrasyonları zaman zaman moda dergilerinin kapaklarında yer aldı. Dior parfüm kampanyaları için çizen Rene Gruau ise istisnai bir şekilde ayrıcalığını ve popülaritesini korudu. Bu dönemde illüstrasyon reklam, iç giyim ya da aksesuar alanında yerini koruyarak payını artırmaya devam etmiştir (Blackman, 2007: 168). 1963 Rene Bouche'un ölümü, klasik moda illüstrasyonu döneminin de sonunu belirledi (Downton, 2010: 133). Unutulmayı reddeden Antonio Lopez efsanesi, yenilikçi ve provokatör olarak eşi bulunmayan bir moda sanatçısıydı. Moda resmini en az moda olduğu zaman kadar yeniden tanımladı (1960'larda), Antonio Batılı ya da beyaz olmayan yeni bir güzellik idealini savundu. Arkadaşı Warhol gibi sanatı hayatında biricikti. Pek çok kişiye göre en üst moda ressamıydı, coşkulu, değişken, akıcı ve net çizgilere sahipti (Downton, 2010: 153). 60'larda ve 70'lerde L'Officiel De La Mode Et Du Couture, Intrenational Textiles ve Sir dergileri aralarında Gruau, Constance Wibaut ve Tod Draz olan en iyi illüstratörlerle çalıştı. New York'da Women's Wear Daily Amerikan kumaş bilgilerinin en

güncelini sağlayarak, anın görünüşünü ve hissini yakalayan resimler yaratan çalışanlar istihdam etti. Sanat fabrikası olarak nitelendirilen bu başlıca dergide, zamanın ruhunu ifade eden dönemin heyecan verici görüntüleri yakalanmıştır (Blackman, 2007: 169).

70'lerde oluşan ekonomik bunalım neticesinde fordizm çökmüş, yerine post-fordizm dönemi başlamıştır. Pazarda yeni tüketici profillerinin arandığı ve yeni tüketici tiplerinin oluşturularak, yeni çoğulcu bir döneme geçildiği bu aşamada küresel düzeyde yerel olan ve bölgesel olan kültürler önem kazanmıştır. Kitlesel üretim ve tüketimde tasarımların çağrıştırdığı yaşam tarzına sahip olabilmek için satın alma anlayışı gelişmiştir (Pektaş, 2008: 7). 70'ler Pluralizm dalgasının estiği sanat ve moda alanlarında pek çok tarzın bir arada kullanıldığı bir çeşitlilik dönemi olmuştur. Postmodernizmin çoğulcu anlayışının getirdiği bir aradalıkla geleneksel, modern, tarihi, teknolojik, yerel ve evrensel ögeler dekoratif ve yüksek sanatları birleştirerek eklektisizmi yüceltmiştir. Tüketim odaklı, her yolun ve tarzın geçerli olduğu bir felsefe izlenmiş, Avangard dönemler ve İzmler sona ererek, popüler kültür ögelerinin de sanatın içine girmesiyle sanat ile yaşam arasındaki sınırlar erimiştir (Şenel, 2013: 382, 383).

70'lerde savaş karşıtı hareketler güçlenmeye başlamıştır; feministler, çevreciler ve ötekileştirilmiş gruplar gibi azınlık gruplar haklarını savunmak için yaratıcı çözümler üretmeye başlamış; Bob Dylan, Jimi Hendrix, Santana gibi moda dünyasını etkisi altına alan müzik idolleri ortaya çıkmış, Dünya tarihinde barışçıl hareketler anlamında en renkli dönem yaşanırken, modayı etkileyen en önemli akım doğaya dönüş olmuştur. Giysilerde el örgüleri, çiçek desenleri, canlı renkler, saykodelik etkiler, etnik kültürlerin ve motiflerin hakimiyeti görülmüştür (Bulgun vd., 2015: 417, 418).

Moda fotoğrafçılığının ciddi anlamda yükselmesiyle piyasada illüstrasyona verilen yer oldukça azalmıştır. Buna rağmen 70'lerde de değişmeye devam eden çizim stilleri, çıkan farklı malzemelerle ve geleneksel malzemelerle yapılmaya devam ederken, dönemin moda anlayışına uygun olarak uzayan bacak ve kollarla

ince uzun bir forma bürünen moda figürü, günümüzdeki soyut formlara doğru boyut kazanmaya başlamıştır (Hopkins, 2013: 18).

1980'lerde gençlik kültürü tamamen modaya hükmetmeye başlamıştır. Erkeklerin 70'lerdeki tavus kuşunu andıran görünümleri daha sofistike, resmi ve zarafet içerisinde şekil almıştır. Bu dönemde erkekler statülerini açıkça sergileyebilecekleri, sevebilecekleri hem rahat konforlu hem de yüksek kalitede giysiler talep etmişlerdir (Peacock, 1998: 7).

1960'ların gençlik devriminden ve 1980'lerin sokak modalarından esinlenen, sanat formunu yeniden canlandırmak için, coşkulu somut bir enerji ve pişmanlık yaşamayan bir şehvetin karışımı illüstrasyonlara yansımıştır (Downton, 2010: 133). 80'lerde de deforme edilmiş figürler görülmektedir, baş küçük çizilirken, vücut oldukça abartılmış, omuzlar dik ve geniş çizilerek vatka modası vurgulanmıştır (Komsuoğlu vd., 1988: 53). Bazı editörler makaleleri için illüstratörlerle çalışmaya başlayınca illüstratörlerde işlerine kattıkları yeni tekniklerle ve stillerle devam etmişlerdir (Hopkins, 2013: 19). Bu yıllara kadar henüz bilgisayarlar yaygınlaşmamış, hala moda sektöründe büyük firmalar hariç, çizimler ve tasarımlar teknik çizim ve moda resmi formatında elle çizilmeye devam etmiştir.

Moda resmi ve moda figürü bulunduğu dönemin resmi evraklarıdır. Moda figürünün duruşu, çizildiği dönemin sosyal tutumunu ve yapısını yansıtmaktadır. Aktivitenin popüler olduğu 80'ler döneminde kaykay üzerinde resmedilen bir moda figürü görülürken (Bryant, 2013: 10); 60'ların dönemsel özelliklerini taşıyan bir dönemde çizilmiş figürde başka özellikler, başka bir atmosfer bulmaktayız. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında moda illüstrasyonu hayatta kalmak için mücadele etmiştir. Seksenli yıllarda bir Rönesans geçirmiştir. Yeni nesil sanatçılarla moda illüstrasyonunun, La Mode En Peinture (1982), Condé Nast (1981), Visionaire (1991) gibi dergilerde yeniden canlanmasına izin verildi. Jean-Philippe Delhome'un esprili metinlerle sunduğu yumuşak mizahi resimlerini sergileyen New York'ta Barneys tarafından başlatılan reklam kampanyaları illüstrasyonun yeniden canlanmasına tanınan hak ve kredileri göstermektedir (Blackman, 2007: 260).

Geleneksel tasarıma meydan okuyan kıyafetler sunan Japon avant-garde tasarımcılarının 1980'lerin başında sıra dışı görünümler yaratmaları moda dünyasında şok edici etkiler yapmıştır. Tasarımcılar entelektüel ve yapısı bozulmuş görünümlü tasarımları, saçlarına bez parçaları takan, makyajsız, yırtık pırtık kıyafetler, vücut şekliyle ilgisiz ve gereksiz zorlayıcı görünümlerle mankenler podyumlarda salınırken modaya karşıt bir bakış açısı sergilemişlerdir. Comme De Garçon için Rei Kawakubo'un ve Yohji Yamamato'nun şaşırtıcı tasarımları dünyayı sarsmıştır (Ay, 2018: 101).

Özellikle 90'lardan itibaren internet erişiminin olanaklarına paralel olarak artan bir şekilde modada tabana inmenin aksine bir eğilim ortaya çıkmıştır. Tüketici davranışlarında gözlemlenen değişim, moda hakkında konuşup tartışıp paylaşabilecekleri platformların yaratılmasıyla birlikte toplumsal kabuller esnemiş, tüketim tercihlerinde gittikçe yayılan özgünlük anlayışı tüketicinin en önemli arzusu haline gelmiştir (Kireçci, 2015: 80).

21. yüzyılda moda global bir endüstri halini almıştır. Koleksiyonlarında maddi sıkıntı yaşayan moda evleri hem markalarının tanıtımını yapabilmek hem de lisanslı ürünlerini satabilmek için dikkat çekici sahne şovları düzenlemektedir. Televizyonlar ve magazin dergileri trendleri daha fazla insanların benimsemesini sağlarken, aktörler ve müzisyenler sıradan insanlara taklit edebilecekleri imajları satmaktadır. Artık moda tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamak, bireyci ve farklı görünümler ortaya çıkarmak için birtakım değişimler geçirmiştir. Herkesin taşımakta olduğu marka ve logolardan bıkan kadınlar taze görünümlerin ve orijinal fikirlerin arayışına düşmüşlerdir (Black vd., 2013: 415, 420).

2000'lerin başında popüler olan hip hop şarkılar modayı oldukça etkilemiştir. Eşofmanlar, kapüşonlu sweetler, bol jean pantolonlar, sneakerlar, iri zincirler ve bandana gibi hip hop kültürüne uygun giyim ve aksesuarlar moda olmuştur. Vintage giysiler popülerleşmiştir. 80'lerin romantik havasıyla 90'ların rock havası birlikte harmanlanmış, ekoseli giysiler, taşlanmış kotlar moda olmuştur (Ertürk, 2013: 25).

Brooks bilgisayar destekli moda illüstrasyonuna öncülük ederken, Julie Verhoeven etkileşimli bilgisayar destekli görüntüler tarafından sunulan olanakları

araştırdı. Bilgisayarlı çalışmaların hayatın her alanında yaygınlaşmasıyla illüstrasyon, yaşam tarzı ve moda ayrılmaz bir hale geldi. Çok yönlülük ve erişebilirlik izleyicide bilgisayarla üretilen imgeler arasında yeni bir ilişki kurmuş, onları fotoğraf ve sanat arasındaki aracılar olarak konumlandırmıştır (Blackman, 2007: 260).

1933 Hamburg doğumlu Karl Lagerfeld ölümüne kadar son dönemlerinde Chanel, öncesinde Balmain, Chloe, kendi firması Fendi, H&M için çalışmış moda tasarımcısı ve illüstratördür. Tanınmış bir illüstratör olan Lagerfeld moda çizimlerinin tasarım sürecinin bir parçası olduğunu belirtmiştir. Favori malzemeleri siyah bir tahta kalemi ve yazı tahtasıdır. Kumaşa nadiren dokunan tasarımcı koleksiyonlarını kağıt üzerine çok renkli çizimlerle tasarlıyordu. Ürettiği artistik çizimler genellikle koleksiyonun ruh halini öneren etkileyici işaretlerdi, daha sonra bu çizimler tasarım ekibi tarafından yorumlanarak hayata geçirilmiştir (Davies, 2010: 110).

Geleneksel el yapımı illüstrasyon, ilham için geçmişin ustalarına bakarak milenyum başlarında tekrar canlanmaya başlamış, Rene Gruau 2004 yılındaki ölümüne dek canlılık ve dinamizmle çizmeye devam etmiştir. Fevkalade zarif ve bilgilendirici çalışmaları David Downton, Eric ve Rene Bouet-Willaumez gibi sanatçılar tarafından kabul gören etkide olmuştur. Seksenlerde kariyerine başlayan François Berthoud, Visionaire, Michael Roberts, Mats Gustafson gibi günümüz moda illüstratörleri rüya gibi bir kalitede suluboya, pastel boya gibi geleneksel teknikleri kullanmaktadır (Blackman, 2007: 261).

1943 Tokyo doğumlu, anti-moda yaratıcılarından Yamamoto, heykelsi, asimetrik, sıklıkla oversize olarak adlandırılan geniş dökümlü ve monokromatik renklerde çalışmaktadır. Yamamoto'nun moda çizimlerinde, tasarımcının giysilerin tarzına dayanan siluetlerinin içinde akıcı ve açıklayıcı çizim tarzını görmekteyiz (Davies, 2010: 200, 204).

Yeni jenerasyon sanatçılar modayı, illüstrasyonları ve sosyal medya mizah çizimlerini yeniden ele alarak çiziyorlar. Şunu net bir şekilde belirtmek gerekir ki, sosyal medya bu sokak modası çizimi tarzlarının fitilini ateşlemeseydi, kesinlikle

alevlenemezlerdi. 70'lerin ve 80'lerin aksine, son zamanlarda geniş bir biçimde, bugün tüm ateşli çizerler ağırlıklı olarak kadınları ve onların modacılarla ve markalarla ilişkilerini eğlenceli bir biçimde moda çizimleri olarak yansıtıp paylaşmaktalar. Ve moda illüstrasyonlarına sanal ortamda binlerce beğeni toplamaktalar (Vogue, 2016: 178).

2.4. Günümüz Moda Tasarımı Eğitiminde Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersinin Gerekliliği

Pek çok meslekte ve görevde belli bir miktarda pratik çizim yapabilme becerisi, düşüncelerini ifade etmeye yardımcı olması bakımından oldukça avantajlıdır. Her tür bilimde ve endüstriyel alanda anlatımsal, şematik ve analitik çizimler bilgi birikimi ve iletişimi açısından oldukça önemlidir (Erbay, 1997: 24). Tarih boyunca özenle resmedilen giysi çizimleri Lautrec'in posterleri ile Erte'nin 19. yy. sonu 20. yy. başı mürekkep çizimlerinden sonra moda illüstrasyonu bir sanat biçiminde kabul gördü. 90'lı yıllarda fotoğraf ve dijital çizimlerin arkasında kalan el çizimleri ve illüstrasyonları Karl Lagerfeld, Christian Lacroix ve Yves Saint Laurent gibi üst düzey tasarımcılar fikirlerini hala kağıt üzerinde kendi çizimleri ile resmederek günümüze taşıdılar (Kiper, 2014: 6).

Moda tasarımcısının en heyecan veren ve bir o kadar zor olan görevlerinden birisi fikirlerini ve hayallerini dünyanın geri kalanına açık, net ve ikna edici olarak aktarmaktır. Genellikle bu aktarım bir moda figürü çizip, onu giydirerek ve renklendirerek yapılmaktadır (Tahmasebi, 2016: 6). İşte bir bu anlatıma yaygın olarak moda resmi ya da moda illüstrasyonu demekteyiz.

Her zaman belirli fikirler değişmekte ve yeni modalar doğmaktadır. İllüstratörün rolü bu yeni kreasyonları resimlemek ve yeni fikirleri açıklamaktır. Modaya ilgi duyanlar için yeni fikirler üretmek ve bunları ifade edebilmek oldukça çekici ve heyecan vericidir. Bir moda tasarımcısının amacı fikirlerini diğer kişilere aktarabilmektir. Bunu başaramayanlar profesyonel birer tasarımcı olamazlar. Moda illüstrasyonunun belirli tasarım amaçlarına dayanan çeşitli anlatım yolları mutlaka anlaşılmak durumundadır. Hedeflere göre teknikler değişmektedir. Tasarım üretilmek üzere giysi yapanlara mı sunulacak, herhangi bir moda öğrencisi tasarım

yarışmasına mı katılacak, profesyonel tasarımcı mı, üniforma tasarımcısı mı yoksa profesyonel bir illüstratör mü (Kumagai, 1988: 6) bunlara göre kullanılacak teknikler ve durumlar belirlenmektedir.

Moda tasarımı eğitimi içerisinde moda resmi (illüstrasyonu) dersi, sanat eğitiminin, estetik eğitimin önemli bir parçası durumundadır ve moda eğitimi alan öğrenciye sanatsal ve estetik bakış açısı kazandırır. Öğrenci bu dersten alacağı temeller üzerine tasarım anlayışını yansıtır. Sadece çizgisel olarak geliştirmekle kalmaz, tasarıma giden yolu öğrenir, hayal kurmayı, düşünmeyi, esinlenmeyi, kurgulamayı, problem çözmeyi, özgün ve yaratıcı olmayı öğrenir.

Moda resmi, taklitçilikten uzak, yaratıcı, yenilikçi, gelişmiş zevke sahip bilinçli gençlerin yetişmesine katkı sağlamaktadır. Önceden modellerin kağıt üzerinde düşünülmesi ve planlanması işleri büyük ölçüde kolaylaştırmakta, riskleri azaltmaktadır. Ekonomik anlamda nitelikli yetişen tasarımcılar ülkeye katma değer ve markalaşma anlamında hizmet edeceklerdir (Pektaş, 1994: 12, 13).

Bağımsız düşünebilen, doğru sorular soran, disiplinler arası yanıtlara, ıraksak ve eleştirel düşünmeye yönelen öğrenciler, uygun sanat eğitimiyle yetiştirilebilmektedir. Sanat eğitimi alan öğrenci, sadece bakmaz görür, duymaz işitir, elleri ile dokunmakla kalmaz dokunduğunu duyumsar (San, 2008: 24, 25). Estetik yetileri eğitilmiş, estetik birikimi olan bir birey, estetik güzeli yaratmada bir mühendisten ya da teknisyenden daha başarılıdır. Estetik yetileri eğitilmemiş ve estetik birikimi olmayan bir birey asla estetik güzelliğe sahip bir dizayn üretemez (Atalayer, 1994: 15). Bunlar tasarımcı için önemli şeylerdir. Asla pas geçilmemesi gereken şeylerdir. Amaç nitelikli bir moda tasarımı eğitimi vermek ise bunun alt yapısı sağlam olmalıdır.

Moda resmi (illüstrasyonu), moda sektörünün her alanında tasarlama, düşünme, üretim, tanıtım, reklam, yayın, pazarlama gibi pek çok yerde kullanılmaktadır. Fotoğrafın çekemediği hayalleri, geleceği ya da geçmişi anlatan imajlarda sıklıkla moda resmine (illüstrasyonuna) başvurulmaktadır. Türk sanat tarihinin önemli resim sanatçıları da bunu sözleriyle desteklemiştir. Fotoğraf ile elde

edilemeyen ya da özgünlük aranan görsel anlatımlarda illüstrasyon, çok daha kişisel ve fantezi zenginlik gösterebilmektedir (Işıngör, Eti, Aslıer, 1986: 153).

Bir öğrencinin yetişmesinde sanat eğitiminin işlevlerini, moda tasarımı eğitiminde, sanat eğitiminin önemli bir parçası olan, moda resmi dersinin işlevlerini anlatmak için sıralayabiliriz: Yaratıcılığı geliştirmek; araştıran, inceleyen ve sorgulayan bir kimlik kazandırmak; entelektüel ve kültürel bakış açısını geliştirmek; kendine olan güven duygusunu geliştirerek, kendini tanımasını sağlamak; eleştirel bakış açısı, eleştirel düşünce ve sezgi gücünü geliştirmek; sanatsal sorun çözebilme becerisine işlerlik kazandırmak; görme becerisi ve olasılıkları tahmin etme becerisi kazandırmak; sağlıklı iletişim ve etkileşim gücü kazandırmak; taklit ve kopyacılıktan uzak özgün bir anlayış geliştirmek; teknik bilgi, beceri ve deneyim kazandırmak; duyuşsal, bilişsel ve algısal gücünün gelişimine katkıda bulunmak; sosyal ve duygusal gelişimine katkıda bulunarak, sağlıklı düşünce ve kişilik gelişimini kazandırmak (Artut, 2006: 113).

Sanat ve tasarım eğitimi duayenlerinden Uzman 3 ile yapılan görüşmede tekstilin önemini şöyle aktarmaktadır: "*Tekstil olmazsa hiçbir konseksiyonu ayakta tutamazsınız. Hepsi çıplak kalır…heykeltraşın, bir ressamın yani insan figürüyle çalışacak herkesin tekstili bilmesi gerekir*" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Tasarımcı ve illüstratör Suay, moda illüstrasyonunun, Dünya'da geçerli ve önemli bir meslek dalı olduğunu, ancak ülkemizde henüz kıymeti algılanarak çok fazla gelişme göstermediğini ifade etmektedir. Koleksiyonlarda illüstrasyonlara gereken önem ve değer verilip, moda tasarımcılığı ve moda illüstrasyonu mesleğinin tanınırlığı ve gelişimi için Türk tasarımcılarına gereken desteğin verilmesi gerektiğini vurguluyor (Kürşad, 2008: 213).

Sanat okullarında moda müfredatının önemli bir unsuru olan illüstrasyon eksikliğine rağmen Parsons Sanat ve Tasarım Okulu, New York'taki FIT, Central Saint Martins Sanat ve Tasarım Okulu, Londra Moda Okulu tasarımda çizime önem veren önemli istisnalardır. Moda ve grafik eğitimi alan pek çok öğrenci kariyer olarak illüstrasyon alanını seçmektedir. Özellikle St Martin ünlü sanatçı Muriel

Pemberton tarafından kurulduğu günden beri eğitiminde çizime öncelik vermiştir (Blackman, 2007: 260).

Central Saint Martins öğretim görevlisi moda illüstratörü Tallon (2009: 9), el ile moda çiziminin önemini ve gerekliliğini şöyle vurguluyor: "*Bugünün dijital dünyasına rağmen, elle çizim becerilerinin gerekli ve uygun olduğuna inanmaktayım. Hiçbir şey kötü bir el çizimini dijital olduğunda daha iyi göstermez…kötü bir el çizimi Photoshopla güzel görünemez…bize vücut duruş şekillerinden eller, yüzler, kumaş ve dokumalara kadar moda çiziminin her aşamasının incelikleri öğretildi. Bugün moda çiziminin sınırlarını daha ileriye götürmek için bilgisayarla çalışmak gerekiyor ama elle çizimin önemini unutmadan. Dijital moda çizimini öğrenmeyi düşünen herkese öncelikle elle çizimde pratik yapmasını tavsiye ediyoru*m".

Türk grafik sanatı duayeni İhap Hulusi, bu alanda uzmanlaşmanın önemini ve Avrupa'daki konumunu şu sözlerle ifade ediyor: "*Bir moda ressamı hiçbir zaman hikâye illüstrasyonu yapmaz, bir duvar afişi çizmez. Zira kıymetini ve imzasını düşürmekten korkar. Bu iş bölümüne ticaret erbabı da vâkıf olduğu için, zaten mütehassıslara kendi ihtisasları dışında iş teklif etmezler. Bu suretle her sahada yüksek kabiliyetli sanatkarın yetiştiği görülmüştür*" (Maden, 1999: 79).

Moda resmi, moda sanayiinin gelişmesinde önemli bir faktördür. Üretilecek olan giysinin ilk aşamaları, moda yaratıcısının çizgilerinden oluşmaktadır. Modelin çizimi ve anlatımı üretim öncesinde ve sonrasında çözülmesi gereken önemli bir problemdir. Moda resminde izleyicilerin ve müşterilerin beğenisini kazanabilmek için moda yaratıcısının yaratacağı modelleri, moda resmi kurallarına uygun bir şekilde hazırlaması; giyim üretimi konusunda yeterli bilgi ve beceriyi kazanmış olması gerekmektedir (Komsuoğlu vd., 1988: 41). Bir tasarımcı mutlaka kafasında belli modelleri ve fikirleri belirleyecektir. Bunları düşünürken karalama yapma, çizerek düşünmede de bir nevi tasarımcıya beyin fırtınası yaparken düşüncelerini görselleştirerek yardımcı olacaktır. Her yerde her tür mekanda imkan bulunsun ya da bulunmasın sadece bir kağıt ve kalemle çizim eğitimi almış bir tasarımcı, kendisini ve düşüncelerini doğru bir şekilde ifade edebilir. Bazen hiçbir hazırlık yapmadan çizmek gerekir, orada şablon ya da bilgisayar aramak yerine, oturup kendi özgün

çizimini yapabilen, aktarabilen tasarımcı kazanır. Elbette ki hiçbir moda tasarımcısının bir illüstratör ustalığında çizmesi gerekmez, bir illüstratör de moda tasarımcısı kadar teknik giysi üretim bilgisine hakim olamayabilir. Bunlar iki ayrı ciddi mesleklerdir. Ancak bu iki uzmanlık alanının bir kişide bulunması mükemmel olmaktadır. O yüzden moda tasarımı eğitiminde en azından düşüncesini anlatabilecek kadar öğrenciyi belli bir düzeye getirmek hedeflenmektedir. Ayrıca temel çizim eğitimi olmadan ışık gölge, oran orantı, renk, denge, gibi tasarımın temel ögelerini ve ilkelerini bilmeden tasarımcı sağlıklı ve doğru bir şekilde bilgisayarlı tasarımı da yapamamaktadır. Bilgisayarlı çizimin, giydirmenin ya da renklendirmenin temeli el çizimi ve renklendirmesiyle oturur. Gereken tüm sanat ve tasarım eğitimini alt yapı olarak alan öğrenci bilgisayarlı tasarımda da başarılı olur. Tüm bu bakış açılarını, uzman, tasarımcı, öğretici ve illüstratör görüşlerini değerlendirdikten sonra rahatlıkla denilebilir ki moda tasarımı eğitiminde moda resmi (illüstrasyonu) tasarımcı adayı açısından faydalı ve gerekli bir eğitimdir, varlığı değil yokluğu sorgulanması gereken bir değerdir.

2.5. Moda Resmi Dersinin Dayandığı Temel Tasarım Ögeleri ve İlkeleri

Doğada sanat ve tasarım yaranına kullandığımız ritm, renk gibi güçler ve temel elementler bulunmaktadır. Bunları eğitim, sanat ve tasarım yararına kullanarak kişiliğimize mal etmek, deneyim ve tecrübeler sonucunda olmaktadır (Gökaydın, 1990: 6). Tekniğe hükmeden, teknik ürünleri ve metayı insanileştiren yaratıcı kişilerin artistik yeteneklerini geliştirip, zihin yetilerini keşfederek yücelten; en işlevsel, en üretken ve en evrensel yol, temel sanat eğitimi ve öğretimidir. Bugün güzel sanatlar alanı, endüstri tasarımı alanı, grafik, animasyon ve illüstrasyon dallarının tümünün eğitiminde temel yapıtaşı olan, temel sanat eğitimi dersi bulunmaktadır (Atalayer, 1994b: 62).

Resim ve tasarım elemanlarının bir araya getirilmelerinde bir takım evrensel kurallar bulunmaktadır. Bu kuralları günümüzde daha çok ilke kavramı ile karşılamaktayız. Sanatçıların çoğunda bu ilkeler içgüdüsel olarak bulunmaktadır. Okullarda verilen sanat eğitiminde özellikle temel sanat eğitimi ile Tanrısal olarak verilen değil; eğitimle kazandırılabilecek görsel tasarım öğelerini bilinçli bir şekilde

düzenleyebilecek tasarımcılar yetiştirilmektir. Birtakım kuralların rehber iken, zorunluluk halini alması, formüle edilerek kalıplaşması, akademik öğretim tehlikesini doğurmaktadır. Bu ilke ve kurallar birer kanun değil; çağlara, toplumlara, kişisel davranışlara ve anlatım tarzlarına göre değişmektedir (Işıngör, 1986: 8). Çağdaş sanat anlayışına göre sanat öğretilebilir bir yetidir. Sanatı öğrenmenin yolu iyi bir sanat eğitiminden geçer. Tasarım ve sanat alanlarının en temel eğitimi; sanat eğitimidir.

19. yy. Sanayi Devrimi sonrasında sanat sadece insanda güzellik uyandıran bir olgu olmaktan çıkıp, yaşantımızın her alanına nüfuz etmiştir. Otomobilden mobilyalara, giysilerimizden kullandığımız ev eşyalarına dek çevremizi saran tüm nesneler estetik kaygı ile üretilip tüketilmeye başlamıştır. Üretici veya tüketici olarak kazanacağımız estetik kaygı, duyarlılık ve bilinç, sanat eğitiminin temel amacını oluşturmaktadır (Balcı, Say, 2005: 5). Endüstri için her tasarlanan ürün, kendi özellikleri, teknolojik yapısı ve tasarım yaklaşımına göre kurgulanmaktadır. Tasarım yapılırken her şey gerektiği kadar genel yapıyı ve işlevi bozmadan konulmalıdır. Her tasarım kendi içerisinde uyumlu bir bütündür ve bu bütünlük pek çok öğenin anlamlı bir düzen ve gerektiği kadarıyla bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Küçükerman, 1997: 181). Tasarımdaki etkileyici ışımaların kaynağı, öğelerin uyumu, çelişki ve ilişkilerinin armonisidir. Bu dil olmadan hiçbir meta estetik bir nesneye dönüşemez. Estetik öğe ve ilkeler, biçimlenen nesnenin ya da ürünün fiyat-pazar değerlerini estetiğe dönüştürmektedir. Moda resminde, moda tasarımında ve kumaş tasarımında temel tasarım ilke ve yöntemlerini bilmek çok büyük önem arz etmektedir. Kumaş tasarımından, giysinin model özelliklerinin tasarımına ve bunu çizgiye çizgiden üretime aktarmaya dek her aşamada ve noktada temel tasarım ilke ve elamanlarının etkisini görmekteyiz.

Moda resmi yapabilmek, zihindeki görsel bilgiyi iki boyutlu düzlem üzerinde organize edebilmek için, mutlaka tasarımın temellerinin bilinmesi gerekmektedir (Öztuna, 2007: 19). Tasarımın verdiği mesaj ve öğelerin kullanım tarzı ustaca birleştiğinde estetik etki de fazla olmaktadır. (Atalayer, 1994a: 67).

2.5.1. Moda Resmi Tasarım Ögeleri

Nokta: Sürekliliğin içinde önemle belirtilmesi gereken andır nokta. Resim sanatında oldukça farklı bir kullanım alanına sahiptir. Görsel sanatların diğer unsurları gibi çeşitlenebilen, büyüyen, küçülen, dinamizmi olan, kompozisyon içerisinde söz sahibi olan bir elemandır (Abacı, 2007, 11). Görsel bir anlatım öğesi olarak nokta, bulunduğu yere göre küçük veya merkezi nitelik gösteren dairesel benek ya da leke biçimindedir. Tek başına hareket göstermeyen nokta, her yöne aynı güçte harekete hazır bulunmaktadır. İki boyutlu (dairesel) ya da üç boyutlu (küresel) yapısı bulunana noktanın konumuna göre etkisi ve niteliği değişmektedir (Balcı, Say, 2005: 9).

Parçaların bütün ile oluşturduğu bağlam ile kazandığı anlam, Gestaltçıların da temel anlayışıdır. Bütün, onları oluşturan parçaların aritmetik toplamından ibaret değil, kendisini oluşturan parçaların her birisinden daha büyük ve onların oluşturduğu yeni bir kimliktir. Bu şekilde bakıldığında nokta ve çizgi gibi elemanlara ait fonksiyonlar bütünün algılanmasıyla birlikte anlam kazanmaktadırlar. Hacim, mekan, yüzeysel nitelik ve konum bildirmekle birlikte sembolik görevler yerine getirebilmektedirler (Seylan, 2005: 63, 64).

Çizgi: Çizgi hareketi, yönü ve kuvveti olan, artistik duygularımızı, teknik yeteneğimizi, gözlemlerimizi, sanatsal sezgilerimizi ve hayal gücümüzü ortaya koyan ilk başvurduğumuz araçtır. Çizgi en karmaşık duyguları ve görüntüleri sadeleştiren en önemli anlatım aracıdır (Read, 1960: 53). Blake şu sözleriyle çizginin önemini vurgulamaktadır: "*Sanatın da hayatında büyük ve altın kuralı şudur: sınırlayan çizgi ne kadar temiz, keskin ve akıcı ise sanat eseri de o derecede mükemmeldir, çizgi nerede kuvvetini, keskinliğini kaybederse orada mutlaka hayal kıtlığı, kopya ve beceriksizlik ortaya çıkar*…" (Aktaran: Read, 1960: 53).

Görsel bir anlatımda ilk olarak kullandığımız, anlatım unsuru olan çizginin objektif ve sübjektif anlatım olanakları bulunmaktadır. Ölçüm, teknik resim ve projelerde objektif olarak kullanırken; sınırsız imkanlara sahip olduğumuz sanatsal çalışmalarda, moda resminde ve illüstrasyonda da sübjektif olarak kullanmaktayız

(Işıngör, 1986: 10). Tıpkı Read ve Blake'in aktardığı gibi çizgi moda resminin de altın kuralı ve en önemli elemanıdır. Ünlü moda illüstratörü Donovan çizim yaparken hiçbir unsurun, bileşenin, aracın ya da faktörün derinlik, yaşam, enerji ve kişiliğin şekillendirilmesinde ve iletilmesinde çizgi kadar kuvvetli olmadığını belirtmektedir (Donovan, 2010: 10). Giysi tasarımında çizgi hem ürün hem de moda resmi açısından çok önemli ve etkileyici bir öğedir. Kalın ve ince çizgiler bir arada kullanılarak yüzeye değişik efektler verirler; düz çizgiler daha durağan bir hava katarken, eğri çizgiler daha dinamik görünmektedirler. Farklı sıklıkta ve biçimde kullanılan çizgilerle doku yaratılabilir. Belli bölgelerde sıklaştırılıp belli bölgelerde uzaklaştırılan çizgilerle değişik görüntüler yakalanabilir.

Çizgilerle göz aldanması yaparak farklı illüzyonlar yaratılabilir; vücudu daha uzun, ince, kısa veya kalın göstermek mümkün olmaktadır. Çizgiler doğru şekilde kullanıldıklarında beden ideal görünümüne kavuşmaktadır. Kumaşın desen ve dokularının dışında; moda çiziminde giysinin kesiklerinde ve model özelliklerinde çizgisel ifade kullanılmaktadır (Olgaç, 2014: 15, 19).

Doku (Tekstür): Doku, sanatsal anlamda maddelerin doğal yapısının dış yüzeyindeki görüntüdür. Resim, heykel, seramik, grafik, mimari, tekstil ve moda gibi görsel sanat dallarındaki uygulamalarda etkin biçimde kullanılan doku, yapılan tasarımlara estetik bir görüntü kazandırmaktadır (Buyurgan, Buyurgan, 2007: 108). Dokular oluşumları itibari ile doğal ve yapay olarak iki ayrı biçimde sınıflandırılmaktadır. Yaprak, ağaç kabuğu, kürk doğal doku; kağıt, kumaş, metal gibi örnekler yapay dokulardır. Bir de yüzeye dokunulmadan duyumsal olarak görme yolu ile elde edilen doku türü bulunmaktadır. Dokuma, kolaj veya fırça darbeleri ile yüzey üzerinde doku etkisi yaratılmaktadır, bu şekilde oluşturulan doku, gerçek olarak gözle ya da duyumsal olarak algılanmaktadır ki bunlara da gerçek veya görsel doku denilmektedir (Maccario, 2010:370). Gerçek dokunun yanı sıra resimde, moda resminde ve giysi tasarımı üzerinde kullanılabilen taklit doku, soyut doku ve icat edilmiş dokulardan da bahsedebiliriz (Ocvirk vd., 2015: 169-174).

Dokuların birbirlerine göre psikolojik etkileri bulunmaktadır. Sert veya yumuşak dokuların kullanıldığı yere ve biçime göre farklı etkileri bulunmaktadır.

Yumuşak dokular sakinlik, rahatlık, huzur verirken; kaba ve sert dokulu yüzeyler insanı aktif kılar, bilinci uyarır hatta bazen rahatsızlık hissi verebilir. Tasarım yaparken doku kullanımının özelliklerinin bilincinde olarak yapılmalıdır (Abacı, 2007: 93). Doku tasarıma bambaşka bir ruh hali katar. Dokuma kumaşlarda gerçek dokuyu hissederken baskı kumaşlarda görsel dokuları duyumsayabiliriz. Yumuşak bir ipeğin dokusu, sert bir timsah derisi ya da samur bir kürkün dokusu bambaşka hisler ve estetik duyumlar uyandırır. Bilinçli bir tasarımcı dokuyu en çarpıcı veya yerli yerinde kullanabilmektedir.

Biçim (Şekil)-Form: Bir nesnenin iki boyutlu görüntüsü biçimle adlandırılırken; üç boyutlu görüntüsü form olarak adlandırılmaktadır. Nesnenin boyutunu anlatan her çizgi, ışık-gölge, doku ve renk gibi yöntemler boyutlu formu ve derinliği anlamamıza yardımcı olmaktadır (Abacı, 2007: 39). Nesnenin varlığını ifade eden terim olan form, biçim çeşidi bakımından sınırsızdır. Simetrik, asimetrik, doğal, yapay, dinamik, durgun, organik veya inorganik biçimlerde olabilir (Odabaşı, 2002: 63). Belirli dış hatları, görünüşü ve yapısı olan bir biçim ya da alan olan şekil, aynı zamanda bir şeyi strüktür iskeleti içinde oluşturma veya destekleme yoludur. Şekiller beden ve giysiye tasarıma aktarılabilecek fikirler sundukları için moda tasarımı için çok önemlidir. Şekil olmadan hiçbir siluet olamaz. Şekli destekleyebilmek için strüktürü çok iyi anlamak gerekmektedir (Seivewright, 2013: 14).

Işık-Gölge-Leke: Çizimin en büyük problemlerinden birisi figürü üç boyutlu gösterebilme ihtiyacıdır (Barber, 2009: 126). İki boyutlu yüzeyde derinlik etkisi yaratarak nesneleri hacimlendirmede kullanılan ışık gölge üç boyutun algılanmasında önemli bir yöntemdir. Nesnelerin üzerindeki girinti ve çıkıntılar, büyüklük ve küçüklük gibi özellikler ışık gölgenin etkisi ile algılanıp bilgiye dönüştürülmektedirler (Balcı, Say, 2005: 21). Işık kaynakları doğal ve yapay olabilir. Siyah beyaz veya renkle verilebilmektedir (Abacı, 2007: 31-35). Moda figüründe ve giysi giydirilmiş figürde de temel sorunlar, vücudun üç boyutunu, giysilerin hacmini, vücut üzerindeki dönüşünü ve boyutlarını vermektir. Bunun için en çok tercih edilen yöntem ışık-gölge kullanmaktır.

Ölçü-Oran: Güzelin ve estetiğin matematiksel olarak belirlenmesi oldukça eski tarihlere dayanmaktadır. Grek estetiğine kadar gitmektedir. Özellikle bu düşünce orantı kavramında anlamını bulmaktadır. Orantı denilince iki büyüklük ya da bütünün parçaları ile hoşa gidecek şekilde belli bir sayı ilgisi ile estetiğin oluşturulması anlaşılmaktadır (Tunalı, 2008: 207). Oran parçaların bütünle ilişkisini göstermektedir. Sanattaki ölçü ve oran duyguları insan bedeninden gelmektedir. Antik Yunan heykellerinde matematiksel formüller kullanılarak insan bedeni güzellik için idealize edilmiştir. Sanatçılar daha sonraları üslupları doğrultusunda ölçü ve oranı istedikleri şekilde abartarak vurguyu artırmışlardır (Maccario, 2010: 374). Görsel sanatlarda ölçü-oran çok fazla kullanılan kavramlardır. İnsan genel olarak her şeyi kendisine göre ölçülendirmektedir (Civcir, 2015: 268). Oran-orantı giysi tasarımında en etkin kullanılan başlıca öğelerden biridir. Giysinin bölümleri, parçaları ve bütünü ile ilişkisi (Olgaç, 2017: 62) tasarımın estetiği ve uygunluğu, vücuda uyumu konusunda oldukça önemlidir.

Renk: Renk, duygu yaratan, duyguyu aktaran, kompozisyona hareket ve anlam katan bir değerdir. Renkler ancak aydınlık bir ortamda görülebilirler. Işık ne kadar fazla olursa renkler de o kadar kendi değerinde görünür (Özsoy, Alakuş, 2009: 81). Renk görsel iletişim tasarımında son yirmi yılda demirbaş özelliktedir. Renkleri türetme özellikle insan gözünün üç renkli görüşü üzerine kurulmuştur. Göz içerisinde her bir ana renge duyarlı üç reseptör bulunmaktadır. Kırmızı, yeşil ve mavi bunlara eklemeli ana renkler denir, bu renkler birbirine eklendiğinde ya da birbiri ile kesiştiğinde beyaz ışık oluşturmaktadırlar. Camgöbeği, macenta ve sarı eksiltmeli ana renklerdir hepsi bir araya geldiklerinde siyahı oluştururlar, ikisi bir araya geldiğinde ise eklemeli ana renklerden birini oluşturmaktadır (Ambrose, Harris, 2011: 162).

20. yüzyılda renge verilen önem hiç bu kadar fazla olmamıştır. Endüstriyel çağın geçmişle en büyük bağı renk olabilir. Çoğu kez konuyu bile resminden atan sanatçı yalnızca renk üzerinde durmaktadır. Çağdaş sanatçılar rengi salt anlatım aracı olarak kullanmaktadırlar. Tıpkı sesler gibi insanda duygu uyandıran renkler de sesler gibi armonize edilerek ifade edilmelidirler (Gökaydın, 1990: 30). Renkler doğada hiçbir zaman birbirinden ayrılmış şekilde tek tek değerler ya da skalalar şeklinde

bulunmazlar. Tek bir renk lekesinde dahi yakından bakıldığında pek çok değer bulunmaktadır. Gerçeğe dönük modern eğitimciler bu tarz bir renk eğitimini tercih etmekteler. Temel renk eğitiminde amaç öncelikle rengi yerinde değerlendirmek, seçmek, incelemek, gruplandırmak ve en sonunda soyutlama yaparak rengi ünite halinde görerek özel bir sıralama içinde yerini tayin etmektir (Işıngör, 1986: 45, 47). Renk, mesaj-iletişim döngüsü içerisinde görsel algıya doğrudan etki eden bir tasarım elemanıdır, renkte yapılacak en ufak yanlışlık, bu döngüde doğrudan olumsuz mesaja dönüşebilecektir. Renk, bu özelliği ile doğrudan mesaj iletme yetisine sahiptir. Psikolojik ve sosyolojik etkileşimlere neden olur. Davranışlar üzerinde etki ederek, yönlendirme, kişisel kararlar, tutumlar ve satın alma davranışlarına etki eden başat görsel tasarım elemanıdır (Arıkan, 2009: 39).

Renk tercihlerimizi rahatlıkla yansıtabileceğimiz bir alan vardır o da giysilerdir (İbicioğlu vd., 2014. 15). Elbiselerimizi seçerken markalarından ve dokularından daha önce onların renklerinden etkilenerek seçimlerimizi yaparız (Odabaşı, 2002: 81). Doğru tercihler yapabilmek bu konuda belirgin bir bilgi birikimine, renk psikolojisi, renk armonisi, desen psikolojisi ve giysilerin sosyal psikolojik ortamlardaki fonksiyonlarını bilmeye dayanmaktadır (İbicioğlu vd., 2014: 15, 16). Renklerin bir arada uyumla kullanılması herhangi bir tasarımda temel sorun olmuştur. Renk uyumlarına baktığımızda çoğunlukla doğa anayı taklit ettiğimiz görülmektedir. Gün batımı, gün doğumu, gökyüzü, deniz, bitkiler, canlılar, toprak kayalar vb. etrafımıza ve doğada gördüğümüz ne varsa sınırsız şekilde renk birliktelikleri ve renk uyumu, renk kombinasyonları görülmektedir.

Renkler şiddetine ve insanlar üzerindeki etkilerine göre sıcak ve soğuk renkler olarak ikiye ayrılmaktadır. Sıcak renkler: Kırmızı, sarı ve turuncudur. Uzun süre bakıldığında gözü yoran bu heyecan verici renklerden kırmızıda ateşin sıcaklığı, turuncuda güneşin etkisi ve sarıda da ışığın aydınlığı hissedilmektedir. Soğuk renkler: Yeşil, mavi ve mordur. Gözü dinlendirici ve sakinlik verici renklerdir. Yanında bulunduğu rengin şiddetini artıran veya azaltan bir etkiye sahip olan renklere ise nötr renkler denilmektedir. Bunlar siyah, gri ve beyaz renklerdir (Olgaç, 2014: 113).

Renk, olayları, insanları, durumları, nesneleri algılamada psikolojik bir etki yaratmaktadır. Yaşantılarımıza bağlı olarak rengi fizik dünyayı tanımada bir parametre olarak kullanırken, bazı psikolojik etkiler, kültürel anlamlar ve değerler içerdiği unutulmamalıdır (Seylan, 2005: 57). Renkler kültürden kültüre, hatta insandan insana değişik etkiler ve anlamlar barındırabilirler. Bireylerin ve toplumların geçirdiği hayat evreleri, tecrübeler, inanç ve değerler renklerin anlamlarını belirlemektedir. Küreselleşmenin etkisiyle birlikte farklı coğrafyalardaki ve kültürlerdeki insanların benzer renkleri giymeye başladığı ancak mikro kültürel farkındalık bilinci ve postmodern akımlarla insanların tekrar kültürel özelliklerine göre giyimlerinde renk tercihleri yapacağı söylenebilir (İbicioğlu vd., 2014: 39, 40).

Belli başlı bazı renklerin bir arada kullanılmaları kombine edilmeleri gözü yanıltan veya çok dikkat çekici efektler yaratır ki, bu etkiler giysi tasarımında oldukça sık kullanılmaktadır. Bunlara moda illüzyonları denilmektedir.

Moda sektöründe tasarımcıların ve imalatçıların en büyük sorunu uluslararası renkler ile haberleşmede çekilen sıkıntıdır. Kimsenin istediği rengi ve tonu tarif etmesi pek mümkün olmamaktadır. Buna engel olmak için tüm dünyada kullanılan pantone renk sistemi geliştirilmiştir. Bu sistemde her renk açıklı ve koyulu olarak binlerce tonda gösterilmektedir. Hangi boyalarla elde edildiği belirtilmiş, tüm dünyada kabul edilen renk numaraları verilmiştir. Böylece tasarımcı, kumaşçı, tekstilci istenen rengi pantonelerde bulunan renk kartlarından seçip kullanmaktadır (Gürsoy, 2010: 185). Belirli bir sezon için renk seçimi ve renk analizi, renk yönetimi ve pazar eğilimi tahminleri moda endüstrisi için büyük önem taşımaktadır (Hopkins, 2013: 102). Renk tasarım ve araştırma sürecinin dikkate alınması gereken en önemli faktörlerinden birisidir. Koleksiyonun başlangıç noktasıdır (Seivewright, 2013: 19).

Valör (Değer): Aynı rengin en koyusundan en açığına kadar derecelerine valör denilmektedir. Rengin ışıklılık derecesidir. Herhangi bir renge beyaz katılarak açık değerleri, siyah katılarak koyu değerleri elde edilmektedir (Balcı, Say, 2005: 23).

Ton (Sürton): Genellikle renklerin açıklı koyulu olarak aynı zeminde kullanılması durumunda kullanılan bir terimdir. Giysi üretiminde de oldukça fazla

kullanılmaktadır. Giysi parçaları arasında giysi üzerinde kullanılan aplikasyonlarda, garnitürlerde ve patchworkde ton uygulamaları çok fazla kullanılmaktadır. Burada genellikle aynı aileden olan renklerin kullanılması anlaşılmaktadır (Gürsoy, 2010: 181).

Perspektif: Perspektif gözümüze yakın olan cisimlerin daha büyük, gözümüze uzak olan cisimlerin ise daha küçük görünmesini belirli matematiksel ve geometrik kurallarla açıklayan bilim dalıdır. Perspektif genel olarak iki ana bölümde incelenmektedir: Çizgi perspektifi ve renk (hava) perspektifi (Uzar, 2009: 16). Teknik resim ve teknik çizimde çizgi perspektifi kullanılırken, sanatsal resim, çizim ve tasarımlarda her ikisi birden kullanılmaktadır.

Sanatçılar ve çizerler tarih boyunca çizim yaptıkları düz sathı derinlikli ve kabarık, girintili, çıkıntılı göstermek istemişlerdir. Işık gölgeden faydalanmak şekil ve çizgisel perspektif yaratmada büyük buluş getirmiştir. Beden resmi çizen bir kişi derinlik duygusu yaratmak istiyorsa Da Vinci'den Picasso'ya dek kullanılagelmiş yöntemleri de öğrenmek durumundadır (Hogarth, 1999: 151). Perspektif, kısaltma ve yuvarlak görünüm, şekillerin üst üste gelmesi, şekillerin giderek küçülmesi, geride kalan uzuvların gölgelendirilmesi, şeklin yan görünüşünü ölçü alarak perspektif elde etme, bir ek yerini merkez alıp elips çizerek elde etme gibi yöntemlerle yapılmaktadır. İnsan vücudunun perspektifi genellikle ufuk çizgisine doğru iki kaçış noktasını kapsayan açılar kullanılarak çizilmektedir. Rakursi, insan vücudu üzerinde eğriliğin perspektif etkisidir. Ve insan figürünün neredeyse her zaman bazı ölçülerde rakursi oluşmuş durumlarda görülmesi ve çizilmesi kaçınılmazdır (Civardi, 2013b: 20). Moda figüründe özellikle bacaklarda ve kollarda karşımıza çıkan kısaltım bir çeşit optik yanılsamadır. Figürün pozunda belli bir açı ile gelişen eğilme ve bükülmelerde meydana gelen bu görünüş, bir bacağın ya da kolun daha kısa görünmesine neden olmaktadır. Kısaltım ya da rakursi görünümleri canlı modelden ve fotoğraflardan çalışarak çizmek daha kolay bir yol olmaktadır (Abling, 2013: 44). Moda resmi çok mekanik bir perspektif çizim gerektirmemektedir. Ancak iyi bir çizimde mutlaka derinlik hissi vardır. Gerçekçi bir çalışma olması isteniyorsa, figüre derinlik görüntüsü verilmelidir. Tatmin edici bir görüntü yakalamak için en azından

figürün göz hizasında nerede olduğuna karar verip buna göre çalışmak gerekmektedir. Moda çiziminde 20'lerdeki derinliksiz figürler gibi de çalışılabilirken, 30'lardaki hafif ışık gölge anlayışıyla da yetinilebilmektedir (Bryant, 2013: 54).

2.5.2. Moda Resmi Tasarım İlkeleri

Ritim ve Hareket: Ritmin dayandığı temel, harekettir. Çizgilerin, lekelerin, renklerin, biçimlerin ve formların bir bütün içerisinde tekrarı ritmi oluşturmaktadır. Kendi kendisini tekrar eden karakteristik düzgün vurgulardır. Tekrarlar, zıtlıklar, bozuk ahenkler, armoni, çeşitlilik ve renkli valörler ritmi oluşturan elemanlardır (Civcir, 2015 245). Ritim benzerliği, uyumu ve ahengi sağlamaktadır. Sanatta armoni diye adlandırılan ritimde insan kolaylık bulur, zevk duyar. Benzer elemanların tekrarı dekoratif sanatlardaki biçim düzenlemelerinde bir bütünlük oluşturmaktadır (Odabaşı, 2002: 130, 131). Ritim güzelliği meydana getiren kuraldır. Çevremizi, evimizi, eşyalarımızı, kıyafetlerimizi güzel göstermek için ritimden faydalanırız. Ritim modayı etkileyerek ekonomik yarara hizmet etmektedir (Gökaydın, 1990: 51).

Denge: Denge, aynı ya da farklı nesneler, görüntüler arasındaki uyumlu ilişkidir. Aynı özelliklere sahip iki nesnenin dengelenmesinde biçim ve hacim olarak uyum ve simetri gözlemlenir. Denge farklı özellikleriyle ölçü, değer ve renk yönüyle üç grupta incelenmektedir (Buyurgan, Buyurgan, 2007: 120). Moda Resminde bütünlüğün sağlanmasında huzur veren bir unsur olan denge duygusunun yaratılması önemlidir. Tasarımda kullanılan ögeler ortaya koydukları değerle bir denge hissettirmelidir. Renkli uygulamalar veya karşıtlıklar kullanılarak tasarımda simetrik (bakışık) ya da asimetrik (bakışımsız) denge yaratmak önemlidir (Alpaslan, 2003: 75-78). Giysi tasarımında, merkezi bir eksen etrafında karşılıklı iki tarafta aynı elemanlar kullanılarak "formal"; birbirinin aynısı olmayan iki yarı ile "informal"; tasarımın ana parçaları merkezi bir noktadan ayrıldığı zaman "radyal" denge elde edilmektedir. Formal denge ile monotonluk, ağırbaşlılık ve ciddiyet oluşturulurken, informal denge ile hareketli ve yaratıcı bir hava yakalanabilir (Olgaç, 2017: 61).

Karşıtlık (Zıtlık/Kontrast): Form, renk, açık-koyu, espas ve nicelik açısından bir tasarımda zıtlıkların uyumlu bir şekilde düzenlenmesi oldukça önem taşımaktadır.

Tasarımı tek düzelikten kurtararak dinamik bir etki veren zıtlık ilişkisi, örneğin; form açısından, geometrik formların birbirleriyle ilişkisinde açıkça görülmektedir. Hareketli bir etki veren üçgen forma tezat olarak daire, durgun ve nokta etkisindedir. Kare, simetrik denge hissi verirken, köşelerin ve kenarların etkisine göre sert, keskin veya yumuşak form olarak formları gruplandırabiliriz (Balcı, Say, 2005: 43).

Espas (Boşluk-Aralık): Boşluk doğası gereği oldukça kompleks bir yapıdadır, çünkü boşluğun pek çok farklı yollarını ve şeklini görürüz. **Pozitif ve negatif boşluk**: Pozitif boşluk negatif formu çevrelerken, negatif boşluk da pozitif formu çevrelemektedir. **Düz ve aldatıcı boşluk**: Tüm formlar resim düzleminde uzanıyor gibi göründüğünde ona paralel olan boşluklar düz görünümlüdür. Tüm formlar resim düzleminde uzanarak ya da resim düzlemine paralel görünmüyorsa, boşluk yanıltıcıdır. **Dalgalanan ve çelişkili alanlar (boşluk):** Boşluk bir anda ilerliyor ve bir anda çekiliyor göründüğünde bir dalgalanma oluşmaktadır. Çelişkili alan, dalgalı alana benzer ancak kendinden farklılık arz eder. Dalgalı değişken alan belirsizdir, mekânsal bilgiyi yorumlayabileceğimiz kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak çelişkili alan yorumlamanın imkansız göründüğü absürt bir mekânsal durum sağlamaktadır (Wong, 1993: 127-131).

Birlik (Bütünlük): Çalışma yüzeyi üzerinde, tasarım ögelerinin (elemanlarının) (nokta, çizgi, biçim-form, ışık-gölge, ölçü-oran, espas, doku, renk, valör), tasarım ilkeleri (ritm ve hareket, denge, vurgu, karşıtlık, tekrar, uygunluk, egemenlik, hiyerarşi, koram, çeşitlilik) doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturmasına birlik denilmektedir (Buyurgan, Buyurgan, 2007: 123). Giysi tasarımında model özelliğini oluşturan tüm giysi parçalarının birbirleri ile ve tasarımın bütünü ile uyumlu olduğu takdirde modelde birlik (bütünlük) sağlanmış olmaktadır.

Tekrar: Süsleme sanatlarında ve dekoratif sanatlarda oldukça sık kullanılan tekrar; tasarımda bir öğenin birden fazla kullanılmasıyla oluşturulan güçlendirici bir etki uyandırır. Tam tekrar, tekrar ve değişken tekrar yöntemiyle kullanılan tekrarlar, geometrik kenar süslerinde, nakış ve süsleme motiflerinde, Selçuklu taş işlemeciliğindeki desen ve çinilerde, Osmanlı çinilerinde, kağıt yüzey süslemelerinde ve bina dış ve iç cephelerinde kullanımını örnek olarak sayabiliriz (Civcir, 2015:

318). Giysi tasarımında ve moda resminde özellikle kumaş desenlerinde, eşarp desenlerinde, süsleme bordürlerinde, optik, dekoratif ve boyutlu tasarımlar üretirken, model ve kesik özelliklerinde sıklıkla kullanılmaktadır.

Uygunluk (Ahenk, Armoni): Doğanın doğal kanunları bize her alanda önderlik etmektedir. Armoni uyum, birlik demektir. Tasarım ögeleri ve ilkeleri arasında belirli bir düzen varsa armoniyi uyumu elde etmiş oluruz. Örneğin hakim renk armoniyi oluştururken başta gelmektedir. Bu renk çalışmadaki tüm renklere bir miktar katılırsa renkler arasında bir birlik kurulur ve çalışmayı eseri veya ürünü etkisi altına alır (Gökaydın, 1990: 34).

Egemenlik: Tasarım elemanlarının bazılarının diğerlerine göre daha üstün etkide bulunmasıdır. Egemenlik kurmada belli yöntemlerden bahsedilebilir. Koyu ya da açık renk tonlarının birleşerek diğer renge karşı oluşturduğu değer egemenliği; sıcak soğuk renk gruplarının diğerine üstünlüğü ile oluşan renk egemenliği; tekrarla kurulan üstünlük ile elde edilen tekrar yoluyla egemenlik; form ya da biçim gruplarının diğer form ve biçim gruplarına karşı kurduğu üstünlükle oluşan ölçü farkı ile egemenlik (Abacı, 2007: 49).

Hiyerarşi (Koram): Güzel sanatlar ve endüstriyel tasarım gibi alanlarda iyi bir tasarım üretmek için öğelere uygulanan diğer ilkeler gibi hiyerarşi ilkesini de iyi anlamak çok önemlidir. Gruplama, renk ve benzerlik kurma gibi pek çok yöntemle izleyicinin ya da alıcının bakışını tasarıma doğru çekecek güçlü bir odak noktası yaratılmış olmalıdır (Ambrose, Billson, 2013: 128). İki zıt ucu birbirine bağlayan kademeli köprüye koram denilmektedir. Bu iki uç arasında belirli bir düzen dahilinde olabildiğine anlamlı ve kademeli bir dizi oluşturulmalıdır. İki uç arasındaki zıtlık, uçlar arasındaki düzenli kademeler, ayın doğuşundaki dolunaya kadarki süreç ve insan doğumundan ölümüne kadar işleyen süreç. Eksensel, merkezsel ve çevresel olarak düzenlenebilirler (Civcir, 2015: 365).

Çeşitlilik: Değişiklikleri ve zıtlıkları içeren bir tasarım ilkesidir. Monotonluğu gidermek için tasarımlarımızda bir araya getirdiğimiz biçimleri, renkleri, yönleri bazı değişikliklerle farklı biçimlere dönüştürerek farklı görüntüler ortaya koyabiliriz. Bu

farklılıklarla daha etkili ve başarılı sonuçlar elde edebiliriz (Buyurgan, Buyurgan, 2007: 123).

2.6. Moda Resmi Dersi Eğitim Teknikleri

Görsel sanatlar eğitimi içerisinde yer alan moda resmi öğretim programının etkili uygulanabilmesi, öğretmenin alan, yöntem ve uygulama becerisinin düzeyi ve yeterlilikleriyle yakından ilişkilidir. Dersi planlama, görsel ve bilgisel materyaller hazırlama, sanatsal öğretme ortamını ve ders dışı etkinlikleri planlama, bireysel farklılıkları dikkate alarak öğretimin çeşitlendirilmesi, sanatsal üretim, zaman ve davranış yönetimi gibi yeterliliklere sahip olmalıdır (Artut, 2010: 12). Öğrencilerin kültürel, sanatsal ve teknik gelişimlerini destekleyici önlemler alınmalıdır. Derste işlenen konu, yöntem ve teknikler öğrencilerin gelecekte üstlenecekleri mesleki yeterliliği, bilgi ve beceriyi onlara kazandırmalıdır.

Resim yapmaya olanak veren her türlü araç, gereç ve malzeme moda resmi yapımında da kullanılmaktadır. Farklı sertlikte kurşun kalemler, marker, tükenmez, keçe uçlu, mürekkepli vs. her tür kalem, silgi çeşitleri, farklı yumuşaklıkta ve kalınlıkta tekniğe uygun fırçalar, kuru ve pastel (soft, yağlı) boyalar, suluboya, guaj, mürekkep, akrilik; kopya ve eskiz için parşömenler, eskiz kağıtları, karton, fon kağıtları, mukavva, tekniğine uygun olarak Bristol, şöhler vs. gibi her tür resim kağıdı, suluboya kağıtları en çok tercih edilen moda resmi malzemeleridir. Giysi tasarımına geçmeden önce tüm tasarım öge ve ilkeleri kavranmış olmalıdır ve moda resmi moda tasarımı ile ilgili çizim, renklendirme ve boyutlandırma teknikleri öğrenilmiş olmalıdır.

2.6.1. Moda Figürü Çizim Teknikleri

Sanayileşen toplumlarda endüstri gelişimine paralel olarak bir sanat ve iş eğitimi anlayışı gelişmiştir. Endüstrinin hızla gelişmesiyle birlikte satışı artan endüstriyel ürünlerin (mobilya, giysi, aksesuar, ayakkabı, makine vs.) doğru çizilmesine yönelik bir eğitim önem ve yaygınlık kazanmıştır. Endüstriyel gelişimin gereksinimlerini karşılamak için çabuk, hatasız ve doğru çizimlerin yapılması alışkanlığının tüm öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır (Yılmaz, 2010: 225).

Moda resminin amacını, gelişimini hem bir stil ifadesi olarak, hem de bir fikri iletme ve iletişim aracı olarak kavradıktan sonra çağdaş ve kişisel çizim stilinin gelişmesinin ilk yolu, moda figürünün çok iyi bir şekilde kavranmasıdır (Hopkins, 2013: 49). Moda figürleri de zaman içerisinde moda anlayışına göre değişikliklere uğramıştır. 20'li ve 30'lu yıllarda moda figürleri daha sade ve normal insan vücuduna yakın ölçülerde çalışılmıştır. 40'lı ve 50'li yıllarda ince uzun figürlerde cinsiyet vurgusu hakimdir ve detaylı yüz çalışmaları yapılmıştır. 60'lı ve 70'li yıllarda bacak boyları uzamış omuzlar genişlemiştir. 80'lerin başında omuzlar oldukça genişlemiş; 90'lara doğru çizgilerde yalınlık ve detaylarda azalma görülmüştür. Giysi ön plandadır. 90'lardan sonra ise siluet boyları oldukça uzamış, deformasyon artmış; az çizgi ile kuvvetli bir ifade yakalanmaya çalışılmıştır (Olgaç, 2005: 116).

Gerçekçi bir poz yani figür duruşu çizebilmek moda illüstrasyonunun temelini oluşturmaktadır (Neild, 2018: 26). Genellikle moda figürü çizimine başlarken insan vücut ölçülerine yakın idealize edilmiş bir figür çizilmektedir. Bu figürün çiziminde baş (çok uzun yüzyıllardan Antik Yunandan beri kabul gördüğü gibi) ölçü birimi olarak kabul edilmiş, vücut ise 8 birim yani 8 baş olarak kabul edilmiştir. Figür dik durduğunda onu ortadan kesen hat tam olarak ikiye bölmektedir. Omuz genişliği pelvis kadardır, bel omuzların üçte ikisi kadardır. Kasıktan geçen hattın vücudu eşit iki parçaya böldüğü kabul edilmektedir. Ayak bir birim yani baş kadardır (Durudi, Paci, 2010: 14-20). Vücudu yukarıdan aşağıya bir baş ölçüsüne göre boyuna bölümlediğimiz her bir birimden geçen hayali çizgiye kanon demekteyiz. İlk kanon çeneden, ikinci kanon göğüs hattından, üçüncü kanon bel çizgisinden ve dirseklerden, dördüncü kanon kasıktan, beşinci kanon parmak uçlarının bitimine varan üst baldırdan, altıncı kanon hemen dizlerin bitiminden, yedinci kanon alt baldırdan ve son kanonun da ayak tabanından veya parmak uçlarından geçtiği kabul edilmektedir (Drudi, Paci, 2001: 20).

Figürü kağıda yerleştirirken ilk çalışmalarda çekül yardımı ile denge hattı daha kolay bir şekilde belirlenebilir. Model iki ayağına eşit ağırlık vererek iki ayağı yan yana basıyorsa çekülün ağırlık noktası modeli bedeninden ve bacaklarından iki eşit

yarıya bölmektedir. Model tek ayağının üzerine ağırlık vermişse çekül boynun ortasından ve basan ayak bileğinin ortasından geçmektedir (Komsuoğlu vd., 1988: 56). Vücudun denge ve ağırlık merkezi bu şekilde kolaylıkla tespit edilmektedir. Figürün yere sağlam basması moda figürü çiziminde önemli bir kuraldır. Dikey pozisyonda ağırlığın bindiği bacağın bağlandığı kalça yönü, yukarıya doğru hareket etmektedir. Ağırlığın bindiği ve ağırlık merkezinin geçtiği bu ayak eksen ayaktır. Eksen ayağın topuğundan çizilen dik çizgi figürün boyun merkezi çizgisine yakın geçmektedir (Baş, 2004: 153). Bu boyun boşluğundan zemine dik olarak inip figürü dengede tutan denge çizgisidir (Tahmasebi, 2016: 11). Diğer bacak ise moda figürüne çekicilik katmak için eksen bacaktan biraz daha uzun çizilmektedir (Baş, 2004: 153). Uzatılan bacaklarda özellikle alt baldır kısmı bir parça daha uzatılmakta, bedenin geri kalan kısmı da bacaklara uyumlu şekilde uzatılarak zarif ve orantılı bir görünüm elde edilmelidir (Tatham, Seaman, 2016: 62).

Figür stilize edilmelidir, yani karakteri kaybolmadan basitleştirilerek, sadeleştirilerek, şematik olarak biçimlendirilmeli, üsluplaştırılmalıdır (Turani, 2006: 129). Uzman 18 figürü stilize edebilmek için kavranması gereken noktaları şöyle vurgulamaktadır: "*Moda illüstrasyonu, o formu kendi hayalince bozarak, ama özelliğini kaybetmeden, güncelliği yakalayacak biçime getirmek. Eğer çocuk esasını bilemiyorsa, bozamaz. Bozduğu zaman kötü durur…çocuk esas vücudu çizecek, kemik yapısını. Biz iskeletle çalışırdık. Anatomiyi bilirdik tıp öğrencisi gibi. Kemik nerede, diz nerede, eklem yerleri nerede? Ondan sonra bozacak*" (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Ne kadar az o kadar iyi. Çok basitmiş gibi görünse de sadeleştirme ancak zorlukla tanımlanabilen görüntüleri, şekilleri bile en iyi şekilde tanımlamaktadır. Her türlü grafiksel sanatta kompozisyon ve düzen ne kadar basit ise, tasarım o kadar büyük etki yaratmaktadır. Burada anahtar olan şey, figürün ya da giysinin içerdiği biçim detaylarından bağımsız olarak, akıllıca düşünülmesi ve seçim yapılıp, bazı detayların elenerek geliştirilmesidir, bu şekilde çizim daha ilginç ve dinamik bir hale gelmektedir (Donovan, 2010: 40). Moda çizimlerinin cazibesinin önemli bir nedeni görünüşteki çabasız stilidir (Hopkins, 2013: 57). Ne kadar çok alıştırma ve pratik

yapılırsa o denli çabasızmışçasına çizilen stile ulaşılabilir. Hayal gücünü katarak kişisel zevk ve estetik anlayış yakalanıp, görsel bir stil, tarz, imaj oluşturmak gerekir.

Tasarımcının amaçladığı estetik ve biçimsel başarıyı yakalaması için iyi bir anatomi bilgisine sahip olması gerekmektedir. Çıplak ve giysili vücudu tasvir edebilmek için figürün dış görünüşü, iskelet yapısı, kas kütlesini, vücut oranlarını, vücudun bölümleri arasındaki oranları, uyumu, insanları resmetmeye yarayacak bir takım standart kuralları bilmek (Civardi, 2014b: 8) her zaman moda figürü çizen tasarımcıya ya da illüstratöre katkı sağlayacaktır.

Çeşitli bakış açılarından değerlendirilen baş çiziminde yüz oranları ve başın durma açısı değiştikçe gözlerin, burnun, ağzın vs. görünüş açıları da değişmektedir. Başarılı bir çizimde başın pozisyonuna göre yüzün görünümü ve yüze verilen duygu ifadesini yansıtabilmek (Barber, 2009: 152), figüre uygun saçlar çizebilmek önemlidir. Bir sunumun satması için bazen çok iyi yapılmış saç, makyaj, ayakkabı gibi unsurlar etkileyici olabilmektedir. Kimlik yüz ile yakından alakalı olduğu için baş çizimi yerine göre ön plana çıkmaktadır. Çizgiyi en aza indirerek elemine etmek işin püf noktasıdır (Bryant, 2013: 136). Ancak moda resminde daima yüz ve saç detaylarına girilmeyebilir. Daha sanatsal ifadelerde ve illüstrasyonda kullanılan baş, saç ve yüz ifadesi moda çizimlerinde bazen kullanılmamakta, daha sade bir ifade tercih edilmektedir.

Pazarlar ve beden şekilleri arasındaki farklılıkları tanımak estetik, göze hoş gelen siluetler üretmenin anahtarıdır (Szkutnicka, 2012: 23). Çizimi yapan kişi mutlaka cinsiyet farklarını, hedef kitlesinin beklentilerini, vücut tiplerini, duruşları, vücut tipine uygun çizmeyi, karakteristik özellikleri iyi bilmelidir. Özellikle farklı bedensel özelliklerde yaratılmış olan kadın ve erkek figüründe, çiziminde ve detaylandırılmasında çok tipik farklılıklar bulunmaktadır

Kadın yüzü erkek yüzüne göre daha yumuşak ve yuvarlak olarak çizilmektedir, saçlar genellikle daha uzun ve hacim olarak kalındır. Burun daha küçük, belli belirsiz çizilirken, kaşlar daha aralıklıdır. Gözler daha iri ve biçimli kaşlar daha yumuşak ve yay biçimindedir. Dudaklar daha yuvarlak çizilirken, çene ve çehre de yumuşak bir biçimde narince çizilmektedir (Barber, 2009: 118). Kadının kol kaslarında vurgu

yapılmaz kollar ince ve zarif omuzlar küçük ve yuvarlaktır. Genellikle figüre daha fazla zarafet katabilmek için eller ve kollar hareketli ve stilize çizilir.

Moda figüründe her şey olabildiğince stilize edilmeli ve basit tutulmalıdır. Çok gerçekçi ve ayrıntılı el çizimi çizimin odak noktası haline gelebilir ki bu da moda resminde istenmeyen bir durumdur. Genellikle kadın figüründe stilize edilen zarif, küçük eller kullanılır ancak çok aşırı küçük tutulmamalıdır (Neild, 2018: 68). Parmaklar genellikle uzun olur. Parmaklar deforme edilirken, 2-3 parmak veya bütün parmaklar zarifçe birleşik çizilirken ölçü-orana bağlı kalınarak estetik görünümün bozulmamasına dikkat edilmektedir (Olgaç, 2005: 149). Gözler ve dudaklar esas hatlar olduğu için moda resminde ve illüstrasyonunda burun çizimine pek fazla önem verilmemekte (Hopkins, 2013: 64); gözler ve dudaklar daha vurgulu çizilerken burun hafifçe belli edilmektedir.

Erkek figürün proporsiyonunu ve oranlarını belirlerken de tıpkı kadında olduğu gibi bir baş, birim ölçüsü olarak kabul edilmekte ve vücudun belli başlı oranları baş ölçüsüne göre orantılanarak belirlenmektedir. Erkek figürünü boyuna baş ölçüsüne göre bölümleyerek tüm boydan aşağıya doğru indiğimizde her bir baş ölçüsü kadar olan yerden geçen hayali çizginin kanon olarak isimlendirildiğini belirtmiştik. Erkekte klasik kabul edilen boy ölçüsü 7,5 baş yani 7,5 birimdir (kanondur). Antik çağda ve Rönesans döneminde de bu şekilde kabul edilmiştir. İlk kanon çeneden, ikinci kanon göğüsten, üçüncü kanon belden (dirsekler yukarıda kalır), dördüncü kanon kasıktan, Beşinci kanon üst baldırdan dizin biraz üzerinden, altıncı kanon alt baldırdan dizin bir miktar altından, yedinci kanon ayak bileklerinden ve kalan yarım kanonluk birim de topuklardan geçmektedir. Vücudun en geniş kısmı omuzlardır. Eller bir baş kadar ayaklar biraz daha büyüktür (Drudi, Paci, 2014: 12-19).

Erkekleri kadınlarla karıştırmamak çok önemlidir. Sıklıkla kadınlar erkekler gibi, erkekler de kadınlar gibi çizilmektedir. Moda sistemi içerisinde bazen bir sezon erkekler daha kaslı, maskulen ve iri bir görünüşe sahipken başka bir sezon daha hassas, zayıf ve feminen olabilmektedir. Sezonsal bu çeşitliliklere rağmen ortada kadın ve erkek arasında açıkça cinsiyete bağlı fiziksel farklılıklar görülmektedir ve bu farklılıklar da mutlaka çizime yansımalıdır (Riegelman, 2006: 326). Erkek moda

figüründe oranlar, kadın figüründen daha az abartılı çizilmelidir. Erkek bedeni kadın bedeninden daha geniş olmakla birlikte belirgin kas yapısının dışında dikey oranlar kadın figürüne benzemektedir. Torso kadına göre biraz daha uzun çizilirken, göğüs ve bel biraz daha geniş çizilmektedir. Omuzlar geniş, boyun kalındır. Eller, ayaklar dizler belirgindir (Hopkins, 2016: 174).

Kural olarak hangi tip erkek olursa olsun, vücut hatları ve kasları kadına göre daha büyük, sert ve açısaldır. Erkek başı, omuzları ve göğüs çevresi kadınınkinden daha büyük ve geniştir. Kollar daha kaslı, kalın, eller daha iridir. Omuzlar kalçalara göre geniş, kalçalar kadın kalçasına göre dardır. Beden boyu kanınınkinden daha uzundur. Bel düşüktür ve pelvis bölgesi dardır. Bacaklar kadın bacağı kadar uzun ince çizilmez, bir miktar kısa, daha kaslı, iri dizler ve ayaklar çizilmektedir (Riegelman, 2006: 326). Erkek figürde kalça açısı kadın kadar belirgin değildir. Ayakta iken bel kemiği kadın kadar S biçimi alarak kıvrılmaz, kalça ve omuzlar birbirine genellikle daha paraleldir. Kadın figürlerine göre daha durağan çalışılan erkek moda figürleri spor kıyafetler olduğunda spor halindeyken resmedilebilir (Neild, 2018: 36).

Yüz daha doğrusal ve çene daha köşeli çizilirken, gözler ortalanır ve kaşlar net bir ifade vermektedir. Ağız daha geniş, düz ve ifadesiz çizilir, genellikle dudaklar belirginleştirilmemektedir. Kulaklar doğal yerinde, boyun pek fazla uzatılmaz ve inceltilmez, daha doğal bir biçimde bedenle birleşmektedir. Kollar genellikle bedene daha yakın çizilir ve kadında kullanılan estetik el kol hareketleri kullanılmamaktadır. Genellikle yanlarda, cepte veya nesne tutar şekilde betimlenmektedir. Kadına göre daha az dramatiklik içeren figür, daha gerçekçi ve daha az akıcıdır (Hopkins, 2013: 72). Erkek elleri ise daha köşeli ve sert çizilebilir (Baş, 2004: 147).

Bryant çocuk giysi tasarımlarının ve illüstrasyonlarının daha çok yaratıcılık gerektirdiğini, fazla gerçekçi bir yaklaşımla çizilirse çocuklar daha olgun ve ciddi görünecekleri için küçük birer yetişkin gibi olacaklarını ifade ediyor. Hayal gücünün, oyuncakların, kuklaların, amatör çizimler, resimli hikaye kitaplarının çok faydalı olacağını söylüyor (2013: 99). Çocuk vücudu ve yüzü yetişkinlerden oldukça farklı proporsiyon ve özellikler göstermektedir. Çocukların yüzü ve yüz özellikleri daha

yumuşak ve yuvarlaktır. 10 yaşın altındakilerde yüzlerdeki kemikler ve vücut kasları belirginleşmemiştir. Elleri daha yuvarlak ve sevimli çizilmektedir. Çocukla birlikte çizilen oyuncak gibi aksesuarlar çizime hareket katmaktadır (Riegelman, 2006: 370).

Çocuk figürleri her yaş aralığına göre değişmektedir. Bebeklik çağından ergenliğe dek her yıl boyları uzamakta oranları ve ölçüleri değişmektedir. Kafa yetişkinlerden daha büyüktür, özellikle bebeklik döneminde kafa vücuda göre oranlandığında başın oldukça büyük olduğu zamanla boy uzadıkça proporsiyonların da değiştiği rahatlıkla belirlenmektedir. Bebek grubu 0-1 infant ve 1,5-3 toodler grubu olarak ikiye ayrılmaktadır. 0-1 yaş grubu 4 baş, 1,5-3 yaş 4,5 baş olarak belirlenmektedir. 4-6 yaş arası küçük kız ve erkek çocuklar ortalama 5-5,5 baş arasında olmaktadır. 9 yaş kız ve erkek 6 baş, 12 yaş 6,5-7 baş, 14 yaş grubu kız ve erkek çocuk 7 baş kanon ölçüleri kadarken, 16-18 yaşına varan genç kız ve genç erkek 8 baş kadardır (Bryant, 2013: 101-131).

Canlı Modelden Moda Figürü Oluşturma: Moda figürü çizimini öğrenmenin en iyi yolu canlı modelden çalışmaya başlamaktır. İnsan vücut oranlarını canlı model üzerinden iyice kavramak gerekmektedir. Fotoğraflar canlı modelin ikincil yorumudur ve sadece fotoğraflardan çalışmak çizimleri ve illüstrasyonları doğruluktan ve gerçekçilikten uzaklaştırmaktadır (Tahmasebi, 2016: 15). İkinci el algıya dayanan donmuş imajlar zaten bir fotoğrafçı ya da grafiker tarafından işlenmiştir ve asla gerçekle bir tutulamaz (Bryant, 2013: 177). Tek gözlü bir kamera asla iki gözü olan sanatçı kadar formu rahat olarak görüp çeviremez, çünkü kamera alanı asla tam olarak algılayamamaktadır. Ancak doku ve detayların kaydedilmesinde kamera olağanüstü yardımcı olmaktadır. Doğru kullanıldığında ve sanatsal beceri yerine kullanılmadığında, referans fotoğraflar, ikna edici örnekler oluşturmamıza yardımcı olmaktadır (Howard, 1992: 27). Hazır reçetelerin, ezber kalıpların ve şemaların verildiği eğitim ortamında Gombrich, ruhu öldürmekten başka bir işe yaramayan mekanik bir resim dersi yapıldığını vurgulamaktadır ve günümüz sanat anlayışı bu tür yöntemlere karşı çıkmaktadır (Gombrich, 1992: 154).

İlham kaynağı ne kadar çekici olursa olsun, bir insan bedeni için tasarım yapıldığı asla unutulmamalıdır. Canlı modelden çizim bunun için çok değerlidir.

Görülenler daha hızlı incelenerek, daha hızlı biçimde değerlendirilebilecektir. Bilgi kaynağı karşıda dururken bir şey icat etmek durumunda olmadığınız gibi, tek yapmanız gereken incelediğiniz vücuda kendi yorumunuzu da katarak çizmektir (Tatham, Seaman, 2016: 66). Profesyonel sanatçıların modelleri genellikle 5 dakika arayla 20 dakika poz verirler. Zamanla poz süreleri kısalabilir ve anı yakalayan hızlı çizimler yapılır. Göz hizasında bir platforma manken 360 derece görülebilecek şekilde çıkartılır, ön arka çalışabilmek için arkasına ayna yerleştirilebilir. Doğal bir poz içerisinde olan model, süre tutularak kısa zamanlı sürelerde problem çözme, çabuk düşünme ve hızlı çizmeyi geliştiren alıştırmalar yapılabilir (Bryant, 2013, 177-181). Moda resminin temeli figürdür. Figürü öğrenmenin en iyi yolu da desen çizmektir. İnsan vücut hatları ve anotomisi kavrandıkça öğrenci daha rahat moda figürü çizebilecek, giydirebilecek, tasarlayabilecektir. Hatta kalıbını çıkartmaya da üst düzeyde yardımcı olacağı için, insan vücudunu tanımayan bir moda tasarımı öğrencisi olmamalıdır.

Cansız Modelden Moda Figürü Oluşturma: Hareketsiz bir biçimde sabit duran bir modelin, dikkatli ve rahatça çizim yapmaya elverişli olacağı açıktır. Örneğin büyük bir heykeltraşın heykelleri anatominin, kompozisyonun, oranların incelenmesi ve gözlemi adına eşsiz olanaklar sunmaktadır. Işıklandırılan heykeller değişik bakış açılarından ve mesafelerden çalışılabilirler (Civardi, 2014a: 5). Ahşap maket modeller de figürleri doğru ve gerçekçi biçimde çizmeye yardım etmektedir. Figürün nasıl büküldüğünü, vücut uzuvlarının nasıl birbirine bağlandığını ahşap model üzerinde inceleyerek, modele farklı pozlar verdirerek, cansız ahşap model tekrar tekrar değişik hareketlerle daha gerçekçi bir moda figürü çizimine yardımcı olmaktadır (Tatham, Seaman, 2016: 69). Yine vitrin mankenleri, torsolar, bal mumu heykelleri de çizim yapılabilecek durağan cansız figürlere örnek oluşturmaktadırlar.

Basılı Kaynaklardan Moda Figürü Oluşturma: Robertson'a göre popüler kaynaklardan kopya, çizgi gelişiminde etkin bir rol oynamaktadır. Kaynaklardan elde edilen deneyim, kolaylıkla canlı modelden çalışmaya aktarılabilir (Aktaran: Yılmaz, 2010: 236). Bunlar sadece tekniği geliştirmeye yönelik yapılan araştırmalardır. Kimi sanat eğitimcilerine göre kopya gördüğünü yansıtma becerisinin öğretiminde

kullanılan yollardan birisidir (Yılmaz, 2010: 235, 236). Basılı kaynaklar (moda dergileri, kataloglar, gazeteler, fotoğraflar…) yürüyen, koşan, dans eden ve spor yaparken insanların vücutlarının aldığı duruşlardan moda figürü yapabilmek için estetik olan istediğimiz bir figürü seçebileceğimiz zengin bir kaynaktır. Örneğin hem kadın hem de erkek dansçıların işleri ile alakalı olarak verdiği pozlar, sadece estetik değil aynı zamanda özellikle anatomik ve morfolojik açıdan ilginç ve etkileyici pozlardır (Civardi, 2013b: 60). Ve moda figürü oluştururken dinamik pozlar çizmede oldukça faydalı birer kaynak oluşturmaktadırlar. Basılı kaynaktan seçilen moda figürü önce karakalem şeklinde etüd edilir, daha sonra giysilerden arınmış, yani soyulmuş şekilde şablon figür haline getirilir. Gerçek insan oranlarında olan bu şablon bir miktar boyundan, bir miktar göğüs ve belden kesilerek uzatılır. Özellikle bacak boyu uzun olan bir figür moda resminde şu anki moda anlayışıyla estetik kabul edildiği için üst baldırdan, dizlerden, alt baldırdan daha fazla olmak üzere bileklerden de kesilip açılarak uzatılır. Nihai olarak tekrar kopya kağıdıyla üzerinden geçilen moda figüründe bozulan yerler düzeltilir ve istenen yerlerde vurgu arttırılarak çarpıcı, estetik ve zarif bir moda figürü (siluet) haline getirilmektedir. Kesilip açılarak uzatılan moda figüründe siluetin sağlam basması için vücudun aksını ve denge hattını kaybetmemek önemlidir.

Özellikle mayo defile fotoğrafları ve katalogları figür çizimi için iyi kaynaklardır (Bryant, 2013: 58). Moda resmi dersine giren öğretim elemanlarından Uzman 18 basılı kaynaklardan derste nasıl faydalandıklarını şöyle aktarmaktadır: "*Örneğin bir manken gibi…magazin sayfasındaki bir silueti kopya aldırıyorum ve bunu soy diyorum. Üstünü incele. Ne var üstünde? Bir gömlek olabilir, mantolu olabilir. O zaman ne kadar aşağıya gideceğini hesap et…mantonun kol ağzı burada kesilmiş, tenden yola çıkarak kolu bulmaya çalış…Çocuk vücudun aksını çıkarıyor ve o kişinin başı ile ilgili kanonları alıyor. Biz 8'e 1 idealde vermiştik ama o yedi çıkabilir, altı buçuk çıkabilir…Ondan sonra da o silueti inceltmesini, uzatmasını ve değişik hareket verdirmesini öğretiyorum…İnce uzun bir siluet oluşuyor. Sonra diyorum ki siz şimdi özgün siluetleme yapın. Nasıl bir kadın istiyorsun? Beli çok ince yapabilirsin, nasıl bir pozda, göğüsleri geniş ve büyük olsun isteyebilirsin"* (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

İllüstratörler zaman zaman tek bir resimde birleştirmek üzere farklı kaynaklardan görselleri ve figürleri alarak tek bir kompozisyon içerisinde yerleştirebilirler. Her bir figürün veya görselin izleyiciye istenen duyguyu yaratmaya yönelik seçilmesi gerekmektedir (Howard, 1992: 31). Koleksiyon çalışmalarında toplu olarak figürlerin ve giysilerin yer aldığı kompozisyonlarda tasarımcı veya illüstratör tarafından sıklıkla bu yöntem tercih edilmektedir.

Önceden Çizilmiş Moda Figüründen Yeni Moda Figürü Oluşturma: Bu yöntem moda öğrencileri tarafından oldukça sık baş vurulan bir tekniktir. Bir moda figürünü tamamen yeniden çizmek yerine, basit kaydırma teknikleri kullanarak veya kollarının bacaklarının duruşunu, hareketini değiştirerek var olan bir figürden kolaylıkla başka bir moda figürü elde edilebilmektedir.

Hayali veya Robot Çizime Dayalı Moda Figürü Oluşturma: Yüzyıllardır insan ve hayvan figürlerinin doğru çizimini yapabilmek için sayısız formüller, kalıplar ve şemalar oluşturulmuştur. Günümüzde ise pek çok kitapta yalın diyagramlarla anlatılmaya çalışılmaktadır (Yılmaz, 2010: 227). İnsan figürünü doğru ve güzel çizebilmek için onu belli kalıplara ve şemalara sokmak antik Yunan sanatına kadar uzanmaktadır. Kanon adını verdikleri bu kalıplar gerçeğe uygun figürlerin oluşması için gereken temel geometrik ilişkileri içermekteydi. 15. yüzyıldan itibaren şemalara dayanan, basit reçetelerle resim çizmeye yol gösteren, basit kanon sistemiyle resmin kolay çizilebilen ve akılda tutulabilen yalın geometrik figürler yardımıyla nasıl oluşturulabileceğini içeren ilk çizim kitapları ortaya çıkmaya başlamıştır (Gombrich, 1992: 152, 153). Hayali moda figürü çizimi oldukça zordur ve deneyim istemektedir. Bunu başarabilmek için her gün defalarca eskiz defterine canlı modellerden hızlı figür çalışmaları yaparak, insan vücut anatomisini ve duruşlarını iyice pratik etmek gerekmektedir. İlk başlarda uzun zaman alan canlı modelden çizimler giderek kısalan vakitlere sığdırılmalı ve el hızlanmalıdır (Baş, 2004: 51). Canlı modelden desenler çizerek eli alışan, insan vücudunu inceleyen ve çözümleyen öğrenciye bilgilerini pekiştirmek üzere öncelikle kadın, erkek ve çocuk figürlerinin temel proporsiyonları, vücudun kendi bölümleri arasındaki oranları verilmelidir. Hayali çizilen bir figür olduğu için klasik görüşe uyan veya stilize ederek çizenin belirlediği ölçü ve oranlara

göre çalışmaktadır. Öğrencinin karşısında artık bir model bulunmamaktadır. Basılı kaynaklardan ve çizimlerden vücut anatomisini ve proporsiyonunu açıklayacak analizler yapılmalıdır. Vücudun aksı, duruşu çözümlenmelidir.

Hayali olarak bir figür geliştirebilmek için vücudun bölümlerini basit ve hacimsel olarak görebilme, ayrıntılar ve formun inceliklerine girmeden önce beden parçalarının birbirleriyle ilişki içerisinde nasıl hareket edebildiğini öğrenmek oldukça önemlidir. Form, küp, silindir ya da küreye dayalı basit bloklar olarak görülmelidir. Figürün bu basit bloklar şeklinde görülüp hayal edilebilmesi, farklı pozlarda yaratıcı figürlerin oluşmasında oldukça değerlidir (Ireland, 2000: 24). Basit formlar olarak gördüğümüz vücudu gereken hareketi vererek, klasik insan bedeninin veya moda figürünün ölçü ve oranları çerçevesinde, kübik ve robotik şekilde bir iskelet biçiminde çizip, daha sonra üzerine kopya kâğıdı koyarak, baş, vücut, kollar, bacaklar ete kemiğe bürünecek şekilde insan figürü şekline getirilir. Alt yapı olarak çizilen basit kübik bloklar kolaylıklar bir insan figürünü tüm hareketleriyle çizebilme becerisi kazandırır.

Hazır Şablon (Siluet) Kullanma: Hazır moda şablonları (siluet) önceden çizilmiş hazır figürler olup, internette veya moda çizim kitaplarında hazır olarak verilmektedir (Seivewright, 2013: 156). Şablon modeller mülaj, parşömen gibi transparan kağıtların altında kullanılarak, giysi tasarımında fikir geliştirme ya da sunum hazırlama çalışmalarında tasarımcıya hız kazandırmaktadır. Kullanılan şablonlar bilgisayar ortamına aktarılarak orada da üzerine giydirmeler yapmada kullanılmaktadır. Yaratıcılığı öldürmemek adına şablon modeli birebir kullanmak yerine onu referans alarak yeniden düzenlemek daha uygun bir yaklaşım olacaktır (Ireland, 2009: 21). Ancak imkan varsa kendi figürlerinizin üzerinde çalışarak daha özgün davranıp kendi tarzınızı geliştirmeniz daha iyi olacaktır (Seivewright, 2013: 156). Acemilikte kullanılan hazır şablonlara sürekli bağlı kalmak, alıştırma eksikliğinden dolayı serbest çizim yeteneğinin gelişmeyerek özgün tarzın ortaya çıkmamasına sebep olmaktadır (Sorger, Udale, 2013: 60). Fakat, figür çizimi ile uğraşmayan öğrenci veya tasarımcı için zahmetsiz ve hızlı bir teknik olduğundan, illüstrasyon tarzı olmayan üretim için oluşturulan tasarım çizimlerinde oldukça

yaygın olarak kullanılmaktadır. Herhangi bir beceri ve yetenek gerektirmediği için en çok tercih edilen yöntemdir. Piyasada satılmakta olan şablon kitapları ve internetteki hazır figür şablonları bu yöntemin oldukça yeni kitlelere hitap etmesine ve yayılmasına neden olmuştur.

2.6.2. Siluete Giysi Giydirme Teknikleri

"*Tekstilin bir sonuca varması gereken bir özelliği var. Nedir? O da giysi, giysi tasarımı, yani kumaş halinde kaldığı zaman hiçbir anlam taşımıyor. Perde olarak asarsan hareketsizdir…Hareketli olan, tekstili canlı tutan figürdür, insandır*" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Moda figürü giydirmeyi öğrenirken ilk aşamada daima hareketsiz ve durağan figürlerle eğitime başlanmalı, tam ön cepheden ve tam arka cepheden görünen, gerçek insan vücudu oranlarına yakın figürlere giydirmeler yapılmalıdır. Figüre giysi giydirmeyi kolaylaştırmak için çizilen moda figürü üzerinde özellikle öğrenci iyi bir deneyim kazanana kadar ön, arka ortası, göğüs, bel, kalça hattı, yaka, omuz, kup, kol oyuntusu çizgileri, ağ hattı (Abling, 2013: 4) gibi giysiye referans olabilecek bazı temel yardımcı çizgiler figür üzerinde belirlenmeli ve öğrencilerin figür üzerine bu çizgileri dikkate alarak doğru giydirimler yapmaları sağlanmalıdır.

Tasarlanan giysiye uygun moda figürü seçilmelidir. Poz daima giysiyi en iyi sunacak şekilde verilmelidir (Bryant, 2013: 220). Figürün hareketleri tasarımın dikkat çekmesini istediğimiz kısımlarını vurgulamalıdır. Durağan, özellikle de hareketli bir figüre giysi giydirirken mutlaka ön ortası hattına, vücut aksına ve figürün hareketlerine dikkat edilerek giydirilmeli. Germe, çekme, kıvrım ve kırışıklıklar giysi üzerinde verilmelidir (Olgaç, 2005: 149). Bedenin hareketi giysi drapesini etkilemektedir. Bedenin ağırlığını taşıyan yerlerde yığılma olur ve kırılma çizgileri oluşmaktadır (Bryant, 2013: 220). Giysilerin dikişleri, orta hatları, vücutla uyumu ve dikişlerle vücudun dönüşü ve uyumuna dikkat edilmelidir (Tahmasebi, 2016: 11). Kapanma payı, ilik düğme gibi model özelliklerine dikkat edilmeli; yaka, manşet, kemer gibi vücudu saran kısımların vücut üzerindeki dönüşleri boyut verilerek gösterilmelidir (Olgaç, 2005: 154). Kapanmanın ve düğmelerin konumuna, ilik ve düğme büyüklüklerine, yaka, kol ve manşet çeşitlerinin çizimine, kup, pens

gibi vücuda oturumu sağlayan dikişlerin yerine ve biçimine, model özelliklerinin çizimi, etek ucu bitimleri gibi belli başlı teknik konuları içeren detaylara dikkat edilmelidir (Komsuoğlu vd., 1988: 64-71). Eskizler çalışmak basit moda figürü çizimleri için gerekli olduğu gibi figüre giysi giydirmede de gerekli ve önemlidir. Yaka, manşet gibi giysi detayları öncelikle temel basit üst, etek ve pantolonlar üzerinde hızlı bir şekilde eskiz edilmelidir. Moda figürü çizimi öğrenilip, figürü tepeden tırnağa giydirmeyi öğrendikten sonra özel şekillere, drapelere, yenilikçi ve yaratıcı sürelere geçilmelidir (Abling, 2012: 107). Eğitim sürecinde öğrencinin tasarımına ve hayalindeki giysiyi yansıtmaya geçmeden önce, öğrenciye öncelikle temel basit giysilerden başlanarak (düz dar etek, tişört, atlet vs.) tüm giysi türlerinin figür üzerinde giydirmeleri sağlanmalıdır. Tüm yaka, kol, manşet, cep, patlet gibi giysi parçaları ve nervür, pili, volan, enkürüste gibi model özellikleri ile çıma, gaze gibi dikiş çeşitlerinin, fermuar, düğme gibi giysi aksesuarlarının çizim pratikleri yaptırılmalı, gerekli terim ve literatür bilgisi verilmelidir. Kumaş özellikleri bilgisi öğrenciye verilmelidir. Kalın bir kumaşsa daha kaba silik çizgiler, saydam olmaması, bu kumaş özelliği ile hangi tür kıyafetler çalışabileceği, ince ve transparan bir kumaşın ince çizgilerle içini gösterir vaziyette şeffaf çizimi, yine bu kumaşla neler yapabilir, hangi giysilerde ve giysinin nerelerinde kullanılabileceği öğretilmelidir. Deseni dokusu yumuşaklığı tüm bu özellikler öğrenciye verilmeli, öğrenci hangi kumaşı nerede nasıl kullanıp nasıl çizeceğini bilmelidir. Tasarım yaparken giysinin tüm model özellikleri ve ayrıntıları dikkate alınarak, çizilen kişinin ya da hedef kitlenin vücut özelliklerini, cinsiyetini, yaşını ve sosyal konumunu göz önünde bulundurarak, mevsim, iklim ve sezon özelliklerine göre, giysinin yapımında kullanılan kumaş ve diğer malzeme ve aksesuarların elverdiği biçimde, modaya uygun, güncel ve müşteri talep ve beklentileri doğrultusunda çizilmelidir.

2.6.3. Model Tasarım Çizimi ve Renklendirme Teknikleri

İlham (Hikâye) Panoları (Moodboard) ve Renk Panoları Oluşturma: Tasarım yaparken birçok şey bizim ilham kaynağımız olabilir, çevremizdeki her şeyden, olaylardan, materyallerden esinlenebiliriz. Kitaplar ve dergiler bizim başlıca esin kaynağımızdır, burada çok fazla bilgi ve görsele ulaşabiliriz. Sanat, sanat olayları yeni sanat hareketleri ya da sanat tarihi müthiş esin kaynaklarıdır. Grafikler ve

fotoğraflar, giysi yapımında kullanılan hammaddeler, sergiler, geziler, sinema ve tiyatro, mimari, mobilya ve iç mimari, sokak stilleri, trendler, tasarımcılar, pazarlama ve perakendecilik, yeni medya, internet ve daha sayabileceğimiz pek çok şey tasarımları yaparken ilham vermekte ve çıkış noktası olmaktadır (McKelvey, Munslow, 2003: 16-19). Dünyaca ünlü tasarımcı John Galliano'nun hayal gücü, hikâye anlatımı ve araştırma gezileri efsanevidir. Her sezon, umulmadık öncü yeni fikirler bulabilmek için Dünya'yı araştırmaktadır, kıtalar ve kültürler arasında geziler, literatür referansları ve sanat araştırdığı şeylerin başında gelmektedir (Davies, 2010: 104).

Kavram resimleme, hikâye panolarında sıkça kullanılmaktadır. Gazete ve dergilerden kesilerek alınan görüntüler bir anlatımı, hikâyeyi oluşturacak şekilde tekrar düzenlenip bir araya getirilerek yan yana üst üste yüzeye yapıştırılırlar. Kolaj tekniği kullanılarak yapılan bu çalışma ile kullanılan hazır biçimler anlatımı uyarır ve zenginleştirirler (Gökaydın, 1990: 90). Başarılı bir hikâye panosunun kendine has bir tarzı vardır. Temayı özetlerken, tasarım fikrinin özünü yansıtır. Bir yandan sezon ve hedef kitleyi ortaya koyarken hem yaratıcı hem de ticari tasarım çözümüne odaklanmaktadır (Tatham, Seaman, 2016: 30).

Hayatımızın büyük bir parçası olan renkler bizi yansıtır. Renklerin özel etkileri yaptığımız tasarımlara da yansımaktadır. Renklerin tek başına yaptığı etki kişinin çevresine, o günkü psikolojisine, mevsime ve güncel moda trendlerine bağlıdır. Rengin değeri başka renklerle birlikte ortaya çıkmaktadır (Olgaç, 2014: 110, 115). Tasarımda daima renk dengesi gözetilir. Renkler soğukluk sıcaklıklarına göre, tonlarına göre, giysinin türüne, giyilecek yere ve zamana verilmek istenen mesaja göre değişmektedir. Tek renkle daha kuvvetli bir etki yaratmak mümkünken, rengin armonisinden faydalanarak farklı renklerle ve tonlarla bir arada da kullanılabilir. Yapılan araştırmalarda tüketicinin ilk tepkisini renge verdiği ortaya koyulmuştur. Daha sonra tasarıma ilgi, kıyafeti hissetme ve fiyat gelmektedir. Bir koleksiyon hazırlanırken renk paleti seçimi ilk verilecek kararların başında gelmektedir. Koleksiyonun ruhunu, mevsimsel tınısını ortaya koyacak renk seçimi, koleksiyonu öncekilerden ayıracaktır (Jones, 2009: 112). Renk tahmininde bulunan profesyonel

şirketler bulunmaktadır. İki sene sonrası hangi renklerin trend olacağını ve giysilerin temaların eğilimini belirleyen bu şirketleri takip eden üreticiler buradan aldıkları bilgilere göre tasarımlarına yön vermektedirler. Konunun, ilham kaynağının gerektirdiği, yapılan trend araştırmaları çerçevesinde öğrencinin belirleyeceği renklerden oluşan bir pano oluşturması kreasyonlarını hazırlarken ona yardımcı olacaktır. Ayrı bir pano hazırlamasa bile renk panosunu ve kartelalarını hikâye panosu (ilham panosu/moodboard) içerisinde verebilir.

Eskiz Çalışmaları ve Eskiz Defteri (Sketchbook): Eskiz, taslak çalışma ya da görsel araştırma dediğimiz ön çalışmalar ve araştırmalar çok önemlidir. Tasarımcı süreç içerisinde kendi tarzına göre tasarım sürecini oluştururken, sezgisel yapısını, geçmiş tecrübelerini, genel kültür birikimini, tasarımı yapılacak konu ile ilgi topladığı verileri ve imgelerin algısal boyutlarını devreye sokmaktadır (Arıkan, 2009: 60). Tasarımın her alanında doğanın analitik incelemesini yapmadan, matematiksel ve geometrik kurgusunu incelemeden tasarım yapmak neredeyse imkansız gözükmektedir. Bu kurguyu öncelikle sabırlı ve araştırmacı şekilde görsel etütlerle çalışmak tasarımcı için daima faydalı bir kazanç olacaktır (Civcir, 2015: 502). Moda resmi ve stilizasyon söz konusu olduğunda gerçek insan oranlarına sahip olmayan figüratif eskizlerden bahsedebiliriz. Eskizlerdeki kaygı giysiyi tanımlamanın ötesinde bir duruş veya tavrı sergileme amaçlı belli hız ve stilde çizilebilirler. Dışarıdan bakan bir göze soyut, enerjik hatta bitmemiş gibi görünse de teknik çizimde tüm dikiş ve detaylar olması gerekirken moda eskizinde bir fikri iletmek ya da bir silueti keşfetmek amacıyla çizilen eskizlerde bu tarz detaylara gerek duyulmamaktadır (Hopkins, 2013: 24, 25).

Moda tasarımcısının ya da moda tasarımı öğrencisinin eskizlerini oluşturacağı, her zaman yanında taşıması gereken eskiz defterlerine (sketchbook) ihtiyacı vardır. Her an her yerde gördüğü ya da aklına gelenleri hemen yanındaki bu deftere karalayarak, detaylarını çizerek ya da görselin, düşüncenin ana hatlarını vererek, burada fikirlerini biriktirir. İhtiyaç duyduğu anda da eskiz defterine bakarak ilham alır, tasarımlarını oluşturur. Yapılan görüşmelerde Uzman 10 eskiz defterlerini eğitim sürecinde nasıl önemsediklerini aktarmaktadır: "*Temalarını belirledikten sonra iyi bir araştırma yapmalarını istiyorum. Önce bir skeçbookları, eskiz defterleri*

olsun istiyorum. Skeçbooklarda tema doğrultusunda kolaj çalışmalarını istiyorum. Doku çalışmaları istiyorum, skeçbooklar çok önemli, orada yaratıcılığı takviye edecek çok özel şeyler bulabiliyorum. Ben bunu öğrencilere de söylüyorum. Ben bir işveren olsam, benle görüşmeye gelseniz, buradan sizin yaratıcılığınızın ne olduğunu çok rahat anlayabilirim çözebilirim diyorum. Bundan olmaz ya da bundan çok güzel olabilir, bu çok güzel minicik bir detay çok bilgi verebilir size. Skeçbookları yurt dışında çok gördüm Saint Martinde. Skeçbookta araştırmayı yapıyorlar, doku araştırmaları, renk bilgileri ve aslında orada ne yapacaklarını yakalıyorlar" (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

Central Saint Martins'den mezun olan ünlü moda tasarımcılarının eskiz defterlerini inceleyen Davies, çağdaş moda uygulamalarının yaratıcı süreçlerini keşfetmek için moda tasarımcılarının sketchbooklarına bakmayı öneriyor. Bir tasarımcı için eskiz defteri araştırma yapmayı kolaylaştırmak, yeni moda fikirlerle iletişim kurmak, yakalamak ve tasarım gelişimlerini desteklemek için tasarımcının yakın arkadaşı haline geliyor. Çizim için bir aracın ötesine geçen eskiz defterleri, güvenli, araştırmaya ilham verirken, ilk moda fikirlerinden nihai konseptlere dek çeşitli materyaller biriktirmeye yarıyor. İki boyutlu fikirlerin üç boyuta taşındığına tanık olan eskiz defterleri, moda tasarımcılarının rutin bir kursa ya da derse benzemeyen kendi kişisel tuhaf yaratıcı metotlarını içeriyor (Davies, 2010: 6).

İnsanları hareket halindeyken kafenin önünden geçerken, metroda ya da caddede yürürken çizmek diğer bir yaklaşımdır. Hareket halindeki insanların giysilerinin bedenleriyle nasıl hareket ettiğini anlayabilmek modanın nasıl çizileceğini anlamak için çok önemlidir (Seivewright, 2013: 155). Bir görüntünün tamamını ya da bir parçasını çizmek, imgeyi oluşturan parçaları daha iyi algılamamızı sağlamaktadır. Tasarım yaparken ve giysinin kalıbını hazırlarken benzer kavisler ve şekiller kullanabilmemize olanak sağlamaktadır (Sorger, Udale, 2013: 22). Farklı yaklaşımlar ve yöntemler denemek, eskiz çalışmaları yapmak, farklı görüntüler yaratmak ve malzemeler keşfetmek bize yeni fikir ve çözüm önerileri vermektedir. Her zaman ilk yapılanlar da saklanmalıdır, bazen önceki fikirlere geri dönmek konsepti daha ileriye götürebilmektedir (Ambrose, Billson, 2013: 150). Bir tasarımcı adayının ve tasarımcının taze fikirler edinebilmek ve bu

fikirleri unutmamak adına kaydetmeye kaydederken de detaylarıyla irdelemeye ihtiyacı vardır. Eskiz defterleri bu konuda tasarımcıya ve tasarımcı adaylarına çok önemli bir kaynak sunmaktadır.

Teknik Çizim: Üretim süreci içerisinde yer alan kişilere tasarım fikrini ve üretim detaylarını ifade etmek için kullanılan teknik çizimleri üretebilmek, moda endüstrisinde gerekli bir beceridir. Uluslararası tedarikçi ve üretim servislerinin gelişiminde dil engelini ortadan kaldırırken, üretim sürecini hızlandıran ve yanlış anlaşılmaları ortadan kaldıran teknik çizim, bu ortamda evrensel bir dil oluşturmaktadır (Szkutnicka, 2012: 9). Teknik çizimi en kolay anlatmanın yolu, içinde insan yokken giysilerin (Bryant, 2013: 41) düz bir zemin üzerinde ya da askıda nasıl göründüğünü düşünerek, ölçü-oran dahilinde en ince detayları, model özelliklerini, aksesuarları, dikiş özelliklerini ve hatta hacim oluşturan kumaş ve malzemeleri de gösterecek ve belirtecek şekilde, gölgesiz, siyah beyaz farklı kalınlıklardaki uçlarla çizilen net çizimler olarak tarif edebiliriz. Teknik çizim moda resmi ve moda illüstrasyonunun ön aşamasıdır. Buradaki teknikleri bilmeden, özümsemeden giysi tasarımı ve çizimi yapılamaz.

Uzman 18 hareketsiz bir figür üzerinde vücut ölçü ve oranlarını dikkate alarak çizilen teknik çizimi aktarıyor: "*Bir makineci, makinenin, aparatın önünü, arkasını, yanını çizer. Onu gördüğü zaman çizer, hayal eder, ölçeklendirir çizer ve o üretime girer. Biz de aynı şekilde bir bluzun, bir elbisenin, bir dış giyimin önü, arkası, yanı çizilir. 8'e 1 proporsiyonda çizdikten sonra ve dediğiniz gibi ölçekli olarak 8'e 1 proporsiyon üzerine tasarım yapıp giydirdikten sonra Japonya'ya gönderilir ve üretime geçer. Çünkü teknik çizim dili vardır. Bunun etek boyu bu kadar olacak, 8'e 1 proporsiyonda olduğu için ölçekler bellidir onun üzerinde*" (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Teknik çizimin evrensel bir dili bulunmaktadır. Çizilen tasarımın her detayı ölçülü ve model özelliği, dikiş teknikleri gibi akla gelebilecek tüm tasarımsal veriler ölçülerle sabitlenmiştir. Konuşmadan, tarif etmeden açıklayıcı çizimlerdir. Moda sektöründe üretime girecek tasarımların mutlaka belirlenmiş son haline göre detaylı teknik çizimleri yapılır. Moda resmi ve moda illüstrasyonunda tüm teknik detayları

bilmek adına öğrenciye büyük katkılar sağlayan teknik çizim, moda resmiyle yarara dayanan karşılıklı bir ilişki içerisindedir, tasarım eğitiminde, ölçekli teknik düz çizim, figür üzerinde teknik çizim, moda çizimi, moda eskisi, moda resmi ve moda illüstrasyonu birbirini tamamlayan bir ilişki içerisindedir.

Renklendirme, Boyutlandırma ve Sunum Teknikleri: Her meslekte olduğu gibi kaliteli araç gereç ve malzeme seçimi moda illüstrasyonu çiziminde de kaliteli sonuçlar yaratmaktadır (Tahmasebi, 2016: 13). Tüm araştırma ve tasarım süreci boyunca kullanılan farklı malzemeler, öğrencinin el becerisini geliştirerek, araçları keşfetme imkanı sunmaktadır. Farklı malzemelerle çalışmak çok farklı çeşitlilikteki imgeleri resimleyerek, tüm bunları yeni biçim, kalıp, renk ve dokulara dönüştürmeyi sağlamaktadır. Malzemeler ve teknikler hakkında temel bilginin olması ve nasıl kullanılacağını bilmek bu nedenle çok önemlidir (Seivewright, 2013: 160). Başarılı bir illüstrasyon sihir gibidir. Nasıl yapıldığı merak uyandırır. Hangi araç ve teknikler kullanılmıştır, nerede ve nasıl yapılmıştır? Bakıldığı zaman kolaylıkla anlaşılamamaktadır. Yüzey ve renklendirme kusursuz yapılmış, asla ipucu barındırmayan kusursuz görünümdedir. Tıpkı bir sihir gibi, akıl sır ermemektedir (Howard, 1992: 7).

Uzman 15 boyutlandırma ve renklendirmede kullanılacak araç ve yöntemleri şöyle tanımlamaktadır: "*Öğrenci bilgi ve becerilerini geliştirecek ve bir ifade yöntemi olarak ve tasarımda bir araç olarak bu yöntemi kullanacak…Giysiye, hazır giyime, ya da anlatmak istediği, yaklaşmak istediği noktaya yaklaştıran bir araçtır*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

Pürüzlü ve pürüzsüz kağıtlar farklı kalınlıkta kağıtlar şeffaf kağıtlar yüzeyi emici ya da kaygan kağıtlar kopya kağıtları aydınger parşömen gibi amaca ve verilecek etkiye bağlı olarak tercih edilebilecek çok fazla çeşitlilikte kağıt bulunmaktadır. Prizma kalemler (mumlu renkli kuru kalemler), farklı yumuşaklıklarda grafit çizim kalemleri, pastel kalemler, mekanik kurşun kalemler, Verithin kalemler (prizma kalemlerin sert versiyonu), mikro ya da fine-line markör kalemler, jel kalemler, fırça uçlu grafik çizim kalemleri (Hagen, 2011: 7). Tarama ucu kullanılan kalemler, farklı uç kalınlıklarında rapido kalemler…silgi çeşitleri,

yardımcı araçlar, her tür ve kalınlıkta fırçalar, kuru boyalar, kuru sulular, guaj, suluboya, akrilik, pastel çeşitleri, yaldızlar, soba yaldızları, metalik boyalar, yağlı boyalar, kahve çay suları, ojeler, simler, kumaş boyaları ve daha sayılabilecek her tür geleneksel ve ekstrem malzeme moda resminde kullanılabilmektedir. Kullanılacak malzeme ve araç tamamen hayal gücü ile sınırlı bir alandır.

Klasik yöntemlerle çalışmak tasarımcının duyacağı sanatsal üretim hazzı açısından oldukça önemlidir (Arıkan, 2009: 71). Moda tasarımı eğitiminde tasarım amaçlı çizim yapabilmek için öncelikle geleneksel yöntemlerle çizim ve boyama gösterilmektedir. Temel araçları kullanmayı öğrenen öğrenci kendi tarzına yakın bulduğu aracı seçerek bununla devam edebileceği gibi karışık teknikler ve yeni uygulamalar da yaratabilmektedir.

Karakalem Tekniği: Evrensel boyutta ulaşılabilen ve çok yönlü olan kalem, en basit ve geleneksel çizim aracıdır. Kolaylıkla silinebilen ve diğer tekniklerle birlikte sorunsuz bir şekilde kullanılabilen karakalem tekniği, çizimde yüksek kalitede detay ve boyutlandırabilme imkânı vermektedir. (Vilaseca, 2008: 8). Model çizimi ve detaylı çalışmalar için karakalem kullanımı oldukça kullanışlı bir araçtır. Belirgin, yoğun çizgiler ve gölgeli alanlar için oldukça idealdirler. Yumuşaktan serte doğru giden bir yelpazededirler, sert kalemler moda resminde detay girmek için daha kullanışlıdır (Neild, 2018: 11). Her çizim çalışmasında olduğu gibi her tür resimlemenin ve çizimin en temel ve klasik aracı kurşun kalemdir. Öğrencinin öncelikle bu tekniği iyi kavraması ve hazmetmesi gerekmektedir.

Kuru Boya Tekniği: Kurşun kalemin renklisine kuru boya denilmektedir. Bazen kurşun kalemin yerine kullanılır, renkler açıktan koyuya doğru aynı yönde taranmalıdır. Renkler üst üste ve karışık uygulanabilir. Küçük yüzeylerde ve detaylarda çok kullanışlıdır. Moda resminde detay çalışmalarında tüm giysi, kumaş, siluet, aksesuar ve kontur renklendirmelerinde çokça kullanılmaktadır. Sağlam ve mat yüzeyli pürüzü az olan kağıtlar tercih edilmelidir (Olgaç, 2017: 145). Işık gölge ile birlikte, karakalemden sonra öğrenciye ilk öğretilen tekniktir. Kolay, zahmetsiz ve pratik olması hataların silinerek kolaylıkla düzeltilebilme imkanı vermesi, diğer tekniklerle birlikte uyumlu olması, öğrenciler ve tasarımcılar için popüler bir teknik

olmasını ve neredeyse en çok tercih edilen teknik olmasını sağlamıştır. Örneğin, fitilli kadife kumaşın renklendirmesinin en iyi yolu kuru boya sürtme tekniği ile yapılmaktadır (Bryant, 2013: 296).

Suluboya ve Lavi Tekniği: Moda resmi ve moda illüstrasyonu için en yaygın olarak kullanılan teknik suluboyadır. Yumuşak, ince ve yarı saydam renk efektleriyle, istenilen rengin ve tonun kolaylıkla bulunabilmesi, pratikliği ve maliyeti nedeniyle popüler olmaya devam etmektedir (Hopkins, 2013: 22). Özellikle şeffaf ve ince kumaşların, giysilerin boyanmasında, şeffaf taş ve aksesuarların ışıklandırılmasında, siluetin ve arka fonun boyanmasında diğer tekniklerle birlikte ya da tek başına kullanılmaktadır (Olgaç, 2005: 91). Çini mürekkebini sulandırarak veya tek renk suluboya kullanılarak fırça yardımıyla yapılan, özellikle lekesel çalışmalarda kullanılan lavi tekniği (Türker, 2011: 362, 363) de zaman zaman moda resimlerinde ve illüstrasyonlarında tercih edilen bir teknik olmaktadır. Daha sanatsal ve estetik bir tat katan lavi tekniği, moda resminde ve illüstrasyonlarında özellikle görsel etkinin göz doyurucu olarak verilmek istendiği yerlerde kullanılmaktadır.

Guaj Boya Tekniği: Moda resmi çalışmalarında, kalın kumaşların boyanmasında, kadife gibi mat kumaşların oluşturulmasında, kürk ve deri gibi dokuların ifade edilmesinde, aksesuarların, siluetlerin, fon boyamalarında, kontur ve detay çizimlerinde guaj tekniği kullanılmaktadır (Olgaç, 2005: 91).

Pastel Boya Tekniği: Tebeşir özelliği gösteren bir boya türüdür. Yağsız ve yağlı türleri bulunmaktadır. Pürüzlü yüzeyler üzerinde daha güzel sonuç veren teknik, kağıt, karton, tahta, bez ve duvar üzerine çalışılabilmektedir. Tebeşir büyüklüğünde satılan pastellerden yağsız olanı elle ya da bez tamponla dağıtılarak yumuşak bir efekt verilebilmektedir. Ardından zarar görmemesi için fikse edilmelidir. Parafin maddeden yapılan yağlı pastel dış etkilere karşı daha dayanıklıdır (Eti, 1986: 80). Renkleri üst üste sürme, kazıma, dağıtma ve diğer tekniklerle karıştırarak çalışma olanağı sağlayan pastel boya, güçlü ve enerjik bir etki yaratır, ışığın etkisini çok iyi yansıtmaktadır. Kuru pastelle saydam, dumanlı, sisli etkiler yaratılabilir. Kalın uçlu bir malzeme olduğu için detay çalışmalara pek girilmez. Deri, süet, güderi gibi malzemelerin ifadesinde rahatlıkla tercih edilebilmektedir

(Olgaç, 2017: 147). Moda resminde örneğin, özellikle kadife kumaşın çiziminde tercih edilebilmektedir. Kadife ışığı oldukça az yansıtan flu bir görünüme sahiptir. Renk değeri sayısı minimum olmalı ışık geçişleri oldukça yumuşak ve soft tutulmalıdır. Soft pastel ya da pastel kalemler kadife kumaşın etkisini vermede tercih edilmektedir (Tahmasebi, 2016: 139). Kumaş dokuları ve motifleri yağlı pastelle ifade edilip, fonda suluboya kullanmak suretiyle, bu iki boyanın birbirine karışmamasından dolayı kolaylıkla kumaş desenlerinin ifadesinde kullanılabilmektedir. Yağlı veya soft pastelle çalışılan yüzeyler elle temas ettirilmemeli aralara kağıt koyularak muhafaza edilmelidir.

Marker Kalem Tekniği: 1960'larda keçeli kalemin ortaya çıkışı geleneksel olarak kullanılan sanatçı malzemelerinin yerine özellikle tasarım odaklı çalışmalarda ve moda resminde daha hızlı ve esnek boyama araçlarına sahip olmanın önünü açmıştır. Keçeli kalemler ve arkasından gelen marker, moda eskizleri ve çizim teknikleri üzerinde hala önemli bir etkiye sahiptir (Hopkins, 2013: 98). Marker ya da flamaster kalem kullanımı kolay, çabuk kuruyan, etkisi sert bir malzemedir. Çeşitli kalınlıkta uçları bulunmakla birlikte fosforlu, yaldızlı ve simli olanları da bulunmaktadır. Hafif mat ve emici kağıtlar üzerine çalışılan bu kalemler, moda resmi çalışmalarında en çok tercih edilen malzeme haline gelmiştir. Her türlü detay, kontur ve artistik çalışmalarla teknik ve grafiksel çizimlerde de yaygın bir biçimde kullanılmaktadırlar (Olgaç, 2005: 92, 93).

Akrilik Boya Tekniği: Plastik boyanın gelişmiş bir türü olan akrilik; su ve polimer maddelerle kolaylıkla inceltilebilen, çabuk kuruyan ve kuruduktan sonra sudan etkilenmeyen bir ürün olduğu için illüstratörler tarafından tercih edilmektedir. Pistole ile püskürtmeye elverişli olan bu boya türü, diğer su bazlı boyalara göre daha üstün performans göstermektedir (Uçar, 2012: 73, 74).

Airbrush (Püskürtme) Tekniği: Suluboya ya da yağlı boya gibi boyaları yüzeye bazı hava basınçlı kalem veya tabanca, boya şişesi gibi aletlerle püskürterek yapılan boyama şeklidir. Koyu açık renk tonları arasında püskürtme aracından çıkan noktalarla oluşan bu teknikte yumuşak geçişler elde edilmektedir (Aslıer, 1986: 133).

Geniş yüzeylerin renklendirmesinde, artistik çalışmalarda, moda resminde ve afiş çalışmalarında yaygın bir biçimde kullanılmıştır (Olgaç, 2005: 94).

Kolaj (Yapıştırma) Tekniği: Herhangi bir yüzey üzerine değişik renkte ve dokuda kağıt, kumaş, tül, plastik, deri gibi malzemelerin yapıştırılarak yapıldığı resim tekniğine kolaj, yapılan resme de malzeme resmi denilmektedir. Yüzey üzerine çizerek ya da boyayarak başlanan resim, çizginin ve rengin kuvvetini artıracak ya da azaltacak birtakım malzemeler yapıştırılarak, istenirse yine üzerleri yer yer veya tamamen boyanarak tamamlanır. Önemli olan verilmek istenen etkiye uygun malzeme seçebilmektir. Malzemeler kesilerek, yırtılarak, buruşturularak ya da farklı efektler verilerek kullanılabilir (Eti, 1986: 124). Başlangıçta yeni bir iş ortaya çıkartmak için farklı biçimleri bir araya getirerek sanatçılar tarafından kullanılan kolaj tekniği; moda tasarımında karışık teknikle de eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Sanat malzemeleri ve çizim araçlarında bilinen kuralların dışına çıkmaya izin veren kolaj tekniği, moda tasarımında yüksek seviyede bir sanatsal ifade yakalamayı sağlayan oldukça popüler bir tekniktir. Elle kullanılan bu teknik bilgisayar yazılımlarının yaygınlaşmasıyla birlikte dijital platformda da moda illüstratörleri tarafından benimsenmiştir (Hopkins, 2013: 110).

Bilgisayar Yazılımı Kullanma: Kişisel bilgisayarların 80'li yıllarda kullanılmaya başlamasıyla birlikte dijital moda çizimleri de ortaya çıkmıştır, bilgisayar kullanımının yaygınlaşması ve farenin kullanımı moda çizerler için dev bir adım olmuştur. 90'lı yılların başında masaüstü tarayıcıların kullanılmaya başlaması ressamların el çizimlerini dijitalleştirmelerine olanak sağlamıştır (Tallon, 2009: 7). Moda resminde bilgisayar programlarından faydalanmak neredeyse sınırsız olanaklar sunmaktadır. İllüstrasyon çalışmalarında dokuma desenler yaratma, baskılı grafikler oluşturma, düz teknik çizimlerden, sunumlarda kullanılan kavram paftalarına varana dek, figür çizimi, giysi çizimi ve renklendirme başta olmak üzere tasarım sürecinin her aşamasında yoğun bir şekilde kullanılmaktadır (Tahmasebi, 2016: 13). Gelişen teknoloji ile birlikte tekstil ve moda sektörüne yardımcı olan ve işleri hızlandıran pek çok yazılım işin içerisine girmiştir. Özellikle tasarım, planlama ve üretim operasyonlarında bu yazılımların katkıları çok değerli bulunmaktadır. Tekstil sektörü

için piyasada bulunan yazılımların tamamı aynı amaca hizmet etmemekle birlikte; ortak amaç, bir ürünü üretilmeden önce sanal ortamda hatasız ve eksiksiz bir şekilde ortaya çıkartıp varyasyonlarını görmek ve ürünü geliştirmektir (Yıldız, 2017: 18).

Moda çizerlerinin kullandığı başlıca yazılımlar raster (tarama) yazılım programları, Adobe Photoshop, Painter; vektörel çizim programları Corel Draw, Adobe Illustrator ve Drawplus'dır. Raster görselleri küçük noktaların ve karelerin (pixel), bir yüzeyde birleşmesinden oluşmaktadır. Çözünürlük ve dosya boyutu ters orantılıdır ve görsel büyüdükçe netlik azalmaktadır. Vektörel yazılımda ise görseli büyütmek için matematiksel formüller kullanılır ve görsellerin detayları korunarak net bir büyüme sağlanmaktadır (Tatham, Seaman, 2016: 70). Teknik çizimler, kumaş desenleri ve logolar yaratmak için vektörel çizim programları tercih edilmektedir. Tasarımcı bu programların çeşitliliğini kullanarak farklı teknikler keşfetmekte, görüntüleri çarpıcı bir biçimde tekrar dizayn edebilmektedir. Modelistler tarafından kullanılan başlıca yazılımlar Lectra, Gerber, Optitex; 3 boyutlu moda tasarım simülasyon programı Marvelous Designer, Maya, 3D's Max, C4D, prova simülasyonu V-Sticher gibi programlardır.

Son yıllarda grafikerler ve illüstratörler tarafından oldukça fazla tercih edilen grafik tabletler, üzerindeki işlemlerin kalem ve fırça kullanıyormuş gibi bilgisayar ekranına aktarılarak tasarımcılara rahat bir çizim ve boyama imkanı sağlamaktadır. Dijital painting günümüz sanatçı ve illüstratörlerinin en çok tercih ettiği araçlardandır (Arıkan, 2009: 71).

Uzman 12 moda tasarımı programında işledikleri bilgisayarlı tasarım derslerinden örnekleme yapmaktadır: "*İlk dönem photoshop dersini görüyorlar, ikinci dönem de İllüstratör görüyorlar. İllüstratörde kendileri çizim yapıyorlar, Photoshopta fotoğraf düzenleme yapıyoruz…Photoshop fotoğraf düzenleme programı, kendileri bir desen yaratıyorlar asla internetten alınmış desen değil. Sadece küçücük bir ekose ile değişik efektler kullanarak kendileri özgün desen yapıyorlar. Özgün desen yapmayı öğreniyorlar. Daha sonra da Photoshopun en iyi özelliği olan giydirmeyi yapıyoruz. Herhangi bir kadına, canlı bir kadına veya çizime giydiriyoruz. Kendi desenlerini giydiriyoruz…ikinci dönemde Illüstratör görmeye*

başlıyorlar ve teknik çizime de geçiş yapıyoruz. Raportlu desen çıkartmayı öğreniyorlar…yanlarına küçük de olsa bir teknik çizimini koyuyorlar. Desen ne ise deseni orada çıkartabiliyorlar…" (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017).

Genç tasarımcılardan oluşan yeni nesil, grafik yazılımlarını, dijital fotoğrafı, hatta video ve özel efektleri çapraz disiplinler olarak kullanarak baskılı kumaşlarda yepyeni bir bakış açısı yakalıyorlar. Issey Miyake, Hüseyin Çağlayan gibi tasarımcılar bu alanda ilklere imza atıyor. Moda endüstrisinde kullanılan dijital baskı entegrasyonu her geçen gün tasarımcının vizyonunda daha da önem kazanmaktadır (Bowles, Isaac, 2009: 10).

Uzman 15, bilgisayarda illüstrasyon tasarımı ve renklendirmeyi şöyle değerlendirmiştir: "*Bilgisayarın da devreye girmesi ile el becerisiyle beraber, özellikle de renklendirmelerde, bilgisayar becerisi hepsi bir araya geldiğinde, teknoloji de kullanıldığında bambaşka noktalara gidiliyor. Örneğin yıllar önce bir airbrush kullanma becerisine sahip bir kişiye son derece hayranlıkla bakıp izlerken, yaptığı tasarımları renklendirirken, oluştururken, şimdi aynı işlemi bilgisayar üzerinden rahatlıkla yapıyorsunuz*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

İllüstrasyonlar artık tasarımcının birebir yorumu olmaktan çok uzaklaşmıştır. İzleyenlerin kendini kaybettiği bir ruh hali ve ortamı yaratmayı amaçlayan moda illüstrasyonları, fantezi ve illüzyon dünyasıyla oynamaktadırlar. Kendi el çizimlerini de dahil eden başarılı illüstratörler, fotoğraf, resim ve çizimlerini bir araya getirerek farklı bir öykü boyutu sunmakta, heyecan ve enerji verici çalışmalar yapmaktadırlar. Artistik bir ruhla çizilen bir eskiz ya da resim moda illüstratörünün en iyi başlangıç noktası olmaktadır (Bowles, Isaac, 2009: 122).

Moda çizim sektörü, dijital boyama, kurgu, animasyon ve klasik çizimleri benimsemiş diğer görsel sektörlerle karşılaştırıldığında hala başlangıç noktasındadır (Tallon, 2009: 154). Ancak özellikle fabrikasyon üretimlerde ulusal ve uluslararası firmalarda teknik çizimler, kalıplar, pastallar vb. neredeyse tamamen bilgisayar ortamında çizilmektedir. Moda resmi ve illüstrasyonu açısından bakıldığında tam anlamıyla bilgisayar programlarına geçildiği söylenemese de her gün artan bir

biçimde dijital çizimler hayatımıza girmekte, şu anda piyasada illüstrasyon anlamında dijital ve klasik çizim birlikte gitmektedir.

Karışık Teknik (Mix Media): Moda resmi ve illüstrasyonlarda karışık teknikler kullanmak tasarım fikrini cesurca ortaya koymaya yardımcı olmaktadır (Tatham, Seaman, 2016: 7). İki veya daha fazla aracın ve tekniğin bir arada kullanılması olarak tanımlanabilen karışık teknikte, tasarımcının veya sanatçının vermek istediği havaya ve etkiye göre kurşun kalem, mürekkepli kalemler, suluboya, kuruboya, guaj, akrilik, pastel gibi malzemelerin farklı tekniklerle bir araya getirilmesidir. Bir nevi deneysel bir uygulamadır. Farklı türlerde yaldız boyalar da moda resminde kumaşın pırıltılarını, işlemesini ya da dokusunu vermek için çok farklı amaçlarla ve sıklıkla diğer malzemelerle birlikte kullanılabilir. Kolaj çalışmaları ve akla gelebilecek ya da yeni üretilebilecek her türlü teknik bir arada kullanılabilmektedir.

Gelişen teknoloji ile birlikte araç gereç ve malzeme çeşitliliği de artmaktadır. Yüzeyden havaya yukarıya doğru üç boyutlu olarak çalışılan 3Doodler kalem ile tasarımda yeni denemeler ve keşiflere imkan tanınmaktadır. Yüzeye yapılan çizimin yüzeyden ayrılarak kullanılmasına da imkan veren (Olgaç, 2017: 149) bu yöntem ve gelişmekte olan yeni teknik ve malzemeler moda resminde de yaratıcılığın sınırlarının genişlemesine sebep olmaktadır.

Figürü ve Giysiyi Işıklandırma Teknikleri: Doğal veya yapay olabilen ışık, figüre ve giysilere çeşitli açılarda, yoğunlukta ve şiddette düşebilir. İnsan vücudunun üzerine vuran ışık, vücudu çeşitli karşılık oluşturmuş gölgeler yaratarak biçimlendirir, sadece üç boyutu değil, hacmin hissini ve alan derinliğini vermeye de yardımcı olmaktadır (Civardi, 2013b: 24). Moda tasarımında üretilen resimde hayali bir çizim olacağı için ışık gölgenin de hayali bir odak noktasından verilmesi gerekmektedir. Bol bol canlı model çalışan ve temel sanat eğitimi alan öğrenci ışık gölgeyi tanımış olur. Buradan edindiği bilgi ve deneyimi moda resmine de aktarması beklenir. Figürün ve üzerindeki giysinin kıvrım ve kırışıklıkları, hacmi, derinliği ve dokusu ışık gölge ile verilmektedir.

Portfolyo Hazırlama: Moda portfolyosu değişik ebat ve formatlarda başarı, gelişim ve tutkuyu yansıtan, kişisel çizim ve çalışmaları içeren kişisel anlatım aracıdır. Yaratıcı beceriler, güçlü yanlar ve ilgi duyulan konuların kilit göstergesidir. Portfolyo olmadan sektörde iş bulmanın zor olduğunu söylemek yerinde olur (Hopkins, 2013: 150). İyi bir portfolyo ilk işi ya da lisansüstü eğitimi garantilemektedir. Renk geliştirme, bilgi işlem aplikasyonları, illüstrasyonlar, teknik çizimler, koleksiyon haritalarına dair pek çok örnek içermelidir (Renfrew, Renfrew, 2014: 146).

Uzman 3 portfolyonun nasıl olması gerektiğini tanımlamaktadır: "*Portfolyo çalışmasında birçok şeyi ortaya koyması lazım. Kendi yaşamından, adından, soyadından, ailesinden hepsini anlatması lazım. Portfolyo çok önemli bir çalışma. Yurtdışında çok önem verirler. Portfolyo seni anlatacak. Sen bir şey söylemeyeceksin. O kişinin karşısında da olmayacaksın. Açtığı zaman işveren sen olmasan da senin hakkında bilgi edinebilmeli. Yaşamını, düşüncelerini, çizimini, ilkokuldaki yaşamını, o hayattaki yaşamını, yaşam felsefeni bu çizimlerle anlatımlarla…*" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 6 portfolyoda olması gerekenleri değerlendirmektedir: "*Bir portfolyoyu tam anlamıyla doğrusunu seçebilmek için çok çizim; aslında kendi kendini tatmin etmek diyelim biz ona…Bunu sizin için yapmıyor. Benim için yapmıyor…esseyde anlatmak istediğini görsellerle desteklemesi lazım…moodboarda, key diyelim…Yani o koleksiyonun anahtarı…sonra da illüstrasyonlar, kumaşlar istediği şekilde düzenliyor, öbür sayfada teknik çizimler olması gerekiyor…teknik çizimler de arkalı ve önlü olmalı…*" (Uzman 6 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Uzman 11 portfolyonun öğrenci için önemini aktarmaktadır: "*Moda illüstrasyonuna yönelik, kişinin kendi konusu ile alakalı, atıyorum bir çanta koleksiyonu, bir aksesuar koleksiyonu yapacaksa onun resimlenmesi ifade edilmesi…Portfolyo aslında başlı başına çok zor bir konu. Hiç dersi olmayan, ama dersi olması gereken bir konu. Öğrencinin kendini ifade etmesi. Ben biraz moda illüstrasyonunun son kısmında portfolyonun neden önemli olduğundan bahsediyorum. Bir sayfanın kendi içinde bir grafik düzeni olması lazım ki, sizi*

tanımayan bir insana kendini tek seferde doğru bir şekilde ifade edebilmek. Bazen bir dakikalık, bazen 20 saniyelik bir süreniz olacak. Portfolyo bu anlamda çok önemli" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

Bir stil yaratmak giysilerin ve onları tamamlayan aksesuarların arzu edilebilir ve satılabilir olmaları için onları en güzel şekilde bir araya getirip sergileyebilmedir (McAssey, Buckley, 2013: 10). Styling yapabilen tasarım öğrencisi bu alanda da geniş bir iş alanına sahiptir. Özellikle sanal sunumun ve sanal alışverişin yaygınlaşmasıyla birlikte; sadece basılı değil sanal ortamlar ve fotoğraflar için, televizyon, film ve dizi endüstrisi için styling yapabilen kişilere ihtiyaç oldukça artmıştır. Moda tasarımı öğrencileri için yeni bir iş alanı olan styling için bile portfolyoları olması gerektiğini söylemektedir Uzman 12: "*Her alanda ellerinde bir portfolyo olması lazım. Styling alanında da portfolyoları olacak…*" (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017).

Portfolyo hazırlama dersi olan bir üniversiteden Uzman 16 örneklendirmektedir: "*Portfolyo hazırlama dersimiz var…hocamız giriyor, senelerce çok başarılı toparlıyor bu işi. Dördüncü sınıfta, öğrenciler mezun olmadan önce o ana kadar yaptıkları tüm çalışmaları bir portfolyoda topluyor profesyonelce ve bunlar artık sektöre iş başvurusuna veya amacına göre gösterilmeye hazır hale getiriliyor. Ve öğrenci de mezun olur olmaz sil baştan bir portfolyo hazırlamıyor, zaten elinde hazırlanmış bir portfolyo olmuş oluyor. İş başvurusuna bununla başvurduklarında çok etkileyici bulduklarını, açık bir nokta kalmadığını, sorma gereği duymadıklarını filan söylüyorlar. Bunların bir tanesi Bahar Korçan, sanırım bir öğrencimiz bir iş başvurusunda bulunmuş portfolyo ile Bahar Hanım telefon etmişti hocamıza "tebrik ediyorum ilk defa böyle bir portfolyo ile karşılaşıyorum soracak soru bulamıyorum*" *demiş. Kıymetini bilmeli öğrenciler* (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs, 2017).

2.7. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Moda resmi ve moda illüstrasyonu konularında yapılan araştırmalar literatür taraması sonucunda belirlenerek bu bölümde, bu araştırmalara, konularına, yöntemine ve içeriğine göre yer verilmiştir. Moda resmi ve moda illüstrasyonu için

yapılan çalışmaların oldukça az olması dikkat çekicidir, çoğu zaman başka araştırmaların içerisinde geçmiş, özellikle moda resmi eğitimi hususu kitapları saymaz isek tez ve makalelerde çok nadiren çalışılmış bir konudur. Özellikle bu konu hakkında doktora tezine Türkçe kaynaklarda rastlanmamıştır. Grafik sanatları (afiş, kitap illüstrasyonları vs.), bilimsel illüstrasyonları (tıbbi illüstrasyonlar, botanik, zoolojik illüstrasyonlar) ve teknik illüstrasyonlar (harita, mimari illüstrasyonları) içeren araştırmalar konudan uzaklaştığı için burada yer verilmemiştir. Moda resmi (illüstrasyonu) dersinden genel olarak bahsedilmeyen bu çalışmalardan moda illüstrasyonu ve genel illüstrasyon konularını ele alan tez ve makaleler bu bölümde verilmeye çalışılmıştır.

Raymond, Au Wai Man (2004). "The Future of Fashion Illustration" (Moda İllüstrasyonunun Geleceği) başlıklı doktora tezinde öğrencilere ve profesyonel moda tasarımcılarına bir anket araştırması yapmıştır. İki tarz illüstrasyon hazırlamıştır A grubu adını verdikleri bizim moda resmi dediğimiz daha gerçekçi, detaylı giysinin net bir şekilde belli olduğu tasarım çizimleri; B grubu dediği ise moda illüstrasyonu tarzında daha sanatsal, artistik ve giysi detaylarının belli olmadığı çizimler. Bu çizimler öğrenciler ve profesyonellere gösterilerek 5 grup soru sorulmuştur. Katılımcıların demografik ve biyolojik özellikleri, iki stil hakkında gördükleri, moda resminin mevcut rolü, moda resminin gelecek rolü ve moda resminin eğitim açısından önemi. Pek çok öğrenci ve profesyonel moda fotoğrafı yerine illüstrasyonu tercih etmiştir. Moda iş dünyasında ve moda sanatında teknik ve artistik değer olarak moda resminin önemli bir role sahip olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada A grubundaki realistik moda resminin daha fazla ticari potansiyeli olduğu, maliyet ve üretim açısından, dönem stillerini yorumlama açısından teknik bilgiyi daha çok temsil ettiği görülmüştür. B grubundaki artistik moda illüstrasyonuna ise ticari potansiyeli daha çok editoryal, reklam ve tanıtım amaçlı olarak geniş bir estetik değer takdir edilmiştir. Skolastik olarak her iki grup çizim de yararlı bulunmuştur. Öğrencilere göre profesyoneller daha çok gerçekçi olan moda resmine ilgi ve eğilim göstermişlerdir. Araştırmada eğitsel olarak bugün moda öğrencilerinin teknik yeteneklerini genişletmek daha kaliteli illüstrasyonlar yapmaları için eğitici uzmanlar sanatsal yöne çok fazla vurgu yapmaktan kaçınmaları gerektiği sonucuna varmıştır.

Araştırmanın literatür kısmında ise tarihe ayna olarak, kültür anlatımı, evrensel ve etkili iletişim aracı olarak moda illüstrasyonu incelenmiş; eski ve yeni literatür kaynakları, eğitim ve tekniklere yönelik eski ve yeni illüstrasyon kitapları, moda basınında moda illüstrasyonu, etki bırakan ressam ve moda illüstratörleri ile tarihsel anlamda moda illüstrasyonu ve moda tarihi ele alınmıştır.

Dewan ve Kaur (2013), "Fashion Illustration-a Study Different Color Mediums" (Moda İllüstrasyonu-Farklı Renk Araçları ile Bir Çalışma) isimli makalesinde, moda illüstrasyonlarının hızlı olması gereken çizimler olması gerektiği düşüncesinden yola çıkarak en kısa zamanda en hızlı ve en nitelikli sonucu veren renklendirme araçları arasında kıyaslama yapmışlardır. En mükemmel etkiyi ve efekti steadtler kalem ve suluboya ile elde etmişlerdir.

Kidd ve Workman (1999), "Assessment of Creativity in Apparel Design" (Giysi Tasarımında Yaratıcılığın Değerlendirilmesi) isimli çalışmalarında, moda resmi dersinde, öğrencilerin hayalinde canlandırma gücünü ve yaratıcılıklarını ele alarak değerlendirmeyi hedeflemişlerdir. Moda tasarımında eğitim gören 16 öğrencinin oluşturduğu örneklem grubu ile canlı imgelerle deneyim kazanan öğrencilerin hayalinde canlandırma egzersizi sonucunda daha yaratıcı çizebilecekleri hipotezinden yola çıkmışlardır. Moda resmi şeklinde çizdikleri tasarımları 10'lu dereceleme ölçeği kullanarak değerlendirmişler, imgelem canlılığı açısından kişisel farkları belirlemede ise Betts'in Zihinsel Canlandırma Anketi'ni (QMI-Questionnarie Upon Mental Imagery) kullanılmışlardır. Sonuç olarak, toplam zihinsel canlandırma kategorileri ile tasarımların yaratıcılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu; tasarım ölçütleri olarak yaratıcılık, estetik ve özgünlük arasında belirgin bir ilişki olduğu; yaratıcılık, estetik ve özgünlük ölçütleri ile anlamlı ilişki göstermemelerine rağmen işlevsellik ve uygunluk ölçütleri arasında da anlamlı bir ilişki olduğu gibi neticelere ulaşmışlardır.

Uçar (2012), "İllüstrasyon ve Moda" başlıklı yaptığı yüksek lisans çalışmasında, moda illüstrasyonunun tarihini, kullanılan malzemelerle yöntemlerini ve önemli moda tasarımcıları ile illüstratörleri örneklem alan bir literatür araştırması yapmıştır.

Kürşad (2008). “Moda İllüstrasyonu ve Türkiye’de Moda İllüstrasyonu Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde, Dünyada ve Türkiye’de moda illüstrasyonunu, illüstrasyon çeşitlerini, giyim ve tasarım kavramlarını, kullanılan araç ve yöntemlerle, Türkiye’de moda illüstrasyonunun günümüzdeki durumunu ve sorunlarını gerçekleştirdiği literatür araştırmaları ve görüşmeler çerçevesinde ortaya koymaya çalışmıştır.

Özüdoğru (2009). “Vogue Dergisi Kapaklarında Sosyal, Teknolojik ve Sanatsal Dönüşüm: İllüstrasyon Dönemi” adlı makalesinde, moda tarihi boyunca illüstrasyonların en çok önem kazandığı bir dönemde, o günün en önemli medyalarından birisi olan Vogue moda dergisinin kapaklarında yer alan illüstrasyonlar ve bu illüstrasyonların yapıldığı dönem sosyolojik, teknolojik ve sanatsal açıdan ele alınarak incelenmiştir.

Çakan (2013). “Moda Tasarımında Animasyona Dayalı Figür Varyasyonları Çalışma Materyali Oluşturma” başlıklı yüksek lisans tezinde moda endüstrisinde önemli bir ön adım ve süreç olan tasarım ve illüstrasyon kısmını ele alarak; moda illüstrasyonunu tanımı, tarihçesi, çizim ve boyama teknikleri gibi bir literatür çerçevesinde inceledikten sonra, moda sektörü çalışanlarına 3D modelleme ile moda figür çizimi ve boyutlandırma gösterilmiştir. 3Ds Max programında çizim ve renderlama teknikleri çekilen videolar yardımıyla eğitim alan kişilere uygulanmıştır.

Zabunoğlu (2015). “Moda Tasarımı ve İllüstrasyon” konulu yüksek lisans tezinde moda ve illüstrasyon ilişkisini anlatmış, tezinde tarihsel anlamda modacılara, moda illüstratörlerine yer vermiş ve modanın gelişimi içerisinde tasarımcılarla illüstratörlerin moda tarihindeki yerlerini belirlemiştir.

Boztepe (2015). “İllüstrasyonun Tarihsel Süreci ve Gelişimi” başlıklı yüksek lisans tezinde literatüre dayalı araştırmasında, illüstrasyon tarihini grafiksel, resimsel ve diğer alanlar açısından kronolojik bir biçimde incelemiştir. İllüstrasyon çeşitlerini, diğer sanatlarla etkileşimini, Türkiye’deki illüstrasyon çeşitleri ve tarihsel gelişimi ile günümüzdeki dijital illüstrasyonu ele almıştır.

Keş (2001). “Görsel İletişimde İllüstrasyonun Kullanım Alanlarına Kuramsal Bir Yaklaşım”, isimli yüksek lisans tezinde görsel iletişim-illüstrasyon ilişkisi ile illüstrasyonun görsel iletişim alanlarında kullanımı irdelenmiştir. İletişimin kavramları ve öğeleri incelendikten sonra, görsel iletişimin gerekliliği vurgulanmış, tarihsel anlamda Türkiye’de ve Dünya’da illüstrasyonun gelişimi ele alınarak, illüstrasyon türleri literatüre dayalı bir biçimde incelenmiştir.

Yöntem (2017). “Türkiye ve Dünya’da Geleneksel İllüstrasyondan Dijital İllüstrasyona Geçiş; Eğitim ve Sektörel Bağlamda Kullanımları” konulu yüksek lisans tezinde Türk illüstrasyon tarihinde yer edinmiş illüstratörler, illüstrasyon türleri, geleneksel illüstrasyon yapım teknikleri ve araçları, dijital illüstrasyonun doğuşu, teknikleri ve gelişimi ile dijital illüstrasyon türleri ve günümüzde dijital illüstrasyon yapan sanatçılara yer verilmiş; eğitsel ve mesleki açıdan incelenerek günümüz illüstratörleri ile röportajlar gerçekleştirilmiştir.

Üstündağ (2016). “Yaratıcı Endüstrilerde İllüstrasyonun Rolü” başlıklı yüksek lisans tezinde reklam, mimari, el sanatları, moda tasarımı, televizyon, radyo, müzik, eğlence, film gibi yaratıcı endüstrilerde illüstrasyonun yerini ve önemini belirlemektedir. Tanım, tarihçe ve illüstrasyon türlerinden bahseden yazar; illüstrasyonun değişiminden ve dönüşümünden günümüz durumundan bahsetmiş, illüstrasyonun güncel kullanım alanlarında yerini ve önemini ortaya koymuştur.

3. BÖLÜM YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve veri toplama aracı ile verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Yapılan bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma betimsel analiz şeklinde tasarlanmış, elde edilen veriler doğrultusunda içerik analizine yönelerek yeni tema ve kategoriler oluşturulmuştur. İnsan davranışları gelişen, değişen ve karmaşık bir yapıya sahiptir, bunlar ancak esnek ve bütüncül yaklaşımlarla incelenebilir, nitel araştırmada araştırmaya dahil olan bireylerin görüşleri ve deneyimleri büyük önem taşımaktadır (Yıldırım, Şimşek, 2008: 35, 36). Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül olarak ortaya konmasına yönelik yürütülen araştırma sürecidir (Yıldırım, Şimşek, 2008: 39). Nitel araştırma yorumlayıcı ve natüralistik paradigmaya bağlı olarak, verileri toplamak ve analiz etmek için en duyarlı veri toplama aracını kullanmaktadır (Merriam, 2015: 1, 2). Bu araştırmanın özelliği gereği kullanılan nitel araştırmada görüşme tekniği kullanılarak araştırmanın duyarlı ve derinlemesine yapılması sağlanmıştır. Nitel araştırma sürecinde en önemli adım, hangi sorulara cevap aradığımız ve bu cevabın niteliğinin ortaya konmasıdır. Sorunun tipi araştırma stratejisini belirlemektedir. Ne, ne kadar, nerede betimleyici, keşfedici; nasıl ve niçin soruları açıklayıcı araştırmaların sorularıdır. Nitel araştırmanın amacı araştırma faaliyetinin sonucunu, gerçekliğini olduğu gibi anlamaktır (Kümbetoğlu, 2015: 34).

70'li yıllarda Amerika'da tüm eyaletlerde uygulanan sanatın ulusal ölçümlenmesi var olan sanat eğitimini ve sanatı öğrenmeyi yeterince sağlamadığı ortaya çıkmış; yapılan araştırmalarla aynı yıllarda ortaya çıkan nitel araştırma yöntemi sanat eğitiminde de değer kazanarak kabul görmüştür (Özsoy, Alakuş, 2009: 58). 70'li yıllardan itibaren ilgi görmeye başlayan nitel araştırma eğitim alanlarında da çok değerli bilgiler edinilmesini sağlamıştır.

Teorik çerçevenin belirlenmesi, kurgulanması ve araştırmayı güçlendirmesi için gereken yolun literatür taraması olduğu açıktır. Daha önceden neler yapıldığını ve konuyla ilgili çalışmaları zaman harcayarak araştırıp bulup çıkaran araştırmacılar, alanlarına önemli bilgisel katkı sağladıkları gibi yapacakları çalışmanın nasıl gelişip biçimleneceğini bilinenden yola çıkarak kurgular ve daha öncekilerden farklı bir çalışma ortaya koyar (Merriam, 2015: 70, 71). Yapılan bu araştırmada öncelikle literatür taraması yapılarak konu ile ilgili farklı bakış açıları sunan yayın ve araştırmalara ulaşılmıştır. Bu araştırma doğrultusunda kavramsal çerçeve oturtulmuş nitel araştırmanın sınırları belirlenmiş, görüşme soruları yapılan bu araştırmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Araştırmanın süreci aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışmada "maksatlı örnekleme" (amaçsal örneklem) yapılarak araştırmanın amacıyla ilgili olan kişiler seçilmiştir. Moda tasarımı lisans programlarından öğretici olarak, moda resmi (illüstrasyonu) derslerine girmiş, en az bu konuda beş yıl deneyime sahip olan öğretim elemanlarından oluşan uzman grubu seçilmiştir. Öğrenci grubunda ise yine araştırmanın amacına uygun olarak moda tasarımı lisans programında öğretim gören, moda resmi (illüstrasyonu) dersini alan öğrencilerle görüşme yapılmıştır.

Amaç bilgiyi artırmak ise seçilen örneklem birimlerinden yeni bir bilgi ve ifade gelmediğinde örneklem grubu son bulur. Buradaki kriter, aşırılık temel ölçüt olarak alınır (Merriam, 2015: 79). Yapılan bu araştırmada farklı cevaplar alınana dek görüşmeler sürdürülmüştür. Oldukça geniş bir görüşme grubuyla görüşmeler yapılmıştır, benzer cevaplar alınmaya başladıktan sonra görüşmelere son verilmiştir.

Araştırmada 2017-2018 eğitim öğretim yılı verilerine göre, bu öğretim yılında görevli olan, moda resmi (illüstrasyonu) eğitimi vermiş, moda tasarımı bölümü uzmanları ile yine, bu eğitim öğretim yılında moda tasarımı bölümü okuyan, moda resmi (illüstrasyonu) dersi almış öğrencilere ulaşılmıştır. Türkiye'de 28 üniversitede yer alan moda tasarımı lisans programı içerisinden moda resmi (illüstrasyonu) eğitimi vermiş, toplam 23 uzmanla görüşülmüştür. Her programda en az 1 en fazla 2-3 moda resmi uzmanı olduğu düşünülünce görüşme yapılmak üzere ulaşılan

uzmanların oldukça yüksek bir sayıyı gösterdiği görülmektedir. Yine Türkiye'de moda tasarımı lisans eğitimi veren 28 üniversiteden moda resmi (illüstrasyonu) eğitimi almış, henüz moda tasarımı eğitimini tamamlamamış 42 öğrenci ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Aracı

Araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturabilmek ve araştırmayı yönlendirebilmek için öncelikle literatür araştırması gerçekleştirilmiştir. Türkiye'deki ve Dünya'daki lisans düzeyinde moda tasarımı eğitimi verilen moda tasarımı programları incelenmiştir. Türkiye'deki moda tasarımı eğitimi veren lisans düzeyindeki tüm moda tasarımı bölümlerinin eğitimi incelenmiştir. Tüm programların hedef ve amaçlarına, programda işlenen derslere, saatlerine, dağılımına, müfredatlarına ve içeriklerine ulaşılmıştır. Özellikle araştırmanın konusu olan moda resmi dersi ve moda resmi dersinin içeriğini içeren farklı isimlerdeki derslerle moda resmi dersine kaynaklık eden sanat eğitimi dersleri müfredat programları ve içerikleri incelenmiştir.

Nitel araştırma yapmaya karar verilen çalışmada görüşme yoluyla ilk elden veri toplanmasına karar verilmiştir. Moda tasarımı programında moda resmi dersi vermiş öğretim elemanları uzman gurubunu oluşturmuştur. Yine moda tasarımı eğitimi alan moda resmi dersini almış öğrenciler de görüşü alınacak öğrenci grubunu oluşturmuştur. Yüksek öğretim yerleştirme kılavuzunda bulunan merkezi sınav sistemi ve yetenek sınavı ile alım yapan tüm moda tasarımı, moda ve tekstil tasarımı ile tekstil ve moda tasarımı lisans programları araştırma kapsamına alınmıştır. Bu programlarda moda resmi eğitimi veren tüm öğretim elemanları tespit edilmeye çalışılmış, araştırmada görüşülecek uzmanlar belirlenmiştir. Yine bu programlarda eğitim görmekte olan moda tasarımı dersini almış öğrencilerle de görüşmeler yapılması planlanmıştır. Bu okullar gerekli izinler alındıktan sonra ziyaret edilerek yerinde incelemeler yapılmış, araştırmacı tarafından örneklem gurubunda bulunan uzman ve öğrencilerle bizzat, yüz yüze, birebir görüşme gerçekleştirilerek ses kayıtları alınmıştır. Ses kayıtlarının transkripsiyonu yapıldıktan sonra transkripsiyonlar görüşme yapılan kişilere gönderilmiş, düzeltme yapmak isteyen ve

bazı ifadelerini değiştirmek isteyen kişiler transkripsiyondaki ifadelerini değiştirmişlerdir.

Sorular hazırlanırken sorulması gereken soru tipini genel olarak 5 grupta toplamak mümkündür. Demografik sorular, deneyim/davranış soruları, fikir/inanç soruları, bilgi soruları ve duyumsal sorular (Kümbetoğlu, 2015: 84). Uzman ve öğrencilerle görüşme öncesinde, yarı yapılandırılmış görüşme formları ile açıklayıcı, bilgilendirici ön kılavuz hazırlanmış, görüşme yapılan kişilerin kimlikleri gizli tutulmuştur.

3.4. Verilerin Geçerlilik ve Güvenirliği

Geçerli ve güvenilir bir görüşme için şu hususlara dikkat edilmelidir: **Örneklem Grubu:** Tüm uygun cevaplayıcı kişilere ulaşabilme. **Cevap Oranı:** Örneklemde ulaşılabilen ve görüşmeyi kabul edenlerin oranı. **Gizlilik:** Cevaplayıcılara kimlik bilgilerinin gizliliği konusunda teminat verilmeli, cevapların doğru, dürüst ve içten olması sağlanmalıdır (Kuş, 2012: 54). Görüşmeci cevaplayan kişileri olumlu veya olumsuz yönlendirmemeli, profesyonel ve nötr olunmalıdır. Yapılan araştırmanın geçerli ve güvenilir olması için amaçlı örneklem grubuyla çalışılmıştır. Uzman ve öğrencilerle yapılan görüşmelerde görüşmenin sağlığı ve doğru verilerin toplanabilmesi için gerekli hususlara dikkat edilmiştir. Yarı yapılandırılmış sorular kullanılmadan önce 5 kişilik uzman grubu ve 5 kişilik öğrenci grubu ile test edilerek soruların araştırmanın amacına ulaşıp ulaşmadığı teyit edilip gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Uzmanlardan ve öğrencilerden samimi geçerli bilgiler alabilmek için onların bulunduğu ve belirlediği yerlere giderek isimlerinin gizli tutulacağı bildirilerek görüşmeler bizzat araştırmacı tarafından yüz yüze gerçekleşmiş ve çalışmanın güvenirliği için kayıt cihazıyla ses kaydı alınarak yapılmıştır. Ses kaydının yapılabilmesi için de yine görüşülen kişilerin onayı alınmıştır.

Araştırmanın güvenirliği; inandırıcılığına, aktarılabilirliğine, bağlanabilirliğine ve doğrulanabilirliğine bağlıdır (Kümbetoğlu, 2015: 50). Araştırmadan elde edilen verilerin kaybolmaması için transkripsiyon bizzat araştırmacı tarafından oldukça uzun bir süreç içerisinde, ses kayıtları defalarca dinlenerek yapılmıştır. Kodlamalar

da aynı şekilde veri kaybı olmaması için bilgisayar programı kullanılmadan araştırmacı tarafından deşifrasyonların pek çok kez okunarak, anlamlı parçalara bölünmesi ve bu parçaların anlamlı temaların ve kategorilerin oluşturulması şeklinde çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, ses kayıtları, transkripsiyon ve ham veriler tekrar incelenebilecek ve kolaylıkla ulaşılabilecek şekilde muhafaza edilmiştir.

3.5. Görüşme ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları

Yüz yüze görüşme yapma yüksek maliyetli olmasına rağmen, araştırmacılar tarafından ayrıntılı veri elde etmenin en iyi yollarından birisi olduğu için oldukça fazla önemsenmektedir. Yüz yüze görüşme araştırmanın sağlığı açısından oldukça önemli ayrıcalıklara sahiptir. En yüksek cevaplama oranına sahiptir. Çevrenin de gözlemlenmesi sayesinde araştırmacıya gözlem yoluyla nitelikli bilgi kazandırır. Araştırmanın amacına uygun her türlü sorulabilecek karmaşık sorularla çok derin bilgiler edinilebilir. Görüşme evde, iş yerinde, okulda, görüşülen kişinin istediği veya ortak karar verilen herhangi bir yerde gerçekleştirilebilir (Kuş, 2012: 51).

Araştırmanın amacına uygun olarak yüz yüze görüşmenin gerçekleşeceği uzman grubuna görüşme öncesinde moda tasarımı eğitimi programının işleyişi ve hedefleri belirlenerek; moda resmi dersinin içeriğini, işlenmesini, öğretim elemanının deneyimlerini, demografik durumunu ve görüşlerini içeren, buna uygun yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrenci grubuna ise moda resmi dersinin hedef davranışlarını ve öğrencilerin görüşleri ile tutumlarını içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Merriam (2015: 87), bu soruların özelliklerini şöyle belirltmektedir: "*Daha önceden hazırlanmış görüşme kılavuzu yarı yapılandırılmış görüşme sorularını içerir, sorular esnektir, her katılımcıdan spesifik veriler toplanır, görüşmenin büyük bir kısmı açıklığa kavuşturulması istenen sorular veya sorunlardan oluşur, önceden belirlenmiş ifade ve soru detayları yoktur"*. Gereken yerlerde sonda yapılarak doğaçlama ilave sorular sorulmuş ve bu yöntemle incelenen konu hakkında daha derin bilgiler alınmıştır. Pilot çalışma hazırlanan görüşme formunun ne derece iyi hazırlandığını, sorulan soruların ve kullanılan ifadelerin gruba ve araştırmaya uygun olup olmadığının test

edilmesidir (Yıldırım, Şimşek, 2008: 129). Örneklem grubuna uygulanmadan önce sorular araştırmanın çalışma grubu kriterlerine uyan 5 uzman ve 5 öğrenciden oluşan grupla yüz yüze görüşme yapılarak soruların istenen bilgi, deneyim, tutum ve hedef davranışları ölçüp ölçmediği kontrol edilmiştir. Çalışmanın güvenirliliği için ses kaydı alınmış, transkripsiyonu yapıldıktan sonra, görüşme yapılan kişilerden ifadelerini değiştirip geliştirebilmeleri için düzeltme yapabildikleri bildirilmiş, geri alınan dönütler neticesinde yarı yapılandırılmış soru formları son haline getirilerek araştırmanın uzman ve öğrenci çalışma gruplarına uygulanmıştır.

3.5.1. Yarı Yapılandırılmış Uzman Görüşme Formu

Görüşme katılımcı sayısına göre bireysel ya da grupsal olarak yapılmaktadır. Bu araştırmada görüşme yüz yüze bireysel görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Uzman kişi ile yapılan görüşmelerde belirli bir uzmanlık alanıyla ilgili ayrıntılı teknik bilginin toplanması hedeflenmektedir (Karasar, 2003: 167). Moda tasarımı programında verilen moda resmi eğitimi hakkında bilgi, deneyim ve tecrübelerine başvurulan uzmanlara yarı yapılandırılmış sorular hazırlanarak yöneltilmiştir. Herhangi bir veri kaybı olmaması için görüşmeler uzmanların da onayı alınarak kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve güvenirliği sağlanmıştır. Tüm uzmanlara kimlik bilgilerinin gizli tutulacağının güvencesi verilmiştir. Araştırma konusu hakkında görüşme öncesinde uzmana bilgi verilmiş, araştırmacı takdim edilmiştir.

Araştırmanın ana dayanağını uzman görüşmeleri oluşturmaktadır. Bu yönde bilgi verilen görüşüne başvurulan 23 uzman ile her bir görüşme yaklaşık 1 ila 1 buçuk saat sürmüştür. Samimi bir ortamda görüşülen uzmanlarla çalıştıkları fakültelerde ya da iş yerlerinde bir araya gelinmiştir. Görüşme sorularına ilave edilen anlık sondalarla daha derin görüşmeler yapılmış, farklı fakülte ve ekollerden gelen ve eğitim veren bambaşka deneyimdeki ve tecrübedeki, alanına değerli katkıları olan isimlerle görüşülmüştür. Uzmanların mesleki deneyimi, geçmişi, demografik özellikleri ile başlayan soruların ardından moda resmi eğitimine yönelik bilgi, tecrübe ve uygulamalarına dair sorulara geçilmiştir.

Tablo 1: **Görüşme Yapılan Uzmanların Görev Yerleri, Eğitim Alanındaki Hizmet Yılları, Akademik Unvanları**

	GÖREV YERİ	EĞİTİM ALAN. HİZMET YILI	AKADEMİK ÜNVANI
UZMAN 1	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi G.S.F.	5 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 2	Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	38 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 3	Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	46 yıl	Profesör
UZMAN 4	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	16 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 5	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	14 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 6	İstanbul Bilgi Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	16 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 7	Işık Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	18 yıl	Doktor Öğretim Üyesi (yarı zamanlı)
UZMAN 8	İstanbul Ticaret Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	16 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 9	İstanbul Ticaret Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	11 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 10	İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	20 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 11	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	5 yıl	Öğretim Görevlisi (yarı zamanlı)
UZMAN 12	Beykent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	11 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 13	Anadolu Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	17 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 14	Anadolu Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	5 yıl	Öğretim Görevlisi (yarı zamanlı)
UZMAN 15	İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi	13 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 16	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	16 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 17	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	24 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 18	Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi	38 yıl	Öğretim Görevlisi (yarı zamanlı)
UZMAN 19	Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi	40 yıl	Öğretim Görevlisi (yarı zamanlı)
UZMAN 20	Atılım Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi	45 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 21	Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi	20 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 22	Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	32 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 23	İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi	14 yıl	Öğretim Görevlisi

3.5.2. Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu

Araştırma kapsamında moda tasarımı lisans eğitimi görmekte olan moda resmi (illüstrasyonu) dersini almış öğrencilerden oluşan bu gruba yüz yüze, bizzat araştırmacı tarafından görüşme yapılmıştır. Görüşülen öğrencilere, kesinlikle kimliklerinin gizli tutulacağı teminatı verilmiş, hiç birisine isim sorulmamıştır, güven duygusu oluşturulduktan sonra, veri kaybı olmaması adına görüşme yapılırken ses cihazıyla kayıt altına da alınmış ve verilerin güvenirliği artırılmıştır. Samimi, gerçek duygu ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Öğrenmeleri, öğrenmemeleri, memnuniyetleri, memnuniyetsizlikleri, düşünceleri, tutum ve davranışları ile beklentileri hususunda moda resmi dersinin hedef davranışları göz önünde tutularak görüşme öncesinde yarı yapılandırılmış sorular ve görüşme kılavuzu hazırlanmıştır. Farklı moda tasarımı lisans programlarından, farklı başarı ve tutuma sahip, değişik profildeki öğrencilerle görüşülmeye çalışılmış; cevaplanan sorularda yeni ve değişik bilgiler gelmediği noktada doygunluğa ulaşıldığında görüşmeler kesilmiştir. Görüşmelerin tamamı görüşme ziyareti için gidilen okullarda moda tasarımı bölümünde ders ve sınav aralarında gerçekleştirilmiştir. Tüm öğrencilerle tek tek birebir görüşme yapılıp, birbirlerinden etkilenmemeleri kişisel görüşlerinin alınması hedeflenmiştir. Farklı fakültelerden moda resmi eğitimini alıp tamamlama kriterine bağlı olarak, rastgele seçilen 42 öğrenci ile görüşme yapılmıştır.

Tablo 2: **Görüşme Yapılan Öğrencilerin Dağılımı**

Gazi Üniversitesi	6 Öğrenci
Atılım Üniversitesi	2 Öğrenci
Başkent Üniversitesi	2 Öğrenci
Dokuz Eylül Üniversitesi	8 Öğrenci
İzmir Ekonomi Üniversitesi	3 Öğrenci
Selçuk Üniversitesi	5 Öğrenci
Anadolu Üniversitesi	6 Öğrenci
Yeditepe Üniversitesi	2 Öğrenci
Marmara Üniversitesi	2 Öğrenci
İstanbul Aydın Üniversitesi	2 Öğrenci
İstanbul Ticaret Üniversitesi	2 Öğrenci
İstanbul Ticaret Üniversitesi	2 Öğrenci
Toplam	42 Öğrenci

3.6. Verilerin Analizi

Nitel araştırma sonucu elde edilen veriler başlangıçta oldukça karmaşıktır. Tüm veriler gözden geçirilerek araştırmanın amacına uygun kısımlar alınmıştır. Nitel verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinin doğası aslında oldukça niteldir. Bütün nitel veri analizleri içerik analizidir, görüşmelerin, alan notlarının ve belgelerin içeriği analiz edilmektedir (Merriam, 2015: 195). İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Verilerin içerisindeki gerçekler ortaya çıkartılmaya çalışılmaktadır. İçerik analizi birbirine benzer verileri, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek, okuyucunun anlayabileceği ve okuyucuya anlatılmak istenen şekilde düzenlenerek yorumlanmasıdır (Yıldırım, Şimşek, 2008: 175). Kategoriler ve değişkenler çalışmaya yön verse de diğer öğelerin çalışma esnasında ortaya çıkması beklenmektedir. Süreç aynı anda verilerin kodlanmasını ve kategorilerin oluşturulmasını gerektirmektedir (Merriam, 2015: 195).

Betimsel analizde ise veriler daha önceden belirlenen temalara göre düzenlenerek araştırmaya yön verilmektedir. Toplanan veriler bu temalara göre düzenlenir, bireylerin düşüncelerini yansıtabilmek için doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım, Şimşek, 2008: 171, 172). Yapılan bu araştırmada temalar ve kategoriler öncelikle yarı yapılandırılmış soruların çerçevesine göre gruplandırılmıştır. Elde edilen veriler kodlanarak temalara ve kategorilere göre sınıflandırılmış, uzmanların ve öğrencilerin görüşlerine daha detay verebilmek için sık sık doğrudan alıntılar yapılarak düzenlenmiştir. Literatür kaynaklarından bilgilerle birlikte görüşler yazılmış, konunun daha anlaşılır ve açıklayıcı olarak ifade edilmesi hedeflenmiştir. Uzmanlar Uzman 1, Uzman 2 şekilde öğrenciler ise Öğrenci 1, Öğrenci 2 şeklinde kodlanarak görüş bildiren kişilerin kimlikleri gizli tutulmuştur.

Elde edilen veriler uzmanlar için ayrı, öğrenciler için ayrı olmak üzere dört aşamada analiz edilmiştir. Transkripsiyonu yapılan verilerin kodlanması, temaların ve kategorilerin bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre organize edilmesi, elde edilen bulguların yorumlanması.

Verilerin Kodlanması: Görüşmeler sonucu elde edilen verilerin incelenerek anlamlı küçük bölümlere ayrılarak, her bölümün, parçanın kavramsal olarak ne anlama geldiğinin bulunmasına kodlama ve temalara ayırma denmektedir (Yıldırım, Şimşek, 2008: 175). Bu aşamada görüşmelerden elde edilen veriler uzmanlar ayrı, öğrenciler ayrı olmak üzere incelenmiş, anlamlı parçalara bölünmüş, her bir parçanın hangi anlama geldiği belirlenerek kodlanmıştır. Verilerin kodlanmasında herhangi bir bilgi kaybı yaşanmaması için bilgisayar programı kullanmadan veriler elle listeler oluşturarak kodlanıp hazırlanmıştır.

Temaların ve Kategorilerin Bulunması: Kodlanan verilerin anlamları çerçevesinde belirli kategoriler altına alınarak temalar oluşturulmaktadır. "Tematik kodlama" denilen bu işlem, toplanan verilerin kategorize edilmesi demektir (Yıldırım, Şimşek, 2008: 184). Bu aşamada anlamlı küçük parçalardan oluşan kodlar, anlamları çerçevesinde birbirleri arasında anlam ilişkisi ve ortak yön bulunarak, kategorilere ayrılıp, temalar altında toplanmış, temalar daha ince detaya girilerek alt temalar şeklinde gruplandırılmış, böylece veriler araştırmanın ortaya çıkartmaya çalıştığı anlamlar doğrultusunda düzenlenmiştir. Temalar ve alt temalar da herhangi bir bilgi kaybı yaşanmaması için bilgisayar programı kullanmadan elle listeler oluşturarak çalışılmıştır.

Verilerin Temalara ve Kodlara Göre Düzenlenmesi: Elde edilen veriler defalarca okunarak temalar belirlenip listelenmiş, kodlar temalarla eşleştirilerek listeleştirilmiştir. Temaların oluşturulması betimsel analize göre yarı yapılandırılmış sorular göz önüne alınarak oluşturulmuş, verilen cevaplardan elde edilen verilerin kodlanmasıyla temalar da kategorilere ayrılmış ve listelenmiştir.

Bulguların Yorumlanması ve Sonuç Yazımı: Nitel araştırma sonucu elde edilen veriler oldukça açıklayıcıdır. Araştırmacı sonucu raporlamada sayılar değil, kelimeler kullanır (Merriam, 2015: 16). Kodlarla, temalarla düzenlenen veriler, anlamlı bir bütün çerçevesinde sunulmuştur. Bulgular yazılırken anlamsal ilişkiler, literatürden alınan destek bilgiler ve görüşme yapılan uzman ve öğrencilerin direk görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir.

4. BÖLÜM BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın problemine ve alt problemlerine dair bulgular ve yorumlar bulunmaktadır. Yapılan literatür taraması, doküman analizi ile betimsel ve içerik analizi şeklinde yapılan nitel analiz sonuçları ile ilişkilendirilerek belirtilmiştir.

Sırasıyla 1. alt probleme ilişkin olarak moda resmi dersine yönelik yapılan literatür taramaları ve doküman incelemeleri ile görüşme verilerine yönelik bulgular, 2. alt problem olarak moda resmi eğitimi veren öğretim elemanlarının görüşlerine yönelik bulgular ve bunların literatür taramalarıyla ilişkilendirilmesi son olarak da 3. alt problem olarak moda resmi eğitimi alan moda tasarımı öğrencilerinin görüşlerine yönelik bulgularla bunların literatür taramalarıyla ilişkilendirilmesi bulunmaktadır.

4.1. Türkiye'de Lisans Düzeyinde Eğitim Veren Moda Tasarımı, Moda ve Tekstil Tasarımı ile Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümlerinde Programa ve Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersine Yönelik Bulgular (1. Alt Problem)

Birinci alt probleme ilişkin bulgular üniversite kılavuzları; moda tasarımı eğitimi veren bölümlerin resmi sanal adreslerinden genel verilerinin incelenmesi; verilen eğitim programlarının incelenmesi; moda resmi dersi içeriğine sahip moda resmi ve illüstrasyon eğitimi veren tüm derslerin resmi sanal sitelerden içeriklerinin indirilerek incelenmesi; moda tasarımı eğitiminin müfredat ve haftalık ders programlarının resmi kanallar aracılığıyla taranarak moda resmi dersinin müfredatta ve programda ne kadar yer aldığının incelenmesi; moda resmi dersine kaynaklık eden sanat eğitimi derslerinin neler olduğu ve içeriklerinin incelenmesi sonucu elde edilen veriler tablolar oluşturularak daha anlaşılır bir biçimde düzenlenmiştir. Türkiye'de mevcut moda tasarımı lisans programlarında moda resmi (illüstrasyonu) dersinin yeri ve durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada verilerin toplandığı üniversitelerin resmi sanal sitelerinden indirilen dokümanların kaynakçası araştırmanın kaynakçasının sonunda toplu olarak verilmiştir.

4.1.1. Türkiye'de Lisans Düzeyinde Eğitim Veren Moda Tasarımı, Moda ve Tekstil Tasarımı ile Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümleri

Tablo 3: **Türkiye'de Lisans Düzeyinde Eğitim Veren Moda Tasarımı, Moda ve Tekstil Tasarımı ile Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümleri**

MERKEZİ SINAV SİSTEMİYLE ALAN ÜNİVERSİTELER			
ÜNİVERSİTE ADI	FAKÜLTE	BÖLÜM	ŞEHİR
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ	MODA TASARIMI	ESKİŞEHİR
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR TAS VE MİMARLIK FAK.	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	ANKARA
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	ÇANKIRI
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	TEKSTİL VE MODA TASARIMI	ADANA
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	SANAT VE TASARIM FAKÜLTESİ	MODA TASARIMI (M.T.O.K.)	ANKARA
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	GAZİANTEP
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ	ŞEBİNKARAHİSAR UYGULAMALI B.Y.O.	MODA TASARIMI	GİRESUN
İSTANBUL KEMERBURGAZ ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR VE TASARIM FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	İSTANBUL
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	İSTANBUL
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	SANAT VE TASARIM FAKÜLTESİ	MODA TASARIMI	KONYA
ÖZEL YETENEK SINAVI İLE ALAN ÜNİVERSİTELER			
ATILIM ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR TASARIM VE MİMARLIK FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	ANKARA
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	TEKSTİL VE MODA TASARIMI	İSTANBUL
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	MODA GİYİM TASARIMI	İZMİR
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	SANAT VE TASARIM FAKÜLTESİ	MODA TASARIM	ANKARA
HALİÇ ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	TEKSTİL VE MODA TASARIMI	İSTANBUL
IŞIK ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	İSTANBUL
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	İSTANBUL
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	İSTANBUL

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	UYGULAMALI BİLİMLER Y.O.	MODA TASARIMI	İSTANBUL
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	İSTANBUL
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	TEKSTİL TEKN. VE TASARIM FAKÜLTESİ	MODA TASARIMI	İSTANBUL
İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR VE TASARIM FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	İZMİR
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİ.	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	TEKSTİL VE MODA TASARIMI	İSTANBUL
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	SANAT VE TASARIM FAKÜLTESİ	TEKSTİL VE MODA TASARIMI	İSTANBUL
OKAN ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	MODA TASARIMI	İSTANBUL
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	TEKSTİL VE MODA TASARIMI	ISPARTA
UŞAK ÜNİVERSTESİ	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	MODA TASARIMI	UŞAK
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ (VAKIF)	GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ	MODA VE TEKSTİL TASARIMI	İSTANBUL

2017-2018 ÖSYM yerleştirme kılavuzuna bakıldığında Türkiye'de lisans düzeyinde moda tasarımı eğitimi veren 27 eğitim kurumu bulunmaktadır. Son 10 yıldır açılan ve kapanan bölümlere bakıldığında ortalama moda tasarımı lisans eğitimi veren bu kadar fakülte bulunduğu tespit edilmektedir. Örneğin 2011-2012 eğitim öğretim yılında yapılan bir araştırmaya bakıldığında 24 üniversitede 26 ayrı bölüm bulunduğu belirlenmiştir (Başaran, 2012: 17). Ortalama her yıl yeni bir iki bölüm açılmakta bir iki bölüm de kapanmaktadır. Bu bölümlerden 17 tanesi yetenek sınavı ile, 9 tanesi de merkezi sınav sistemine göre öğrenci kabul etmektedir. Gazi Üniversitesi moda tasarımı bölümü ise öğrencilerinin yarısını yetenek sınavı diğer yarısını MTOK sistemi ile almaktadır. Bu bölümlerden 15'i vakıf üniversitesine, 12'si devlet üniversitesine bağlıdır. Genellikle moda sektörünün merkezi olarak çoğu bölüm 14 tanesi İstanbul'da bulunmaktadır, 3 tanesi Ankara'da, 2 tanesi İzmir'de ve diğer bölümler de Anadolu'nun diğer şehirlerinde birer tane olmak üzere yayılmışlardır. Bu bölümlerin çoğunluğu olarak 15 tanesi güzel sanatlar fakültesinde, 3 tanesi sanat ve tasarım fakültesinde, 2 tanesi güzel sanatlar ve mimarlık fakültesinde, 2 tanesi güzel sanatlar ve tasarım fakültesinde, 2 tanesi uygulamalı bilimler yüksekokulunda, 3 tanesi mimarlık ve tasarım fakültesinde ve 1 tanesi tekstil teknolojileri ve tasarım fakültesinde bulunmaktadır.

4.1.2. Moda Tasarımı Programında Verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) ve Moda Resmi Dersi İçeriğine Sahip Derslerin Dağılımı

Tablo 4: **Moda Tasarımı Programında Verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) ve Moda Resmi Dersi İçeriğine Sahip (Zorunlu ve Seçmeli) Derslerin Dağılımı**

	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF	4. SINIF	
ÜNİVERSİTELER ve BÖLÜMLER	**ZORUNLU**	**ZORUNLU**	**ZORUNLU**	**ZORUNLU**	**SEÇMELİ**
ANADOLU ÜNİ. Moda Tasarımı Böl.		Moda Resmi I Moda Resmi II			Sanatsal Görselleştirme
ATILIM ÜNİ. Moda ve Tekstil Tasarımı Böl.	Moda Resmi I Moda Resmi II				Artistik Anatomi Moda İllüstrasyonu
BAŞKENT ÜNİ. Moda ve Tekstil Tasarımı Böl.	Moda Resmi I Moda Resmi II		Moda Resmi III		
BEYKENT ÜNİ. Tekstil ve Moda Tasarımı Böl.		Desen Geliştirme I Desen Geliştirme II	Teknik Moda Çizimi		
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİ. Moda ve Tekstil Tasarımı		Moda Tasarımı I Moda Tasarımı II			
ÇUKUROVA ÜNİ. Tekstil ve Moda Tasarımı Böl.		Moda İllüstrasyonu I Moda İllüstrasyonu II			
DOKUZ EYLÜL ÜNİ. Moda Giyim Tas. Böl.		Moda İllüstrasyon I Moda İllüstrasyon II			Moda Grafik ve Sunum Teknikleri
GAZİ ÜNİ. Moda Tasarımı Bölümü		Moda Resmi I Moda Resmi II	Moda Resmi III		
GAZİANTEPÜNİ. Moda ve Tekstil Tas. Böl.			Giysi Tasarımı I Giysi Tasarımı II Moda Tasarım Çizim		
GİRESUN ÜNİ. Moda Tasarımı Bölümü		Moda Resmi I Moda Resmi II	Moda İllüstrasyonu I Moda İllüstrasyonu II		
HALİÇ ÜNİ. Tekstil ve Moda Tas. Böl.	Moda İllüstrasyon I	Bilgisayar Destekli Moda İllüstrasyon			Moda İllüstrasyon II
IŞIK ÜNİ. Moda ve Tekstil Tas. Böl.	Mesleki Temel Tasarım I Mesleki Temel Tasarım II				İllüstrasyon
İST. AREL ÜNİ. Moda ve Tekstil Tasarımı Böl.		Moda İllüstrasyon I Moda İllüstrasyon II			
İST. AYDIN ÜNİ. Moda ve Tekstil Tas. Böl.		Desen Geliştirme I Desen Geliştirme II			
İST. BİLGİ ÜNİ. Moda Tasarımı Bölümü	Canlı Model ve İllüstrasyon Atöl. I				

	Canlı Model ve İllüstrasyon At. II				
İST. GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ Moda ve Tekstil Tas. Böl.	Moda İllüstrasyon I Moda İllüstrasyon II				
İSTANBUL KEMERBURGAZ ÜNİ. Moda ve Tekstil Tas.			Moda İllüstrasyonu		
İST. TEKNİK ÜNİVERSİTESİ Moda Tasarımı Bölümü	Model Drawing I for Fashion Design				
İST. TİCARET ÜNİVERSİTESİ Moda ve Tekstil Tas. Böl.		İllüstrasyon			
İZMİR EKONOMİ ÜNİ. Moda Tasarımı Bölümü		Moda Grafiği Moda Grafiği ve Sunumu			İleri Moda Çizimi İleri Çizim Stüdyosu
MİMAR SİNAN G. S. Ü. Tekstil ve Moda Tas. Böl.		Giysi Tasarımı	Giysi Tasarımı		Moda İllüstrasyonu
NİŞANTAŞI ÜNİ. Tekstil ve Moda Tas. Böl.		Moda İllüstrasyon I			Moda İllüstrasyon II
OKAN ÜNİ. Moda Tasarımı Bölümü		Moda Figürü Çizim Teknikleri			
SELÇUK ÜNİ. Moda Tasarımı Böl.		Moda Resmi I Moda Resmi II	Moda Resmi III		
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİ. Tekstil ve Moda Tasarımı		Artistik Çizim	Moda Resmi ve İllüstrasyonu I		Giysi Anlatım Yöntemleri Moda Çizim Atölyesi Moda Resmi ve İllüstrasyonu
UŞAK ÜNİ. Moda Tasarımı Böl.		Moda İllüstrasyon I Moda İllüstrasyon II	Moda Resmi I Moda Resmi II		
YEDİTEPE ÜNİ. Moda ve Tekstil Tas. Böl.		Modelden Çizim			Moda İllüstrasyonu ve Boyama Teknikleri Stilize Figür

Geniş anlamda sanat eğitimi, güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan okul içindeki ve dışındaki yaratıcı sanatsal eğitimdir. Dar anlamda ise okullardaki ilgili alana ilişkin dersleri kapsamaktadır (Artut, 2010: 3). Moda tasarımı alanı içerisindeki moda resmi dersleri de sanat eğitimi dersi kapsamında değerlendirilmektedir.

Sanat eğitiminde adlandırma günümüz sanat eğitimi içerisinde farklı algı ve yaklaşım biçimleri açısından önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüksek öğretim kurumlarında verilen sanat derslerinin içeriği çoğu kez benzerdir ancak farklı isimlerle ya da tanımlamalarla yürütülmektedir (Artut, 2010: 3). Yapılan doküman araştırmasında Türkiye'de bulunan farklı fakültelerde moda tasarımı eğitimi içerisinde yer alan moda resmi dersinin ya da moda resmi dersinin içerik konularını kapsayan derslerin çok farklı isimlerle ve değişik dönemlerde birbirlerinden farklı müfredatlarla işlendiği belirlenmiştir. Bu tespitler yapılırken sadece dokümanlara bağlı kalınmamış uzman görüşmelerinden de dersler hakkında bilgi alınmıştır. Moda resmi ders içeriğinin tamamının ya da bir kısmının işlendiği tespit edilen dersler; moda resmi, moda illüstrasyonu, illüstrasyon, moda resmi ve illüstrasyonu, teknik moda çizimi, artistik anatomi, moda grafiği, moda grafiği ve sunumu, moda grafik ve sunum teknikleri, giysi tasarımı, moda tasarım çizim, desen geliştirme, canlı model ve illüstrasyon atölyesi, moda tasarımı içim model çizimi, figür çizimi, ileri moda çizimi, ileri çizim stüdyosu, moda illüstrasyonu ve boyama teknikleri, mesleki tasarım, modelden çizim, mesleki temel eğitim, sanatsal illüstrasyon, stilize figür, giysi anlatım yöntemleri, artistik çizim, moda çizim atölyesi, moda figürü çizim teknikleridir. İncelenen moda tasarımı programlarının tümünde moda figürü çizimi, giysi giydirme ve renklendirme tekniklerinden oluşan ana içerik, farklı isimler altındaki dersler içerisinde verilmektedir. Her programda verilen moda resmi dersinin ağırlığı ve içeriği değişmektedir. Moda resmi dersi öncesinde hemen hemen tüm programlarda temel sanat/tasarım eğitimi, modelden çizim gibi temel sanat eğitimi dersleri mutlaka verilmektedir. Buna ilave olarak renk, sanat eğitimi, tasarıma giriş gibi temel teorik derslerle de desteklenmektedir. Temel olarak el ile çizim verildikten ve kavrandıktan sonra bölümlerin hemen hepsinde bilgisayarlı tasarıma geçilmektedir.

4.1.3. Moda Tasarımı Programında Verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) ve Moda Resmi Dersi İçeriğine Sahip Derslerin Dönem Saat Dağılımı

Tablo 5: Moda Tasarımı Programında Verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) ve Moda Resmi Dersi İçeriğine Sahip (Zorunlu) Derslerin Dönem Saat Dağılımı

	1. SINIF				2. SINIF				3. SINIF				4. SINIF				TOPLAM (SAAT)		GENEL TOPLAM (SAAT)
OKUTULAN DÖNEM	1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.				
ÜNİVERSİTELER ve BÖLÜMLER	T	U	T	U	T	U	T	U	T	U	T	U	T	U	T	U	T	U	T+U
ANADOLU ÜNİ. Moda Tas. Böl.					2	2	2	2									4	4	8
ATILIM ÜNİ. Moda ve Teks. Tas. B.	1	2	1	2													2	4	6
BAŞKENT ÜNİ. Moda ve Teks. Tas. B.	2	2	2	2					2	2							6	6	12
BEYKENT ÜNİ. Teks. ve Moda Tas. B.					2	2	2	2	1	2							1	2	10
ÇANKIRI KARATEKİN Ü Moda ve Teks. Tas.					2	2	2	2									4	4	8
ÇUKUROVA ÜNİ. Teks. ve Moda Tas. B.					2	2	2	2									4	4	8
DOKUZ EYLÜL ÜNİ. Moda Giy. Tas. B.					2	2	2	2									4	4	8
GAZİ ÜNİ. Moda Tas. Bölümü					2	2	2	2	2	2							6	6	12
GAZİANTEP ÜNİ. Moda ve Teks. Tas. B.									2	2	3	4					5	6	11
GİRESUN ÜNİ. Moda Tas. Böl.					2	1	3	1	3	1	1	1					8	4	12
HALİÇ ÜNİ. Teks. ve Moda Tas. B.			2	2	2	2											4	4	8
IŞIK ÜNİ. Moda ve Teks. Tas. B.	2	2	2	2															8
İST. AREL ÜNİ. Moda ve Teks. Tas. B.					1	2	1	2									2	4	6
İST. AYDIN ÜNİ. Moda ve Teks Tas. B.					2	4	2	4									4	8	12
İST. BİLGİ ÜNİ. Moda Tas. Böl.	4	0	4	0													8	0	8
İST.GELİŞİM ÜNİ. Moda ve Teks. Tas. B.	2	2	2	2													4	4	8
İST.KEMERBURGAZ ÜNİ. Moda ve Teks. Tas.									2	2							2	2	4
İST. TEKNİK ÜNİ. Moda Tasarımı Böl.	0	2															0	2	2
İST. TİCARET ÜNİ. Moda ve Teks. Tas. B.					2	2											2	2	4
İZMİR EKONOMİ ÜNİ. Moda Tas. B.					0	4	0	6									0	10	10
MİMAR SİNAN G.S.Ü. Teks. ve Moda Tas. B.					2	2	2	2	2	2							6	6	12
NİŞANTAŞI ÜNİ. Teks. ve Moda Tas. B.					0	2											0	2	2
OKAN ÜNİ. Moda Tasarımı Böl.					1	2											1	2	3
SELÇUK ÜNİ. Moda Tasarımı Böl.					2	4	2	4	2	4							6	12	18
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİ. Teks.ve Moda Tas.					0	2			0	2							0	4	4
UŞAK ÜNİ. Moda Tasarımı Böl.					2	2	2	2	2	2	2	2					8	8	16
YEDİTEPE ÜNİ. Moda ve Teks. Tas. B.							2	2									2	2	4

Moda resmi dersinin konularını içeren zorunlu derslerin dönem saat tablosuna bakıldığında moda resmi konularını içeren derslerden toplam en yüksek ders saati ile işlenen dersler Selçuk Üniversitesi ve Uşak Üniversitesi'nde görülmektedir. Bu üniversitelerdeki bölümleri Başkent Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi takip etmektedir. Diğer üniversitelerde de tabloda görüleceği gibi daha azalarak devam etmektedir. Tüm eğitim programları, ders içerikleri ve ders çıktıları incelendiğinde, üniversite ziyaretleri esnasında gözlemlenen eğitim ortamı, sergiler ve yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğu zaman araştırmada ele alınan bu saatlerin başarı ile doğrudan ilişkili olduğu söylenemez. Bu araştırmaya başlandığında moda resminin moda tasarımı programında yeri ve olması gereken idealin belirlenmesi için çalışılmıştır, ancak gidilip yapılan gözlemler, doküman incelemeleri, mezunların durumları, yapılan sergi ve çalışmalar ve daha pek çok karşılaşılan durum göz önünde tutulduğunda birbirinden farklı vizyonlara hatta ekollere sahip olan bu bölümlerin sadece ders isimleri, içerikleri ve saatleri üzerine yapılan karşılaştırma oldukça sığ ve yetersiz kalmaktadır. Dersin başarısını etkileyen pek çok değişken bulunmaktadır. Bunlar okula ilk alınırken gelen öğrencinin yeterliliği, ilgisi, isteği, okulun felsefi eğitim yapısı, okulun donanımı, okulun bulunduğu şehrin moda sektörüyle ilişkisi, öğretim elemanlarının alanındaki yeterliliği, öğretim elamanının vizyonu, öğrencinin alma ve araştırma kapasitesi gibi çok çoğaltılabilecek etkenlerdir. Yapılan dokuman analizleri şunu göstermiştir ki bazı fakülte ve bölümlerde moda resmi dersi birçok meslek dersinin içerisine nüfuz etmiştir ve zaten tasarım dersleri içerisinde yeterince yer verilerek öğrencinin bu ihtiyacı kalmadığı için ayrıca bir moda resmi veya moda illüstrasyonu dersi koymaya ihtiyaç duyulmamıştır; bazı bölümlerde ise daha genel çizim dersleri içerisinde, diğer sanat eğitimi uygulamaları konuları ile birlikte yürütülmektedir.

Tablo 6: **Moda Tasarımı Programında Verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) ve Moda Resmi Dersi İçeriğine Sahip (Seçmeli) Derslerin Dönem Saat Dağılımı**

Okutulan Üniversite ve Bölüm	Seçmeli Dersin Adı	Teorik	Uygulama	Toplam
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ Moda Tasarımı Bölümü	Sanatsal Görselleştirme	2	2	4
ATILIM ÜNİVERSİTESİ Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü	Artistik Anatomi	1	2	6
	Moda İllüstrasyonu	1	2	
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ Moda Giyim Tasarımı Bölümü	Moda Grafik ve Sunum Teknikleri	2	2	4
HALİÇ ÜNİVERSİTESİ Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü	Moda İllüstrasyon II	2	2	4
IŞIK ÜNİVERİSTESİ Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü	İllüstrasyon	3	0	3
İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ Moda Tasarımı Bölümü	İleri Moda Çizimi	2	2	8
	İleri Çizim Stüdyosu	2	2	
MİMAR SİNAN G. S. Ü. Tekstil ve Moda Tas. Böl.	Moda İllüstrasyonu	1	2	3
NİŞANTAŞI ÜNİ. Tekstil ve Moda Tas. Böl.	Moda İllüstrasyon II	0	3	3
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü	Giysi Anlatım Yöntemleri	1	2	9
	Moda Çizim Atölyesi	1	2	
	Moda Resmi ve İllüstrasyonu	1	2	
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü	Moda İllüstrasyonu ve Boyama Teknikleri	3	0	6
	Stilize Figür	3	0	

Moda resmi (illüstrasyonu) dersini dönemler içerisinde bu isimle ya da başka sanat eğitimi dersleriyle veya alan dersleri içerisinde yeterince işleyen bölümler, bir üst seviyeye taşımak için seçmeli moda resmi ve illüstrasyonu temelli dersler programlarına eklemişlerdir. Bazı bölümler de dönemler içerisinde bu dersin yeterince işlenmediğini yeterli verimin alınmadığını düşünerek derslere ilave olarak seçmeli dersler önermişlerdir. Yukarıdaki tabloda bu nedenlerden dolayı moda resmi ders içeriğinin bulunduğu moda resmi ve illüstrasyonu temelli seçmeli dersler dokuman analizi sonucu belirlenerek verilmiştir.

4.1.4. Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersine Kaynaklık Eden Sanat Eğitimi Dersleri

Temel sanat/tasarım eğitimi dersi moda resmi dersine kaynaklık eden başlıca sanat eğitimi derslerinden birisidir. Temel sanat eğitimi deneyseldir, bir sistem olarak düşünebilmeyi ve düşünce ürünlerini yansıtmayı amaçlamaktadır (Gökaydın, 1990: 5). Temel sanat eğitimi dersi bireyin temel artistik eğitimidir (Atalayer, 1994b: 79). Tasarım eğitiminin ilk yılı riskli, stresli ve önemli bir yıldır. Öğrenciye verilen temel tasarım öğe ve ilkelerinin gelecek tasarım kariyerlerinde çok önemli bir rol oynadığının bilincinde olmak gerekmektedir (Öztuna, 2007: 9). Aydoğan (2018: 24) temel sanat eğitimini şöyle tanımlamıştır: "*Temel sanat eğitimi, bireyin beyinsel güçlerini tümüyle ele alarak geliştirirken bakmayı, bakarken görmeyi, algılama ve sezinleme ile birlikte arama, sorma araştırma yapmayı, denemeyi, düşünmeyi, alanı ile ilgili görsel, sessel ve teorik veriler toplamayı, farklı çizim, boyama, iki ve üç boyutlu düzenleme teknikleriyle uygulama ve sunum yapabilmeyi öğretir*". Ezberciliğe dayalı bir eğitim sisteminden gelen öğrenci, neredeyse sadece yolda düşmemek için görme yetisini kullanmaya indirgenmiş olarak gelmekte, sorgulama ve irdeleme yeteneklerini unutmuş bir biçimde üniversiteye başlamaktadır. Halbuki unutmuş olduğu görme duyusu, nesneleri, doğayı ve biçimleri algılamasının ve yorumlamasının ilk şartını oluşturmaktadır. Öğrencilerin kendilerinde var olan ancak kullanmayı unuttukları görsel duyularını tekrar kazanmaları ve tasarımda kullanmaları beklenmektedir (Denel, 1981: 3).

Uzman 3: "*Giysiye walking-art diyorum, yürüyen sanat*" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Giysi tasarımı temeli sanat eğitimine dayanan bir eğitim biçimidir. Temel sanat/tasarım eğitimi, figür çizimi (desen) ve moda resmi bu eğitimin oturduğu üç ana ayağı oluşturmaktadır. Temel sanat/tasarım eğitimi ve desen moda resmi dersinin en temel dayanaklarıdır.

Temel sanat eğitimi ve öğretimi teknik bir eğitim değil; tekniği ve ürünleri denetleyerek, insanileştirip estetik değerlerle tinselleştirme sürecidir. Bu süreçte, görsel algı, düşünce, estetik canlandırma ve simülasyonun zihinsel yapılaşması, buluş, esinlenme ve yaratıcılık süreci, el, göz, beyin koordinasyonunun geliştirilmesi ile düş, hayal ve sezgi güçlerinin etkinleştirilmesi eğitimi verilmektedir (Atalayer,

1994b: 77). Tekstil ve moda tasarımı öğrencisine form, biçim, stilize, silüet, artistik çizim, deforme, tasarım ilkeleri, tasarım yöntemleri kompozisyon gibi temel kavramlar teorik ve uygulamalı olarak çok iyi öğretilmelidir (Aydoğan, 2018: 29). Öğrenciye sanat eğitimsiz bir tekniki meslek eğitimi verilemez. Tek başına teknik eğitim aksak kalır, estetikten, yaratıcılıktan ve insanileşmekten uzaklaşır.

Kökleri ve felsefi alt yapısı 19. yüzyıla uzanan temel sanat/tasarım eğitimi, 20. yüzyılda Bauhaus ekolüyle yaşama geçerek kurumsallaşmış, günümüze dek sürekli güncellenerek, sanat ve tasarım programlarının içerisinde önemli bir süreç olarak yer almıştır (Güler, 2012: 114).

Tüm görsel sanatlar eğitiminin temelinde resim eğitimi olduğunu belirtmektedir Uzman 7: "*…şunu rahatlıkla söylemeliyim. Güzel sanatlar eğitiminde görsel sanatların temelini oluşturan resim eğitimi çok önemli bir yer tutar…en basit bir sembolik tanımlamayla resim şemsiyedir. Onun altındaki diğer tekstil, iç mimari, endüstri tasarımı, görsel iletişim ve heykel gibi alanlar onun altında bir takım korumaya alınmış ürünler gibidir…resimden çok beslenir…Resim estetiğinden, sanat tarihinden, felsefeden*…" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Uzman 7 moda tasarımı bölümünde işledikleri temel tasarım eğitimi ile mesleki temel tasarım eğitiminin koordineli ve ilişkili olduğunu belirttikten sonra temel tasarım dersinin sürecinde dikkate değer çok önemli bilgiler aktarmaktadır: "*Temel Tasarım dersi bir de Mesleki Temel Tasarım adı altında bir ders (moda resmi bu derste işleniyor) iki dersin sorumluluğu da bende. Onu da şöyle açıklayım…temel tasarım çalışmaları temel tasarım dersi içinde yapılan çalışmaların diğer dersle çok koordineli çok besleyen konular olduğunu düşünüyorum…çizgi ile başlıyoruz. Çizgi, leke, doku, strüktür kavramları üzerinde duruyoruz. Ve her birisi için en azından ikişer tane çok ciddi alternatifleri ile proje üretiyoruz. İlk sömestrde temel tasarım dersinden 7 tane proje yaptık. Hiç renk yok. Rengi temel tasarımın ikinci sömestrine bırakıyoruz. Çünkü renk daha geniş zaman isteyen bir konu…renge bütünüyle bir sömestre ayırıyoruz. Orda da aynı şekilde rengin içinde oluşan sorunsalları problemleri çözüme ulaştırabilecek öğrenci ile yine 6-7 tane proje üretiyoruz…Bizim denetimimizde kendi özgür tercihleriyle götürüyor…Geleneksel sulu boya tekniğini*

gösteriyorum. Sulu boyayla ilgili yapılmış master çalışmalarımı gösteriyorum…bizim mesleğimize yönelik bir tercih edilen malzeme olan ekoline geçiyoruz. Ekolin malzemesinin kolaylıklarını anlatıyorum. Kimyasal yapısından bahsediyorum ve ekolinle ilgili demolar yaptırıyorum. Bunları yaptırırken önlerine muhakkak bir model koyuyorum, yani gerçeği araştırması ile yola çıkıyorlar. Bu en basitinden bir elma da olabilir ya da daha karmaşık bir nesne ya da obje de olabilir. Bu çalışmalar en son sömestr yani geçtiğimiz sömestr sonuna doğru çiçek etütleriyle tamamlandı. Değişik farklı mevsim çiçeklerden, canlı çiçekler bunlar suyun içine konuluyor ve onlardan çiçeğin bir geometrisini üzerindeki karakteristik özelliklerini, yaprak kıvrımına sapına kadar her şeyi bir arada çok doğru bir şekilde gözlem yapmasını bekliyoruz, sonra da bunu bir şekilde ekolin malzemesi ile nasıl renklendireceği konusunda çalışmalara başlatıyoruz. Bende çalışıyorum öğrencinin yaptığı çalışmaların içindeyim. Dolayısıyla sürekli onlara demo yaparak onların yaptığı işler üzerine değerlendirmeler yapıyorum" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). "*…temel sanat eğitimi aldığı için renk bilgisi oluyor, rengi nasıl kullanacaklarını biliyorlar*" (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

Uzman 22 moda tasarımı bölümü için temel sanat eğitiminin çok önemli olduğunu ve alanın ihtiyaçlarının karşılanacağı bir eğitim olması gerektiğini söylemektedir: "*İlk yıl temel sanat eğitimi alır…bölümlerine uygun temel sanat eğitimi…moda tasarımı, moda resmi alan öğrencilere kumaş tasarımı, kumaş deseni tasarımı yaptırıyordum. Renk bilgilerini verirken moda resmine faydalı olacak şekilde renk bilgileri veriyordum. İnsanı giydirecek…Renk estetiğini, biçim estetiğini veriyordum. Ondan sonra insanın vücuduna göre nasıl giydirilmesi gerektiğini, tamamen temel tasarım derslerinde doku, kumaş deseni…ilk yıllarda bunlar çok önemli…yaratıcılık tarz oluşturmak, farklılık yaratmak çok önemli*" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017). Temel sanat eğitiminin moda resmine temel dayanak olduğunu Uzman 18 vurgulamaktadır: "*Temel sanat eğitimi içinde çizgi vardır, doku vardır, koyu vardır, ışık gölge vardır. Bunlar nedir? Bir giysinin üzerine düşen her şeydir. Şu an üzerinizde açık koyu var, ışık gölge var, çizgi var, renk var. Bunların ana hatlarını temel sanat eğitiminde alır. Kavrar. Ondan sonra moda resmine geçer…programa baktığınızda portre çizimi diyor. Ben çizgiyi vermedikten*

sonra portreyi nasıl çizdireyim. İnsan vücudu diyor, nasıl çizdireyim…temel sanat eğitiminin olması şart diyorum. Ders saatlerinin biraz daha fazlalaşmasıyla…" (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Uzman 15 birinci sınıfta alınan temel sanat eğitimi derslerinin faydalarını belirlemektedir: "*İkinci sınıfın birinci döneminde karşılaşıyor bu tür mesleki derslerle. O araya kadar her türlü boyama ve teknik konusunda fikir sahibi oluyor…Dolayısıyla bu süreçlerde yeni alanları besliyor. Dersi de bunlar geliştiriyor. Bir tuğla, bir tuğla üstüne konuluyor. Eğer sulu boya yapmasını biliyorsa, guaj boya kullanmasını biliyorsa, fırça numaraları hakkında bilgi sahibi ise, 2B ile 8B, 6B arasındaki farkı biliyorsa, veya bir kaligrafi üzerine kullanılan özel yazım üzerine kullanılan fırçalarla, sincap kuyruğu fırçasını, ya da akrilik fırçasını diğer fırçadan ayırabiliyorsa artık bir şeyleri öğrenmiştir. Toolları kullanmayı biliyordur, istediği malzemeyi de isterse karıştırarak, isterse tek yönlü kullanabilir. Tamamen kişinin yapısına kalmıştır*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2015).

Moda tasarımı eğitiminde hem tasarım eğitimine hem de moda resim dersine en önemli dayanağı sunan sanat eğitimi derslerinden bir tanesi de desendir. Türk resim sanatının en önemli isimlerinden birisi olan Nurullah Berk (1964: 81), desenin resim sanatının temeli olduğunu, resim öğreniminin desen çizmekle başladığını vurgulamaktadır. Renk, ışık-gölge, genel yapı, kompozisyon bu temel üzerine kurulmaktadır. Desen sistemi bozuk bir resim ne kadar güzel renklendirilip bezense de desteksiz ve sağlam bir temelden yoksundur. Plastik sanatlar kadar diğer süsleme sanatları ve tasarımda da her tasarı desenle başlamaktadır. Her sanat çabasının başlangıcı çizgidir, desendir. Kendi tasarım duygusunu özgünleştirebilmek için iki boyutlu tasarım, üç boyutlu tasarım, renk, canlı ve cansız modelden desen gibi temel tasarımın uygulamaları, öğrencilerin yaratıcı düşünce geliştirmelerine katkıda bulunacaktır (Öztuna, 2007: 11). İnsan formu çizmek, karşılaşılabilecek en zengin ve eksiksiz deneyimlerden birisidir. Figürü öğrenmenin temel yaklaşımı canlı modelden çalışılan anatomik formlardır. Artistik temelli alıştırmalar ve modelle yapılan akademik çalışmalarla, çevremizde gördüğümüz farklı beden, biçim, jest ve ruh hallerindeki tüm insanları gündelik yaşamları içerisinde tasvir etmek, hızlı eskizler

çizme alışkanlığı kazanmak çok önemlidir (Civardi, 2014a: 3).

Canlı modelden çizim panzehir gibidir. Canlı modelden çalışırken modelle baş başa ve yalnızsınızdır. Pek çok çizerin mesleği seçmelerinin sebebi ya da sonucudur. İş birliği ile yapılamaz ve günlerce çalışmak gerekmektedir. Çabalarınız takdir edilmese bile yeteneğinizin gelişimi ile çabalarınızın sonucunu alırsınız. Her yerde sık sık canlı modelden çizimler yapmalısınız. Hiçbir çalışma canlı modelden sıkı bir çalışmanın yerine geçemez. Çalışmaların kademeli ve temel gelişiminin ardında çok çalışma gibi bir bedel yatmaktadır (Williams, 2002: 24). Tekstil ve moda tasarımı eğitiminin temelini temel sanat eğitimi, desen ve moda resmi (illüstrasyonu) dersleri oluşturmaktadır, kendi disiplinsel yapılarına karşın birbirleri arasında bağlantıları olan derslerdir. Tüm bu derslerin çizim anlamında temelini desen dersi oluşturmaktadır. Degas'a göre: "*Desen biçim değildir, biçimi görme yoludur*" (Aydoğan, 2018: 29).

Moda resmi eğitiminden önce öğrencinin, "*…alt yapısında deseni ve anatomiyi almış olmasını bekliyoruz…*" (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Uzman 12 figür derslerinde canlı modelden çalıştıklarını aktarmaktadır: "*Canlı figür üzerinde, bire bir, bizim altın oran da dediğimiz normal boyutlarında çizim yapıyorlar*" (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017).

Uzman 16 desen dersinin figürü stilize etmedeki verdiği temelden bahsetmektedir: "*Desen evet, birebir bir modelden bakarak çalışma…anatomi bilen birisinin girmesi şart…insan vücudu ile uğraşıyorsunuz. İnsan vücudu mecburen anatomi bilmesi lazım kemik yapısını bilmesi lazım, kas yapısını bilmesi lazım ki onun üzerine stilize bir şeyler yapabilsin. Anatomiyi bilmeden stilize yaptığınız zaman çok ucube şeyler de çıkabiliyor. Ya da estetik olmuyor yapılan çalışmalar*" (Uzman 16 ile kişisel iletişim: 25 Mayıs 2017). "*Gördüğü bir şeyi gerçek oranlarda resmetmesi temel olan şey…bedeni çok iyi tanıması gerekiyor. Anatomik olarak…tekstil materyali ile çalışacağı için malzemeleri; onların tuşesini, dokunuşunu, göze verdiği hissi çok iyi bilmesi gerekiyor*" (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat, 2017).

Moda tasarımı için figür çizimi, en temel derslerden birisidir, figür üzerinde kıyafetin duruşunu da öğrendiklerini, Uzman 1 şu sözlerle ifade etmektedir: "*Figür çizimi dersinin içerisinde moda tasarımı olduğu için öğrenciler ilk önce figür çizmeyi öğreniyor. Figür çizimi sadece figüre dayalı bir çizim değil aslında, görmeye, algılamaya, kıyafeti algılamaya yönelik bir ders. Figür çizmeyi öğrenirken üzerine nasıl kıyafet giydirmesi gerektiğini de öğrenmiş oluyor*" Uzman 1 ile kişisel iletişim, 1 Şubat 2017). Figür çizimi moda resmine zemin hazırlamaktadır. Uzman 8 figür çiziminde başarılı olamayan öğrencinin moda resmi almaması gerektiğinin altını çizmektedir: "*Bazı derslerde…ön koşul olması gerekiyor...modelden çizim (figür çizimi) dersini geçemeyen bir çocuk…İllüstrasyon niye alsın…almaması daha sağlıklı ama…İdeal olan maalesef olmuyor*" (Uzman 8 ile kişisel iletişim: 9 Şubat 2017).

Uzman 7 mesleki temel tasarım eğitiminde verdiği desen dersini aktarmaktadır: "*Mesleki temel eğitim dersi işin desen kaynağı…çizginin lekenin ve dokunun desen tanımlaması içinde daha bilinçli, daha akılcı, daha yaratıcı nasıl kullanılabileceğini tanımlıyor. İlk başta çok bildik basit obje çizimleri ile başlıyoruz. Bu obje çizimlerini yavaş yavaş geliştirerek daha karmaşık objelere dönüştürüyoruz. Bu çizimleri yaparken nedeni niçinini sorguluyoruz. O desenin daha kaliteli olması için daha özgün olması için ne yapmamız gerektiğini irdeliyoruz. Sonra farklı malzemeleri kullanmaya başlıyoruz. İşi kurşun kalemle başlatıp, füzen ve kuru pastelle devam ettirirken, birden sulu boyaya geçiyoruz*." (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Uzman 21 temel sanat eğitimi ve desen dersinin moda resmine kuvvetli bir dayanak oluşturduğunu derste gördüğü durumdan yola çıkarak vurgulamaktadır: "*Burada temel tasarım dersinde almış olduğu bilgiyi, desen dersinde almış olduğu anatomi bilgisini, kalıp bilgisini, bilecek ki burada tasarım yapabilecek…Bütün öğrenciler birinci sınıfta temel tasarım dersini ve desen dersini alıyorlar. Bazı yapıları orada çok iyi alarak, hazır geliyorlar…denge, kontrast, birlikti, orandı, kompozisyondu hepsini temel tasarım dersinde alıyor. Desen dersinde de anatomiyi alıyor…bu hazır bulunuşlulukları hazır olduğundan çok rahatız. Elleri hem desen*

hem temel tasarım dersinde açılmış oluyor. Moda resmi dersine onlar bir alt yapı sağlıyor. Onların temel tasarımda renk bilgilerini öğrenmiş olarak gelmeleri, kontrastları bilmeleri, burada çok güzel uyguluyorlar. Bilinçli olarak yapmasalar bile bilinçaltında öğrendikleri için çok rahat, hiçbir zorluk çekmeden buraya taşıyorlar" (Uzman 21 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Uzman 8 moda tasarımı eğitimi alan öğrencilere yeni araştırma biçimleri sunan yüzey tasarımı dersinden bahsetmektedir: "*Yüzey tasarımı dersi. Aslında hem tekstilcileri hem modacıları ilgilendiren bir ders…Etrafımızda doğal olarak ya da yapay olarak bulunan her türlü yüzeyi fark etmemizi sağlıyor. Ve o fark ettiğimiz yüzeylerden etkilenerek kendi oluşturduğumuz yüzeylere varıyoruz. Bu esnada farklı malzemeler kullanıp o malzemeleri alışık olduklarının dışında bir hale getirmeye çalışıyoruz...kimi zaman kâğıdın üstüne başka bir şey yapıştırıyoruz ya da kağıtları kesiyoruz, kolaj yapıyoruz veya strüktür yapıyoruz. Kâğıdı rölyef gibi bir yapıya kavuşturuyoruz. Yüzeyden en fazla iki santim yükselterek…yüzeyler elde ediyoruz. Bunları belli bir sisteme göre yapıyoruz. Siyah beyazla başlıyoruz. Sonra renklendiriyoruz, öyle bir yöntemle…çok faydası olduğunu düşünüyorum…ne gelişiyor çocuklarda. Farkındalıkları artıyor. Etraflarına daha iyi bakıyorlar. Çevrelerinde gördükleri dikine, yatay ya da diagonal her türlü çizgiden kendi sonuçlarına varabilecek duruma geliyorlar. Bir şeyleri değiştirip kendilerine ait hale getirebiliyorlar*" (Uzman 8 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Uzman 4 birinci sınıfta alınan temel sanat eğitimi derslerinin ardından tasarıma geçmeden önce buluş kompozisyon dersinin de tasarıma olumlu etkilerinden bahsetmektedir: "*Bizde spesifik buluş kompozisyonu vardır. Diğer fakültelerde olmayan. Buluş kompozisyonu dersinde öğrenciler ellerine aldıkları bir sarımsakla bir proje yapmayı öğrenirler. Bir soğan kabuğunu karşılarına koyduklarında ondan kreatif dokular, koleksiyonlar, resimler yapmayı öğrenirler. Bu ders farklı birçok dersin besleyebileceği ve beslenmesi gereken bir derstir. O yüzden birinci ve ikinci sınıfta temel dersleri alması, bir takım tasarım derslerine girmiş olması arkasından bu dersi almasında fayda var*" (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Bazı pratik çalışmalar ve eğitim sonucunda yaratıcı yetenekler gelişme göstermektedir. Yaratıcılığın en önemli özelliği olan eğitilebilirliğinin yanında öğrenildikten sonra bir beceri halini alarak unutulmaması da çok önemlidir (Odabaşı, 2002: 19). Tasarımın alt yapısını oluşturan görsel dili öğrenmek, bir ya da birkaç yılda değil, tüm kariyeri boyunca sürekli öğrenmeye devam edeceği bir süreçtir. Hayatın getirdiklerine, hedef kitlenin değişimine ve durmak bilmeyen görsel oluşum ve yeniliklere, çağa ayak uydurabilmek için tasarım eğitimi bitmez bir devingenlik içerisinde sürüp gitmektedir (Öztuna, 2007: 10). Etkili ve yeterli bir sanat eğitimi yeterli bir programın geliştirilmesi kadar, sanat eğitimcilerinin de gereken bilgi ve anlayış ile donatılmış olmaları gerekmektedir (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 19).

4.2. Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Görüşlerine Yönelik Bulgular (2. Alt Problem)

İkinci alt problemi oluşturan bu bölümde araştırmanın amacını oluşturan temel probleme cevap veren en önemli bulgular bulunmaktadır. Moda tasarımı programları içerisinde moda resmi ya da moda resmi dersinin içeriğini muhteva eden derslerin öğretimini sürdüren bu alanda profesyonelleşmiş öğretim elemanları ile yapılan yüz yüze görüşmede bu programa öğrenci alım sınavına yönelik, moda resmi dersinin önemine yönelik, öğrenci beklentilerine yönelik, öğrenciye kazandırmak istedikleri öncelikli davranışlara ve dersi uygulama tecrübelerine, özel geliştirmiş oldukları yöntem ve tekniklere, yurtdışındaki eğitime, üzerinde durulması gereken en önemli konulara, derste faydalanılan kaynaklara, moda trendlerine ve değerlendirme yöntemlerine yönelik bilgi alınmıştır. Burada bahsedilen her konu bir temayı oluşturmaktadır. Yapılan nitel çözümlemede her temanın alt kategorileri bulunarak bu görüşler betimsel ve içerik analizi yöntemiyle, derlenen bu bilgilerin kalıcı olup başka araştırmalarda ya da bu dersin işlenişinde faydalı olması açısından doğrudan görüşlere yer veren bir bakış açısıyla sunulmuştur.

4.2.1. Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Kişisel Bilgilerine Yönelik Bulgular

Tablo 7: **Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Eğitim Bilgilerine Yönelik Bulgular**

ARAŞTIRMAYA KATILAN UZMAN ÖĞRETİM ELEMANI EĞİTİM DURUMU			
	LİSANS	**YÜKSEK LİSANS**	**DOKTORA (SANATTA YETERLİLİK)**
UZMAN 1	Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim İş Öğretmenliği 2010	Necmettin Erbakan Üniversitesi Resim İş Öğretmenliği 2013	Necmettin Erbakan Üniversitesi Resim İş Öğretmenliği 2016
UZMAN 2	Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Resim Bölümü (Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi) 1981	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1992	Selçuk Üniversitesi Sanat Tarihi Selçuk Üniversitesi Resim İş Öğretmenliği 2006
UZMAN 3	İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Sanatları Bölümü (Mimar Sinan Güzel S. Üniversitesi) 1968 yüksek lisans derecesi ile	İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Sanatları Bölümü (Mimar Sinan Güzel S. Üniversitesi) 1968 yüksek lisans derecesi ile	İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Sanatları Bölümü (Mimar Sinan Güzel S. Üniversitesi) 1978
UZMAN 4	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Tasarımı 2001	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı2005	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı2010
UZMAN 5	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Tasarımı	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı2008	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı2017
UZMAN 6	Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Resim Bölümü1990	Central Saint Martins Collage of Art & Design in London Fashion Folio Foundation Course1992-1993	
UZMAN 7	İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Sanatları Bölümü (Mimar Sinan Güzel S. Üniversitesi) 1978	İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Sanatları Bölümü (Mimar Sinan Güzel S. Üniversitesi)	İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Sanatları Bölümü (Mimar Sinan Güzel S. Üniversitesi)
UZMAN 8	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Tasarımı 1986	Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Tasarım 1989	
UZMAN 9	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Tasarımı 1998	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı2010	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı2015
UZMAN 10	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Tasarımı 1988	Haliç Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı 2015	
UZMAN 11	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Tasarımı 2004	Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Tasarım 2010	
UZMAN 12	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Tasarımı 2001	Haliç Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı 2009	Haliç Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı 2015

UZMAN 13	Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Resim Bölümü	Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı 2005	Süleyman Demirel Üniversitesi (devam ediyor)
UZMAN 14	Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Çizgi Film Animasyon		
UZMAN 15	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tiyatro Anasanat Dalı Sahne Tasarım 1990	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tiyatro AnabilimDalı1995	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tiyatro AnabilimDalı2001
UZMAN 16	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Bölümü 2001	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanatdalı 2006	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanatdalı (devam ediyor)
UZMAN 17	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü 1992	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanatdalı 1995	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanatdalı 2010
UZMAN 18	Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Resim Bölümü (Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi) 1980		
UZMAN 19	Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Resim Bölümü (Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi) 1978	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Süsleme Sanatları 1989 (Moda Tasarımı Eğitimi İngiltere 6 ay)	
UZMAN 20	Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Resim Bölümü (Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi) 1973	(Academia Della Moda Italy 3 yıl)	
UZMAN 21	Gazi Üniversitesi Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Resim Bölümü 1997	Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Bölümü 2003	Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim iş Eğitimi (devam ediyor)
UZMAN 22	Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Resim Bölümü (Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi) 1985	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Resim Eğitimi (devam ediyor)	
UZMAN 23	University of Ulster, Belfast, Fashion and Textile Design 1999	MA European Fashion Design, Southampton, UK 2001 MA Illustration, Hertfordshire, UK 2006	

Moda tasarım programlarında eğitim veren 23 uzmanla görüşme yapılmıştır. Her bir görüşme bir saat ile bir buçuk saat arası sürmüş, bu süreçte görüşülen alan uzmanı, öğretim elemanlarından oldukça değerli bilgiler ve görüşler alınmıştır. Verilerin düzenlendiği bu tablo uzmanların verdiği eğitim bilgilerine göre hazırlanmıştır. Uzmanların İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisinden, Ankara

Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okuluna, resim bölümünden, tekstil tasarımına, çizgi film animasyona dek farklı üniversite ve bölümlerden mezun oldukları görülmektedir. Uzmanların büyük çoğunluğu lisansüstü eğitimlerini tamamlamıştır. Yurtdışında eğitim alan uzmanlar olduğu gibi görüşülen uzmanlardan bir tanesi de yurtdışından bir Türk üniversitesine gelen bir öğretim elemanıdır.

Tablo 8: **Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Görev Yeri, Hizmet Yılı ve Akademik Unvan Bilgilerine Yönelik Bulgular**

ARAŞTIRMAYA KATILAN UZMAN ÖĞRETİM ELEMANI GÖREV YERİ, EĞİTİM ALANINDAKİ HİZMET YILI ve AKADEMİK ÜNVANI			
	GÖREV YERİ	EĞİTİM ALAN. HİZMET YILI	AKADEMİK ÜNVANI
UZMAN 1	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Güzel Sanatlar Fak.	5 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 2	Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	38 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 3	Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	46 yıl	Profesör
UZMAN 4	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	16 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 5	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	14 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 6	İstanbul Bilgi Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	16 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 7	Işık Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	18 yıl	Doktor Öğretim Üyesi (yarı zamanlı)
UZMAN 8	İstanbul Ticaret Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	16 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 9	İstanbul Ticaret Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	11 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 10	İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	20 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 11	Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	3 yıl	Öğretim Görevlisi (yarı zamanlı)
UZMAN 12	Beykent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	11 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 13	Anadolu Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	17 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 14	Anadolu Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	5 yıl	Öğretim Görevlisi (yarı zamanlı)
UZMAN 15	İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi	13 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 16	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	16 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 17	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	24 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 18	Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi	38 yıl	Öğretim Görevlisi (yarı zamanlı)
UZMAN 19	Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi	40 yıl	Öğretim Görevlisi (yarı zamanlı)

UZMAN 20	Atılım Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi	45 yıl	Doktor Öğretim Üyesi
UZMAN 21	Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi	20 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 22	Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	32 yıl	Öğretim Görevlisi
UZMAN 23	İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi	14 yıl	Öğretim Görevlisi

ARAŞTIRMAYA KATILAN UZMAN ÖĞRETİM ELEMANI ÜNİVERSİTE DIŞI İŞ DENEYİMİ, MODA RESMİ TECRÜBESİ ve VERDİĞİ DİĞER DERSLER

	ÜNİVERSİTE DIŞI İŞ DENEYİMİ	MODA RESMİ TECRÜBESİ	VERDİĞİ DİĞER DERSLER
UZMAN 1	Yok	2 yıl	Figür Çizimi, Resim Atölye, Anasanat Resim Atölye Dersleri, Desen, Deneysel Resim, Baskı vs
UZMAN 2	Milli Eğitim Bakanlığı Meslek Liseleri (Orta Öğrenim)	38 yıl	Temel Sanat Eğitimi, Desen, Resim Atölye, Nakış Desen Çizimi, Moda Tarihi, Dokuma, Aksesuar, Ev Eşyası Tasarımı vs
UZMAN 3	Devlet Tiyatroları sahne dekorları, grafik tasarımlar, vitrin dekorları, fuar pavyon düzenleme ve dekorları, vitray ve bakır pano uygulamaları, gazete ve dergi karikatürleri, çizgi roman çalışmaları, pano baskı uygulamaları ve resim çalışmaları	50 yıl	Baskı, Baskı Tasarımı ve tasarıma dayalı farklı dersler
UZMAN 4	Tekstil firmalarına danışmanlık		Giysi Tasarımına Giriş, Giysi Projelendirme, Diploma Projesi, Sanatsal Tekstil vs
UZMAN 5	Tasarım firmasında tasarımcı, televizyon kanalında kostüm sorumlusu		Sanatsal Tekstil, Giysi Tasarımı ağırlıklı tüm dersler
UZMAN 6	Kendi moda evinde tasarım, toptan satım, kişiye özel abiye	8 yıl	Nakış Desenleme, Bebek Moda Tasarımı, Giysi Tasarımı vs
UZMAN 7	Resim, grafik, çocuk kitapları illüstrasyonu, yayınevinde art direktörlük		Lifetubing, Çağdaş Sanat ve Tekstil, Tekstil Sanatları, Lif Sanatı, Temel Tasarım, Mesleki Temel Tasarım, Temel Sanat Eğitimi vs
UZMAN 8	Baskı dokuma kumaş koleksiyon tasarımcısı, üretim planlama, müşteri temsilcisi, ARGE tasarımcı, Sümerbank tasarımcı, üretim sorumlusu	3 yıl	Baskı Tasarımı, Bilgisayar Destekli Tasarım, Temel Sanat Eğitimi, Modelden Çizim (Figür Çizimi), Yüzeysel Yüzey Tasarımı, Buluş Kompozisyon, Mezuniyet Projesi vs
UZMAN 9	Beymen, Özel Koleksiyon, aile şirketi		Proje Dersleri, Bitirme Projesi vs
UZMAN 10	Özel eğitim kurumunda tasarım eğitmenliği, İngiltere ve Kıbrıs'ta tasarım danışmanı, tasarımcı	29 yıl	Bitirme Projesi Kostüm Tarihi, Tasarım içerikli dersler, tekstil vs

UZMAN 11	Uluslararası özel bir şirkette tasarımcı, yurtdışına yönelik portfolyo hazırlama eğitimi ve danışmanlığı	3 yıl	Portfolyo hazırlama
UZMAN 12	Freelance tasarım, Renault Volkswagen servis elemanı kıyafet tasarımları	2 yıl	Baskı, Örme, Desen Geliştirme, Bilgisayar Destekli Tekstil Tasarımı vs
UZMAN 13	Yok	17 yıl	Proje, Giysi Tasarımı, Figür Çizimi, Anatomi, Deneysel Tasarım, Moda Tarihi, Proje ve Tasarım Dersleri ve Desen Form Çizimi ile ilgili dersler
UZMAN 14	LCW İllüstratör, kitap resimleme, oyuncak firması, puzzle resimleme, karakter tasarımcısı, tişört baskı tasarımı, kendi atölyesinde özel ders veriyor	4 yıl	Çizim Geliştirme, İmgesel Resim, Figür Çizimi
UZMAN 15	Özel sektör, yerel yönetimler, yurtdışı	10 yıl	İleri Çizim Teknikleri, Çizim Dersleri, Sanat ve Tasarım Dersleri, Stüdyo Dersleri, Koleksiyon, Tasarım dersleri
UZMAN 16	Freelance koleksiyon hazırladı	5 yıl	Tasarım, Koleksiyon Hazırlama, Deri Ürünleri Tasarımı, Çağdaş Tekstil Sanatı, Tez Danışmanlığı, Proje vs
UZMAN 17	Tekstil firmasında tasarımcı, sanayi ile ortak proje, sektör danışmanlıkları	21 yıl	Temel Kalıp Bilgisi, Tasarım Dersleri, Proje Dersleri, Moda Giyim Tasarım, Deri Tasarım, Deneysel Tekstil, Tasarım Stüdyo, Bilgisayar Destekli Kalıp, Bilgisayar Destekli Tasarım, Koleksiyon Hazırlama, Drapaj vs
UZMAN 18	Milli Eğitim Bakanlığı Kız Meslek Liseleri, Kız Meslek Liseleri Program Geliştirme, Ankara Olgunlaşma Enstitüsü, Atölye Şefliği, AB Projeleri	30 yıl	Teknik Çizim, Teknik Resim, tüm branş dersleri
UZMAN 19	Milli Eğitim Bakanlığı Kız Meslek Liseleri, Olgunlaşma Enstitüleri, Atölye Şefliği, Tekstil Tasarımcısı, Türkiye'de öğretmenlerin eğitim programlarının yapımında	40 yıl	Tasarımla ilgili her tür ders, Kalıp, Kumaş Yüzeyleri, Anadolu Giysileri, Teknik Çizim, Renk Teorisi, Koleksiyon ve Üretim Takibi, Tasarım Geliştirme, Trend Analizi vs
UZMAN 20	Özel Sektörde Butiğe Model Tasarımları, Milli Eğitim Bakanlığı Kız Meslek Liseleri, Ankara Olgunlaşma Enstitüsü, Kız Sanat Eğitim Okulu, Atölye Şefliği, Tasarımcılık, Özel Ders, Özel Kursta Eğitmenlik, Firma Sahiplerine Koçluk, Belgesel Kostümleri, Kitap Hazırlama vs	45 yıl	40 Yama 40 Parça, İllüstrasyon, Proje, Artistik Çizim, Moda Tarihi, Tekstil, Kostüm Tasarımı vs

UZMAN 21	Yok	15 yıl	Görsel Algı, Teorik Sanat Dersleri, Aksesuar Tasarımı, Temel Tasarım, Sanat etkinlikleri İzleme, Sanat ve Tasarımla ilgili dersler
UZMAN 22	Milli Eğitim Bakanlığı Kız Meslek Liseleri	13 yıl	Temel Tasarım, Temel Sanat Eğitimi, Desen, İnsan Figürü, Nakış Desen Dersi vs
UZMAN 23	Mod'Art International, Fransa, Shangay Üniversitesi Çin, Moda Tasarım Kursu kurulması Transurban Arts Academy Belfast, Moda Tasarım Kursu Koordinatörü	26 yıl	Moda Tasarım Stüdyosu, Moda Grafiği, Kurumsal Kıyafet ve Üniforma Tasarımı, İleri Moda Çizimi, İleri Teknik Resim dersi vs

Yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilere göre uzmanların şu an görev yapmakta oldukları birim, eğitim alanındaki hizmet yılı, unvanı, daha çalıştığı kurumlar farklı iş deneyimleri, görev aldıkları kurumlarda yürüttükleri diğer dersler ve moda resmi dersini kaç yıldır yürütmekte oldukları tespit edilerek düzenlenmiş ve tablolaştırılarak sunulmuştur. Görüşülen uzmanların en fazla çeşitlilikte olabilmesi için farklı üniversitelerden uzmanlarla iletişim kurulmuştur. Uzmanların eğitim alanındaki deneyimlerine bakıldığında 46 yıl, 45 yıl, 40 yıl, 38 yıl 2 uzman ve 32 yıl gibi tecrübeli oldukça yüksek moda tasarımı eğitiminin başından beri içinde olan duayen isimlerle görüşülmüştür. 30 ile 20 yıl arası eğitim deneyimi olan 3 uzman, 18 ile 10 yıl arası 11 uzman ve 3 yıl ile 9 yıl arası 3 uzman ile görüşülmüştür. Bu uzmanların çoğu moda resmi eğitiminde de tablodan anlaşılacağı gibi oldukça tecrübeli uzmanlardır. Üniversite dışındaki iş deneyimlerine bakıldığında ortaöğretim kurumlarında, özel giyim firmalarının tasarım departmanlarında ve benzeri alanlarda pek çok farklı görev aldıklarını görmekteyiz. Uzman öğretim elemanlarının verdikleri derslere bakıldığında temel sanat eğitiminden, baskı tasarımına, desenden, projeye, mesleki atölyelere dek pek çok farklı, ancak çoğunluğun sanat eğitimi temelli dersleri yürüttükleri tespit edilmiştir.

Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Moda Tasarımı ve Tasarımcıya Yönelik Görüşleri

"*Tasarımcı adayı aslında bir hammaddedir…o hammaddeyi nasıl şekillendirip, nasıl formüle edebilirsiniz ya da el birliğiyle, onun da istekleri, katkıları doğrultusunda ne yapabilirsiniz*" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017), bu oldukça önemlidir. Öğrenme hevesi ile bölüme gelen öğrenciye eğitim verenler

şekillendirmektedir.

"*Çok özveri isteyen bir alan…Çok rekabet isteyen bir alan…bununla ilgilenmek istiyorsa çok çalışacak…kendini baştan çok doyurması gerekiyor ki ondan sonra…çorap söküğü gibi geliyor hepsi. Zor ama bir o kadar da keyifli*" (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). "*Bir tasarımcı çok kolay çıkmaz. 30 kişi alınır her sene. Bunun içinden herkesin tasarımcı olacağı hiçbir zaman düşünülemez. Bir kişiyi bile özgün tasarımcı olarak oluşturup ortaya çıkarabilirsek, mesleğe kazandırabilirsek bu bizim için başarıdır*" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Tasarım markalaşmanın en önemli adımıdır. Ancak tasarım gücü yüksek olan şirketler ayakta kalabilir ve büyüyebilir. "*Küçük girişimciler yok olup gidiyorlar. Çünkü kendi çizgileri yok. Bugün sektör daha sıcak bakıyor tasarımcıya*" (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Hala bazı üreticiler tasarımın ve tasarımcının sektördeki yerini ve önemini anlayamamış durumdalar. Teknoloji ise insana hizmet mi ediyor yoksa insanın yerini mi alıyor? Sanatsal duyumsama körleşiyor mu? Uzman 3 bu durumu vurguluyor ve günümüzde gelinen noktayı belirlemektedir: "*Bugün ülkemizdeki tasarımcı ihtiyacı çok fazla yok. Neden yok? Çünkü tasarımcı istihdam edecek kafalar yok. Gerek yok diyorlar. Ben çalarım, bir başkasından, kişiye de para vereceğime çalarım üretirim diyorlar. Üretme sistemleri de buna müsait. Fotoğraflarla, teknik şeylerle aynısını kopyalayıp isim verebiliyorlar. O kadar gelişti ki teknoloji, sadece bir odada bilgisayarın başına oturup bir kumaşı basılmış halde o çalıştığınız odaya getirtebilirsiniz, desenlerini seçebilirsiniz, raportlatabilirsiniz, hiçbir aksaklık olmadan numune baskıları alabilirsiniz, varyantları alabilirsiniz ve istediğiniz siparişi kaç metre isterseniz yapılabilirsiniz. Hepsi bir odada olup biten bir iş. Gelecekte tasarımcının azalacağı görüşündeyim. Ne yazık ki güzel sanatlar fakültesinin adı bilgisayar sanatları fakültesi olabilir gelecekte. Çünkü bilekten çok bilgisayara veriliyor işler. Bugün bir proje için bir bina için 9 -10 katlı bir binanın şu kadar metre kareye projesini bilgisayara veriyorsunuz. Size alternatif çizimler veriyor. Ve her çizimin hesaplamasını yapıyor. Statik hesaplamalarını veriyor. Yani artık işler çok kolaylaştı. Ama şu kayboluyor:*

sanatçı duyarlılığı, estetiği bu kayboluyor. Çok mekanik bir şeye oturtuluyor. O yüzden her zaman sanatçının korunacağı bir sisteme duyarlılıkla açık olmak lazım. Bileğin güçlü olması her zaman geçerli olacaktır. İstediğiniz kadar notaları bir sistem bir müzik haline getirsin ama o duyarlılık, bestecinin duyarlılığını hiçbir zaman bu sistem taşıyamaz. O nedenle mutlaka bir yaratıcı, bir sanatçının ruhunun var olmasının, kendisinin de yer bulması gerekir bu yaşamda. O açıdan ben tasarımcı olacak öğrencilerimin yaratıcılıklarını çok geliştirmelerini istiyorum. Bakın, ama baktığınıza farklı görüşle bakın. Ben olsam bunu nasıl yapardım? Sadece tekstil için değil, bir binaya bakın, ben olsam bu binayı böyle yapardım. Bir arabaya bakın. Ben olsam bu arabanın şu tarafını böyle yapardım. Böyle düşünürseniz beyninizi çalıştırırsınız. Tasarımcılığınız gelişir, beyniniz gelişir, yaratıcılığınız gelişir. Hiçbir zaman karşı değilim önce kopyalama yapılabilir. Bir modacıyı tamamen taklit edebilirsiniz. Ama bir süre sonra onu aşmanız lazım. Bir kişi çizmiş olduğu bir resme ya da bir illüstrasyona ya da ürettiği bir şeye bir 5 yıl bir 10 yıl sonra bile hayranlıkla bakabiliyorsa o 10 yıl öncesinde kalmıştır. 5 yıl 10 yıl önce yaptığını beğenmemesi lazım. Hatalar bulması lazım. İşinizde ne kadar hatalar buluyorsanız o kadar gelişiyorsunuz demektir. Beğenmemek çok güzel. Beğenmemek demek daha iyisini yapabilmek demektir" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 18 bir moda tasarımcısının nasıl olması gerektiğini ve öğrencilerin nasıl bir eğitimle karşılaşacaklarını şöyle ifade etmektedir: "*Tasarımcı, bizim tanımımızda çok girişken olacak, sosyal olacak, tuttuğunu koparacak, oradan oraya koşturacak, o ruha sahip olacak…cetveli 1'den başlayan, ölçen çocuklar var…Ölçekle çalışacak bu çocuk. Onu da küçültecek, beşte bir, dörtte bir, bunları da öğrenecek. Eşelle çalışması gerekecek. Bütün bunları öğretmek için 4 sene o kadar az ki…bir mühendisle aynı senede tüketiyor eğitim sürecini. O mühendis insanların düşmeyeceği binalar inşa edecek. İşi zor, formüller ezberleyecek. Avukat insanları savunacak, kanunlar ezberleyecek. İnsanları kurtaracak. En kıymetli olan insan ruhunu özgür bırakacak davranışlarda bulunacak. Sen zaten en kolayının belki içinde en zor olanını yapıyorsun. Takıldığın noktada, karşı tarafa baksan, cebi görüyorsun, kumaşı görüyorsun, dikişi görüyorsun, rengi görüyorsun…hiçbir*

tehlikesi yok bu işin. Sen o kadar zor ve önemli mesleklerle aynı sürede diploma alıyorsun" (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Uzman 3 çizer olmakla modacı olmanın aynı şeyler olmadığını, moda tasarımcısı ruhunun nasıl olması gerektiğini ifade etmektedir: "*Çizer olmak başka, modacı olmak başka. Çok iyi çizersiniz ama modacı olamazsınız, hiç çizginiz yoktur ama çok iyi modacı olabilirsiniz. Yurt dışında birçok modacı eline kâğıt kalem alsın çizemez. Krokilerle fikrini söyler. Ama neyi bilir, kumaşı çok iyi bilir, hemen bir drapaj yapabilir. Anında ortaya koyabilir. O kumaşı tuttuğu zaman o kumaşla neler yapabileceğini düşünür. Kumaşı alırım der, onunla iki gün yatarım, iyice hissederim. Üçüncü gün çizerim der. Yani hissetmek lazım. Her şey için geçerli bu, her şey için. Konsantre olmak lazım yani konuyla*" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 12 ise şu anda mezun olan öğrencileri çok geniş bir sektörün beklediğini ifade ederek iş bulabilecekleri alanlardan örnek vermektedir: "*Biz mezun olduğumuz zaman sadece moda tasarımcısı veya öğretmen olabiliyorduk. Şimdi alan çok geniş. Dergilerde editörlük yapabilir ki bence moda tasarımı mezunu olan kişilerin editörlük yapması gerekiyor, yazısı da kuvvetli ise. Styling yapıyorlar. İnanılmaz bir televizyon piyasası var, dizi piyasası var. Bunu sadece zevkli bir insan yapıyor şu an, ama aslında moda tasarımcısının yapması gereken meslekler"* (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017).

Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Mesleği Geliştirmeye Yönelik Yaptığı Katkılar ve Çalışmalar

Uzmanlarla yapılan görüşmelerde, görüşme yapılan bazı uzmanların Türkiye'de moda tasarımı eğitiminin başından beri aktif olup, bu alana önemli katkı ve hizmetlerde bulundukları, moda tasarımı eğitiminin başlangıcına şahit olan, başlama ve gelişme aşamalarında sürece dahil olan sayılı eğitimcilerden oldukları belirlenmiştir. Bu başlıkta uzmanların Türkiye'deki moda tasarımı eğitimine katkılarına yer verilmiştir.

Türkiye'nin ilk sanat eğitimi kurumu olan, o zamanlar ki adı ile Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, şu an Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olarak eğitime

devam etmekte, moda tasarımı bölümünün temellerini atan öğretim elemanlarından birisi olan Uzman 3'ün bugünkü anlayışla moda tasarımı programının başlaması için yaptığı hazırlıkları ve katkıları anlatmaktadır: "*Moda konusuna el atayım dedim. 73 yılında bunların araştırmalarını yaptım. ABD'den gelen bir öğrenci vardı, ondan çalışmalar getirttim. Bu konuları araştırıp bir program haline soktum. 73 yılı idi, 73 yılında "giysi teknikleri" adı altında başlattık öncelikle fazla ürkütmemek için. 2 saatlik bir ders. Sonra bütünüyle bütün programı çıkarttım, yaydım ve hatta ben diyebilirim ki moda çalışmalarını üniversitelere ilk olarak sokan benim. 73 yılında…aktif hale geçmesinin başlangıcını oluşturdum. Benim gibi çalışanlar mutlaka olmuştur. Ama ben özellikle bu konunun ön plana çıkmasını istedim. Aşağı yukarı tarihini tam hatırlamıyorum ama sanıyorum ki 90 yıllarına doğru daha aktif bir şekilde bölümle Akademi'yle o zaman adı Mimar Sinan olmuştu…Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi oldu. Orada yerleşti bu program. Bölümün adı ise tekstil ve moda tasarımı oldu. Birbirinden ayrılması mümkün değildi tabi hepsi bir arada ve sistem olarak bütün 4 yıllık programa öğrencilerin her branşı bilerek çıkmasını ön gördük. Sadece dokuma dokuma değil; baskı, baskı değil; giysi, giysi değil; üçünü de harmanlayıp o şekilde mezun edebilmek için programlar yaptık ve çokta başarılı oldu*" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 7 Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde moda tasarımı bölümünün kuruluş yıllarında bölümdeki çalışmalarını anlatmaktadır: "*4 yıllık devlet Güzel Sanatlar Akademisi yani bugünkü adıyla sizin dediğiniz Mimar Sinan Üniversitesine bağlı Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okuluna 73-74'de girdim, 1978'de tekstil bölümünü bitirdim. Dokuma branşı benim seçimimdi. Yani kumaştı. O dönemde moda tasarımı diye genleşen bir tavır yoktu… 80'lere doğru 80-81, 12 Eylül dönemine doğru bu okul öğrencileri…Öğretim elemanları da aynı şekilde İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisine aktarıldı. Bende tekstil bölümüne geldim…Oradaki moda tasarımı ya da moda illüstrasyonu konularıyla ilgili ya da disiplini ile ilgili ilk çalışmaların başlangıcında ben de vardım…1983-84 falandı. 80 sonrasıydı. Kerim Olgun diye…Modacı vardı. O dönemde dışarıdan part time görevlendirilmek için çağrıldı. Anlaşmalar yapıldı. Kerim Bey gelmedi. Dönemin karmaşasını bahane etti. Dolayısıyla orada da iş bir miktar üzerimize*

kaldı" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Uzman 18 ortaöğretimde giyim ve moda asarımı programları kurgulanırken ve uygulama aşamaları sistemde otururken bakanlık tarafından görevlendirilerek Kız Meslek Liselerinin programlarını geliştirmede yaptığı çalışmaları ve fikirlerini şöyle açıklamaktadır: "*Program yapmada bakanlık tarafından görevlendirildim. Kız meslek liselerinin programlarını…üniversitelerde çalıştaylara çok katıldım…AB projeleri yaptım…Benim…bir hayalim vardı…mankeni, ışıklı masası, çizimi, tabure ile bir ofis çizmiştim masasıyla. Burada çizecek, burada ışıklı masası olacak, burada mezurları olacak, canlı mankeni burada kalacak. Işık yukarıdan vuracak. Her biri kendi içinde bir sınıf bir masa çizmiştim. Onu hayata geçirmeyi çok istedim. Bir tasarımcının elini attığında ulaşabileceği her şey olan. Tabi o düzende masalar çok önemli. Işıklı masa çok önemli, ütü çok önemli, eğimli masalar çok önemli. Maalesef araç gereç olarak çok yakalamadık"* (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Uzman 19 Olgunlaşma Enstitüleri'nde ve mesleki teknik öğretmen yetiştirme programlarında uygulanmak üzere eğitim almaya 6 aylığına devlet tarafından İngiltere'ye gönderildiğini ve döndüğünde giyim ve moda tasarımı program geliştirme safhasında çalışarak, bir de pratik moda silueti oluşturma tekniği geliştirdiğini aktarmaktadır: "*Moda tasarımı eğitimi için İngiltere'ye gittim…özel bir program uygulandı…İngiltere'deki eğitimim yaklaşık 6 aylık bir süre…Türkiye'den seçilmiş 30 kişilik bir çekirdek gruptuk bu konuda eğitilen. Bu programlara yönelik çalışmalarda, okullardaki kurulumunda, ilk defa olgunlaşma enstitülerinde uygulandı. Birçok şeyde bu programın içinde yer aldım. Yaklaşık 8 yıl kadar Türkiye'deki öğretmenlerin eğitim programında çalıştım…Türkiye'deki ilk moda tasarımının uygulanmasında başından beri buradayım…bununla ilgili geliştirdiğim bir yöntem var. Tüm Türkiye de kullanılıyor. Figürün parçalanarak uzatılması, moda proporsiyona dönüştürülmesi. Kullandığım figür bütün Türkiye'de dolaşıp bazen eskimiş halde önüme geliyor*" (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Uzman 20 İtalya'ya giderek oradan moda tasarımı, giyim ve tarihi giysileri incelemede kullanılan bilgi fişlerini getirdiğini, giysi teknik çizimlerinin nasıl yapılacağına dair dokümanlar topladığını ve bunların çoğaltılarak o gün

uygulanmakta olan programlara dağıtıldığını anlatmaktadır: "*Ben olgunlaşmada iken 3 yıllık İtalya'ya gittim. Orada Academia Della Moda'yı bitirdim. Bütün bilgilerim, değişti. Çok doküman topladım getirdim. Örcün Barışta dekan olmuştu. Onunla çalıştık. İlk defa teknik çizimlerin nasıl yapıldığını, bilgi analizleri ile ilgili formları İtalya'da öğrendim. Örcün Hoca onların hepsini çoğalttı, tüm herkese dağıttı bundan söyle böyle yapın dedi. Onun kaynağı benim diyebilirim"* (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

4.2.2. Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Moda Resmi Dersine Yönelik Görüş ve Önerilerine Dair Bulgular

Tablo 9: **Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Veren Öğretim Elemanlarının Moda Resmi Dersine Yönelik Görüş ve Önerileri**

		Uzman Görüşlerinden Yararlanarak Oluşturulan Temalar ve Kategoriler
İkinci Alt Problem	**Uzmanların Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersine Yönelik Görüş ve Önerilerine Dair Bulgular**	Moda Tasarımı Programına Öğrenci Alım Sınavına Yönelik Görüşler
		• Yetenek Sınavı ile
		• Merkezi Sınav Sistemi ile
		• Merkezi Sınav Sistemi ve Yetenek Sınavı ile
		• Portfolyo ile
		• Mülakat ile
		• Diğer
		Moda Resmi Dersinin Önemine Yönelik Görüşler
		• Gerekli/Çok Önemli
		• Düşünceyi Görselleştirme
		• Estetik Eğitim
		• İnsan Vücudunu Tanıma
		• Kimlik, Karakter Yaratma
		• Yaratıcı Düşünce Geliştirme
		• Etkileyici Sunum Oluşturma
		• Ders Sürecinin Uzatılması
		• Diğer Görüşler
		Öğrencinin Derse Gelmeden Önce Sahip Olması Gereken Ön Yeterliliklere Yönelik Görüşler
		• İstekli Olma
		• Hayal Gücüne Sahip Olma
		• Görsel Algı Gücüne Sahip Olma
		• El Göz Beyin Koordinasyonuna Sahip Olma
		• Uyarlama Zekasına Sahip Olma
		• Araştırmacı Olma
		• Temel Teorik ve Teknik Bilgi
		• Üç Boyutlu Düşünce
		• Duygusal ve Matematik Zekası
		• Farklılığı
		• İletişim
		• Sosyal Algı
		• Diğer Görüşler
		Öğrenciye Öncelikle Kazandırılması Gereken Bilgi ve Becerilere Yönelik Görüşler
		• Özgünlük
		• İnsan Vücudunu Tanıma
		• Moda Figürü (Siluet) Çizimi
		• Fikrini Görsel Olarak Aktarabilme
		Fikrini Hızla Görselleştirme
		Giysi ve Kumaş Çizimi
		Renk, Desen, Doku
		Renklendirme Malzemeleri
		Çizgiye Kimlik Kazandırma
		• Tarihsel ve Sosyolojik Anlamda Moda Olgusu

	Uzmanların Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersine Yönelik Görüş ve Önerilerine Dair Bulgular	• Estetik Bakış Açısı
		• Gözlem
		• Teknik Uygulama Bilgisi
		• Yaratıcılık
		• Özgüven
		• Araştırma
		Dersin İçeriğinde Uygulamaya Yönelik Tecrübe ve Görüşler
		• İnsan Vücut Anatomisini Tanıma
		• Artistik Figür Çizimi, Figüre İfade ve Kimlik Kazandırma
		• Farklı Pozlardaki Figürlere Hayali Giysi Giydirebilme
		Çocuk Giydirme
		• Giysinin Teknik Detaylarını Çizebilme
		• Özgün Tasarım Yapabilme
		• Farklı Tekniklerde Renklendirme ve Doku Verebilme
		• Kumaş İfade Bilgisi
		• Tekstil ve Giysi Teknik Bilgisi
		• Moda Algısı
		Moda Tarihi ve Kültürü
		• Yaratıcılık
		• Esinlenme, Çıkış Noktası
		• Kendisini İfade Edebilme
		• Sınıf Ortamı
		• Diğer Görüşler
		Koleksiyon Oluşturma
		Akıcı Çizim
		İletişim
		Geliştirmiş Oldukları Özel Yöntem ve Tekniklere Yönelik Görüşler
		• Silüet Çizimi
		• Çizim Anlatım Tekniği
		• Renklendirme Tekniği
		Yurtdışında Verilen Eğitime Dair Bilgi ve Tecrübe Üzerine Görüşler
		• Takip Ediyorum
		• Sanat ve Tasarım Eğitimi
		• İllüstrasyon Eğitimi ve Önemi
		• Çizim Pratiği
		• Figür Çizimi
		• Sanat/Giysi Tarihi Eğitimi
		• Yayınlar
		• Üretime Dönük Eğitim
		• Eğitim Ortamı
		• Diğer Görüşler
		Eskiz Defteri
		Sanat
		Takip Etmiyorum
		Üzerinde Durulması Gereken En Önemli Konulara Yönelik Görüşler
		• Silüet Çizimi
		• Giysi Çizimi ve Detaylandırma
		• Renklendirme ve Doku Verme
		• Kişisel İfade Geliştirme
		• Özgünlük ve Farklılık
		• Stilize Etme

	Uzmanların Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersine Yönelik Görüş ve Önerilerine Dair Bulgular	• Oran Orantı
		• Yaratıcılık
		• Teknik Bilgi, Kumaş, Malzeme Bilgisi
		• Giysi ve Moda Tarihi
		Derste Faydalanılan Kaynaklara Yönelik Görüşler
		• Yayınlar, Kütüphane
		• Sanal Ortam
		• Sanat Alanları
		• Tarih ve Giyim Tarihi
		• Ekonomi, Politika
		• Toplum ve Kültür
		• Gözlem
		• Moda Tasarımcılar
		• Doğa
		• Her Şey
		• Malzeme
		• Moodboard (Hikaye Panosu)
		Ders İçinde Moda Trendlerine Yönelik Görüşler
		• Önemli Buluyorum
		• Önemsiz Buluyorum
		• Fuarlar, Moda Şovları, Trend Seminerleri
		• Sanal Ortam
		• Toplumu Tanımak
		• Genel Geçer Tarzları, Stilleri Bilmek
		• Trend Yaratmak
		• Süreli Yayınlar
		• Vitrin Takip Etmek
		• Diğer Görüşler
		Değerlendirme Yöntemine Yönelik Görüşler
		• Kriterler
		Oran-Orantı
		Kompozisyon
		Özgünlük
		Renk, Doku ve Kumaş Etkisi
		Araştırma Yapma
		Sunum
		Farklılık ve Yaratıcılık
		Giysi Tekniği
		Zaman Planlama
		• Süreç Değerlendirme
		Dosya Değerlendirme
		Hızlı Skeçler, Quiz
		• Sonuç Değerlendirme
		• Ödev ve Proje Değerlendirme
		• Portfolyo Değerlendirme
		• Eleştiri
		• Jüri Değerlendirmesi

4.2.3.Moda Tasarımı Programına Öğrenci Alım Sınavına Yönelik Görüşler

Tablo 10: **Moda Tasarımı Programına Öğrenci Alım Sınavına Yönelik Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Yetenek Sınavı ile	23	21	91,30%
Merkezi Sınav Sistemi ile	23	8	34,78%
Merkezi Sınav Sistemi ve Yetenek Sınavı ile	23	10	43,48%
Portfolyo ile	23	5	21,74%
Mülakat	23	4	17,39%
Diğer	23	3	13,04%

Eğitim programlarının niteliği ne olursa olsun, programın başarısını etkileyen en önemli faktör öğrencidir. Tüm eğitim kurumları kendi amaçları doğrultusunda hazırladıkları programa, bu amaçlarını gerçekleştirebilecek nitelikte öğrenciler seçmek durumundadır (Balamir, 1999: 24). Moda tasarımı programına öğrenci alım yaklaşımı hala tartışmalı bir konu olarak devam etmektedir. Uzmanların ve araştırmacıların bir kısmı teknik bir eğitim süreci olduğu için merkezi sınav sistemi gibi yöntemleri önerirken; bir kısmı sanatsal yaratıma dayanan bir disiplin olduğu için yetenek sınavı gibi yöntemler önermekte; başka bir kısmı ise her ikisinin birlikte olması gerektiğini söylerken, mülakata dayalı alım yapılması gerektiğini savunanlar da olmuştur.

- **Yetenek Sınavı ile**

Ziss (2009: 233): "*Sanatsal yaratıda göz kamaştırıcı yaradılış gücü, büyük anıklık; yetenek sahibi kişi, özgünlüğüyle, ince beğenisiyle, gerçeği derinden kavrayışıyla, sanatsal biçimde gösterdiği yetkinlikle ve bunların toplumsal değeriyle seçilen sanat yapıtları ortaya koyabilir; deha, yeteneğin en yüksek konağıdır*" sözleriyle sanatsal yeteneği açıklamıştır. Kalıtımsal olarak doğuştan gelen yetenek ile öğrenilebilir ve geliştirilebilir olan yaratıcılığı birbirleriyle olan yakın ilişkilerinden ötürü aynı görmemek gerekmektedir (Denel, 1981: 11). Yapılan araştırmada görüşlerine başvurulan öğretim elemanlarından büyük bir çoğunluğu, 23 kişide 21 kişi, yetenek sınavı ile alım hakkında görüş bildirmiştir. Sanat ve tasarım programlarında belirli bir yeteneği ve ilgisi olan öğrenciye ulaşabilmek hedeflenmektedir. Uzman 5 şöyle açıklamaktadır: "*Moda tasarım sanatsal üretime*

dayalı esas olarak…gerçekten onu hissederek, yaşayarak ve arzu ederek mi geliyor yoksa…puanım tutuyor diye mi… sanatsal yaratıcılık yapacak bir kimseyi merkezi sınavla almak tabi ki mümkün değil" (Uzman 5 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). "*Yetenek sınavının olması şart. Öğrenci sayısından ziyade kaliteyi artırmak şart*" (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). "*Yetenek sınavlarıyla olması gerektiği konusunda hem fikirim. Doğru yolda gittiğimizi düşünüyorum*" (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). "*Özel yetenek olmalı…kesinlikle. Çocuğun duygu derinliği, hisleri, görsel hafızasını ne kadar geliştirdiği çok önemli. Bir sanat dalı bence moda tasarım. Özellikle moda, lekesel bir şey. O çocuğun sanatsal bir gözle bunları yaratması lazım, hatta bir resim bölümü öğrencisinin çok derin ve teknik eğitimleri oluyor ama bir moda öğrencisi tamamen duyguları ile hareket ediyor. Yeni bir şey yaratmak için, trendsetter olmak için tamamen hislerini, duygularını dinlemek zorunda. Görsel bir zevki, artistik bir çizgisinin olması gerekiyor*" (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). "*İdeali…devlet okullarında özellikle yetenekle alınması, bu işe isteyen öğrenciler gelsin…öğrenci sayısını azaltır mı bilemem…yetenek biliyorsunuz…Azalıyor …öğrencinin çalışarak hazırlanması gerekiyor. Marmara ya da Mimar Sinan'ı düşünelim. Şimdi bütün buraya giren insanlar evet yetenekli olabilirler ama bunlar yeteneklerini ortaya çıkarmış insanlar aynı zamanda…Çok çalışmışlar…çalışmadan o sınavlar kazanılamıyor*. (Uzman 9 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Uzman 13, Uzman 17 ve Uzman 22 yetenek sınavı ile alınan öğrencinin çizgi, kompozisyon ve anatomi gibi temel alt yapıyla gelmelerinin eğitime katkı sağladığını ifade etmektedirler: "*Ben onlara oturup, kompozisyon kuralları nedir, denge nedir, baş bir birimdir, bu birim vücutta kaç kez tekrarlanır, bunları anlatmadım… çoğu özel yetenek sınavlarına hazırlanmış, alt yapıları var ve buraya geldiklerinde biz onun üstüne koyduk ve aldı gitti başını…Özel yetenek her zaman için bir artısı var*" (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). "*Yetenek sınavı şart. Ne olursa olsun…Desen sınavı şart, canlı modelden. Hayalden olabilir…imgesel bir sınav…hayal gücü önemli, vizyon önemli, nasıl baktığı nasıl gördüğü, hafızasına nasıl yerleştirdiği*" (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). *"Moda tasarımında insan vücudunun ağırlıklı olarak bilinmesi gerekiyor. İnsanın*

Ergonomisi, kolu nerede, bacağı nerede? Nereden bükecek, nereden kıvıracak, kolunu kaldırdığı zaman omuz biçimi nasıl oluyor, bel kısmı nasıl hareket ediyor, kalça nasıl duruyor, bacaklar nasıl duruyor? Bunları bilmeyen bir öğrenci moda tasarımını yapamaz. Moda tasarımında insan vücudu çok önemli insan üzerinde çalışıldığı için. Ve insanı giydirecekleri için de insan vücudunun hareketlerini, ergonomisini, 3 boyutlu, 2 boyutlu olarak kesinlikle bilmesi gerekli" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

Uzman 7 ve Uzman 12 fakültelerinde yapılan yetenek sınavını aktarmaktadır: "*Adaylar buraya gelirken bir yetenek sınavından geçeceklerini biliyorlar…Birçok kişi dışarıdaki özel atölyelerde ya da özel hocaların beraberliğinde bir hazırlık aşaması geçiriyor. Burada çok yönlü çalışmalar yapıyorlar. Hem figüratif çalışmalar yapıyorlar hem kumaşla ilgili şeyler yapıyorlar. Çalışmaların hepsi bir portfolyo içinde toplanıyor. İki aşamalı yapıyoruz sınavı. Biri genel yetenek sınavı ikincisi daha bölüme yönelik bir yetenek sınavı olabiliyor…soruları belirlerken…ipuçları verecek bir soru hazırlıyoruz. Genelde tekstil giriş sınavı için ki bu soru bir figürü içeriyor. Çünkü o figürün oranları, ölçüleri önemlidir. Aday figür çizmeye meyilli mi ve o figürü çıplak çizemeyeceğine göre bir giysi giydirecek. O giysiyi nasıl tanımlıyor…Adım adım detaya gidebiliyor mu? Kendine özgü bir tavır oluşturabiliyor mu? Bir desen tanımı oluşturabiliyor mu? Kompozisyonu nasıl oluşturuyor? Bunlara dikkat ediyoruz. En başarılılarından daha az başarılılara doğru bir sıralama yapılır… İddiası olan öğrenciler geliyor… Onlar benim için çok değerli. Onlarla daha rahat çalışıyorum ve daha nitelikli projeler oluşturuyorum*" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). "*Bizde bir yetenek sınavına tabi tutuluyor tüm öğrenciler. Her bölüm için ayrı bir sınav açılmıyor. İlk tercihi ne ise, grafik, iç mimarlık, tekstil moda, iletişim ve tasarım…elimizden geldiğince çocuk ne kadar yetenekli ise de çocuğu ilk tercihine göre yerleştirmek durumunda kalıyoruz…arada kaldığımız durumlar oluyor, kontenjan dolmuş oluyor …Çocuk neye ağırlık vermiş çizimde. Biz bir tors koyuyoruz. Torsun üzerinde bir kumaş oluyor, biraz ileride bir küp oluyor. Perspektif gözünü de görmeye çalıştığımız için. Orada çocuğun tam olarak neye önem verdiğine bakıyoruz. Kumaşın kıvrımlarında dolandıysa, güzel ifade etmeye çalıştıysa, kontenjanlarda bazen öyle oluyor ki, grafik*

dolmuş oluyor ikinci tercihi tekstil oluyor. Tekstile gelsin ona daha çok yeteneği var diyoruz…kayıtlar başladıktan sonra kasım ayında tekrar bir daha sınava alınıyor. Sınıf mevcudu kaç ise mesela o sene 60 kişi alınmışsa 6 kişiye %100 burs verme durumu oluyor…Yetenek sınavı tarihleri açıklanmadan bir ay önce tekstil ve grafik bölümü hocaları, haftada üç gün olmak kaydıyla, okula kayıt olacak, sınava girecek öğrencilere çizim kursu veriyoruz. Perspektif dersi veriyoruz. Çocukları önceden tanıma fırsatı buluyoruz. Öğrenciyi görüyorsunuz neye karşı eğilimi olduğunu…Kadının kıyafeti ile ayakkabısının bağcığı ile uğraşmış. Sandalyeye bakmamış bile sen endüstriyel tasarıma gidecek bir adam değilsin gibi öğrenciyi tanıdığımız için yönlendirmeye çalışıyoruz. Benim idealime gelecek olursak, ben kesinlikle zamanında Marmara Güzel Sanatların yaptığı gibi her bölümün ayrı sınavı olması taraftarıyım. Muhakkak yetenek sınavı olmalı…gerçekten hangi bölümleri istiyorsa onun sınavına girecek, soru da ona yönelik olacak" (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017).

Uzman 11 ile Uzman 15 yetenek sınavının gerekli ama zorunlu olmadığını düşünmektedirler: "*Şahsi görüşüm güzel sanatlar kökenli bir öğrencinin, güzel sanatlar kökenli olmasa bile çizim kökeni olan bir öğrencinin programa başlaması. Programın tamamı görsellik üzerine kurulu... Merkezi sistem çok büyük bir kayıp olmamasına rağmen, benim tercihim çizim kabiliyeti ile alınan bir yer olması*" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). "*Özel yetenek sınavları, güzel sanatlar fakültelerinin artık gelenekselleştirdiği, konuya ilgi duyan kişilerin biraz daha tesadüfi gelmelerinin engellendiği sınavlardır…Kişinin sabrını ölçmesi bile, kişinin bu işi yapıp yapamayacağı hakkında bilgi verebilir. Olması gereklidir ama zorunlu değildir*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017). Uzman 19 farklı bir bakış açısı sergilemektedir: "*Yetenek bilimsel olarak geliştirilebilir. İlla çok yetenekli bir öğrencinin gelmesi değil problem*" (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Balamir merkezi sınav sonrası gerçekleşen yetenek sınavını eleştirmiş, merkezi sınavdan yeterli puanı alamayan öğrencinin yetenek sınavına dahi girme şansının kalmadığına dikkat çekmiştir. Yetenekli ve sanat seven bazı öğrenciler, yeterli taban puanı alamayarak dışarıda kalmakta; bunun yerine şansını deneyen

öğrenciler kötünün iyisi olarak, yetersiz ve alt yapıdan yoksun bir biçimde ilgili bölümlere kayıt yaptırmaktadır. Bu tip öğrenciler sırf öğretmen istiyor diye çalışmalarını zorunluluktan yerine getirmektedir (Balamir, 1999: 25). Bu sebeple eğitimde istenen kalite yakalanamamaktadır. Uzman 3'de bu görüşü destekleyen düşüncelerini ifade etmektedir: "*Puan…yüksek olmamalı bence. Buraya girilebilir zihniyetiyle sınavlar açılır. Almıyoruz seni zihniyetiyle sınavlar açılmaz. Mantık öyle olması lazım. Bu okulda öğreteceğin şeyi, çok iyi öğrenmiş gibi birisinden bekleyemezsin. Sen öğreteceksin ona. O yüzden o kadar çok titiz olunmasından yana değilim. Ama mutlaka bir alt yapının olması gerekli. Hiçbir şey çizemeyen, hiçbir şey üretemeyen, hiçbir şey yaratamayan kişiyi eğitimde oturtamazsınız, bunu geliştiremezsiniz. O yüzden mutlaka bir bilek gerekli, ama bunun da bir sınıfı olmalı*" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Uzman 20, Uzman 13 ve Uzman 10 istekli ve iyi öğrencinin seçimi için yetenek sınavının olması gerektiğini vurgulamaktadırlar: "*Burası yetenek sınavı ile alıyordu. Maalesef başvuru az olunca açıkçası düşük yetenekliler de alınıyor*" (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). "*Kesinlikle özel yetenek sınavı olmalı! …Öğrencilerle konuştuğumuzda bazıları açıkta kalmamak için geldim, bazıları…başka bir bölüm düşünüyordum ama puanım tutmadı…Öğrencinin çizimine baktığınızda zaten isteksizliğini görebiliyorsunuz…Sınıflarımız kalabalık, öğrenci sayısı artıyor. Onun gönülsüz çalışması, suratının düşmesi hem benim performansımı hem yanındaki arkadaşının performansını etkiliyor*" (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). "*Öğrenciyi seçerek alalım, kaliteli öğrenciyi alalım…. İyi öğrenci iyi öğrenciyi çekiyor… Özel üniversitede de herkesi alma çabası olduğu için. Sınav kağıtlarına filan bakıyorsunuz, bu ne diyorsunuz ama alıyorsunuz. Geçiriyorsunuz. İsteksiz öğrenciler oluyor…Hoca için de çok zor o dengeyi burada kuramıyorsunuz…Kriterlerin çok iyi belirtilmesi gerekiyor. Belirtilmezse hem hocaya yük oluyor hem de ortama, diğer öğrencilere zarar veriyor. Bu sefer iyi öğrenciler azınlıkta kalıyor*" (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

Bazı uzmanlara göre de yetenek sınavı öncesi gerçekleştirilen merkezi sınavdan öğrencilerin yüksek puanlar alması gerektiği düşüncesi bulunmaktadır. Ülkemizdeki sınav sisteminde öncelikle merkezi sınav sistemine tabi tutulan bireyler

ardından girdikleri yetenek sınavı ile programa yerleşebilmektedirler. Öncelikle merkezi sınav sisteminden aldıkları baraj puanları yüksek tutulmalıdır. Ardından yapılan yetenek sınavında ise kurs alarak aşamayacağı belli bir noktaya gelmiş öğrenci ile kurs almadan kendini aşabilecek daha yetenekli öğrencilerin seçimine yönelik görsel algı, ayrımsama ve değerlendirme yetilerini ölçmeye yönelik sınav yapılmalıdır (Ünver, 2002: 97). Desen sınavı çizgi, oran ve kompozisyon hakkında fikir vermekte ancak, renk ve leke değerleri konusunda yeterince ölçücü olmamaktadır. Desene ek olarak renk ve leke çalışmaları da yaptırılmalıdır (Balamir, 1999: 26). Tan'a göre özel yetenek sınavlarında yaratıcı yeteneği, gözlem gücünü, beceriyi ve adayın istekliliğini değerlendiren ölçütler geliştirerek, özellikle hazırlık sınavlarının gölgeleyemeyeceği, her yıl değişen sınav modelleri geliştirilmelidir (Tan, 2011: 90). Uzman 4 yetenek sınavlarında daha seçici olabilmek için yaptıkları sınav sürecini aktarmaktadır: "*Haftalar süren yetenek sınavları yapıyoruz. Aşamalı olarak, çok tartışmamıza rağmen şu ana kadar bulduğumuz en uygun yöntem olduğunu söyleyeyim. Kurum olarak her yıl 3000, 4000 öğrenciyi sınav yapabilmek için, belki sayı daha az olsaydı başka yöntemler olabilirdi…. Barajı geçen öğrenciler bölüm sınavlarına üç bölüm tercih ediyorlar ve bölümlerin kendi yaptığı, yine gördüğünü resmedebilme, farklı bir takım, bazen çok soyut sorular olabiliyor…Son derece şubeleşmiş kurslarda eğitiliyorlar yine onların aynılaştıramadığını ayıklamaya çalışıyoruz. Kurslarda verilmiş reçetelerin dışında sorular sormaya çalışıyoruz ki ayıklayabilelim…genelde desen çiziminin yanında belki biraz daha dokuyu fark edebildiği. Farklılıkları işte malzemeyi fark edebildiği, belki biraz daha kompozisyon gücünü ölçebildiğimiz, bu alana ilgisini ölçebildiğimiz sorular sormaya çalışıyoruz.*" (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 18 ve Uzman 21 yetenek sınavı ile alınan öğrencilerin durumuna ve meslek lisesinden gelen öğrencilerin başarı durumuna dikkat çekmektedirler: "*Çiziminden paketlenmesine kadar tüm süreçleri bilip takip edebilen kişidir tasarımcı. Yeri geldiğinde kalıba da girecek, yeri geldiğinde makineye de girecek. Böyle biridir. Bu nitelikte insanı yetiştirmek için de ya yetenek sınavının olması ya da ön şart olarak meslek lisesi mezunu olmaları gerekir…Biz öğretmenler çok zorluk çekiyoruz, bizi bırakın çocuklar da çok zorluk çekiyor*" (Uzman 18 ile kişisel iletişim,

6 Haziran 2017). "*Bizim fakülteye özel yetenekle gelen öğrencilerin moda resmi dersinde çok başarılı olduğunu söyleyebilirim…M.T.O.K. yöntemiyle gelen öğrenciler dikiş, kalıp gibi alanlarda başarılı iken yetenekle gelen öğrenciler de moda resmi ve moda tasarımı derslerinde daha başarılılar*" (Uzman 21 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Teknoloji ve makine çağını yaşadığımız günümüzde daha fazla estetik eğitime yani sanat eğitimine ihtiyaç duymaktayız. Bu çağ bize yeni düşünme sistemlerini öğretmektedir. Endüstri çağını sadece teknik bir olguya indirger, çağdaş bir düşünme sistemi kuramazsak, asla taklitten öteye gidemeyiz (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 24).

- **Merkezi Sınav Sistemi ile**

Ülkemizde yapılan merkezi seçme sınavlarında adayların yetenek, yaratıcılık ve sanatsal yetilerini ölçememekteyiz (Ünver, 2002: 97). Genel kültür ve zeka ölçen sınavlar yeteneği bağlamamakta, yetenek gerektiren bölümlerin sınavlarının özüne ters düşmektedir. Güzel sanatlar eğitiminde yetenekler, test tipi sınavlarla ölçülememektedirler (Balamir, 1999: 26). Görüşme yapılan uzmanlardan 8'i olumlu ya da olumsuz olarak merkezi sınavla alım hakkında görüş bildirmişlerdir.

Uzman 4 ortaöğretimde kendini ifade edemeyen öğrencinin merkezi sınavla alındığında fark edilemeyebileceğini bu yüzden kurumlarının yüksek puan şartı istemediğini belirtmektedir: "*Şu anki güncel uygulamada önce merkezi sınavdan belli bir puan alıyorlar, bu çok yüksek bir puan değil. Bunu tartıştık ama çok yüksek olmasını kurum olarak önemsemedik. Orta öğretim bazı öğrencilere hitap edemediği zaman onları baskılayan ve dışlayan sisteme dönüşmüş*" (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Uzman 2 merkezi sınavdan zihinsel olarak yüksek bir puan alındıktan sonra yetenek sınavı yapılması gerektiğini önermektedir: "*Çalıştığım 35 yıl boyunca karşımda hep merkezi sınav sistemi ile gelen öğrenciler vardı. Bu yüzden oldukça sıkıntı çektim. Ancak merkezi sınav sisteminden gelen…yüksek puanlı öğrenci alındığı için belli bir zihinsel kapasitenin olması öğrettiğini öğrenmede kolaylık sağlıyordu…merkezi sınav sisteminden biraz daha yüksek puanla öğrenci alınsa ve yetenek sınavı yapılsa çok daha başarılı olacağına inanıyorum…merkezi*

sınav sistemi ile alınan öğrenci benim yeteneğim yok dediği zaman, direnç gösterdiği zaman…çok fazla öğrencinin üzerine yüklenemiyorsunuz ya da olmuyor sonuç başarısız oluyor" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017). "*Merkezi yerleştirme sisteminde de tabi ki çocuk ilgisi varsa yazıyor. Bunun da belli bir yüzde de uygun olma tarafı var ama yetenek kesinlikle çok önemli*" (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Uzman 9 ve 8 şartlar gereği öğrencilerin merkezi sınavla alındıklarını ancak bu öğrencilerin zorlandıklarını belirtmektedirler: "*Şartlar var. Gerçekler var… Mesela…Üniversitesi devlet okulu olduğu halde merkezi sistemle öğrenci geliyordu. Öğrenci çok zorlanıyordu. Ağlayan, yapamayan, çok zorlanıyorlardı*" (Uzman 9 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). "*3-4 senedir yetenek sınavıyla alamıyoruz…Bu bizim kararımız değil, YÖK ün kararı. Biz istedik yetenek sınavıyla alalım. O zaman o çocukları yönlendirmek daha kolay oluyor… İstekli geliyor. Fakat çöpten adam çizebilen çocuklarla biraz daha vakit alıyor…Zorlanıyorsunuz. Onun için biraz ders sayısını arttırdık"* (Uzman 8 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Merkezi sınav sisteminde okuduğunu anlama, matematik, mantık ve muhakeme gücünü kullanarak sınavı geçen öğrencinin de moda tasarımı eğitiminin teknik alt yapısından dolayı başarılı olacağını düşünen uzmanlar görüşlerini ifade etmişlerdir. Uzman 17: "*ÖSYM şart, hem de yüksek puanla…mantığını hakikaten güzel kullanması gerekiyor, çünkü kalıpta orantıyı bilmen lazım, matematikle bağlantılı, geometriyi evet bilmen lazım*" (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017), diyerek görüşlerini bildirirken; Uzman 20: "*Burası iki senedir merkezi sistemle alıyor. Hem öğrenci kadrosunu dolduruyor. Gelen öğrenci de isteyerek geldiği için yapıyor. Ben bundan yanayım. Bu sene okul bunu deneyecek. İdeal olan bence bu. Merkezi sistemle biraz akıllı çocuklar gelsin. Zaten seçiyorsa ilgisi vardır. Biraz da matematik ve muhakeme zekâsı da olur. Sırf çizer ama aklı yoksa bir işe yaramıyor*" (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Uzman 9 da sadece çizimle sınırlı olmayan bir bölüm olduğunu, önemli olanın öğrencideki yaratıcılık gücü olduğunu söylemektedir: "*Bu iş sadece çizimle de sınırlandırılabilecek bir iş değil. Resim bölümü değiliz. Çizim bu işin sadece bir ayağı…Tasarım üründür. Ürüne dönüştürülmesi gerekiyor…Göz eğitimi alıyor çocuk burada…gelmeden önce…o göz gelişmişse bu avantajlı oluyor…Belki çocuğun gözü çok iyi ya da hayal*

gücü çok iyi. Bu yaratıcılık isteyen bir iş aynı zamanda…Yaratıcılık yönü de çok iyi, ama bunu ortaya çıkaramıyor çizerek…bu çocuğu biz yeteneksiz diye de yaftalayamayız…Evet özel yetenek olsun. Bazen özel yetenekte yeterli olmuyor…İstek olması gerekiyor, bir de dediğim gibi yani çok yetenekli belki yaratıcılığı ve estetik yönü çok kuvvetli güçlü bir öğrenciyi kaçırmış olacağız sırf çizemiyor diye…dolayısıyla o da bir kriter değil aslında" (Uzman 9 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). Uzman 11 merkezi sistemle de öğrenci alınabileceğini ancak bilerek bilinçli tercih yapmaları gerektiğinin altını çizmektedir: "*Genel kültür de gerektiren bir program...Nereden baksanız her branştan mezun bir insan bunu yapabilir ama estetik kaygısı olması, biraz resme, çizime, renklere ilgi duyması lazım. Merkezi sistemle bile olsa bu tip öğrencilerin tercih ediyor olması gerekir*" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

- **Merkezi Sınav Sistemi ve Yetenek Sınavı ile**

Mevcut sistemde, yetenek sınavı ile alan bölümler merkezi sınavı düşük tutarak, düşük puanlı öğrenciler arasından da seçim yapmaktalar. Ancak genellikle bu öğrenciler önceki eğitim hayatlarında üstün başarı gösterememiş, çalışma disiplininden uzak öğrenciler olmakta; üniversite sınavından aldıkları puan bölümü kazandıktan sonraki performanslarını kanıtlar düzeyde olmaktadır (Ünver, 2002: 97). Bu görüşe benzer bir görüşle yaklaşan uzmanların bir kısmı hem merkezi sınav sisteminin hem de yetenek sınavını önemli ve birlikte olması gerektiğini düşünmekteler. Görüşme yapılan uzmanlardan 10'u merkezi sınav sistemi ve yetenek sınavı birlikteliği hakkında görüşlerini bildirmişlerdir. Her ikisinin de önemli olduğunu düşünen Uzman 1, Uzman 23, Uzman 12 ve Uzman 11 görüşlerini dile getirmektedirler: "…*puan üstünlüğü, artı çizim*" (Uzman 1 ile kişisel iletişim, 1 Şubat 2017). "*Türkiye'de lise seviyelerinde sanat eğitimi eksikliği zorlaştırmaktadır, bu nedenle yetenek ve merkezi sınavın bir kombinasyonu en etkili olanıdır*" (Uzman 23 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017). "*Hem merkezi sınav sistemi olmalı hem de yetenek. Türkçe veya matematik hiç fark etmez ama şöyle bir bilincinin olması gerekiyor. Ne yazık ki yetenek sınavına girecek öğrenciler, en taban puandan alınıyor herhangi bir yere girmeniz imkansız… Puanım yetmedi güzel sanatlara gideceğim…Güzel sanatlar öyle bir şey değil…çalışırım iyi çizerim diye bir şey*

yoktur…gönül vermiş olmanız lazım…taban puanın yükseltilmesi lazım" (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017). "*ENTAS (endüstriyel ürün tasarımı) bölümü vardır. Hem güzel sanatta vardır hem ODTÜ de vardır. ODTÜ puanla alır, Marmara güzel sanatlar örnek veriyorum çizimle alır. Öğrencilerin eğitim programı o kadar bu sisteme müsaittir ki çıktığında hangisinin güzel sanatlar, hangisinin puanlı olduğunu anlayamazsınız. Moda da aslında endüstriyel bir ürün. Ders programının dolu dolu olması lazım. ENTAS zor bir bölüm hem resim hem matematik gerektiren bir bölüm. Dolayısıyla her iki disiplinden de gelenler ortak bir noktaya gelebiliyorsa bu yapılabildiğini gösteriyor*" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). Uzman 8 de hem çizgisel hem de geometrik üç boyut algısının olabilmesi için her iki sınavın da gerekli olduğunu belirtmektedir: "*Tabi ki çizim sınavı olması gerektiğini düşünüyorum…bir çizim sınavı olmalı belli bir sınır koyulmalı ve o çizginin altındakiler girmemeli…üniversite seçme sınavına gelince de, belli bir taban puan da gerekiyor…Çünkü teknik derslerimiz de var…tamamen çizim yeteneği olması yetmiyor…yaratıcı zeka denen bir şey var…Algısının iyi olması gerekiyor…Geometrik ve üç boyut algısının olabilmesi için o seviye gerekiyor*" (Uzman 8 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). Uzman 10 öğrenci alımındaki kriterlerin yetersiz oluşunu dile getirerek hem merkezi hem yetenek sınavını içeren bir sınav sistemi olması gerektiğini söylemektedir: "*Girişlerdeki kriterler ne yazık ki çok iyi olmamasından, birçok kişi rahatlıkla girebiliyor. Çizen de geliyor, gönlü olmayan da geliyor…Hoca için de çok zor o dengeyi kuramıyorsunuz…İsteksiz öğrenciler oluyor...Kriterlerin çok iyi olması gerekiyor, değilse hem hocaya yük oluyor hem de ortama, diğer öğrencilere zarar veriyor. İyi öğrenciler azınlıkta kalıyor*" (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

Uzman 15 ise tasarım yeteneğinin de olması gerektiğini eksiklerin öğrenci sayısının düşük olmasıyla tamamlanabileceğini ifade etmektedir: "*Bizim için baz değer çok önemlidir. Sadece çizim yapması yeterli değildir. Tasarım yeteneğinin de dengede olması ve her ikisinin de birleşmesi, öğrencinin geleceği için önem arz eder. Eksik ve tamamlanması gereken yönler…öğrenci sayılarının da çok yüksek olmamasından dolayı, öğrenci hızla tamamlar"* (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

- **Portfolyo ile**

Öğrencinin hazırlayacağı Portfolyo sunumuyla moda tasarımı bölümüne öğrenci alınmasına yönelik görüşler de bulunmaktadır. Uzmanlardan 5'i portfolyo ile alım yapılmasına dair olumlu ve olumsuz görüşlerini bildirmişlerdir. Yurt dışında eğitim alarak uzun yıllar yurt dışında çalışmış yabancı uyruklu Uzman 23, Portfolyo sunumu yoluyla İngiltere'de sanat okuluna kabul sistemi bulunduğunu buna ilave olarak mülakatın da yaratıcı konulara daha uygun olduğunu dile getirmektedir. Uzman 7 de yetenek sınavına ek olarak Portfolyo dosyalarının da değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Bunların özel atölyelerde ya da özel hocaların ve yöneticilerin beraberliğinde hem figüratif hem de kumaşla ilgili çok yönlü çalışmaların yapılarak dosyalama biçiminde oluşturulduğunu ekliyor. Uzman 19 kreatif bir bakış açısıyla portfolyodan öğrencinin tanınabileceğini ifade ederek, moda tasarımı programlarına bu şekilde öğrenci kabul edilmesini savunmaktadır: "*Kesinlikle portfolyo ve yaratıcılığın ölçülmesi…Yaratıcı düşünmeyi bilen, yaratıcı düşünebilen bir öğrenci profili şart. Bunun için de portfolyo ile biraz tasarım yaparak gelsin istiyorum öğrencinin…Yurtdışındaki bütün üniversiteler, özellikle Saint Martin, Domus Academy daima portfolyo ile kabul ederler. Onun dışında yurtdışı örneklerine baktığınız zaman portfolyosuz tasarım eğitimi göremezsiniz. Dolayısıyla bizde de öğrenci her şey tarafımdan yapılmıştır şeklinde bir taahhütname türü bir belge imzalıyor. Aksi görüldüğü zaman eğitim hakkını bile kaybedebilir. Alanında uzman bir öğretmen de zaten ilk çizgisinden o portfolyoyu hazırlayıp hazırlamadığını anlayabilir. Onun için bana göre yaratıcı bir sorunun sorulması, ölçme değerlendirme sisteminin iyi işlemesi. Değerlendirmeyi yapacak kişilerin de alanında uzman hocaların olması gerekiyor… İngiltere'de savunulan sistemde bu. Hiçbir üniversite bu şekilde almıyor"* (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Uzman 20 ise tam aksini iddia ederek, portfolyonun başkaları tarafından hazırlanma ihtimaline karşı uyarmaktadır: "*Portfolyo tasarımına asla güvenmiyorum. Başkasına hazırlatma ihtimali var"* (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Mülakat ile

Uzman 7, Uzman 10, Uzman 12, Uzman 23 yapılan sınav veya Portfolyo değerlendirmeye ek olarak öğrencinin ilgi ve istekliliğinin de sorgulanması gerektiğini bunun için ise mutlaka mülakatın da değerlendirmeye katılması gerektiğini düşünmektedirler: "*Sözlü mülakat da yapılması gerektiğini düşünüyorum ama maalesef bunu yapamıyoruz…Adayı tanımak için, fikirlerini öğrenmek için. Ne kadar istiyor bu konularda eğitim almayı. Ne yapmak istiyor. Onu etkileyen birileri var mı bu konuda*" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). "*Özel eğitim merkezinde bile görüşme ile aldık…gerçekten bunu istiyor mu? İstediklerinde gerçekten başarılı olabiliyorlardı. Görüşmelerin önemi çok büyük*" (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). "*Mülakatta çok önemli. Çocuğun ne kadar istekli ve meraklı olduğunu orada görüyorsunuz…alanına uygun yetenek sınavı, artı mülakat sınavı olmalı*" (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017). "*Mülakat yaratıcı konulara daha uygundur*" (Uzman 23 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

Diğer görüşler

Yetenek ve yaratıcılık iki ayrı niteliktir ve yaratıcılık doğuştan gelmemektedir. Yetenek kalıtsal olarak gelen ve geliştirilebilir bir değerken; yaratıcılık bir soruna özgün çözüm önerileri getirebilen öğrenilebilir ve beceri haline getirilebilir bir değerdir (Denel, 1981: 4). Uzman 16 bunların arasındaki farkı vurgulayarak hepsinin bir arada bulunabileceği öğrencileri seçebilmenin çok iyi olacağını vurgulamaktadır: "*Yetenekli olmak ile yaratıcı olmak, pratik olmak, zeki olmak çok farklı şeyler. Bunların hepsinin bir arada bulunduğu öğrenciyi yakalamak müthiş olurdu…Bir öğrenci çok yetenekli iken çok çalışkan olmayabiliyor. Bir öğrenci çok çalışkan ama aslında o kadar da yetenekli olmayabiliyor…yetenek sınavları yapılırken, yeteneklisini, çalışkanını ve biraz IQ su yüksek olanını yakalamaya yönelik olsa iyi bir öğrenci seçimi yapılmış olacak*" (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

Uzman 19 ise meslek liselerinde yaratıcılık konusunda eğitim verilmediğini eleştirerek moda tasarımı bölümüne mutlaka meslek lisesi çıkışlı öğrenci olsun diyemediğini ifade etmektedir. Uzman 22 ise desen yetenek sınavına ilave olarak

tasarıma yatkınlığının ölçülmesi için öğrenciye tasarım da yaptırılması gerektiğini düşünmektedir.

4.2.4.Moda Resmi Dersinin Önemine Yönelik Görüşler

Tablo 11: **Moda Resmi Dersinin Önemine Yönelik Görüşler**

Kategoriler	**Toplam kişi**	**Cevaplayan**	**Yüzdelik Dilim**
Gerekli/Çok Önemli	23	23	100,00%
Düşünceyi Görselleştirme	23	18	78,26%
Estetik Eğitim	23	2	8,70%
İnsan Vücudunu Tanıma	23	7	30,43%
Kimlik, Karakter Yaratma	23	4	17,39%
Yaratıcı Düşünce Geliştirme	23	6	26,09%
Etkileyici Sunum Oluşturma	23	9	39,13%
Ders Sürecinin Uzatılması	23	10	43,48%
Diğer Görüşler	23	10	43,48%

Londra'da dünyaca ünlü moda okulu Central Saint Martins Collage BA moda tasarımı programında öğretim görevlisi olan Kevin Tallon dijital moda çizimi kitabında şöyle ifade etmektedir: "*Tüm bu dijital çizimlerin öğreticisi olarak, hala bir tasarımcının görsel düşüncelerini aktarabilmesinin en etkili yolunun kalem ve fırça olduğuna inanırım, rastgele çizim yapmayı bilmek hala çoğu çizer için ön koşuldur*" demektedir (2009: 6). Londra Tasarım Müzesi Direktörü Alice Rawsthorn: "*Moda İllüstrasyonu daha zengin ve daha romantik bir estetiğe yönelen genel bir trendin parçasıdır. Yaşamların otomatikleştiği bu dönemde elle çizimin bireyselliğine özlem ve ilgi duyulmaktadır*" (Tungate, 2006: 132) diyerek el ile yapılan moda çizimlerinin şu andaki önemini ve geçerliliğini bildirmişlerdir.

Piyasada çalışan modacılar birbirinden farklı özelliklere sahip bulunmaktadır. Bir kısmı Gianfranco Ferre, Karl Legerfeld gibi doğrudan mimarlık veya ciddi tasarım eğitiminden gelen, stil görgüsüne ve bilgisine sahip, kalemi ve çizgisi çok güçlü kişilerdir. Bir kısmı doğru dürüst çizim becerisine sahip olmayıp bu işi ekip kadrolarındaki stilistlere ya da illüstratörlere yaptıran modacılardır. Bir başka grup ise Pierre Cardin, Daniel Hechter gibi modacılığı bırakıp isim hakkını lisans olarak devreden kişilerdir (Gürsoy, 2010: 25). Aslında moda tasarımcıları profesyonel moda

çizeri olmak zorunda değillerdir. Bu ikisi iki ayrı profesyonel meslek dalıdır. Ancak her zaman düşüncelerini kağıda dökebilmek bir ayrıcalık olmakta ve bir takım kolaylıklar sağlamaktadır.

Ünlü modacı Jeyan Gedik bir moda tasarımcısı için moda illüstrasyonunun çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Gedik'e göre bir tasarımcı hayalindekini mutlaka kağıt veya bilgisayar üzerinde canlandırabilmeli (Kürşad, 2008: 212). Yapılan araştırmada görüşlerine başvurulan uzmanların tamamı moda resmi dersini, moda tasarımı eğitimi içerisinde oldukça yararlı ve gerekli görmüşlerdir.

Uzman 4 yurtdışında moda illüstrasyonu hakkındaki deneyimlerini ve moda tasarımı programı üzerinde profesyonel anlamda ele alınması gereken bir eğitim programı olduğunu paylaşmaktadır: "*İtalyan bir ekiple 3 haftalık bir workshopa katılmıştım. Onlar profesyonel olarak moda illüstratörleriydiler. Türkiye'de yanılıyor olabilirim…Ama moda illüstratörü yetiştiren özel programlar olmadığını, ama bu programlar içinde böyle dersler olduğunu biliyorum. Fakat orada, onlar profesyonel olarak sadece bu alanda çalışan kişilerdi. Ve o zaman bunun gerçekten firmalar, tekstil sektörü, moda alanı için ne kadar gerekli bir rolü olduğunu fark ettim. Böyle, bir derse sıkıştırılamayacak bir şey olduğunu ve o insanlar gerçek anlamda yönlendirici, ifade etme biçimi, trendler diyoruz ya. Trendler şu anda herkesin takip ettiği, anlamak istediği şeyler. Trendleri hazırlayan ofislerde özellikle danışılan kişiler olduklarını gördüm. Çünkü moda illüstratörleri birçok farklı tasarımcı ve firma ile çalışıyor. Birçok farklı felsefeyi, endişeyi, hedefi kendi kalemiyle resmediyor. Ciddi bir deneyime sahipler. O yüzden de birçok temel yetinin üzerinde bir rol alarak çalışıyorlar, henüz Türkiye'de bu algılanmış değil! Tasarımcı bile birçok adreste çok iyi algılanmış değil! Ama tabi ki her tasarımcının en azından bu bilinçle mezun olmuş olması çok önemli. Yarın öbür gün öyle bir alanda kendilerine bir alan açarlar ki bunu yayfgınlaştırabilirler. Özellikle akademik ortamlarda öğrencilerin bu konuda farkındalıklarını yükseltmeleri açısından, bu böyle kenara sıkıştırılacak bir şey değil. Mesela lisansüstü programlar, bilincin yüksek olduğu veya uzmanlaşma alanları olan programlar…akademik kurumların açtığı…bizde stilistlik kursları adı altında veya alternatif birçok şey var ama. Bir saattir bahsettiğim farkındalıkları içermeyen programlar. O yüzden beklide bir üst*

program, bir sertifika programı. Yani bir tezsiz yüksek lisans olabilir. Öyle bir üst program olabilir…çünkü biz bunu temel bir alan olarak henüz geliştirmiş değiliz. Bu alanda bir şeyleri tartışmış değiliz. Yani birçok sempozyuma katılıyoruz ama spesifik olarak bunu tartışan bir konu olarak hiç görmedim. Bu sanki yapılan işlerin kreatif fikirlerin bir renklendirilmesi, görselleştirilmesi, bir yan desteği gibi algılanıyor" (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 7 moda illüstrasyonunun sektör ve tanıtım amaçlı kullanımını ve önemini şöyle belirlemektedir: "*İllüstrasyon, daha çok üretilebiliyor. Daha çok kişiye ulaşabiliyor. Baskı yöntemleri ile kitaplara girebiliyor. Moda illüstrasyonu dediğimiz zaman, moda mecmuaları içinde yer alabiliyor. Ama bir tekstil ve moda tasarımcısı için asıl önemli olan, bir insan bedeni üzerine tasarlanmış kumaşın doğru ve yenilikçi kullanımı ile gerçekleştirilmiş tasarımları ortaya çıkarmaktır*" (Uzman 7 ile kişisel iletişim: 9 Şubat 2017).

Uzman 11 moda resminin (illüstrasyonunun) üç türünü anlatmaktadır: "*Neden moda illüstrasyonu yapıyoruz? Bir örnek var ki toparlamak gerekirse, ilk çizilen örneklerden, 1920 de yapılmış bir şey. Daha tiyatral bir sahneyi resimlediği için ihtiyaç o yönde. Ya da işte daha figüratif bir şey var. Leke ile yapmış, mesela bu da bir ifade biçimi olabilir. Bu ifade biçimleri çoğalabilir. Realistik bir ifade biçimi olabilir. Sadece doku ile yapılmış bir şey olabilir. Bütün bunların bir amaca yönelik olmuş olması gerekir. Farklı konularda moda illüstrasyonu yapılabilir. Dergi için yapıyorsanız, farklı bir amaca hitap eden, bir firmada çalışıyor ve koleksiyon için yapıyorsanız daha farklı yapıyor olmanız lazım. Firmadakinin daha realist olması lazım ki konfeksiyon sürecindeki sizden sonra gelen kişi sizin ne çizdiğinizi anlayabilsin. Ama dergi için yapıyorsanız, orada biraz daha artistik yapabilirsiniz. Sonuçta size verilen A4 sayfayı en göze çarpan şekilde resimlemek sizin göreviniz. Bir başkası da var ki sadece yapılmış işi tekrardan canlandırmak, atıyorum bir catwalk ortaya çıkmış, bir defile, defilenin koleksiyon çizimlerinin yapılması gerekiyor. Orada da sizden istenen renklerin ruh halini ortaya çıkarmanız. Detaylardan çok kırmızılarla yapılmış, uçuşan tüyler mi kullanılmış? Bu zamanda o özellikleri ön plana çıkarabilecek bir artistik çizime ihtiyacınız olacak. Hedef ne?*

İstenen ne? Bu üç grupta da realistlikten artistiğe kadar çeşitli yöntemlerle çizim yapılabilir. Biz hangisini yapacağız?" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

- **Düşünceyi Görselleştirme**

Tasarım alanında kullanılan, sözel unsurları ve içeriği görsel olarak destekleyen, vurgulayan veya yorumlayan dikkat çekici özelliğe sahip tüm görsel ve resimsel unsurlara illüstrasyon denilmektedir (Arıkan, 2009: 149). Tasarımcı gördüğü eğitime ve birikime bağlı olarak zihninde bir konuyu ya da ürünü tüm boyutlarıyla canlandırır, hayal eder. Estetik bilgiyi sentezleyerek ve esin yoluyla, tüm düşünsel ve duygusal etkinliklerini kullanarak düşünür ve bunu kâğıda veya başka bir yere tüm detaylarıyla aktarır (Atalayer, 1994: 42). Canlandırabilme ve fikirlerini kağıda dökebilme yeteneği, hem sanatsal, hem bilimsel, hem de endüstriyel mesleklerdeki kişilerin eğitimsel başarılarına büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır (Erbay, 1997: 11).

40 yıldır moda resmi eğitimi veren Uzman 18: "*Moda Resmi, bir çocuğun çizmesi gereken, olmazsa olmazı…istiyorum ki çocuğum önce bir kadın vücudunu tanısın. Onu hiç silgi kullanmadan bire bir çıkarsın…Cüzdanında fiş bile varsa onun arkasına hemen çizip, karşı tarafa vermek zorunda. Ben önce çocuğun malzemeyi tanımasını istiyorum…temeli sağlam gidilmeyen bir moda resmi de olamaz diye düşünüyorum. Hayal etme çok önemli, hayal noktasını harekete geçirecek çok derslerin verilmesi gerektiğine inanıyorum*" (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziren 2017).

Moda resmi dersinin gerekli ve önemli olduğunu bildiren uzmanlardan önemli bir kısmı 23 uzmandan 15'i moda resminin önemini açıklarken düşünceyi görselleştirme adına çok büyük katkısı olduğu ve bunun da mesleki anlamda değerli olduğunu ifade etmişlerdir. Uzman 2 bu düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır: "*Tasarım, henüz somut olarak ortada olmayan bir düşüncenin, bir hayalin bir başkasına iletilmek için, düşünceyi görünür hale getirme yöntemi. Sözle ve tarif etmek çoğu zaman yanılgıya sebep olur…moda tasarımı öğrencisinin düşündüğünü, hayal ettiğini görünür hale getirebilmesi için bu derse ihtiyaç bulunmaktadır*" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017). Uzman 14: "*Bir şeyi üretebilmesi için*

çizebilmesi ya da onu bir şekilde görsel olarak iyi anlatabilmesi gerekiyor. Bizim sanatsal görselleştirme yani moda illüstrasyonu dersimizin ilk aşamasında biz aldığımız ilhamı dile dökme üzerine çalışıyoruz…ilk önce bir anlatabilmesi gerekiyor. Görsel dilini konuşturması gerekiyor" (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Uzman 9 görselleştirebilmenin önemini aktarırken en kötü öğrencinin bile kendisini ifade edebilecek düzeye geldiğini belirtmektedir: "*Yaratıcı yönü, estetik yönü vesaire ama onu bir şekilde de aktarması gerekiyor…Bu tabi eğitimle veriliyor…çizim yeteneği iyi olan, döktürür, muhteşem şeyler ortaya çıkarır, ama öbürü de kendini kurtarır…hayalindekini…O esin kaynağı neyse ondan çıkış yaparak onu somut bir zemine taşır yani*" (Uzman 9 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). "*Günümüzün teknolojik çağında bilgisayar programlarını kullanarak çok fazla tasarım üretildiğini düşünüyorum. Moda tasarım öğrencilerinin, gerektiğinde fikirlerini hızlı ve basit bir şekilde iletebilmeleri için en az temel düzeyde moda çizimlerine sahip olmalarının hala gerekli olduğuna inanıyorum*" (Uzman 23 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017). Uzman 13: "*Çizdiğiniz etek, ceket, hangi tasarımı yapıyorsanız o çizim kâğıt üzerinde konuşabilmeli…Sizin diliniz yok, ağzınız yok… Bunu o eller anlatmalı…Siz yokken de o çizim konuşa bilmeli tek başına*" (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Uzman 16: "*Profesyonel olanı, ürünü tasarlamak, bunu figür üzerine giydirmek, dolayısıyla yoruma açık olan her tarafını kapatıp, kalıpçısı, makinecisi tarafından anlaşılır şekilde ki sorunlarla karşılaşmamak, dolayısıyla illüstrasyon profesyonel anlamda şart olan bir şey*" (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 19: "*Eğitim sürecinde çok önemsiyorum, düşündüğünü ifade edebilmesi, mezun olduktan sonra müşterisi ile iletişiminde fikirlerini doğru ifade edebilmesi, aktarabilmesi çok önemli*" (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Uzman 22 ve Uzman 18'de düşüncelerini görselleştirmenin önemini vurgularken, Uzman 20 tasarımcı olacak sektörde çalışacak bir kişinin mutlaka giysi çeşitleri, model özellikleri, cep, yaka, detaylar nasıl çizilecek bunu bilmesi gerektiğini, Uzman 12 elle çizim yapmayı görselleştirmeyi ışık gölgeyi öğrenemeyen kimselerin bilgisayarlı tasarımda da başarılı olamayacaklarını vurgulamaktadır: "*Elle çizim yapmayı bilmeyen insan bana bilgisayarda ne gölge efektini verebilir ne doğru bir giydirme yapabilir. Elle siz önce bir kumaşı bir kadının üzerine giydirdiğiniz zaman o kıvrımların nasıl hareket*

ettiğini, desenin nasıl değiştirdiğini, gölgelerinin nasıl olduğunu bileceksiniz" (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017). Öte yandan bilgisayarla tasarımın ve görselleştirmenin diğer boyutlarını da ele alan Uzman 7 şöyle bir açıklama getirmektedir: "*Bu çok tartışma yaratan bir konu. Bazen derler ki çizmese de olur öğrenci. Başka türlü çözer. Bilgisayara çok eğilimli ve bilgisayarı çok iyi kullanan öğrenciler var…Bu olmaz değil olur. Ama şöyle bir tehlike var. Herkesin ya da çok kişinin bilgisayarı kullanarak oluşturduğu projeler sonuçta birbirine çok yakın ve benzerlik oluşturur…Farklı olmak zorunda bir tasarımcı. Her bir öğrencinin farklı bir kişiliği, farklı bir sanatsal kimliği olduğunu düşünüyoruz…el deseni yani elle yapılmış olan çalışmalar…Benim için çok daha değerlidir ve daha sıcak daha samimi*" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). Uzman 11 fikirlerini görselleştirebilmede teknolojik yöntemlerden bahsetse de bunun alt yapısını yine bu dersin oluşturduğunu şöyle açıklamaktadır: "*En çok sorulan sorulardan bir tanesi. Çizim yapabilen mi moda üretmeli yoksa, sadece fikri olan mı moda üretmeli. Aslında iki yöntemde endüstride işler durumda. İnsanların bir şeyi tasarlayıp onları görsel hale getirmesini kolaylaştıran programlar var. Çok usta olmanız gerekmiyor ama bu programları kullanmak için bile görsel bir alt yapınız, görsel bir zevkiniz ve aynı zamanda programı kullanabilecek bir yeteneğe de sahip olmanız gerekiyor. Yetenek bir noktada sonradan geliştirilebilen bir şey. Ancak olması gereken moda tasarımcısının az da olsa kendini çizgisel olarak ifade edebilmesidir*" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

Uzman 4 moda illüstratörünün bir başka moda tasarımcısının kafasındakileri görselleştirebilmesini aktarmaktadır: "*Dünyaca ünlü moda tasarımcılarına baktığımız zaman…Bir hissiyattan bahsediyorlar. Böyle bir koleksiyon istiyorum…onun detayından filan bahsetmiyor. Sadece bir fantezisinden bahsediyor ve bu havada bir koleksiyon olsun. Ben buna mekan bakmaya gidiyorum diyor ve illüstrasyon yapan kişi onun ağzından çıkan 3 cümle üzerine illüstrasyon yapıyor. Burada acayip bir rolden bahsediyoruz. Oradaki renkleri belirleyecek, hissiyatı belirleyecek, nasıl bir ambiyans? Uçuşan kumaşlar istiyorum, çok hafif olsun ama büyüleyici…birtakım kodların görsel olarak nasıl çözüleceğinin yöntemini bulduğu bir ders…kavramlar, anahtar kelimeler, beden dili, giysinin dili, ilişkisi bir markanın*

veya bir koleksiyonun felsefesi o kadar çok şeyi irdelemiş ve ifade etmiş oluyorlar ki…markaların birbirinden farkını da fark etmiş oluyorlar" (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

- **Estetik Eğitim**

Estetik görme ve estetik ifade biçimi doğuştan gelen bir yeti değildir. Sonradan kazanılmaktadır (Atalayer, 1994b: i). Moda tasarımı bölümünde verilen diğer sanat eğitimi dersleri ve moda resmi dersi sanatçı yetiştirmeye yönelik eğitim değil, bireyin sanat yoluyla eğitimi yani bir başka deyişle estetik eğitimidir (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 22). Gerçekliğin dönüştürülmesine estetik ideallere uygun bir biçimde etkin bir payla can atan kişiler yetiştirmeyi hedefleyen estetik eğitim, sanatsal eğitim araçları ile kültürel ve sanatsal kazanımları etkin bir biçimde özümsemeyi içerir. Beğeniyi ve estetik algıyı geliştirirken, dolaylı olarak yüksek moral nitelikler oluşturup, imgelemin ve yaratıcı düşüncenin serpilip gelişmesini sağlamaktadır (Ziss, 2009: 215). Görüşme yapılan uzmanlardan bazıları moda resmi dersinin, estetik eğitim açısından önemini vurgulamıştır. Uzman 2 moda resminin estetik eğitime destek vermesini şöyle açıklamaktadır: "*Moda tasarımı bölümünde moda resmi dersinin olmaması söz konusu değil, tasarım dediğimiz zaman aynı zamanda bu ders içerisinde renk, biçim, form, kompozisyon, doku gibi genel estetik kuralları içerisinde tasarımlar yaptırıldığı için öğrencinin daha estetik şeyler tasarlamasına da yardımcı olur*" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017).

Ruh sağlığının en önemli kaynağı çalışmak ve üretmektir. Yaratıcı birey, kendisiyle toplum arasındaki görsel estetik iletişimin nesnesini üretir (Atalayer, 1994b: 1). Yaratıcı bireyler ortaya çıkaran görsel dil eğitimi, aynı zamanda ekonomik üretim temposunun etkinleşmesine ışık tutmaktadır (Tansuğ, 1982: 181). Uzman 14 sanat eğitimi yoluyla moda resmi dersinde görsel dil ve estetik eğitim yaptıklarını bir örnekle anlatmaktadır: "*Görsel dillerini konuşturmaya çalışıyorum. Bir sanat eserine baktıkları zaman, bol bol sergi gezmeleri gerektiğini, entelektüel yönlerini geliştirmeleri gerektiğini konuşuyoruz. Sanat eserine baktıkları zaman ne hissediyorlar, görsel dili onlara neyi hissettiriyor. Bir sanat eseri olabilir, paslanmış bir teneke kutu olabilir. Ona baktıkları zaman o pas ona hangi dönemi hatırlatıyor.*

Bohem mi bir şey hissettiriyor. O lekeler ona bir ışıltı olarak neyi veriyor. Bunu nasıl ilham alıp gerçeğe dönüştürebilir. Bunlar üzerine konuşuyoruz…Biraz daha sanatsal, daha duygusal ve teknik anlamda" (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

- **İnsan Vücudunu Tanıma**

Moda tasarımcısı yeni şeyler ortaya koymak için ne kadar çabalarsa çabalasın hatta gelenekleri hiçe sayması gerekse bile, tasarımcının asla unutmaması gereken şey, hayal dünyasında gezmek ne kadar zevkli olsa da tasarladığı giysileri sonuçta bir insan vücuduna oturtmak zorunda olmasıdır (Tatham, Seaman, 2016: 62).

Moda resminin önemine yönelik uzmanlardan 7'si insan vücudunu tanımada da moda resminin önemine dikkat çekmişlerdir. Uzman 3: "*Mimari bir proje, bina yapıyorsunuz. Ama arsada önemli. Bu çizim odur işte. Arsanın kendisidir. Bu meyilli bir arsadır. Rüzgârlı bir yerdir. Farklı bir yerdedir, tepededir, aşağıdadır. Ona göre bir proje yaparsınız. Model çizimi de budur yani. Bir defa insanın figürüne konsantre olacaksınız. Bunu taşıyacak olan insandır. Gezen bir sanattır bu tekstil. Durağan değildir. Tabi ki perdeler için böyle düşünülebilir, ama o iç ve dış mekanda onun aktivitesi vardır. Kumaşı canlı taşıyan insandır figürdür. Bu figürün taşıyacağı renkleri motifleri kalıpları yaratmak son derece önemli ve bununda başlangıcı önce çizim*" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Uzman 22 ve Uzman 15 de insanın vücut yapısının ve hareketlerinin moda resmi dersinde öğrenildiğini, beden şekline göre giysinin şekilleneceğini ifade etmişlerdir. Uzman 4: "*Moda resminde de oran orantılar var. Fikri o beden üzerinde nasıl ifade edecekler, beden taşıyıcı bir öğe mi olacak, yoksa düşündükleri giysi kimlikle örtüşen ve orada yüz ifadesine kadar mimiklere kadar, bedenin duruşuna kadar bir bütün kompozisyon oluşturması gereken bir resim mi olacak?"* (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

- **Kimlik, Karakter Yaratma**

Moda resmi dersi alan öğrenci kendi ifade biçimini geliştirmektedir. Çizdiği figürler, giydirdiği tasarımlar onun hayal ürünüdür ve öğrenciye özgü bir kimlik ve kişilikle şekillenmiştir. Görüşme yapılan uzmanlardan 4'ü moda resminin önemini

öğrencinin çizimindeki kimlik ve karakter gelişimiyle tanımlamıştır. Uzman 15 bunu şöyle açıklamaktadır: "*Kişinin karakterini de ortaya koyan bir derstir. Normal klasik anatomi çizimlerinin dışında bir derstir. Klasik insan ölçüsünün çok dışında yeni ifade biçimleri geliştiren bir derstir…belli bir karakteri, belli bir yapıyı canlandıracaktır*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017). Uzman 16 bu derste öğrencinin yaratması gereken karakterden şöyle bahsetmektedir: "*Öğrencinin tasarlayacağı giysi ile bunu giyecek kişilerin karakterlerinin bir uyum içinde olduğunu düşünerek karakterin olması gerektiğini düşünüyorum. İllüstrasyon derslerinde ilk önce beden ölçülerinin doğru aktarılması, sonra karakter yaratma ve bunların karakterlerin doğru giysilerle birleştirilmesine çok dikkat ediyorum…gerçekten karakteristik özellikler taşıyan bir figür ve onunla örtüşen giysiler çıkıyor. Ya giysiye göre karakter yaratılıyor ya da karaktere uygun giysiler tasarlanıyor. Keza aksesuarlar öyle, o karakterdeki bir insanın bunun altına giyeceği bir ayakkabı da ona göre bir bütünü kapsıyor"* (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

Uzman 4 öğrencinin koleksiyonuna kattığı ruhtan kişilikten, kimlikten bahsetmektedir: "*Öğrencilerime şöyle bir şey söylüyorum. Bir koleksiyona başlayacakları zaman. Gözlerinizi kapatın. Koridordan tasarımlarınızın size doğru bir şovla yürüdüğünü düşünün, nasıl bir kimlik hayal ediyorsunuz? güçlü bir kadın mı? Agresif bir kadın mı?..Başta bunların ne olduğunu ve bunların neyle ifade edebileceklerini çok iyi ifade edebileceklerini çözmüş olmaları gerekiyor… Yani agresif bir kadın ve güçlü bir kadın bana doğru yürüyor dediği zaman neyden bahsediyor? Ya birisi ona böyle bir tarif ettiği zaman kağıdın üzerine nasıl bir resim yapacak? tüm algılarıyla, tüm duyularıyla bunu ifade edebilir yetkinlikte olacağı üst noktada bir ders, bir yetkinlik olarak görüyorum*" (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 5 moda resminde elle yapılan çizimin yansıttığı kişisel kimliğe vurgu yapmaktadır: "*Çizimin o el becerisi el tadı… bu bunun temeli… diyelim ki çok iyi bir fikri var çocuğun. Hemen oradaki o çizim çok çok önemli…profesyonelliğe erişmede…Maalesef ihmal ediliyor artık… İşte oradaki kimlik yani o tasarımı nasıl yansıttığı yani çok önemli*" (Uzman 5 ile kişisel görüşme, 8 Şubat 2017).

Uzman 4 öğrencinin kendi kimliğini yansıtmasının farklı, çizimdeki kişinin kimliğini yansıtmasının farklı şeyler olduğunu, bunu kavrayabilmek için moda illüstrasyonunu iyi irdelemesi gerektiğini ve nerede, ne zaman lazım olacak bilinmediği için asla bundan vazgeçmemesi gerektiğini açıklamaktadır: "*Kişinin kimliğini yansıtan…görsel olarak çizimin kimliğini yansıtan çizim başka bir şey. Bunları fark edebilmeleri için moda illüstrasyonu kavramını çok iyi irdelemeleri gerekiyor…Temel olarak bunları anlamamız gerekiyor. Tabi ki malzemelerin, dokularını ifade etmesi, teknikleri çok doğru kullanabilmesi, kendi özgün tekniğini geliştirebilmesi ve bunları ileriki yıllarda ve profesyonel yaşantısında nasıl kullanacağının yöntemini tayin etmesi. Çünkü endüstride kullanmayacak diye bir şey yok. Endüstrinin kendi çarkı içerisinde nasıl bir yöntemle ve nasıl bir süreçte bunu ortaya çıkaracak. Bundan hiçbir zaman vazgeçmemesi gerekiyor*" (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

- **Yaratıcı Düşünce Geliştirme**

Bireylerin ve toplumların karşılaştığı sorunlara ve ihtiyaçlara alışılmışın dışında, farklı, etkili, hatta eğlenceli çözümler üretebilen yaratıcı insanlardır. Yaratıcılık sergileyen bireyler toplumun en değerli varlığıdır. Yaratıcı özellikleri olmayan veya az olan toplumlar, daima diğer toplumların etkisinde kalmakta ve onlara muhtaç olmaktadır. Her insan yaratıcı bir potansiyele sahiptir ve yaratıcılık geliştirilebilir bir yetidir (Yolcu, 2010: 31). Moda resmi ve yaratıcı güç geliştirebilmeyi uzmanlar farklı şekillerde yorumlamıştır; Uzman 10 öğrencinin yaratıcılığını bu dersle daha çok geliştirerek piyasaya hazırlanması gerektiğini, Uzman 17 öğrencinin kendisini ifade ederek yaratıcılığını kullanabilmesi için bu dersin gerekli olduğunu, Uzman 15 belirli bir koşulu, yapısı, yöntemi olmadığını her şekilde yaratıcılığını bu dersle geliştirilebileceğini söylemektedir. Uzman 14 ise bir moda yaratanı ve trend belirleyeni olabilmeleri için yaratıcılığın geliştirildiği bir ders olarak değerlendirmektedir. Uzman 8 de yine öğrencinin yaratıcılığını teşvik etmek, gerçekte var olmayan şeyleri kurguladığı moda resmi dersinde yaratıcı düşünce geliştirdiğini anlatmaktadır.

Uzman 2 ise farklı bir bakış açısı getirerek: "*Yaratıcılık kişide varsa vardır yoksa yoktur. O çok geliştirilmesi söz konusu değildir. Ancak bu derslerde ortaya çıkartılması söz konusudur*" diyerek düşüncelerini ifade etmektedir (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017).

- **Etkileyici Sunum Oluşturma**

Moda tasarımı görsel iletişim sektörü içerisinde kabul edilmektedir ve çalışmaların etkileyici bir biçimde sunulması oldukça önemlidir. Yepyeni olağanüstü fikirlere sahip en orijinal tasarımları yapıyor olabilirsiniz ancak ilk izlenimin çok çok önemli olduğu moda endüstrisinde bakış açınızı ve kendinizi doğru bir şekilde anlatamazsanız bunların hiç birisinin önemi yoktur (Tatham, Seaman, 2016: 138). Hedef kitleyi, iş vereni ya da müşteriyi etkilemeyi amaçladığınız portfolyonun veya dosyanın neredeyse tamamı moda resmi çizimlerinden, illüstrasyonlardan, teknik çizimlerden ve fotoğraflardan oluşmaktadır. Moda resminin etkileyici sunum oluşturma yönünden önemini 9 uzman belirlemiştir. Uzmanlar bakış açıları ile şöyle değerlendirmektedir: "*Bu sizin sözsüz iletişiminiz…sizler kendinizi karşı tarafa tanıtmak için bir portfolyoda ve sonrasında bir çizim yapacaksınız ve o çizimin kendini satabilirliği olması gerekiyor. Kendini gösterecek*" (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). "*Çok yetenekli olabilirsiniz, çok yaratıcı olabilirsiniz ancak bunları doğru sunmazsanız, doğru tanıtmazsanız, bu yoruma açık ve üretici tarafından ortaya çıkarılması açısından sorunlar oluşturabilir. İş başvurusu yaptığında ya da koleksiyon satmaya gittiğinde…bir kere figürlerin, duruşun, kumaşın dokusu, onun tasarımı bütün hepsini bir araya değerlendirildiğinde hepsinin arasında uyumun olup olmadığı konusunda dikkat çekmelisin ki diğerlerinin önüne geçebilmelisin*" (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 17: "*Eğer bir müşteriye daha etkili sunmak istiyorsanız, müşteri onu sadece görsel olarak beğeniyor. Modellerden anlamıyor ise…Ya da trend raporları sunuyorsanız…Firma eğer…marka yaratmaya çalışıyorsa, müşteriyi daha fazla etkilemek istiyorsa. Moda illüstrasyonu önemli bir yol oluyor*" (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 11 de yine tasarımın etkileyici ve satılabilir olması açısından moda çiziminin doğru yapılabilmesini değerlendirmektedir: "*Sonuçta nihai tüketiciye giden bir iş. Nihai tüketiciye gitmeden evvel çizimi seçen patron olabilir,*

yönetici olabilir veya buyer dediğimiz alıcı olabilir. Sonuçta o kağıt üzerinde beğenecek, sonrasında uygulatacak. O A4 boyutlu sayfayı satabilmek adına görsellerin yerinde, açıklayıcı, sanatsal ifadeleri olan bir sayfa haline gelmesi lazım ki siz, biz bu ürünlere ulaşabilelim. Bu bir zincir, önce beğenilecek, sonra üretilecek, sonra biz ona kavuşabileceğiz. Doğru çizim yapabilme çok önemli" Uzman 11 ile kişisel iletişim: 10 Şubat 2017). Uzman 19 ise hem pazarlama hem de şov ve tanıtım amacıyla yapılacak sunumun etkisinden bahsetmektedir: "*Şov amacıyla, tanıtım amacıyla bir de giysinin bitmiş ambiyansını görmek amacıyla moda resmi çok önemli…işin pazarlama marketing kısmında güzel bir sunum karşıyı etkileyebilir…sunuş çizimleri ürün bittikten sonra yapılır…karşınızdaki kişiyi, müşteriyi ikna etmek için o çizime ihtiyacınız var*" (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

- **Ders Sürecinin Uzatılması**

Atölye ortamında karşılaşılan yöntem ve teknikler genellikle yaratıcı düşünce ve uygulamaları geliştirmektedir. Farklı teknikler incelenerek, anlayarak, deneyerek, geliştirerek görsel iletişime dair yeni yollar keşfedilebilip tecrübe edilebilir (Ambrose, Billson, 2013: 77). Tüm bu tecrübelerin edinilebilmesi için uygun bir süreç, ortam ve zaman gerekmektedir.

Yapılan görüşmelerde uzmanların önemli bir kısmı, 10 uzman, ders sürecinin yeterli olmadığını, moda resmi dersinin öğrencilere daha fazla verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Uzman 1 bu dersin 4 dönem boyunca verilmesini dile getirirken, uzman 4 bir döneme 3-5 saate sığdırılamayacak bir ders olduğunu belirtmiştir. Uzman 21 ne kadar çok tasarım çizimi yaparsa öğrencinin yaratıcılığının ve ufkunun o kadar çok açılacağını dile getirmiştir. Uzman 22 dönemlere göre moda resmi dersinin nasıl verilmesi gerektiğini belirlemiştir: "*2 yıl moda dersinin temel bilgilerini alabilir, tasarım dersini alır, kumaş bilgisini alır, insan vücudu veya siluet çizimi alır. Ondan sonrada son sınıfta istediği gibi illüstrasyon yapar, kendi özgün çizimlerini oluşturur, özgün dokusunu oluşturur*" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

Uzman 4 mevcut moda resmi saatlerinin yeterli olmadığını ayrı bir disiplin olarak geliştirilebilecek bu dersin nasıl bir içerikle ne kadar zaman yürütülmesi gerektiğini açıklamaktadır: "*Programımızda sadece bir sömestri moda illüstrasyonu dersi var. Bugüne kadar ki deneyimimiz sonucu bununda yeterli olmadığı, hatta ikinci sınıfta bu ders. Birtakım hedefleri dışında ikinci sınıf içinde erken olduğu çünkü sadece bir beden siluetini çizmekten ibaret bir ders değil, onu zaten çizerek geliyorlar. Veya farklı derslerde çiziyorlar ama ben moda illüstrasyonunu malzemeyi tanıyan, beden dilini bilen, giysi dilini tüm bu kodları bilen, beden ve giysi ilişkisini orada kendi bakış açısıyla yansıtabilen bir resim olarak baktığım zaman, temel birtakım derslerin ve uygulamaların üstünde bir noktada görüyorum. O yüzden belki moda illüstrasyonuna giriş, ileri moda illüstrasyonu ya da gelişmiş moda illüstrasyonu, isimler tartışılır. Birkaç dönem verilmesi, çünkü onunda teknikleri var. Yani öğrencinin kendi özgün yöntemini kâğıda aktarabilmesi için birkaç dönemin olması gerekliliği çok net ortaya çıktı*" (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Moda resmine programlarda fazla yer verilmediğini dile getiren Uzman 18'de programlarda daha fazla yer alması gerektiği görüşünde olduğunu belirtmektedir: "*Birçok üniversitenin programına bakın, tasarımcı bölüm olmasına rağmen dikiş kalıp derslerinin çok daha fazla ağırlıkta olduğunu göreceksiniz, kız meslek lisesinde çocuk bunları alsaydı bu kadar ağır olmayacaktı…Resimsel bazda yine çok az. Öğretilebilen sanatlar vardır, zor öğretilen sanatlar vardır. Biz bunlara sanat ve zanaat diyoruz. Dikiş zanaattır, gösterilebildiğinde 15-20 dakika sonra öğrenebilir kişi. Ama bizimkinde biraz da yetenek, görsellik, alt üst, her şey vardır. Bizim olay zordur. Öğrenciler de hep bunu ister. Derslerin biraz daha fazlalaşmasını istiyorum"* (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Uzman 3 ise kendi öğrencilik yıllarından örnek vererek 45-50 yıl önce gördüğü eğitimde dahi atölyelerin daha aktif kullanıldığını, daha verimli çalışıldığını aktarmaktadır: "*Zamanımız boldu. Sabahtan akşama kadardı. Ve her gündü. Tabi teorik derslere giderdik ama hep atölyeye dönerdik sonunda. Atölyemiz bizim evimiz gibiydi. O zaman daha çok üretebiliyorsunuz. O zaman, zaman içerisinde kişinin gelişmesine bırakabiliyorsunuz*" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

- **Diğer Görüşler**

Uzmanlar moda resmi dersine verdikleri önemi belirten ifadeler kullanmışlardır. Uzman 10: "*Çok önemli kesinlikle…bu olmazsa zaten moda tasarımı diye değerlendirmeyelim…Eğer çocuklar tasarım okuyorlarsa, moda tasarımı okuyorlarsa…Tasarımı geliştirmemiz lazım. Tasarımcı yetiştiriyorsak bu dersin çok önemli olduğunu düşünüyorum*". (Uzman 10 ile kişisel iletişim: 10 Şubat 2017). Uzman 12: "*Üzerinde de çok, özellikle itina ile durduğum bir dersti*" (Uzman 12 ile kişisel iletişim: 11 Şubat 2017). Uzman 21: "*Bu dersi bilmezse tasarım yapamaz…Tasarım yapmadan da hiçbir ürün çıkamaz. Bence moda resmi dersi bu bölümün duayeni gibi bir şey. A b c si Alfabesi dediğimiz, bel kemiği*" (Uzman 21 ile kişisel iletişim: 6 Haziran 2017). Uzman 22: "*Moda resmi dersi olmadan moda tasarımcısı ya da stilistlik yapamazlar*" (Uzman 22 ile kişisel iletişim: 27 Temmuz 2017). Uzman 16: "*Bu bir yarışsa farkın olmalı*" (Uzman 16 ile kişisel iletişim: 25 Mayıs 2017). Uzman 13 bir moda tasarımı için çok önemli olduğunu ancak öğrencinin bazen dikkate almadığını ifade ederken, Uzman 16 her öğrencinin ayrı bir yaklaşım gerektirdiğini, yorucu ve zaman alıcı bir eğitim olduğunu söylemektedir.

Uzman 15 farklı bir açıdan bakarak bunu aynı zamanda zihin temizleyen bir tür etkinlik olarak görmektedir: "*Yüksek görsel bombardımana sahipler. Kendilerini dinlendirecek zamanları da yok. Uykuda silecekleri görselleri de silmedikleri de düşünülürse bir çeşit temizlik de oluyor bu tür dersler*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

Uzman 17 piyasada buna yönelik bir ihtiyacın olmadığını moda illüstrasyonunun işin şovu olduğunu belirtmektedir: "*Olmak zorunda. En azından eğitim açısından. Piyasada buna ihtiyaç yok bir defa. Ben kendimde deneyimledim, öğrencilerimden de biliyorum. İllüstrasyon kısmı sadece şov görsel kısmı*" (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 19 da moda resminin üretim sürecinde pek fazla değeri olmadığını başka şekillerde de çözülebileceğini aktarmaktadır: "*Tek bir yöntem moda resmi değil. Teknik çizim çok önemli…moda illüstratörü olmayacaksa zaten tasarım bir ekip işi ve ekipteki stilistler, illüstratörler bu işi çözerler. Çocuğun orada yaratıcı bir fikir üretmesi benim için çok önemli. Çok iyi moda resim çizmesi değil. Drapaj yöntemiyle de fikirlerini çok iyi ifade edebilir,*

teknik çizimde de çok orantılı, dengeli anlatabilir" (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

4.2.5.Öğrencinin Derse Gelmeden Önce Sahip Olması Gereken Ön Yeterliliklere Yönelik Görüşler

Tablo 12: **Öğrencinin Derse Gelmeden Önce Sahip Olması Gereken Ön Yeterliliklere Yönelik Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
İstekli/İlgili Olma	23	14	60,87%
Hayal Gücüne Sahip Olma	23	4	17,39%
Görsel Algı Gücüne Sahip Olma	23	11	47,83%
El Göz Beyin Koordinasyonuna Sahip Olma	23	4	17,39%
Çizim Becerisine Sahip Olma	23	6	26,09%
Uyarlama Zekasına Sahip Olma	23	4	17,39%
Araştırmacı Olma	23	2	8,70%
Temel Teorik ve Teknik Bilgi	23	9	39,13%
Üç Boyutlu Düşünce	23	4	17,39%
Diğer Görüşler	23	10	43,48%

Torrance (1971) ideal öğrencide bulunması gereken vasıflar üzerine bir araştırma yapmıştır. Pek çok ülke ve milletten olan öğretmenlerden topladıkları verilere göre ideal öğrenci tipi "*üretken yaratıcı şahsiyet*" tipidir. Bu araştırmalara göre öğrenci; fikir ve düşüncelerini cesaretle ortaya koyan, meraklı, düşünce ve kararlarında bağımsız, yaptığı çalışmaya tam manasıyla kendini veren, başladığı işle devamlı meşgul olabilen, sezgileri kuvvetli, ısrarlı, otoritenin söylediklerini hemen kabul etmeyen, tehlikeleri göze alabilen, otoriteyi kabul etmek istemeyen, cüretkar bireylerdir (Arık, 1990: 11).

Moda resminde başarılı olacak bireyde yeteneğin yanı sıra, yaratıcı güç de olmalıdır. Giyim tarihine ve moda olgusuna hakim olmalı, giyim evrimini iyi öğrenmelidir. Çevreye ve yeniliklere açık, araştırmacı, iletişimi kuvvetli biri olmalıdır. İyi bir moda resminin seçkin bir beğeninin ürünü olduğu unutulmamalıdır (Komsuoğlu vd., 1988: 41). Çakar vd., bir giysi tasarımcısının şu yetilere sahip olması gerektiğini savunmuşlardır: Entelektüel, hayal gücü geniş, sentez yapabilen, giyim alanında bilgi birikimine ve sanatsal düşünceye sahip (Çakar vd., 2003: 26).

- **İstekli İlgili Olma**

Uzmanlara derse gelmeden önce öğrencilerde bulunması gerekenler sorulduğunda büyük bir kısmı, 14 uzman istekli olmaları gerektiğini dile getirmiştir. Uzman 8 ilgili, istekli olması daha önceden düşünmeye başlaması ve içselleştirmesi gerektiğini söylemiştir. Uzman 10 da istekli, gönüllü, ruhunu ortaya koymuş olmalı demektedir. Uzman 13, Uzman 20 ve Uzman 22'de ruhsal anlamda gerçekten istekli, ilgili, hevesli, bilinçli ve gayretli olmaları gerektiğini, severek gelmeleri gerektiğini söylemişlerdir. Uzman 19 ise her sanat ve tasarım alanında olduğu gibi burada da öğrencinin ilgili, istekli olması gerektiğini ifade etmektedir: "*Nesnelere çok ilgili olması gerekiyor. Çevresine farklı bir gözle bakması gerekiyor…Diğer insanların gördüğü gibi görmemeli çevresini. Bu çok önemli...biçimleri çok sevmeli...sevme kelimesini özellikle kullanıyorum…Heyecan duyması gerekiyor*" (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Uzman 15 istekli olmasının önemini, herhangi iyi bir noktasını yakalayarak öğrenciyi geliştirebileceğinizi şöyle açıklamaktadır: "*Üniversite yaşına gelmiş bir insan istemiyorsa zaten bırakır, istiyorsa da gelişir, az gelişir ama gelişir, çok gelişir ama gelişir…kişide öyle bir renk becerisi görürsünüz ki çizimle ilgili olmayan bir noktadır. Sadece o noktadan bile o öğrenciyi devreye aldığınızda, ya da geliştirmeye başladığınızda geliştirirsiniz*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

Uzman 19 moda tasarımının çok branşlı bir alan olduğunu öncelikle öğrencinin hangi alana istek duyduğunu, ilgi duyduğunu tespit etmesinin gerektiğini söylemektedir: "*Hangi konuda ilerleyecek, ne olmak istiyor…gerçekten bu alanda adanmışlık gerekiyor, istek gerekiyor, yaratıcılık gerekiyor…Hangi alanda gidecek, illüstratör olarak mı, moda fotoğrafçısı mı, üretim alanında mı yer alacak, pazarlama alanında mı, mağazacılıkta mı?"* (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

- **Hayal Gücüne Sahip Olma**

Einstein "*Hayal gücü bilgiden önemlidir*" der (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 18). Görüşme yapılan uzmanlardan bazıları öğrencilerin hayal gücüne sahip olması

gerektiğinin altını çizmiştir. Uzman 1 hayal gücünün önemini vurgularken sadece el becerisinin yeterli olmadığını söylemektedir: "*Biz tasarımcı yetiştiriyoruz, düşünmesi lazım, çevresine daha iyi bakması lazım, algılaması lazım, çizim yapması lazım, el becerisi lazım, sadece el becerisiyle olacak bir iş değil; hayal dünyası lazım, bunları uyguladığımız zaman, biz moda tasarımcısı yetiştirmiş oluruz*" (Uzman 1 ile kişisel iletişim, 1 Şubat 2017).

- **Görsel Algı Gücüne Sahip Olma**

Tasarım eğitiminin önemli bir amacı da bilinçaltı ve bilinç üstü düşünme olgusu ve görme duyusunu bir bütün haline getirmektir. Düşünülen her şey gözlerle algılanıp, gözlere iletişim yapacak bir biçimde şekillendirilmelidir. Görsel düşünme ve görsel algı arasında çok sağlam ve geçilebilir bir köprü kurulmalıdır. Tasarımın başarısının en önemli ölçütlerinden birisi tasarımın düşünüldüğü gibi algılanmasıdır (Denel, 1981: 4). Görsel algı, bir duyusal uyanış, figür, nesne ve fon ayrımının ve ayrıntılarının farkına vararak ayırt edilebilir hale getirme ve bir nesnenin görsel özelliklerini anlama duyumsama yetisidir (Özsoy, Alakuş, 2009: 90). Moda çizimi algılama yeteneği gerektiren disiplinli bir çalışmadır (Bryant, 2013: 7). Görüşme yapılan uzmanlardan 11'i öğrencinin görsel algı gücüne sahip olması gerektiğini söylemiştir.

Etrafının farkında olması, algılarının, duyularının açık olmasını gerektiğini söylüyor Uzman 19 ve bakmasını bilmesi gerekir, belli doygunluğa ulaşıp, mantıklı bakması, algılaması, baktığı şeyleri değerlendirebilmeli diyor Uzman 17. Uzman 2 ise algısının ve duyuşsal hayal gücünün iyi olması gerektiğini şöyle aktarmaktadır: "*Doğaya bakarken oradaki renk uyumunu dokuyu, biçimleri, biçimlerdeki ilginçliği fark edebilen bir sezgi ile bakış açısına sahip olması gerekir. Bu duyguyla ilgili bir şeydir. İlkbahar geldiğinde çıplak bir arazide yolculuk yaparken, en ufak bir doğanın uyanışından heyecan duyabilen, bir kelebeğin kanadındaki çizgiden, biçimden duygusal olarak haz alan, oradaki renk düzenini, doku düzenini çözmeye çalışan bir yapı gerektirir. Bu olmayan insana biraz zor kazandırılır yani doğasında öğrencinin duygusal olarak çevreden estetik hazineler, estetik uyumlar bulma amacıyla bakabilen, bunu hisseden, bununla ilgili ondan yola çıkarak, hayal kurarak yeni*

tasarımlar yapabilen bir kişilik yapısında ve ruh yapısında olması gerekir" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017).

- **El Göz Beyin Koordinasyonuna Sahip Olma**

Elleri kullanmayı ve el becerisini geliştirip, genişlemeyi öğrenmek, çizimin kalitesi üzerinde müthiş gelişmeler yaratmaktadır. Öncelikle işe kalemi, fırçayı tutmayı bilmekle başlamak gerekmektedir (Howard, 1992: 9). Uzman iki öğrenciden "*El becerisinin, el, göz, beyin, korelasyonunun, yani iş birliğinin yerinde olması yeterlidir*" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017) demektedir.

- **Çizim Becerisine Sahip Olma**

Uzmanların 6'sı öğrenciden çizim becerisi beklediklerini dile getirmişlerdir. Uzman 22 bu isteğini daha radikal bir biçimde dile getirmiştir: "*Karşıma gelen öğrencinin çizgi çizebilmesi gerekiyor. Düzgün çizgi çizebilmesi, gördüğünü çizebilmesi…insan vücudunun desen, figür çiziminde el becerilerinin baya olması gerekli. Olmadığı, zaman kaybı oluyor*" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017). Uzman 19 beklentisini: "*Çizginin farkında olsun, insan vücudunun farkında olsun, kreatif düşünebilmeyi bilsin, vizyonu olsun*" (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017) şeklinde ifade ederken; Uzman 15: "*İfade edebilme yeteneği çizimle olduğundan biraz çizim yapması beklenir. O da geliştirilebilir*" diyerek belirtmiştir (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

- **Uyarlama Zekasına Sahip Olma**

Görüşleri alınan uzmanlardan 4'ü öğrencide uyarlama zekasının olması gerektiğini belirtmektedir. Uzman 1 öğrencide olması gereken uyarlama zekasını şöyle tarif etmektedir: "*Kadın kıyafeti, kadın figürü yapacağız dediğimiz zaman öğrencinin bunu araştırması lazım yani yabancı sitelerdeki defilelere bakması lazım, kıyafetlere bakması lazım, bu kıyafetlerde kendine göre etkilendiği kısımlar neler, tabii ki birebir alıntı değil ama illa ki hepimiz bir yerlerden etkileniyoruz buna esinlenme diyelim biz, esinlenerek farklı bir tasarıma dönüştürebilme zekasına sahip olması lazım*" (Uzman 1 ile kişisel iletişim, 1 Şubat 2017).

- **Araştırmacı Olma**

Her tasarım sürecinde hayati önem taşıyan en önemli şeylerden birisi araştırma yapmaktır. Bir tasarımcının taşıması gereken en önemli özelliklerinden birisi de araştırmacı olmaktır. Araştırma yapma yaratım sürecine esin veren derinlikli, yenilikçi bilgi ve yaratıcı yön veren en temel araçtır (Seivewright, 2013: 6). Uzman 16 iyi bir gözlemci ve araştırmacı olmaları gerektiğini söylemektedir: "*Her derste ve her konuda söylediğim tek şey var. İyi bir gözlemci olun ve iyi bir araştırmacı olun. Canım istedi böyle yaptım ikna edici değil. Birtakım temellere dayandırılması gerekiyor, her türlü çizginizin, noktanızın, çiçeğinizin, böceğinizin, vesaire…bir figürü çizerken o ana kadar bir figürü kaç kere ve ne açıdan incelediklerinin önemi çok fazla"* (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

- **Temel Teorik ve Teknik Bilgi**

Bir öğrencinin moda resminde başarılı olabilmesi, hayalinde giysiyi canlandırıp aktarabilmesi için öncelikle giysinin yapısını elemanlarını, ögelerini, kumaşını, malzemesini bilmesi gerekmektedir. Uzmanlardan 9'u öğrencinin temel teorik ve teknik bilgiye sahip olması gerektiğini aktarmaktadır. Uzman 2 bunu şöyle açıklamaktadır: "*Giysi ile ilgili bazı kavramları bazı biçimleri bilmesi gerekir. Yaka nedir? kapanma nedir? Paça, kup, pens, cep kapaklı cep, şal yaka gibi bazı giyimle ilgili teknik terimleri ve bunların görsel olarak temel görsel biçiminin en azından tanıyıp bilmesi gerekir"* (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017). Uzman 19 alan terminolojisini mutlaka bilmesi, hakim olması gerekir derken; Uzman 3 de yine giysi yapısına dair alt yapısının olması gerektiğini söylemektedir: "*Kalıp bilgisine sahip olmalı mı? Tabi ki olmalı. Ama çok mükemmel olmamalı…Bilirsen fevkalade ama en azından ne çizdiğini bilmelisin. Bir kol nasıl olur, takılır. Adam var adamın üstünde giysiyi örmüşler sanki. Bu nasıl giyilir, nasıl iliklenir, nasıl bağlanır."* (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Bazı uzmanlar da çizimin ve anatominin temel bilgilerinden haberdar olarak gelmeleri bir alt yapılarının olması gerektiğini söylemektedir, Uzman 13 ve Uzman 19 özel yetenek sınavının burada devreye girdiğini, vücut yapısını tanıyarak, anatomiyi içlerine sindirmiş bir şekilde gelmeleri gerektiğini belirtmektedir. Uzman

11 derste yaptırılan teknik çalışmaların alt yapı oluşturduğunu ifade ederken, Uzman 21 temel tasarım ve desen dersinin bu derse alt yapı oluşturduğunu açıklamaktadır: **"***Temel tasarım dersini ve desen dersini alıyorlar. Bazı yapıları orada çok iyi alarak, hazır geliyorlar…denge, kontrast, birlik, oran, kompozisyon hepsini temel tasarım dersinde alıyor. Desen dersinde de anatomiyi alıyor…Moda resmi dersine onlar bir alt yapı sağlıyor. Temel tasarımda renk bilgilerini öğrenmiş olarak gelmeleri, kontrastları bilmeleri, burada çok güzel uyguluyorlar. Bilinçli olarak yapmasalar bile bilinçaltında öğrendikleri için çok rahat, hiçbir zorluk çekmeden buraya taşıyorlar"* (Uzman 21 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Uzman 22 ise temel alt yapısı olmayan öğrenci ile çalıştığını, hangi bilgilerle gelmeleri gerektiğini şöyle tanımlamaktadır: "*Vücut hareketlerini çizdirtirdim. Çocuklar biraz biraz ellerini alıştırıyorlar, insan vücudunu tanıyorlardı. Bu bilgileri çocuklar derse gelmeden almış olmalarını isterdim…Renk bilgilerinin olmasını isterdim. Dünya modasından, günümüz modasından, trendlerden yani giyimden kuşamdan biraz haberdar olması yeniliklerden değişikliklerden haberdar olmasını isterdim*" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

- **Üç Boyutlu Düşünce**

Çizgi dış sınırlandırmayı yapar hem hareketi hem de kütleyi ifade edebilir. Bir konuyu en özlü ve soyut göstermenin yoludur. Bütün büyük Rönesans ressamları, modern ressamlar aynı zamanda büyük çizgi ustası idiler. Picasso'nun asıl ustalığı az bir çabayla üç boyutlu desenler üretebilmesiydi (Read, 1960: 55, 56). Herhangi bir moda tasarım öğrencisinde bilhassa illüstrasyona yönelmek isteyen öğrencilerde mümkün olan çizgi ve boyut kabiliyeti aranmaktadır. Uzmanlar öğrencilerin üç boyutlu düşünebilmesinin ve üç boyutlu hayal kurabilmesinin bu işin temel unsurlarından birisi olduğunu açıklamaktadırlar. 4 uzman öğrencilerde üç boyutlu düşünce yapısının olması gerektiğini söylemektedir. Uzman 15: "*Bir kere çizgiyi, çizginin rengini, hacmi, hacmin alanını, perspektif ve üç boyutlu görebilme yeteneğini ve beden etrafında dolaşabilme yeteneğini geliştirmiş olarak gelmesi beklenir*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017). Uzman 19: *"…algıda seçici olsun, üç boyut algısı olabilsin. Giysi konstrüksiyonunu yapabilmesi için…"* (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Uzman 11: *"Üç boyutlu*

düşünebilmesi gerekir. Bir giysinin vücutta alacağı form ne? Neresinden kapanıyor nasıl giyilir? Dar mıdır? İnce kumaştan mıdır? Kalın kumaştan mıdır? Bütün bunları algılayabilecek üç boyutlu bir kavramsal zekaya sahip olması gerekli. Bunu üzerine eğer çizim kabiliyeti ve biraz estetik algısı varsa bu iş bir paket haline gelecek. Biz bunlardan en son kısmını geliştirebiliyoruz." (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). Uzman 12: *"vücudumuzdaki her uzuv bir silindir. Bu silindirik yapıyı düşünerek gölgelendirmemize, çizimimize ve boyamamıza yön veriyoruz"* (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017).

- **Duygusal ve Matematik Zekâsı**

Uzman 2 duygusal zekâsının ve matematik zekâsının yüksek olması bu konuda başarıyı getirir derken; Uzman 20 aklı olmalı, aklı yoksa yaratıcılık da olmaz demektedir. Uzman 13: "*Hem sayısal zekâsının hem de özel yeteneğinin olması gerekiyor… matematik zekâsı olan bir öğrenci aynı zamanda, özel yeteneğe de biraz sahipse, en azından alt yapısı varsa, bu işi çok iyi çözerek götürüyor*" (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017) diyerek yapabilecek öğrenci profilini çizmektedir. Uzman 17 ise matematik zekâsı olmadan giysi kalıbını anlayamayacağını, problem çözemeyeceğini ve bu şekilde tasarım fikri de geliştiremeyeceğini ifade etmektedir: "*Giysi tasarımı kalıpla bağlantılı olan bir şey…matematiği mantığı yürütemeyen, kalıbı da yapamıyor…Matematikte zayıf olanların kalıbı hiçbir şekilde anlamadığını birebir görüyorum…Problem çözmeyi bilmesi lazım… mantık gerektirir…zeka gerektiriyor*" (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

- **Farklılığı**

Uzman 7 bu işte başarılı olmak isteyen bir öğrencinin diğer kişilerden faklı olması gerektiğini savunmaktadır: "*Bu işe aday olan kişinin ne kadar farklılığı olduğu, konuyla ilişkin ne kadar detayı görebildiği, detay çözümleme konusunda ne kadar iyi…Gözlem yapımı, yetkin olabileceği malzemeyi kullanma ustalığını nasıl geliştirme eğilimi olduğunu. Bunları hep dikkate alırız"* (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

- **İletişim**

Barron, yaratıcı olan bireylerin yaratıcı olmayan bireylere göre daha çok iletişim kurma gereksinimi olduğunu belirtmektedir (Aktaran: San, 2008: 18). Uzmanlardan Uzman 16, bu konuya dikkat çekmekte ve öğrencinin her şeyle alakadar, gözlemci ve iletişim içinde olması gerektiğini düşünmektedir. Uzman 10 ise zihinsel algılamasının yüksek olup, hoca ile iletişiminin yüksek olması gerektiğini, anlatılan her şeyi kapabilir şekilde algılarını açık tutarak iletişim gücünü yüksek tutması gerektiğini söylemektedir.

- **Sosyal Algı**

Uzman 19 sosyal zekasının ve sosyal algısının çok yüksek olması gerektiğini belirlerken; Uzman 13 de sosyal algısının, zekasının ve pratik zekanın öğrenciyi bambaşka yerlere götürdüğünü söylemektedir. Uzman 11 ise öğrencide olması ve geliştirmesi gereken sosyal algıyı açıklayıcı bir biçimde betimlemektedir: "*Öğrencinin kesinlikle sosyal algısı olması, kanallarının açık olması lazım. Giysi sosyal bir analiz gerektirir. Giyside birtakım tarzlar vardır. Bu tarzlar insanları gruplara ayırır. Bu aslında derin bir sosyoloji konusudur. Size baktığım zaman sizin ne müzik dinlediğinizi, neler izlediğinizi, ne tarz bir giysiden hoşlandığınızı aşağı yukarı anlayabiliyorum. Bir tasarımcının bunları anlayabilmesi için bir alt yapısının ve bir gözünün olması gerekir ki size uygun ürün tasarlayabilsin. Ben siyah giyerim, renkli giymem, ben mini etek giymem, işte desenli giymem. Beni anlayıp bana göre giysi tasarlayabilen, çünkü ben bir customer profile'ım bir müşteri gurubuyum. Önce beni anlaması lazım. Anlamadan bir şey çizemeyeceği için bu algısının, başka bakış açısının açık olması gerekiyor"* (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

- **Diğer Görüşler**

Uzman 23 çizim yapmak için çok sınırlı kapasiteye sahip olduklarını düşünenlerin bile moda çiziminin temellerini rahatlıkla öğrenebileceklerini söyleyerek, her öğrenciyi geliştirebilecek tavsiyelerde bulunmaktadır: "*Çizmeyi öğrenmek eğlenceli bir deneyim olmalı, bu nedenle programlar, en az stresli ve*

zevkli bir şekilde, çizim öğrenme sürecini etkili bir şekilde iletecek şekilde oluşturulmalıdır" (Uzman 23 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

Uzman 14 de benzer bir şekilde her insanın duyguları olduğu ve sanatın da modanın da herkes tarafından yapılabileceğini belirtmektedir: "*Bir kere insan olması yeterli, sanat illaki dehaya ait bir şey değil. Hepimizin duyguları var. Hepimiz âşık oluyoruz, hepimizin kalbi kırılıyor, öfkeleniyoruz. Duygularımız varsa bunu yansıtabiliriz. Yani bunu görsel olarak tasvir etme cesaretine sahip olmaları yeterli… Modern sanatın doğuşu da bu sebepten doğuyor. Herkes sanat yapabilir. Bizim de moda tasarımda herkes o trendi koyabilir, oluşturabilir. Herkesin duyguları var herkesin görsel algısı var, bunları geliştirmeye yönelik, bunları görsel ve lekesel ve teknik anlamda ortaya çıkarabilir. Yeteneğim yok diye bir şeye inanmıyorum. Yetenek geliştirilebilen bir şey"* (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

4.2.6.Öğrenciye Öncelikle Kazandırılması Gereken Bilgi ve Becerilere Yönelik Görüşler

Tablo 13: **Öğrenciye Öncelikle Kazandırılması Gereken Bilgi ve Becerilere Yönelik Görüşler**

Kategoriler	**Toplam kişi**	**Cevaplayan**	**Yüzdelik Dilim**
Özgünlük	23	5	21,74%
İnsan Vücudunu Tanıma	23	10	43,48%
Moda Figürü (Siluet) Çizimi	23	10	43,48%
Fikrini Görsel Olarak Aktarabilme	23	23	100,00%
• Fikrini Hızla Görselleştirme	23	6	26,09%
• Giysi ve Kumaş Çizimi	23	10	43,48%
• Renk, Desen, Doku	23	5	21,74%
• Renklendirme Malzemeleri	23	2	8,70%
• Çizgiye Kimlik Kazandırma	23	5	21,74%
Tarihsel ve Sosyolojik Anlamda Moda Olgusu	23	3	13,04%
Estetik Bakış Açısı	23	4	17,39%
Gözlem	23	4	17,39%
Teknik Uygulama Bilgisi	23	3	13,04%
Yaratıcılık	23	2	8,70%
Özgüven	23	1	4,35%
Araştırma	23	2	8,70%

Mesleki başarı bakımından düşünüldüğünde verilen eğitimin öncelikli hedefinin öğrencilere yapacakları mesleklerinde başarılı olacakları bilgiyi vermek, gereken hazırlıkları yapmak olarak düşünülmektedir. Ancak başarı için sadece zeka, özel istidatlar ve teknik beceriler yeterli olmamaktadır. Keşif ve icatlar, sanatsal dikkat çekici performanslar için yaratıcılık önemli bir faktör olarak görülmelidir. Yapılan araştırmalarda yaratıcı gücü yüksek olan bir tezgahtarın bile daha yüksek satış yaparak işinde daha başarılı olduğu açıkça görülmüştür (Arık, 1990: 8). Öğrenci eğitime tabi tutulurken tüm bunlar dikkate alınmalıdır. Öğretim elemanının hedefinde mutlaka öğrenciye öncelikle kazandırmayı hedeflediği davranışlar ve beceriler bulunmaktadır. Uzmanlara öğrencilere öncelikle kazandırılması gereken bilgi ve beceriler sorularak alınan cevaplar kategorize edilip düzenlenmiştir.

- **Özgünlük**

Ünlü tasarımcı Alexander Mc Queen "*Kuralları yıkmadan önce onları çok iyi öğrenmiş olmalısınız"* demektedir (Sorger, Udale, 2013: 183). Çok iyi, her yönüyle dolu bir eğitim ve sıkı çalışmadan sonra özgünlük başlamaktadır. Öğrencinin bu süreçte iyi bir araştırmacı ve gözlemci olması, bilgilerini ve gözlemlerini orijinal bir biçimde transfer edebilmesi gerekmektedir. Yapılan araştırmada görüşleri alınan uzmanlardan 5'i öğrenciye öncelikle özgünlüğün kazandırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Uzman 1 öncelikle hedeflediği özgün çalışmaların ortaya çıkması için görüşlerini sunmaktadır: "*Her şeye açık, alıcıları açık bir öğrenci profili yetiştirmek. Burada işin içine sanat girebilir, kavramsal sanat, güncel sanat, tasarımla güncel sanat benim uzmanlık alanım, birbiriyle içli dışlı olmuş bir vaziyette bunları beraber götürmek lazım özgün çalışmalar için. Özgün bir çalışma yap dediğin zaman orada öğrenci tıkanıyor. Hayal gücünü ortaya çıkaracak çalışmalar bu tür etkinliklerle ortaya çıkıyor"* (Uzman 1 ile kişisel iletişim, 1 Şubat 2017). Uzman 12 çizimin güzelliğinden ziyade tasarımın özgünlüğünden etkilendiğini ifade ederken, Uzman 14 derste kalbimizin sesini dinliyoruz diyerek tasarımları içsel süreçlerle özgün bir sonuca götürdüklerini dile getirmektedir. Uzman 10 tasarımlarda ve çizimlerde özgün bir ifadeyi ve fikri önemsediğini belirtirken, çizimde artistik, sanatsal

vurguların da olmasını istiyorum demektedir. Uzman 2 ise başlangıçta daha temel, çizim ağırlıkta çalıştırıp alt yapıyı geliştirdikten sonra özgün tasarımlara geçtiğini açıklamıştır.

- **İnsan Vücudunu Tanıma**

Moda eskizleri ve sunum çizimlerini yapmaya başladığımızda insan vücudunun standart oranlarını bilmemiz çok çok önemlidir. En etkili metotlardan birisi bir baş ölçüsünün toplam boya oranlanarak boyun kaç baş olduğunun bulunduğu yöntemdir. Oranlar insandan insana değişmektedir. Klasik Yunan ve Rönesans figürleri 8 baş olarak idealize edilmiştir. Doğal olarak insan ortalama 7,5 baş uzunluğundadır. Ancak moda çizimlerinde 8 ile 9 baş arasında daha çekici ve modaya uygun kabul edilmektedir. Moda illüstratörleri vermek istedikleri etkiye göre sıklıkla 9 baş veya daha fazla uzatarak figürü kullanabilmektedirler (Ireland, 2000: 7). Moda resmi çizebilmek için önce moda figürü çizebilmek, moda figürü çizebilmek içinse insan vücudunu çok iyi tanımak gerekmektedir. Hem çizgisel hem de üreterek insan bedenini giydirecek olan öğrencinin öncelikle insan vücudunu ve anatomisini tanıması gerekmektedir. Görüşülen uzmanlardan 10'u moda resmi dersinde öncelikle insan vücudunun tanınmasını hedeflediklerini dile getirmişlerdir.

Uzman 23 kalem tutmaktan başlayarak, temel hareketsiz egzersizler, perspektif çizimi ve daha sonra canlı model çizimin tümünün iyi başlangıç noktaları olduğunu ifade etmektedir. Uzman 9 insan figürünün çevremizdeki nesnelerden çok ayrı bir özellikte olduğunu, modelden çizimlerle önce insan bedeninin tanınıp oturtulması gerektiğini söylerken; Uzman 16 ve Uzman 10 da daima insan vücudunun tanımıyla derslerine başladıklarını, Uzman 10 ölçü-oran bilgisi, farklı duruşlar ve hareketli ölçü-oran kavramını verdiğini aktarmaktadır. Uzman 22 insan vücudu üzerinde çalışacakları için önce bütün insan vücudunu tanımalarını, başın bedene göre oranı ve gerçek bir insan vücudunun yapısını bilmelerini önemsediğini dile getirmektedir. Uzman 19 da önce insan vücudu anatomisini, standart proporsiyonu, sonra moda proporsiyonunu, öğrenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Uzman 2 derslerinde öncelikle insan vücut yapısını tanımaları gerektiğini şu sözleriyle anlatmaktadır: "*Moda tasarımı ya da giysi modası tasarımı diye düşündüğümüz zaman, giysi modası*

insan vücuduyla ilgili bir şeydir. İnsan vücudunu iyi tanıması gerekir. İnsan vücudunun orantılarını, elin büyüklüğünü, dirseğin nereye geldiğini, kolları yana uzattığı zaman parmak uçlarının nereye geldiğini, bedenin kaç baş orantısıyla ilgili olduğu; yani kaç baş orantısının birim olarak alındığında, tüm vücutta kaç tane baş olduğunun, bacak boyunun dizle ilişkisini, yani temel insan vücudunun ölçüsünü, orantısını çok iyi bilip, normal insan vücudunu ezbere şematik olarak çizebilmesi gerekir. Öncelikle bunu kazandırmayı temel hedef olarak alırım" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017).

Uzman 17 başarılı bir stilizasyon yapabilmesi anatomiyi ve vücut yapısını bilme gerekliliğini şöyle açıklamaktadır: "*Anatomi bildiğin zaman illüstrasyonun nerde stilize edeceğinizi de bilmeniz lazım… diz aşağısındaki bacak kısmının uzun tutulması, daha estetik görülüyor ama yanlış yerde uzattığı zaman uzaylı gibi kötü görünüyor ya da kol mesela uzun olduğu zaman kötü…boynu uzun tutuyorlar evet anormal durmuyor o da olabiliyor…bazıları üstünü çok kısa yapıyor ve onun yanlış olduğunu ne zaman anlıyoruz giysiyi giydirmeye başladığı zaman…Anatomide o oranı bildiğiniz zaman hiç problem çıkmıyor"* (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 20 insan vücut oranlarını öncelikle bilmenin giydirmeler yapmada da yararlı olduğunu izah etmektedir: "*İnsan vücudundaki ölçü oranını bilmek zorunda. Onu bilsin ki doğru giydirsin…İnsan vücudunu küp şeklinde de çizse, kübik de çizse, göğsünü, belini, kalçasını bildikten sonra, dirsek nerededir bildikten sonra giydirebilir. Bunları bilmezse giydiremez. Karpuz kol yapar dirseğine gelir. İnsan vücudu çok önemli"* (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Uzman 13 insan vücudunu tanıyıp anatomi bilmelerinin kalıp dersi gibi diğer alan derslerine de yara sağladığına dikkat çekmektedir: "*Öncelikle gerçekten anatomiyi iyi bilmeleri lazım…anatomiyi bilmezlerse…kalıp derslerinde de başarısız oluyorlar. Göğüs kupunun nereden geçtiğini bilmiyorsa, oradaki göğüs çıkıntısının, kalça çıkıntısının, kadın ve erkek farklılıkları, yaş gruplarına göre farklılık, çocuklardaki farklılık, bunları göz ardı ettiği takdirde yaptığı şey kâğıtta kalıyor ve hiçbir önemi yok…anatomiyi bilmek zorunda…Anatomi şart, oran orantıyı sağlayarak, giydirebilme şart"* (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017)

- **Moda Figürü (Siluet) Çizimi**

Giysi modelindeki yaratıcılık ne kadar önemli ise modelin sunduğu moda silueti de o kadar önemlidir. Moda figürü çalışmalarına öncelikle çeşitli pozlarda insan vücudu desenleri çizerek başlanmalıdır. Sağlam bir desen çizme yeteneği kazanıldıktan sonra moda figürüne geçilmelidir (Baş, 2004: 32). Moda figürü çizimi moda resmi dersinin en temel konularından birisidir. Tasarlayacağı giysiyi giydirebileceği özgün bir moda figürü çizmek moda tasarımı öğrencisi için önemli bir beceridir. Tasarlayacağı giysiyi taşıyan figür ne kadar sağlam ve estetik olursa üzerindeki giysi de o kadar biçimli ve güzel görünür. Öğrencinin kişisel çabalarına ve yeterliliğine göre en azından kendini ifade edebilecek kadar asgari hareketsiz veya basit pozlarda birkaç farklı figürü rahatlıkla çizebilirken, iyi çalışan, insan vücudunu ve hareketlerini özümsemiş, yüksek performans gösterebilen bir öğrenci istediği duruşta ve pozda, farklı ifade biçimleriyle kadın erkek ve çocuk moda figürlerini çizebilmektedir. Yapılan görüşmelerde uzmanlardan 10 tanesi moda resmi dersinde öncelikle moda figürü (siluet) çizimini önemsediklerini belirtmişlerdir.

Uzman 16 öncelikle öğrencilere stilize ve artistik moda figürleri çizimine öncülük ettiğini; Uzman 19 öğrenciler moda proporsiyonlarını vererek, moda pozuna dönüştürmeyi ve tasarıma uygun moda pozlarını seçmeyi öğrettiğini; Uzman 22 öncelikle uzun ince artistik moda figürleri çizdiklerini ve Uzman 23 ise öğrencilere öncelikle 9 baş moda figürünü verdikten sonra onlara değişik tekniklerle stilize moda figürleri çalıştırdığını aktarmaktadır. Uzman 10 öncelikle kendi moda figürlerini oluşturmalarının önemini şöyle aktarmaktadır: "*İnsan vücudu ile başlıyoruz, siluet bilgisi veriyorum. Bunun öneminden bahsediyorum. Üniversite düzeyinde bir öğrenciyseniz, hazır şablonları moda kursları her yerde görebiliyorsanız bunu yapıyorlar. Siz bir tasarımcı olacaksanız, siluetinizle, tarzınızla, üzerinde uyguladığınız çalışmalarla, teknik bilgilerle, çizim yöntemleri, boyama bilgileri, renk seçimleri, doku seçimleri ile bunu göstermeniz gerekiyor"* (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). Uzman 12 en azından en basit şekilde de olsa moda figürü çizme süreçlerini anlatmaktadır: "*Bizde desen geliştirme diye geçiyor bu dersin adı, bu derse geldiklerinde artık illüstre etmek ne demek, bizim moda çiziminde kullanılan daha uzun bacaklar, 7 kafa değil de 11 kafaya kadar uzanan uzun*

bacaklar, daha ince vücutlar devreye girdi. İlk etapta bunları çubuklar halinde öğrettim. Et kaplı değildi karakterler. Gözleri o karaktere alışsın, hareketi rahat verebilsinler diye…Önemli olan o figür çiziminin doğru bir şekilde ışığının da doğru olacağı şekilde, hafifçe belli etmesi, askıyı bana ifade etmesi yeterli" (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017). Uzman 2 öncelikle çizilen modelin izlenebileceği daha albenili daha güzel görünebilmesi için günün estetik anlayışına, insan vücudundaki güzellik anlayışına ve reel kabul gören güzellik anlayışına göre bir moda figürü çizdirebilmeyi hedeflediğini, dönem dönem moda anlayışıyla birlikte insan vücudunun, moda figürünün güzellik anlayışının da değiştiğini belirterek 50'lerdeki moda figürü ile 80'lerdeki moda figürü arasındaki farkı vurgulamıştır. Uzman 13 hazır figürler kullandırmadığını ilk dönemdeki amacının öğrencilerin kendi figürlerini doğru bir biçimde çizebilmesi olduğunu açıklayarak sürdürmektedir: "*Bana kopya bir şeyi, Ahmet'in, Mehmet'in yaptığı bir şeyi bana getiremezsin. Omuzu çıkık, bacağı uzun, o kadar bir bacak yok, öyle bir bacak yok, boynu başka bir yerde, göğsü başka bir yerde, erkeğin kalçaları geniş. O kadar kötü çizimler var ki, özgün olsun, sana ait olsun, sen onu geliştir kısmındayım…İlk önce kadın, sonra erkek, en son çocuk"* (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Uzman 14 de öncelikle doğru betimleme ile moda figürü oluşturmayı hedeflediğini ifade ederek aşırı deformasyonları eleştirmektedir: "*Artistik moda illüstrasyonunda 12-13 kafaya kadar orantı gidebilir deniliyor. Ama böyle bir şey yok. Dünya moda illüstrasyon tarihini başlatan kişilere baktığımızda bunların hiçbirisinin 12 kafa 13 kafa dediği yok. Bazen adam 8 bazen 9 baş insan vücuduna yakın şeyler çalışabiliyor. Orada önemli olan artistik, betimleme. Donna Karan'ın da illüstrasyonları da çok oranlarla alakası yok ama önemli olan betimleme ve o duyguyu, peşinde olduğu şeyi hemen verebilmesi"* (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

Uzman 17 ise öncelikle moda figürlerini çizmeyi öğretmek istediğini ifade ederek gösterdiği çizim aşamalarını açıklamaktadır: *"Siluet olarak bedeni çiziyorlar. İçi boş. Ondan sonra şeffaf asetat kağıda kemik yapısını çizdiriyorum, onun üzerine koyup. Onun da üzerine yine ikinci bir şeffaf asetat kağıt koyup, kas yapısını çizdiriyorum. Katman katman çalışıyorlar. Parça parça modül modül. Göğüs, sırt,*

kol, bacak, ayak filan hepsini. Onları oturttuktan sonra geometrik olarak, kafayı bir yumurta şeklinde, boynu silindir, gövde üst kısmı kova, kalça leğen kemiğinin olduğu yer ters kova şeklinde tamamen geometrik formlar kazandırıp iskeleti içinde ona göre oturtuyorlar. Klasik duruşta sağ kalça sağlam yere bastığı zaman havaya kalkar diğeri oturur. Bunların hepsini geometrik olarak çizip, ondan sonra anatomiyi de devreye sokup, göğüs nerededir, kol kası nereden başlar, omuz kası nereden başlar. Mutlaka köprücük kemiğinin yerleşmesi lazım ki, ona göre aşağıyı kademe kademe yerleştirsin" (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

- **Fikrini Görsel Olarak Aktarabilme**

Canlandırabilme ve fikirlerini görsel olarak çeşitli araçlarla sunabilme becerisi hem sanatsal hem de bilimsel ve teknik mesleklerdeki kişilerin eğitimsel başarılarına katkıda bulunmaktadır. Moda resmi yoluyla ve diğer sanat eğitimi dersleri yoluyla yapılan eğitimle hayal gücünü harekete geçirip canlandırmak, yaratıcı çabayı yönlendirmek gerekmektedir (Yolcu, 2009: 94). Öncelikle öğrencilerine fikirlerini görsel olarak aktarabilme becerisi sağlamayı amaçladıklarını ifade eden uzmanların görüşleri tekrar bir alt kategorilere ayrılarak verilmiştir. Buna göre fikrini hızla görselleştirme, giysi ve kumaş çizimi, renk, desen, doku ve renklendirme malzemeleri olarak alt kategorilere ayrılarak verilmişlerdir.

Uzman 9 tüm tasarım ve sanat alanlarında olduğu gibi bu işin temelinde resim yattığını ifade ederek, gözlerinin çok iyi olup, özdeşleşimsel olarak öncelikle bütün çevresinde gördüğü nesneleri resmedebilmesini önermiştir. Uzman 15'de yine benzer bir şekilde öncelikle el becerisi ile istediği imgesel ve görseli ifade edebilmesini belirlemiştir. Uzman 16 da doğru betimlemelerin giysi üzerinde yapılması gerektiğini ifade etmiştir: "*Doğru tanıtım açısından, amacına hizmet edebilmesi açısından illüstrasyon dersinin önemi büyük. Kumaşlar giysiye veya bir ürüne dönüştürüldüğünde nerede yer alacak ve çok büyük çiçeklerle çalışılmış bir kumaş, bir desen gibi görünen bir parça, ancak figür üzerine giydirirsen anlayabilirim. Figür üzerine giydirmezsen ben onu kocaman kocaman çiçeklermiş gibi algılarım*" (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Görüşülen uzmanlardan tamamı moda resmi dersinde öğrencinin öncelikle fikrini görsel olarak aktarabilmelerini

önemsediklerini dile getirmişlerdir. Bu düşünceler: Fikrini hızla görselleştirebilme, giysi ve kumaş çizimi, renk, desen, doku çizimi, renklendirme malzemeleri ve çizgiye kimlik kazandırma alt kategorilerinde incelenmiştir.

Fikrini Hızla Görselleştirme

Uzmanlarda 6'sı moda resmi dersinde öncelikle kazandırılması gereken, fikrini hızla görselleştirebilme üzerinde durmuştur. Uzman 14: "*Bir fikri çok hızlı görselleştirme becerisi, bir fikri en doğru yöntemlerle çok hızlı görselleştirip karşı tarafa en az temel çerçeveler ilkesinde doğru aktarabilmesi…birçok kişinin hayalini, teknik bilgisini, hedefini, mesleki bilgisini karşı tarafa doğru aktarabilen aracı bir rol. Öncelikle bu yetileri edinmiş olması gerekiyor"* (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Uzman 19 da tasarım sürecinde hızın ve zamanın önemini vurgularken, Uzman 15 de kaybedecek zamanımız yok, öncelikle teknik hıza ayak uydurmalı diyor. Uzman 22 ise hız kazandırabilmek için konuya göre çok şematik hızlı tasarımlar yaptırdığını belirtmektedir.

Uzun süre bakarak kopyalamak yerine yorum yapmak ve imge zenginleştirmek amacıyla, bellek eğitimi çalışmalarında eser veya görüntü bir süre gösterilip kaldırılır. Öğrenci belleğinde kaldığı kadarıyla resmetmeye çalışır. Bellek imgeleri zenginleşen öğrenci kopyadan çok kendi yorumunu geliştirmektedir (Yılmaz, 2010: 223).

Uzman 14 öğrencilerin ilham aldıktan sonra kafalarını dağıtmadan hızla görselleştirmeleri gerektiğini söyleyerek, kısaca yöntemini açıklamaktadır: "*Çok hızlı olmaları gereken bir alan, hızlı görmeli, hızlı düşünmeli, hızlı toparlamalı, hızlı aktarmalı, hızlı çizmeli, hislerine de güvenmeli, bunun üzerine de düşünmemeli…İlk önce çizgilerinin rahatlaması çok önemli… Dağıtmadan o görsel hafızasında toplayıp hemen verebilmesi…Ders süremiz çok kısıtlı olduğu için hızlı çizmeyi öğrenirken, rahat, akan çizgiyi çalıştığımız zaman, kendi tasarım kombinlerini yaptırmaktansa, bir ders sadece dergilerdeki birer kombini seçip hızlıca çizdik ve dergileri kapattık"* (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

Giysi ve Kumaş Çizimi

Uzmanlardan 10'u moda resmi dersinde öncelikle kazandırılması gereken giysi ve kumaş çizimi üzerinde durmuşlardır. Uzman 2 öncelikle zaman içerisinde estetik anlamda değişen kadın vücudu üzerinde durarak, giysilerin doğru bir şekilde algılanabilmesi için, kumaşın kalınlığına, cinsine, dökümüne, vücut üzerinde aldığı şekle, yani giysi çizim yöntemleri üzerinde durduğunu belirtmektedir. Uzman 16 figürlere karakterlerle örtüşen giysiler giydirebilmek öncelikli hedefi iken, Uzman 23 öncelikle kumaşların anlaşılmasının, vücut ile etkileşiminin ve farklı ortamlardaki işlenişinin kritik olduğunu söylemektedir. Uzman 12: "*Yaptıkları tasarımın kumaşını bir şekilde ifade ediyor olmaları gerekiyor…penye midir? örgü müdür? Sonra bana o deri diyor. Eğer o deri ise onun ifadesini vermen lazım. Eğer üstündeki kürk, altındaki streç bir şeyse o ikisi arasındaki hacmi bana vermen lazım…tasarımın önemli noktası neresi ise onu bana verebilecek. Sırt dekolteli olan bir şeyin sen bana önden çizip verirsen ben bir alıcı olarak onu göremem, maksat onu satmaksa. Kolunda püskülü varsa kolunu kaldırması lazım"* (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017) öncelikle kazandırmaya çalıştıklarını bu şekilde açıklamaktadır. Uzman 15 öncelikle bu dersin getirdiklerini siluetler üzerine çalışma, dokular, kumaşlar üzerine çalışma, kumaş beden ilişkisi üzerine olduğunu ifade etmektedir. Uzman 19, giydirme, bolluk, kıvrım, kırışıklık gibi insan vücudu üzerindeki duruşları, bunları abartabilmek, son noktada da serbest elle çizip illüstre edebilmek ve kürkten satene, şifondan emprimeye, kotondan ketene, her tür kumaşı ifade etme becerisi olarak belirlemektedir. Uzman 22 öncelikle giysiyi ifade etmeyi kol, boyun oyuntusu, bel, etek boyu, kol boyu ayarlama, simetri alma ve siluete giydirme olarak hedeflerini anlatmaktadır.

Renk, Desen, Doku

Uzmanlardan 5'i renk, desen ve dokunun öncelikle öğretilmesi gereği üzerinde durmuşlardır. İster doğal ister yapay olsun, doku, kullanıldığı tasarımın yüzeyine zenginlik katmakta, anlam kazandırmaktadır. Yumuşak, sert, pürüzlü, akışkan veya düz etkiler mutlaka doku çalışması ile verilebilmektedir (Arıkan, 2009: 41). Uzman 2

çizgisel tasarımdan sonra renk ve doku tasarımına önem verdiğini, Uzman 10 da renk, doku ve biçimi önemsediğini, Uzman 23 renk teorisini verdiğini, Uzman 16 renklendirmede, dokuda ve desende doğru tanıtımları yapabilmeyi öncelikle amaçladıklarını ifade etmişlerdir. Uzman 15 renk psikolojisi, hangi rengin hangisiyle kullanılacağını, hangi rengin insan psikolojisinde nereye geleceği konusunda fikir oluşturmayı hedeflediğini, renk teorilerini ve renk bilgisini önemsediğini aktarmaktadır.

Renklendirme Malzemeleri

Uzman 2: "*Farklı boya teknikleri ile sulu boya, guaj boya, kuru boya, pastel boya veya filomaster kalem gibi farklı çizer malzemelerle kumaşın duruşunu, dokusunu, görüntüsünü en iyi ifade edebilecek teknikler, yöntem göstererek, renk ve dokuyu veririm*" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017) diyerek öncelikle öğrenciye kazandırılması gerekenleri belirlerken; Uzman 15 de fırça kullanımı, malzeme kullanımı, malzemelerin birbiri ile karıştırılması gibi temel bilgileri verdiğini belirtmektedir.

Çizgiye Kimlik Kazandırma

Uzmanlardan 5'i çizgiye kimlik kazandırmanın öncelikle moda resmi dersinde öğretilmesi gereken bir beceri olduğu belirtmişlerdir. Uzman 5 ve Uzman 15 herkesin çizgisinin öncelikle bir karakteri olması gerektiğini ifade ederek; Uzman 15: "*Herkesin bir kimliği var. Sert tabiatlı bir kimliğe sahip bir kişinin çizgisi de sert olacaktır. Gidip de yumuşacık bir çizgisinin olması beklenemez. Ama yumuşak olması gereken bir yerde sert çizgisini öyle bir yumuşatır ki hem sert hem yumuşak, çok akışkan bir çizgiye sahip olur"* (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017) diyerek görüşünü ifade etmektedir.

- **Tarihsel ve Sosyolojik Anlamda Moda Olgusu**

Tasarım ve stil oluşturma sadece beceri değil; bir kültür ve bilinç, farkındalık olayıdır. Tarih bilmeden, giyim kültürünü bilmeden, moda devir ve dönemlerini hazmetmeden, modanın sosyolojisini ve psikolojisini anlamadan; bir stilin veya

tasarımın ortaya çıkması oldukça güçtür (Gürsoy, 2010: 17, 26). Öğrenciye öncelikle kazandırılması gereken bilgi ve beceriler sorulduğunda uzmanların birkaçı bu konuya dikkat çekmiştir. Uzman 15, 20-30 yıl önceki çizimlerle şimdiki çizimlerin, 1900'lerin tarzının hep farklı olduğunu dönemin modasını ve sosyo-kültürel ortamını ifade ettiğini belirtirken; Uzman 4 giysi tasarımcısının ve giysi tasarımını illüstre eden kişinin ciddi roller ve yeterliliklerde olması gerektiğini, giysinin dilini ve kodlarını bilmesi gerektiğini, çizimindeki kimliği doğru belirlemesi gerektiğini hatırlatmıştır.

Uzman 11: "*Benim ilk kazandırmak istediğim giysi tarihi bilgisi…Bir giysinin hangi tarza ait olduğu, nereden çıktığı, hangi dönem, hangi sosyal kişi gurubunun bunu giydiği bilgisi. Derse gelenlerin mutlaka moda tarihi, hiç olmadı genel tarih, hiç olmadı, geçtiğimiz yüzyıldan haberdar olmasını isterim. Dersin bazı kısımlarında da mutlaka anlatırım. 1900'lerden başlayarak, 10'larda, 20'lerde, 30'larda hep bunlar giyildi. Çünkü bir dönemden sonra giysi hep tekrar etmeye başladı. Ve bu alt yapıyı bilmeyen bir insan, bir şeyleri tasarlarken yanlış tarzlar ortaya çıkarabilir. Ama insanlar genelde belli tarzlarda giyinirler. Rock müzik dinleyen vardır, punk müzik dinleyen vardır, hippi vardır, daha muhafazakar tarzı olanlar vardır. Bütün bunları bilmek lazım ki bunların hangi kökenden geldiğini, hangi sosyal alt grupların, hangi kültürlerin giydiğini bilmeden ürün tasarlayamayacağımızı anlatırım. Önce tarih bilgisi lazım. Zaten diğerlerini yapıyorlar. Çizemeyen öğrenci, kendi tarzını oluşturamayacak öğrenci, hazır siluetler yardımı ile belli bir noktaya gelebilir ama önemli olan kültürel alt yapı*" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017) diyerek oldukça anlamlı bir biçimde açıklamıştır.

- **Diğer Görüşler**

Uzman 20, Uzman 22 ve Uzman 23 ilk hedeflerinin çizgi olduğunu bu derste ilk kazandırmak istediklerinin temel çizgi çizmek olduğunu söylemişlerdir. Bunların dışında çok farklı gelen cevaplar olmuştur. Uzman 10: "*Her şeyden önce benim bir hoca olarak öğrencilere vermek istediğim en önemli şey insani bir duruş. İnsani bir duruşunuz yoksa bunların hiçbir anlamı yok"* (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017) diyerek duyuşşal bir beceri geliştirmek istediğini vurgulamıştır. Uzman

13 hedef kitleye, sezona, kişiye, markaya neye göre, kime göre, niçin çizim yapıyor, kim, nerede, ne zaman giyecek, tüm bunların düşünülüp öncelikle belirli kriterlere göre çizildiğini belirtmektedir. Uzman 15 ise çalışmaların temizliğine ve düzenine öncelikle önem verdiğini şu örneklerle vurgulamaktadır: "*Belli süreçlerin sonunda ben burada 6B kullanırsam 8B ye geçersem zehir gibi olur, silsem de çıkmaz hoca da bu çizgiyi görürse ya da oje izimi görürse değerlendirme dışı bırakır…kağıttan silerken bile elini kullanma yöntemi bile kişinin kendini geliştirmesidir…İş kişinin aynasıdır. O kağıtlar bükülmeyecek, kese kağıdı gibi kesilmeyecek, özel ölçülerde çerçevelenecek*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

- **Estetik Bakış Açısı**

Yapılan görüşmelerde uzmanlardan 4'ü moda resmi dersinde öğrenciye öncelikle estetik bakış açısı kazandırılması gerektiğini dile getirmiştir. Uzman 9 öğrencide öncelikle estetik bakış açısı oluşturmaya çalıştığını ve öğrencilerinin de bu kazanımlarını tasarımlarına yansıtmalarını beklediğini söylerken; Uzman 14 öğrencilerin zevklerini güçlendirmeye çalıştığını, hislerini ve duygularını tasarımlarına katmalarını arzuladığını ifade etmektedir. Uzman 3 ise kendi sistemi ile başka öğretim elemanlarının çalışma sistemi arasındaki farklılıkların tasarım açısından iyi olduğunu, teorinin değişmemesi gerekirken, tasarımın konusunun değişebileceğini belirtirken, akademide aldığı estetik bakış açısı eğitiminden örneklerle devam etmektedir: "*Bir estetik hocam vardı akademide benim. O derdi ki tasarım kişilere göre değişen bir algılama şekli. Birisi için güzel olan, bir başkası için çirkin de olabilir. Bir elbise yapıyorsunuz herkes beğeniyor. Bir elbise yapıyorsunuz hiç kimse beğenmiyor. O zaman gelişmez bu iş. Mutlaka farklı beğeniler olması lazım. Hatta kendin bile farklı beğeniler içinde olmalısın. Hep aynı şeyi beğenmemelisin. Farklı bir şeyler yapmalısın. Bir hocam da yine bizi şöyle bir konuyla çalıştırmıştı. Hangi rengi sevmiyorsunuz? Bana o rengi söyleyin. Biz şaşırdık. Herkes sevmediği bir rengi söyledi. O renkle ilgili bir konu verdi. O renkle çalışacaksınız. Derken o renge alışıyorsunuz. O rengi kullanmaya başlıyorsunuz. Sevmemek diye bir şey olmuyor o zaman. Ama ne oluyor? Farklı şeyler yapıyorsun. Birisinin yaptığını hoca beğeniyor ya da beğenmiyor, eleştiriyor ya da eleştirmiyor, bu çok güzel diyor. Bu seni geliştiriyor. Hiçbir zamana tasarım bir kalıp değildir.*

Tasarım eleştiri alır, yenilenir. O yeniliklerin üzerine tekrar tasarımlar yüklenir. Yenilenir, tasarlanır. Ve bu şekilde üste doğru çıkar" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 11 öğrencilerine öncelikle estetik moda figürleri çalıştırmayı ve burada estetik bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir: "*Ben öğrencilere figürler götürüyorum. Bu figürler canlı catwalk çizimler olabiliyor. Veya asos gibi marketlerin görselleri var giysileri giyilmiş gerçek boyutlarda 38 beden manken üzerinde çeşitli duruşlarda. Ben özellikle farklı duruşlarda her öğrenciye farklı çizimler veriyorum. Ara sıra değiş tokuş yapabiliyorlar. İstediğim bire bir aynısını yapmak değil. Biraz egzajere etmek, biraz kendi yorumunu katmak, bir de o çizimi olduğundan daha estetik hale sokabilmek. Yani dümdüz siyah bir elbiseyi çiziyorsanız, siz ona bir şey katmalısınız ki o çizime bakan ben onu yapmalıyım, almalıyım duygusunu oluşturabilecek bir algı. Bu aşama biraz zor oluyor çünkü ilk etapta hep desen çizmeye çalışıyorlar. O kubik duruşlar. Bunu neden istemiyoruz. Şunun için istemiyoruz çünkü bunun çok fazla estetik bir alt yapısı yok. Bizim burada vurgulayacağımız şey, nasıl derler çizimle ifade ince kalemle kalın kalemle yaptığınız bir vurgu, arkaya koyacağınız tek bir renk, belki zemine atacağınız bir çizgi bütün bunlar çizimi daha resimsel, daha estetik hale getirebiliyor"* (Uzman 11 ile kişisel iletişim: 10 Şubat 2017).

- **Gözlem**

Matisse'ye göre görmek yaratmanın başlangıcıdır (Aktaran: Gökaydın, 1990: 5). Matisse görmenin fiziki değil, beyin gücüyle olduğunu vurgulamıştır. Görme olayı, insanın kafasının içinde meydana getirdiği yaratıcı ve yaşatıcı bir etkinliktir (Gökaydın, 1990: 11). Uzman 16 öğrencinin öncelikle iyi bir gözlemci olmasını önemsediğini dile getirirken; Uzman 15 ve Uzman 18 bakmakla görmenin farklı şeyler olduğunu öğrencinin gözlem becerisinin geliştirilmesi gerektiğini, gördüklerini algılaması ve kaydetmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Uzman 18 görselliklerini geliştirecek, gördüklerini kayıt aldıracak bilgiler ve yönlendirmeler yaptığını belirtmektedir.

- **Yaratıcılık**

Yaratıcılık bir problemin çözümüne hizmet eden, geçmişteki bazı tecrübelerin yeniden düzenlenmesini sağlayan, orijinal bir çalışmayla neticelenen yeni bir fikir ya da nesnenin hayal edildiği zihinsel bir faaliyettir (Odabaşı, 2002: 19). Uzman 3 ben öncelikle yaratıcılığa önem veriyorum, bir tasarımcının yaratıcılığı fantezi dünyasını öne çıkarırsa ancak modacı olabilir demektedir. Uzman 10 ise yaratıcılığa dayanan farklı yorumlar istediğini, hem renk hem çizgi hem de bakış açısı ile yaratıcılığını öne çıkarmasını beklediğini aktarıyor.

- **Özgüven**

Uzman 1 öğrencide öncelikle oluşturulması gereken özgüvene değinmektedir: "*Kendine inanması lazım. Bizim eğitim sistemindeki en büyük hatamız bu. Ufak yanlış bir strateji öğrenciyi kaybetmeye sebep oluyor. Tasarım herkesin yapabileceği bir meslek değil, ilk önce insanın kendine özgüveninin oluşması lazım*" (Uzman 1 ile kişisel iletişim, 1 Şubat 2017).

- **Araştırma**

Moda araştırmaları görsel kültüre olan yakın bağı nedeni ile pek çok konuyu içinde barındırmaktadır. Öğrenciler birincil ve ikincil kaynak alanlarında araştırmalar yapmalıdırlar. Birincil kaynaklar daha önce var olmayan özgün kaynaklardır: Kendi çektikleri fotoğraflar, çizimler, röportajlar, yaşadığı hikayeler, tecrübeler. İkincil kaynaklar ise önceden başkaları tarafından yaratılan kaynaklardır; kitaplar, dergiler, internet, gazeteler, fotoğraflar, günlükler gibi basılı ve basılmamış kaynakların oluşturduğu her türlü görsel kültür, sanat vs. içeren araştırmalardır (McAssey, Buckley, 2013: 40). Uzman 8 ve Uzman 10 öğrencilerin öncelikle araştırma yapmaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Uzman 8: "*Önce bir araştırma dönemi var…siz bu öğrenciden, bir grup koleksiyon istiyorsunuz. Bu koleksiyon bu döneme mi ait olacak, genç mi olacak, erkek mi olacak, kadın mı olacak. Bütün bunların çocuk önce araştırmasını yapacak. Dokümanlarını ortaya getirecek, koyacak görsellerini, görsellerinden seçilerek tasarım yapmaya başlayacak"* (Uzman 8 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). Uzman 10: "*Öğrenci çok sıradan bir şey getirmiş,*

araştırma yaptığında o kadar farklı şeyler çıkarabilirsin ki dedim. Bakarsam etkilenirim aynısını yaparım dedi. Sen oradan örnek alacaksın, eleştireceksin sana uyan yönlerini yapacaksın. Saint Martin'in bir öğrencisinin bitirme projesinde yaptığı bir şey mesela, onu beğenmek zorunda değilsin. Araştıracaksın, gözlemleyeceksin. Kendi dünyasından hiç çıkmamış ve kendi yaptığının mükemmel olduğunu zannediyor" (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

- **Teknik Uygulama Bilgisi**

Uzman 16 öncelikle ölçülendirmelerin doğru yapılması gerektiğinin altını çizerken; Uzman 13 ergonomik çizimler yapabilmesi için kalıp bilgisinin olması gerektiğini söyleyerek, giyilemeyecek çizimleri eleştirmektedir: "*Harika bir çizim, harika bir renk, dokular verilmiş, gölgeler tamam, deformasyon anlamındaki figür çizimler tamam ama onu gerçeğe taşıdığında olabilirliği çok az. Yok, gibi bir şey. Kalıba uymuyor, dikişe uymuyor. O kumaş ile o dikiş tekniği bir araya gelmiyor. Dolaysıyla bu tür teknik becerilerin de bir arada düşünülerek çizilmesi gerekiyor*" (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 207). Uzman 21 de öncelikle giysinin doğru çizimini sorgulamaktadır: "*Benim asıl vermek istediğim şey, ön ortası, arka ortası, pens, pile, kol takımı. Giyimde bilmesi gereken her şeyi burada tam ve yerinde kullanmasını istiyorum…bunları doğru yaptığı zaman, bir kalıpçının çalışmayı sormadan rahatlıkla kalıba çıkarabilmesini istiyorum*" (Uzman 21 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017)

4.2.7.Dersin İçeriğinde Uygulamaya Yönelik Tecrübe ve Görüşler

Tablo 14: **Dersin İçeriğinde Uygulamaya Yönelik Tecrübe ve Görüşler**

Kategoriler	**Toplam kişi**	**Cevaplayan**	**Yüzdelik Dilim**
İnsan Vücut Anatomisini Tanıma	23	18	78,26%
Artistik Figür Çizimi, Figüre İfade ve Kimlik Kazandırma	23	20	86,96%
Farklı Pozlardaki Figürlere Hayali Giysi Giydirebilme	23	20	86,96%
• Çocuk Giydirme	23	4	17,39%
Giysinin Teknik Detaylarını Çizebilme	23	13	56,52%
Özgün Tasarım Yapabilme	23	13	56,52%
Farklı Tekniklerde Renklendirme ve Doku Verebilme	23	23	100,00%
Kumaş İfade Bilgisi	23	16	69,57%
Tekstil ve Giysi Teknik Bilgisi	23	13	56,52%
Moda Algısı	23	10	43,48%
• Moda Tarihi ve Kültürü	23	5	21,74%
Yaratıcılık	23	6	26,09%
Esinlenme, Çıkış Noktası	23	17	73,91%
Kendisini İfade Edebilme	23	6	26,09%
Sınıf Ortamı	23	7	30,43%
Diğer Görüşler	23	3	13,04%
• Koleksiyon Oluşturma	23	4	17,39%
• Akıcı Çizim	23	2	8,70%
• İletişim	23	1	4,35%

Planlanan hedeflere ulaşmada sınıfta uygulanan yöntemler belirleyici bir rol oynamaktadır. Konuya ilişkin en etkili yöntemi seçmek yüksek bir alan bilgisi ile deneyim ve beceri istemektedir. Verilen eğitimin niteliği ve içeriği evrensel ölçülerde öğrencinin ve çalışma hayatındaki beklentilerini karşılamalıdır (Artut, 2010: 7). Eğitimin başarılı olabilmesi için ders planlarının süreklilik, ardıllık ilkesine göre yapılması, konu ile ilgili amaçların dersten önce öğrencilere anlatılması gerekmektedir. Ders esnasında duruma göre farklı yöntemler birbirini tamamlayacak şekilde bir arada kullanılmalıdır (Ünver, 2002: 37). Moda resmi eğitimi veren öğretim elamanlarına ders içerisindeki uygulamaları ve tecrübeleri sorulduğunda her

uzman farklı konular üzerinde durmuş ve açıklamalarda bulunmuştur. Verilen cevaplara göre alt temalara ayrılarak anlamlı bir bütün halinde organize edilen tecrübe ve yöntemler bire bir görüşlerle birlikte sunulmuştur.

- **İnsan Vücut Anatomisini Tanıma**

Giysi tasarımcısı her şeyden önce insan vücudunu ve anatomisini iyi bilmek zorundadır. Yaratmayı düşündüğü giysinin insan vücudu üzerinde nasıl duracağını, insan vücudunun üç boyutuna uygun nasıl giysi tasarlayabileceğini zihninde canlandırabilmelidir (Gürsoy, 2010: 39). Canlı modelden çalışma kadın erkek ve çocuk figürlerini gözlemleyip çizim becerilerini geliştiren bir yöntemdir. Canlı modelden çalışmak el-göz koordinasyonunu geliştirme fırsatı vermektedir (Hopkins, 2013: 52). Moda resmi öncesi alınan desen derslerinin bilgi transferi çok önemlidir. Yine moda resmi dersinin başlangıcında insan anatomisini tanıma ve klasik insan vücudu üzerine çalışma ilk konular arasındadır. İnsan bedenini stilize etmeden önce mutlaka temel yapıyı bilmek gerekir ki yapılan deformasyonlar amacına ulaşarak estetik bir katkı sağlasın. Bedenin kemik yapısı bilinerek, figüre daha tatmin edici bir gerçekçilik katmak için klasik anatomiden alıntı yaparak, bazı kemik yapısını moda figüründe vurgulamak gerekmektedir (Bryant, 2013: 52). Yapılan araştırmada görüşlerine başvurulan uzmanlardan 18'i moda resmi dersinde içeriği uygularken insan vücut ve anatomisini tanımaya yönelik çalışmalar yaptıklarını belirtmişlerdir.

Uzman 13 anatominin çok önemli olduğunu, ilk başta insan vücudunu çalıştırdığını ve sonrasında asla kopya çalışmalar istemediğini vurgulamaktadır. Uzman 19 ilk olarak anatomi verdiğini, vücudun kemik, kas ve iskelet yapısını, hareketle aldığı biçimleri çalıştıklarını ve sonraki derslerde sık sık anatomiye dönerek göndermeler yaptıklarını aktarmaktadır. Uzman 20 de dersin başında insan vücudunu ve oranlarını işlediklerini, Uzman 23 dokuz baş oranlı farklı proporsiyonlarda ve pozlarda insan figürünü tanıyıp çizdiklerini anlatırken, Uzman 21 ilk birkaç hafta desen çalıştırdığını söylemektedir.

Canlı modelle çalışmanın en motive edici yanı her saniyeyi verimli kullanma zorunluluğudur. Hızla değişen pozlara adapte olup tepki vermek nihai çizime

doğallık katmaktadır (Tatham, Seaman, 2016: 68). Moda figürünün temeli olan canlı model çalışmaları hızlı akıcı ve farklı pozlarda pek çok moda figürü çizebilmenin ön koşulu haline gelmektedir.

Uzman 2 başlangıçta figürün oran orantı biçim ve çeşitli hareketlerdeki duruşlarını canlı modelden yorumsuz desen olarak çalıştırdığını ifade etmektedir: "*Eğer öğrenci ayrıca bir desen dersi alıyorsa doğrudan moda figürü çizmeye geçilebilir ama ayrıca desen dersi almıyorsa bir ay iki ay kadar bir süre öğrenciye canlı modelden desen çizimi figür çizimi, el ayak, yüz gibi detay çizimleri gerçekçi çalışmalar yaptırıyorum*" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017).

Moda tasarımcısı ve illüstratör Lovisa Burfitt anatominin önemini şöyle vurgulamaktadır: "*Her gördüğünüzü çizebilmek için yürümek, bisiklete binmek gibi otomatik bir hal alana kadar eller ve gözler gerçek anlamda çalışmalı, çıplak çalışmalarla defalarca anatomi çizimi yapılmalı. İlk bakışta anatomi kavranmalı ve fırça ya da kalemin hızıyla birlikte hareket hissedilmeli*" (Aktaran: Hopkins, 2013: 44).

Uzman 17 derse ilk anatomiyle başladığını söylemektedir: "*Kemikler, kürek kemikleri, sırt kemikleri, kol, uyluk kemiği, dirsekler sonra da onun üzerindeki kas yapısını öğretiyordum…sanatsal anatomiye giriyordum biraz çünkü yani bir pazıda kasın nerden başlayıp nerden bittiğini bilmesi lazım. Ya da bir dirseğin formunu nasıl vermesi gerektiğini, o eğer anatomik olarak biliyorsa çok daha rahat stilize edebiliyor"* (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 14 öğrencileri mümkün olduğunca iki boyutlu görüntülerden uzak tutarak, hayal güçlerinin derinliklerinde gerçek insanlara bakıp onları illüstre etmelerini istediğini bu şekilde algı ve yeteneklerinin gelişeceğini, daima canlı model kullanmayı dergi ve resimlerden çok daha uygun bulduğunu açıklamaktadır.

Uzman 7 derste canlı modelden önce figürü işleme ve insan vücudunu tanıma açısından ders sürecini detaylı bir şekilde aktarmaktadır: "*Oskar dediğimiz tahta heykelcikler var. Model heykelcikleri, biz ilk olarak bir figüratif çizim başlangıcında çok yararlı olduğunu düşünüyoruz. Senelerdir böyle faydasını gördük. Bu oskar heykelciklerinden yola desen çalışmaları, önce çizgi, sonra üç boyutlu hacimsel*

değerlendirmeleri lekeye dönüştürüyoruz. Önce durağan, statik konularda çalışıyoruz. O modelleri çalışırken ön görünüm, arka görünüm, profil, yan görünüm ve dört dönüşlük yan dönüş duruşları çalıştırıyoruz öğrenciye. Oskar heykelciklerini çalışırken normal bir insan oran ölçülerini proporsiyon dediğimiz oran ve ölçülerini öğrenci bir şekilde belleğine yerleştiriyor…bir yandan da insan anatomisinden bahsediyoruz. İnsan anatomisindeki temel yapısal özellikler, iskelet sistemi, kas sistemi üzerine birtakım bilgileri de aktarıyoruz. Kaç tane kemik vardır, kaç tane kas vardır, ne işe yarar, işte vücudun temel iskelet yapısını oluşturan iskelet yapısı içindeki temel kemik yapıları üzerine çok genel…aynı şey kas sistemi içinde geçerli. Sonra canlı modele geçiyoruz. Canlı model, çıplak bir model. Bize temel duruşları veriyor. Bir platform üzerinde öngörünüm, arka, yan ve dört duruşluk duruşlar. Öğrencinin çok dikkat etmesi gereken oran ve çok fazla yanlışlara düştüğü ölçüleri oranları tekrar tekrar çalıştırıyoruz. Örneğin bacak anatomisi, diz, dizden aşağı bacağın nasıl indiği, ayağa nasıl bağlandığı, kolun nerde başlayıp, omuzun nerde başlayıp, belin nerde bittiği. Bu arada hareketleri de inceliyoruz. Farklı pozlamalara dönüştürüyoruz. Bu çalışmaları yaparken de 25 dakikayla başlayıp, bu süreç içinde bir ay içinde yaptığımız çalışmalarda, çok kısa zamanda 3 dakika, 5 dakika içinde bile öğrencinin bir şey çizebileceği bir fikir oluşturabileceği gerçeğini arıyoruz" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

İnsan vücudunu tanıma çalışmalarında canlı model dışında yöntemlerle de çalıştığını belirten uzmanlar olmuştur. Desen dersi sonrasında iki boyutlu görsellerden faydalanarak çalışmalarını yürüttüklerini aktarmışlardır. Uzman 12 ilk dönemin başında vücudu önce çıplak bir biçimde çizdiklerini, önce çubuk şeklinde sonra kas ve hareketler daha sonra el ayak saç yüz detaylarına girdiklerini anlatmaktadır. Uzman 8: "*Önce bedeni tanıtıyoruz çocuklara. Oran orantıyı veriyoruz. Normal insan beden ölçüsü veriyoruz…illüstrasyonda nelerin değişmesi gerektiğini söylüyoruz…bazı noktalarda abartılar olması gerekiyor ki illüstrasyon olsun diye…çıplak çizdiriyorum…mayolu ve bikinili...vücut hatlarını tanısın diye...Önce geometrik parçalara bedeni ayırıyorum. Her noktayı üst bel, alt bel, bacak, baldır ve ayak. Eller, kafa dahil olmak üzere hepsini geometrik olarak önce anlatıyorum. O geometrik parçaları üç boyutlu olarak da çiziyorum. Mesela bir kare*

küp oluyor" (Uzman 8 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). Uzman 16: "*İlk önce beden ölçülerinin doğru aktarılması…Birkaç tane fotokopi örneğim var, gerçek ölçülü, insan ölçülerine yakın ve minimalize edilmiş figürler. Yan görüntüsü, ön görüntüsü, arka görüntüsü ve diagonal görüntüsü olmak üzere. Bunu orada gördükleri şekilde, cetvel gibi bir ölçü aleti kullanmadan, gözleri ve elleri arasında bir koordinasyon olması gerektiğini düşünerek çizdiriyorum"* (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 18: "*8'e 1 proporsiyon çıplak kadın çizimi ve ölçülerini veriyorum. İdealde bu böyle olması lazım ama coğrafi koşullar, genler, yaşadığınız dünyadaki bulunduğunuz küre, her şey etkiliyor, sizler farklısınız diyorum. Bacak boyumuz bizim daha kısadır ama Ekvator'da, Amerika'da daha uzundur. Başlar Türklerde büyüktür ama diğerlerinde daha idealdir. İdeal vücudu veriyorum*"(Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

- **Artistik Figür Çizimi, Figüre İfade ve Kimlik Kazandırma**

Canlı model iyice gözlemlenmelidir. Kısa ve doğaçlama çizimler için gözleri modelden ayırmadan enerjik ve hızlı olarak hatların akmasına izin verilmelidir. Kumaşın dokusu ve detaylar basite indirgenerek yapılan hızlı çizimlerde amaç anı yakalamaktır. Modelin güzelliği kıyafetleri ve genel tavrı el, kol, baş hareketleri takip edilerek yaratılan figürde fotoğrafik çalışmadan ziyade benzersiz görünüm ve yorum daha değerli olmaktadır (Kiper, 2014: 134, 135). Daha dramatik ve çarpıcı hareketli bir poz için abartılı perspektif açısı çizime katılabilir. Hareketli bir figürü resmetmek gerçekten zor bir iştir. İnsanları gözlemlemek, hafızayı kullanmayı öğrenmek çok önemlidir ve büyük ölçüde dikkat gerektirmektedir. İnsan hareketi genellikle tekrarlayan döngülerden oluşmaktadır, yürümek, koşmak, dans etmek… formları ve hareketi sadeleştirmek, hareketin yönünü ve hissini ifade eden çizgileri aramak, akış çizgilerine ve temel vücut eksenine yoğunlaşarak figürün genel formunu detaya girmeden tanımlamak gerekmektedir (Civardi, 2014a: 7).

Antik Yunan döneminden başlayarak insan figürünü kolay ve gerçekçi betimleyebilmek için geliştirilen kanonlar, şemalar ve kalıplar Rönesans döneminde tekrar önem kazanmıştır. Figürlerin yansıtılmasındaki ölçüt ve kurallar artmış, her şeyin şemasını öğrenme gibi bir pratik zorunluluk geliştirilmiştir. Nesnelerin

figürlerin iskeletinden dışa, içten dışa doğru özünü belirlemek, strüktürünü kavrama gereksinim halini almıştır. Yapı ve orantılar bilinmesi bir gereksinim haline gelmiştir (Gombrich, 1992: 157-160). Moda figürleri de insan bedeninin şemalaştırılarak geliştirilen ölçü ve kalıplarla şekillenmektedir. İdeal vücudu kavrayan öğrenci moda proporsiyonlarına geçtiğinde şemalara dayanarak kolaylıkla kendi kişisel figürlerini çizebilmektedir.

Son yıllarda moda figürü biçimi inanılmaz ölçüde çeşitlenmiş; daha önce moda endüstrisince estetik olarak kabul edilemeyecek tiplemelerde ve orantılarda moda figürleri çizilmektedir. Bryant son zamanlarda moda sektörünün çeşitli beden tiplerinde insan olduğunun farkına vararak güzellik ve estetik anlayışında gelişme gösterdiğini; büyük beden, hamile, genç, yaşlı, çocuk farklılıkları, farklı beden tipleri ve proporsiyonları daha kolay dile getirilebildiğini belirtmektedir (Bryant, 2013: 66). Hagen rahat ve artistik bir moda figürü çizebilmek için temel konuları adım adım şu şekilde ifade etmektedir: Anatomik, yapısal ve yüzeysel bilgi dahil olmak üzere moda formunun temel unsurları öğrenilmelidir. Bir moda figürü tasarlamada çeşitli vücut parçaları çizilerek çalışılmalı ve bol pratik yapılmalıdır. Kadın erkek arasındaki yapısal ve oransal farklar karşılaştırılmalıdır. Duruş ve hareket duygusu oluşturabilmek için vücut parçalarının birbirlerine karşı nasıl çalıştığına dair temel bir anlayış geliştirilmelidir. Giyimin insan formunu, yapısını ve bakış açısını nasıl yansıttığı incelenmelidir. Artistik el pozları ve inandırıcı ayak ve ayakkabı çizimlerine çalışılmalıdır. Temel yapıyı kaybetmeden vücut oranlarını abartılı çizebilme yeteneği geliştirilmelidir (Hagen, 2011: 123).

Araştırmada uzmanlara dersin içeriğini uygulamaya yönelik tecrübe ve görüşleri sorulduğunda, 23 uzmandan 20'si artistik figür çizimi ile figüre ifade ve kimlik kazandırma üzerinde durduklarını ifade etmişlerdir. Uzman 19, standart figür ve moda proporsiyonunu, uzatmaları, evrensel kullanılan ölçüleri öğrendikten sonra farklı ölçülerde moda figür pozları oluşturduklarını daha sonrasında öğrencilerin serbest elle kendi kişisel figürlerini çizdiklerini anlatmıştır. Uzman 17 dergilerdeki fotoğraflardan yararlandıklarını, mümkün olan en giysisiz ve vücut hatlarının belli olduğu kadın resimlerini ve çizimlerini seçerek bunların üzerinden geometrik form

oluşturup, bu formu artistik moda figürüne dönüştürdüklerini aktarmıştır. Uzman 15, tanımladıkları insan bedenini 9-9,5 baş oranında bedene taşıyarak, gerçekçi yapılardan illüstratif yapılara geçtiklerini, illüstratif yapıların sorgulanarak stil ve tarzların belirlendiğini söylemektedir. Uzman 9, öğrencilerinin kendine ait birkaç farklı çeşitte figür geliştirdiğini başka yerden alıntılamadan kendi figürlerini kullandıklarını ifade etmiştir. Uzman 12 tasarımı gösterecek tarzda figürlerin önemine dikkat çekerek, önce çubuk insanlar, sonra kas yapısı ve el, ayak, yüz detaylarına geçerek kişisel figürlerini çizdiklerini açıklamaktadır. Uzman 21, desen çalışmalarını ve dergilerden topladıkları artistik fotoğraf ve çizimleri siluete çevirdiklerini aktarmaktadır. Uzman 22 siluet çizimi bilgisini aldıktan sonra ortaya çıkan sonuçları düzeltip fotokopiyle çoğaltarak çalıştıklarını aktarırken, Uzman 23 oran, postür, jest ve hareket çalışmaları aracılığıyla genellikle 9 baş oranlı artistik figür çizimi yaptıklarını söylemektedir.

Uzman 2 derste artistik moda figürü çizim sürecini anlatmaktadır: "*Moda figürü, figürün ölçüsü, orantısızlığı, abartıları, artistik olabilmesi için gerekli egzersizleri yaptıktan sonra çeşitli yöntemlerle moda figürü çizimi uyguluyorum. Belli orantılarla yedide bir normal insan vücudunu çalışırken, dokuzda bir, onda bir gibi bir kurgu hazırlayıp bunun üzerinden geometrik bir altyapı hazırlayarak sonra biçimlendirerek modelin hareketinde, canlı modelden ya da gazetelerden, dergilerden seçilmiş insan figürlerinden yola çıkarak moda figürü çizimi hazırlatıyorum. Ben daha çok bu yöntem üzerinde durdum. Burada mantık daha çok devreye giriyor. Bilgiyi işe uygulama ile öğrenci daha çabuk sonuç alıyor. Canlı modelden bakarak yorum yoluyla moda figürü çizdirilebilir veya belli orantılarda hayalden moda figürü uzatılarak da çizilebilir. Ama biraz temel yöntemleri gösterdikten sonra öğrencilerin canlı modelden bakarak hayali moda figürünü daha kolay çizeceğine inanıyorum. Nereyi ne kadar uzatacağını da bilmezse ortaya karikatür veya ucube gibi bir şeyler çizebilir. Bu süreç içerisinde kadın figürü, erkek figürü, çocuk figürü gibi yani bu alanda siluet şeklinde ifade edilen kadın silueti erkek silueti çocuk silueti çizimlerini çeşitli pozlarda çok sayıda çizdiriyorum. Bir ay, bir buçuk ay gibi bir zamanda hatta bazen iki ayı da bulabiliyor. Çizimler üzerinden tekrar tekrar giderek hem çizginin gelişmesi hem de insan vücudundaki belli yerlerin*

çizimlerinde, belli formüllerin geliştirilmesini çok çizim, çizgide akışkanlığı sağlıyor. Öğrencinin de çizimden korkmaması için yeterince egzersiz yapılmış oluyor" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017).

Uzman 14 rahat ve hızlı çizmek üzere çalışmalar yaptıklarını ve iki boyutlu görsellerden uzak durduklarını ifade etmektedir: "*Birinci amacımız artistik olması, bununla ilgili bazı kuralları söylüyoruz. Eğer 12 kafa çalışılacaksa ilk dört kafada kafa ve gövde bitmeli, bacaklar uzun olması, kadında boyun uzadıkça zarafet artar, bel inceldikçe, bacaklar bileğe doğru inceldikçe zarafet artar…çok fazla da iki boyutlu görsellere bağlı kalmıyoruz. Bir iki dakikalık şeyler olduğu için, mesela bir derste dergilerden faydalanmıştık. Bir kere çizdiler ve kapattılar dergilerini, daha sonra o önlerindeki çizimi daha rahatlaştırarak daha rahatlaştırarak çizdiler. Çizgiler keskin ve köşeli değil daha döngüsel ve rahat olmalı. Bir omuz çizgisi, dirsek çizgisi, bilek çizgisi çalışıyoruz"* (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

Uzman 16, 12-13 başa kadar stilizasyon yaptıklarını ve karakter yaratmaya çok önem verdiklerini belirtmektedir: "*Karakter diyorum. Kimisi çok ince ve uzun boylu çalışırken, bazısı hiç boyunsuz neredeyse omuzdan kafa çıkıyormuş gibi çalışabiliyor. Kimileri Japon animeleri gibi kocaman gözlü figürler çizerken, bazıları kocaman güneş gözlükleri ile bunu kamufle etme yoluna gidebiliyor…Çıplak figürlerin üzerine hareketle birlikte, yürüyen bir figür, arkadan görünen bir figür, koltuk üzerinde veya sandalye üzerinde bacak bacak üstüne atmış figürlere geçiyoruz…figürde bir ayakkabı veya çizmeyi tanıtacaksınız. Dolayısıyla o ayağın önde olması gerekiyor. Üsten görünen, kocaman bir kafası, şapkası, gözlüğünü gördüğüm ama ayakkabısını görmediğim bir figürle bana ayakkabı tanıtamazsın…70'e 100 kağıtlara büyük figürler çalıştırıyorum. 35'e 50 kağıtlara ayakta duran bir figürü çizdiğinizde ister istemez küçücük bir kafa, küçücük ayaklar oluyor ve detay giremiyorsunuz. Tanıttığınız ürünü vurgulayacak açıdan perspektif bir figür istiyorum. Çok etkileyici şeyler geliyor. Üstten görünen bir figürü çizimini omuz apoletleri olan bir giysi ile bir öğrenci çiziyor"* (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

Uzman 3 canlı modelden stilize figür çizebilecekleri zaman olmadığı için sürece göre hareket ettiklerini aktarmaktadır: "*Uzun bir zaman olsa figür çizdirilir bir model karşısında. Ama biz burada ressamlığa öykünmüyoruz. Bizim amacımız ne? Giysi, o zaman giysiyi taşıyacak kalıp hazır verilebilir. Kanon ölçülerine göre değişiyor. 1/8 1/9 1/10 olabilir. Bazı hocalar bu kadar uzun illüstrasyonlara figürlere karşı olabilir. Birebir olsun istiyor ama ben öyle görmüyorum. Ben daha uzun, artistik olsun istiyorum, çünkü defilelere baktığımız zaman mankenler podyumda yüksekte yürüyorlar, bir rakursi görünümü olması gerekir. Bizim ölçülerimizle mankenleri koyduğun zaman giysi kendini göstermez. O nedenle birazcık daha artistik bir görünüm, yapabiliyorsa öğrenciler, onların üzerine giydiriyorum. Yapamıyorsa hazır çok değişik siluetler veriyorum ama çok artistik iyi siluetler veriyorum. Çünkü zaman yok. 12 derste figür mü çizecek, giysi mi çizecek"* (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 7 başlangıçta seçtiği moda fotoğraflarıyla öğrenciler kendi aralarında değiş tokuş ederek, proporsiyonu kafalarına yerleştirmeyi hedeflediğini belirtmektedir ve Uzman 3'ün aksine daha gerçekçi figürler kullanmayı tercih etmektedir: "*Çok fazla abartılı deformatif tercihlerle oluşturulmuş çizimleri tasvip etmiyoruz… Asıl amaç elbisenin doğruluğu güzelliğini anlatmak…Bunun içinde yapması gereken elbise üzerine yoğunlaşacak ama onu taşıyan bedeni de bir şekilde kendi artistik tercihleri ve sanatsal tercihleri ile tanımlayabilecek"* (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Uzman 10 önce siluet ve ölçü-oran, düz duruş ve akslardan, eğimli duruşlardan bahsedip bunların bilgisini verdiğini dile getirmektedir: *"Ben bunları gösterirken bir anda çok kolay olmuyor siluet çizmek. Herkes çizemiyor. Bende diyorum ki arkadaşlar bunu geliştirmeniz için sizinle ayrıca özel olarak çalışmamız lazım. Bir yandan çizim bir yandan da hazır duruş kullanabilirsiniz. Ama benim belirlediğim duruşlar…Çize çize kendi tarzınızı belirleyeceksiniz. Ben bir yöntem gösteriyorum siz onu istediğiniz şekilde geliştirin diyorum. Kendi arşivimden onlara birçok siluet hazırladım. Aks nedir, kolun hareketleri, elin hareketleri, ayağın duruşu. Çizerken çok heyecanlanıyorlar hemen bir gaza gelip, rahat çizince çok kolay bir biçimde gidecek zannediyorlar"* (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

Uzman 13 ilk önce anatomi eğitimi ve dergilerden soyma yöntemi ile kadın, erkek ve çocuk üzerine çalıştıklarını söylemektedir: *"Ben moda resminde biraz daha gerçekçi olunma kısmındayım. Uzun bacaklara sahip bir toplum da değiliz. Türkiye'nin bir standardı var, o standartlara uymak zorundayız. Öğrenci mum gibi podyumdaki bir figürü hazırlıyor, sonra karşımıza çıktığında hiç alakası olmayan, boyu daha kısa, giydiği zaman yakışmıyor. Olmuyor. Buradaki figürle senin tasarladığın ürün arasında bir görsel farklılık var. Tamam, muntazam figürler de yapsınlar ama onu günümüz koşullarında da farklı bir şekilde ifade edebilsinler"* (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

Uzman 18 ideal vücut oranlarını verdikten sonra magazin sayfalarından soyma yöntemi ile çalıştıklarını tarif etmektedir: *"Mantonun kol ağzı burada kesilmiş, tenden yola çıkarak kolu bulmaya çalış. Tabi önce kol nasıl çizilir, göğüs, beden, bel bunları veriyorum o siluette…vücudun aksını çıkarıyor ve o kişinin başı ile ilgili kanonları alıyor. Biz 8'e 1 idealde vermiştik ama o yedi çıkabilir, altı buçuk çıkabilir. Kendi boyunun 8 olmadığını görüyor. Kalçasının kalın olduğunu görüyor. Ya da halk arasındaki portre özelliklerini verdiğimizde, alnı geniş, gözleri ayrık, ya da dudağı ince, burnu kalkık deyimlerini oturtuyor. Ondan sonra da o silueti inceltmesini, uzatmasını ve değişik hareket verdirmesini öğretiyorum…siz şimdi özgün siluetleme yapın. Nasıl bir kadın istiyorsun? Beli çok ince yapabilirsin, nasıl bir pozda, göğüsleri geniş ve büyük olsun isteyebilirsin. Portreyi de veriyoruz tabi. Bir de portre çalışması yaptırıyoruz ama şunu vurguluyoruz. Senin derdin, makyöz olmayacaksın, göz kaş değil. Senin derdin kuyumcu olmayacaksın, parmak çizmek değil. Enerjini oralara harcama, senin derdin ayakkabıcı olmak değil ayakkabı ile uğraşmana gerek yok. Senin derdin şu kısım, yani göğse nasıl oturuyor, nereden geçiyor, pens nedir, kemer nerededir, kaç çeşit fermuar gibi giysiye odaklandırıyorum. O kısımda tutabilecek yerleri düzgün çizmesini sağlamaya çalışıyorum"* (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

- **Farklı Pozlardaki Figürlere Hayali Giysi Giydirebilme**

Dersin içeriğinde uygulamaya yönelik tecrübe ve görüşlerinin alındığı uzmanların büyük bir kısmı, 23 uzmandan 20'si farklı pozlardaki figürlere giysi

giydirme ve üzerlerine giysi tasarımları yaparak bunları aktarabilme konusunda derste kullandıkları tekniklerden ve yöntemlerden bahsetmiştir. Uzman 19 giysi giydirmeye geçtiğinde temel giysi formlarını verdikten sonra daha artistik ve farklı giysi türlerine geçtiğini belirtirken; Uzman 23 giysilerin moda figürüne uyarlanması, kumaş dokusu ve drapesi dâhil olmak üzere görsel sunum yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yaptıklarını ifade etmiştir. Uzman 22 siluet üzerine şematik tasarımlı giysiler giydirdiklerini öğrencinin bunu yapınca üç boyutlu görebildiğini, dönüşleri, katlanmaları, kıvrımları, kumaşın kalınlığı, dokusu bunlara epey zaman ayırdıklarını söylemektedir. Uzman 7 bazı doğruları anlatıp örnekler göstererek tartışarak konuya girdiklerini, moda fotoğrafları üzerinden kendi giysisini anlatabilecek illüstratif bir pencere açtığını orada öğrencinin kendi tercihleriyle özgün tarzını yansıttığını belirtmektedir. Uzman 13 bir sezon ve tema vererek çalıştıklarını kendilerine özgü oluşturdukları figüre bir giysi tasarımı yaparak giydirmelerini istediğini, bunları bazı teknikler doğrultusunda yapmaları gerektiğini anlatmaktadır.

Uzman 3: "*Eski moda dergilerine baktığımızda mutlaka moda çizimi vardır. Altında küçücük arkası da vardır. Arkasını görmezsen hiçbir anlam ifade etmez. Bina yapıyorum ön cepheye önem veriyorum, arkası ne olursa olsun olmaz. Mutlaka onu da düşünmek zorunda. ... Önemli olan sizin burada üzerine giydirmiş olacağınız giysinin doğru çizilmesi. Şuna dikkat ettiriyorum; çizerken belki teknolojiyi bilmiyorsunuz, teknik çizimi de bilmiyorsunuz ama şunu düşünün giydiğiniz şey nasıl giyiliyor? Nasıl çıkarılıyor? öyle bir şey çizersiniz ki çıkartılamaz ya da giyilemez.... Sizde giysinizde bunu düşüneceksiniz"* (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 16 da bütün detayın arkada olduğu bir modelde önemli olanın ana detayı atlamamak olduğunu bildirmektedir: "*Ana detayı arkasında olan bir çalışmayı bana sadece önden gösteremezsin…Senin en artistik ve en önem verdiğin açı arka görüntü olması lazım. Tabi ki bir giysinin arkası olduğu için önü de olacak, ama detay arkada olduğu için sıralamayı iyi ayarlamak lazım*" (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

Uzman 17 sınıfta giydirmeye giysi tasarımına yönelik yaptığı uygulamaları

şöyle açıklamaktadır: "*Dar etek, üstüne gömlek giydireceksiniz diyorum. Çünkü ön hat önemli, dörtte üçü çizildiği zaman genelde, önü tam karşıdan alıyorlar onun döndüğünü düşünmüyorlar bedenle birlikte…Hazır siluet kullandırtmıyorum. Devamlı…pozisyon değişikliği yapıyorum…şifon uçuş uçuş bir elbiseyle dar bir etek aynı figürde güzel durmuyor. Yani hareketli bir çizim olursa uçuşan elbise de geniş etekli bir elbise de daha güzel. Ya da dar bir eteği giydirip de bacaklarını açıp çizdiği zaman hoş durmuyor. Ya da pantolon giydirdiğinizde bacak birleşik olduğunda pantolon olup olmadığı belli olmuyor…yaptığımız paftalarda da özellikle öğrencilerden istiyorum. Normal dümdüz çizimler değil. Bazen kompozisyon, bir fotoğraf çekiliyormuş gibi 6 tane tasarım mesela. Koleksiyon yapacaklar onu. O 6 tane tasarımı giyen manken hepsi bambaşka dursun sanki bir fotoğraf çekimindelermiş gibi…atıyorum bir koltuk etrafında toplanmışlar biri oturuyor biri yanında duruyor…öğrenci tamamen kendine bir mizansen yaratabiliyor. Ya da…Çok minimal tasarımlar yapanlar var. O zamanda çok dümdüz robot gibi"* (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

Çocuk

Çocuk ile büyüklerin giysileri arasında pek çok yönden farklılıklar bulunmaktadır. Çocuk giyimi rahat olmalı ve çocuğun hareketlerini kısıtlamamalıdır. Yere ve zamana göre çizilen model, büzgüler, fistolar, danteller ve benzeri süslerle güzelleştirilebilirler (Karaman, 1974: 20). Çocuğun cildini tahriş etmeyen ekolojik kumaşlar tercih edilmelidir. Giysilerin fermuar, düğme gibi aksesuarları çocukların yaş özelliklerine göre uygun yerlere koyulmalıdır. Fonksiyonelliğe dikkat edilen tasarımlarda biraz daha uzun süre giyilebilecek alternatif özellikler düşünülmelidir (Olgaç, 2005: 213). Küçük yaş grubu çocukların giysileri bu şekilde oluşturulmalıdır.

8-10 yaş arası tweens gruba, subteens, preteens gibi farklı isimler verilmiştir. Kendisini çocuk olarak görmeyen piyasanın en çok büyümekte olan bu grubu, asi ve cool tiplemesine erken başlamıştır. Küçük çocuklardan özellikle farklı görünmek isteyen bu grup için arkadaşlarının ne düşündüğü çok önemlidir. Özellikle 11 yaşından itibaren kıyafetlerine moda aksesuarları eklemek ana elementtir (Bryant, 2013: 119).

16-18 junior genç grup, popüler müzik, sokak stili, havalı, asi gençlik, piercing, saç kazıtma dövme denemeleri vs. yaygın olduğu yıllar, siyasi ve etnik kimliklere ilgi duymaya başlayan henüz öğrenci olan ancak mesleki eğitim anlamında hazırlık yapan enerjisi yüksek kitle. Bu gruba güncel zevklerine hitap edebilecek, arkadaşları arasında çekici ve favori olmalarını sağlayacak, o dönem yapılarına uygun genellikle spor ağırlıklı genç giysiler düşünülmelidir.

Uzman 2 çocuk giysi tasarımına yönelik çalışmalarını şöyle özetlemeketedir: "*Çocuk giysileri tasarlatıyorum. Çocuk giysilerinde 0-2 yaş, 2-6 yaş, 6-12 yaş gibi gruplandırmalar yapıp, bir konsept belirleyip, doğum günü kıyafeti ya da gündelik kıyafet, kreş kıyafeti, okul üniforması gibi bir konu üzerinden çeşitlemeler yaparak veya bir çocuğun gardırobunu tasarlayın deyip, her çeşit pijamasından sokak giysisine, paltosuna kadar bir kreasyon hazırlamalarını sağlıyorum*" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017). Uzman 3: "*Çocuk giyimi yapıyorsunuz, bir çocuk bunu kendi başına giyebilir mi? Giyemez mi? Bunaldığı zaman kolayca çıkarabilir mi? Çıkaramaz mı? Bütün bunları düşünmek zorundasın. Ergonomi çok önemli*" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Uzman 7: "*Çocuk giysisi aslında çok ciddi bir alan…Çok boyutlu incelenmesi gereken bir alan. Bu alanda da biz birçok yanlışa düşüyoruz. Çocuğun giysi tercihlerine ebeveynler olarak karışıyoruz…Niye çocuk işte ailenin vitrinidir gibi tavırlar. Halbuki çocuğun özgür…Kendi iradesiyle yapacağı seçimler onun kişiliğini geliştirecek. Seçimleri yaparken onun o giysiyi kullanırken ki boyunu, tavrını, hareketlerini yani ergonomisini, o malzemenin onun vücudunda yaratacağı olumlu olumsuz sonuçları çok doğru irdelememiz gerekiyor. Doğal malzemeler kullanacağız. Nasıl bir form önereceğiz. Bunlar hep ciddi işlerdir…Çocuğun o giysiyle barışık olabilmesi için severek giymesi için. Biz sadece çok genel rengiyle çocuğun o giysiye bir şekilde adapte ediyoruz. Ha kızlara pembe oğlanlara mavi böyle ilkel şartlanmışlıklarımız var, ama maalesef o bizi bu konuda o kadar fazla ileri götürmüyor*" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

- **Giysinin Teknik Detaylarını Çizebilme**

Tasarım yapma sürecinin büyük bir kısmını zaten var olan giysilerin çeşitli varyasyonlarını düşünmek oluşturmaktadır. Farklı elementler, yeni yollar, yeni

kumaş ve renk kullanımları, ölçü oran ve model özellikleri alternatifleri geliştirmek gerekmektedir. Çoğunlukla bu farklılıkların tümü kişisel detaylarda oluşturulmaktadır. Moda detayları, yani yapısal detaylar bazen sadece dekoratif amaçlı kullanılsa da bunlarla giysi yapmanın pek çok yolu bulunmaktadır (Riegelman, 2006: 244). Tasarımcı sadece tasarımın biçimi değil, detaylarıyla da yakından ilgilenmelidir. Giysi üzerinde çok fazla detay bulunmaktadır. Cep tipleri, süs dikişleri, kol tipleri, bağlama parçası, yaka çeşitleri, manşet çeşitleri gibi pek çok detay içeren model özellikleri ve dikiş detaylarıdır. Başarılı ve gelişmiş bir giysi yaratabilmek için mutlaka her detay iyi düşünülmeli ve tasarıma yansıtılmalıdır. Giysi detayları mutlaka alıcı tarafından incelenen ve satışı önemli ölçüde etkileyen unsurlardır (Seivewright, 2013: 16). Tasarım yapan kişinin en ufak ayrıntıları dahi bilmesi, tüm giysi detaylarına ve model özelliklerine nerede nasıl kullanacağına dair hakim olması gerekmektedir.

Görüşleri alınan uzmanlardan 13'ü moda resmi dersi kapsamında giysinin teknik detaylarını çizebilmelerinin üzerinde durduklarını ifade etmişlerdir. Uzman 20 model üretebilmesi için bütün teknik çizimleri bilmesinin bir ön koşul olduğunu söylemektedir. Uzman 21 de öncelikle temel yakaları, pantolonları, kolları vs. siluet üzerinde nasıl detaylandırılacağını öğrettiğini anlatmaktadır. Uzman 2: "*Yaka nasıl çizilir, kol nasıl çizilir, kaç çeşit kol vardır. Kapanış nasıl çizilir. Kup nasıl çizilir. Bedendeki dikişler, sınır çizgisinin farkı, pili, büzgü volan, drape gibi kumaşın biçimlenmesinden kaynaklanan görüntüler nasıl çizilir gibi işlemeler yapılarak bebe yaka, karpuz kol, erkek yaka, reglan kol gibi dik yaka yarasa kol gibi çeşitli varyasyonları yapılarak bunların her çeşit giysi formunun, giysi öğesinin çizimine ağırlık vererek*" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017) çalıştıklarını aktarıyor.

Uzman 3 belli bir modelin teknik detaylarını değiştirerek farklı alternatifle ürettiklerini belirtmektedir: "*Dergilerden de önce kopyalar yapın diyorum. Sonra siz onun alternatiflerini koyun. Mesela bazı çalışmalarımda moda alternatifleri diye konum var, var olan bir şeyin üzerinde transparan aydınger kağıdı koyup üst üste üretirler. Yakayı değiştirir, düğmeyi değiştirir, fermuar koyar alternatif üretir. Bu stilistin başvurduğu kolay bir yöntem*dir. *Müşteri geldiği zaman mağazanın bir tarzı*

vardır. O tarza göre üzerinde ufak tefek değişikliklerle alternatifler üretirsin" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Giysiyi gözünde canlandırıp, idealleştirerek anlatabilecek duruma gelen öğrenci, çeşitli giysi detaylarını hafızasından oluşturabilmelidir. Ancak bazen tasarımın kopyası alınmasın, çalınmasın diye çizimler özellikle belirsiz bırakılarak detay verilmeyebilmektedir (Bryant, 2013: 198).

- **Özgün Tasarım Yapabilme**

Sanat eğitimcisi her şeyi bilen değil, öğrenendir; karar veren değil oluşturandır. Öğrencilerine değer verir, kendisine bağımlı olmasını istemez, deneyimlerini teknik ve estetik açıdan öğrencilerle paylaşır. Bu şekildeki bir ortamda öğrenciler sürekli gelişmekte kendi özgün anlayışlarını kazanmaktadırlar (Balamir, 1999: 15). *"Hiç kimse taklit yoluyla büyük adam olamaz"* (Montesquieu) diyor.

Araştırmaya katılan uzmanlardan 13'ü moda resmi ders içeriğinde öğrencilerin özgün tasarımlar yapabilmeleri üzerine eğitim verdiklerini anlatmışlardır. Uzman 13 her şeyden önce öğrenci özgün olacak derken, Uzman 9 yaratıcı olup özgün ruhunu katacak demektedir. Uzman 23 tasarım yarışmalarında da özgün olmaları gerektiğini anımsatmaktadır, Uzman 18 ise çizimlerde ruh olduğunu, aynı çizimlerin tarzların ve kalıpların mutlu etmediğini ancak öğrencilerin özgün ruhlarını kattığı derecede mutlu olduğunu söylemektedir. Uzman 1 günümüzdeki postmodern anlayış içerisinde kalıplaşmış bir bilgi bulunmadığını, öğrencilerin serbest bırakılarak hayal dünyalarını ortaya çıkarıcı uygulamaların yapılması gerektiğini belirtmktedir.

Uzman 22 sınıfta özgün çalışmalar yaptırmaya gayret ettiğini, kendisinin de zaman zaman spontan şekilde çalışarak öğrencileri motive ettiği bir ders sürecini aktarmaktadır: "*Yazlık giysi tasarımı yapacağız, öncelikle tasarım yaptırıyordum şematik parşömen kağıtlarına, minik minik. 6-7 cm uzunluğunda olacak şekilde 25-35 cm parşömen kağıtlarına. Mesela 1 sayfaya 6 tane alıyorsa ben çocuklardan 30-40 tane tasarım istiyordum. 40 dakikalık derste bile 20-30 tane çizen oluyordu. Çok hızlı bir şekilde tasarlıyorlar. Tasarım yaparlarken orta çizgisini aldırıyordum, bel ve boyun çizgilerini ayarlattırıyordum. Burada da şematik çizime alışmış oluyorlar.*

Net olarak bütün detayları gösterme olanakları oluyor. Şematik tasarımların üzerinden seçim yapıyorduk. Mesela 3 tane 5 tane kaç tane renklendireceksek. Hepsi birbirinden farklı modellerde…ondan sonra mesela özel çizimlerimiz oluyordu…Çocuklara tarz oluşturmak için ben bazen sınıfta özgün, o an aklıma geldiği şekilde rastgele karalayarak acele acele böyle fırça darbesiyle veya herhangi bir kuru boyayla veya pastelle hareketli bir iki çizim yapıyordum. O şekilde böyle siluetin üzerine de giysiyi yerleştiriyorduk" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

- **Farklı Tekniklerde Renklendirme ve Doku Verebilme**

Farklı araç ve yöntemlerle yapılan resimleme, yapıldığı tekniğe göre isimlendirilmekte ve çeşitlenmektedir.

- Geleneksel araçlarla yapılan klasik resimleme (illüstrasyon)
  Suluboya, Lavi tekniği
  Guaj (tempera) boya tekniği
  Akrilik boya tekniği
  Pastel (yağlı/toz) boya tekniği
  Kuru kalem boya tekniği
  Marker kalem ile boya tekniği
  Püskürtme (airbrush) tekniği
- Kolaj tekniği ve birkaç tekniğin bir arada kullanıldığı karışık resimleme (illüstrasyon)
- Bilgisayar ortamında (vektörel (çizgisel) illüstrasyon, dijital painting, piksel illüstrasyon, foto grafik illüstrasyon) dijital resimleme (illüstrasyon) (Arıkan, 2009: 149).

Görüşlerine başvurulan uzmanlardan tamamı moda resmi derslerinde farklı tekniklerde renklendirme, boyutlandırma ve doku verme üzerine çalışmalar yaptıklarını aktarmışlardır. Uzman 20 çizgisel olarak girdikten sonra renk bilgisinin önemini vurgulamaktadır, rengin önemi, değerleri, renk çalışmaları, tekstil yüzeyleri nasıl renklendirilir; Uzman 18 de çizgiyi verdikten sonra doku, ışık-gölge, açık-koyu, renk teorisi, rengin zıtlıkları, değerleri, tonlamaları; Uzman 21 renklendirme ve

dokuların nasıl kullanılacağı, kumaş seçimi, günümüz renk trendleri üzerinde durduklarını belirtmektedirler. Uzman 13 ikinci dönem tamamen renk, doku ve kumaş üzerinde durduğunu söylerken; Uzman 17 suluboya ve marker kullandıklarını; Uzman 11 serbest malzeme ile renklendirmeler yaptıklarını ifade etmektedir. Uzman 4 birtakım malzemeleri, teknikleri, kağıt üzerindeki farklılıklarını ve illüstrasyon tarzları üzerinde durduğunu söylemektedir. Suluboya veya başka malzemelerle çalışanlar olduğunu, çok gerçekçi teknik ağılıkta ya da daha sanatsal çalışanlar olduğunu çok fazla yönlendirme yapmadan elindeki malzemeyle kendi özgün tarzını ortaya çıkarabilmesini ve öğretim elemanının hazır reçeteler vermemesini önemli bulduğunu belirtmektedir. Uzman 3 konunun en iyi örneğini asarak çıtayı yüksek tuttuğunu, farklılaşmaya daha ileriye gitmeye çalıştıklarını ve öğrenciye sözle değil görselle anlatılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Uzman 6 konusuna uygun her tür boya tekniğini kullandıklarını, ojeler, pullar, payetler, simler, markerlar, midyeler, yapraklar her türlü sonsuz malzemeyi kullandıklarını söylemektedir. Uzman 14 de mümkün olan bütün malzemeleri kullandıklarını dile getirmektedir: "*Tabi ki sulu boya, ekolin türü, daha şeffaf boyalar işimize daha çok yarıyor kumaş söz konusu olduğu için. Ama biz sokaktan bulduğumuz malzeme ile de ayakkabı boyası ile de makyaj malzemeleri ile de illüstrasyon yaptık. Karışık tekniğe alışmalarını istiyorum. Çünkü hiç olmayan bir şeyi yaratma peşinde oldukları için sıra dışı olmak için sıranın dışında olan malzemeleri kullanmalarında fayda var"* (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

Uzman 8 çalıştıkları teknikleri şöyle belirtmektedir: "*Karakalem, guaj, çini mürekkebiyle. Sadece siyah beyaz. Suluboya. Şimdi ekolin kullandılar. guaj kullanacaklar. İllüstrasyon dersinde marker, kurukalem, marker çok zordur…İlaveten kurukalem ve karışık teknikte de çalışabilecekleri şekilde bütün boya yöntemlerinin hepsini gösteriyorum…en sonra kendisi nasıl istiyorsa"* (Uzman 8 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). Uzman 10 tema doğrultusunda craft malzemelerle renklendirdiklerini açıklamaktadır: "*Kadife tekniği var mesela…Normal yaptığımız çalışmaların dışında, kuru boya, sulu boya dışında farklı malzemeler de kullanıyorlar. Ama çok dikkatli kullanmaları lazım o malzemeleri. Marker kullanıyorlar, sulu boya, kuru boya. Öğrencilere gösterdiğimde markerları,*

iz iz kalıyor. Ama copic marka markerlar güzel. Çizimleri yapıyorlar, eskiz aşamasından geçiyorlar, o eskizlerden 3-4 tanesini seçiyoruz öğrenci ile beraber onları da orijinale aktarıyorum. Finalde teslim ediyorlar. Temaya uygun bir şekilde arka plan mutlaka olsun istiyorum. Daha sanatsal oluyor" (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

Uzman 12 derste uyguladığı renklendirme tekniklerini şöyle aktarmaktadır: *"Kuru kalem ve marker kullandım. Çünkü onların kendi arasındaki mat parlaklık ilişkisi hem kumaşlarda hem deride onları rahat ifade edebileceklerini düşündüğüm için. Suluboya ve guaj boyada çok zorlanacaklarını düşünüyorum…bunları şöyle de destekledim. Biliyorsunuz aslında biz çocuklara bilgi öğretmiyoruz, tecrübelerimizi öğretiyoruz. Bilgiye ulaşmak bizim zamanımızdaki gibi değil. O kadar kolay ki. O hafta hangi dersi anlatacaksam, youtube da zaten genelde marker kuru boya çalışıldığı için, kuru boya ile nasıl çalışılmış birkaç örnek gösterip tam tersi nasıl olmuş. Dersin başında birkaç video seyredip yaklaşık 5-10 dakikamızı alıyor bu bizim. Videoyu seyrettikten sonra tek tek hep beraber başlıyoruz"* (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017). Uzman 16 da suluboyanın ustalık gerektiren ışık gölge ve üç boyut efekti verirken özenli kullanılması gereken bir araç olduğunu söylemektedir: *"Sulu boya ile bir fon atarak, kağıdın o beyaz, ham kısmını bir örtüyoruz. Kuru boya ile girdiğinizde kağıdın dokusu ön plana çıkabiliyor. Aradaki boşluk beyazları öldüremeyebiliyorsunuz. Bu da sanki bir kumaşın dokusuymuş efekti yaratabiliyor. Arka planın suluboya ile öldürülmesi taraftarıyım"* (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

Uzman 19 moda tasarımcılarının ve illüstratörlerin reprodüksiyonlarını yapmalarını istediğini böylelikle onların tekniklerini keşfetmiş olacaklarını söylemektedir. Uzman 22 renk araştırmaları yaptırdığını aktararak devam etmektedir: "*Guaj boya, sulu boya, kuru boya, pastel boya artık teknik olarak neyse, o gün neyi planladıysak onu yaptırıyordum…kuru fırça tekniği ile dokular veriyorduk…Parşömen kağıtlarına 10'a 10 karelerin içine diyordum ki yazlık kumaş desenleri tasarlayın onu da çizdiğiniz tasarımların üzerinde kullanalım. Hangi modele hangi deseni uygularsanız? Hani manifaturacılardan kumaş seçerken ona göre de model seçeriz ya. Onun gibi bir şey oluyordu bu. Vücutta, siluete de*

giydirmeye kalktığımızda da kumaş desenleri işte çizgili midir, desen nasıl katlanıyor, ne kadarı görünüyor? O dokuyu, o hareketi vermemiz gerekiyordu. Bayağı bir onların üzerinde ışık, gölge vererek uğraşıyorduk" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

- **Kumaş İfade Bilgisi**

Bir tasarımcı çizimlerinde kumaşları inandırıcı bir şekilde iletebilmelidir. Kumaşı inandırıcı ve gerçekçi bir biçimde çizebilmek moda tasarımcısı ya da illüstratör için faydalı bir beceridir. Çok farklı niteliklerde ve dokularda kumaşlar vardır ve kumaşları resimde canlandırmaya kumaşa boyut kazandırma olarak ifade edilmektedir. Daha sanatsal çizimlerde boyut kazandırma daha serbest, artistik ve yorumlayıcı olabilir. Başlangıç için en iyi yol canlı modelden çizim yapmanın gerekliliği gibi gerçek kumaşı incelemek, gözlemlemek ve tıpkısını elde etmeye çalışmaktır (Hopkins, 2013: 104). Görüşü alınan uzmanlardan 16'sı kumaş ifade bilgisine derslerinde ağırlık verdiklerini dile getirmişlerdir. Uzman 21 şöyle örneklendirmektedir: "*Öğrenci kumaş dökümü ile ilgili bir çalışma yapacaksa, önüne kumaş koyuyorum. Bire bir oradaki kumaşı görerek çalışıyor"* (Uzman 21 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Uzman 7 farklı kumaş yapıları bulunduğunu, kumaş anlatımının çok önemli olduğunu, denimin anlatımı, ipekle pamuklu kumaş arasındaki farklılıkları, yün kumaşın, ince transparan kumaşın ve kürkün nasıl ifade edildiğini çalıştıklarını, malzemeyi öğrencinin karşısına asarak drapery olarak ifade edilen kıvrım ve dökümleriyle birlikte resmettiklerini anlatmaktadır.

İyi bir tasarım yapabilmek için kumaşın yapısal özellikleri iyi bilinmelidir. Vücudu ısıtan kalın trikolar, vücudu saran jarseler, kadifeler, drape oluşturulan ince dökümlü kumaşlar, karmaşık yapıdaki kumaşlar vs. tüm bunların özellikleri tanınıp resmedilmeli, özelliklerine göre tasarımda yer almalıdır. Değişik özellikte kumaş numuneleri toplamak bu kumaşları tasarımlarda kullanma ve resmetme açısından kolaylıklar sağlamaktadır (Tatham, Seaman, 2016: 124, 125).

Uzman 15 önemsedikleri konunun kumaş yüzeylerinin anlaşılması ve kumaş yüzeylerinin giydirilmesi olduğunu ifade etmektedir. Uzman 7 figürden sonra ilk yaptıkları işin kumaş anlatımı olduğunu, bir tekstil ve moda tasarımcısı için asıl

önemli olanın insan bedeni üzerine tasarlanmış kumaşın doğru ve yenilikçi kullanımı ile gerçekleştirilmiş tasarımlar ortaya çıkarmak olduğunu söylemektedir: "*Örneğin kürklü bir mantoda kürkü nasıl anlatacak? Kürkün tipik kıl özellikleri nelerdir? Bunları nasıl ifade edecek? Ne kürküdür bu? Nasıl bir kürktür? Bunları anlatmasını istiyoruz. Kumaş yapılanmalarını istiyoruz"* (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Kürkün nasıl yansıtılacağını örneklersek, kürk, yumuşak dokulu bir malzemedir. Guaj boya ya da suluboya ile üzerine kalemle tüyler ekleyerek verilebilir. Kürk çalışmasında önemli olan kürkün yapısal özelliklerini yansıtabilmektir. Tüylerin uzun, kısa ya da kıvırcık olması çizimi etkilemektedir (Tahmasebi, 2016: 136). Özellikle kürkün tüylerinin hacmi dış çizgilerden taşarak dokulu ifade vurgulanmalıdır. Yine deri ifadesinin nasıl verilebileceğini aktarır isek, deri, düzgün ya da dokulu hafif yansıtıcı özelliğe sahip kalın ve hacimli bir malzemedir. Deri çalışılırken kalın kıvrımlar güçlü vurgulamalar eklenerek tespit edilir. Mat guaj boya ve beyaz kalem kullanılabilir (Tahmasebi, 2016: 124). Parlayan ışık alan yerlerde keskin beyazlıklar bırakılmalıdır.

Uzman 23 kumaş üzerindeki doku ve desenin görsel sunumu ve moda çizimine bu tekniklerin uyarlanması konusundaki yeteneklerinin geliştirilmesini, kumaş dokusu ve drapesi dâhil olmak üzere görsel sunum yeteneklerini geliştirebilmeyi hedeflediğini aktarmaktadır. Uzman 19 kalemin ve fırçanın olanaklarını, farklı doku kalıplarını kullanarak kumaş yüzeylerini nasıl anlatacaklarını öğrendiklerini ifade etmiştir. Uzman 16 kumaş boyamanın düz duvar boyama gibi olmadığını, kumaşın yapısal özelliğinin önemli olduğunu, ipek gibi bir kumaş mı, şifon mu, tafta gibi sert bir kumaş mı, denim mi? Bütün bunların öğrencinin ne kadar kumaş bilgisine sahip olduğu ile alakalı olduğunu, boyamaya baktığında denim mi, deri mi ne tür bir kumaş olduğunu anlayabilmesi gerektiğini ifade etmektedir ve buna göre kürk, rugan, süet gibi projeler yaptırdığını belirtmektedir. Uzman 11, Uzman 13 ve Uzman 17 de dersin sonuna kadar tüm kumaş yapılarını denediklerini, kürk, deri, triko, ipek, denim, kadife gibi tüm kumaş tiplerinin örneklerini çalışmış olduklarını ifade etmektedirler. Uzman 12 sadece markerla bile deriyi ifade edebildiklerini, kuru kalemle kot çizdiklerini, kumaşın yönüne göre çalışarak tekstürü ifade

edebildiklerini, bir dönem boyunca 2. moda resmi dersinde hem renklendirme yaptıklarını hem de haftada iki çeşit kumaş çalıştıklarını kürk, deri, dantel, kot, işleme, abiye kumaş ifadeleri üzerinde durduklarını örneklendirmiştir.

Uzman 7 önce suluboya tekniği ile sonra kuru boya, sulu boya karışık tekniklerle keten, penye gibi kumaşları hafif ve mat kumaşları daha iyi ifade edebilecekleri şeylerle renklendirme yaptıklarını. Daha sonra tek parça elbiseler üzerinde kumaş desenleri üzerinde durduğunu. Aynı zamanda da renk bilgisinin tekrar üzerinden geçtiğini. Temel sanat eğitimin de almış oldukları düşünüldüğü halde kumaş araştırmaları yaptırıp kumaş araştırmalarından giyside o desenlerin nasıl durduğunu hesap ederek renklendirmelere geçtiğini anlatmıştır. Uzman 20: "*Kumaşları döküyorum, seçilen kumaşlarla giysiyi giydiriyoruz. Örneğin kadife kumaş, nasıl bir model olur…kadife kumaşı buraya nasıl aksettirebilirim. Hangi teknikle? Kadife kumaş, üzerime koyduğum zaman içerisi gözükmüyor, o halde kapatıcı bir boya olacak, guaj boya" şeklinde öğrencilere hangi kumaşlarda hangi teknikleri kullanabileceklerini tek tek göstererek anlattığını iletmiştir* (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2019).

Uzman 22 kumaş tasarımları da yaptırdığını kumaş numuneleri çalıştırdığını söylemektedir: "*Kumaş örnekleri getirttiriyordum. Dokulu kumaşların aynısını vermelerini istiyordum. Müsvedde kağıtlarla denemeler yapıyorlardı. Giysilerde kumaş desenleri çok önemli. İnce kumaşlar, çizgili kumaşlar, çiçek kumaşlar…temel tasarım derslerinde yaptığımız ağaç kabuğu, midye kabuğu gibi şeylerden esinlenerek desen oluşturtturuyordum çoğu zaman*" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

- **Tekstil ve Giysi Teknik Bilgisi**

Kumaşlar temel olarak liften üretilmektedir. Doğal ve sentetik olmak üzere bunları basitçe sınıflandırabiliriz. Pamuk lifinden nefes alabilen kumaşlar üretilirken, yünden sıcak tutan giysiler üretilmektedir, bu örnekler oldukça çoktur. Liflerin bükümü, iplik yapısı kumaşın görünümünü ve performansını etkilemektedir (Udale, 2014: 41). Kumaşın yapısını ve niteliğini bilmek tasarım yaparken ve bu tasarımı resmederken oldukça önemli ve değerlidir. Giysi tasarımı yapacak bir öğrenci

düşüncelerini ve çalışmalarını tekstil ve giysi teknik bilgisi üzerine oturtmalıdır. Görüş bildiren uzmanlardan 13'ü moda resmi derslerinde tekstil ve giysi teknik bilgisi verdiklerini ifade etmişlerdir.

Uzman 11 tekstilden çok bahsettiğini söylerken, Uzman 14 teknik bilgilerinin çok geniş olmadığından yakınmaktadır. Uzman 21 kıyafeti tasarlarken, hangi kumaşı kullanmaları gerekiyor veya hangi kumaş uygun değil. Mesela ipekten piliyi sürekli yapamayacaklarını veya çok dikişli bir kumaşa ipekli kullanamayacaklarını öğrenmeleri gerektiğini ve tasarımları yaparken bunları göz önüne almaları gerektiğini vurgulamaktadır. Uzman 10 da teknik bilginin önemi üzerinde durarak, alt yapısı olmayan öğrencinin kolay alamadığını öğrencinin ruh halini gözlemleyerek yavaş yavaş vermeye çalıştığını. Gösterdiklerinin öğrencilerinde tekrar ederek eksikliklerini gidermeleri gerektiğini söylemektedir. Uzman 23 moda giysilerini çok çok incelemeleri gerektiğini teknik çizim kuralları ile el çizim araçlarını kullanabilme becerisi ve yeterliliğinin gelişmesi gerektiğini ifade etmektedir. Uzman 21 tasarımın sadece kâğıt üzerinde kalmaması gerektiğini, defilelik dahi tasarlanmış olsa, mutlaka giyilip çıkarılmasının da düşünülmesi, açılıp kapanma gibi her türlü önemli detayın tasarımda bulunması gerektiğinin altını çizmektedir.

- **Moda Algısı**

Yapılan araştırmada uzmanlardan 10'u moda resmi derslerinde moda algısının üzerinde durduklarını dile getirmişlerdir. Uzman 15 farklı stilleri öğrencilere aktardıklarını; Uzman 19 eşlemeli farklı stil sayfaları hazırlayarak öğrencilerin bunları moda resmine dönüştürmelerini istediğini; Uzman 16 örneğin punk akımını temsil eden bir kıyafetin, fırıl fırıl fırfırlı romantik bir elbise ile giydirilmeyeceğini öğrencinin bilmesi gerektiğini anlatmaktadırlar. Uzman 11 ders akışında yapmak istediği şeyin çocuklara genel moda algısını anlatmak olduğunu; Moda nedir? Giysi nedir? Giysiyi neden resimlemek isteriz? Önce bu algıyı oluşturmak ve o algı üzerinden öğrencinin kendi stilini ortaya koyabileceği bir silueti kendisine oluşturtmak istediğini, dersin teorik kısmında moda algısı üzerine çok durduğunu ifade etmiştir. "*Ne ile karşılaşacaklarını bilmelerini istiyorum aslında. Süreç nasıl yürür. Önce tüketici talep mi eder yoksa biz ona talep etmesini istediğimiz şeyleri mi*

veririz? Bunlar üzerine öğrencinin algısını açılmasını sağlamaya çalışıyorum" diyerek ders sürecini anlatmaya devam etmektedir: "*Derse ilk önce kendi görsellerimi götürüyorum. Bunlar popüler akımlarla yapılmış moda illüstrasyonu örnekleri. Tarihten yapılmış moda illüstrasyonu örnekleri. Bunlarla çocukların algısını açmaya çalışıyorum. Herkesin farklı bir ekolü olacak. Giysi ile, illüstrasyon ile biz ne yapmaya çalışıyoruz önce onu anlamaya çalışıyoruz. Neden illüstrasyon yapmalıyız. Karşıdan bakan ne hissetmeli?"* (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

Uzman 14 hissettiklerini tanımlamalarını istediğini söylemektedir: "*Hissettiğin şey bohem mi, biraz bohem, biraz şehirli, urban hissediyorum, biraz vintage, lekeler de hissediyorum, biraz grunge bir şey de hissediyorum diyebilirsiniz. Ne olursa olsun ana başlıkta stilinizi tanımlayın ki o stile göre bir koleksiyon oluşturacaksanız o eksenden kaymaması lazım. Önce stilini tanımlamak, buna çok önem veriyorum…fütüristtik bir şey hissediyorum, ama burada çok bozuk şeyler de var district olmuş şeyler var, bu bozulmalarda bana grunge bir etki veriyor. Ama o kadar karamsar da değil, neşeli renkleri var filan. Bir şekilde ilk önce tanımınızı yazın, stillerinizi tanımlayın. Buna* önem veriyorum" (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

Moda Tarihi ve Kültürü

Moda tarihi bir zaman makinesi olarak moda tasarımcısı için en mükemmel şeydir. Eski eserler, giysiler, aksesuarlar, fotoğraflar, filmler gibi tarihi nesnelere ve görüntülere temas etmek zamanın ruhunu daha iyi anlayabilmemizi sağlar (Calderin, 2012: 14). Bilimden sanata, kutlamalardan ünlülere, toplumsal olaylara dek oluşan pek çok dönemin anlaşılması ve çözümlenmesi gerekmektedir. Uzman 11 moda tarihini, alt kültürleri, kim nasıl giyer, neye göre giyinir, ihtiyaçlar nelerdir bunlara göre tasarımların oluşturulması gerektiğini öğrencilerini bu şekilde yönlendirdiğini dile getirmektedir. Uzman 13 dönemin yansıtılmasının çok önemli olduğunu hangi dönemi çalışmak istiyorsa öğrencinin bunu rahatlıkla yapabilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

- **Yaratıcılık**

Her gün artan yoğun tüketim isteği ile oluşan yeni ihtiyaçlar ve endüstrileşmenin getirdiği aşırı ürün çeşitliliği, kısa sürede çözülmesi gereken karmaşık problemler yaratmış; ürün ve çözüm önerileri geliştirilmesini hızlandırmış, insanları faklı arayışlara itmiştir (Odabaşı, 2002: 19). Bu da tasarımda yaratıcılığı kaçınılmaz kılmıştır. Yaratıcılık bilim-teknikten sanata, ekonomiye dek hayatımızın her alanında ortaya ürün koyabilmemize yarayan, normal zeka seviyesine sahip her insanın geliştirebileceği bir yetidir. Sezgi, hayal gücü, deneme, yanılma, araştırma, bulma, kalıplardan kurtulma ve yeniden kurma gibi nitelikler gerektirir. Merakla başlanan çıkış noktasından özgünlük gibi bir sonuca varılmaktadır (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 28).

Roket araştırmacısı Wernher Von Braun yaratıcılığı şöyle ifade etmektedir: "*Bilinen şeyleri, yeni biçimde kullanmak, şimdiye kadar olduğundan başka bir biçimde birleştirmek"* (Aktaran: Gökaydın, 1990: 4). Araştırmada görüşleri alınan uzmanlardan 6'sı moda resmi dersinde yaratıcılık üzerinde durduklarını belirtmektedir. Uzman 9 yaratıcılığın çok önemli olduğunu, tasarımın sanattan doğan sanatın çocuğu olduğunu söylemektedir. Endüstri devrimiyle birlikte makinelerin ürettiği nesnelere estetik boyut kazandırmanın öneminden bahsederek, tasarımın işlevsel doğru çözümler üretebilmesi gerektiğini belirtmektedir. Uzman 3 çizim dersinde bileklerinin güçlenmesi için birebir kopyalamalar yaptırdığını ancak yaratıcılıklarını da geliştirebilmek için, figür çizdiriyorsa diğer yarısını öğrencinin giydirmesini istediğini, bağımsız giydirimler yaptırdığını anlatmaktadır. Öğrencinin yeteneğine göre bazen moda figürlerini şablon olarak verse de genellikle öğrencinin kendi figürlerini oluşturabilmesini önemsemektedir. Mutlaka genç çalıştırdığını söylemektedir, genç düşünen, genç çalışan. Örneğin bir genç için baloya alışılmış abiye kıyafetler yapmaktansa yeni bir şeyler yapmalarını, afişe olabilecek şeyler tasarlamalarını istediğini belirtmektedir. Genelde işlediği çalışmaları yaratıcılık üzerine kurguladığını dile getirerek, görüşme günü öğrencilere yaptırdığı çalışmadan örnek vermektedir: "*Öğrencilere bir yüz verdim. O yüzde bir tarafını birebir*

kopyalıyorlar. Yüzün diğer yanını ise fantastik bir yüzle yapıyorlar. Bu bir yaratıcılık. Yani yüz, yine de yüz yapıyor. Ama farklı yapıyor. Bu bir yaratıcılık. Bu onun yaratıcılığı, yaratma dünyasını ortaya koyuyor önceleri çok kötü bir şeyler yapabilir. Yeni bir şey yaratamayabilir. Onun eleştirisini de notunu da alıyor. Tekrar daha iyisini yapabilir" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Uzman 15 alan açısından yaratıcılığın farklı bir noktasına dikkat çekerek, çok iyi çizenin yaratıcı olmayabileceğine, her zaman ikisinin bir arada bulunmamasına değinmektedir. Kişinin koşullarına bağlı olarak her ikisinin de geliştirilebileceğini aktarmaktadır.

- **Esinlenme, Çıkış Noktası**

Eğitimci ve filozof William Morris, doğanın nasıl önemli bir esin kaynağı olduğunu üzerine basarak şöyle ifade etmiştir: "*Doğanın düzen olgusuna çok hassas olduğu, doğadan esinlenmek gerektiği, çağımızın en ileri yasalarına bile, doğanın önderlik ettiği gerçeğine her fırsatta işaret edilmelidir*" (Aktaran: Gökaydın, 1990: 14). Doğa daima bilimin, teknolojinin, sanatın ve tasarımın ana ilham kaynağıdır. Tasarım teması için kumsaldaki deniz kabuğundan görkemli gökdelenlere, lunaparktan Rio karnavalına, (Tatham, Seaman, 2016: 14) müzik trendleri, sokak kültürü, etnik kültürler, tarih, sanatsal dönemler, müzeler, filmler sayamayacağımız kadar çok bizi, dünyamızı sarmalayan olmuş ve olacak her şey giysi tasarımının çıkış noktası ve ilham kaynağı olabilir. Görüşme yapılan uzmanlardan 17'si derste öğrencilere tasarım yaptırırken ele aldıkları ilham kaynaklardan ve çıkış noktalarından bahsetmiştir.

Uzman 2 ders sürecinde etkilendikleri ilham kaynaklarını detaylı bir biçimde şöyle açıklamaktadır: "*Geleneksel kaynaklardan, doğadan, tarihten, bir imajdan, bir fikirden yola çıkarak tasarım yapma ve kreasyon hazırlamaya yönelik çalışmalar yapıyorduk. Burada Türk kültürü ile ilgili çalışmalar, Anadolu kültürüyle ilgili bazen bir mimari, bazen bir nakış türü olabiliyordu. Geleneksel çinilerden, el nakışlarından, giysilerden, oyalardan veya herkesin kendi memleketindeki mimari bir yapıdan veya Anadolu uygarlıklarından yola çıkarak dönem dönem çalışmalar yaptırdık. Doğadan konseptler, yaz meyveleri, sahra renkleri, sualtı formları, kış renkleri, orman teması gibi doğadan temalar seçerek veya hayvanlarda girebiliyor*

kreasyona. En sonda tamamen zaman ve mekandan bağımsız, öğrenciyi kültürel olarak düşünsel olarak sadece insan bedenine giyilebilirlik ölçüsüne bağlı kalarak diğer bütün bağlayıcı her şeyden bağımsız tasarımlar yaptırıyordum. Mesela 3000 yılında galaksiler arası bir balo gibi tamamen zamandan mekandan tüm kültürel ve dönemin estetik anlayışından bağımsız çalışmalar şeklinde ve son çalışmada artık boyama çizme ve düşüncesini ifade etme konusunda da belli bir beceriye sahip olduğu için öğrenciler son çalışmalarda daha başarılı oluyorlardı" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017).

Uzman 3 yapılacak her koleksiyonun mutlaka bir teması, temanın bir adı ve sloganı olması gerektiğini belirtmektedir. Bir tasarımcının en az 15 en ideal 30 model üretebilmesini, önce skeçler halinde çizdiği tasarımları kumaş, renk, desen, biçim, kesim, isim olarak detaylandırmasını, modeliste gidecek bu tasarımların asla bilgisiz gitmemesini tasarımcının modelistin üzerinde bilgisi olması gerektiğini vurgulamaktadır. Uzman 4 esin kaynağı bularak ilham almanın tamamen ruhu, felsefeyi, gözümüzü kapattığımızda hayali çağrıştıracak bir aşama olduğunu söylemektedir. İlk etapta bunun öğrenciye verilmesi gerektiğini, örneğin bir sanatçının hayatını anlatan bir film izleyip bunun üzerine illüstrasyonlar yapabilmesi, giysi illüstrasyonları, portre illüstrasyonları yapabilmeleri gerektiğini; ifadelerin kimlikleri, kimliklerin de giysilerin dilini anlattığını ifade etmiştir. Uzman 6 da öncelikle konuyu belirlediklerini, trendleri araştırdığını ve daha sonra eskiz çizimleri yaptıktan sonra illüstrasyona aktardıklarını iletmektedir. Kumaş araştırması yaptıklarını ve konu üzerine temayı görsel ve yazılı anlatabilmek için her öğrencinin essey yazdığını ve moodboardlar hazırladığını anlatmaktadır. Esseyde işin tarihsel yönünü araştırıp yazarak, topluma hangi imajı verecek, yapacağı işte farklılıklar neler olacak bunları yazdıklarını söylemektedir. Araştırma sonucu bulduğu görselleri, kumaşları, aksesuarları moodboard üzerinde gösterdiğini, ardından hazırladıkları skethcbooklarda da moodboarda koyamadıklarını koyduklarını, hangi boyayı, hangi teknikleri, hangi giysi özelliklerini kullanacaksa bunları belirttiklerini aktarmaktadır. Uzman 9 yapılan çalışmanın özgün ve yaratıcı yönünün üzerinde çok durduğunu, bir felsefesinin, bir temelinin olması gerektiğini, esin kaynağı olmadan yaratıcı ve özgün şeylerin ortaya çıkamayacağını savunmaktadır. Uzman 10 ilk önce

tema belirlediğini ve her sene temayı değiştirdiğini ifade etmektedir. Keyif alabilecekleri, özgün temalar belirlediğini, iyi bir araştırma yapmalarını istediğini söylemektedir. Uzman 11 esin kaynağı olarak öğrencilerde görmek istediği dokuları barındıran yeni defilelerden çıkan cat walkları kullanarak örnek bir moodboard oluşturduğunu aktaraktadır. Örneğin kürk bir palto ile deri, altı dantelli elbise kombini, triko atkı ve deri çanta ile birlikte üç farklı model oluşturttuğunu bunlardan yola çıkarak öğrencilerden tasarımlar istediğini, nihai tüketiciye gidecek 2 modeli seçip illüstre ettirdiğini anlatmaktadır. Moodboardun dergiden veya herhangi bir yerden toplanan giysi referanslarından oluştuğunu, bir sloganı, konusu olan bir yapıda bulunduğunu ifade etmektedir. Uzman 12 bölümlerinde sene başında tüm moda tasarımı hocalarının bir araya gelerek yılın konularını seçtiklerini ve bu seçilen konunun tüm derslerde işlendiğini böylece yıl sonunda yapılan öğrenci sergisinde bir bütünlük olduğunu aktarmaktadır. Genellikle 1. Dönem ortak konu ile çalışılırken 2. Dönem konu seçimini öğrenciye bırakarak bu deneyimi de yaşamalarını sağladıklarını belirtmektedir. Uzman 13 yaratıcılıklarını geliştirebilmek için çok farklı şekillerde esin kaynaklarını kullandıklarını anlatmaktadır: "*Tekstil malzemelerini figüre uyarlayın, bir sergide yer alacağını düşünün, giyilebilirliğini düşünmeyin…toplu iğneden başını yapmış, mezuradan başka bir şey yapmış…Hayal güçlerini besleyen, imgesel anlamda da şeyler yaptırıyorum…aslan başlı, ama takım ceketli, kolâjla boyama, farklı bir şeye boyama. Herkes bir hayvan getiriyor sınıfa. Sen bu kurbağayı insan haline soksan nasıl giyinir. Çocuk gibi mi olur? Birçok mağazaların, markaların, marka çekimlerinde o tip şeyleri görebiliyorsunuz. Çok keyifli çalışmalar çıkıyor"* (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

Uzman 14 güzel sanatlar öğrencisi olmayan öğrencilerinin fazla resim ve çizim yapmadıkları için üç boyutlu derinlik hafızalarının kısıtlı olduğunu, bir görüntüyü kafalarında döndüremediklerini anlatmaktadır. Görsel hafıza ve görsel zekayı geliştirebilmek için çok fazla iki boyutlu görsellere bakmamaları gerektiğini, bakmak istediklerinde ise bir kombine görsele dergiyi açıp baktıktan sonra kapatarak hafızalarında kalanı hızlıca çizdirdiğini aktarıyor. Ve ilhamın her zaman artistik ve estetik görsellerden alınmayacağını, olaylardan, durumlardan, savaşlardan ya da o

anki politik durum gibi her şeyden etkilenilebileceğini söylemktedir. Artistik çizim yapan illüstratörleri, sanat eserlerini incelediklerini belirtmektedir.

Sıklıkla geçmişten gelen stillere öykünmeler yapılmaktadır. Çünkü her şey eninde sonunda geri dönüş yapmaktadrır. Moda pazarının her seviyesinde ve dünyanın her köşesinde ilah olmuş elbiseler tasarımcılar tarafından takdir görüp ilham alınabilmektedir. Her an tasarımcılar geçmişteki giysilerden olaylardan ya da fikirlerden ilham alarak günümüze taşıyabilmekteler (Calderin, 2012: 10). Uzman 17 60'lar gibi belli dönem giysilerinden de yola çıktıklarını ifade ederken, Uzman 18 dönem giysileri, moda tarihi, ilk kadın meslekleri, ilk hakem, ilk pilot, ilk Yargıtay üyesi gibi geçmiş kaynaklardan yararlandıklarını örneklendirmektedir: "*Örneğin, keman sanatçısı Suna Kan ile röportaj yaptı çocuklarımız…O kadının 23 yaşındaki yılı bulun…70 küsurlardaki modayı bulun, bugün o kadının tarzına bakın, o kadın bugün o yaşta olup burada yaşasaydı nasıl giyinirdi? İrdelemeyi görüyor musunuz? Çocuk o kadar çok şey öğreniyor ki. Bir konumuzda Oscar'lı filmler, kostümlü filmler, ünlü romanlar, ünlü filmler, doktor jivago, o kadının ruh hali ile bugün yaşasaydı, bugün ki trendler, o kadın nasıl giyinirdi? Tansu Çilleri aldık" gibi örneklendirerek açıklıyor* (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Uzman 19 temadan, trendlerden ya da kumaştan referans alarak yola çıktıklarını; Uzman 20 tematik araştırmalar yaptıklarını, fikir üreterek, bakış açılarını geliştirdiklerini, öğrenciye hayal kurdurabilmenin oldukça güç olduğunu aktarmaktadır. Uzman 21 ünlü modacıların tasarımlarından esinlendiklerini, örneğin eski bir modeli alarak günümüze uyarladıklarını, bu şekilde kendi yorumlamalarını yaptıklarını, hikaye panoları oluşturduklarını ve sanat akımlarından yola çıktıklarını anlatmaktadır.

- **Kendisini İfade Edebilme**

Moda çizimlerinin en önemli özelliği tasarımcının veya illüstratörün kendisini ifade edebilmesidir. İnsanın kendine has el yazısı gibi kişisel çizim stilinin ortaya çıkmasını sağlamalıdır. Çizimi güçlendirmek yoğun bir çaba gerektirmektedir, mükemmel hale getirmek ise bir ömür boyu sürebilir (Hopkins, 2013: 7).

Uzmanlardan 6'sı moda resmi dersinde öğrencilerin kendilerini ifade edebilmelerine yönelik çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Uzman 11 sadece bir kalem bir A4 kağıt formuyla bile öğrencinin kendisini ifade edebilmesinin önemli olduğunu belirtmektedir. Uzman 23 kişisel moda çizimi tarzını geliştirmesi gerektiğini; Uzman 19 kendi stillerini yorumlamaları gerektiğini, orada özgürce uzatarak deformasyon yapabileceklerini söylemektedir. Uzman 16 da öğrencinin yorumunu vurgularken, saçından giysiye her şeye yorumunu katması gerektiğini söylerken; Uzman 14 gördüklerini, hislerini, aldıkları ilhamı görsele aktarırken stillerini tanımlamaları gerektiğini ifade etmektedir.

- **Sınıf ortamı**

Okullar eğitim amacıyla kurulmuş özel çevrelerdir, sınıf ise öğrencileri eğitim öğretim amaçlı olarak belirli bir süre bir arada toplayan mekanlardır. Eğitim ortamı teşvik edici ve öğrencilerin severek geldikleri bir mekan olmalıdır. Sınıftaki eşya araç ve gereçler, ısı, ışık, gürültü, temizlik, öğrenci sayısı sınıfın uygun şekilde düzenlenmesi gereken fiziki faktörleridir. Bunların önceden iyi bir şekilde planlanarak hazırlanması eğitim öğretim sürecinde verimliliği ve motivasyonu artıracaktır (Gökay, 2005: 102-104).

Bugün birçok üniversitemizde sanat alanları eğitimine yönelik uygun atölye ortamı maalesef sağlanamamıştır. Atölyede bulunması gereken araç ve gereçler üniversite yönetimlerince yeterli düzeyde karşılanamamaktadır. Bu yetersizlikler eğitim sürecini ve verimini doğrudan etkilemektedir. Halbuki eğitimin her kademesinde eğitim ortamı güdüleyici bir rol oynamaktadır (Ünver, 2002: 98).

Uzman 2 ve Uzman 8 moda tasarımı bölümlerinde çok yüksek kontenjan olmasından yakınmış, bunun sağlıklı olmadığını, bu bölümde sınıfların en çok 13, 14 kişi olması gerektiğini belirtmişlerdir. Uzman 3 bu dersin belli bir disiplin gerektirdiğini, yeni sistemlerde bu derslerin belli saatlerin içerisine sıkıştırılmasından yakınmakta ve Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Akademisinde gördükleri eğitimi anlatmaktadır: "*Öğrenci sayısı azdı. Biz 7 kişiydik. Her birimizin ayrı ahşap masaları vardı. Çekmecelerin gözleri, boyalarımızı oraya koyardık. Masalarımızın üzerinde,*

kâğıdı orada çalışırdık. Zamanımız boldu. Sabahtan akşama kadardı. Ve her gündü. Tabi teorik derslere giderdik ama hep atölyeye dönerdik sonunda. Atölyemiz bizim evimiz gibiydi. O zaman daha çok üretebiliyorsunuz. Zaman içerisinde kişinin gelişmesine bırakabiliyorsunuz. Şimdi öyle değil. O kadar kısaldı ki çalışmalar. Sizin çalıştığınız masa şu gördüğünüz formika masa gibi yani o ağacın tadı yok. Eskiden akademi butik bir üniversiteydi. Şimdi o da artık plastik masalara sandalyelere döndü. Ne yazık ki böyle. O nedenle biz o dönemde çok şanslıydık. Şimdi öğrencilerin sayısı arttı. O açıdan sınıfları öğrencilere ayıramıyor. Sen burada akşama kadar çalışırsın diyemiyor. İki saat çalışıyorsun. Sonra başka bir öğrenci geliyor, çok farklı bir dersi o masada yapıyor. Sen geliyorsun farklı bir kişinin masasına…bu hiç iyi bir şey değil. Farklı atölyelerde çalışıyor gibisin. Sen sanatçısın ama bir geliyorsun tarihçi atölyesine, bir geliyorsun avukatlık eğitimi atölyesine, bir giriyorsun sosyoloji atölyesine yani bu kopukluklar kültürel olarak bunları edinebilirsin. Ama üretmene engel şeyler bunlar. Konsantre olamıyorsun. Farklı branşları üst üste bindirmemek lazım" (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Uzman 16 da ders ortamına çok önem verdiğini aktarmaktadır. Derste müzik eşliğinde çalıştıklarını, ortamı gergin hissettiğinde dedikodu yok mu diye öğrencilere şakalar yaparak ortamı yumuşattığından bahsetmektedir. Derste kıpırdama, çıkma gibi bir yaklaşımının olmadığını, ihtiyacı olan öğrencinin serbest hareket ettiğini, derste baskı ortamı ve gergin bir havanın olmaması gerektiğini tavsiye etmektedir. Balamir (1999: 5), sanat eğitiminde özgünlüğe giden yolun özgür bir atölye ortamından geçtiğini ifade etmektedir. Bireyin benliğine sahip çıkması gerektiğini vurgulamaktadır. Uzman 12 fiziki ortam olarak güzel bir atölyede çalıştıklarını, öğrencilerin birbirleriyle paylaşım yapabilecekleri şekilde sınıf düzenlemesi yaptığını, malzemeleri de dahil olmak üzere paylaşım şeklinde çalışma ortamının daha sıcak ve samimi olmasından bahsetmektedir. Çoğu zaman kendisinin de dahil olarak çizim yaptığını ve öğrencilerinin motivasyonunu yüksek tuttuğunu anlatmaktadır. Uzman 17 ders aşamasındayken öğrenciye müdahale etmediğini, anatomiyi oturtup, kendi tarzını oluşturan öğrencinin çizimlerinden öğrenciyi tanıdığını bu yüzden öğrencinin kendisini bulabileceği bir ortamın yaratılması

gerektiğini ifade ederken; derste kesinlikle kontenjanın artmaması gerektiğini "ne kadar az öğrenci, o kadar çok verimli" diyerek düşüncesini sunmaktadır. Uzman 20 derse sempati duymalarını, alanı sevmelerini sağlamak gerektiğini; eğitimcinin elinde tuttuğu iki ipin birini sıkarken diğerini biraz serbest bırakarak dengeyi sağlamasını tavsiye etmektedir.

- **Diğer Görüşler**

Uzmanların belirttiği ders içeriğini uygulamaya yönelik başka görüş ve düşünceler de bulunmaktadır. Uzman 23 derste malzeme bilgisi ve serbest el çizim tekniğini geliştirmeyi hedeflediğini aktarırken; Uzman 20 öğrencinin profiline ve seviyesine bakarak ona göre hem programı hem de ders işleme sürecini değiştirdiğini belirtmektedir. Uzman 16 ise moda illüstrasyonu dersinde kalemi eline alıp öğrencilerin hatalarını düzeltmediğini, sözlü olarak uyarılarda bulunduğunu ifade etmektedir. Örnek çalışmaları, kağıt, boya, fırça kullanımını mutlaka başka bir kağıtta çalıştığını ve gösterdiğini, daha sonra o kağıdı yok ettiğini ve öğrencilerin işleri üzerine elle hiçbir şekilde müdahalede bulunmadığının altını çizmektedir.

Koleksiyon Oluşturma

Moda sektörü oldukça hızlı bir endüstridir. Başarılı olabilmek için hızlı ve sıkı çalışmak gerekmektedir. Her bir moda yılı 6 aylık iki sezondan oluşmaktadır. İlkbahar/Yaz ve Sonbahar/Kış. Küçük firmalar yılda iki koleksiyon çıkarırken büyük firmalar daha fazlasını yapmak zorundadır (Sorger, Udale, 2013: 170). Tasarımcı daima renk, şekil, desen, kesim, model özelliği gibi bütünlüğü olan koleksiyon hissini ve bütünlüğünü yansıtabilen parçalar yaratmaya çalışmaktadır. Uzmanlar bu derste koleksiyon anlayışıyla çizim yaptırdıklarını da ifade etmişlerdir. Uzman 21 her öğrencisinin sanat akımlarından yola çıkarak koleksiyon mantığı ile 20 tane iş çıkardıklarını dile getirmiştir. Uzman 17 deri, gelinlik, tenis kıyafeti, abiye gibi somut konularda genellikle 50x70 cm boyutlarında birkaç mankenin bir arada bulunduğu koleksiyonlar hazırlamalarını istediğini, zevkle yapacakları basit, hoşlarına gidecek temalarla başladığını, daha sonraki derslerde daha konsept, soyut, kavramsal çalışmalar ve koleksiyonlar istediğini anlatmaktadır.

Akıcı Çizim

Hızlı çalışma hızlı ve dikkatli gözlem yapma becerisini geliştirmektedir. Her pozu kağıda hızlı bir şekilde aktarmak pozların ve giysilerin en can alıcı noktalarını vurgulayan güçlü bir ifade şekli olan görsellerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Çizimler akıcı, spontan ve hayat dolu bir ifade kazanmaktadırlar (Tatham, Seaman, 2016: 66, 67).

Uzman 14 lekesel ve çizgisel olarak rahat ve hızlı aktarımın çok önemli olduğunu söylemektedir. Uzman 18 öğrencileri küme küme yanına alarak kalem nasıl tutulur, silgi kullanmadan nasıl çizilir bunları vermeye çalıştığını, hiç durmadan yanlış çizip silmek yerine bakacak, görecek, scan edip en doğru çizgiyi atacaksın şeklinde düşüncelerini ifade eetmektedir. Kendi eğitim hayatında hızlı tükenmezle, dolmakalemle, mürekkeple dakikalık çizimler yaptıklarını, hızlı çalışmaya alıştıklarını ve hiç silgi kullanmadıklarını ancak bunu öğrencileri ile gerçekleştirebilecek zamanlarının yetmediğini anlatmaktadır.

Kiper (2014: 117) de mürekkeple çalışmayı örneklendirmektedir, mürekkep çizgisel ve boyutsal ve doğaçlama çizimler için oldukça idealdir. Hint mürekkebi bambu kalemle ya da ince uçlu bir kalemle uygulandığında tahmin edilemeyecek çeşitlilikte hatlar elde edilir. Gevşek, sivri uçlu, kırık, koyu, soluk ya da düzensiz hatlar birleşerek enerji dolu çizimler yaratılmaktadır.

İletişim

Uzman 1 hocayla öğrencinin iletişiminin çok önemli olduğunu, hocanın öğrenciyi tatlı bir disiplinle motive edebilmesi gerektiğini dile getiriyor. Öğretmen öğrenciyi hem sevip hem de ona her zaman destek göstermelidir diyor.

4.2.8.Geliştirmiş Oldukları Özel Yöntem ve Tekniklere Yönelik Görüşler

Tablo 15: **Geliştirmiş Oldukları Özel Yöntem ve Tekniklere Yönelik Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Silüet Çizimi (Artistik Figür)	23	10	43,48%
Çizim Anlatım Tekniği	23	7	30,43%
Renklendirme Tekniği	23	6	26,09%

"*Herkesin bir tekniği vardır. Dersin içeriği ile gelişen bir şeydir. Farklı tabiatlarda insanlarız. Çünkü inter disipliner yapılardan da geliyoruz…*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017). Moda resmi dersine giren her uzmanın dersini işleme biçimi ve tarzı birbirinden farklıdır. Pek çok farklı alandan ve okuldan kaynak almış olan, değişik yıl ve tecrübede çalışmış bu uzmanların derse farklı yaklaşımlar ve yöntemler geliştirmeleri olanaklı görülmektedir. Moda resmi eğitimi veren uzmanlara derse yönelik geliştirdikleri yöntem ve teknikler olup olmadığı sorulduğunda en çok silüet çizim teknikleri olmak üzere farklı cevaplar alınmıştır.

- **Silüet Çizimi (Artistik Figür)**

Tasarımcının moda resminden aldığı sanatsal özgürlük, beden hatları ve oranları üzerine istediği değişikliği ve deformasyonu yapmasına olanak sağlamaktadır (Szkutnicka, 2012: 10). Nesnelerin formlarının, yapısal ögelerinin, organlarının yalın çizgilerle birbirinden ayrılıp kenar çizgileri ile betimlenmesine kontur çizgisi denilmektedir. Nesnenin ya da figürün bütün parçalarını bir bütün olarak görmeyi gerektiren kontur çizgileri her aşamada kontrollü çizimi gerektirmektedir (Türker, 2011: 51). Moda resminde de siluet çizimi (şablon) tamamen kontur çizgilerinden oluşmaktadır.

Antik dönemlerden Rönesans'a ve klasik sanat eğitiminin yoğunlukta olduğu dönemlere dek insan figürü de dahil olmak üzere pek çok canlı ve nesne şemalaştırılarak kolay bir biçimde betimlenmeye çalışılmıştır. 16. yüzyılın başlarında ilk basılı çizim kitaplarının örnekleri ve ressamların çizim metotları kitaplarda yayınlanmaya başlamıştır. Heinrich Wogtherr (Robotik Çizimler, fantastik kafalarla farklı jestler içeren figür çizimleri), Erhard Schön (Orantı Dersleri: insan bedeninin yalın geometrik biçimleri), Albrecht Dürer (Dresden Taslaklar Kitabı: insan bedeninin geometrik ve stereometrik yapısı), Heinrich Lautensack (insan iskeletinin eklem yerlerini noktalarla belirterek tellerden yapılma bir çatı olarak düşünme önerisi), Odoardo Fialetti (İnsan Bedeninin Bütün Bölümleri ve Uzuvlarını Doğru Çizmenin Yolu) (Gombrich, 1992: 162-165) gibi ressamların şemalara ve orantılara, ölçütlere dayanan kitapları insan figürünü belli şablonlara, şemalara ve kriterlere göre çizebilme eğitimi ders araçlarının ilk örnekleri olmuşlardır. Bunlar modern ders

kitaplarının öncüleridir (Gombrich, 1992: 166). Sanatta 18. yüzyıla kadar yaşanan bu idealize etme ve şemalaştırmaya karşı çıkışla birlikte sanat anlayışı sanatı ikinci elden formülle öğrenmeyi reddetmiştir, ancak illüstrasyon ve tasarım odaklı çalışmalarda şemalaştırma, belli ölçütleri ve kuralları kabullenerek idealizeleştirme çabaları benimsenmiş ve illüstrasyon ile canlandırma eğitiminin temel parçaları haline gelmiştir.

Tasarımcılar ve illüstratörler kişiselleştirmek adına çok farklı yöntemler geliştirmektedir. Örneğin Bryant kitabında sağ ve sol elle birlikte çizmenin faydalarından bahseder, sol elle yakalanan pozun detayları sağ elle verilerek farklı kişisel bir ifade yakalanmış olmaktadır (Bryant, 2013: 193). Bunun gibi eğitimcilerin ve sanatçıların geliştirdiği pek çok yöntem ve teknik derslerde kullanılmaya devam etmektedir. Araştırmaya katılan uzmanlara moda resmi dersine yönelik geliştirmiş oldukları özel yöntem ve teknikler sorulduğunda en çok siluet (artistik) figür çizimine dair yöntemler geliştirmiş olduklarını 10 uzman dile getirmiştir.

Uzman 2 vücudu geometrik şekillere ayırarak geliştirdiği siluet çizim yönteminden çok faydalandığını hiçbir resim yeteneği olamayan öğrenciye dahi bu yöntemle kendi moda figürlerini rahatlıkla çizebildiğini anlatmaktadır: "*Siluet çizimi konusunda insan vücudunu geometrik çizimler şeklinde silindirlere ayırıp; bedeni üçgen, kalçayı beşgen, kol ve bacakların konik silindirler şeklinde çizdirerek uyguladığım yöntemden olumlu sonuçlar aldım ve yıllarca ben bu yöntemle siluet çizdirdim. Başlangıçta biraz matematiksel olduğu için öğrenciler biraz zorlansa da ama moda tasarımı biraz matematiksel hesaplamalar da gerektiriyor veya formüllerde gerektiriyor bu yöntemde devam ettim ve ben olumlu sonuç aldığımı düşünüyorum. Yoksa moda figürü çizdirmek eğer öğrencinin çok çok süper bir resim yeteneği yoksa gerçeğini çizemeyen öğrenciye bu işin yorumlu ve üsluplaşmış bir şeklini çizdirebilmek çok zor. Daha kolay figür çizebiliyor. Başka yerden yararlanmadan kendi figürünü de çizebiliyor. Karşısında birisi on dakika dursun, beş dakika dursun onun hareketini tespit ettikten sonra veya zihninde canlandırdığı bir pozla elinin altında hiç başka bir moda figürü olmasa da bu yöntemle moda figürü çizebilir öğrenci"* (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017).

Uzman 10 kendine göre akslardan ve ölçülerden oluşan tarzda çizim yaptırdığını, ancak bunun bir kalıp olmadığını ve tasarımda kalıp şeylerin olamayacağını ifade etmektedir. Öğrencilere kendi tarzı ile gösterdikten sonra bu yöntemi kendilerine göre üsluplaştırıp farklılaşmalarını beklemektedir. Uzman 12 ilk başlarda çubuk adamlarla başladıklarını ve hareketli figür çizimini bu şekilde oturttuğunu anlatmaktadır: "*11 tane yaklaşık 1,5 santim aralıklı bir kağıt çizdirdim ve ondan kendilerine fotokopi çektirdim. Dedim ki ta ki gözünüz o kadının vücuduna alışana kadar bu çizgili kağıdın üzerinden yapacağız. Perspektifleri de oradan yapmamız çok uygun oldu. Her seferinde bu aralığa baş gelecek, omuz gelecek, buraya dirsek gelecek, buraya ayak gelecek diye yazıyordum. Pratik bir yöntem ve hep şunu öğretiyordum. Çubuk halinde yapıyorduk, omuz kafanın yarısı kadar, bel kafa kadar, yanlarına da bu şekilde yazıyordum. Kalça omuz kadar filan yazıyordum. Ve her seferinde de eklem yerlerini yuvarlak içine alın diyordum. Bunu yuvarlak yaptıkları için et kısmı, kas kısmına daha kolay eriştiler*" (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017). Uzman 13 de önce figür üzerinde hareketleri belli edecek şekilde cetvelleyerek çalıştıklarını ardından geometrik şekilde çalıştıktan sonra moda figürü haline getirdiklerini açıklamaktadır. Uzman 14 ise robot çizime ve iki boyutlu resimlere mecbur kalmadıkça bakmadıklarını ve takılmadıklarını söylemektedir.

Figürü küçük bir ölçekle basitçe temel iskelet yapısıyla çizmek oldukça yararlı bir çalışmadır. Oranlar, pozun karakteri, eklemler ve uzuvlar, vücudun duruşu ve hareketi. Hemen hızlıca çalışıvermek gerekir (Civardi, 2011: 13).

Uzman 14 hızlı skeçlerle çalıştıklarını, beşer dakikalık kısa pozlarda mürekkepli kalemlerle çizimler yaptıklarını anlatmaktadır: "*Çocuklar orantı ve estetiği yakalamaya başlıyorlar. Boyut algılarını engelleyecek hiçbir şey yapmıyoruz. Boyutlu düşündükleri için değişen bir diğer hareketi daha rahat yapıyorlar. Resimlere bağlı kalsalar belirli şeyleri ezberliyorlar ve o hareketi döndüremedikleri için kafalarında o figürü döndüremiyorlar gelişemiyorlar. Figür statik kalıyor ve o yetenekte bir adım ileri gitmiyor*" (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Uzman 18 insan vücudu çalışmanın zor olduğunu, kendine göre geliştirdiği öğrenciyi rahatlatan vücudu dünya orantıları ile, eklemler, paraleller ve meridyenlerle eğittiğini kitaplarda bulunmayan, öğrencinin hızla kavrayabildiği teknikler geliştirdiğini

belirtmektedir. Uzman 22'de geliştirdiği bir yöntemi olduğunu aktarmaktadır: "*Üçgen bir vücut çizerdim. Üçgen, baklava şeklinde bir kalça çizip, bacakları ince indirip, bir kolu çizip, bir kolu çizmeyip, önemli olan siluetin hareketi, siluete giydirdiğimiz kıyafetin görünmesi ve farklı bir şekilde onu izleyiciye sunmak*" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

Uzman 16 boydan çizilen figürlerde detay girebilmek için görüntünün büyütülmesi gerektiğini, büyük figürlerde de dümdüz ayakta duran figürlerdense daha artistik duran, farklılık yaratan figürlerin çok daha dikkat çekici ve güzel olduğunu, detaylar için bazen de oturan figürler çalıştırdığını anlatmaktadır. Uzman 17 heykel disiplininden geldiği için eğitime anatomi vererek başladığını söylemekte ve yaptırdığı çalışmadan şöyle bahsetmektedir: "*Sanatsal anatomi için daha katman katman çizim yaptırıyorum…İçi boş sadece siluet, üzerine şeffaf asetat kâğıda kemik yapısını çizdiriyorum. Onun da üzerine yine ikinci bir şeffaf asetat kâğıt koyup kas yapısını çizdiriyorum. Yani öyle katman katman çalışıyorlar. Parça parça modül modül. Göğüs, sırt, kol, bacak, ayak filan hepsini. Onları oturttuktan sonra geometrik olarak yani kafayı bir yumurta şeklinde, boynu silindir, gövde üst kısmı kova, kalça leğen kemiğinin olduğu yer ters kova şeklinde tamamen geometrik formlar kazandırıp iskeleti içinde ona göre oturtuyor. Yani klasik duruşta sağ kalça sağlam yere bastığı zaman havaya kalkar diğeri oturur. Bunların hepsini geometrik olarak çizip ondan sonra anatomiyi de devreye sokup göğüs nereden dir, kol kası nerden başlar, omuz kası nerden başlar. Mutlaka köprücük kemiğinin yerleşmesi lazım ki ona göre aşağıyı kademe kademe yerleştirsin"* (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

Uzman 19 da 40 yılı aşkın eğitim tecrübesinde geliştirdiği bir yöntem olduğunu ve bunun tüm Türkiye'de kullanılır hale geldiğini söylemektedir: "*Figürün parçalanarak uzatılması ve moda proporsiyona dönüştürülmesi. Kullandığım figür bütün Türkiye'de dolaşıp bazen eskimiş halde önüme geliyor…İnsan vücudunda belli yerlerde uzatmayı gerçekleştirebilirsiniz. Eklem yerlerine uzatma denk getirdiğinizde figürü dejenere edersiniz. Boyun moda resim için uzatılması gereken bir kısım. Dolayısıyla boyunda ve bacaklarda en büyük uzatmayı yaparız. Çünkü beden boyuna çok fazla uzun görüntü estetik görünmez. Dolayısıyla bacaklarda belli bir oranda*

uzatma yapabilir ama bunu eklemlere isabet etmeyecek şekilde. En son olarak da bacaklar uzadığı için kolların çok kısa kalmaması gerektiğinden uzatmayı kollara uygular. İnceltmeyi de uzatmanın tam tersine eklem yerlerinde belirginleştirerek hareket ettiği zaman ideal moda proporsiyonunu çok rahat yakalıyor…somutlaşması gerekiyordu. Onda bir standart koymadığımızdan nasıl uzatacağını bilemiyor. Bedenin en az iki katı olması gerekiyor ideal moda proporsiyonunda vücudun. Onu gerçekleştirebilmek için de belli ölçüler verdiğinizde çocuk çabuk transfer ediyor. Bu yöntemle çok yetenekli olmasa bile bir figür oluşturabiliyor. Magazinden gerçek moda pozları bulup, onlar üzerinden catwalk görsellerinden, moda proporsiyonlarını oluşturabiliyorlar" (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

- **Çizim Anlatım Tekniği**

Görüşülen uzmanlardan 7'si çizim anlatım tekniği geliştirmiş olduklarını dile getirmişlerdir. Uzman 11 mantık sistemi kullanarak ihtiyaca göre şekillenen, sektörde olması gereken haliyle ve empati kurarak yaklaştığını belirtmektedir, öğrencilerin ihtiyaçlarını ve bilmek istediklerini tespit ettiğini ve derste bol bol örneklere yer verdiğini anlatmaktadır: "*Figürde kendi çizimlerimi hiçbir zaman öğrencilere göstermiyorum. Çok fazla alternatif sunuyorum. Bazı siluet var, içine sadece doku oluşturmuş. Öyle bir renk koymuş ki bizim için çarpıcı bir örnek. Başka bir çizim var ki çok realist neredeyse bire bir yapılmış. Başka bir çizim daha var ki benim öğrencilere tavsiye ettiğim bir çizim. Tek renk kalemle yapılmış çizgisel ifadesi var. Tek renkle bir vurgu yaratılmış" şeklinde yola çıktığı örnekleri tanımlıyor* (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). Uzman 13 de öğrencinin kalemini alarak onun çizimine müdahale edilmesine karşı durmaktadır, öğretim elemanı doğru yapar düşüncesi ile herkesin öğretmeni taklit etmesinden yakınmakta ve yol gösterdikten sonra nasıl isterse öğrencinin özgün ifadesine bıraktığını söylemektedir. Uzman 23 herhangi bir ders kitabına göre çalışmadığını, her dersi ve her sınıfı grubun ihtiyaçlarına göre her yıl güncel tuttuğunu belirtmektedir. Uzman 14 çizim yapmanın çizgisi rahatlayan öğrenciye güven kattığını, derinlik algısı ne kadar gelişmişse öğrencinin görsel yeteneğinin de o kadar geliştiğine inandığını ve derslerinde bunu vermeye çalıştığını ifade eetmektedir. Uzman 15 öğrencinin anında

görüp çekmesinin önemli olduğunu çizimlerin günlerce sürmemesi gerektiğini söylemektedir: "*Ders başlarken konu verilir…hazırlıklı, gelmek zorunda…bu derse iki hoca giriyoruz. Ders İngilizce işleniyor. Öğrencinin hem tasarım diline, hem yabancı dile, hem de hocaların yaklaşım biçimine konsantre olması gerekiyor…Sonuç çıkacak. Sonrasında kimseden destek almayacak, dersi derste işliyoruz. Telafili bir çalışma yok, gelecek ve yapacak, sağlığına dikkat etmek zorunda*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

Uzman 17 ilk önce tahtada anlattığını, öğrencilerin hatalarını eleştirdiğini ancak sildirmediğini, özellikle tükenmez kalem kullandırarak nerede hata yaptıklarını görmelerini istediğini belirtmektedir. Uzman 22 özellikle sınav sorularında farklı yöntemler geliştirdiğinden bahsetmekte ve örneklendirmektedir: "*Ortadan çizgi çizip, tam omuz hizasından, göğüs hizasından bir tane kol çizip, bağlarda bahçelerde korkuluk gibi çomakları koyarlar ya dümdüz çomak, birde yatay çomak koyup elbise giydirirler ya. Mesela o tarz şeylerim olurdu benim. Sınav sorusu hazırlardım. İşte küçücük bir baş çizerdim. Böyle rastgele yuvarlak böyle içi içerde kalmış dışı dışarıya taşmış. O taşan çizgiden saç oluşmuş, sade bir çizgiyle zikzak. Bir tane göz çizmiştim dudak çizmiştim minnacık. Öyle bir yüz ve düz bir boyun tek çizgiyle, tek çizgiyle kol ve onun üzerine giydirdiğim bluz, elbise, etek çizimlerim olurdu. Bu benim oluşturduğum tarzdı*" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

- **Renklendirme Tekniği**

Yapılan araştırmada görüşülen uzmanlardan 6'sı renklendirme tekniği geliştirdiklerinden bahsetmişlerdir. Uzmanlara geliştirmiş oldukları renklendirme teknikleri sorulduğunda bilgilendirici farklı cevaplar alınmıştır. Uzman 14 öğrencilerin ne kadar derini, derinliği görmeye çalışırsa, tonlar arasındaki farklılıkları görmeye çalışırsa yeteneğinin o kadar çok geliştiğini söylemektedir. Uzman 15 malzemeyi, boyayı, fırçayı, kalemi, kağıdı, kağıt tiplerini ve bütün malzemeleri deneyimlediğini, bu deneyimlerin aktarılması konusunda eğitimcinin ve almak isteyen öğrencinin hızı ve sabrının tekniği belirlediğini dile getirmektedir. Uzman 17 öğrenciler çalışmaya başlamadan önce mutlaka kendisinin bir demo çalışması yaparak öğrencilerinin süreci ve yapım aşamasını izlediklerini belirtmektedir. Uzman

11 ilk derslerde renkten önce kendilerini anlatabilmeleri için siyah beyaz çalıştırdığını, kaygılarını basit bir yöntem olan pilot kalemle, kurşun kalemle ve sadece siyahla ifade ederek belirtmeye çalıştıklarını, geri plan için bazen kalın çizgiler kullandıklarını, resimde, desende kaygılarını o küçük figürün üzerine taşımaya çalıştıklarını, üç boyutlu bir hale getirebilmek için bu yöntemi kullandığını anlatmaktadır. Daha sonra işin içine rengi soktuğunu, oldukça geniş olan bu konuya kendi getirdiği malzemeleri tanıtarak başladığını açıklamaktadır: "*Farklı malzemelerden farklı dokular yapmayı öğretiyorum öğrencilere. Kendi bulduğum bir şey çok hoşlarına gidiyor. İşte kumaşın altına denim koymak üzerinden kalemle geçmek gibi. Pratik çözümler. Ben uzun süre kürk sektöründe de çalıştım. Deri, kürk. Mesela onların resimlenmesi bambaşka bir şey. Hem çok zor hem de çok basit çizgilerler çok mükemmel şeyler çıkabiliyor. En keyifli kısmı ve renklendirme kısmı doku verme kısmı. O kısma gelene kadar bizim moda çiziminde, siyah beyaz çizimlerde çok zorlandığımız günler oluyor*" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

Uzman 12 marker ve kuru boyalar ile kumaş yapılarında çok doğru efektleri yakaladıklarını, örneğin parlak kumaş ise marker ile mat ise mutlaka beyaz kalemi ışıklandırmada kullandıklarını, dokulu kağıtlardan yararlandıklarını, farklı dokulu malzemelerin üzerine kağıdı koyup karalayarak farklı doku efektleri verebildiklerini anlatmaktadır. Uzman 22 insan vücudunu ten rengi olarak görmediğini, resimlerinde de mor, yeşil gibi çok farklı renkler kullandığını, siyahi, koyu kahve gibi farklı renkler ve farklı çizimler kullandığını belirtmektedir.

4.2.9.Yurtdışında Verilen Eğitime Dair Bilgi ve Tecrübe Üzerine Görüşler

Tablo 16: **Yurtdışında Verilen Eğitime Dair Bilgi ve Tecrübe Üzerine Görüşler**

Kategoriler	**Toplam kişi**	**Cevaplayan**	**Yüzdelik Dilim**
Takip Ediyorum	23	18	78,26%
Sanat ve Tasarım Eğitimi	23	10	43,48%
İllüstrasyon Eğitimi ve Önemi	23	10	43,48%
Çizim Pratiği	23	6	26,09%
Figür Çizimi	23	5	21,74%
Sanat/Giysi Tarihi Eğitimi	23	3	13,04%
Yayınlar	23	4	17,39%
Üretime Dönük Eğitim	23	6	26,09%
Eğitim Ortamı	23	5	21,74%
Diğer Görüşler	23	7	30,43%
• Eskiz Defteri	23	1	4,35%
• Sanat	23	3	13,04%
• Takip Etmiyorum	23	3	13,04%

Görüşme yapılan 23 uzmandan 18'i yurtdışında verilen eğitimi ve yapılan çalışmaları takip ettiğini bildirmiştir.

Karşılıklı iletişimin eğitimde önemi büyüktür. Yurt içi ve yurtdışı eğitim kurumları ile bağlantı kurmak artık bir zorunluluk halini almıştır. Özellikle yurtdışında yapılan eğitimlerin ve gelişmelerin takip edilip izlenebilmesi için en azından bir yabancı dilin eğitim sistemi içerisinde öğrenilmesi gerekmektedir (Erbay, 1997: 215). Uzman 10 özellikle tekstil tasarımını ilgilendiren bölüm öğretim elemanlarının mutlaka yurtdışında deneyimli olmalarını aksi takdirde bazı şeylerin yüzeysel kalabileceğini söylemektedir. Uzman 14 bu deneyimini yurtdışında çalışmış başarılı illüstratörlerle çalışarak kazandığını belirtirken, Uzman 13 Litvanya ile Erasmus anlaşması neticesinde bir müddet yerinde gözlem yapma ve görüşme durumu olduğunu aktarırken, Uzman 23 de Kuzey İrlanda ve İngiltere'de eğitim görmüş birisi olarak Erasmus programı ile Hollanda ve Fransa'da da bulunduğunu öğretim yöntemlerinin çoğunu bu deneyimlerden elde ettiğini anlatmıştır. Uzman 12 de öğrencilerin ileride yurtdışında çalışma imkanı yakalayabilmeleri için özellikle takip ettiğini hatta University of Fashion diye yabancı bir siteye üye olduğunu ve

haftalık moda ders programlarının yürütüldüğü sitede figür çizimi, bilgisayar destekli tasarım ve dikiş dersleri olduğunu anlatılan konuların işlediği konularla paralel gittiğini vurgulamaktadır.

Uzman 11 ise farklı kültürlerden geldiğimiz için farklı olduğumuzu, moda konusunda da geri olduğumuzu düşünmektedir. İngiliz firmasında tasarımcı olarak çalıştığını ve aynı zamanda da üniversitede kısmi zamanlı öğretim görevlisi olarak moda illüstrasyonu derslerine girdiğini ifade eden Uzman 11, İngiltere'de yapılanları çok yakından takip ettiğini, İngiltere de bulunan çalıştığı firmanın tasarım ünitesinde görevli 200 personelin eğitim aşamasında ve sonrasında yaptığı çalışmaları yakından gözlemleme şansının olduğunu belirtirken; modanın bizde geç oluştuğunu, yerleştiğini ve dünya giysi endüstrisini çok geriden takip ediyor olduğumuzu ifade etmektedir.

Uzman 18 Avrupa'da çocuk yetiştirme tarzının çok farklı olduğunu, özgürlüğünü bilen çocuğun, özgürlüğün sınırlarını da bildiğini ve derslere hemen adapte olduğunu söylemektedir. Görselliğin çok önemli olduğu bu alanda, Amerika'daki, Fransa'daki, Almanya'daki çocuğun zaten podyum içinde yürüdüğünü, bizim öğrencimizin görsellik bakımından gerilerde kaldığını, öğrencilere bunu yaşatabilmek için etkinlikler ve gidiş gelişler yapılması gerektiğini belirtmektedir.

- **Sanat ve Tasarım Eğitimi**

19. yüzyılda gerçekleşen politik devrimler ve yaşanan demokratik ortam dikkatlerin özgünlüğe ve hayal gücüne yoğunlaştığı kültürel bir devrim ortamını yaratmıştır. El işçiliği ve zanaatın yerini seri üretimin almasıyla ürünlerin tasarım kaliteleri de düşüş göstermiştir. Sanatçı ve zanaatçılar gittikçe birbirinden ayrılmıştır (Özsoy, Alakuş, 2009: 50). 20. Yüzyıla gelindiğinde bu durma karşı hareketler gelişmeye başlamıştır. Çağdaş sanat eğitiminde en ilerici adımlar, 1919-1933 yılları arasında Bauhaus bünyesinde gerçekleşmiştir. İş eğitimi temelleri üzerine kurulan ilk okuldur. Sanatçı ile zanaatçı arasındaki farkı kaldırıp ressam, mimar, heykeltıraş; el sanatlarına dönüp hep birlikte endüstriye yönelik tasarım yapılsın görüşünü ileriye sürmüştür. Desen ve temel sanat eğitiminin esaslarının belirlendiği eğitim sistemi,

biçim ve renk elemanları üzerine kurulmuştur (Erbay, 1997: 102, 103). Öğretim yöntemi olarak henüz fazla teknik bilgiye sahip olmadan öğrencilere içlerinden gelen yaratı gücüyle doğaçlama olarak yaptırılan deneysel çalışmalar öğrencileri sorun çözmeye yönlendirmekteydi. Ardından bu atölyelerde verilen eğitimde öğrencinin her türlü tekniği öğrenerek bunları çeşitli endüstriyel ürünlere işlevsel ve estetik açıdan destek verebilmeleri sağlanmaya çalışılıyordu (Saçlıoğlu v.d., 2007: 46). 1850 'den sonra İngiltere'de başlayan sanat ve sanat eğitimi hareketiyle, Arts and Crafts'ın pratik bir sonucu olarak "Uygulamalı Güzel Sanatlar Eğitimi" veren okullar açıldı (Dilmaç, 2015: 3). 70'lerden itibaren Avrupa'da sanat ve tasarım eğitiminin çeşitliliği ve kalite farkı giderek bir problem halini almıştır. Tasarım eğitiminin geliştirilmesi çok kültürlü anlayış ve eleştiri yetilerinin geliştirilmesi gibi problemlerin üzerine gidilmiş; okullarda sanat ve iş eğitimi "sanat ve tasarım eğitimi" olarak adlandırılmıştır (Özsoy, Alakuş, 2009: 52, 57). Moda alanındaki okullar, sanat ve zanaatın birleşmesine dayanan sanat temelli tasarım okulları olmuşlardır. Estetik endüstri ürünlerine hizmet edecek olan tasarım okulları önce Avrupa ve Amerika'da açılmış ardından tüm Dünya'ya yayılmıştır.

Görüşleri alınan uzmanlardan 10'u yurtdışında verilen sanat ve tasarım eğitimi deneyimlerini şöyle aktarmaktadırlar. Uzman 10 Londra'daki bir üniversitede derslerine, çalışmalarına ve sergi hazırlıklarına katıldığını, yaptıklarını gözlemlediğini belirtmektedir. Kardeşinin okulunda ve Saint Martins'teki eğitim ve sergi gözlemlerini aktarmaktadır. Eğitim hayatındaki en önemli şeylerden birisinin oradaki gözlemleri ve deneyimleri olduğunu, oradaki üretim sektöründe ve okullarda edindiği deneyimin önemli bir birikim ve şans olduğunu, bunları kendi öğrencilerine vermeye çalıştığını anlatmaktadır. Uzman 13 İtalya örneğinden bahsederek, oradaki moda okullarının ve sanat okullarının farklı bir konumda olduğunu söylemektedir. Öğrencilerin kağıtlarını dahi kendilerinin yaptığını, boyaların kalitesinden, özel kalemlerle, füzenle, kömürle çalıştıklarını, her yerde bulunan heykel gibi sanatsal görsellerin öğrenciyi beslediğini, nü çalışmalarla alt yapının oluşturulduğunu, hayalden öne görerek dokunarak, hissederek eğitim verildiğini anlatmaktadır. Bizdeki anlayışın ve olanakların kısıtlılığına dikkat çekmektedir. Uzman 23 ise Türk sisteminde bulunan ve uzmanlık alanı ile ilgili olmayan dil, tarih ve ekonomi içeren

dersleri eleştirmektedir. Ve bunun gibi Türk programlarında bulunan ilgisiz pek çok dersten yakınmaktadır. Uzman 14 öğrencileri yolunu ve yeteneğini bulması açısından teknik ve tarz konusunda özgür bıraktıklarını ancak disiplinli, öğrenciye yüklenen ve görev verme konusunda acımasız olan bir eğitim sistemleri olduğunu, verilen işin altında kalan kişinin bununla altından kalmayı öğrendiğini dile getirmektdir. Bir buçuk yıl birlikte çalıştığı hocasının, öğrenci hoca ilişkisinden ziyade, alt illüstratör üst illüstratör şeklinde yaklaştığını, özellikle suluboya ve renkli mürekkeplerle çalıştıklarını anlatmaktadır. Uzman 15 yurtdışında daha çok pigmentler, renkler ve renk bulmalar olarak yüzey tasarımları üzerine çalıştığını belirtmektedir. Yurtdışındaki tasarım ve sanat programlarının üniversite öncesi güzel sanatlar liseleri gibi alanlardan süreçleri ve konuları daha erken yaşta çözmüş olarak geldiklerini ve bunun da yaratıcılık noktasında gelişmeyi sağladığını ifade ederken, benzer programların Türkiye'de de uygulamaya çalışıldığını, kendi eğitimlerinin Türkiye'de de benzer şekilde sıkı tutulduğunu, kişisel geliştiklerini 10 kişinin alınıp 3 kişinin mezun olabildiği okullarda yetiştiklerini belirtmektedir. Öğrencinin başarısının bilgiyi alma biçimiyle doğru orantılı olduğunu bildirerek bu işin ciddiye alınması gerektiğinin altını çizmektedir. Uzman 16 Almanya'da Ford Simon eğitim sistemine dair bilgi aldıklarını, eğitim anlamında aramızda çok uçurum olmadığını ancak onların son iki yılının sektörde geçtiği 6 yıllık süren bir eğitimleri olduğunu, okul sektör iş birliği kapsamında eğitimde üretilebilirlik kaygılarının, malzemenin teknolojisinin uygun olup olmadığının ya da ticari getirisinin ne olacağına dair sıkıntılarının olmadığını rahat bir şekilde tasarımda uçarak çalıştıklarını rahatlıkla eğitildiklerini anlatmaktadır. Uzman 20 ise İtalya'da gördüğü eğitimi temel aldığını oradaki sistemi çok doğru kabul ettiğini ve oradaki programı buraya uygulamaya gayret ettiğini, kitaplar yazdığını ve temelde asıl bütün teknik çizimleri bilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Uzman 19 ise aksi bir görüş geliştirerek moda tasarımı eğitiminde geri olmadığımızı hatta ileride olduğumuz pek çok kısım olduğunu ancak özgüven eksikliğimiz olduğunu ve kopyacılıktan kurtulamadığımızı dile getirmektedir.

- **İllüstrasyon Eğitimi ve Önemi**

Görüşlerine başvurulan uzmanlardan 10'u yurtdışında verilen moda tasarımı eğitiminde illüstrasyon eğitiminden ve öneminden bahsetmektedirler. Uzman 11 Domus Academy hocalarından illüstrasyon dersi aldığını ve bizzat hocaların yöntemlerini gözlemleyerek yöntemler geliştirme fırsatı bulduğunu aktarmaktadır. İtalya'da moda çizimine çok profesyonel yaklaştıklarını, hiç kimsenin yarım yamalak bir çizimle mezun olmadığını ve herkesin kendi tarzını oluşturduğunu ifade etmektedir. İrlanda ve İngiltere'de eğitim gören Uzman 23 ağırlıkla kendi kişisel deneyimlerini ve tarzını yurt dışında Sanat ve Tasarımda Temel Konular alanında yaptığı lisans eğitimine dayandırmaktadır.

Uzman 14 Michaela Callegan ile moda illüstrasyonu üzerine sıkı bir eğitim aldığını aktarmakta ve deneyimlerini anlatmaktadır: "*…rahat çizgi onlar için çok önemli. Artistik görüntüye çok önem veriyorlar. Yeteneği olan insanı keşfettikleri zaman daha çok sorumluluk veriyorlar. Yeteneği geliştirmeye çalışıyorlar, lekesel algı çok önemli, çok fazla kitaplardan, resimlerden onların da çalıştığını düşünmüyorum. Çünkü Michaela hanımın bir çizgiyi rahatlatmakla ilgili bir şey konuşuyorduk, kendisi Vivienne Westwoood'un 20 yıllık moda illüstratörü, bir çizim yaptı, bir dergide olan bir kombine baktı çizdi ve dergiyi kapattı. O da beni etkilemişti. Buna bağlı kalırsan sürekli onu yakalamaya çalışacaksın çizgi olarak ve bir yere takılırsan çizgin rahatlamaz demişti…Yurt dışında moda illüstrasyonunun çok önemli olduğunu fark ettim. Çocukların artistik illüstrasyon yapmasını çok önemsiyorlar…bu konunun Türkiye'de çok eksik olduğuna karar verip, bana işimin dışında gece ödevler veriyordu. İllüstrasyon eğitimi almama rağmen, çizgi film animasyonda illüstratör eğitimi ve animatör eğitimi alıyoruz…o çok yetersiz buldu benim eğitimimi ve bayağı uğraştı benimle…bana Vivienne Westwood'tan bahsetti, o kadar bilmediğimizi düşündü ki bazı şeyleri, bana önce resmini gösterdi, tanıyor musun? dedi. Onun ne kadar zor bir insan olduğundan bahsetti, bazı özel şeylerinden filanda bahsetti. Ben her gece ağladım şimdi bu noktadayım, sen de her gece ağladın, ama şimdi böyle bir portfolyo doğdu dedi"* (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

Uzman 20 yurtdışında aldığı moda tasarımı eğitiminde yer alan illüstrasyon eğitiminden şöyle bahsetmektedir: "*İllüstrasyonu sadece tanıtım olarak görüyorsunuz. Sunum dosyanın kapağı gibi düşün. Veya sınav yapıyorlar. Jüriye çıkıyorsun. Jüriye artistik sunumlarını gösteriyorsun. Neler yapabileceğinizi tahayyül edebiliyorlar. Bazı şeyleri ifade etmen lazım. Kumaş ipekli, şifon, içi gözüküyorsa senin onu sulu boya tekniği ile göstermen lazım. Ama kadife ise sen sonu guaj tekniği ile göstermen lazım. Resim ile iç içe. İyi bir Moda illüstrasyonu yapmak için boyaları, renkleri, resmi, resmin öğelerini bilmek lazım. Şimdi yeni yetişen arkadaşlarımız diyor ki ben giysimi çöpten adamda da gösteririm diyor. Askıda da gösteririm diyor. Tamam, sen onu askıda gösterebilirsin ama belini bilmeden yapamazsın, o zaman insan vücudunu bilmek lazım*" (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Uzman 19 yurtdışındaki moda tasarımı eğitimini çok ciddi şekilde takip ettiğini, İtalya'da kullanılan kumaş yüzeylerini ifade etmede doku kalıpları kullanma kısmını orada öğrendiği şekilde uyguladığını, İngiltere'de uygulanan sistemi ders içeriklerine aynen yansıttığını söyleyerek devam etmektedir: "*Moda resmi dersinde bizleri bir giyim, bir resim öğretmeni olarak eşlemişlerdi. Herkes partnerine bu konuda destek oluyordu. Giyim öğretmeni resim öğretmenine, resim öğretmeni giyim öğretmenine. Farklı iki disiplin. Birebir moda resmini çok güzel yapması beklenmiyordu. Tüm süreçte altını çizdiğim bir konu aslında. Yaratıcılık çok önemli, fikir çok önemli, geliştirilebilir bir fikir önemli. Onun dışında moda resminin kusursuz olması değil, doğru ifade edilmesi. Üretim sürecinde herhangi bir değeri yok zaten. Bittiği zaman yapıyorsunuz. Ya da ilk ambiyansı görmek için yapıyorsunuz"* (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

- **Çizim Pratiği**

6 uzman yurtdışında gördükleri ya da eğitim aldıkları çizim pratiğinden bahsetmişlerdir. Uzman 6 Saint Martin'de de eğitim aldığını, master ve doktora eğitimine yurtdışında devam ettiğini belirtmekte ve çizim pratiğinin önemine değinmektedir: "*Orda da çizim çok önemli. Çizim pratiğini geliştirmek için çok fazla çizim yapması lazım…proje için 200-250 tane çizim yapması lazım…1 ayda… Bir*

konu. Araştırılması, esseyi, moodboardu…ondan sonra skeçbooku, tasarımı…Konuşmaya bile fırsatları olmuyor...Domus akademide de öyle. Ta ki doğruyu bulana kadar…İçinden kaç tane seçiliyor 6-7 tane seçiliyor…Ama…Doğru olan ortaya çıkıyor…Şuna inanıyorlar. İllüstrasyonu doğru yapabilmek için çok çizime gereksinim duymak gerekiyor" (Uzman 6 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). Uzman 13 de Avrupa'da açık ara farkla çizim pratiğine önem verildiğini vurgulamaktadır. İngiltere'de eğitim gören Uzman 23 İngiliz sisteminin her hafta saatlerce alanınızla ilgili çizim yapmaya adandığını özellikle belirtmektedir.

Teknik çizim, teknik tasarım projelerinin ortaya çıkarılmasını sağlayan mesleki ve tasarım alanında, teknik eğitimde kullanılan, tasarımın teknik ve mekanik özelliklerini açıklayan anonim ve mekanik çizgilerdir (Türker, 2011: 185).

Uzman 11 teknik çizimde de iyi olduklarını ifade etmektedir: "*Bütün proporsiyonları çok yerinde, kullanacağı detayları yerinde, karşısındakine kendini çok rahat ifade edebilen bir teknik çizim tarzları var. Bu çizimleri elle de yapıyorlar…Illustrator veya Corel Draw kullanmıyorsanız, photoshopta kendi çiziminiz üzerinden bir şeyler yapıyor olmanız gerekir"* (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). Uzman 20'de kol, yaka nasıl çizilir gibi bütün teknik çizimleri önce verdiklerini ve insan vücuduna teknik çizimleri giydirmeyi öğrettiklerini, ardından renk bilgisine geçtiklerini ve artistik çizim pratiklerini geliştirdiklerini ifade etmektedir.

Figür Çizimi

Avrupa'da endüstriye ve meslekleşmeye yönelik eğitim türü, ortaöğretim lisans ve lisans üstünü kapsayacak biçimde 70'lerden itibaren kurumsallaşmıştır. 88'de Britanya'da yapılan eğitim reformu ile çizgi resim ve modelden çalışmalar tamamen eski konumunu almış; moda tasarımı eğitiminde de figürlü çalışmalara geri dönülmüştür (Özsoy, Alakuş, 2009: 57).

Central Saint Martins Sanat ve Tasarım Akademisi Moda Tasarımı bölümü öğretim görevlisi Howard Tangye okuduğu ve görev yaptığı okulun eğitim biçimini şu şekilde aktarmaktadır: "*Çizim atölyesinde çalışırken, hep farklı şekil ve ölçülerde*

canlı modellerden çizim yapardık. Eğitim kalitesi, okuldaki tasarım ve çizim standartlarından kendisini belli ediyordu. Tüm ders verenler çizmeyi biliyordu. O zamanlar okulun felsefesi şimdi olduğu gibi öğrencilerin kendilerine güvenmeleri ve kendilerini bulmalarını sağlamaktı" (Aktaran, 2013: 74).

Uzman 14 imkan olarak çok fazla canlı model çalıştıklarını dile getirmektedir. Uzman 20 de öncelikle desen, insan vücudu ve anatomiyi öğrendiklerini ifade etmektedir. Uzman 17 internetten ve kaynaklardan takip ettiği kadarıyla bir yıl canlı modelden desen çalıştıklarını, anatomiye önem vererek, otururken, ayakta, yatarken kasın nereden gelip nerede devam ettiğini kemiğin şeklini bildiklerini özellikle anatomiyle işe başladıklarını dile getirmektedir. Uzman 6 gözlemlerini aktarmaktadır: "*Figür çiziyorlar ilk önce. Yarım saat bir saatten başlıyor. Hep canlı model geliyor. Life drawing diye geçiyor dersleri…Canlı modelden çizim…canlı modelden desen çizilirken de en son çok hızlı değişiyor. Yani birisini koşarken çizersiniz ya…Hemen hızlı hareketlerle…yarım dakikaya kadar iniyor…Onu da bitirdikten sonra moda figürü çizimine geçiliyor…Dokuz kafadan oluşan…baştan buraya geldiğinde bir yuvarlak atıyorsun ondan sonra şurayı çiziyorsun sonra bir yuvarlak. O yuvarlak eklem yeri gibi…Robot çizim…Orda hareketlendirme çok daha kolaydır…kendi figürleri dışında hiçbir zaman başka figür kullanılmıyor…"* (Uzman 6 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Teknik çizimi düz çizim ve teknik özellik çizimi olarak iki şekilde kabul etmekteler. Düz çizim, modelin detaylarını anlamaya yönelik sanatsallık içermeyen daha çok modelin teknik özelliklerini belirten büzgü, pili, dikiş gibi tüm detayların olduğu; modeli birisine sözlü anlatmayı gerekli kılmayacak şekilde tüm detayların açık net ve yalın bir şekilde ifade edildiği çizimler. Düz çizim dedikleri teknik çizimler elle veya bilgisayar programıyla çizilebilmekte ancak öğrenme amaçlı başlangıçta elle çizimi önermekteler.

Teknik özellikler çizimi ise teknik çizimlerden daha resmi bir şekilde ele alınan, teknik çizimin üretim özelliği veya kesim talimatlarıyla birlikte daha detaylı ve üretime dönük biçimidir. Fabrika yöneticisine, ürün teknolojistine ve model makine ustasına ek bir açıklama yapmaya ihtiyaç duyulmayacak netlikte ve

doğrulukta detaylı ve orantılı çizimlerdir. Eksiksiz bir teknik özellik çizimi yüksek teknik bilgi ve güçlü bir bilek gerektirmektedir (Hopkins, 2013: 80-90).

Uzman 6 İngiltere'de gördüğü zincir mağazaları olan bir firmadan bahsetmektedir ve baş dizaynırının kesinlikle moda figürü ve illüstrasyon çizemediğini ancak teknik çizim bilgisi olduğunu, hazır giyim sektöründe teknik çizime de çok önem verildiğini ve teknik çizimi yapamadan ve bilmeden işe girilemeyeceğini söylemektedir.

- **Sanat Tarihi/Giysi Tarihi Eğitimi**

Sanat tarihi gelmiş geçmiş toplumlara kültürlere sanat dallarına açılan bir penceredir. 19. yüzyıldan bu yana yüksek öğretimde verilen sanat tarihi dersleri, arkeoloji, antropoloji, klasik ve antik sanatlar gibi konuları içermekte; öğrencilere kronolojik, tematik, üslupsal ve kıyaslamalı olarak öğretilmektedir (Özsoy, Alakuş, 2009: 119).

Allan müzeler hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmektedir. Müzeler dünyanın bütün bölümlerdeki tarihini bizim için canlandırmaktadır. İnsanın yaşadığı çevreyi tanımakta nasıl geliştiğini, aile ve sosyal hayatı nasıl teşkilatlandırdığı, sanatların, tekniğin, kültürün ve uygarlığın nasıl geliştiğini bizlere göstermektedir (Aktaran: Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 76). Müzelerin kuruluş amaçlarından birisi bizleri eğitmek ve bilgilendirmektir. Avrupa ülkelerinde müzelerden eğitim amaçlı yararlanmak için pek çok programlar ve geziler düzenlenmektedir. Özellikle eğitim amaçlı müze programları önem kazanmıştır (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 76-78).

Uzman 6 yurtdışında öncelikle iyi bir sanat tarihi bilmek gerektiğini buna çok önem verdiklerini anlatmaktadır: *"Ben İngiltere'de aldım dersleri. Batı sanatları üzerine…Viktorian Albert Museum oranın en baş baba müzesi…orada giyim tarihi koleksiyonu var…modacı olacak öğrenci mutlaka orayı görmek zorunda…bir sürü kumaş katalogları falan hazırlanıyor. National Historical Museum diye bir müze var. Bu müzede sürekli değişen koleksiyonlar var. Painterların koleksiyonları, başka şeyler, aksesuar koleksiyonları…ünlü dünya müzesi…bunları bilmemiz gerekiyor. Bunlar hep moda konusu…Beslenilecek kaynaklar…British Museum'a*

gönderiyorlar. British Museum'da da bütün dünyanın koleksiyonu var" (Uzman 6 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Uzman 11 yurtdışında giysi tarihinin daha canlı olduğunu yorumlamaktadır: "*Vintage storelar çok fazla var. Annesinden babasından çok sağlam giysiler kalmış. Giysi kültürü zaten oradan doğmuş. İngiltere'de bir punk akımını çocuk bilerek giriyor. Ama burada biz öğrenciye punk deyince suratımıza bakıyor. Sen punk akımını bilmezsen, Vivienne Westwood'u da anlamazsın. Senden bir tişört istendiği zaman üzerine bir tavşan koyarsın. En çok zorlandığımız konu yurtdışında en kolay konu. Çünkü onlar bu kültürle büyüyor ve bilinç altlarında hep moda tarihi var, sosyal tarih var…kültürel alt yapı, giysi tarihi, sosyoloji çok çok önemli şeyler. Moda tasarımcısının bütün bunları biliyor olması gerekir*" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

- **Yayınlar**

Uzman 2, 2000 yılından sonra yurtdışındaki yayınların arttığını ve bunların sipariş etme fırsatlarının da artmasıyla çok sayıda kitaplar getirttiğini, bu kitaplardaki yöntemlerle kendi yöntemleri arasında garip bir şekilde çok benzerlik de bulduğunu ifade etmektedir: "*Moda figürü çizimi konusunda ufak tefek değişiklikler olsa da altyapısında, detay çizimler konusunda birçok yönde yani kendi gittiğim yolun doğruluğunu oradan tespit ettim*" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017). Uzman 21'de yurtdışına giden hocalardan bilgiler ve dokümanlar aldıklarını ve bu dokümanları değerlendirdiklerini belirtmektedir. Uzman 22 internetten, çıkan kitaplardan, dergilerden takip ettiğini söylemektedir: "*Çok farklı çalışma stilleri var. Farklı anlatım biçimleri var. Onlara bakardım…örnek almaları için sınıfta öğrencilere götürüyordum. Kumaş, desen, boyama tarzı, siluet çizimleri olarak orada çok detay vardı. Çok güzel, çok özgün çalışmalar…Çocuklarında bunlardan faydalanmalarını istiyordum, sakın kopya çekmeyin özgün çalışmanız gerekiyor diyordum. Fikir olarak kalsın ama taklitçi olmayın. Her zaman hayatımızda örnekler var. Kendi tarzımızla aldığımız örnekleri birleştireceğiz*" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

- **Üretime Dönük Eğitim**

Yurtdışında verilen moda tasarımı eğitimini gözlemleyen ve deneyimleyen uzmanlardan 6'sı eğitim ortamlarının üretime dönüklüğünden örnekler vermiştir. Uzman 6 direk piyasadaki kumaşları olduğu gibi kullanmadıklarını çok temel kumaşlar dahi ele alsalar, vurarak, çakarak, üzerinde tellerle, plastik öğelerle, baskılarla, patchworklerle, dantellerle işleyerek, monte ederek konularına göre bambaşka şekillerde kullandıklarını anlatmaktadır. Uzman 20 çalışılan atölye ortamının üretime ve sektöre ne kadar dönük olduğunu, tasarımlarında buna göre yapıldığını aktarmakta ve görüşlerini ifade etmektedir: "*İki atölye düşünün. Atölyenin bir tanesinde çizim yapıyoruz. Hocanın birisi geliyor diyor ki; şu kumaş 50 cm, şu kumaş 100 cm, şu da 25 cm. kumaşları koyuyor. Desenleri uygun veya değil. Arkadaşlarınla kombin yapabiliyorsun. Bunlardan bana sektöre yönelik iki tane bluz çıkar ve kumaşlarımı ziyan etme diyor. Çiziyorsun. Yan atölyeye gidip çizdiğine uygun kalıplar var. Sonra kesiyorsun, biçiyorsun, dikiyorsun, bitiriyorsun. Hemen hızlı bir şekilde sonuca yöneliyorsun. Hoca onu prototip olarak kabul ediyor. Kumaş mı ziyan ettin? Niye ziyan ettin? O zaman onun yerine şunu kullan. İkincisi maliyet çıkarıyor. Kumaşların metre fiyatı bana veriliyor. Ben bunu 50 liraya satacağım ama sen bunu 50 liraya mal ettin. O zaman maliyeti düşüreceksin diyor. Bence bu çok doğru bir sistem. Sektöre yönelik çalışıyor. Hayali işler para getirmez. Yaptığın tasarım çok mükemmeldir. Bir kişi alır ama üretemezsin. Üretime girdiği zaman kâr amacı girer işin içine, o zaman o tasarımı değiştirmek zorunda kalırsın. Ya malzemesini değiştirirsin ya modelinde oynama yaparsın"* (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Uzman 21 ise sektör açısından bakıldığında bizim artık sektörde kullanılmayan eski yöntemleri kullandığımızı, yurtdışında hem bilgisayar tabanlı hem de sürekli açık bulunan atölyelerde öğrencinin tasarımlarını her an ürüne dönüştürme şanslarının olduğunu söylemektedir.

Uzman 19 yurtdışında moda eğitiminde en beğendiği şeyin oradaki uzmanın kalıbı birebir masada gerçek ölçüleri ile çalışmaları olduğunu belirterek, minyatür kalıpların sadece hoca tarafından dosyalanmak üzere çalışıldığını, öğrencilerin bu demo çalışmayı izledikten sonra çalışma özeti ile birlikte yerlerine geçerek çalışmayı

gerçekleştirdiğini ifade ederek bunun gerekçesini aktarmaktadır: *"Çünkü tahtada çalışılan şeyi çocuk kağıdına transfer edemiyor. Yatay ve dikey farkından, boyut farkından, minyatür çalışılmış bir şeyi gerçek kalıpta gerekçelerini çok fazla algılayamıyor. Orada ısrarla birebir çalışmaları, özellikle altını çizdikleri bir konu idi"* (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

- **Eğitim Ortamı**

Uzman 18 fiziki ortam olarak, ışık düzeni, masalar, eğitim ortamının çok ileride olduğunu ifade ederken; Uzman 13 Avrupa'da olanaklarının açık ara farkla bizden üstün olduğunu belirtmektedir. Uzman 10 yine bir karşılaştırma yapacak olursak üniversitelerdeki atölyelerin çalışma şartlarının çok daha farklı ve iyi olduğunu söylerken; her öğrencinin kendisine ait bir köşesinin olduğunu ve özgürce kendi alanını kullanabildiğini ve kendini anlatabildiğini şöyle aktarmaktadır: "*Burada duvara bir şey olmasın, şuraya bir şey olmasın, tertemiz, aman duvara bir şey asmayın yok. Kardeşimin okulunda her öğrencinin bir dolabı var, dolabının yanında bir duvara kendine göre bir karakter çizmiş. Girdiğinizde o kadar keyif alıyorsunuz ki. Aman boya sıçramış, burası boyanmış yok"* (Uzman 10 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). Uzman 20 ise eğitim ortamında her şeyin aşamalı öğretildiğini örneğin, kollar, yırtmaçlar, düğmeler, etek modelleri nasıldır, malzemeler nelerdir, telalar, fermuarlar üzerinde çok geniş durduklarını ifade etmektedir. Özellikle bunu hocaların göstermediğini öğrencinin bulup deneyerek yaşayarak öğrendiğini açıklamaktadır.

- **Diğer Görüşler**

Eskiz Defteri

Serbest elle çizim yapmak ve karalamak fikir ve konseptlerin yaratımında büyük önem taşımaktadır. Ne kadar fazla bakıp okudukça ve gözlemledikçe o kadar çok çizim deneyimi elde edilmektedir. Bu ilham ve fikirleri kaydetmek tasarım sürecinin önemli bir bölümünü kapsamaktadır. İlham için genellikle araştırma sürecine ve yaratıcı çalışmalara bakılarak kolayca bulunmaktadır (Ambrose, Billson, 2013: 67). Eskiz defterleri moda tasarımcısının fikirlerini, gözlemlerini,

düşüncelerini depoladığı yerdir. Tasarımcının çizim stilini keşfetmesini ve geliştirmesini sağlarken zamanla büyüyerek mükemmel bir kaynak haline gelecektir. Her yere götürüp minyatür eskizler ve gözlemsel çizimler yapmaya yarayan eskiz defteri kolaylıkla taşınabilmesi nedeniyle oldukça kullanışlıdır (Hopkins, 2013: 36, 37). Uzman 10 özellikle yurtdışında Saint Martins gibi okullarda eskiz defterleri olan sketchbooklar üzerinde çok durduklarını, tüm tasarım araştırmasının, doku, renk araştırmalarının burada yapıldığının ve bu şekilde ne yapacaklarını yakaladıklarını anlatmaktadır.

Sanat

Uzman 11 bizim genel olarak sanat zevkimizin kiç (kistch), yani alaturka ve süslemecilik üzerine olduğunu ifade ederken; her bulduğumuz şeyin üzerini belirli bir alt yapı olmadan, hayvani bir iç güdü ile doldurduğumuzu, Art Nouveau, Art Deco gibi sanat akımlarını bilmeden doldurduğumuzu ve bunun bir iki kişi tarafından beğenildiğinde yerleşik bir kültür olarak kaldığından yakınmaktadır. Beğenilen anlamsız bir deseni kartvizitlerde, bardaklarda pek çok yerde üzücü bir biçimde gördüğümüzü ve sanatta en tehlikeli olan bu duruma düştüğümüzü anlatırken; yurtdışında bu beğeni düzeyinin ve sanat anlayışının daha farklı olduğunu söylemektedir.

Takip Etmiyorum

Uzman 21 gidip orada bir moda atölyesini izlemediğini dile getirirken; Uzman 3 çok fazla takip etmediğini, kafasındaki tasarım dünyasını yansıttığını, bildiği ana plan ve temele göre gittiğini ifade ederken: "*Eğer oradakilerin tekrarının yaparsam oranın bir şubesi olmuş olurum…kalıp dersler, kalıp hocalar doğru değil"* diyerek düşüncelerini belirtmektedir (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

4.2.9. Üzerinde Durulması Gereken En Önemli Konulara Yönelik Görüşler

Tablo 17: **Üzerinde Durulması Gereken En Önemli Konulara Yönelik Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Bedeni Tanıma ve Siluet Çizimi	23	10	43,48%
Giysi Çizimi ve Detaylandırma	23	15	65,22%
Renklendirme ve Doku Verme	23	4	17,39%
Kişisel İfade Geliştirme	23	7	30,43%
Özgünlük ve Farklılık	23	10	43,48%
Stilize Etme	23	3	13,04%
Oran Orantı	23	3	13,04%
Yaratıcılık	23	4	17,39%
Teknik Bilgi, Kumaş ve Malzeme Bilgisi	23	6	26,09%
Giysi ve Moda Tarihi	23	2	8,70%

- **Bedeni Tanıma ve Siluet Çizimi**

Bedeni tanıma ve siluet çizimi kostüm ve moda tasarımında fikirleri ve kavramları görselleştirmenin birincil yoludur. Bir tasarımcının zihninde ne olduğuna dair kesin bir izlenim verebilmek için moda figürü çizim kurallarına tam olarak hakim olmanın hayati önemi bulunmaktadır. Gerçekçilik ve anatomik hassasiyet en önemli değerken; kostüm ve moda tasarımı için stilizasyon ve abartı bir figüre bireysellik ve estetik katmanın, belirli öğelere dikkat çekmenin önemli bir yoludur (Drudi, Paci, 2001). Uzmanlara moda resmi dersinde üzerinde durulması gereken en önemli konular sorulduğunda verilen cevaplardan en önemlilerinden birisi bedeni tanıma ve siluet çizimi olmuştur, 10 uzman üzerinde durulması gereken en önemli konunun bu olduğunu düşünmektedir. Uzman 8 insan bedeninin tanınmasının çok önemli olduğunun ve bedeni tanıdığında doğru noktalarda belirginleştirip, üzerine giydireceği kumaşı da ona göre şekillendirebileceğinin üzerinde durmaktadır. Uzman 18 alanı bu ise silueti mutlaka öğrenecek derken, kendi ifadesiyle "*Varsa yoksa siluet*", öğrencinin imzası gibi olacak demektedir. Uzman 10 çizim kalitesinin mutlaka belirli bir düzeyde olması gerekir derken, gereken bilgi ve beceriyi aktardıklarını öğrenci de istekle üzerine giderse her şekilde başarılı olabileceklerini ifade etmektedir. Çizim kalitesi belli bir noktaya gelemeyen öğrencinin kopya dahi

alamadığının hazır silueti bile kullanamadığının önemle altını çizmektedir. Uzman 13 özellikle anatomi bilgisini hedeflerken: "*Anatomiyi doğru oturtamazsanız giysi de asla düzgün durmayacaktır"* (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017) ifadesini kullanırken; Uzman 17 de bu görüşü destekleyerek: "*…anatomiyi bildiğiniz zaman o vücut hareketine göre giysiye de şekil veriyorsunuz…sadece çizmek yetmiyor. Etrafı da incelemek lazım. Yürürken nasıl şekil alıyor…illüstrasyonlarda durağan değil anlık bir hareket istiyorum onlardan. O hareket anında nasıl durması gerektiğini hayal etmesi lazım öğrencinin…Kol kalktığı zaman nasıl duruyor yaka ne hale geliyor…Omuz ne hale geliyor"* şeklinde örneklendirmektedir (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 22 insan bedenini tanımak için önce desen demektedir: "*Yıldızla işaretlenmesi gereken, en önemli o konu. İnsan vücudunun anatomik, ergonomik yapısını tanımaları gerekiyor. İnsan vücudunun hareketlerini bilmeleri gerekiyor. Moda resminde önemli olan omuz hareketleri, iniş çıkışa göre bedenin hareketi, bel hareket edince kalça nasıl oluyor, ayak öne gelirse, yana gelirse, açılırsa, bükülürse vücutta bel ve omuz yani vücut hareketleri çok önemli. Onun için anatomik yapı olmazsa olmaz. Öğrenmeleri gerekiyor…Moda resmi dersi kesinlikle insan vücuduyla ilişkili olduğu için onu öğrenmeleri lazım"* diyerek konunun önemine vurgu yapmaktadır (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017). Uzman 15 öğrenci hangi stille çalışıyorsa, o stile uygun beden formatını yakalaması gerektiğini, o beden formatında beden hareketlerini taşıyan kıvrımları, yaratmak istediği jestleri ile birlikte giysiyi yerleştirmesi gerektiğini, bunu kaybederse her şeyi kaybedeceğini söylemektedir.

Giyinik, yarı çıplak ya da çıplak canlı modelden çizim yapmak, figür çizimini geliştirmenin harikulade bir yoludur. Uzun zamandır çiziyor olunsa bile asla bırakılmaması gereken bir pratiktir. Başlangıçta rahat çözümleyebilmek için vücut özelliklerini kapatmayan ve bozmayan giysili modellerle çalışılmalıdır (Neild, 2018: 13). Uzman 23 moda resmi için öncelikli temel çizim becerilerini, canlı modelden çizim, moda illüstrasyonu için sanatsal siluet çizimleri, poz ve duruş olarak özetlemektedir.

Uzman 12 farklı bir pencere açarak figürün çiziminden daha çok tasarımı, giysiyi aktarmanın çok önemli olduğunu vurgulamaktadır.

- **Giysi Çizimi ve Detaylandırma**

Giysiler klasik, fantezi ve spor olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır. Türlerine göre: ceket, pantolon, palto, gömlek, mont, atlet vs.; fonksiyonlarına göre: iç giyim, dış giyim, üst giyim, ev giysisi vs.; sınıflarına göre: haute couture, butik, konfeksiyon, pret a porter vs.; mevsimlere göre: yazlık, kışlık, baharlık vs.; mesleklere göre: üniformalar (subay, bekçi, polis vs.), iş elbiseleri (doktor, hemşire, ameliyathane, iş tulumu vs.); cinsiyete göre: kadın, erkek, çocuk; kumaş türlerine göre: yünlü, pamuklu, dokuma, örme vs.; dikim şekillerine göre: astarlı/astarsız, düğmeli/fermuarlı vs. (Gürsoy, 2010: 50). Her moda tasarımı öğrencisi bu giyim türlerine, tekniklerine, detaylarına ve çizim şekillerine hakim olmalıdır. Üzerine bir şeyler koyup tasarım yapabilmesi, hayalinde bir şeyler canlandırabilmesi için, moda tasarımı eğitimi boyunca ve moda resmi eğitimi süresince bu kriterlere göre tüm giysi çeşitlerinden çizmiş, detaylandırarak renklendirmiş olması gerekmektedir. Uzmanlardan 15'i moda resmi dersinde giysi çizimi ve detaylandırmanın üzerinde durulması gerektiğini söylemektedir.

Uzman 10 çizim kalitesi belirli bir noktaya gelmeyen öğrenciye çizim egzersizleri verdiğini, el egzersizleri, volan gibi giysi detayları çizim alıştırmaları yaptırarak hem eğlenip hem öğrenerek gelişimlerine katkı verdiğini aktarmaktadır. Uzman 12 tasarımı yapılan, çizilen şeylerin uçuk olsa bile karşı tarafça mutlaka anlaşılmasını ve bir oluru olmasını dikkate aldıklarını ifade etmktedir. Uzman 17 giydirmeyi bilmek lazım diyerek, tam daire, kloş ya da yarı kloş etek aşağıya doğru nasıl gode verir, nasıl drapelenir, drapaj bedene nasıl yerleşir, giysi bedenin neresinde başlayıp neresine uzanacak, vücudu nasıl saracak gibi giydirmenin de en az anatomi kadar önemli olduğunu savunmaktadır. Uzman 21 giydirmeyi doğru yapmalı, pensi, piliyi doğru yerde kullanmalı derken; Uzman 18 hayal ettiğini tüm kıvrım kırışıklıkları ile birlikte her siluete giydirebilmeli demektedir. Uzman 22 giysi tasarımının püf noktalarının öğrenilmesi gerektiğinin üzerinde durmaktadır: "*Bir giysinin yakasından insan vücudunun başının geçmesi gerekiyor. Boyna, omuza, bele, kalçaya oturması gerekiyor, pantolon nasıl çizecek, bluz nasıl, elbise nasıl,*

bunların püf noktalarını öğrenmesi gerekiyor" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

Giysi çizimi ve detaylandırmada teknik çizimin önemi oldukça fazladır. Birebir görüş alınan uzmanlardan Uzman 11 moda resmi dersi için teknik çizimin önemini şöyle aktarmaktadır: "*Ben dersin bir kısmında, illüstrasyona geçmeden önce, teknik çizim de yaptırıyorum. Çünkü teknik çizimle moda illüstrasyonu arasındaki farkı anlıyor olmaları lazım. Teknik çizimi de resimleyebilirsiniz, burada da örnekler var onlarla ilgili ama moda illüstrasyonu daha farklı oluyor. Mesela teknik çizim için bunu örnek gösterebiliriz. Neyi anlıyoruz? Bu bir denim ceket, dikişi nereden gelmiş, boyu ne kadar, neresinde düğme var? Ama illüstrasyonda her zaman bunu görmek istemeyebiliriz. İllüstrasyon sadece gözümüzde leke bırakacaktır. Belki sadece formunu çizim bırakacağız. Denim rengine boyayacağız. İhtiyaca göre şekillenebilen bir konu illüstrasyon. Ama teknik çizimin kendi içeriği mutlaka bulunmalı, rengi, boyu, detayları gibi gibi…*" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). Uzman 20 teknik çizimin ne kadar önemli olduğunu şu sözleri ile vurgulamaktadır: "*Hele teknik çizim, çok önemli…bilmeden sektörde çalışamaz. İmkansız!*" (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

- **Renklendirme ve Doku Verme**

Üzerinde durulması gereken en önemli konulara yönelik görüşlerden Uzman 10 en azından öğrencinin renk bilgisinin olmasının gerektiğini, Uzman 17 renkten sonra dokularla devam edilmesi gerektiğini ve Uzman 23 moda resmi dersinde mutlaka görselleştirme, renklendirme teknikleri ve renk teorisinin verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

- **Kişisel İfade Geliştirme**

Görüş bildiren uzmanlar kişisel ifade geliştirmenin de üzerinde durarak önemini açıklamışlardır. 7 uzman bu konu hakkında görüş bildirmiştir. Uzman 18 tasarımcının tarzı çizgi atışları hareketi belli olmalı, çizgisi imzası gibi olmalı derken; Uzman 11 ilk haftalar figür oturtma süreci zor olsa da dersin sonuna gelindiğinde herkesin tarzının oturmuş olduğunu ifade etmektedir: "…*üniversiteye*

girerken çizdikleri realist desenleri çizmeye çalışıyorlar…Kaba eller, kübik, prizmatik kafalar…elleri hiç açılmamış, hiç kendi tarzları oluşmamış…algıyı oluşturmak ve o algı üzerinden öğrencinin kendi stilini ortaya koyabileceği bir silueti kendisine oluşturtmak. Hazır siluet üzerinden çizmek yok…Önce kendi stillerini oluşturmalarını istiyorum. Kendini geliştir, renk kendisi gelir. Malzeme kaygısı yok, sadece kurşun kalemle geliyor derse. Önce kendini özgür bırakabilecekleri bir ders, ama bir sınırı da olmalı. Aklına gelen her şeyi çizemez. Moda öyle bir şey değil. Bir kere insanla, formla alakalı. İnsan formunu bilecek, ama kendi üzerine sanatçı kaygısını ekleyecek ve bir form oluşturacak" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

Uzman 12 kendi öğrenciliğinden örneklendirmektedir: "*Marmara Güzel sanatlarda Ozanay hocamız vardı. Bize hep şunu söylerdi. "İsminizi yazmasanız bile ben yolda bir kağıt gördüğümde oradaki çizimden kimin çizimi olduğunu anlamak zorundayım*". *Ben o yüzden hiçbir şekilde kas yapısına geçtiğim zaman kas yapısı böyle olacak diye zorlamıyorum. Kimisi baldırı daha aşağıda yapıyor, kimi daha yukarıda yapıyor. O artık öğrencinin karakteri olsun istiyorum. Suratlar için de ben gerçek detayları veriyorum ama yapmak zorunda değil, hepsinin bir tarzı olsun istiyorum*" (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017). Uzman 14 ise öğrencinin ilham alır almaz konuyu dağıtmadan, hissettiği renk, gözünün önünde beliren kumaş, aksesuar, model üzerinde çok yorumlamadan ve düşünmeden hissettiği görüntüyü hızla kendi tarzında anlatması, çizmesi ve görsel düşünmeye alışmaları olduğunu ifade etmektedir.

- **Özgünlük ve Farklılık**

Dünyaca ünlü moda tasarımcısı Christian Louboutin genç tasarımcılara şu tavsiyeyi vermektedir: "*Her zaman ama her zaman hayal gücünüzü her şeyin üstünde tutun; teknik daima hayal gücüne hizmet eder, bunun tersini düşünmek de hatalı olur. İyi bir teknisyen olmak elbette bir artıdır; ama asla bir öncelik değildir. Neden mi? Çünkü teknik, yaratıcılığınızı baltalayabilir; oysa yaratıcılık her şeydir; tüm diğer yetenekleriniz yaratıcılığınızın etrafında dönmelidir. Siz ne kadar özgür olabilirseniz, tasarımlarınız da o denli bağımsız olacaktır. Özgünlük modanın temel*

direklerinden biridir. Moda farklı bakış açılarını, anlayışları temsil eder ve en iyi tasarım bireysellik, eksantriklik ve nüktedanlığı yansıtan tasarımdır" (Aktaran: Gehlhar, 2009: 16). Üzerinde durulması gereken en önemli konular sorulduğunda uzmanlardan 10 kişi özgünlük ve farklılıktan bahsetmiştir. Uzman 6 hayal gücünü kullanarak özgün çalışmalar yapabilmesinin çok daha önemli olduğunu ifade ederken; Uzman 9 her yerde olan bir şeyle aynı olan, aynı tatta olan bir şeyin tasarım niteliği taşımadığını söylemektedir. Uzman 20 özgünlük için kopyacılıktan kaçınmak gerektiğini vurgularken; Uzman 23 moda illüstrasyonunda orijinallik, özgünlük ve illüstrasyonda çağdaş eğilimlerin temel düşünce olduğunu ileri sürmektedir. Uzman 4 dokuyu, malzemeyi, rengi zaten bilmesi gerektiğini, genel olarak bir sanatçı yaklaşımıyla ama mesleki detayları çok iyi bilen ve farklı gözden bir resim yapması düşüncesini savunmaktadır. Uzman 7 de moda illüstrasyonu konusunda öğrencinin çok farklı, yaptığı işin oldukça özgün, estetik bir takım güzelliğe ait bilimsel diye tarif edebileceğimiz bilgileri içinde barındırıyor olması gerektiğinin temel şart olduğunu söylemektedir. Uzman 3 de en çok özgünlüğü vurgularken, doku o kadar önemli değil, yaratılan dokuya göre değil, var olan kumaşa ve dokuya göre tasarım yapar tasarımcı diyor ve çizdiğine kumaş aramaz kumaşa göre çizim yapar, ancak çok meşhur modacılar kendi çizimlerine göre kumaş dokuturlar diyerek devam etmektedir.

Uzman 2 özgünlüğün hepsinden daha önemli olduğunu, özgün olabilmesi içinde doğru çizebilmesi gerektiğini, öğrencilerin genellikle yanlış yaptıkları işleri özgün olarak sunma eğilimleri olduğunu ifade etmektedir: "*Bir kolu reglan bir kolu takma kol olabilir, özgünlük adına ama bunu öğrenci özgünlük adına yaptıysa olur, yanlış dikkatsizlikten kaynaklanıyorsa olmaz. Bunu da bu öğretmenin iyi ayırt etmesi gerekir…Postmodern estetik anlayış içerisinde bu tür yanlışlıklar da bazen kabul görebiliyor moda dünyasında bir orijinallik bir değişiklik olarak üretilebiliyor da. Özgünlük konusu çok geniş burada hocanın her türlü olasılığı göz önünde bulundurup öğrenciyi budamadan öğrencinin düşüncelerinde bir ışıltı görüyorsa onu ortaya çıkarmak için doğru eleştirilerde bulunup, öğrenciyi kırmamak gerektiğini düşünüyorum*" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017).

Uzman 11'e göre özgünlük hem güzel hem de tehlikeli bir kelime, özgünlük belli sınırlar istemektedir: "*İngilizlerin bir lafı var "freedom within a framework" Özgürlüğün bir çerçevesi olmalı…Neden çerçevesi olmalı. Çünkü insanlar belli tarzlarda giyiniyorlar. Belli formlarla rahat edebiliyorlar. Endüstriyel tasarımla da alakalı. Özgünlüğün çerçevesi insanla neticelenecek bir şey olduğu için, hedef odaklı. Cat walka bir şey hazırlıyorsanız farklı bir özgün çerçeveniz varken, hazır giyime bir şey hazırlıyorsanız özgünlük çerçeveniz bir anda değişiverebiliyor. Hazır giyimdeki çerçevenin içerikleri öğrenci bunu bilerek aslında biraz özgür olmalı. İnsanın rahat edebileceği bir şey. Fonksiyona yönelik bir şey. Ve tabi ki müşteri profiline uygun bir şey yapmayı hedefleyerek bir özgürlük olabilir. İkinci gruptaki özgürlük cat walk işi hazırlıyorsanız, şov gösteri dünyasına bir iş hazırlıyorsanız orada da dikkat çekme, bazen formunda ötesinde tamamen görsellik üzerine kurulmuş. Bunların en iyi örnekleri defilelerde, cat walklarda gösteriliyor. Ben öğrencilere onları gösteriyorum…Nihai tüketici kimse çerçeveyi ona göre oluşturmaz. Tabi ki özgürlükler en başta söylediğim gibi giyim tarzları ile sınırlanmış olabiliyor. Eğer pijama yapıyorsanız özgürlüğünüz pijamanın taşıyabileceği kadar olmalı"* (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

- **Stilize Etme**

Uzmanlardan bazıları moda resmi dersinde stilize etmenin önemi üzerinde durmuştur. Uzman 16 doğru stilizasyon, doğru karakter, giysi tasarımının uyumu ve artistik yönün fazlalığı ile öğrencinin fark yaratacağını söylemiştir. Uzman 22 önemli olanın çizgi olduğunu, el becerilerinin çizgiye yatkın olmasıyla öğrencinin insan vücudunu çok rahatlıkla çizip, stilize edebilmesi gerektiğini belirtmektedir.

- **Oran Orantı**

Bir giysinin orantısını genel olarak siluet ya da giydirildiği insan bedeni belirlemektedir. Siluet bedenin ve giysinin dış hatlarını belirlerken, orantı bedenin çizgilerle, şekillerle, renk ya da kumaş bloklarıyla nasıl bölündüğüyle ilgilidir. Giysideki bu illüzyonla beden orantılarımızın algısıyla oynarız. Güzel gözükecek şekilde vurgular yaparız (Sorger, Udale, 2013: 50). Uzman 15 oran orantı, her birinin

birbiri ile olan iletişiminin önemine değinirken, upuzun bir şey çizerek küçücük bir şey giydirmek doğru değil demektedir. Uzman 23 de moda resmi için oran, orantı ve bakış açısı üzerinde dururken Uzman 16 örneklendirmektedir: *"…bir tasarımın bilezik mi yoksa yüzük mü olduğunu bilmek istiyorum. Halka şeklinde bir ürün. Bu bilezik mi yüzük mü? Ama bunu bir figür üzerinde sunarsa ne olduğunu çok daha kolay anlayabiliyorum. Keza ayakkabı ya da çizmeler de aynı şekilde. Bir çizmenin yüksek ve uzunluğu dize yakın mı daha kısa mı bunu ben bir figür üstünde anlayabiliyorum. Çantalar her zaman konuştuğumuz bir şey eğer figür üzerinde göstermezsen küçük bir el çantası mı…figür üstüne giydirirsen kocaman bir çanta olduğunu anlayabiliyorum*" (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

- **Yaratıcılık**

Tasarım sürecinin her aşamasında öğrencilerden yaratıcı bir tutum sergilemeleri beklenmelidir. İlk akla gelene saplanmak genellikle eksik ve yetersiz kalacaktır. Sürekli araştırmak ve denemeler yapmak beceriyi geliştirmektedir. Tasarım eğitiminin en güç yanlarından birisi olan analiz ve sentez arasındaki köprüyü kurabilmek için yaratıcılık gerekmektedir. Yaratıcılığın verdiği bu değerli katkı, öğrenciye yaşamı boyunca kullanabileceği bir düşünü sistemi kazandırmaktadır (Denel, 1981: 17). Görüşlerine başvurulan uzmanlardan bazıları yaratıcılığın üzerinde durmuştur. Uzman 6 her şeyin halledilebileceğini yeter ki öğrenci yaratıcı olsun görüşüyle konuşurken; Uzman 7 yaratıcılık anlamında meseleyi anlatmak için kullandığı çizgi, renk, leke, doku ve detay gibi enstrümanları ne kadar sabırla ve özenle ele alıp emek vererek başarabilirse, işe ciddiyetle yaklaşarak sonuçlar elde etmektedir demektedir.

Uzman 3 var olanı tekrar ederse bir öncekinin kopyası olur düşüncesinden yola çıkarak bu yüzden yaratıcılığa önem verdiğini, hala öğrencilere yaptırdığı çalışmalarda yaratıcılığı ön planda tuttuğunu söylemekte ve öğrencilere: "*Bu asla bir baloda giyilmez, asla böyle bir şekilde sokağa çıkılmaz dedirtecek işler yapın ki gelişin. Öbürleri zaten mağazalarda var, her yerde var. Siz farklı olmak istiyorsanız yaratıcı olmak zorundasınız"* dediğini ve öğrencilerinin hepsinin yaratıcılık üzerine çalıştığını ifade etmektedir (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

- **Teknik Bilgi, Kumaş ve Malzeme Bilgisi**

Bir tasarımcının değişik alanlarda farklı fikirlerini koleksiyonlara aktarırken kumaş kullanımı kilit durumdadır. Tafta için denim, oxford kumaş için şifon, keten için deri ve tüvit için dantel gibi kumaşların kullanılması, öngörülemeyen yenilikleri tetiklemenin bir yoludur. Renk, desen ve doku ile çarpıcılık yaratma izleyiciyi sarsmanın bir diğer yoludur. Bu metotları kombine ederek değişik etkiler yaratılabilmekte ve farklı tasarım seçenekleri elde edilebilmektedir (Calderin, 2012: 52). Uzmanlardan 6 tanesi derste teknik bilgi ile kumaş ve malzeme bilgisi üzerinde durulması gerektiğini ifade etmektedir. Uzman 7 öğrencinin kumaş ve tekstil bilgisini barındırıyor olması çok önemli derken; Uzman 12 kumaşın ve kumaş ifadesinin üzerinde çok durduğunu, malzemenin önemli olduğunu belirlemektedir. Uzman 16 giysiyi satmak için tasarladığı paftada figürün üzerinde kumaşı doğru tanımlaması gerektiğini söylerken; Uzman 8 öğrencinin kumaşları çok iyi tanıması gerektiğini, dökümüne göre, kalınlıklarına, ağırlıklarına göre model düşünmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Uzman 22 temel sanat eğitiminde aldıkları teknik bilgiye öykünerek: "*Bir kere simetriyi, asimetriyi, diagonali bilmesi lazım. Temel sanatla, temel tasarımla kesinlikle ilişkilendirilmesi lazım*" diyor (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017). Uzman 23 ise teknik resim, bilgisayar becerileri, detaylarda hassaslık ve giysi yapımı bilgilerini ilave etmektedir.

- **Giysi ve Moda Tarihi**

Uzmanlardan bazıları moda resmi dersinde giysi ve moda tarihinin üzerinde durulmasını özellikle önemsemektedirler. Uzman 11 en önemli konunun tarih ve giysi tarihi olduğunu vurgulamıştır, bunu iyi bilerek yapacağı işlerde üzerine daha iyi inşa edebileceğini düşünmektedir: "*Günlük hayatımda çalışanlarla karşılaşıyorum. Bizim bir sürü firmamız var. Tasarımcıları var. Mesela 90'larda bir grunge kostüm var ama gelmiş onun üzerine fiyonk takmış…O aşamaya gelmeden önce öğrenciye bunu anlatabilirsek bu bir kazanç, buna fiyonk olmaz. Bu tarz daha çok sokak tarzı, daha sıra dışı, kendi dışa vuruntusunun ifadesi var. Çocuk bunu bilerek çizerse, nihai tüketiciye daha rahat ulaşır ve global markalarla çalışma şansı oluşur…doğru bir*

süreçle gelişir" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). Uzman 4 de sanatı ve moda tarihini iyi bilmesi gerektiğini savunarak: "*…kodlar var. Barok bir şey hissediyorum, nedir barok?..20'lerin havası olsun…moda tarihi önce alması gereken bir ders. 30'lar gibi, nedir bu gibi olan…şöyle algılanmasın. Kalemleri boyaları önüne koysun. En doğru oranında bir siluete giysi giydirsin. Stilistlik kurslarında da bunu yapıyorlar. Burada ayrışan başka bir şey olması gerekir. Farkındalık durumu"* (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017) şeklinde açıklamaktadır.

4.2.11.Derste Faydalanılan Kaynaklara Yönelik Görüşler

Tablo 18: **Derste Faydalanılan Kaynaklara Yönelik Görüşler**

Kategoriler	**Toplam kişi**	**Cevaplayan**	**Yüzdelik Dilim**
Yayınlar, Kütüphane	23	12	52,17%
Sanal Ortam	23	9	39,13%
Sanat Alanları	23	12	52,17%
Tarih	23	13	56,52%
Ekonomi, Politika	23	3	13,04%
Toplum ve Kültür	23	8	34,78%
Gözlem	23	15	65,22%
Moda Tasarımcılar	23	5	21,74%
Doğa	23	6	26,09%
Her şey	23	8	34,78%
Malzeme	23	6	26,09%
Moodboard (Hikaye Panosu)	23	1	4,35%

Temizel'in yaptığı araştırmada görsel kültür öğelerinin sanat eğitimi alan öğrenciler üzerinde, sanatsal üretimlerinde ve estetik zevklerinde önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Küreselleşen dünyada, kültür endüstrisi yayılımına sebep olan medya ve internet, sanatçıların ve tasarımcıların üretimlerinde kurumsal bir kimlik oluşturmaktadır. Bireyin yaşamını etkileyerek düşüncelerine yeni açılımlar ve öneriler getiren görsel kültür unsurlarının (Temizel, 2012: 143-145) sanatçı ve tasarımcının süzgecinden geçerek bilinçli şekilde değerlendirilmeleri, kaynak olarak tek tipliğe düşmeden daha özgün ve yaratıcı çalışmalara kaynaklık etmesi sağlanmalıdır.

İlham kaynağı bulmak ve bu kaynaklar üzerinden taslaklar çizerek bu kaynak üzerine araştırmalar yapmak moda tasarımcısının detaylara odaklanmasını sağlar. Çarpıcı renk kombinasyonları, zarif modeller, eski bir tablodan bir detay, mimari eserler, eski bir çini vazo, ilham panoları oluşturmak burada sayılamayacak kadar çok şey harika bir giysi konseptine dönüşebilmektedir (Tatham, Seaman, 2016: 20).

Uzman 12 kaynağın yoksa çok fazla tasarıma ulaşamıyorsun diyerek kaynağın önemine ve zenginliğine atıfta bulunurken; Uzman 14 ise düşünülmeyeni düşünmek gerekir, düşünülmeyeni düşünmek içinse düşünülmekten kaçınılan şeyleri düşünmek gerekir. Farklı bakış açıları, sevmedikleri noktalardan bile ilham almaya çalışılmalıdır ki bunun öncelikli şartı da kaynaktır demektedir.

- **Yayınlar, Kütüphane**

Derste faydalanılan kaynaklar uzmanlara sorulduğunda uzmanların önemli bir kısmı yayınlardan ve kütüphaneden faydalandıklarını ve öğrencileri yönlendirdikleri tespit edilmiştir. 12 uzman bu yönde görüş bildirmiştir. Uzman 2 özellikle roman okumasının, kitap okumasının düşünce dünyasını zenginleştirdiğinin üzerinde dururken; fantastik kurgu filmler, tarihi filmler ve tiyatro izlemesinin, eski fotoğrafları incelemesinin, bir resim sergisi, doğa belgeseli izlemesi, müze gezileri veya vitrin gezmek yerine kumaşçıya gidip kumaşların renklerini biçimlerini dokularını hayal kurmak için hem de malzemeyi görmek için incelemesinin çok daha faydalı olduğunu düşünmektedir. Uzman 3 de okulun kütüphanesini önerdiğini, oradaki kitapları ve yayınları incelemeleri gerektiğini, moda ile ilgili biriyse en az bir moda dergisi alıp takip etmesini önerdiğini dile getirmektedir. Hatta bu dergilerden kopyalar alarak, çizim etütleri yaparak da kendilerini geliştirmeleri gerektiğini söylediğini aktararak ve örneklendirmektedir "*Ben bazen öğrencilerime modacılardan belli fotoğraflar keserim. Farklı farklı modacılardan veririm. Sen derim şu modacının yanında asistansın ve modacının yapmış olduğu tarzı da öğrendin o tarza göre senden çizimler istiyorum. Modacı kendisi tek başına ayakta duramaz. Alttan gelen genç besleyicilerin olması lazım. Onun tarzına göre çizimler yaparsan onun asistanı olmuş olursun…Sen bu tarza göre kumaşıyla, çizimiyle bir model öner derim. Onu çizerler. Modacının tarzına uygun. O onları geliştirir. Belli*

bir şeye bağlı olduklarını bilirler. Pergelle bir daire çizmek gibi. Merkez noktası değişmez. O merkez noktası modacı…Daireyi büyütebilirsin. Küçültebilirsin…Farklı daireler çizebilirsin ama merkezi o." (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017).

Pek çok öğrenci için temel araştırma kaynağı moda dergileridir. Farklı bakış açıları sunan bu yayınlar kolay ulaşılabilen köklü dergiler olduğu gibi özel kitabevlerinden ya da internetten temin edilebilen bağımsız olanları da bulunmaktadır. Birçok moda ve stil dergisinin dijital sürümleri de bulunmaktadır. Moda ve reklam çekimlerine dair değerli tarihsel bilgiler verirken, fikir üretme ve ilham alma bakımından çok iyi kaynaklardır (McAssey, Buckley, 2013: 56). Eski moda dergileri özellikle illüstrasyonun altın dönemi olan 30'lardan 40'lardan 50'lerden ünlü tasarımcı ve illüstratörlerin çizimlerini barındıran eski dergiler, bunlar moda illüstrasyonuyla ilgilenen herkesin inceleyip ilham alması gereken kaynaklardır (Neild, 2018: 6).

Uzman 13 moda dergilerinden ve Vogue tarzı eski moda dergilerinden oluşan iyi bir arşive sahip olduğunu buna destek olarak zaman zaman kitaplarda getirerek geçmişte moda figürleri nasıldı bugün nasıl gibi kıyaslamalar yaparak çalıştıklarını anlatmaktadır. Uzman 15 daha çok yabancı kitaplar olmak üzere yerli yabancı bir çok kitaptan faydalandıklarını ve öğrencilerine de önerdiklerini ifade etmektedir: "*Yeni çeviri kitaplar, bazı hocalarımızın yazdığı kitaplar, giysi tarihinde başka bir ders olarak aldığı bir bilgiyi, her türlü çizim görselini bir araya getirip donanımlanmasını bekleriz…Kütüphane ile başlıyoruz…sonrasında bir fırtına yaratırcasına tüm görsel dokümanlar, ulusal, uluslararası her türlü araştırmanın içine sokup görebileceği her şeyi görebilmesi yönünde. Sindire sindire…Mesleki kitapları incelemesi beklenir. Bu konu ile ilgili kitaplar değerli olduğu için, kolay bulunamadığı için, tercihen kütüphaneler bu konuda referansları saklayabilme becerisine sahip…"* (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017). Uzman 16 illüstrasyon konusunda çok fazla yayın, kitap ve dergi olduğunu ancak bunların tamamının doğru olmadığını, içerisinde bulunan yanıltıcı şeylerden dolayı günceli takip edebilmeleri için moda dergilerini incelemelerini önerdiğini söylemektedir. Uzman 21 de moda dergilerinden faydalandığını bildirirken; Uzman 22 de

öğrencilere dergilerden faydalanmalarını ve sezonu takip etmelerini önerdiğini ifade etmektedir.

Gordon (1944) yaratıcılığın öğrenilebildiğini ve geliştirilebildiğini ifade etmiştir. Guilford (1944) ise yaratıcılığın kendi kendini eğitme özelliği olduğunu söylemiştir (Aktaran: Gökaydın, 1990: 2, 3). Öyleyse merak duygusu, araştırma zengin bir çevre ve deneyimler, yayın inceleme, kitap okuma öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri aktivitelerdir. Bu nedenle pek çok uzman özellikle öğrencilerin kitap okumalarını tavsiye ettiklerini söylerken, Uzman 17 kitap okuyarak yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini besleyeceklerini dile getirirken, yabancı dil de bilirlerse pek çok farklı kaynağa ulaşabileceklerinin altını çizmektedir. Uzman 20 de yaratıcılıklarını geliştirip kopyacılıktan kaçınmaları için bolca kaynak taramalarını önerdiğini belirtmektedir.

- **Sanal Ortam**

Araştırmaya katılan uzmanlardan 9'u derste ve ders dışında öğrencilerin sanal ortamdan faydalandıklarını dile getirmişlerdir. Uzmanlarla görüşüldüğünde öğrencilerin interneti kullanarak araştırma yaptıkları, özellikle pinteresti tercih ettikleri belirlenmiştir. Bazı uzmanlar pinteresti faydalı bulurken bazıları kopya ürünler ortaya çıkabildiği için zararlı bulmuşlardır. Uzman 21 özellikle pinteresti çok kullandıklarını vurgularken; Uzman 13 bu durumu şöyle özetlemiştir: "*Hepsinin elinde internet…Pinterest hayat kurtaran bir kaynak. Doğru kaynağa ulaşıyorsa doğru kullanıyorsa iyi bir şey ama kötü kaynaklarda var. Çöp de olabiliyor"* (Uzman 13 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Uzman 15 ve Uzman 22 de internette özel siteleri takip ettiklerini, moda kanallarını kullandıklarını ve her şeyden haberdar olduklarını ifade ederek, araştırmalarında kullanmalarını önerdiklerini belirtmektedirler. Uzman 20 ise bazı sınırlamalar olması gerektiğini, pinterestin fazlaca baş kaynak haline geldiğini ve fikir almakla çalmak arasında fark olduğu konusunda uyarmakta; renginden, fikrinden faydalanabilirsin, yorumlarsın ama onu çalamazsın demektedir.

- **Sanat Alanları**

Tansuğ, Herkes için Sanat adlı yapıtında sanat yapıtının nasıl doğal bir eğitim aracı olduğunu anlatmaktadır: "*Çağdaş uygarlık içerisinde en önemli olaylardan birisi hızlı kentleşmedir. Büyük kentlerin birer sanat ve kültür merkezi olarak örgütlenmeleri üretici emeğe en büyük duyarlık katkısını yapar. Kentsel endüstri üretiminin temelinde, çağdaş sanatsal işlevlerin üretimi artıran etkileri yer alır. Bu noktada sanat ve kültürün, sosyoekonomik etken karşısında, ona hız ve yön veren, bir anlamda onu karşılıklı olarak belirlemeye yönelik bulunan değeri de saptanabilir*" (1982: 178). Görüşmelerde uzmanlardan 12'si derste sanat alanlarından kaynak olarak faydalandıklarını ifade etmişlerdir.

Uzman 1 kitap, internet, televizyon, sinema, tiyatro ve sanat, bir tasarımcının kendisini toplumdan ve bu kaynaklardan asla soyutlayamayacağını, tasarımcının bunların hepsinin toplamı olduğunu, tasarım ve sanatla her şeyden haberdar olma zorunluluğumuzun olduğunu dile getirmektedir. Uzman 7 de benzer bir biçimde bir tasarımcının kendisini oluşturabilmesi için tüm sanat alanlarıyla ilişkisini sıcak ve sürekli kılması gerektiğini söylemektedir: "*Sinemaya gitmek özellikle kostüm tasarımı öne çıkan birilerinin çalışmalarını seçmek. Tiyatro da yine aynı seçkin klasikleri tercih etmek. Müzikte seçim çok önemlidir, edebiyattaki seçimleri de çok önemlidir, ilişkilidir. Akademiden ayrıldıktan sonra resme başlamayı işte bu anlamda gerekli gördüm. Binlerce resim yaptım ve bu resmin içine hep bir figüratif tercih olmuştur"* (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Uzman 13 şehirde açılan sergileri takip etmelerini istediğini, sanattan beslenmelerini önerdiğini, örneğin Rönesans tablolarındaki dantel detaylarını günümüzde çizen yok ancak geçmişteki önemli örnekleri incelemeleri gerektiğini, zaman zaman günün şartlarına göre aklına gelen önerilerde bulunduğunu bildirmektedir.

Uzman 15 sadece bulunduğu coğrafyanın el sanatlarını öğrense dahi çok fazla şey öğrenmiş olacaklar demekte ve eklemektedir: *"Sanat, zanaat ilişkisinde bir şeyi zanaattan alıp sanata ve topluma nasıl yansıttığı veya hangi noktalardan yaklaşım içinde olduğu değerlendirilir…*" (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

Moda tasarımı öğrencisi için keşfetmesi gereken en önemli alanlardan bir tanesi güzel sanatlardır. Bir kumaş deseni tasarımında bir tablodan ve ressamın tarzından, renk paletinden ilham alabilmelidir. Fırça ve boyama teknikleri kumaş deseni uygulama için çok uygundur. Dufy (aynı zamanda desen tasarımcısı), Mondrian, Kandinsky, Matisse, Miro ve Picasso gibi sanatçılar kumaş ve giysi tasarımında tasarımcıları çok fazla etkilemektedir (Tatham, Seaman, 2016: 42).

Moda ile sanat, modanın var oluşundan bu yana hep iç içe olmuşlardır. Ve moda büyük ölçüde sık sık dönemin sanat akımlarından ve olaylarından esinlenerek yoluna devam etmiştir. Özüdoğru'nun da belirttiği aynı zamanda da bir sanat biçimi olarak varlığını ortaya çıktığı günden beri kabul ettirmeye çalışmıştır. Modanın bu arzusu postmodern dönemlere girdiğimiz zamanlarda modanın müzelere girerek bu hayalin gerçekleşmesinde önemli bir basamak olmuştur. Sanat-tüketim ve moda arasındaki sınırların erimesiyle birlikte artık bu soruda eski önemini kaybetmiştir (Özüdoğru, 2013: 46). Uzman 21 sanat akımlarından ve ünlü tablolardan yola çıkarak sık sık tasarımlar yaptırdığını aktarmaktadır. Uzman 17 ressamların tasarımcıları etkilediğini söylerken hatta ressamlarla birlikte çalışmaları olan tasarımcıları örneklendirmektedir: "*Mesela Schiaperalli önemli tasarımcılardan. Dali ile çok yakın arkadaş. İlk aplike çalışmalarını birlikte yapmışlar…3 boyutlu illüzyon yaratmışlar gerçeküstücü. Dalinin resimlerinden yola çıkarak, Schiaparelli tasarımlarındaki desenlere ona göre yön vermiş. Sanatla iç içe olmak zorunda. Sinema izlemesi lazım ki bazı dönemde de hep filimden etkilenmiş giysi…Sanat akımını bilmeleri lazım. Sanatı bilmeleri lazım… mimari çok etkilemiş. Dekonstrüktif bir sürü çalışmalar var…"* (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 18 hayal dünyalarını geliştirmeleri için öğrencilere hayal dünyasının uçtuğu çizgi film, fantastik film, tarihi filmler ve dönem filmlerini bolca izlemelerini önerdiğini söylemektedir.

Sanat kişiyi görsel olarak eğitmektedir. Sanat objesini gören birey güzeli, estetik değerleri görmeyi, tanımayı, seçmeyi öğrenecektir. Sanat eğiticidir. Görsel imajların doğru algılanmasına, yaratıcılığın gelişimine yardımcı olmaktadır (Erbay, 1997: 19).

- **Tarih ve Giyim Tarihi**

Tarihten ders almayanlar daima tekrara ve taklide, önemli bir ilham kaynağını boşa harcamaya mahkumdurlar diyen tasarımcı, moda dünyasında zamansız bir şekilde geri dönen ve tekrarlayan üç giysi çeşidini örneklemektedir; korse, önlük ve kimonolar (Calderin, 2012: 8). Tarih ve giyim tarihinden sıklıkla faydalandıklarını ifade eden uzmanlardan 13 tanesi derste nasıl konular işlediklerini örneklendirmiştir. Uzman 11 giysilerden, tarzlardan ve geçmiş referanslardan bahsettiğini ifade ederken; Uzman 10 Orta Asya'da kayalar üzerinde bulunan damgaları bitirme projesi olarak çalıştıklarını, yapılan güzel bir araştırmanın ardından tasarımlara yansıttıkları bu konuyla çok güzel bir defile çıkarttıklarını dile getirmektedir. Uzman 12 görecekleri mitoloji gibi dersleri öğrencilerin bir tasarım aracı olarak görüp, kaynak olarak görüp, zevk alarak bir desene, bir tasarıma dönüştürmeleri gerektiğini öğütlemektedir. Uzman 13 de geçmiş, gelecek ve bugün arasındaki görselleri ve filmleri, moda tarihi açısından değerlendirerek, görselleri kullanmalarını istemektedir. Uzman 17 de giyim tarihini, nerede, nasıl başladığını bilmek zorunda olduklarını ileterek örnek vermektedir: "*…mesela bir gotik dönemde neden hep sivri yakalar ya da siyah giyildiği zaman neden gotik deniyor ya da neden V hep akla geliyor gotikte. Çünkü o denem tarihe daha çok inanış varmış. Tarihte yükseliş V olarak gösterilir yukarıya yükselme, onların hepsinin bir nedeni var. Mesela stiletto gotik dönemden çıkmış. Onların çıkış nedenlerini nasıl çıktığını amacını bildikleri zaman tasarıma dönüp baktıkları zaman ya da kendileri bir tasarım ya da bir trendden yola çıktıklarında en azından sağlam temele oturuyor. O yüzdende giyim tarihini bilmek zorundalar. Giyim tarihinin içinde bir sürü akım var. O akımların hepsi sanattan gelmiş resim sanatından gelmiş ve bilmesi gerekiyor"* (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 22 de eski tarihi giysileri ele aldığını, zaman zaman öğrencilere slaytlar şeklinde gösterdiğini, öğrencilere kendilerini yurtiçinde ve yurtdışında ispat etmeleri gerektiğinde bu tür örneklendirmelerle çalışacaklarını bildirdiğini ifade etmektedir.

- **Ekonomi, Politika**

Uzman 17 derste kaynak olarak faydalanmak için ekonomiyi ve politikayı da

çok iyi bilmesi gerektiğini sözlerine eklemiştir: "*Ekonomiyi şaşa bilmesi lazım…Savaş dönemi erkekler savaşa gidince kadınlar yalnız kalmış eteklerini çıkarmışlar hepsi pantolon giymiş o dönem mesela pantolon daha çok ön plana çıkmış. Savaş bitmiş erkekler geri dönmüş. Kadınlar erkeklerin işlerini onlara bırakmışlar. Kadınlıklarını göstermeleri lazım. Bir sürü erkek ölmüş…erkek az kalmış. Kendilerini göstermeleri lazım. Dior'un yaptığı o beli ince giysiler, kendilerini göstermek, kadın vücudunu ortaya çıkarmak için tekrar kadınsı hale bürünmüşler. Yani o kadar etkilemiş ki gündelik hayat modayı. Hangisinden geri kalacaklar. Hepsi şart"* (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

- **Toplum ve Kültür**

Toplumsal olayları anlayabilmek için bunların nasıl oluştuğuna bakmalıyız. Toplumsal bir nesnenin biçimi doğrudan ve ilk olarak o nesnenin işlevine bağlıdır. Biçim verme toplumsal bir amacın belirtisidir. Biçimin yasaları insanın madde üzerindeki üstünlüğünü göstermektedir. Belirli yaşantılar sonucunda belirli biçimler yaratılmıştır. Biçim, somutlaşmış toplumsal yaşantı biçimini karşılamaktadır (Fischer, 2010: 149). Birey yaşadığı toplumun kültürüyle yoğurulmaktadır. Kişi kendi toplumunun nabzı olabilmeli, dış dünyadaki verilerle kendi benliğindeki tasarımlara renk ve çizgilerle şekil verebilmelidir (Balamir, 1999: 10). Derste faydalandıkları kaynaklara yönelik sorular sorulduğunda uzmanlardan 8'i öğrencilerin toplumu ve kültürleri de anlaması, bilmesi gerektiğini savunmuştur. Uzman 15 bizim yapı olarak hızlı algılayabilen, pratik zekalı kişiler olmamızı, iyi bir kültürel mozaiğe sahip olmamıza, kültürler arası iletişim içinde olmamıza, ülkenin köprü vazifesi görmesine, çok zengin tarihi yapılar üzerinde kuruluyor olmasına ve bizlerin de otomatik olarak bunun içerisinde şekillenmemize bağlamıştır. Uzman 7 eğitimin sadece okulla sınırlı kalmaması gerektiğini tasarımın kültürel bir olaya olduğunu, iyi bir tasarımcı olabilmesi için içinde yaşadığı toplum ve kültürü çok iyi tanıması gerektiğini söylemektedir: "*Satın alma güdülerini çok iyi değerlendirmesi gerekir. Birçok faktör var. Yani çok boyutlu aslında bu meseleyi tanımlamaya çalışırken ya da üzerine bir karar oluşturmaya çalışırken…Tepeden bakmak lazım. Ne kadar yüksekten bakarsanız o kadar meseleyi anlama kavrama ve çözümleme şansını yakalarsınız*" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017).

Tasarımcı tasarım yapacağı toplumun geçerli olan sosyolojik ve psikolojik durumunu, toplumda o anda hissedilen ihtiyacı, boşluğu bilmek zorundadır (Gürsoy, 2010: 39). Uzman 17 bir tasarımcının psikolojiyi, sosyolojiyi, ülkenin coğrafi kesimini, bütün o çevre üzerinde dönen olayları, giysilerin etkilenişini, kültürleri bilmemiz gerektiğini; örneğin bir Japon modasının etkilerinin tüm Amerika modasını, Batı'yı etkileyebildiğini ifade etmiştir. Uzman 18 tüm kültür yapılarını bilmeleri gerektiğini, örneğin Arap kadınının gelenek ve göreneklerini, buna dinin etkisini bir bütün olarak inceleyip yararlanabilmesi gibi. Geçmişte olgunlaşmada yaptıkları yaz ödevlerinden örneklendirmektedir: "*Doğduğun yer neresi oraya gideceksin, oradaki kadınla röportaj yapacaksın, hissedeceksin o toprağı, giyimini irdeleyeceksin, milli kıyafetini göreceksin, renklerini irdeleyeceksin, röportaj yapıp, anket yapıp sonucu getireceksin. Ve bizim sana verdiğimiz tema ile sen o bölgenin kadınını birleştireceksin" şeklinde yaz için derste verdiği bu ödevlerle muhteşem şeyler çıktığını ve bu ödevlerle bize dair bilinmeyen pek çok şeyi detaylarıyla öğrenerek tasarımlar yarattıklarını anlatıyor"* (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Uzman 19 da ülkemizde genellikle kendi kültürümüzden referans aldığımızı desteklemektedir. Ancak bunun çok fazla evrensel bakış açısı ve vizyon kazandırmadığı konusunda da eleştirmektedir: *"Evet önce kendi kültürümüzü tanımak çok önemli, zaten içinde yaşıyoruz ama çok şeyin farkında değiliz. Ben en sonunda kendi kültürümüzü değerlendirmeyi tercih ederim. Tüm dünyada neler olur, ondan önce neler olmuş… Moda ressamlığından illüstratörlüğe geçilmiş şimdi teknoloji kullanılıyor. Bu konu bile o kadar çeşitlendi ki, biraz dünyanın farkında olup, insanlar neler yapıyor onu bilip, ondan sonra kendi işlerini yaptıklarında vizyonları genişlemiş olduğu için daha farklı, daha özgün şeyler çıkıyor. Ama sınırladığınız zaman bakış açısını daraltıyorsunuz"* şeklinde görüşünü ifade etmektedir (Uzman 19 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

- **Gözlem**

Birey o günkü algılamasına göre çevresinde gördüğü arabaya, postere, tarihi bir eve ya da yaşlı bir çınar ağacına çeşitli tepkiler verir. Kimisi fotoğraflarken kimisi resmini çizer, kimisi o gün gördüğü güzelliği ya da çirkinliği anlatırken kimisi

karikatürünü yapmak veya eskiz defterine karalamak ister. İşte o an bireyin sanatla, tasarımla, estetikle olan ilişkisi kendiliğinden başlamış olmaktadır (Özsoy, Alakuş, 2009: 39). Araştırma için yapılan görüşmelerde uzmanlardan 15'i derste öğrencilerin gözlemden faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Uzman 7 toplumu, insanların ihtiyaçlarını, tercihlerini daima gözlemlediğini, kültürün katkılarını tanımlayarak kararlar aldığını belirtmektedir.

Şeref Bigalı *"Sanatta aldatmayan tek ve değişmez gerçek etüde dayanır. Etüd kudreti, fikri ve yaratıcı dinamizmi, buluşu geometrik hassasiyeti soyut karaktere kavuşturur"* demektedir (Civcir, 2015: 530). Bir tasarım öğrencisi için gördüklerini algılayabilmek için, yaratıcı fikirler geliştirebileceği gözlemlerine dayalı bir eskiz defteri tutmak hayati önem taşımaktadır. Eskiz defteri tasarımcının fikir deposudur. Bununla ilgili Uzman 4 bir eskiz defterini sürekli yanında taşıyarak otobüste, metrobüste giderken bile gözlemlediği kişileri ve şeyleri hemen eskiz haline getirme alışkanlığı kazanmaları gerektiğini anlatmaktadır. İyi bir gözlemci olabilmeye katkıda bulunan eskiz defterinin fikrini hızlıca renklendirmek ve aktarmak ile tasarım öğrencisi için eşsiz fırsatlar sunduğunu hatırlatmaktadır: *"Bir dersimde öğrencilerime dedim ki önce her gün adım attığınız mekanla başlayacaksınız. Yarın çıkıyorsunuz fakültenin bahçesine dikkatinizi çeken rastgele fotoğraflar çekiyorsunuz…aslında önce kendisi, kendileriyle, kendilerimizle, yaşamımızla her gün yaşadığımız yaşamda o kadar çok done ve detay var ki…hayatta sadece doğru görme yöntemlerini geliştirecek…antenlerinin, algılarının açık olması gerekiyor. Algılarının normal sokakta gezen kişilere göre son derece açık olması gerekiyor…"* (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Uzman 17 izlemek zorundasınız derken; Uzman 10 bakış açısının, görmeyi öğrenmenin, araştırmanın çok önemli olduğunu dile getirmektedir. Uzman 16 öğrencilere defalarca daima iyi birer gözlemci olmalarını söylediğini aktarmaktadır. Uzman 18 de dört duvar arasında tasarımcı olunmayacağını, tasarımcının çok okuyup çok gezmesi, çok görmesi gerektiğini belirtmektedir. Uzman 15 algısı açık olan insanın görme becerisinin kuvvetli olacağını, bu yüzden öğrencilerin önce algılarının açık olması gerektiğini, yanından geçenin giysisini bile inceliyor olması, iki gün sonra daha iyi çizmesini sağlayacağını ve bazen bir kitaptan çok daha yararlı olacağını ifade etmektedir.

Uzman 14 öğrencilerin yapabilecekleri gözlem üzerine şöyle örneklendirmektedir: "*Yağmurlu bir kış günü, otobüs durağında bekleyen insanlar. Bu bile bir ilham verebilmeli…Burada hissettiğiniz stiller, lekeler ne, duvarlardan akan sular olabilir, o gotik bir his yaratabilir, oradaki gri lekeler, urban şehirli bir ilham verebilir. Bunların hepsi birbirine karışabilir, oradaki bıkkınlık, bekleyiş vesaire. Ama moda illüstrasyonunda biz görsel yorumlama yapmalıyız. Mantıksal değil. O yüzden çabuk görmeli, çabuk hissetmeli, çabuk aktarmamız gerekiyor"* (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017).

Uzman 22 öğrencilerin insanların vücut yapılarını iyi analiz etmeleri ve gözlemlemeleri, biçimine göre tasarım yapmaları gerektiğini ifade etmektedir: "*Moda resminde öğrenmesi gereken şey insan vücuduna göre giysi tasarımı yapabilmesi... kalçası geniş ya da göğsü geniş bir insana her türlü giysiyi tasarlayamaz. Çünkü o insanın vücudunda biraz anormal duruyorsa onu daha hoş göstermesi gerekir, moda dersinde estetik önemliyse, çevredeki insanlara güzel görünmesi önemliyse, o zaman giydiği giysilerde üzerinde güzel durması gerekiyor…obezite almış başını gidiyor. Göbekler çıkmış, göğüsler çıkmış, kalçalar çıkmış, kıyafetleri de bunlara göre ayarlamak gerekiyor. Moda tasarımı yapan kişinin de bunları gözlemleyerek göz önünde bulundurması gerekiyor"* (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

- **Moda Tasarımcılar**

Moda resmi çalışmalarına başlandığında ünlü moda yaratıcılarının çizgileri ve çalışmaları, moda figürleri incelenebilir. Bu moda figürlerindeki ölçü-oran, denge, hareket ve çalışma tekniklerini incelemek oldukça yararlı olmaktadır (Komsuoğlu vd., 1988: 44). Uzmanlarda bazen derste kaynak olarak moda tasarımcılarından faydalandıklarını dile getirmişlerdir. Uzmanlardan 5'i bu görüş hakkında düşüncelerini bildirmişlerdir. Uzman 21 mutlaka ünlü tasarımcıların defilelerini izlemelerini tavsiye ediyorum derken; Uzman 23 bazen sadece çağdaş moda koleksiyonlarından bir fotoğraftan faydalanabildiklerini belirtmektedirler. Uzman 19 öğrencilerin beslenebilmeleri için; derste öğrencilerden beklediği sunumlarda, çalışmalarda, tüm tasarımcıları ve tüm ünlü illüstratörleri inceleyip, farkındalıklarını

sağlamak olduğunu, o zaman çeşitlilik ya da farklı bakış açıları kazanabildiklerini ifade etmektedir. Uzman 17 zaman zaman incelemeleri için bir tasarımcıyı verdiğini, öğrencinin bu tasarımcının çalışmalarına bakarak, o tasarımcının çizgisine uygun şeyler yapmalarını beklediğini aktarmaktadır. Uzman 11 genellikle Yoji Yamamato gibi avangard tasarımcıları paylaştığını, egzajere formlar üzerinde durduklarını belirtirken, yaratma yöntemlerinden bir şeyi büyüterek imaj olarak kullanma, bazen küçültme, bazen çoğaltma, bazen de giyilebilecek kadar egzajere formlar kullandıklarını ve bunların hepsinin amaca yönelik olması gerektiğini düşündüğünü ifade etmektedir.

- **Doğa**

Moda yaratıcısının en büyük ilham kaynağı doğadır. Doğadaki biçimlerin yapısı, sonsuz renk uyumunun algılanarak malzemeye ve tasarıma yansıtılması, varlıkların yüzey dokuları (tekstür) ve modüler iç yapıları (strüktür) gibi pek çok doğal unsur tasarımcıyı yoğun bir şekilde etkilemektedir (Pektaş, 1994: 18).

Doğayla doğrudan ilişkiye giren öğrenci, somut verilerden hareketle nesneleri algılayarak düşünce üretecektir. Bu düşüncenin nesnenin kendisi ve çevresi ile olan ilişkileri üzerinde organize edilmesi soyutlamayı getirecektir. Soyutlama ise ancak iyi bir gözlemle gerçekleşmektedir (Ünver, 2002: 25). Derste faydalandıkları kaynaklara yönelik görüşleri sorulduğunda 6 uzman doğadan faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Bunlarda Uzman 10 doğa çıkışlı temalar vermeye çalıştığını, örneğin deniz kabukları gibi konularla onların yüzeylerini, dokularını, detaylarını görmelerini fark etmelerini istediğini; daha önceki senelerde de böcekler, deniz canlıları, kuşlar, tüyleri ve kabuklulardan konular temalar verdiğini dile getirmektedir. Öğrencilerin böcekler deyince tepki duyduklarını ancak inceleyip araştırdıklarında çok farklı şaşırtıcı dokulara ve renklere sahip olduklarını görüp çok iyi işler çıkarttıklarını böylelikle her şeyi konu olarak alabildiklerini gördüklerini anlatmaktadır. Uzman 22 derslerde doğadan örnekler getirmelerini istediğini söyleyerek örneklendirmektedir: "*Mesela bir taş, dokusu nasıl olur? Taşın üzerindeki renkler, doku, bir ağaç kabuğu dokusu, bir deniz kabuğu dokusu, bir deniz…mesela bir gülün yaprağındaki doku, herhangi bir çınar yaprağındaki doku, çam kozalakları…Bunlar doğal şeyler, bazen*

de yapay dokular oluyordu mesela bazen plastik bir malzemenin dokusu oluyor, rengi oluyor. Çocuklar bundan bir giysi tasarımı yapabilir misiniz? Diyordum. O tarz çevremizde bulduğumuz mesela bir kavunun dokusu veya bir domatesin çekirdeği, bir elmanın içinin görüntüsü, biçimi yani her şey konu malzemesi olabiliyor" (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

- **Herşey**

Ünlü moda tasarımcısı Valentino, bir röportajında ilham kaynaklarını şöyle anlatmaktadır: "*İnsanlardan, müzikten, filmlerden, evimden, seyahatlerimden, Londra, Paris, New York sokaklarından ilham alırım. Yeni eğlenceli insanlarla tanışmak, iyi bir etkinliğe katılmak, herhangi bir şey ve aslında her şey beni farklı açılardan besler*" (Udale, 2014: 11). Derste faydalandıkları kaynaklar sorulduğunda uzmanlardan 8'i hemen her şeyden faydalandıklarını dile getirmişlerdir. Uzman 4 bir liste çıkarabilmek mümkün değil, bu doğru olmaz diyerek sanat ve tasarım alanlarında politikadan, ekonomiye, siyasetten doğaya her şeyden beslenildiğini, net bir sınır koymanın yanlış olduğunun altını çizmektedir. Reçete gibi kaynakların ve yöntemlerin yanlış olduğu, öğrenciye nasıl bakması ve nasıl yorumlaması gerektiğini öğrettikten sonra, yöntem bilen öğrencinin bunu başarabileceğini ve her şeyi kullanabileceğini ifade etmektedir. Uzman 9 da soyut ve somut olan her şeyin sanatın ve tasarımın konusu olduğunu; sınırlandırma yapmanın tasarımın ve sanatın felsefesine aykırı olduğunu; en küçük mikro ölçekten en büyük makro ölçeğe kadar tüm nesne ve soyut kavramların sanat ve tasarımın konusu olabileceğini belirleyerek son sözü söylemektedir.

ICOM'a göre son yüzyılda müzecilik önem kazanmış, müzelerde büyük değişiklikler olmuş, müzelerin eğitim planlarında bulunması gerekliliğinin bilincine varılmıştır. Böylece müzeler sadece tarihi nesneleri ve belgeleri muhafaza etmekten çıkmış, evrenin sonsuz imkanlarını ve aynı zamanda uzun tarihini insanlara öğretecek birer dinamik kurum haline gelmişlerdir (Aktaran: Buyurgan ve Mercin, 2005: 130). Uzman 2 biraz toplumu incelemenin, biraz malzemeyi incelemenin, müze gezip sergi incelemenin daha özgün tasarımları tetikleyici olduğuna inandığını belirtmektedir.

Sanatı anlayıp benimsemek için sadece kuramsal kitaplara bağlı kalamayız. Bunu gerçekleştirebilmek için görsel alışkanlık kazanmalıyız, kazandırmalıyız. Görsel sanatlara ilişkin bir yapıtın tadını ancak çok fazla sanatsal yapıt görerek anlayabiliriz. Görsel alışkanlık kazanmak için daha çok sanat yapıtı görmemiz gerekir. Sergiler öğrencilere bu alışkanlığı kazandırmanın en güzel yollarından bir tanesidir. Beğeni dengesini oluşturabilmek için işin abc'sinden, okul sıralarından görsel alışkanlığı kazandırmamız gerekmektedir (Özsezgin, 1981: 14, 16).

Dünyada estetik değer taşıyan ne varsa bunların tümüyle olan estetik ilintilerinin, doğayla, kendisiyle, yaşamsal etkinlik biçimleriyle ve insan eliyle yaratılmış ikincil doğayla, yani nesneler dünyasıyla, sanatla ilintilerinin biçimlendirilmesidir estetik eğitim. Sanat varlıkları ve dünya tasarımları kendi varlık alanlarında çözümlenmelidir (Aykut, 2012: 109). Sanat eğitimlerinin içeriğinde mutlaka görsel sanatlarla sıkı bağ içinde bulunan öğrencilerin estetik eğitimlerine yönelik faaliyetler ve uygulamalara yer verilmelidir. Uzman 7 atölyede uygulamaları yaparken öğrencinin sanatsal ve estetik bilgilerini nasıl yukarıya çekebiliriz, nasıl oluşturabiliriz, bunların üzerine yoğunlaştığını aktarmaktadır: "*Birlikte, müze gezileri, bir müze nasıl gezilir? Nelere yoğunlaşılır? Nasıl değerlendirilir? İyi ve kötü iş arasındaki farklar nelerdir? Mesela sömestr başlıyor pazartesi. 2 hafta sonra Tophane-i Amire'de Viktor Vasarely'nin sergisi var. Oraya götüreceğim…Birlikte gezeceğiz. Viktor Vasarely ile ilgili önce onlardan bir araştırma yapmalarını isteyeceğim. Önce sanatçıyı tanımalarını, ondan sonra tanıdıkları sanatçı kimliği ile bu sergiyi nasıl değerlendirebileceğimizi birlikte oluşturacağız. Bunun gibi geziler, sergiler, galerilerdeki sergiler yani öğrenci iyi ve güzeli, doğruyu ayırt etmesi için, birtakım deneyimleri kazanması için birlikte bu tür araştırma çalışmalarını da yapacağız. Bunun dışında araştırma ödevi de veriyorum. Araştırma ödevinde de bir takım master sanatçılar, bunlar ressamlar çoğunlukla. Figüratif desen çalışmaları üzerine araştırmalar yapmalarını istiyorum. Bu master sanatçının yapmış olduğu figüratif desen çalışmalarının en sonunda, iki sayfaya da kendi değerlendirmelerini ki bu sert kritik olarak tanımlıyoruz biz. Yani niye bu sanatçı bu tercihleri kullanmış ya da ışığı nasıl kullanmış, çizgiyi mi kullanmış, lekeyi mi kullanmış. Bu tercihleri kullanırken ki amacı neydi? Neden etkilenmiş? Hangi dönemde yaşamış? Bunun*

üzerine bu öğrencinin öznel, kendi katkılarını içeren, bir paragraflık bir sert kritik yapmasını istiyorum" (Uzman 7 ile kişisel iletişim, 9 Şubat 2017). Uzman 6 öğrencinin her şeyden etkilenebilmesi için pek çok şeyi bilmesi ve araştırması gerektiğini, özellikle antropolojiyi, kültürleri bilmesi gerektiğini söylüyor ve şimdiki öğrencilerin Selçuklu eseri ile Osmanlı eserini dahi ayırt edemediklerinden yakınmaktadır. Şili'ye yaptığı ziyarette popüler sanatla ilgili sergi gezme olanağı bulduğunu, Şili'de yaşayan etnik toplulukların hala bulunduğunu, Şili Cumhuriyeti'nde ve Güney Amerika'da yaşayan bu toplulukların bitkilerle örülmüş geleneksel giysileri içerisinde aynı geleneksel ev hayatını devam ettirdiklerini, bu etnik popülasyonların müzelerde de yer aldığını ve koleksiyon kitapçıkları haline getirildiğini anlatmaktadır. Önce kendisinin araştırdığı bu tür konuları öğrencilere de verdiğini ve onların da araştırmalarını istediğini, antropoloji, müzeler, sergiler, koleksiyonlar ve simgeler gibi pek çok farklı konudan etkilenerek çalışmalar yaptıklarını ifade etmektedir. Uzman 11 öğrencilerle her şeyden faydalandıklarını bu şekilde küçük küçük spot çalışmalar yaptırdığını örneklendirmektedir: "*Mesela üç tane cat walk görseli veriyorum. Ben bunları resmettiriyorum. Ya da buradan seçtikleri giysileri birbiri ile meç yaparak bir kostüm oluşturup onu bana resimle diyorum. Bana resimlediğin şeyden malzemenin dokusunu, boyunu, kime hitap ettiği müşteri grubunu anlayayım. Avangard bir şey mi yaptın, casual gündelik giyime yönelik bir şey mi yaptın, ben o hissiyatı yakalayabiliyor muyum?"* (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017). Uzman 14 güzel ve estetik olan her şeyden ilham alınabilir, ancak biz bunu bütün dünya ile aynı yaparsak özel ve özgün olamayız; özellikle insanların ilham almaktan kaçındıkları noktalardan ilham alabilmeliyiz; hep güzelin hep estetiğin peşinden koşarak her duyguya hitap etmiş olamayız, bu yüzden her şeyden ama her şeyden etkilenmeleri gerekiyor, kendi duygularını kullandıklarında baktıkları her bir şeyin kaynak olduğunu söylemektedir. Uzman 23 yaptıkları projeye bağlı moda resminde ilham kaynağı olarak her şeyden faydalandıklarını, bazen bu sadece bir kumaş parçası olurken, bazen de çağdaş bir moda koleksiyonunun bir fotoğrafı olabildiğini ifade etmektedir.

- **Malzeme**

Araştırmaya katılan uzmanlardan 6'sı malzemelerden kaynak aldıklarını dile getirmişlerdir. Uzman 23 sadece bir kumaş parçasından bile faydalanabiliriz derken, malzemeden yola çıkarak tasarım yapabileceğimizi vurgulamıştır. Uzman 12 ise ya farklı bir kaynağın ya da değişik bir malzemenin olması gerektiğini, bu malzemeyi, nasıl işleyebilirim, nasıl kullanabilirim diye yaklaşarak tasarım yapılabileceğini, havadan tasarım olmayacağını dile getirmiştir. Uzman 14 öğrencinin en demode bulduğu materyali kombininin üzerinde trend bir şekilde kullanmasını istediğini, kadife gibi bir kumaştan yola çıkabildiklerini, en absürt kombinleri sorduğunu örneklendirmektedir: "*Ceket ve şalvar çok saçma olurdu. İkisini aynı renk yapacaksın, bize öyle bir ceket ve şalvar yapacaksın ki bunu beğeneceğiz. Etnik desen kullanabilirsin. Biri İspanyol paçadan nefret ediyorum dedi. Sen onu Kızılderili olabilir, Afrikan olabilir, bizim Anadolu desenleri olabilir, komple bir etnik desenle yap bakalım ne göreceksin?"* (Uzman 14 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Uzman 22 birinci derecede materyal ve ikinci derecede kumaş örneklerinden resim kağıtlarına, guaj boyayla, kumaşın dokusu, desenliyse desenini, pötikare ise pötikaresini, çizgiliyse çizgilerini, kumaşın rengine, cinsine ve desenine göre çalıştıklarını anlatmaktadır. Giysilerde nakış desen çizimine de önem verdiğine elbiselerde, bluzlarda, spor ya da fantezi olsun giysiye göre desen çizimleri de yaptırdığına ve bunları örneklerle öğrenciye tanıttığına değinmektedir.

- **Moodboard (Hikaye Panosu)**

Hikâye panoları yapılan araştırmayı yansıtan ilham kaynaklarıdır. Kapsamlı bir araştırma sonucu tasarım konseptiyle ilişkili görseller (moda dergileri sıklıkla kullanılmaktadır), sezona, güncel trendlere ve hedef kitleye uygun görseller, renkler, kumaş numuneleri, toplanan malzeme ve aksesuarlar seçilip öncelik sırasına konularak belli bir tema çerçevesinde bir pano biçiminde bir araya getirilmektedir (Tatham, Seaman, 2016: 28, 29). Uzman 11 moodboard dedikleri hikâyeyi anlatan esinlendiği temayı içeren hikâye panosunun mutlaka olması gerektiğini, küçük kapsamsız veya büyük kapsamlı olabilen bu panonun çıkış noktası olduğunu, illüstrasyon dersinde mutlaka bunu çalıştıklarını aktarıyor. Esin sürecini

kolaylaştırdığını, tasarımda öğrenciyi rahatlattığını ifade ettiği ilham panolarından ele alınan görsellerden tek bir dokudan ya da formdan bir giysi yaratıldığında ve bu giysiye bakıldığında çıkış noktası anlaşılabiliyorsa başarılı olmuşsunuz demektir şeklinde düşüncesini açıklamaktadır.

4.2.12.Ders İçinde Moda Trendlerine Yönelik Görüşler

Tablo 19: **Ders İçinde Moda Trendlerine Yönelik Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Önemli Buluyorum	23	17	73,91%
Önemsiz Buluyorum	23	4	17,39%
Fuarlar, Moda Şovları	23	7	30,43%
Sanal Ortam	23	7	30,43%
Toplumu Tanımak	23	4	17,39%
Genel Geçer Tarzları, Stilleri Bilmek	23	6	26,09%
Trend Yaratmak	23	7	30,43%
Süreli Yayınlar	23	3	13,04%
Vitrin Takip Etmek	23	3	13,04%
Diğer Görüşler	23	3	13,04%

Merkezi moda sistemi artık değişim geçirmiştir. Eğilimler moda tahmincileri, moda editörleri, alışveriş merkezleri tarafından belirlenmektedir. Tüketicilerin yönlendirdiği piyasada pek çok farklı sosyal grup bulunmaktadır. Giderek çapraşık ve bulanık hale gelen üretim tüketim ilişkisi ve merkezsizleşen moda alanı da giderek zorlaşan bir araştırma alanına dönüşmüştür (Kawamura, 2016: 126). Bu karmaşık ortamdan doğan moda tahmini sektörü her yıl bir sonraki yılın trendlerini, kumaşlarını, renklerini vs. belirlemektedir.

Tasarım evleri moda trendlerini tahmin etmek, takip etmek ve tatbik etmek için çok fazla zaman ve para harcamaktalar. Pazarda başarılı olmak isteyen tasarımcıların trend olup olmadıklarını bilmeleri gerekmektedir. Bir trendi yönlendirme, takip etmek ya da yok saymak konusunda bilinçli olmak zorundadırlar (Calderin, 2012: 12).

21. yüzyılda bilgi devrimi ile birlikte moda trendlerinin yayılım kanalları ve kişilerin moda hakkında bilgiye erişme yolları oldukça karmaşıklaşmıştır. Moda

endüstrisine bu bilgiyi sağlayan iki büyük firma WGSN (World Global Style Network) ile WF (World Panel Fashion) isimli kurumlardır. İki yıl öncesinden renk tahminleri ve her ay 17 ürün kategorisinden 350'den fazla yeni rapor veren bu firmalar; satın alma kararlarını etkileyen kültürel etkiler, sokak modalarındaki güncel eğilimler, sektördeki yenilikler ve teknolojik gelişmeler; siluet, desen, renk, eskiz, stil detayları ve mağaza vitrinleri hakkında bilgi vermektedir (Kireçci, 2015: 59-61).

Moda sektöründe Trendstop, Peclers, Li Edelkoort for Trend Union ve Promostyl gibi trend analizi yapan saygın renk otoritesi olan firmalar yayınlarında ağırlıkla CAD çalışmaları, renk sunumları, teknik çizimler ve el çizimi illüstrasyonlarla moda illüstratörleri ile çalışmaktadırlar (Hopkins, 2013: 102). Udale'ye göre trendler takip edilmeli ancak yaratıcılıkla birlikte kullanılmalı ve özgür düşünceyle yorumlanmalıdır (Udale, 2014: 127). Moda resmi dersi veren uzmanlara sorulduğunda büyük bir kısmı, 23 uzmandan 17'si trendleri takip ettiklerini ya da öğrencilerin takip etmesi gerektiğini bildirmiştir. Uzman 13 bunun ticari bir meslek olduğunu bu yüzden mutlaka moda trendlerini takip etmeleri gerektiğini dile getirmiştir. Uzman 14 moda tasarımcısının yeteneği ve moda gözü olmalı, Avrupa'da çok önemsedikleri bu özelliğe 'Fashion Eye' diyor ve öğrencinin zaten ister istemez çevresinde olup bitenleri hissettiğini ve takip ettiğini ifade etmektedir. Uzman 15 her şey gibi trendleri de takip etmelerini önemsediklerini; trend seminerlerine giderek, bir yıl sonraki trend incelemeleri, tahmincilerin yaklaşım biçimleri, nelerden etkilendiği, çıkış noktaları, dokular, renkler, kumaşlar, fuarlar, gelecek yılın renkleri gibi konuları firmalara ve bilgi alabileceği yerlere gidip araştırarak, hangi renklerle çalışıyorlar, ne yapıyorlar, bunların olması gerektiğini ve bir genel kültür gibi tasarımcının ve tasarımcı adayının bunları mutlaka bilmesi gerektiğini söylemektedir. Uzman 17 de bilmelerini önemsediklerini bunu sağlamak için 3. ve 4. sınıfta verilen projelerde dönemin trendlerinde çalışma yaptıklarını, yarışmalara hazırlandıklarını ne yaparlarsa yapsınlar trendlere bağlı olarak ne onun önünde ne de arkasında olmadıklarını açıklamaktadır. Uzman 18'e göre tasarımcı toplumun bir iki adım önünde giden, farklı bir hayal dünyasına sahip olan kişi bu yüzden bir tasarımcı olarak mutlaka moda trendlerini de takip etmesi gerektiğini düşünmektedir. Uzman 19 öğrencileri yönlendirirken trendleri çok önemsediğini,

nasıl ki telefonu şarj etmeden kullanamıyorsak, öğrencilerin de bu şekilde kendilerini şarj ettiğini ve bir iki yıl sonranın referanslarıyla hareket ettiklerini bildirmektedir. Uzman 20 konu ve ödev vererek, neler var, neler yapılacak, önümüzdeki yıl neler olacak bunları araştırmalarla tartışarak öğrendiklerini söylemektedir. Uzman 21 yaptığı tasarımların gerçek bir tasarım olabilmesi için gündemi ve trendleri çok iyi takip etmesi gerektiğini aktarırken; Uzman 22 modanın sürekli değişen ve yenilenen bir alan olduğunu, kullanılabilirliği, sürdürebilirliği, rahatlığı ve konforu da olması gereken, bu yüzden öğrencilere sürekli trendleri takip etmelerini önerdiğini belirtmektedir.

- **Fuarlar, Moda Şovları, Trend Seminerleri**

Fuarlar moda sektörü için olmazsa olmaz organizasyonlardır. Tasarımcı, imalatçı, perakendeci, yerli, yabancı müşteri, moda şovları, kumaşlar ve giyim numuneleri gibi bir öğrenci için öğrenilecek çok şey barındırmaktadır. Görüşlerine başvuran uzmanlardan 7'si trendleri takip etme hususunda fuarları, moda şovlarını ve trend seminerlerini takip edip öğrencileri yönlendirdiklerini dile getirmişlerdir. Uzman 19 İzmir'de moda trendleri konusunda senede bir ya da iki defa ihracatçı birlikleri tarafından sunumlar yapıldığını, öğrencileri mutlaka buralara yönlendirdiklerini aktarmaktadır.

Gelişiminin önemli bir bölümünü Worth'ün yaratıcılığına ve Poiret'in şovmenliğine borçlu olan moda defileleri (Kawamura, 2016: 136), modanın yayılımında izleyiciyi eğlendiren ve hayranlık uyandıran yanlarıyla oldukça güçlü bir rol üstlenmektedir. Özellikle trend olacak modayı belirleyen ve sunan ünlü modacıların defileleri öğrencilere gelecek moda tahminleri ve eğilimler açısından önemli birer kaynak olmaktadırlar. Uzman 19 trend analizi dersinde moda kahinlerini, trend ajanslarını, trend hunterlarını incelediklerini, sokak fotoğraflarından catwalklara, defile görsellerine dek inceleyip, anahtar detaylarını temizleyip çıkararak, beslendiklerini ve tasarımlarına fikren yansıttıklarını ifade etmektedir. Uzman 21 ise günümüz trendlerini çok fazla takip etmelerini istemediğini ancak moda haftalarını takip etmelerini istediğini belirtmektedir.

- **Sanal Ortam**

İnternet çok hızlı güncellenmektedir. Trend bilgilerine ulaşma konusunda müthiş bir kaynaktır. Milyonlarca insanın yeni bir eğilimi takip etmesi ve kolayca yayılması anlamına gelir ki aynı zamanda da bıkkınlık yaratarak değerini yitirebilir (Udale, 2014: 127). Uzmanlardan 7'si moda trendlerinin internetten kolaylıkla takip edilebileceği görüşündedir. Uzman 10 moda trendlerini takip etmelerini önemsediğini, sosyal medya ve internet aracılığı ile defile gibi organizasyonlara katılamıyorlarsa bile takip edebildiklerini, Dünya'da olanı biteni sanal medya aracılığı ile yakın takibe alabildiklerini açıklamaktadır. Uzman 11 konu kapsül koleksiyon hazırlamaksa style.com'a girerek araştırma yapabileceklerini, sanal sitelerden tüyolar alabileceklerini söylemektedir. Uzman 14 internette her türlü zevke ve trende yönelik şeyleri bulabildiklerini, geleceğe yönelik bir his geliştirebildiklerini ifade etmektedir. Uzman 23 dönemin illüstrasyon trendleri için sıklıkla interneti, özellikle BEHANCE gibi siteleri tavsiye ettiğini, diğer illüstratörlerin portfolyolarını inceleyebilecekleri bu sitelerin çok faydalı olduğunu belirtmektedir.

Moda blogları, moda medya endüstrisinde çok büyük gelişmeler göstermiş alanlardır. Yaşadığımız küreselleşmiş toplumlarda insanların tarz ve eğilimlerini inceleyerek takip edilebilmesine olanak vermektedir. Ana akım moda medyasının vazgeçilmez bir parçası haline gelen moda bloglarında; moda endüstrisinde çalışan profesyonellere, tüketici olarak eğilimleri ortaya koyan güçlü görüşlü kişilere ve moda endüstrisine dahil olmak isteyen kişilere ulaşmak oldukça kolay olmaktadır (Seivewright, 2013: 52, 53).

- **Toplumu Tanımak**

Moda trendlerini oluştururken ve bu trendleri tasarımlara uyarlarken toplumu tanımak ve ona göre hareket etmek oldukça önem arz etmektedir. Uzman 18 ülkelerin, toplulukların, evlerin, bireylerin süzgeçleri olduğunu söylemektedir. Örfler, adetler, inanışlar, dinler, yaşam biçimleri modayı oldukça etkiler. Geçmişte midi, maxi, mini etek çıktığında bizde en çok midi tutuldu; memur bayanlara pantolon serbest bırakılınca etekler unutuldu demektedir. Rahatımıza düşkünüz ama dinimizin getirdiklerini de suistimal etmemeye çalışıyoruz, uymaya çalışıyoruz

diyerek örneklendirmektedir: "*Çocuklara hep bunu derim; Fransa'da, Paris'te, İtalya'da moda çıkar ama ülkeler kendi süzgeçlerinden geçirerek alır. Çok artistlerin, starların giydikleri değil de kendi ülkemize baktığımızda bile, aynı ürünün canlı renklerini Ege'ye paketlerken, koyu renklerini Erzurum'a gönderiyorlar. Güneydoğu'daki kadınla, Ege'deki kadın çok farklı. Ankara'da şort giysen nerelerde dolaşabilirsin dedim. Ulusa çıkamam dedi. Ankara'nın bile doğusu batısı var. Sen ülkenin hiç tasvip etmediği bir tasarım yaparsan bunu paraya çeviremezsin. Hedef kitleni belirlemelisin, süzgecinden geçirip, en azından ufak detaylarla onu ülkenin gelenek göreneklerini de çok geriye itmeden, çok da öne çıkarmadan sunmalısın"* (Uzman 18 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Benzer bir örneği Uzman 17 de vermektedir: "*İzmir Batılı bir şehir ama…Göztepe'de başka bir şey giyiyor, Bayraklı tarafında başka bir şey, Alsancak bambaşka bir şey giyiniyor. O yüzden o hedef kitleyi ayarlamak da önemli…öncelerden hedef kitle olarak yaş grubu söyleniyordu. Artık yaş grubu diye bir şey yok bence…ekonomik gelir seviyesi en önemlisi yani…Aynı tarz kıyafet Alsancak vitrininde ipek bir kumaştan yapılıyor ya da ekoprintle basılıp çok daha fiyatlı satılıyor. Ya da bir kenar mahalle butiğinde daha sentetik bir kumaştan yapılıyor. Daha rastgele bir baskı kullanılıyor. Ama aynı tarz…o yüzden hedef kitleyi değerlendirmesi de önemli. Pek çok değerlendireceği şey var. İnsanla hep iç içe olmak zorunda…"* (Uzman 17 ile kişisel iletişim, 15 Mayıs 2017).

- **Genel Geçer Tarzları, Stilleri Bilmek**

Görüşlerine başvurulan uzmanlardan 6'sı, öğrencilerin sadece güncel trendleri bilmelerini değil geçmişte hakim olmuş, klasikleşmiş genel geçer tarzları ve stilleri de bilmelerini oldukça önemsemektedirler. Uzman 8 moda akımları ve Anadolu tekstil ve giyim tarihi gibi derslerinde geleneksel kumaştan, giysiden itibaren Anadolu'daki yapıyı öğrendiklerini, geçmişten geleceğe kurgu yaptıklarında burada tespit ettiği iyi bir motifi kullanacağını; bunun yanı sıra 1800'lerden başlayarak bütün Dünya moda akımlarını öğrenerek bunlardan mutlaka faydalanması bunları özümsemesi gerektiğini söylemektedir. Uzman 11 moda trendlerinin yanında özellikle genel geçer trendleri kastettiğini, her çıkan cat walku takip etmesine gerek yok ancak genel tarzları bilmesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Öğrenci bu

yıla yönelik bir şeyler yapmıyorsa ve özgün bir şeyler çıkartıyorsa, sadece kültürel alt yapıyı tanımlayacak genel trendleri bilmesinin yeterli olduğunu düşünmektedir. Uzman 14 öğrencilerin daha çok kendi duygularına dönmelerini, gelip geçici trendleri takip etmekten daha çok stiller tanıyıp üretmelerini istediğini söylemektedir. Romantizm denildiğinde, smart giyim, iç giyim denildiğinde kesimler, renkler, kumaşlar bunları tanımlayarak bunlara alternatifler üretebilmelerini istediğini anlatmaktadır. Uzman 18 geçmişte katı kurallarla yetiştirildiklerini örneğin bol paça moda iken dar paçanın demode olduğunu asla kullanılmadığını sonrasında bol paçanın da bittiğini daha keskin sınırların olduğunu ifade ederken; bugün böyle olmadığını her şeyin yan yana iç içe olduğunu, eskiden sadece spor yaparken eşofman giyilirken, dantel deri bir arada kullanılmazken bugün hepsinin mümkün olduğunu aktarmaktadır.

- **Trend Yaratmak**

Endüstriyel tasarımda bazen eğilimler ürünün tasarımını belirlerken, bazen de tasarlanmış olan ürün eğilimleri belirlemektedir (Küçükerman, 2014: 50). Tasarım bölümlerinde yetiştirmekte olan öğrenciler sadece trendleri takip eden edilgen bir yapıya sahip olmayıp, gerekirse trend belirleyebilecek ve yenilikler ortaya koyabilecek etken yapıda kişilikler olarak yetiştirilmelidir. Moda eğilimlerini yakalamak için popüler kültür ve ticaret haberlerine kendini vermiş, diğer kişilerin fark edemediği yorumlayamadığı şeyleri görüp yorumlayabilen, gittikçe popülerleşen bir meslek dalı haline gelen trend analizi tahmincileridir (Kireçci, 2015: 61). Yapılan araştırmada görüşlerinden yararlanılan uzmanlardan 7'si öğrencilerin sadece birer trend takipçisi değil ileride birer trend yaratıcıları olarak çalışmalarını önemsemişlerdir.

Uzman 4 genel eğitim felsefelerinde müfredatlarında özellikle trendlere yer vermediklerini, öğrencilerin zaten bunlardan haberdar olduğunu söyleyerek önemli olanın moda trendlerinin ne olduğunu ne amaçla kullanılabileceğini bilerek, moda trendlerini okuyabilmek olduğunu söylemektedir: "*Moda illüstrasyonu …dersinde…belki ilk etapta hiç de girmemek. Çünkü bir takım hazır reçeteler sunar…dünyayı takip etmesi, güncel yani moda olgusunun altındaki genel resimlerin*

farkında olması ve kendi özgün yaklaşımını onlara göre nasıl ayarlayacağını bilmesi açısından bir sakınca yok. Bir bilinç düzeyinin ötesinde bunu irdelemesini öneriyorum" (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Uzman 13 öngörülü olabilmenin bu meslekte çok önemli olduğunu, tahmin yapabilen kişiler olmaları gerektiğini dile getirmektedir. Trendlerin keyfe keder hazırlanmadığını altında ciddi çalışmalar olduğunu, öğrencinin mutlaka trendleri bilmesi gerektiğini, kumaşında aksesuarına her şeyi bilerek kendilerinin de gelecek sezon için öngörülerde bulunmaları gerektiğini belirtmektedir. Uzman 14 giyim ve moda sektörünün çok hızlı döndüğünü, trendlerin çok hızlı değiştiğini ifade ederken; trendsetter olmak için öğrencilerin farklı düşünmeyi öğrenmeleri gerektiğini, derslerinde bunun üzerine çalışmalar yaptırdığını anlatmaktadır. Uzman 23 de öğrencilerin trend takiplerinde günceli yakalamalarını ancak asla kopya ve kendi kişisel tarzlarının yerine geçmemesi gerektiğinin altını çizmektedir.

- **Süreli Yayınlar**

Süreli moda yayınları modaya dair inancın oluşturulup yayılmasında ve sürdürülmesinde önemli bir görev üstlenmektedirler. Burada moda son derece kıymetli ve arzu edilir bir şekilde resmedilmektedir (Kawamura, 2016: 132). Uzman 16, uzman 21 bazı uzmanlar trendleri takip etmede süreli yayınlardan ve moda dergilerinden faydalandıklarını ifade etmişlerdir.

- **Vitrin Takip Etmek**

Uzman 21 ve Uzman 17 gibi bazı uzmanlar, öğrencilerin trendleri takip ederken vitrinlerden yararlanmalarını önerdiklerini; vitrin dolaşarak, sokaklarda, mağazalarda gezerek kim ne tapıyor bunu takip ederek, hedef kitleyi incelemelerini istediklerini dile getirmişlerdir.

- **Diğer Görüşler**

Görüşlerine başvurulan uzmanlardan bazıları diğer uzmanların aksine trendleri takip etmenin öğrencilerin özgünlüğünü yok ettiği veya öğrenciyi sınırladığı gerekçesiyle takip etmenin uygun olmadığını düşündüklerini söylemişlerdir. Uzman 2: "*Gösteriler, defileler, ürün katalogları, moda dergileri, internet bunların*

özgünlüğünü yok ettiğini düşünüyorum açıkçası. Fuarlar olabilir. Malzeme tanımaları için…Gösteriler bir ölçüye kadar, bunların hepsinin birazcık olması gerektiğini düşünüyorum. Malzemeyi tanımaları, genel eğilimleri bilmeleri açısından ama tamamen bunların içinde boğulan bir öğrenci kendi özgün tasarımını da ortaya koyamaz. İster istemez burada gördüğü görüntülerden biri onun beyninin altında onu dürtecektir ve kopya tasarıma gidecektir…dış dünyadan bu tür görüntülerden uzaklaşıp içe dönmesinin kişiyi daha yaratıcı yaptığını düşünüyorum" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017). Uzman 7 bölümde trend içeren dersler olduğunu ama kendi dersinde bunlarda çok fazla bahsetmeyi uygun bulmadığını, öğrencinin kendisini trendlerle tanımlamasının ve sınırlandırmasının hatalı olduğunu, bunun yaratıcılığını azaltacağını ifade etmektedir. Uzman 9 da aynı şekilde trendleri takip eden öğrencinin yaratıcılığı ve içindeki özgün ruhu kaybetme tehlikesi olduğunu; trendleri takip etmenin önemli ama kısıtlayıcı olduğunu, endüstride firmaya koleksiyon hazırlarken yine yaratıcılığını kullanarak firmanın marka kimliğine, ürün kitlesine göre tasarlaması gerektiğini aktarmaktadır.

4.2.13.Değerlendirme Yöntemine Yönelik Görüşler

Tablo 20: **Değerlendirme Yöntemine Yönelik Görüşler**

Kategoriler	**Toplam kişi**	**Cevaplayan**	**Yüzdelik Dilim**
Kriterler	23	14	60,87%
• Oran, Orantı	23	3	13,04%
• Kompozisyon	23	2	8,70%
• Özgünlük	23	2	8,70%
• Renk, Doku ve Kumaş Etkisi	23	3	13,04%
• Araştırma Yapma	23	3	13,04%
• Sunum	23	2	8,70%
• Farklılık ve Yaratıcılık	23	2	8,70%
• Kişisellik	23	2	8,70%
• Giysi Tekniği	23	1	4,35%
• Zaman Planlama	23	1	4,35%
Süreç Değerlendirme	23	13	56,52%
• Dosya Değerlendirme	23	7	30,43%
• Hızlı Skeçler, Quiz	23	2	8,70%
Sonuç Değerlendirme	23	11	47,83%
Ödev ve Proje Değerlendirme	23	14	60,87%
Portfolyo Değerlendirme	23	5	21,74%
Eleştiri	23	4	17,39%
Jüri Değerlendirmesi	23	2	8,70%

Sanat eğitiminin çok yönlü ve karmaşık yapısından dolayı ölçme ve değerlendirme konusu daima tartışma yaratan bir konu olmuştur. Ancak eğitim süresince hedeflere ulaşılıp ulaşılamadığına veya ne derecede kazanıldığına dair mutlaka bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulmaktadır (Tuna, 2005: 140). Değerlendirme sürecinde en önemli kazanım öğrencinin kendi kendisini değerlendirebilir duruma gelmesidir, böylece öğrenme görünür duruma gelmektedir (Kırışoğlu, 2009: 142).

Öğrenciyi değerlendirmek adına öğrencinin yaratıcılığına, kendine güvenine zarar verecek tutumlardan kaçınılmalıdır. İfade hürriyeti, bağımsızlığını, merakını ve araştırmacılığını destekleyen beklentiler içinde olunmalı; altından kalkamayacağı kadar zor görevler verilmemeli, nota gereğinden fazla değer verilerek yüzeysel

hedefler konulmamalı, haddinden fazla otoriter düşünce ile çözümler tek cevaba indirgenmemeli, öğrencinin farklı yollardan hedefe varışı desteklenmeli, öğrenci düşünmeye sevkedilerek yaratıcı proseslerin gelişmesi sağlanmalıdır (Arık, 1990: 90-93). Öğrenci çalışmalarının notla değerlendirilmesi sanat eğitiminin en zor aşamalarından birisidir. Öğretmen kendi beğenisine veya fotoğrafik benzetme ölçütlerine göre sanatsallığı dışlayıp sadece teknik ölçütlere göre değerlendirme yaptığında kolay gözükmektedir. Ancak her öğrenci kendi kişiliği doğrultusunda geliştirilmelidir. Bu açıdan bakıldığında değerlendirme güçleşmektedir. Öğretmen çok yönlü bakmak durumundadır; değerlendirme yaparken öznellik, kişisel anlatım, yaratıcılık, teknik beceri, araç gereç kullanımındaki yeterlilik gibi pek çok ölçüt ortaya çıkmaktadır (Buyurgan, Buyurgan, 2007: 278, 279).

Değerlendirme yapılırken öğretim programlarında yer alan amaçlarla sonuçların ilişkisi doğru kurulmalı, öğretmenin ne öğrettiği ile doğrudan ilişkilendirilmelidir. Hedef davranışların saptanmasında özenli davranılmalı, bu hedeflere ulaşılıp ulaşılamadığı seçilen doğru araçlarla yapılmalıdır. Öğretmenler değerlendirme konusunda da yaratıcı olmalı, öğrenmeyi bütüncül bir yaklaşımla değerlendirebilecek yeni araç ve yöntemler geliştirebilmelidir (Kırışoğlu, 2009: 142, 143).

- **Kriterler**

Varol, moda tasarımı eğitiminde tasarımların değerlendirilmesine yönelik bir ölçme aracı geliştirilmesi konulu araştırmasında artistik çizimin değerlendirilmesinde bazı kriterler belirlemiştir, bunlar: Çizim kağıdını kompozisyon ilkelerine uygun kullanma, özgün moda figürü çizme, ürün-kullanıcı ilişkisini ifade eden moda figürü çizme, giysinin model özelliğine uygun görünüşte (ön, arka, yan) moda figürü çizme, moda figürünü oranlı ve estetik çizme, giysiyi figüre artistik çizim ilkelerine uygun olarak giydirme ve boyamayı tasarım detaylarını ifade edecek şekilde tekniğine uygun olarak yapmaktır (Varol, 2010: 121). Bunlara ilave olarak tasarımın özgünlüğü, yaratıcılık, hayalindekini doğru bir şekilde aktarabilme, renklendirme ve boyutlandırma tekniği seçimi, tekniğin doğru ve yerinde kullanımı, kumaş, malzeme ve aksesuar efektinin verilmesi, faydalanılan konunun orijinalliği, üretilebilirliği,

tasarımda esin kaynağının kullanımı ve tasarıma yansıması, koleksiyon biçiminde ise bütünlük ve uyum gibi farklı ve önemli kriterler de buna ilave edilebilir. Araştırmaya katılan uzmanlardan 14'ü moda resmi dersinde değerlendirme esnasında bazı kriterler kullandıklarından bahsetmişlerdir.

Uzman 11 değerlendirme konularından üç noktada puan verdiğini aktarıyor; konuyu anlama doğruluğu, artistik ifade edebilme gücü ve sunum olduğunu söylemektedir. Uzman 12 de görsel bir ürüne not vermenin zor olduğunu bu yüzden kriterler belirleyerek küçük bir çizelge hazırladığını, örneğin 10 tane model istediyse bunun istediği materyallerden yapılıp yapılmadığını, ışık-gölgesini, fonunu, üreteceği malzemenin örneğini koyup koymadığı vb. kriterlerine göre baktığını ve böylelikle öğrencinin de notuna itiraz edemediğini anlatmaktadır. Uzman 21 de oluşturduğu kriter formuna göre değerlendirme yaptığını ifade ederken; Uzman 15 neyin ne kadar nitelikli çıktığı fevkalade ölçülebilen bir şey değil, nitelik yapılarına göre, verilen belli kurallara göre işin belli aşamalardan geçerek yapılması ve ölçülmeye çalışılması gerektiğini belirtmektedir. Uzman 20 bazı kriterleri olduğundan bahsediyor ve örnek vermektedir: "*Mesela, temaya uygun model oluşturma ve yaratıcılık, artistik ve teknik çizimler, poster çalışmaları, katalog hazırlama…Hazırladıkları postere, hikâye panosuna uygun çalışmalar yapmışlar mı? prototiplerden üretilebilecek giysiye geçerken doğru malzeme seçmişler mi? gibi değerlendirmeler var*" (Uzman 20 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Oran-Orantı

Oran-orantı çizim oluştururken dikkat edilecek kuralların en başında gelmektedir. Moda figürü çizilirken, giysi çizimi yapılırken, giysinin vücuda orantısı, vücudun kendi içerisindeki oran-orantısı ve giysinin parçaları arasındaki oran-orantı özellikle önem arz etmektedir. Uzman 13 moda figürünü değerlendirirken oran-orantıya ve anatomiye dikkat ettiğini belirtirken; Uzman 19 da öncelikle figürün doğruluğuna, proporsiyonuna, abartılarda hangi vurguyu öne çıkardığına, kullandığı tekniklere dikkat ettiğini aktarmaktadır. Uzman 23 oranı ile tutarlılık demektedir: "*Zorunlu standart oranlarda olmak durumunda değil, ancak, sürece uygun olarak,*

şişman, ince, uzun, küçük, karikatür, yabancı olabilir uygunluk durumuna göre" şeklinde belirliyor (Uzman 23 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017).

Kompozisyon

Tüm görsel sanatlarda olduğu gibi moda resminde de sayfa kompozisyonu oldukça önemlidir. Başarılı bir moda çizim kompozisyonunda pozitif (moda resmi için insan figürü) ve negatif (öznelerin arasında ve etrafında bulunan alanlar, fon) imgeleri hesaba katarak, istenen düzen ve görsel efekt içerisinde bir sayfa düzeni yaratılmış olmalıdır (Hopkins, 2013: 124). Uzman 13 özellikle kompozisyon kurallarına uyulup uyulmadığına baktığını ifade etmektedir.

Özgünlük

İllüstrasyon (resimleme) çalışmalarında kişisel özgün yorum söz konusudur. Konu olan tasarımın tasarımcıda yarattığı imgesel çağrışımın yüzey üzerinde veya bilgisayar ortamında görsel olarak nesnelleşmesi, resimlenmesidir. Soyutlama, şekil bozma veya fotogerçekçi çalışmalar yöntem olarak denenebilir (Arıkan, 2009: 149). Uzman 23 değerlendirme kriterleri arasında çizimin güvenirliğine, özgünlüğe ve kişisel dokunuşa değinmiştir.

Renk, Doku ve Kumaş Etkisi

Moda resminde renk, doku ve kumaş etkisini verebilmek de ölçme ve değerlendirme esnasında önemli kriterleri oluşturmaktadır. Uzman 21, Uzman 23 ve Uzman 11 görselleştirme, renklendirme tekniklerini kriter olarak aldıklarını, konuları, dokuları doğru anlamış ve artistik olarak anlatmış mı, deri, kapitone gibi kumaş türleri bakınca anlaşılıyor mu, bunları kriter olarak aldıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırma Yapma

Araştırma yapma ve tasarımda faydalanacağı konuyu bulup öğrenerek bunu tasarımına yansıtabilme yollarını araştırma da moda resmi değerlendirmesinde kriter olarak yer alabilmektedir. Uzman 21 bu durumu örneklendirerek tema ve trend

araştırmasına baktığını, temaya ve trende uyup uymadığını da dikkate aldığını dile getirmiştir.

Sunum

Bir tasarımcı için yaratıcı çalışmaların nasıl sunulması gerektiğini öğrenmek çok önemli bir beceridir. İster bir müşteriye ister değerlendirme yapacak bir jüriye yapılacak sunum olsun, tüm noktalar net bir şekilde anlaşılmalıdır. Detaylara verilen önem ile çalışma kusursuz bir şekilde sonlandırılmalıdır (Ambrose, Billson, 2013: 165). Uzman 20 bitmiş ürünü içeren bir görsel sunum olarak katalog veya poster sunum istediklerini anlatmaktadır. Uzman 11 konuyu artistik olarak anlatabiliyor mu? Nasıl bir lekeyle ifade ediyor, bunun zor olduğunu, evrensel bir çalışma sayfası olan A4 üzerinde küçük ve konsolide çalışmalar çıktığını ancak oldukça zorlayıcı olan bu sayfa üzerinde en etkili ve güzel sunumu yaparak, çarpıcı bir sunum oluşturduğunu ve buna puanlandırmada çok değer verdiğini anlatmaktadır.

Farklılık ve Yaratıcılık

Gerçekten yaratıcı olan insanlar, ulaşılan sonuçtan hiçbir zaman memnuniyet duymamaktadırlar. Her sonuç yeni buluşlara götüren farklı problemlerin başlangıç noktaları olmaktadır (Odabaşı, 2002: 20). Uzman 3 farklı ve yaratıcı bir şeyler yapmasını çok önemsediğini ve kriterlerinde bulunduğunu şöyle aktarmaktadır: "*Çok bilinen bir ceket, pantolon yapmışsa zaten biliyorum. Ne zahmet, bunu niye yapmış? Zaten var. Sen farklı bir şey çizmelisin, farklı şeyler yapmalısın. Yani resim niye fotoğraftan gelişmiş, ileride bir durumda. Çünkü fotoğraf var olanı çeker. Öbüründe yorum var, farklı şeyler yaparsın"* (Uzman 3 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Uzman 21 özellikle kriterlerde yaratıcılığa baktığını ve buna daha çok puan verdiğini temizlik gibi kriterlere daha az puan verdiğini belirtmektedir.

Giysi Tekniği

Moda resmi değerlendirmelerinde öğrencinin çizdiği giysinin teknik özellikleri de önemli kabul edilmektedir. Üretilebilir ve giyilebilir özellikte olması giysi kalıbında ve dikiminde kullanılan teknik özellikleri ve model özelliklerini bilmesi

gerekmektedir. Uzman 21 genel görünümü ve temizliğine baktığını; pens, pile gibi model özellikleri, giysinin önü, arkası, giyilip çıkarılması gibi özelliklerini de dikkatle incelediğini aktarmıştır.

Kişisellik

Moda resminde öğrencinin kendi kişisel tarzını oluşturması, bir kimlik geliştirmesi ve moda figürleri ile tasarımlarında öğrencinin kişisel stilinin hissedilmesi önemlidir. Uzman 23 bunu kişisel çizim tarzı, kişisel dokunuş olarak adlandırmıştır. Uzman 11 kullandığı moda figüründe, sayfa stilinde yakalamaktadır kişiselliği: "*Mesela bu arkadaşımızın kendine özgü bir tarzı var. Kendi yüz ifadesini kullanıyor, aslan kadın gibi bir yüz ifadesi yapıyor. Arkasına siyah bir leke koyuyor. Bu siyah leke benim için çok etkileyici. Bir bakıyorsunuz Burcu. Baktığınızda bu sayfaya imzayı nereye atıyor, tarihi nereye yazıyor bunların hepsi benim için önemli. Çünkü sayfa grafik bir bütün. Rastgele adınızı yazamazsınız. Adınızı yazma şekliniz, çizimlerle uyumlu olmalı… bütün bunlara puan veriyorum…*" (Uzman 11 ile kişisel iletişim, 10 Şubat 2017).

- **Süreç Değerlendirme**

Süreç değerlendirme sanat öğretiminde oldukça önemli ve yararlıdır. Öğrenci rahat bir şekilde ortamında çalışmaktadır. Ön değerlendirme olarak da adlandırılan süreç değerlendirmede, öğretmenin gözlemleri, yorumları ve öğrenci çalışmaları arasında anlamlı ilişkiler kurmalıdır. Öğrencinin süreç içerisinde olduğu bu yaklaşımda öğrenci kendi kendisini değerlendirebilme becerisini kazanmaktadır (Kırışoğlu, 2009: 145).

Öğrencinin çalışır durumdayken gözlem yapılabilmesine olanak sağlayan bu yöntemde, değerlendirmenin objektif olabilmesi için ölçülecek özellik net bir şekilde tanımlanmalı; gözlenecek davranışların bulunduğu süreç formu, banda alınmış konuşmalar, uygulamalı çalışmaların videoları, yapılanların fotoğrafları ve kavram kontrol listelerinden faydalanılabilinmektedir (Tuna, 2005: 141).

Uzman 7 sürecin tamamını değerlendirdiğini, düzenli çalışmayan ve devam etmeyen öğrencinin hemen kendisini belli ettiğini; süreçte önemli olanın öğretmeni takip eden, sorgulayan, düzenli çalışan ve dersleri kopmadan devam ettirebilen öğrenciler olduğunu belirtmektedir. Tüm derslere gelen öğrenciye yüzde beşlik bir kanaat notunun da olduğunu ilave etmektedir. Uzman 10 da sadece sınav sonucunun önemli olmadığını, giriş kriterleri çok adil olmadığı için farklı yapıda ve seviyede öğrenciler olduğunu, hepsinin yapısını takip ederek bilmek gerektiğini, derste öğrencilerle bireysel ilgilendiğini, herkesin kapasitesini zorladığı oranda kendini geliştirdiğini anlatmaktadır. Derse ilgisini ve kendini ne kadar geliştirdiğini önemsediğini ifade ederken, dönem içindeki çalışmaları da değerlendirdikten sonra dönemin sonunda sınav yaptığını eklemektedir. Uzman 11 süreç değerlendirirken küçük bir görsel sayfa vererek küçük bir koleksiyon, koleksiyonun içerisinde teknik çizimi ayrı, illüstrasyonu ayrı bir sayfa olarak tasarlayıp teslim etmelerini istediğinden bahsetmektedir. Uzman 15 öğrenciyi sürecin içindeki derslere bölünen çalışma ayakları ile derste değerlendirdiklerini, her dersin bir sınav olduğunu aktarmaktadır. Sınavda sadece bembeyaz bir kâğıda atılan ilk çizgi çok korkutucu ve öğrencinin elinin titrediği düşünülünce mümkünse dersin genel gidişi havası içerisinde süreç değerlendirilmelidir demektedir. Uzman 16 ders içerisinde yaptığı süreç değerlendirmeyi şöyle anlatmaktadır: "*Bir çizelgem var…verdiğim ödevi tamamlamış mı, doğru mu yapmış, uyarılarımı dikkate almış mı gibi notlarım oluyor. Sene sonunda mutlaka bütün bu üzerine konuştuğumuz yarım, eksik veya düzeltilmesi gereken şeyler üzerine bir süre veriyorum toparlamaları için, sonra verdiğimiz tarihte bir jüri yapıyoruz tasarım dersleri ile birlikte…Jüri önünde bir süreç değerlendirme…yapılıyor. Anlık bir sınav yapmıyoruz"* (Uzman 16 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Uzman 18 öğrencinin derse gösterdiği ilgiyi kanaat olarak kullanmaya karar verdiğini, başaramayan, yapamayan ama çok gayret eden inim inim inleyerek hocanın peşinde dolaşarak öğrenmeye çalışan öğrencilere bu gayretlerinden dolayı puanı olduğunu; çizgisi iyi olup takmayan, derse ilgisiz, malzemesiz öğrenciye de bu ilgisiz ve çabasızlığına göre değerlendirerek notunu vermeye çalıştığını ifade etmektedir. Uzman 19 da dönem içinde öğrenci ile ilgili tuttuğu notlarla süreç değerlendirme yaptığını; kişisel olarak çok çabalayarak kendisini ilerletmiş ancak sonuçta çok başarılı olamamışsa o öğrencinin çabasına

göre bir değerlendirme yaptığını, çok yetenekli gelip üstüne hiçbir şey koymadan aynı şeyleri tekrarlıyorsa ona göre puan verdiğini anlatmaktadır.

Dosya Değerlendirme

Sanat eğitiminde dosya değerlendirme son değerlendirme olarak ele alındığı gibi süreç ve sonuç değerlendirmeyle birlikte de değerlendirme sürecine katılabilmektedir. Bir dönem veya bir öğretim yılı boyunca öğrenci ders içerisinde yaptığı çalışmaları, eskizleri, fikirleri vb. bir dosya içerisinde sürece uygun bir düzende biriktirir ve değerlendirilmek üzere dersin öğretim elamanına sunar.

Dosya değerlendirmede öğrencinin süreç içerisindeki gelişimi ve performansı değerlendirilmektedir. Dönem içi yapılan çalışmaların niteliği, niceliği, öğrencinin derse katılımı, kavrama düzeyi ve yaratıcı gücü gibi değerler öğretmen tarafından göz önünde bulundurularak belli ölçütler (özgünlük, zamanında tamamlama, yaratıcılık, temizlik, düzen vb.) çerçevesinde değerlendirilerek nota dönüştürülmektedir (Tuna, 2005: 143)

Uzman 10, Uzman 17, Uzman 18 ve Uzman 19 dönem içi çalışmalarını dosya olarak alıp değerlendirdiklerini, öğrencinin her yaptığının kıymetli olduğunu ve göz ardı edilmemesi gerektiğini, süreçteki tüm adımlar tek tek değerlendirilse de dosyada tüm çalışmaları toplu olarak ele alabildiklerini belirtmektedirler. Uzman 21 yapmış olduğu tüm çalışmaları dosya olarak değerlendirdiğini, tüm bu çalışmaların ortalamasını alarak vizeye kadar olan çalışmaları vize, finale kadar olan çalışmaları da final notu olarak sisteme girdiğini aktarmaktadır. Uzman 8 vizeye kadar ve vizeden sonra eskiz şeklinde çizimler yaptırdığını ancak bunları daha sonra temize çekilip boyanmış paspartulu olarak teslim aldığını, ayrıca sınav yapmadığını anlatmaktadır. Vize sınavının sadece 3 saat olduğunu, yapılan işin 3 saate sığacak kadar basit olmadığını söylemektedir. Uzman 22 de moda resmi dersinde dosya çalışmalarını değerlendirdiğini, belirledikleri bir tema çerçevesinde 8-10 kadar renklendirilmiş şekilde teslim aldığını, zaman zaman yöresel giysilerden modernizasyon yaptıklarını, bununla ilgili araştırma yapan öğrencilerin tasarımlarıyla birlikte araştırmalarını da teslim ettiklerini belirtmektedir.

Hızlı Skeçler, Quiz

Uzman 12 değerlendirme amaçlı derste iki defa quiz yaptığını bunları da ödev şeklinde yaptırıp değerlendirdiğini bildirmektedir. Uzman 4 ise bunu ders anında hızlı bir şekilde yaptırdığını şöyle anlatmaktadır: "*Bir kavramı, bir kodu görselleştirmeleri, felsefi bir düşünceyi görselleştirmeleri. Karşılıklı interaktif workshoplar gibi anında, öğrenciye 1930'lar ve kırmızı dendiğinde nasıl bir şey görselleştirir? Bu kavramları verip, 15 dakika bir skeç yapması…Yani tarz, hızlı workshop gibi şeyler…birtakım deneyimlerini ve gözlemlerini bir manifesto şeklinde bir yazı şekline getirebilir. Sonra o bir renge, bir siluete dönüşebilir"* (Uzman 4 ile kişisel iletişim, 8 Şubat 2017). Uzman 3 sınıfta yaptırdığı skeçleri ve quizleri anında yaptırıp anında değerlendirdiğini anlatmaktadır. Çok kısa sürede fikir üretmelerine baktığı quiz tipi çalışmalara fazla titizlenmediğini ama portfolyo tarzı uzun soluklu kendini anlattığı çalışmalarda daha farklı değerlendirme yaptığı anlık quiz biçimindeki skeçlerle uzun soluklu portfolyo çalışmalarının aynı puan değerinde olmadığından bahsetmektedir.

- **Sonuç Değerlendirme**

Değerlendirme yöntemine yönelik görüşleri alınan uzmanlardan yarıya yakını sınava yönelik sonuç değerlendirme yaptıklarını bildirmişlerdir. Uzman 10, Uzman 18 her zaman dersin sonunda uygulamalı sınavlar yaptıklarını dile getirmişlerdir. Uzman 2 sonuç değerlendirme yaparken sınavda nasıl soru sorduğunu şu şekilde aktarmıştır: "*Konuyu verip, değişkenlerini kısıtlayıp, çünkü piyasa öyle…piyasaya gittiği zaman eğer tişört üreten bir firmada çalışacaksa tişört modelleri üzerinde düşünecek, gündelik hayat ne istiyorsa onu düşünecek, yaş grubunu, mevsimi veya giysinin giyilme ortamını, türünü…değişkenleri kısıtlayarak bir konuda tasarım yapmalarını ve renklendirmelerini isterim…Bir konuya odaklanarak tasarım yapma, bu yaratıcılığını kısıtlama değildir bana göre. Belli bir sürede bu şekilde sınavlar yaptıktan sonra mezuniyet çalışmasında artık tamamen bir gardırop tasarımı yaptırabilirim. Bir genç kızın, orta yaşlı bir hanımın, çalışan genç hanımın gardırobundaki giysileri tasarlatabilirim veya uluslararası konsept bir şey veririm. Bu hiçbir zaman birbirinin aynısı olmamıştır verdiğim konular, mesela bir güzellik*

yarışmasında Türkiye'yi temsil eden Türkiye güzelinin giysisi nasıl olmalıdır gibi…Hayalinizdeki gelinlikte konu olabilir. Mezuniyet gecesi tasarımı da olabilir. Biraz fantezi elbise çizmeye yönelik, kumaş biçimlendirmelerini orada daha iyi gösterir çünkü öğrenciler fantezi elbisede. Günlük spor kıyafetlerde daha çok penstir, kuptur çizilirken, orada drapeler, büzgüler, fırfırlar, ipekler, danteller gibi başka her tür kumaşlar; ders içinde neyin üzerinde çok durmuşsam sınavda o konu ile ilgili bir çalışma yaptırarak bunu uygulamalı sınav şeklinde değerlendirmesini yaparım" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017). Uzman 9 kendisi için daima sonucun önemli olduğunu, tasarım denilen şey bir ürün ise bütün amacın bu ürünü ortaya çıkarmak olduğunu, öğrencinin bunu isterse iki saniyede ortaya çıkarabileceğini, önemli olanın kriterlere uygun ve doğru olması gerektiğini ifade etmektedir. Uzman 22 vize ve final olarak iki sınav yaptıklarını, soruları genellikle sınav anında hazırladığını ve sınav biçimini örneklendirmektedir: "*Çizdiğim korkuluk biçiminde tahtadan çomak gibi yapıp üzerine tasarım yaptığım giysiyi hazırladıkları siluete giydirmelerini istiyordum, mesela örnek olarak söyleyeyim, şu etekle bluzu, kışlık etek, kışlık bluz olarak düşünün. Çizdiğim kışlık o etekle, bluzu giydirin, istediğiniz renklerde ya da şu renklerde bazen renk şartı da koyuyordum. Guaj boya ya da suluboya ile renklendirin Artistik çizimlerinizi de yapabilirsiniz diye de değerlendiriyordum"* (Uzman 22 ile kişisel iletişim, 27 Temmuz 2017).

Uzman 15 sınavda baskı altında, öğrencinin başında bekleyerek, haydi çizin denildiğinde çok fazla öğrencinin elinin kilitlendiğini gördüklerini anlatmakta ve öğrencinin rahat bir ortamda çalışması gerektiğini vurgulamaktadır: "*Benim de başımda biri dursa yaptığım işe sürekli baktığını düşünsem, atacağım çizginin sorgulandığını hisseder, çizmem gerektiğinden daha farklı bir çizime doğru giderim. Bu bir insan psikolojisidir…kalemin akması gerekiyor. Akması için de kağıt üzerinde son derece rahat bir ortam gerekiyor"* (Uzman 15 ile kişisel iletişim, 24 Mayıs 2017). Uzman 21 sınav anında birden yaratıcı bir eser çıkaramadıklarını ilk başlarda yakaları, kolları, isimleri verip giydirmeye başladıklarında, öğrencilerin notlarını kapatarak kol, pile özellikleri verip, örneğin erkek yaka, takma kol ve manşetli gömlek çizimi gibi çalışmalar istediğini, ilk basamakta bu tür bir sınavla başladığını dile getirmektedir.

- **Ödev ve Proje Değerlendirme**

Uzmanlardan önemli bir kısmı ödev ve proje değerlendirme yaptıklarını dile getirmişlerdir. Uzman 7 final sınavı yerine proje değerlendirmenin daha adil bir seçim olduğunu düşündüğünü belirtirken; Uzman 12 çok fazla ödevler verdiğini, haftada 4 saatlik bir dersin çizim yapmaya yeterli bir süre olmadığını, ödevlerle haftada birkaç saat daha ellerinin kalem tutmasını istediğini, daima proje bazında çalışmalar yaptırdığını anlatmaktadır: "*…final ödevinde hayallerindeki bir kahramanı, bir yaş aralığı, bir kimlik çıkarttılar. Ya hayallerindeki bir kahramanı ya da gerçekten ünlü olan birinin özelliklerinin yer aldığı bir künye yaptılar. Şu kişi bu yaştadır. Sosyal statüsü şudur diye. O kişiye 20 adet giysiden oluşan bir koleksiyon, bir styling yaptılar. Çok da hoşlarına da gitti…meslek artı, ben de elimden geldiğince dersleri sadece bu çocuklar tasarımcı olacak diye değil de farklı mesleklere de kayabilirler diyerek de ona göre ödevler yaptırtmaya çalışıyorum"* (Uzman 12 ile kişisel iletişim, 11 Şubat 2017). Uzman 15 de devam durumlarının yanı sıra zaman zaman ödevlerle değerlendirme yaptığını belirtmektedir. Uzman 21 iki üç haftalık süreçlerde ödev verdiğini söylemektedir. Uzman 3 bir dönemde sadece 14 hafta, haftada bir gün ayrı konu görebildiklerini bunları tekrar edebilecek ya da bir üst seviyeye taşıyabilecek zamanın olmadığını bu nedenle 14 atölye günü için 14 ayrı ev ödevi vererek öğrenme sürecini hızlandırmaya çalıştıklarını dile getirmektedir. Uzman 13 dersin sonunda bir tema doğrultusunda büyük kağıtlara bir koleksiyon biçiminde proje hazırlattığını aktarmaktadır. Uzman 19 yıl sonunda bir konu verdiğini ve bununla ilgili proje biçiminde illüstre çalışmaları yapmaları istediğini dile getirmektedir. Uzman 22 istediği tarz çalışmaları belirleyip buna göre ödevler ve projeler teslim aldığını belirtmektedir. Uzman 14 ise önüne çok mükemmel bir iş gelse dahi bu ödevde kendi istediğinin dışına çıkılmasını istemediğini, öğrencinin tam ve eksiksiz olarak isteneni yapması gerektiğini, moda sektörünün böyle gerektirmesinden dolayı fazladan eklenen bir şeyin maliyet sıkıntısı yaratabileceğini ve satılamayacağını öngörmektedir. Direktife ve teslim tarihine uyulması gerektiğini vurgulamaktadır.

- **Portfolyo Değerlendirme**

Uzmanlardan bir kısmı portfolyo değerlendirme yaptıklarını bildirmişlerdir. Uzman 15 portfolyonun yapılıp, tamamlanıp sunumuna dair bir sınav yaptıklarını söylemiştir. Uzman 6 portfolyoyu tam anlamıyla doğru seçebilmek için çok çizim ve çok araştırma yaptıklarını, yaş grubu, çocuk mu, yetişkin mi, orta yaşlı mı, kadın mı, erkek mi, kime yönelik koleksiyon hazırlanacağı hepsi anlatılıp belirlendikten sonra, konu başlığının belirlenmesi, konu hakkında bir essey yazılması, powerpoint sunumu, esseyde anlatılanların görsellerle desteklenerek moodboard hazırlanması, buna araştırmanın keyi koleksiyonun anahtarı diyor, illüstrasyonlar, kumaşlar, teknik çizimler bu şekilde bitmiş bir portfolyo teslim aldığını söylemektedir. Uzman 7 portfolyo olarak isimlendirdiği bütün çalışmaları içerisinde toplayan bir dosyayı değerlendirdiğini, bunun daha adil olduğunu düşündüğünü anlatmaktadır. Böylelikle çok düzenli çalışmayan ancak final sınavında bir şekilde iyi bir performans gösteren bir kişinin yüksek not alma konusunda önünü kesmiş olduğunu belirtmektedir. Uzman 11 öğrenciden ilk olarak beklediklerinin esasen öğrencilik planının nihai sonu olan, yaptıkları işi resmetmek, portfolyo hazırlamak olduğunu aktarmaktadır. Gittikleri firmalarda, yarışmalarda kendilerini ifade edebilecek kadar çizim detaylarına hakim olmaları gerektiğini ve bunun içerisine teknik çizimin de girdiğini belirtmektedir.

- **Eleştiri**

Değerlendirme yöntemlerine yönelik görüşleri alınan uzmanlardan bazıları eleştiri yapmanın önemine değinmişlerdir. Uzman 10 eleştirmeden gelişme olmaz derken, Uzman 14 her ders sonunda yapılanları yere serip baktıklarını, hepsinin birbirlerinin işlerini görerek, birbirlerini değerlendirdiklerini belirtmektedir. Uzman 3 sınıfta yeni bir şey yaratsa da yaratmasa da eleştirisini ve notunu ona göre aldığını, daha sonra daha iyisini yapmaya çalıştığını ifade etmektedir. Uzman 2 eleştirinin günlük her ders için bir değerlendirme olduğunu söylerken günlük eleştiri yapmanın yararını açıklamaktadır: "*Öğrenci hem kendi yaptığını görür hem de arkadaşının yaptığını, diğer arkadaşlarının eleştirilerini de dinlediği için ya da onlara yapılan*

eleştirileri de dinlediği için zeki bir öğrenci bundan her tür çıkarımı yapabilir kendi çalışmaları adına" (Uzman 2 ile kişisel iletişim, 3 Şubat 2017).

- **Jüri Değerlendirmesi**

Uzman 17 ve Uzman 16 dönemin sonunda paftalar şeklinde büyük çalışmalar yaptırdıklarını ve bunların jüri tarafından değerlendirildiğini belirtmektedirler. Uzman 16 sene sonuna kadar mutlaka bütün üzerine konuşulan yarım, eksik veya düzeltilmesi gereken ne varsa toparlamaları için bir süre verdiğini, sonra verilen tarihte bir jüri kurarak diğer tasarım dersleri ile birlikte jüri önünde bir süreç değerlendirmesi yapıldığını, anlık bir sınav yapmadıklarını ifade etmektedir.

4.3. Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Alan Öğrencilerin Moda Resmi Dersine Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular (3. Alt Problem)

Tablo 21: Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Alan Öğrencilerin Moda Resmi Dersine Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular

		Öğrenci Görüşlerinden Yararlanarak Oluşturulan Temalar ve Kategoriler
Üçüncü Alt Problem	**Öğrencilerin Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersine Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular**	Kadın, Erkek ve Çocuk Moda Figürlerini Çizebilme Başarısına Yönelik Görüşler
		• Çizebiliyorum
		Çizerken Zorlanıyorum
		• Kadın Moda Figürü Çizebiliyorum
		Kadın Moda Figürü Çizemiyorum
		• Erkek Moda Figürü Çizebiliyorum
		Erkek Moda Figürü Çizemiyorum
		• Çocuk Moda Figürü Çizebiliyorum
		Çocuk Moda Figürü Çizemiyorum
		• Çizim Geçmişi
		• Figür Çizimi veya Başka Derslerin Katkısı
		• Ders İçeriği
		• Yetenek
		• Hazır Figür (Siluet)
		Moda Figürü Üzerinde Giysi Tasarlayabilme Yeterliliğine Yönelik Görüşler
		• Tasarlayabiliyorum
		• Giydirmede Zorlanıyorum
		• Hayali Canlandırma
		• Renklendirmede Zorlanıyorum
		• Kumaş İfadesinde Zorlanıyorum
		• Detaylandırmada Zorlanıyorum
		• Teknik Çizim, Proje ve Moda Tasarımı Derslerinin Katkısı
		Giysi Ögelerini ve Detaylarını Doğru Bir Biçimde İfade Edebilme Başarısına Yönelik Görüşler
		• İfade Edebiliyorum
		• Rahatlıkla İfade Edemiyorum
		• Teknik Çizim Dersinin Katkısı
		• Kalıp ve Dikim Uygulama Dersinin Katkısı
		• Bilgisayarda Tasarım
		• Dikkat Etmiyorum
		Tasarımlarını Giysi Türü, Model ve Kumaş Özelliğine Göre Görselleştirebilme Başarısı, Severek veya Zorlanarak Yaptığı Çalışmalar Üzerine Görüşler
		• Görselleştirebiliyorum
		• Görselleştirmekte Zorlanıyorum
		• Severek Yaptığım Çalışmalar
		• Zorlanarak Yaptığım Çalışmalar
		• Zorlanmadan Yaptıklarım
		• Kumaş Özelliği
		• Benzetmeye Çalışmıyorum
		• Teknik Çizim veya Diğer Derslerin Katkısı
		Tasarımlarını Renk, Doku ve Desen Özelliklerine Göre

	Öğrencilerin Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersine Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular	Renklendirebilme, Kullandığı Teknikler Üzerine Görüşler
		• Renklendirme
		Renklendirmede Çok İyiyim
		Renklendirmede Çok Kötüyüm
		• Doku
		Dokuyu Rahatlıkla Verebiliyorum
		Dokuyu Vermekte Zorlanıyorum
		• Desen
		Desen Verebiliyorum
		Desende Zorlanıyorum
		• Suluboya Tekniği
		• Kuru/Kuru Sulu Boya Tekniği
		• Guaj Tekniği
		• Marker Tekniği
		• Karışık Teknikler
		• Bilgisayar
		• Ders İçeriği
		• Kaynak Kullanımı
		• Temel Sanat Eğitimi Dersinin Katkısı
		Kavramsal ve Avantgarde Tasarım Yapma Üzerine Görüşler
		• Evet Yapıyorum
		• Hayır Yapmıyorum/Yapamıyorum
		• Bölüm Derslerimiz İçinde Yapılıyor
		• Ele Alınan Temalar
		• Sıradışı Alışılmadık Formlar
		• Konuyu Ele Alış
		Kendisine Ait Geliştirmiş Olduğu İllüstratif Bir Tarzın Olup Olmadığına Yönelik Görüşler
		• Kendime Ait Bir Tarzım Var
		• Figürüme Kimlik, Karakteristik Özellikler Katıyorum
		• Kendime Has Tasarımlar Yapıyorum
		• Kendime Ait Bir Tarzım Yok
		• Diğer Derslerde Geliştirdim
		Moda Resmi Dersinden Beklentilerine Yönelik Görüşler
		• Beklentilerimi Karşıladı
		• Beklentilerimi Karşılayamadı
		• Ders Süreci Daha Uzun Olmalıydı
		• Derste İşlenen Konular
		• Dersin Öğretim Elemanı
		• Beklentiler
		• İnsan Vücudunu Tanıma, Kendi Figürümüzü Çizebilme
		• Giysi Giydirme ve Tasarım
		• Görselleştirme ve Renklendirme Teknikleri
		• Etkinlikler Yapılmalıydı
		Moda Resmi Dersi İçin Okulda ve Okul Dışında Ayrılan Zamana Yönelik Görüşler
		• Çok Az Zaman Ayırdım/Ayırabildim
		• Haftada Bir İki Günümü Ayırıyorum
		• Haftada Çoğu Günümü Ayırıyorum
		• Sıklıkla Zaman Ayırıyorum

		• Diğer Derslerde de Çizim Yaptığım İçin Sürekli Çiziyorum
		Dersin Mesleki Hedeflerine Ulaşmalarındaki Rolüne Yönelik Görüşler
		• Önemli Buluyorum
		• Önemsiz Buluyorum
		• Yurtdışında Önemli
		• İfade Edebilecek Kadar Çizebilmeliyim
		• Görsellik Görselleştirme Çok Önemli
		• İş Bulmada Önemli
		• Çizim, Kalıp, Dikiş Birlikte Olmalı
		• Hız Kazanmak İçin Gerekli

4.3.1. Kadın, Erkek ve Çocuk Moda Figürlerini Çizebilme Başarısına Yönelik Görüşler

Tablo 22: **Kadın, Erkek ve Çocuk Moda Figürlerini Çizebilme Başarısına Yönelik Görüşler**

Kategoriler	**Toplam kişi**	**Cevaplayan**	**Yüzdelik Dilim**
Çizebiliyorum	42	30	71,43%
• Çizerken Zorlanıyorum	42	12	28,57%
Kadın Moda Figürü Çizebiliyorum	42	20	47,62%
• Kadın Moda Figürü Çizemiyorum	42	12	28,57%
Erkek Moda Figürü Çizebiliyorum	42	5	11,90%
• Erkek Moda Figürü Çizemiyorum	42	20	47,62%
Çocuk Moda Figürü Çizebiliyorum	42	8	19,05%
• Çocuk Moda Figürü Çizemiyorum	42	12	28,57%
Çizim Geçmişi	42	22	52,38%
Figür Çizimi veya Başka Derslerin Katkısı	42	13	30,95%
Ders İçeriği	42	6	14,29%
Yetenek	42	5	11,90%
Hazır Figür (Siluet)	42	6	14,29%

Giysi modelinin kâğıt üzerinde sunulması için çizilen moda siluetleri artistik, akıcı, zarif ve çekici olmasının yanı sıra denge, hareket, ölçü-oran ve doğru bir duruşa da sahip olması gerekmektedir. Giysi modeli ancak dengeli, sağlam ve artistik bir moda silueti üzerinde güzel gözükmektedir (Baş, 2004: 32).

İyi bir siluet (şablon), insan bedeninin proporsiyonlarına dayanmaktadır. Vücudun bölümleri arasındaki ilişkilere dikkat edilerek, soyutlama riski olmadan beden istenilen şekilde uzatılıp, bazen aşırı uçlara doğru abartılabilmektedir. Bu

dönüşüm tasarımcının stil eğilimlerini yansıtır, ancak her durumda nihai bitmiş ürün aynı kalacak ve tanınabilecektir (Calderin, 2012: 44).

Çizebiliyorum

Antik Yunanlılar doğru orantılı figürleri güzel ve estetik olarak kabul etmişlerdir. Güzel sanatlarla karşılaştırıldığında moda çizimleri daha az gerçeklik gerektirmekte, stilize edilmiş bir figür konsepte uyduğu sürece estetik kabul edilmekte ve sonsuz esneklik göstermektedir. Günümüzde ise moda figürleri ve illüstrasyonları daha önce görülmemiş bir çeşitliliğe ve farklılığa ulaşmıştır (Bryant, 2013: 33). Yapılan araştırmada araştırmaya katılan moda resmi dersi almış moda tasarımı öğrencilerine kendi moda figürlerini çizip çizemedikleri sorulmuş, araştırmaya katılan 42 öğrenciden 30'u kendi moda figürlerini çizebildiklerini söylemişlerdir.

Öğrenci 19, Öğrenci 20, Öğrenci 21, Öğrenci 24 ve öğrenci 27 rahatlıkla moda figürü çizebildiklerini ifade ederken; Öğrenci 16 fevkalade olmasa da çizebilirim demektedir. Öğrenci 30 ve Öğrenci 16 ise ekstrem zorlayıcı bir hareket, poz olmazsa çizebildiklerini, çizimin birazda elin sıcak kalmasıyla ilgili olduğunu söylemektedirler. Öğrenci 39 çizebildiğini ancak her pozu çizebilmek için canlı modele bakması gerektiğinin altını çizmektedir. Öğrenci 1 küçüklükten itibaren çizime eğilimi olduğunu, eğitimini de aldıktan sonra elinin çok rahatladığını söylerken, Öğrenci 35 de moda resmi dersinde canlı modeli moda figürüne nasıl dönüştüreceklerini çok iyi öğrendiklerini belirtmektedir. Öğrenci 2 hocaların da kopyayı tasvip etmediğini kendisinin de özgün moda figürlerini tamamen hayali olarak kafa ölçüsüyle oturtarak çizdiğini dile getirmektedir. Öğrenci 12 iyi gözlem yaparak ve hayal gücünü kullanarak başarıya ulaştığını, kopya almadan zevk alarak kendi figürlerini çizdiğini ve elinin de alışmasıyla daha kolay yansıtabildiğini bildirmektedir. Öğrenci 13 eskiden saatlerce uğraştığını şimdi figürü artık ezberlediği için çok pratik bir şekilde çizip giydirdiğini aktarmaktadır. Öğrenci 18 kendi moda figürlerini çizdiğini, hayal ürünlerini ortaya çıkarabildiğini söylemektedir. Kendi çizgisinde daha özgün çalışabildiğini ancak eğitim aldıkça yaratıcılığının köreldiğini, hayallerinin tekniğe uymayacağını düşünüp kolayca vazgeçebildiğini belirtmektedir.

Öğrenci 23 yetenek sınavı ile alınmadığı dikey geçişle geldiği halde bu şekilde gelen diğer arkadaşları zorlanırken kendisinin çalışarak başardığını, sıkıntı yaşamadığını anlatmaktadır. Öğrenci 25 eline kalem aldığı 3 yaşından beri çizimi sevdiğini, dışarıda öbür çocuklar gibi oyun oynamak yerine kâğıt kalemle olmanın onu çok mutlu ettiğini, farklı bir zevk anlayışının olduğunu ve bu nedenle figürlerde ve portrelerde hiçbir sorun yaşamadığını ifade etmektedir. Öğrenci 26 bellekten çizerek zorlandığını ancak bakarak çizebildiğini, ilk önce 9-10 kafa daha sonra 10-11 kafa, 13 kafa uzunluğunda çalıştıklarını suluboya ve farklı boyama tekniklerini de öğrenerek ilerlediklerini, çize çize çiziminin oturduğunu belirtmektedir. Öğrenci 29 eksiğini kursla tamamladığını, çizim kursu öncesinde oran-orantı kavramının olmadığını, canlı bir modeli bile bakarak çizemediğini ancak çizim kursu sonrasında hayali figürleri dahi aklından rahatlıkla çizebildiğini söylemektedir.

Bazı öğretim elemanları dersin ilk günü öğrencileri tanıyıp, çizim yeteneğini anlayabilmek için hızlı bir eskiz yapmalarını isteyebilir (Bryant, 2013: 42). Böylece öğrencilerin seviyesini tanıyıp tanımlayarak ona göre dersin işleyişini düzenleyerek gereken tedbirleri alabilir, öğrencinin dersin başındaki durumu ile sonundaki durumunu kıyaslayarak öğrencide gerçekleşen öğrenmeyi ve gelişmeyi ölçebilir, takip edebilir. Öğrenci 31 dönemin başında moda resmi dersi öğretim elemanının boş bir sayfa dağıtarak dersin ilk günü herkesin siluet çizmesini istediğini anlatmaktadır: *"Herkes resmen çöp adam çizmişti ve çok komik bedenler ortaya çıktı" diye anlattığı o günden sonra derste verilen eğitim sonrasında herkesin kendi moda figürlerini çizebilir hale geldiğini belirtiyor"* (Öğrenci 31 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017).

Çizerken Zorlanıyorum

Moda resminde giysi tasarımındaki yaratıcılık ne kadar önemli ise modelin sunulduğu moda figürünü çizebilmek de o kadar önemlidir. Çekicilik ve zarafetin yanında figürde denge ve hareket gibi unsurlarda bulunmalıdır. Giysiler ancak sağlam ve dengeli bir figür üzerinde güzel durur ve artistik, akıcı biçimde kullanılan çizgiler basit bir modeli bile daha havalı gösterebilmektedir. Bu nedenle moda resmi çalışmalarına mutlaka çeşitli pozlarda canlı model çizimi ile başlanmalı, anatomik yapının tanınarak, ölçü ve orana dikkat edilmesi gerekmektedir (Komsuoğlu vd.,

1988: 43, 44). Öğrencilere kendi özgün moda figürlerini rahatlıkla çizip çizemedikleri sorulduğunda 12 öğrenci kendi moda figürünü çizemediğini söylemiştir. Öğrenci 4 ve Öğrenci 7 hayali olarak akıllarından moda figürü çizemediklerini, zorlandıklarını, formda bozukluklar olduğunu bildirmişlerdir. Öğrenci 6 da kendisini bu konuda başarılı görmediğini, elinin yatkın olmadığını, geliştirebilmesi için daha çok çalışması gerektiğini, çizimlerinin çok mükemmel olmadığını ve oranları tam oturtamadığını söylemektedir. Öğrenci 9 da sıfırdan çizim yapamadığını, zorlandığını, bu yüzden hazır siluetler tercih ettiğini söylüyor. İlk yıl kendi figürlerini çizmeyi öğrenseler de bunu devam ettirmedikleri için hazır siluetlere alıştığını belirtmektedir. Öğrenci 10 her figüre istediği hareketi veremediğini bu yüzden kıyafeti de doğru giydirmeyi başaramadığını ifade ederken, Öğrenci 15 de istediği moda figürlerini çizemediğini bunun için zaman gerektiğini söylemektedir. Öğrenci 37 karalaya karalaya uğraştığını öncekine göre ilerlediğini ancak hala anatomik hatalar yaptığını dile getirmektedir. Öğrenci 40 derste fotokopilerle konuyu geçtiklerini, hocanın ellerini geliştirmeleri için çizim egzersizlerini eve bıraktığını, derste yeteri kadar üzerinde durulmadığı için elini alıştıramadığını anlatmaktadır.

- **Kadın Moda Figürü**

Mülakat yapılan öğrencilerden önemli bir kısmı özellikle kadın moda figürlerini rahatlıkla çizebildiklerine değinmişlerdir. Soruya cevap veren öğrencilerden 20'si kadın moda figürlerini çizebildiklerini söylerken; 12'si kendi özgün figürlerini çizemediklerini ifade etmişlerdir. Öğrenci 8, Öğrenci 16, Öğrenci 20 ve Öğrenci 33 kadın moda figürlerini daha iyi çizebildiklerini kendilerine daha kolay geldiğini bildirmişlerdir. Öğrenci 35 ve Öğrenci 42 kadın moda figürlerini çizebilirken, erkek ve çocuk moda figürlerini çizemediklerini belirtmişlerdir. Öğrenci 3, Öğrenci 11, Öğrenci 22, Öğrenci 29 ve Öğrenci 30 okulda kadın giyimi üzerinde ve kadın moda figürleri üzerinde çok fazla yoğunlaşıldığı için kadın figürünü rahatlıkla çizebildiklerini söylemişlerdir. Öğrenci 26 da kadın giyimi okuduğunu değerlendirerek, hep kadın giyimi üzerinde durulduğunu, bilgisayarından pozlar açarak belli duruşlara bakıp daha kolay çizebildiğini eklemiştir.

- **Erkek Moda Figürü**

Bir erkek vücudunun yapısı kadın vücuduna göre temelde benzemekle birlikte bazı farklılıklar içermektedir. Ana özellikler: Daha geniş omuzlar ve dar kalçalar, bel neredeyse yok gibidir, üst ve alt bacak neredeyse aynı uzunluktadır. Genel olarak daha keski hatlara sahiptir ve daha az vücut yağına sahipken daha fazla kasa sahiptir (Konrath, t.y.: 10). Erkek figüründe omuz kalça kemiği eğimi kadın figürüne göre daha az olmalıdır. Torso üçgen formunda omuzlar ve üst göğüs kalçadan geniş çizilmelidir. Duruş ve pozlar kadın figürüne göre daha az stilize olmalıdır. Gerçekçi yüz detayları figüre daha karakteristik bir ifade kazandırmaktadır (Hopkins, 2016: 175). Tasarımların tarzına göre figürler çizilmelidir. Mesela spor tasarımlarda alanına göre atletik figürlerin verdiği aktif pozlarda resmetmek gerekmektedir, takım elbise için daha olgun bir figür çizmek gerekir (Bryant, 2013: 75, 92).

Kendi özgün moda figürlerini çizip çizemedikleri sorulan 42 öğrenciden sadece 5'i kendi erkek figürünü çizebildiğini söylerken; 20 öğrenci çizemediğini dile getirmiştir. Öğrenci 3 erkek projesine geldikleri zaman dahi erkek figür üzerinde hiç durulmadığı için erkek moda figürlerini çizmeleri gerekirken çizemediklerini belirtmiştir. Öğrenci 4, Öğrenci 16, Öğrenci 22 ve Öğrenci 42 erkek moda figürlerini çizemediklerini ifade etmişlerdir. Öğrenci 7, Öğrenci 11, Öğrenci 21, Öğrenci 29 çok fazla erkek giyimi ve figürü çalışmadıkları için çizerken zorlanabileceklerini düşünmektedirler. Öğrenci 20 erkekte referans ölçüleri çek ettiğini söylerken, Öğrenci 30 erkek çalışmanın kendisine ekstrem olduğunu dile getirmektedir. Öğrenci 26 erkek moda figürünün orantıları ve kas grupları farklı olduğu için çizimde zorlandığını belirtirken, Öğrenci 23 ve Öğrenci 38 sürekli kadın çalıştıkları için erkek çizimlerinin de kadına benzediğini özellikle yüzlerinin kız gibi olduğunu aktarmaktadırlar. Öğrenci 32 erkek giyimi sektöründe çok fazla açık olduğunu ifade ederek, moda okullarında özellikle erkek silueti ve çizimleri üzerinde de durulması gerektiğini vurgulamaktadır. Öğrenci 31 kariyerini erkek giyim tasarımı üzerine planladığını, ancak okulda buna dair hiçbir şey verilmediğini, tüm üniversitelerde bu şekilde verilen bir eğitim olduğu savunmasının yapıldığını ve sektörde öğreneceğinin söylendiğini anlatmaktadır ve bu durumu kendisine bir dezavantaj olarak

görmektedir. Öğrenci 33 daha önce hiç erkek moda figürü çizmediğini ancak çizebileceğini düşündüğünü söylemektedir, Öğrenci 41'de erkek figüründe biraz sıkıntı yaşadığını, ancak çok fazla erkek canlı model çizdiği için onu da güzel oturtabileceğini düşündüğünü belirtmektedir.

- **Çocuk Moda Figürü**

Çocukların bedenleri ve yüzleri, yetişkinlerin bedenlerine ve yüzlerine göre farklı oranlarda, şekillerde ve dokularda bulunmaktadır. Çocukların yüzleri ve yüz özellikleri özellikle yumuşak ve çevresi yuvarlaktır. Hemen hemen gençliğe adım attıklarında yüzerinde küçük kemik yapıları ve vücutlarındaki kas yapıları belirginleşebilir. Bu nedenle çocuğun yumuşak özelliklerini iletebilmek için hafif bir dokunuşla çizilmeli, keskin hatlardan kaçınılmalıdır. Farklı yaş gruplarındaki çocukları betimlemek için oyuncak, çanta gibi yaşa uygun aksesuarlar tercih edilebilir. Çocuk bedeni yaşına göre yıl yıl hızla değişmektedir. Bu nedenle çizimler yaşına uygun düşecek şekilde yapılmalıdır (Riegelman, 2006: 370).

Çocuk bedeninin proporsiyonları ve şekli yetişkin bedenine göre oldukça farklılıklar göstermektedir. Çocuk moda figürlerini çizerken de tıpkı yetişkin moda figürü çiziminde olduğu gibi baş ölçüsü birim alınmaktadır ancak burada baş (kanon) ölçüleri yaşa ve çocuğun gelişimine göre belirlenmektedir. Örneğin bebek ve 2 yaş 4 baş ile, küçük çocuk 4-6 yaş arası 5 baş ile, 7'den 10 yaşa kadar çocuk 7 baş ile gösterilirken ergenliğe erişmiş genç birey 8 baş ile ölçülendirilerek çizilmektedir (Education Bureau, 2009: 62). Çocuk çizimi fazla gerçekçi ise çocuklar daha olgun ve ciddi görünerek birer minyatür yetişkine benzeyebilirler. Hayal gücünü kullanmak, oyuncak bebeklerden, kuklalardan, çizgi film karakterlerinden, resimli çocuk hikaye kitaplarından veya amatör çizimlerden esinlenmek gerekmektedir (Bryant, 2013: 99).

Araştırmaya katılan 42 öğrenciye kendi özgün çocuk figürlerini çizip çizemedikleri sorulduğunda; sadece 8 öğrenci çizebildiğini bildirirken, 12 öğrenci çizemediğini dile getirmiştir. Öğrenci 3, Öğrenci 8, Öğrenci 16, Öğrenci 26 ve Öğrenci 39 çocuk moda figürünün ayrıntıları olmadığı için daha kolay

çizebildiklerini belirtmişlerdir. Öğrenci 4, Öğrenci 5 ve Öğrenci 31 moda resmi dersinde çocukla ilgili bir konu verilmediği için yapamadıklarını bunun moda tasarımı bölümünde büyük bir eksiklik olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenci 11 de çocuk ve erkek konusunda çok fazla üstünde durulmadığı ve bir saatte üzerinden geçildiği için başarılı olamadığını dile getirirken, Öğrenci 13 çocukta anatomi biraz farklı geldiği için zorlandığını söylemiştir. Öğrenci 30 erkek ve sonra çocuk çizim konularını gördüklerini belirlerken, Öğrenci 20 erkekte ve çocukta referans ölçüleri çek ettiğini anlatmıştır. Öğrenci 33 daha önce hiç çalışmadığını ancak çizebileceğini düşündüğünü varsayarken, Öğrenci 22, Öğrenci 42 ve öğrenci 41 çocuk moda figürlerini çizemediklerini belirtip, Öğrenci 41 desen olarak da figür olarak da kıyafet olarak da çocuk çalışmanın kendisi için zor olduğunu ifade etmiştir.

- **Çizim Geçmişi**

Görüşlerine başvurulan öğrencilerden 22'si kendilerine ait moda figürlerini çizip çizemedikleri sorulduğunda çizim geçmişlerinden bahsetmişlerdir. Öğrenci 13 ve Öğrenci 23 güzel sanatlar eğitimi aldığı için sıkıntı yaşamadığını dile getirirken, Öğrenci 9 üniversiteye gelmeden önce hiç alt yapısının olmadığını, lisede görmediğini ancak mezun olduklarında yeterli donanıma sahip olabilecek yeterli bilginin üniversitede de olmadığını, sadece okulla değil kurslarla da desteklenerek ilerletilmesi gerektiğini düşündüğünü söylemektedir. Öğrenci 11 biraz yetenekle okula girdiğini, yetenekle gelmeyenlerin hiç yapamadıklarını, üniversiteye gelmeden önce mutlaka belirli bir alt yapının olması gerektiğini anlatmaktadır. Öğrenci 14 gelmeden önce de resimle uğraştığını, daha önce yağlı boya resim sergisi açtığını; Öğrenci 16 grafik bölümü okuduğunu burada desen çizip tablolar yapmalarına rağmen kursa da giderek üniversite için bu şekilde hazırlandığını söylemektedir. Öğrenci 18 de 4 yıl lisede resim bölümü okuduğunu iki yıl çizim dersleri aldığını ve üniversiteye girmeden önce 6 yıllık bir çizim geçmişinin olduğunu belirtirken; Öğrenci 17 düz lise çıkışlı olduğunu ancak sınavlar öncesinde kursa giderek yetenek sınavını kazandığını aktarmaktadır. Öğrenci 22 ise güzel sanatlar çıkışlı olmamanın eksisini yaşadığını, illüstrasyon yeteneğinin başta olmadığını, 6 aylık yetenek atölye çalışmasından sonra okulu kazandığını ifade etmiştir. Öğrenci 24 meslek lisesinde de moda tasarımı okuduğunu lise son sınıfta çizim dersi almaya başladığını, heykel

bölümünü kazandıktan sonra bir sene boyunca burada da moda tasarımı ile ortak olan çizim derslerine devam ettikten sonra yetenek sınavına girerek bu bölümde okumaya başladığını anlatmıştır. Öğrenci 26 lisede iki yıl boyunca çizim kursuna giderek önce özel bir üniversiteyi %50 burslu kazandığını ancak gitmediğini tercih ettiği iki yıllık moda konfeksiyon eğitiminin ardından dikey geçişle fakülteye geldiğini aktarmaktadır. Öğrenci 29 da iki yıllık bir moda konfeksiyon okuduktan sonra dikey geçişle fakülteye geldiğini, yetenek sınavı ile alan bir okula kabul edildiğinde sınıf arkadaşlarına yetişebilmek ve temel sanat eğitimi adı altında temel tasarım, desen ve moda çizimi eğitimi verilen derste yeterli olabilmek için okula paralel olarak 6 ay çizim kuruna gidip kendini yetiştirdiğini belirtmektedir. Öğrenci 27 ve Öğrenci 39 küçüklüklerinden beri hayatlarında daima çizimin olduğunu hayal ederek ve severek bu bölümü tercih ettiklerini belirlerken, Öğrenci 27 lisede de grafik tasarımı mezunu olduğunu ifade etmiştir. Öğrenci 35 yaptıkça çizdikçe geliştiğini ve ilerlediğini hissederken, Öğrenci 32 daha önce iki yıllık ön lisan programı okuduğunu DGS sınavı ile alındığı için hala çizim problemlerinin devam ettiğini liseden bu yana siluetlerle çalışmasına rağmen çizimini geliştiremediğini ve üzerine gidemediğini anlatmaktadır. Öğrenci 41 desen derslerini sevdiğini, lise 3 ve 4'de ayrıca mezun olduktan sonrada iki yıl çizim kursuna gittiğini ve çizimi çok sevdiğini ifade etmektedir. Öğrenci 38 daha önce hiç çizim eğitimi almadığını dile getirirken; Öğrenci 31 okulda verilen desen dersi boş geçtiği için yeterince eğitim alamadığını, okulda öğrenemeyince kursa giderek takviye aldığını, burada istediği her şeyi çizerek, hocanın çizimini gözlemleyerek öğrendiğini belirtmektedir. Öğrenci 37 Pakistan'dan gelen yabancı uyruklu bir öğrenci olduğunu, oradaki sistemin daha farklı olduğunu, güzel sanatlar portfolyosu ile geldiğini ve orada portfolyo odaklı olarak bütün teknikleri 2 sene boyunca çalıştıklarını, oradaki deneyim ile burada istediği şeyleri yapabildiğini aktarmaktadır. Öğrenci 40 İstanbul'da bulunan belediyenin artistik çizim kurslarına katılarak siluet çizimi, duruş şekilleri, ışık-gölge, renklendirme, saç teknikleri, yüz teknikleri gibi konularda her moda tasarımı öğrencisinin almasını tavsiye ettiği kurslara katıldığını her cumartesi-pazar 7-8 saatlik kesintisiz bir yıllık eğitim ile ilerleyebildiğini, kendini geliştirerek ifade edebildiğini anlatmktadır. Öğrenci 42 de uzun zamandan beri çizime karşı ilgi

duyduğunu, kendi hayallerini çizerek başladığını ve lise son sınıfta yetenek sınavlarına hazırlanmak üzere kursa gittiğini belirtmektedir.

- **Figür Çizimi ve Diğer Derslerin Katkısı**

Canlı modelden yapılan gözlemler ve çizimler figür çizme yeteneğini çok fazla geliştirmektedir. Figür çizimi dersinin katkısı öğrencinin tahmin dahi edemeyeceği sonuçlara ulaşmasını sağlamaktadır. Canlı modelden yapılan çalışmalar, öğrenci için zaman ve hareket kısıtlılığı nedeniyle daha hızlı ve tereddütsüz çizimler yapabilmesine olanak sağlamaktadır (Bryant, 2013: 86). Tasarım okullarında sunulan canlı modelden çizim fırsatı veya dışarıda arkadaşlardan poz vermesi istenerek yakalanan çizim fırsatları mutlaka değerlendirilmelidir. Poz veren kişinin normal günlük giysili olması yeterlidir. Sınıfta veya dışarıda önemli olan modele farklı pozlar verdirerek çizmektir. Model hafif dramatik bir havaya sokulduktan sonra spontan ve doğal bir biçimde hızlıca eskiz şeklinde resmedilmeli moda figürü pozu için anlık duruşlar doğal ve akıcı halde yakalanmalıdır (Tatham, Seaman, 2003: 58). Öğrencilere kendi özgün moda figürlerini çizip çizemedikleri sorulduğunda şaşırtıcı bir şekilde figür çizimi dersinin ve canlı model çalışmalarının faydalarının ve katkılarının farkında oldukları tespit edilmiştir. 13 öğrenci figür çizimi ve diğer derslerin katkılarından bahsetmişlerdir. Öğrenci 6, Öğrenci 7, Öğrenci 12 ve Öğrenci 20 ilk yıl desen dersleri aldıklarını canlı modelden çizimler yaptıklarını ve bu çalışmaların kendi figür çizimlerine çok fazla katkısı olduğunu bildirmişlerdir. Öğrenci 5 daha önce geldiği üniversitede canlı modelden çizimler yaptıklarını, 5 dakikada hızlı eskizlerle figürü rahatça oturtabildiklerini anlatmaktadır. Öğrenci 2 de figür çizimi dersinde öğretim elemanının verdiği çıktılar üzerinden ya da canlı modele bakarak oturan, kalkan, yan dönen gibi pek çok farklı poz çalıştıklarını dile getirmektedir. Öğrenci 13 alışıncaya kadar sürekli insan figürü çizdiklerini, öğretim elemanının bol bol ev ödevleriyle bunu desteklediğini, her hafta canlı modelden çizimler yaptıklarını ve anatomiyi iyice ezberlediklerini, bunun da moda figürü çizimlerinde ve moda resmi dersinde çok büyük katkıları olduğunu aktarmaktadır. Öğrenci 24 ilk yıl anatomi üzerine ders aldıklarını, nü model çalıştıklarını, çize çize vücut oranlarının ne kadar olması gerektiğine alıştıklarını ve bunun da çizimlerini rahatlattığını belirtmektedir. Öğrenci 26 da temel desen dersleri aldıklarını, burada

canlı modelden çalıştıklarını, temel tasarım dersinde de karakalem ve reprodüksiyon ağırlıklı çalıştıklarını, canlı modelden çizimde başlarda zorlansa da zamanla çözdüğünü anlatmaktadır. Öğrenci 40 ise canlı modeller, figür çizimleri yaptıklarını ancak bunu artistik çizimine aktaramadığını söylemektedir. Öğrenci 3 figür derslerinin seçmeli bir ders olduğu için tercih edip almadıklarını, nasıl bir ders olduğunu ve ne kadar işlerine yarayacağını bilmedikleri için çoğu öğrenci gibi seçmediklerini ancak gerekli, önemli bir ders olduğunu sonradan anladıklarını ve bu dersin zorunlu bir ders olması gerektiğini ifade ederken çoğu arkadaşının da kendi moda figürlerini çizemediğini ve hazır şablonlar kullandığını eklemektedir.

Canlı model çizimi sadece derslerle sınırlı kalmamalıdır. İnsan her yerdedir. Yüzme havuzları, plajlar, jimnastik salonları, toplu taşıma araçları vs. yüz, el, bacak ve kişisel özelliklerini gözlemleyerek pratik bir şeklide kâğıda aktarabilme olanağı her yerde mevcuttur. Daha sonraki ileri çalışmalarda hatırlatıcı olan bu çalışmalar görsel bir dil oluşturmayı sağlayarak son derece yararlı olmaktadır (Civardi, 2013a: 5).

- **Ders İçeriği**

Öğrencilerden bir kısmı moda resmi dersinin içeriğinden bahsetmişlerdir. Öğrenci 1 erkek, kadın tümünün çizimini derslerde ayrıntılı bir biçimde gördüklerini ifade ederken, Öğrenci 2 bol bol figür çizimi yaptıklarını dile getirmiş, genellikle derslerin birbirini devam niteliğinde olduğunu, bir derste nasıl çizileceğini öğrenirken, diğer derste nasıl dikişe dönüşeceğini, bir diğerinde kumaşların nasıl oluşacağını öğrendiklerini anlatmaktadır. Öğrenci 4 ilk ders arkadaşlarına bakarak portre çalıştıklarını, diğer derslerde fotoğraflardan yararlanarak illüstrasyon yaptıklarını söylemektedir. Öğrenci 22 normal insan vücuduna göre farklı çalışılan deformu bozuk illüstrasyonları 2. sınıfta bir dönem boyunca gördüklerini, zorlandıklarını ancak dersin öğretim elemanının moda figürü çizimine çok büyük katkısı olduğunu, kendisini geliştirdiğini ifade etmektedir. Öğrenci 42 moda resmi dersinde dergi gibi kaynaklardan analiz ederek siluetleri önce iskelet halinde sonra da moda figürü biçiminde çizdikleri çalışmaların kendisine çok büyük katkı sağladığını aktarmaktadır.

- **Yetenek**

Yetenek her normal organizmanın taşıdığı potansiyel maharet, hüner kazanabilme şartlarıdır. Sonradan kazanılmış, yenileme yaratma gücün potansiyelidir ve psikologlarla genetikçiler bu konu hakkında benzer ifadeler ileri sürmektedirler. Kazanılması güç bir hünerdir. Görsel sanatlarda beyin potansiyelleri olarak; görmede gördüğünü anlamada uzmanlaşma, gereken bilgiyi saklama ve yeri geldiğinde tekrar kullanabilme, tasarımlama, simülasyon, esin bulabilme ve tasarımını malzemeye dökmede uzmanlaşma olarak tarif edilebilmektedir (Atalayer, 1994a: 111, 112).

Çizim yeteneğini geliştirmenin yolu alıştırmalar ve tekrarlar yapmaktan geçmektedir. Bu tekrarları yaparken daima çizimler tekrar tekrar sorgulanmalıdır (Sorger, Udale, 2013: 58).

Kendi moda figürlerini çizebilme başarıları açısından görüşü alınan öğrencilerden bazıları çizim yeteneğine sahip olmanın gerekli olduğunu düşünmüşlerdir. Öğrenci 2 doğuştan gelen bir şey olarak değerlendirirken, kafasında canlandırdığı şeyleri aktarabildiğini söylemiştir. Öğrenci 8 bölüme resim dersleri alarak geldiğini, küçüklüğünden bu yana ilgi duyduğunu, öncelikle yetenek sonrada sevmek gerektiğini belirterek, düşüncelerini: "*Yeteneği olmayan kişi de gelmemeli bence çünkü yapamaz. Bu yetenek işi, sevgi işi*" diyerek belirlemiştir (Öğrenci 8 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Öğrenci 19 yetenek gerektiren bir iş olduğu için bazı kişilerin başaramayarak hazır siluetler kullandığını aktarırken, Öğrenci 6 kendisini bu konuda yetenekli bulmadığını dile getirmektedir. Öğrenci 1 ise hiç yeteneği olmayan bir kişinin bile beli bir yere gelebileceğini savunurken, yeteneğin de mutlaka önemli olduğunu, belli bir çizim yeteneğinin olması gerektiğini ifade etmektedir.

- **Hazır Figür (Silüet)**

Kendi moda figürlerini çizebilme başarıları sorulan öğrencilerden bazıları hazır figürler, siluetler kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci 3 ve Öğrenci 6 genellikle projelerinde düzgün olması açısından hazır siluetler kullandıklarını dile getirirken; Öğrenci 16 daha düzgün olmasının yanında daha hızlı olmasını da sağladığı için

hazır siluetleri tercih ettiğini belirtmiştir. Öğrenci 9 ileride çizim üzerine ilerlemeyi düşünmediği için ve hazır siluetler daha kolayına geldiği için hazır siluetler üzerine oynama yaparak kullanmayı tercih ettiğini aktarmaktadır. Öğrenci 38 de siluetlerini çizerken ön, yan ya da arka duruş özelliği var ise kendisi çizdiğini ya da hazır siluetler üzerinde düzeltmeler yaptığını dile getirmektedir. Öğrenci 10 bulunduğu aşamada kendi moda figürlerini çizebildiğini ancak daha marjinal duruşlar gerektiren figürlerde ve tasarımlarını yaparken daha fazla figüre daha rahat ve doğru kıyafetler giydirebilmeyi öğrenmek adına hazır siluetleri tercih ettiğini anlatmaktadır.

4.3.2. Moda Figürü Üzerinde Giysi Tasarlayabilme Yeterliliğine Yönelik Görüşler

Tablo 23: **Moda Figürü Üzerinde Giysi Tasarlayabilme Yeterliliğine Yönelik Görüşler**

Kategoriler	**Toplam kişi**	**Cevaplayan**	**Yüzdelik Dilim**
Tasarlayabiliyorum	42	33	78,57%
Giydirmede Zorlanıyorum	42	6	14,29%
Hayali Canlandırma	42	6	14,29%
Renklendirmede Zorlanıyorum	42	2	4,76%
Kumaş İfadesinde Zorlanıyorum	42	5	7,14%
Detaylandırmada Zorlanıyorum	42	6	14,29%
Teknik Çizim, Proje ve Moda Tasarımı Derslerinin Katkısı	42	6	14,29%

- **Tasarlayabiliyorum**

Bir moda tasarımı öğrencisi için moda çiziminde en önemli şey nihai hedefi olan zihninde tasarladığı giysi modelini kâğıda doğru bir şekilde, doğru yöntemlerle ve artistik olarak aktarmaktır. Kendi moda figürlerini de kullansa hazır moda şablonlarını da tercih etse üzerine giydirdiği giysiler anlaşılır olup göze hitap etmelidir. Yapılan mülakatlarda moda figürleri üzerine giysi tasarlayabilme ve çizebilme üzerine yapılan görüşmede 42 öğrenciden 33'ü çizebildiğine yönelik cevap vermiştir. Öğrenci 1 iyi bir şekilde ifade edebildiğini düşündüğünü söylerken, aksesuar, kumaş gibi kullanılacak malzemeyi de çizdiği modelin yanına detaylı bir şekilde not aldığını belirtmektedir. Öğrenci 8 kendisine kolay geldiğini söylerken, Öğrenci 9 model özelliğini bildikten sonra zor olmadığını, herhangi bir sıkıntı yaşamadığını söylemektedir. Öğrenci 3 ikinci sınıftan itibaren proje dersleriyle de

birlikte sürekli figür üzerine giysi giydirdiklerini ve giydirmeye alıştıklarını yansıtabildiklerini ifade ederken; Öğrenci 12 daha figürü çizerken ilham aldığını ve aklına gelen tasarımı hemen yapmak istediğini bildirmektedir. Öğrenci 14 tasarlayabiliyorum, çizebiliyorum ve çok mutluyum derken; Öğrenci 10 da istediği siluetler üzerine istediği formu verebildiğini, hareketi de sağlayarak her siluete her kıyafeti giydirebildiğini vurgulamaktadır. Öğrenci 14, Öğrenci 19, Öğrenci 20, Öğrenci 21, Öğrenci 23, Öğrenci 24, Öğrenci 27, Öğrenci 30 ve Öğrenci 35 giysi üzerine çok çalıştıklarını ve bu sayede giysi çizimlerini geliştirerek her türlü modeli rahatlıkla çizebildiklerinin altını çizmişlerdir. Öğrenci 18 de burada aldığı eğitimin önemini vurgularken, giysiyi öğrenmesem yapamazdım demektedir. Öğrenci 25 hangi konu olursa olsun, her türlü çizimi rahatlıkla yapabileceğini iddia etmektedir. Öğrenci 29 da her ne istiyorsa aklına koyduğunu çizebildiğini ve bunların uygulanabilir ve hayata geçirilebilir olmasına dikkat ettiğini vurgulamaktadır.

Öğrenci 13 bazı kıyafetlerin çizim üzerinde nasıl durduğunu bilmediğini, aklındakini aktarırken zorluk yaşayabildiğini, daha önceki çizimlerini aklına getirdiğinde bunun faydalı olduğunu anlatmaktadır. Öğrenci 17 de çok sürrealist bir şey olmazsa yansıtabildiğini, çizdiği şey dümdüz bile olsa anatomiden kaynaklı farklı duruşlar var ise özellikle ışık-gölgede zorlandığını belirtmektedir.

- **Giydirmede Zorlanıyorum**

Görüşme yapılan öğrencilerden sadece 6 tanesi siluet üzerine giysi çizerken zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Öğrenci 5 siluet üzerine giysi giydirmede zorlanıyorum derken; Öğrenci 1 de illa ki zorlandıklarımız oluyor diye cevaplamaktadır. Öğrenci 7 özellikle bazı kıyafetlerin zorladığını belirtirken, Öğrenci 11 giysiyi tasarlayabiliyorum ancak giysinin duruşunu çok iyi veremiyorum diyerek yakınmaktadır. Öğrenci 32 istediği giysiyi giydiremediğini, siluetin formuna uydurmaya çalıştığını, vücuda oturmasını, giyilip çıkarılmasını, fonksiyonunu düşündüğü için kısıtlanarak zorlandığını ifade etmektedir. Öğrenci 33 giysiyi nasıl giydireceğim, üzerinde nasıl duracak, şeklinde konuşurken bu konuda oldukça yetersiz olduğunu itiraf etmektedir.

- **Hayali Canlandırma**

Gerçekte var olan veya hayal edilen bir şeyin göz önüne getirilerek anlatılması, hayal edilenin görselleştirilmesine imgesel anlatım denmektedir. İmgesel anlatım güçlü bir bellek ve birikim gerektirmektedir. Bazen soyut bir görüntü iken bazen de zengin hayal gücü ile oluşturulmuş bir düzenleme olabilir (Türker, 2011: 119). Görüşme yapılan öğrencilerden 6'sı figür üzerine giysi tasarlayabilmenin hayali canlandırabilme olduğunu belirtmektedir. Öğrenci 9 bu işin hayal gücü isteyen bir iş olduğunu, kendisinin de bu konuda zorluk çekmediğini dile getirirken, öğrenci 1 de bir ürünü ortaya koymadan önce ilk olarak hayal edip kağıda aktarmamız gerekir diyor. Öğrenci 12 bazen sokaktan geçerken, başka yerlerde başka şeylerden sürekli ilham aldığını ve aklına bir şeyler geldiğini bunu da hemen direk kâğıda dökmek istediğini bildirmektedir. Öğrenci 13 daha önce yapabildiklerini yaptığını veya bakarak çalışabildiğini ancak aklından üretmekte zorluk çektiğini aktarmaktadır. Öğrenci 33 de tasarladığı, hayal ettiği, kafasındaki şeyleri kâğıda dökemediğinden şikayet ederken; Öğrenci 36 hayal ettiği çizimin birebir aynısını aktarırken hatalar veya uygun olmayan şeyler yapabildiğini, bunları zaman zaman düzelmek durumunda kaldığını anlatmaktadır.

- **Renklendirme ve Işık Gölgede Zorlanıyorum**

Öğrenci 4 ve Öğrenci 34 giysi giydirirken ışık gölge ve renklendirmede zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci 4 vücudu bilmediği için boyama kısmını oturtamadığını, vücut hatlarını belli ederken yanlış yaptığını söylemiştir.

- **Kumaş İfadesinde Zorlanıyorum**

Kumaşla çevrelenmiş vücudu düşünürken; giysinin altındaki vücudun kıvrımları girinti ve çıkıntılar kumaşın düşüşünü, görünümünü, model detaylarını oldukça fazla etkilemektedir. Kumaş özellikleri de yine bu görüntüye önemli etkide bulunmaktadır. İpek ve keten gibi yumuşak kumaşların düşüşü ve kıvrımları farklı olurken; yünlü ve kalın kumaşların bedeni sarışı, üzerinde duruşu, düşüşü ve kıvrık kırışıklıları farklı olmaktadır. Yine kumaşın türüne göre model özelliklerinin duruşu, büzgü, pili ve kumaş dökümleri özellikle çalışılmalıdır (Ireland, 2009: 147).

Şüphesiz iyi bir moda illüstrasyonunda en önemli hususlardan birisi kumaşların doku ve kalitelerinin görsel olarak anlatılmasıdır. Resimlemeye başlamadan önce mutlaka kumaşın nasıl göründüğü ve nasıl hissettirdiği düşünülmelidir. Kumaşın yumuşaklığı, sertliği, kalınlığı, pürüzsüzlüğü, parlaklığı ve şeffaflığı gibi özellikleri düşünülmelidir. Büzgüler, fırfırlar, etek ucu ve kollar tamamen kumaşın yapısına göre değişmektedir. Pek çok farklı kumaş dokuları çalışılmalı, mümkün olabilen pek çok farklı kumaş türleri denenmeli ve yapıma geçmeden önce gerçek giysiler üzerinde gözlemlenmelidir (Kumagai, 1988: 66).

Giysi giydirme yeterliliğine sahip olup olmadıkları sorulan öğrencilerden bir kısmı kumaş ifadesinde zorlandıklarını belirtmişlerdir. Öğrenci 5 kumaşın özelliklerini bilmediklerini, örneğin kadife, deri vücutta nasıl durur, akışkan bir kumaş gölgeyle nasıl yansıtılabilir bunlarda zorluk çektiğini ifade etmektedir. Öğrenci 11 kumaşın düşüşü, pililer ve büzgüler gibi model özellikleri üzerinde çok fazla durulmadığını ve bunları çok iyi ifade edemediğini söylemektedir. Öğrenci 15 saten kumaşı vermekte zorlandığını belirtirken; Öğrenci 36 drapede zorlandığını renklendirme ile birlikte de yapamadığını aktarmaktadır. Öğrenci 23 kendisinin elde kumaş efekti vermeyi sevdiğini ve yapabildiğini ancak arkadaşlarının bunu başaramadığını ve kürk gibi farklı kumaşları photoshop kullanarak giydirmeyi tercih ettiklerini anlatmaktadır.

- **Detaylandırmada Zorlanıyorum**

Moda resminin birçok bileşeni arasında en temel olanlardan birisi, giysi tasarımlarının teknik çizim olarak ifade edilebilmesidir. Görünüşte basit gibi görünmesine rağmen teknik çizimle belirli bir giysinin istenen şeklini, hacmini ve dokusunu iletmek için genellikle gözden kaçan bazı detaylara dikkat etmek gerekmektedir. Teknik çizim fikirleri iletebilmek için illüstrasyon kadar değerlidir ve üç boyutlu insan figürü çizebilmekten daha kolay ve az karmaşık bir yoldur. Pantolon, etek, ceket, elbise, gömlek, iç çamaşırı gibi oldukça geniş bir giysi yelpazesini kapsayan bu çizim tekniğini öğrenme, giysi model özellikleri, kıvrım kırışıklıklar, dikişler ve ince teknik ayrıntılara dikkat çekerek detayları kavramayı sağlayan etkili bir yoldur (Lafuente, 2007a: 7).

Mülakat yapılan öğrencilere sorulan sorulardan giysi giydirme yeterliliklerine yönelik olan soruda alınan cevaplardan birisi de giysiyi detaylandırmada çektikleri güçlükler olmuştur. Öğrenci 6 giysiyi vücuda giydirerek çizebildiğini ancak istediği detayları verebilme konusunda sıkıntı yaşadığını belirlerken; Öğrenci 7 kol oyuntusu nerede olacak, dikiş nereden geçecek bunları görmeden dikmeden hayal edemedikleri için zorlandıklarını belirtmektedir. Öğrenci 13 kürk gibi detay ve zaman gerektiren çalışmalarda zorlandığını söylerken; Öğrenci 21 volan çizerken fırfıra benzettiğini, yaka çizimlerinde zorlandığını ifade etmektedir. Öğrenci 41 ve Öğrenci 26 da yakalarda özellikle zorlandıklarını dile getirirken; Öğrenci 26 çok farklı bir manşette veya farklı bir detayda da zorlanabildiğini vurgulayarak mutlaka görsellere bakarak teyit etme durumunda kaldığını aktarmaktadır.

- **Teknik Çizim, Proje ve Moda Tasarımı Dersinin Katkısı**

Görüşme yapılan öğrencilerden bir kısmı siluet üzerine giysi giydirmede teknik çizim, proje ve moda tasarımı atölye derslerinin de katkılarını vurgulamışlardır. Öğrenci 9 koleksiyon, bitirme projesi gibi derslerinde önce tasarım yaptıklarını daha sonra kalıbını çıkararak üretime geçtiklerini, bunun gibi her derste çizim ve tasarım kullandıkları için giysi çizimlerini geliştirdiklerini belirtmiştir. Öğrenci 24 kalıp bilgisi öğrendikten sonra göğüs nerede omuz nerede bunu daha iyi çözümleyebildiğini bunu da giysi çizimlerine aktarabildiğini söylemektedir. Öğrenci 31 ve Öğrenci 42 teknik çizim dersinin çok önemli katkılarını vurgularken, Öğrenci 31 tekniği bilmeden iyi bir çizerin bile giysiyi oturtamayacağını bunu yapabilmek için de giysi nasıl durur, nasıl oturur, ne şekilde giyilir, açma kapama nasıl olmalıdır bunun gibi teknik özelliklerin bilinmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Öğrenci 41 de teknik çizimin yanı sıra kalıp ve moda atölyesi derslerinde bire bir giysi parçalarını ve beden üzerinde nasıl bir duruş sergilediğini gördükleri için giysileri doğru ve rahat giydirebildiklerini, moda resmi ve figür çiziminde verilen ödevlerin ve sınıfta yapılan çalışmaların da ekstra katkıları olduğunu aktarmaktadır.

4.3.3. Giysi Ögelerini ve Detaylarını Doğru Bir Biçimde İfade Edebilme Başarısına Yönelik Görüşler

Günlük kullandığımız giysiler eğitim sürecinde bize önemli kaynaklar olabilmektedir. Gardırobumuzdaki değişik giysi türleri, farklı model özellikleri, yaka, kol, cep, manşet çeşitleri, dikiş türleri öğrencilerin çizimlerini geliştirmesine ve detayları gerçek giysi üzerinden deneyimleyip, teknikleri gözlemleyerek çizim egzersizleri yapabilmesine olanak sağlamaktadır (Tatham, Seaman, 2016: 17).

Tablo 24: **Giysi Ögelerini ve Detaylarını Doğru Bir Biçimde İfade Edebilme Başarısına Yönelik Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
İfade Edebiliyorum	42	31	73,81%
Rahatlıkla İfade Edemiyorum	42	5	11,90%
Teknik Çizim Dersinin Katkısı	42	12	28,57%
Kalıp ve Dikim Uygulama Dersinin Katkısı	42	3	7,14%
Bilgisayarda Tasarım	42	5	11,90%
Dikkat Etmiyorum	42	5	11,90%

- **İfade Edebiliyorum**

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde giysi ögelerini ve detaylarını doğru bir biçimde ifade edebilme becerileri sorulduğunda 42 öğrenciden 31'i ifade edebildiklerini söylemişlerdir. Öğrenci 2, Öğrenci 3, Öğrenci 5, Öğrenci 8, Öğrenci 9, Öğrenci 10, Öğrenci 13, Öğrenci 16, Öğrenci 18, Öğrenci 19, Öğrenci 24 ve Öğrenci 29 giysi üzerindeki detay ve ögeleri derste gördüklerini bu nedenle doğru bir biçimde ifade edebildiklerini belirtmişlerdir. Öğrenci 14 yaka gelişi, pililerin, büzgülerin inişi, inerken kendine özgü kat kat düşüşü gibi pek çok model özelliği ve detayın üzerinde çok durduklarını, çalıştıkları bu detaylarla çok şey kazandıklarını ve öğrendiklerini anlatmaktadır. Öğrenci 23 moda resminde genel bir görüntüyü yakaladıklarını ancak teknik çizimde detaya girdiklerini ve öğrendiklerini belirlemektedir. Öğrenci 27 detaylarda zorlanmadığını hatta zevk aldığını ifade ederken daha çok detaylı çalışmalar yaptığını dile getirmektedir. Öğrenci 20 büyük çalışmalarda daha iyi detay girebildiğini ancak küçüklerde de verebildiğini belirtirken; Öğrenci 37 genellikle A3 boyutlu çalıştıklarını bunda da detay girmenin zor olduğunu ancak büyük model üzerinde çalıştığında detayları daha kolay

girebildiğini söylemektedir. Öğrenci 21 çizerken detayları veremese de yanına not alarak detaylar hakkında ipuçları yazmaktadır. Öğrenci 17 ise körüklü cep gibi model özelliklerini ve detaylarını ansıtırken zorlandığını, dikiş yansıtılması gereken yerlerde de aynı sorunu yaşadığını ifade etmektedir. Öğrenci 41 bildiği kadarıyla aktarmaya çalıştığını ancak bunları derste görmedikleri için zorlandığını, genellikle seçtiği modeller üzerinde çok düşünerek teknik geliştirmek durumunda kaldıklarını aktarmaktadır.

- **Rahatlıkla İfade Edemiyorum**

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde 42 öğrenciden 5'i giysi ögelerini ve detaylarını doğru bir biçimde ifade edemediklerini söylemiştir. Öğrenci 4 kesinlikle zorlandığını belirlerken; Öğrenci 6 bazen istediği gibi detayları veremediğini üzerinde çok çok uğraşması gerektiğini, hızlıca yaptığında istediği sonuçları yakalayamadığını dile getirmektedir. Öğrenci 11 bir yerden bakarak örnek alarak yapabildiğini, ancak aklından düşüncesindekini yapamadığını, normal özellikteki yaka manşet gibi detayları yapabildiğini anlatmaktadır. Öğrenci 12 giysi öge ve detaylarını doğru ifade edemediğini, derste hoca pens dediğinde başlangıçta bunu dahi anlamadığını, farklı cep ve yaka detaylarında zorlandığını ve bu konuda eksik olduğunu söylemektedir.

- **Teknik Çizim Dersini Katkısı**

Tasarım okullarında taslak, eskiz ve illüstrasyonların yanında üretim bilgilerini netleştirmek ve tasarımın oranlarını ve detaylarını ifade edebilmek için teknik çizimler kullanılmaktadır (Szkutnicka, 2012: 12). Tasarımın artistik bir şekilde çizildiği moda resmi veya illüstrasyonu ile birlikte modelin tekniğinin gösterildiği teknik çizim ile birlikte verilmesi modelin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır (Sezgin, 2018: 171). Teknik özellikleri gösteren bu çizimler hat bazlı çizimlerdir. Çizilen giysi masaya serilmişçesine önden ve arkadan tüm detayları ve orantıları içeren sadece strüktür ve detay amaçlı çizimlerdir. İç ve dış çizgiler, dikişler, model ve kesik çizgileri farklı kalınlıktaki uçlarda rapido gibi siyah mürekkep veren 1 cm, 0,8

cm, 0,5 cm ya da 0,3 cm gibi ucu farklı kalınlıklardaki kalemlerle net bir şekilde çizilmektedir (Sorger, Udale, 2013: 61).

Yapılan araştırmada görüşme yapılan öğrencilerden 12'si moda resmi dersinde giysi öge ve detaylarını çizerken aldıkları teknik çizim eğitiminin katkısından bahsetmiştir. Öğrenci 9, Öğrenci 11, Öğrenci 23, Öğrenci 26, Öğrenci 35 ve Öğrenci 37 teknik çizim dersinde giysi öge ve detaylarını çizdikleri için moda resminde de giysi öge ve detaylarında sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci 1 tasarım paftalarında her zaman ince detay vermediklerini ancak paftaya ilave edecekleri bir teknik çizimle ürün üretileceği zaman tüm dikişleri ve detayları göstermek zorunda olduklarını, bunları da teknik çizim dersi aldıkları için hem elde hem bilgisayarda rahatlıkla çalışabildiklerini söylemektedir. Öğrenci 7 giysi tasarımında teknik çizim dersinde ayrıntıları görüp çizdiklerini bu yüzden moda resminde de nu detayları yapabildiğini dile getirirken; Öğrenci 29 tüm detayları teknik çizimde öğreniyoruz ve oturtuyoruz daha sonra illüstrasyona geçiyoruz demektedir. Öğrenci 4 ise bilgisayar destekli tasarım dersinin çok katkısı olduğunu, orada teknik çizim yöntemiyle çalıştıklarını ifade etmektedir. Öğrenci 30 teknik çizim dersinde çok milimetrik ve detaylarla her şeyi birebir çalıştıklarını ve bunun oldukça katkısı olduğunu söylerken; Öğrenci 42 teknik çizim dersinde çok çizerek, kendine çok fazla şey katıp pekiştirerek, bunları da çizimlerine yansıttığını belirtmektedir.

- **Kalıp Çizim ve Dikim Uygulama Dersinin Katkısı**

Temel kalıpların yapımında kullanılan temel hayati ölçüleri bilmek çok önemlidir. Referans noktaları olan bir tasarımcı standartları kurar (Calderin, 2012: 44). Kalıp için tanıdığı ölçümler ya da moda figürü çizerken öğrendiği vücudun ölçüleri ve proporsiyonları hem kalıp çiziminde hem tasarım çiziminde tasarımcının işine yaramaktadır. Bu bilgiler arasında bağlantı kuran öğrenci başarılı olabilmekte, insan vücudunu gerektiği şekilde tanımaktadır.

Yapılan mülakatta görüşlerine başvurulan öğrencilerden Öğrenci 4 kalıp dersi aldığı için detay ve model özelliklerinde zorlanmadığını, daha önce çalıştığı minyatür kalıplar üzerinde örneğin kupun vücut üzerinde geçtiği yer gibi tüm giysi öge ve detaylarının kalıpla verilişini bildiği için bunu çizime aktarabildiğini açıklamaktadır.

Öğrenci 42 de kalıp ve moda atölyesi derslerinde görerek ve deneyim kazanarak, moda resmi dersinde de verilen ödevlerle ve derste hocanın anlatımları ve örneklerinden dolayı kendine çok şey katarak pekiştirdiğini ifade etmektedir. Öğrenci 9 ise bu öge ve detayları dikimleri esnasında öğrendikleri için zorluk çekmediklerini aktarmaktadır.

- **Bilgisayarda Tasarım**

Moda resmi ve illüstrasyonu gittikçe elle çizim stilleri ve dijital gelişmeler arasındaki sinerjiye bağlı olarak dijital çizimlerin artışına tanık olmaktadır. En önemli ve yaygın kullanılan yazılımlar fotoğraf manipülasyonu yapan grafik düzenleme programı Photoshop, vektör çizim tabanlı Adobe Illustrator yine Windows vektör tabanlı grafik programı Corel Draw ve bu programın imge yaratma karşılığı olan Corel Photo Paint olarak karşımıza çıkmaktadır (Hopkins, 2013: 91, 92).

Yaratıcılık dürtüsünü etkin çalıştıran, artistik yetenekleri gelişmiş ve estetik bilgi birikimi olan bireyin yüksek teknoloji ve bilgisayar programları ile yaratacağı estetik nesneyi ne bir uzman ne bir mühendis ne de bir teknisyen üretemez. Görsel sanatlarda sanatçılık ve tasarımcılık bir operatörlük değildir (Atalayer, 1994a: 20). Bu nedenle sadece bilgisayar programı eğitimi vermek yeterli değildir. Tasarı, dizayn üretecek bir öğrenci mutlaka sanat eğitimine ve estetik eğitime tabi tutulmalı; bilgisayar programı eğitiminden önce diğer sanat eğitimi dersleri ile birlikte moda resmi eğitimi de almalıdır.

Giysi öge ve detaylarını doğru bir biçimde çizip çizemediği sorulan öğrencilerin bir kısmı bilgisayarlı tasarımda rahatlıkla çizebildiklerinden bahsetmişlerdir. Öğrenci 23 silueti çizdikten sonra her şeyi tamamıyla photoshopta oluşturduğunu söylemektedir. Öğrenci 19 bölüm gereği bilgisayar ağırlıklı çalıştıklarını, ancak elle de bilgisayarla da giysi öge ve detaylarını rahatlıkla verebildiğini, İllüstratör, Photoshop ve İndesign tarzı programlar kullandıklarını anlatmakta ve bir modelin sağını çizerlerse solunu kopyaladıklarını ve zamanı yarı yarıya düşürerek hızla ilerlediklerini belirtmektedir. Öğrenci 28 de hem elle hem bilgisayarla yapabildiğini, Photoshop programı kullandığını ifade ederek, elle de

bilgisayarla da yapılabilir, önemli olan teknikleri öğrenmek, bilgisayarı öğrendikten sonra bilgisayarda çalışmayı daha kolay bulmaktadır.

- **Dikkat Etmiyorum**

Görüşü alınan öğrencilerden 5 tanesi moda resmi yaparken giysi öge ve detaylarına özellikle dikkat etmek istemediklerini, bu şekilde bir çizim tarzına sahip olduklarını aktarmaktadırlar. Öğrenci 18 bu görüşünü: "*Çok dikkat etmek istemiyorum. Kendi doğallığımdan. Modele ağırlık veriyorum teknikten ziyade. Benim için bir moda resminde moda çizimi kapamasız da olabilir. Onu teknik çizimde gösteririm. Çünkü çizim daha estetik bir şey. Ben daha sanatsal düşünüyorum. Yetenek isteyen bir şey. Herkesin yaptığı bir şey olmasın istiyorum" şeklinde düşüncesini ve tarzını ortaya koymuştur"* (Öğrenci 18 ile kişisel iletişim, 20 Mayıs 2017). Öğrenci 21 çizerken skeç tarzı çalışıp detaya girmediğini; Öğrenci 36 genellikle bunları çizmediğini; Öğrenci 39 ise çok dikiş ve teknik odaklı çalışmadığını, o an nasıl çizmek istiyorsa nasıl güzel duracağını düşünüyorsa öyle çizim yaptığını ve detayları çok iyi yapamadığını ifade etmekteler. Öğrenci 32 özellikle üzerinde durmadığını vurgulamakta, manşetli bir gömlek çiziyorsa manşetin üzerinde çok durmadığını, yaka dönüşlerine, yaka katlamalarına, kol katlarına, etekteki arka dönüş gibi özelliklere dikkat ettiğini, siluete oturuşuna özen gösterdiğini ancak yaka, pat, manşet gibi detaylara çok özen göstermediğini ve detaylı yapmadığını aktarmaktadır.

4.3.4. Tasarımlarını Giysi Türü, Model ve Kumaş Özelliğine Göre Görselleştirebilme Başarısı, Severek veya Zorlanarak Yaptığı Çalışmalar Üzerine Görüşler

Tablo 25: **Tasarımlarını Giysi Türü, Model ve Kumaş Özelliğine Göre Görselleştirebilme Başarısı, Severek veya Zorlanarak Yaptığı Çalışmalar Üzerine Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Görselleştirebiliyorum	42	22	%
Görselleştirmekte Zorlanıyorum	42	6	%
Severek Yaptığım Çalışmalar	42	20	%
Zorlanarak Yaptığım Çalışmalar	42	26	%
Zorlanmadan Yaptıklarım	42	3	%
Kumaş Özelliği	42	36	%
Benzetmeye Çalışmıyorum	42	2	%
Teknik Çizim veya Diğer Derslerin Katkısı	42	3	%

- **Görselleştirebiliyorum**

Araştırmada yapılan görüşmelerde öğrencilere tasarımlarını giysi türü, model ve kumaş özelliğine göre görselleştirebilme başarıları sorulduğunda 42 öğrenciden 22'si görselleştirebildiklerini bildirmiştir. Öğrenci 1 çizmekte zorlandığımı düşünmüyorum derken; Öğrenci 5 aktarabildiğini; Öğrenci 13 rahatlıkla verebildiğini; Öğrenci 15 kolaylıkla çalışabildiğini ifade etmişlerdir. Öğrenci 2 başarılı olduğunu, hocalarının da bunu tasdiklediğini ve zorlanmadığını dile getirirken; Öğrenci 14 moda resmi aldığını ve bunun çok faydasını gördüğünü, hala devam etmesini istediğini ve rahatlıkla çizebildiğini belirtmektedir. Öğrenci 20 tüm trikleri gördüklerini, pili nasıl duracak, boy nasıl kısalacak, nasıl ayarlanacak bunların hepsinin derste gösterildiğini ve sıkıntı genellikle yaşamadığını anlatmaktadır.

- **Görselleştirmekte Zorlanıyorum**

Öğrencilerin bazıları, 6 öğrenci, tasarımlarını giysi türü, model ve kumaş özelliğine göre görselleştirmekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci 4 boyut kazandıramıyorum diye yakınırken; Öğrenci 11 her şeyi çizemediğini; Öğrenci 34

çok iyi olmadığını; Öğrenci 10 çizerken mutlaka destek aldığını dile getirmektedir. Öğrenci 9 kafasında düşündüğünün farklı, kâğıda döktüğünün farklı olduğunu, hayalindekini yansıtamadığı için çizimlerini beğenmediğini aktarmaktadır.

- **Severek Yaptığım Çalışmalar**

Görüşlerine başvurulan öğrencilerden 20'si severek yaptığı çalışmalardan söz etmiştir. Öğrenci 37 ben zaten çizmeyi seviyorum derken; Öğrenci 33 de genel olarak çizim yapmayı sevdiğini, tekniği ve sürekli gelişmeyi sevdiğini belirtmektedir. Öğrenci 29 çizimde, bilgisayarlı tasarımda ve dikişte iyi olduğunu ve zevk aldığını bildirmektedir. Öğrenci 21 ve Öğrenci 2 hazır giyimi severek çalıştıklarını dile getirirken; Öğrenci 2 kalıbı olan şeyleri sevdiğini, diğer çalışmalarda kendini çok fazla aşamadığını, buna cesaretinin olmadığını, ancak hazır giyimde, etek, ceket, pantolonda daha başarılı olduğunu düşündüğünü ifade etmektedir. Öğrenci 13 hafif ve saydam kumaşları çalışmayı sevdiğini söylerken; Öğrenci 34 deri çalışmayı; Öğrenci 12 dokulu kumaşlar çalışmayı sevdiğini söylemektedir. Öğrenci 4 okulda verilmese de iç giyim çalışmaktan hoşlandığını ifade ederken; Öğrenci 11 abiye tarzını sevdiğini, artistik çizimler yapmaktan zevk aldığını belirtmektedir. Öğrenci 27 minimal değil karmaşık, avantgarde illüstrasyonlar yapmayı sevdiğini aktarmaktadır. Öğrenci 19 elbisede, gömlekte ya da cekette en sevdiği şeyin kol detayı olduğunu açıklamaktadır. Öğrenci 41 aksesuar, ayakkabı gibi şeyler çizmekten hoşlanırken; Öğrenci 38 korse çeşitleri çizerken, kabarık etekler ve ceketler çizerken çok keyif aldığını ifade etmektedir. Öğrenci 36 özellikle portre çalışmayı sevdiğini dile getirirken; Öğrenci 25 de portre çizmeyi, özellikle illüstrasyon portreler yapmayı, onlara ifade kazandırmayı ve portrelerin duruşlarını vermeyi çok sevdiğini anlatmaktadır. Öğrenci 26 saçlarla uğraştığını, onları boyadığını, üzerinde durduğunu ve her figüre fazla fazla saç yaparak uğraştığını, vücut boyamalarında ekstra parlaklık katarak daha etkili bir hava yarattığını ve bunu sevdiğini dile getirmektedir. Öğrenci 35 özellikle Mısır teması gibi antik şeylerden etkilenmeyi sevdiğini söylemektedir. Öğrenci 42 ise baştan sona moda resminde yaptığı tüm çalışmalardan zevk aldığını, boyaları tanımak, figür çizmek, desenleri oluşturup, kıyafetleri detaylandırarak giydirmenin çok katkılar sağladığını ve temeli iyi oturduğu için sıkıntı yaşamadan, geliştirerek, severek devam ettirdiğini anlatmaktadır.

- **Zorlanarak Yaptığım Çalışmalar**

Giysi türü, model ve kumaş özelliğine göre görselleştirebilmede zorlanarak yaptıkları çalışmalar sorulduğunda Öğrencilerden 26 tanesi farklı farklı durumlarda zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Öğrencilerden bir kısmı drapeli ve dökümlü, bol kumaş ifadelerinde zorlandıklarını söylemişlerdir. Öğrenci 2 özellikle şov amaçlı yapılan kıyafetlerin çiziminde ve giysilerin kumaşlarının çiziminde zorlandığını belirtmektedir. Öğrenci 6 da özellikle drapeli giysileri, panço tarzı kıyafetleri zorlandığını, bolluk ifadesini veremediğini söylemektedir. Öğrenci 7 de asıl zorlandığı şeyi bol giysiler olarak belirlemekte ve çizdiğimizde darmış gibi görünüyor diyerek, kimono tarzı kıyafetlerin kol oyuntusu ve drapelerinin çok yerli yerinde olmadığını ifade etmektedir. Öğrenci 11 de dökümlü kıyafetleri çizemediğini dile getirmektedir. Öğrenci 13 de bol, vücuda oturmayan, salaş kıyafetlerde zorlandığını itiraf etmektedir. Öğrenci 37 şalvar gibi dökümlü modellerde kumaşın düşüşünü veremediğinden yakınmaktadır. Öğrenci 17 şal, şalvar gibi bol dökümlü giysilerde giysinin dökümünü ve rahatlığını çizgiyle veremediğini, dik ve sert çizgilerle çalıştığını aktarmaktadır. Öğrenci 18 bu konudaki görüşünü şöyle belirtmektedir: "*Düşününce, odaklandığımda istediğim ürünleri çıkartabiliyorum ama daha çok dökümlü kumaşlarda zorlanıyorum…kolunda bir döküm var, uzun ve karpuz kol, kolunu katlamış veya kolunu havaya kaldırmış o dökümlü yerlerde zorlanıyorum. Aşırı detaylara dalıyorum. Detaylara dalınca sonra yukarıdan bakınca aşırı yoğunluk verdiğimi görüyorum dökümlü yerlere"* (Öğrenci 18 ile kişisel iletişim, 20 Mayıs 2017).

Öğrencilerden bazıları fırfır, büzgü gibi model özelliklerinde, özellikle yaka çeşitlerinin çiziminde de zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Öğrenci 8 teknik detaylarda özellikle plise çiziminde takıldığını belirtirken; Öğrenci 12 fırfır gibi birbirine benzeyen teknik detaylarda zorlandığını söylemektedir. Öğrenci 33 nervürün nasıl göründüğünü bilmiyorum derken; Öğrenci 41 de birbirine çok yakın model özelliği gösteren kıyafetlerde büzgüyle ve fırfırın farkını çok net bir şekilde veremediğini itiraf etmektedir. Öğrenci 29 ve Öğrenci 33 kapüşon çizimini zor bulurken; Öğrenci 31 yakaları açıkça karıştırdığını anlatmaktadır. Öğrenci 35 ve

Öğrenci 32 klapalı erkek yakalı ceket çiziminde yakada, dönüşlerde, ilik düğmede zorlandıklarını söylemektedirler.

Öğrenci 9 detay isteyen abartılı çizimleri yapamadığını, hayal gücünün geniş olmadığını aktarmaktadır. Öğrenci 40 prenses etekli gelinlik türü giysilerin kendisini çok oyaladığını ve zorladığını dile getirirken; Öğrenci 12 de abiye etkisi vermekte zorlandığını, ancak gözlemleyerek ve örneklere bakarak bu durumu aşmaya çalıştığını söylemektedir. Öğrenci 15 tül, saten tarzı kumaşlarla şeffaf giysileri çizmekte zorlandığını bildirmektedir. Öğrenci 5 pantolon derken; Öğrenci 21 gömlek demektedir. Öğrenci 38 kumaş dokusunda çok zorlandığını belirtirken; Öğrenci 19 giysileri üç boyutlu çizmekte; Öğrenci 39 ise konu serbest bırakıldığında sınırsız bir konu içerisinde çizim yapmakta zorlandığını ifade etmektedir.

Ayakkabı genel silueti belirleyen, tasarım konseptinin önemli bir uzantısıdır. Ayakkabı tasarlarken önemli olan şey ayağı ayakkabıya rahatça oturtmaktır, bu şekilde otomatikman çizime göre stilize edilip küçültülmüş olmaktadır. Farklı ayak ve ayakkabı duruşları ile bol bol pratik yapmak gerekmektedir (Bryant, 2013: 173, 174). Öğrencilerin moda çiziminde zorlandıkları ögelerden birisi de giysiyi tamamlayan ayakkabı çizimi olmaktadır. Öğrenci 26, Öğrenci 36 ve Öğrenci 4 ayakkabı çiziminde zorlandıklarını belirtirken; Öğrenci 4 önden ve arkadan duruşu nasıl yansıtacağını bilemediğini aktarmaktadır.

- **Zorlanmadan Yaptığım Çalışmalar**

Öğrencilere zorlanmadan yaptıkları çalışmalar sorulduğunda, Öğrenci 2 hazır giyim tarzı, etek ceket gibi konularda yıllardır aşina olduğu için zorlanmadığını anlatırken; Öğrenci 17 büzgü ve pli gibi model özelliklerinde zorlanmadığını bildirmektedir. Öğrenci 39 belirli bir konuda tasarım yaptığı zaman konuda sınırlandırma olduğu için daha kolay düşündüğünü ve kendini rahat ifade edebildiğini söylemektedir.

- **Kumaş Özelliği**

Bir moda tasarımcısı kumaşın hangi özelliklere sahip olduğunu, beden üzerinde işlevsel ve estetik açıdan nasıl kullanılabileceğini çok iyi bilmesi gerekmektedir. En

iyi tasarımcılar, kumaş bilgisi ile nasıl tasarım yapacağını ve kıyafeti nasıl yapılandıracağı konusunda yetkin kişilerdir (Udale, 2014: 130). Kumaş bazen giysinin odak noktası olmaktadır. Yapısı karmaşık olan bir kumaşı ortaya çıkarmak için genellikle basit siluetler tercih edilmelidir (Tatham, Seaman, 2016: 9).

Kumaş renklendirme çalışmalarına geçmeden önce kumaşın niteliği tespit edilip bu niteliğe göre önce çizgi çalışmaları sonra; kumaşın incelik, kalınlık, sertlik, yumuşaklık, parlaklık, şeffaflık, ağırlık gibi özelliklerine göre renklendirme çalışmaları yapılmalıdır. Kadife, şifon, saten, tül, tafta gibi kumaşlar özelliği belirgin olan kumaşlardır. Kadife mat, saten parlak, şifon şeffaf ve tafta sert özelliktedir. Gece giysileri uçucu, ağır, parlak ve ışıltılı olabilirler bunlar için suluboya, guaj ya da ekolin tercih edilebilir. Günlük ve spor giyimlerde kurşun kalem, marker, suluboya, pastel boya, guaj, renkli boya kalemleri kullanılabilir (Komsuoğlu vd., 1988: 59). Bol bol çalışmalar yapılarak hangi kumaşın hangi malzeme ve tekniklerle yapılacağı araştırılarak önceden bulunmalıdır.

Görüşleri alınan öğrencilerden oldukça büyük bir kısmı, 42 öğrenciden 36'sı, tasarımlarını görselleştirme başarılarını anlatırken kumaş özelliğine farklı şekillerde değinmişlerdir. Öğrenci 4, Öğrenci 33, Öğrenci 37 kumaş özelliğini vermede zorlandığını hatta yapamadığını bildirirken; Öğrenci 6 bu konu hakkında derste bir şey işlemediklerini birebir kumaşı vermeye çalışmayıp, yanına kumaş örneği koyduklarını söylemiştir. Öğrenci 9 bazen yapabildiğini bazen de yapamadığını aktarmaktadır. Öğrenci 11 çok dökümlü kumaşlarda, kumaşın düşüşü ve büzgülerini ifade etmede çok zorlandığını anlatmaktadır. Öğrenci 17 ve Öğrenci 16 da dökümlü kumaşların kıvrımlarında ve katlarında zorlandıklarını dile getirmektedirler. Öğrenci 8 şifon gibi şeffaf kumaşları tenin göründüğünü bildiği için doğru efektle verebildiğini, ancak gölgelendirmede başarılı olamadığını ve hatlarının keskin kaldığını belirtmektedir. Öğrenci 15 de ince kumaşlarda, kadife gibi kumaşların dokusunda zorlanabileceğini ancak kot gibi kumaşları renkle verebileceğini anlatmaktadır. Öğrenci 12 de kumaşları, şifon örneğini vermekte, hemen zihninden çalışamayacağını, mutlaka internet gibi kaynaklardan bakarak yansıtabileceğini ifade etmektedir. Öğrenci 13 kadife ve kürk gibi kumaşlarda özellikle de kürk de zorlandığını itiraf etmektedir. Öğrenci 10 el çiziminde çok fazla veremediğini,

uğraştığı zaman da çok fazla zamanını aldığını, ancak bilgisayar ile kolaylıkla sağlayabildiğini söylemektedir.

Her kumaşın kendisine has bir görüntüsü dokusu ve düşüşü vardır. Örneğin saten kumaş çalışılacaksa kumaşın parlaklığı, altındaki figürün şeklini alması, düşüşü ve kıvrım katları verebilmek çok önemlidir. İpek ve saten gibi kumaşlar yere doğru büyük katlar halinde iner, gerildikleri yerde açılı katlar yapar, göğüs, kalçalar, ön uyluk kemiği ve diz kısımlarında parlama yapması beklenir (Neild, 2018: 110).

Öğrenci 3 kadife, deri gibi farklı kumaş türlerinin aynısını çizmeye çalıştıklarını ancak giysi üzerinde yapmadıklarını ifade etmektedir. Öğrenci 18 boyama yaparken farklı teknikleri kullanarak kumaş özelliğine göre şeffaf mı, dökümlü mü bunları kalem tutuşuyla, boyaları farklı katılıkta kullanarak verebildiğini söylemektedir. Öğrenci 17 ise kadife, şifon gibi kumaşları rahatlıkla verebildiğini, ancak saten, keten gibi kumaşlarda sıkıntı yaşadığını anlatmaktadır. Marker ile rahatça kadife yaparken, birbirine yakın kumaşların tümünü suluboya ile yansıtamadığını dile getirmektedir. Öğrenci 19 kumaşın tuşesini, duruşunu, dökümünü, sertliğini, yumuşaklığını verebildiğini ama şifon mu, ipek mi içeriğini veremeyeceğini belirtmektedir. Öğrenci 20 kuru kalemle daha rahat çalıştığını, uygun materyalleri bulabildiğinde daha iyi sonuç aldığını, kot, deri gibi kumaşları malzemeye göre denerken, kadifeyi hiç denemediğini dile getirmektedir. Öğrenci 21 transparan yaparak şifonu verebildiğini, kotu, kadifeyi verebildiğini, sateni uğraşması gerektiğini söylemektedir. Öğrenci 22 de orta derecede başarılı olduğunu ancak tül, kadife gibi kumaş dokularını çalışmadığını, minik numuneler çizerek denemesi gerektiğini aktarmaktadır. Öğrenci 25 sürekli farklı tekniklerle dokulu ya da düz kağıtlara kumaş dokusu verme denemeleri yaptıklarını anlatırken; Öğrenci 42 de moda resmi dersinde birebir yapmaya çalıştıkları kumaş çalışmalarının etkili olduğunu savunmaktadır. Öğrenci 40 hepsi olmasa da çoğunluğunu yapabiliyorum derken; Öğrenci 31 kumaş bilgisinin fazla olmadığını, ancak bakarak yapabileceğini söylemektedir. Öğrenci 23 deri, süet, kumaş çok çalıştıklarını ve istediği gibi yapabileceğini; Öğrenci 24 sürekli doku çalıştıklarını, bu yüzden kumaşa çok takıldığını, desenleri markerla çizip oje sürerek, farklı efektler denediğini aktarmaktadır. Öğrenci 26 elle renklendirirken kumaş efekti vermenin zor olduğunu,

kendisi aydınlık yerleri, gölge yerleri yaparak, satene ekstra parlaklık vererek, şifonu hafif boyayarak ifade kazandırdığını söylemektedir. Öğrenci 28 ise elle boyayarak kumaş efektinde örneğin deride, kadifede sıkıntı yaşadığını, ancak photoshop programında kumaşları rahatlıkla giydirebildiğini anlatmaktadır. Öğrenci 29 kürkün tüy etkisini verebilmek için biraz çalışmak gerektiğini ifade ederken; Öğrenci 34 dantel efektini veremediğini, deriyi ve pırıltıyı yapabilse de her kumaş türünü ve özelliğini veremediğinden yakınmaktadır. Öğrenci 35 her şeyi denemediğini, belki şifonu verebileceğini, basmayı verebildiğini ancak diğer kumaşları bilemediğini belirtmektedir. Öğrenci 38 kumaş özelliklerini guaj boyayla verebildiğini, kuru boyayla zorlandığını söylemektedir. Öğrenci 39 birçok kumaşla tanıştığını, dokunduğunda nasıl çizmesi gerektiğini anladığını, desenleri, kaygan bir kumaşı, üstündeki pütürleri verebildiği anlatarak saten ile örneklendirmektedir, daha düz ve kaygan görünmesi gereken satenin ışık gölge verirken ifadesini artırıp keskinleştirerek saten olduğunu belli ettiğini ve göze çarptığını aktarmaktadır.

Kumaşı iyi ifade edebilmek için farklı mecralar, teknikler ve dokular denenmelidir. Yapılı, tüylü, tüysüz, yünlü, düz, pürüzsüz, şeffaf, parlak, sert, yumuşak, dolgulu, dantel, baskılı, krep görünümlü veya nakışlı pek çok farklı kumaş türünün dokusu üzerinde çalışılmalıdır. Beden üzerinde katlanıp nasıl döküm aldığı resmedilmelidir (Udale, 2014: 141).

- **Benzetmeye Çalışmıyorum**

Öğrenci 3 çizim yaparken benzetme kaygısı gütmediğini, orada hangi kumaş kullanılacaksa yanına yazarak belirttiklerini, ifadesini veremediği özellikleri yazarak anlattığını söylemektedir.

- **Teknik Çizim veya Diğer Derslerin Katkısı**

Öğrencilerden küçük bir kısmı tasarımlarını giysi türü, model ve kumaş özelliğine göre görselleştirebilme başarısını anlatırken teknik çizim ve diğer derslerin faydalarına değinmişlerdir. Öğrenci 7 giysi tasarımında aldıkları teknik çizimde, figürün üzerine giysi giydirip, teknik çizimlerini yaparak kendilerini geliştirdiklerini iddia etmektedir. Öğrenci 30 da teknik çizimde ceket, pantolon, bluz, tişört gibi giysi

cinslerinin tek tek detaylarını aldıkları ve teknik çizimlerini yapabilme becerileri olduğu için çizebilme yeteneğine sahip olduğunu düşünmektedir.

4.3.5. Tasarımlarını Renk, Doku ve Desen Özelliklerine Göre Renklendirebilme, Kullandığı Teknikler Üzerine Görüşler

Tablo 26: **Tasarımlarını Renk, Doku ve Desen Özelliklerine Göre Renklendirebilme, Kullandığı Teknikler Üzerine Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Renklendirme	42	31	73,81%
Renklendirmede Çok İyiyim	42	7	16,67%
Renklendirmede Çok Kötüyüm	42	7	16,67%
Doku	42	33	78,57%
Dokuyu Rahatlıkla Verebiliyorum	42	4	9,52%
Doku Vermekte Zorlanıyorum	42	16	38,10%
Desen	42	31	73,81%
Desen Verebiliyorum	42	10	23,81%
Desende Zorlanıyorum	42	8	19,05%
Suluboya Tekniği	42	21	50,00%
Kuru/Kuru Sulu Boya Tekniği	42	24	57,14%
Guaj Tekniği	42	8	19,05%
Marker Tekniği	42	19	45,24%
Karışık Teknikler	42	13	30,95%
Bilgisayar	42	12	28,57%
Ders İçeriği	42	7	16,67%
Kaynak Kullanımı	42	5	11,90%
Temel Sanat Eğitimi Dersinin Katkısı	42	4	9,52%

Sanat hem teknik, hem de bilgi olarak daima bilimden yararlanmaktadır. Herhangi bir ürünü, eseri ortaya çıkartmak için kullanılan tüm araç gereç ve yapım metotlarının tümüne teknik denilmektedir. Her sanatın ve tasarım biçiminin kendine özgü bir yapım sistemi ve tekniği bulunmaktadır. Eğitimle öğrenilir, kişisel olarak geliştirilerek ben'e ait karaktere ulaştırılmaktadırlar (Atalayer, 1994a: 20).

Moda resmi için sınırsız üslup ve araç kullanılabilir. Her illüstratör ya da tasarımcı en çok kullanmayı sevdiği aracı ve yöntemi keşfedecek, zamanla tarzı oturacaktır. Örneğin moda tasarımcısı Hüseyin Elmaz kısaca çizim tarzını şöyle ifade

etmektedir. Modelden, aklından veya dergilerden birtakım duruşlar karaladıktan sonra onları çini mürekkebi ve daldırma kaligrafi kalemiyle kabaca kopyalayıp hızlı ve net bir şekilde çizmeyi sevdiğini söylemektedir (Aktaran, 2013: 42).

Malzeme seçimi sanatçının kişisel tercihlerine, rahatlık seviyesine ve malzeme kullanımına bağlı olarak değişmektedir. Ancak buna rağmen kıyafetin kendine özgü havası, rengi ve kumaş özelliği malzeme seçiminde önem taşımaktadır. Geleneksel yaklaşımda suluboyanın romantik havası akşam giysilerinde ve düğün kıyafetlerinde tercih edilmektedir (Kiper, 2014: 132).

- **Renklendirme**

Bazı kişilerde doğal bir renk yetisi olduğu her ne kadar inkar edilemese de, renk seçme beğenisi renk eğitimi ile geliştirilebilmektedir. Özellikle moda alanında renk beğenisi bilgi ve doğal renk beğenisinin bütünleşmesi ile ortaya çıkmaktadır (Komsuoğlu vd., 1988: 78, 79). Moda resmi dersinde figür çizimi, giysi çizimi ve ardından gelen renklendirme ve boyutlandırma teknikleri bu dersin en kritik ve öğrencinin karşısında zorlandıkları belli başlı konular olarak ortaya çıkmaktadır. Hangi kumaşı nasıl renklendirecek, nasıl bir doku verecek, hangi malzemeyi kullanacak, nasıl bir teknikle çalışacak bunlar en temel problem olarak öğrencilerin karşısına çıkmaktadır. Yapılan araştırmada görüşleri alınan öğrencilerden 31'i renklendirme hakkında görüşlerini bildirmişler; bunlardan 7 tanesi kendisini renklendirme konusunda çok iyi olarak nitelendirirken, 7 tanesi de renklendirmede çok kötü olarak nitelendirmiştir. Öğrenci 14, Öğrenci 15, Öğrenci 18, Öğrenci 30, Öğrenci 38 ve Öğrenci 42 renkleri ve ışık gölgeyi istedikleri gibi verebildiklerini ifade etmektedirler. Öğrenci 13 ve Öğrenci 23 daha önce güzel sanatlar eğitimi aldıkları için renk ve ışık-gölge konusunda hiçbir sorun yaşamadıklarını ve istedikleri efekti kolaylıkla ifade edebildiklerini söylemişlerdir. Öğrenci 10 renkleri iyi kullanabilirken, ışık-gölgede çok iyi olamadığını söylemektedir; Öğrenci 16 ise aksine ışık-gölgeyi kolaylıkla yapabilirken, istediği rengi tutturamadığını belirtmektedir. Öğrenci 35 de ışık-gölgede kendisini başarılı bulurken, boyamada yeteri kadar başarılı olamadığını düşünmektedir. Öğrenci 36 da ışık-gölgede başarılı olduğunu tespit etmiştir. Öğrenci 37 zaman ayırarak oturup çalıştığında iyi şeyler

yapabildiğini belirlerken; Öğrenci 24 renk kombinlerine çok takıldığını bu konuda takıntılı birisi olduğunu dile getirmektedir. Öğrenci 17 de uyum konusunda sıkıntılar yaşadığını ve bu sıkıntının boyadan boyaya değiştiğini bildirmektedir. Öğrenci 21 başlarda renklendirmede ve tonlamada çok sıkıntı yaşadığını ancak yaparak, çok çalışarak bunun üstesinden geldiğini aktarmaktadır. Öğrenci 5 bacak, yüz gibi figüre ait kısımları boyayabildiğini ancak kıyafetin ona karışık geldiğini söylemektedir ve kendini boyamada yeterli bulmamaktadır. Öğrenci 12 renkte bazen zorlandığını, rengi tutturamadığını, kararsız kaldığını ancak fırçayı vururken korkmadığını bu yüzden de renk konusunda problem yaşamadığını anlatmaktadır. Öğrenci 20 artistik çizim derslerinde ışık-gölge olayını komple hallettiklerini, bunu teknik ve illüstrasyonlara yansıttığında herhangi bir sorun yaşamadan ışıkları verebildiğini, derste bunun gibi çok şey öğrendiğini ve her şeyi kullandığını aktarmaktadır. Öğrenci 32 renkleri karıştırarak boyama yapmaktan zevk aldığını ve ışık-gölgeden kaynaklanan farklılıkları renge başka renkler katarak yansıtmayı sevdiğini söyleyerek bunu örneklendirmektedir: "*Mesela ben bir elbiseyi pembe yapmak istiyorsam ışık gölgesinde sadece pembe ve pembenin tonlarını kullanmıyorum. Biraz ona gri katıyorum. Yanlarına biraz siyah giriyorum, birkaç rengi karıştırarak yapmayı çok seviyorum. Tamam o ana öğe elbise göründüğünde pembe ama pembenin tonlarıyla açık koyu yapmayı sevmiyorum. Bazen kurşun kalemle yapıyorum dönüşleri. Çünkü daha gerçekçi duruyor bana bakılırsa. Normal bir insanda da bir elbise giydiği zaman hepsini bütün elbiseyi pembe görmüyoruz. Işık gölgeden dolayı farklılıklar, açıklıklar koyuluklar mutlaka oluyor. Onları renkleri karıştırarak yapmayı çok seviyorum"* (Öğrenci 32 ile kişisel iletişim, 6 Haziran 2017). Öğrenci 7 hocanın malzemede özgür bıraktığını bunun da çalışmalara pozitif yansıdığını ifade etmektedir.

Öğrenci 33 renklileri pek kullanamadığını, genellikle pastel tonlarda çalıştığını, bunu da bir sıkıntı olarak görmediğini ve kendi sorunu olduğunu dile getirmektedir. Öğrenci 9 renklendirme konusunda çok iyi olmadığını, çizim konusuna fazla ilgi duymadığını ve geliştirmek için de fazla bir çabaya girmediğini, çalışmalarına bakıldığında muhteşem denilebilecek şeyler yapamadığını ancak bunu da önemsemediğini aktarmaktadır. Öğrenci 11 boyama tekniklerinin kendilerine

gösterilmediğinden yakınarak, çizin, boyayın gelin denildi, neresi aydınlık, neresi, gölge bunlar bize anlatılmadı şeklinde düşüncelerini belirterek bu yüzden moda resminde kendisini çok eksik bulduğunu söylemektedir.

- **Doku**

Temel sanat eğitimi dersindeki bilgilerden yararlanıldığı doku konusu, moda resminde özellikle kumaş türlerinin anlatımında önem kazanmaktadır. Moda resminde giysi sunulurken bütün özellikte düşünülmelidir. Yakasında kürk olan bir kaban, gelinlik veya fantezi giysilerde kullanılan dantel ve aksesuarlar, şifonun hafifliği, tüylü kumaşların yumuşaklığı ya da bir tüvit kumaşın karmaşık dokusunu (Komsuoğlu vd., 1988: 72), örme veya deri etkisini, pvcnin parlaklığını vermek gerekmektedir.

Görüşleri alınan 42 öğrenciden 33'ü moda resminde doku ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Bu öğrencilerden sadece 4'ü dokuyu kolaylıkla çalışabildiklerini bildirirken; öğrencilerden 16'sı doku çalışmalarında zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrenci 12 doku konusunda oldukça başarılı olduğunu, ince tekniklere, ince bölümlere, işlemelere, detaylara girebildiğini dile getirirken; Öğrenci 13 ve Öğrenci 18 liseden bu yana sürekli çalıştıkları için kolaylıkla çalışabildiklerini ancak elin soğumaması sürekli yapılması gerektiğini söylemektedirler. Öğrenci 24 istediği dokuyu verebilmek için farklı eskizler çalıştığını, sürekli farklı materyallerle farklı dokular üretmeye çalıştığını, istediği dokuyu verebilmek için daima çözümler ürettiğini anlatmaktadır. Öğrenci 6, Öğrenci 21, Öğrenci 34 ve Öğrenci 37 doku çalışmalarında bazen başarılı bazen de başarısız olduklarını belirtmektedirler. Öğrenci 7 birebir doku çizmenin gerçekten zor ve emekli bir iş olduğunu, dokuya göre uğraştığını ve az çok yapabildiğini savunmaktadır. Öğrenci 22 ve Öğrenci 26 da her dokuyu denemedikleri için hepsinde iyi ya da kötü olduklarını tanımlayamadıklarını söylemektedirler. Öğrenci 14 modelleri rahat uygularken doku konusunda belki sıkıntı yaşayabilirim demektedir. Öğrenci 1 kumaşın cinsine ve dokusuna bağlı olarak, kurşun kalem ucuyla veya suluboya ile dokuları vermeye çalıştığını tarif etmektedir. Öğrenci 32 dokuyu yapabilmek için çok üstüne gitmesi gerektiğini, bakarak, inceleyerek, yılan dokusu yapacaksa gerçek yılanın

görüntülerini inceleyerek çalışması gerektiğini anlatmaktadır. Öğrenci 40 ise derste çok fazla dokulara girmediklerini ancak daha önce gittiği kursta yılan derisi çalıştığını aktarmaktadır.

Öğrenci 3 genellikle çizimde doku kullanmadığını, benzetmeye çalışmadığını, kenarına yazarak verdiğini, gerekirse yapabileceğini, ancak buna ayıracak zamanının olmadığını ifade etmektedir. Öğrenci 19 da dokuda biraz zorlanabileceğini, ancak zaten detaya girmeyi sevmediğini ve genel çizimler yaptığını belirtmektedir. Öğrenci 17 işleme, kabartma kumaşları çok ince işçilik olarak görmekte ve bundan fazla zevk almadığını, rengini özenerek çalıştığını, ancak bu kadar ince detaya girmekten hoşlanmadığını dile getirmektedir.

Öğrenci 8, Öğrenci 10, Öğrenci 11, Öğrenci 14, Öğrenci 15, Öğrenci 16, Öğrenci 33 ve Öğrenci 36 kumaş üzerinde doku veremediklerini ifade etmişlerdir. Öğrenci 8 genel anlamda kumaş ve doku çalışmalarının sınıfta yapılmadığını, doku, desen ve renk üzerinde yeterince durulmadığını öne sürmüştür. Öğrenci 20 en zorlayan kısmın doku vermek olduğunu, özellikle örgü kumaşlarda çok zorlandığını belirtmektedir.

- **Desen**

Desenler ve baskılar kendine has bir yaklaşım ve teknik gerektirmektedir. Şal ve bitki desenleri daha ayrıntı gerektirdiğinden hassas bir çizim hazırlığı gerektirir. Bir desenin duygusunu yakalayabilmek için renkler teşhis edilmeli ve eşleştirilmelidir. Öncelikle desenler çizilip boyanmalı daha sonra arka plana geçilerek kumaş tamamlanmalıdır. Kumaşın dökümüne, arka planına, renk tonlamasına, figür üzerinde desenin oranına, kumaşın kat yerlerindeki kesilen motiflere dikkat edilirse daha başarılı bir kumaş deseni ifadesi verilebilir (Kiper, 2014: 111-115).

Araştırmaya katılan öğrencilere tasarımlarını renk, doku ve desen özelliklerine göre renklendirebilme başarıları ve kullandıkları teknikler sorulduğunda 42 öğrenciden 31'i desen oluşturma konusunda fikirlerini bildirirken, 10 tanesi kumaşa desen verebildiğini, 8 tanesi de desende zorlandığını bildirmiştir. Öğrenci 14,

Öğrenci 15, Öğrenci 16, Öğrenci 21, Öğrenci 32 ve Öğrenci 8 rahatlıkla kumaş deseni çalışabildiklerini ve kumaşa desen oluşturmaktan çok hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Öğrenci 17 kumaşta herhangi bir hareket yoksa kumaşa desen verdiğini ifade ederken; Öğrenci 20 normal bir kumaş desenini çizebilirken, örme kumaş deseninin tam bir kâbus olduğunu aktarmaktadır. Öğrenci 6 sadece motif şeklinde ifade edebildiğini dile getirirken; Öğrenci 19 moda grafiği müfredatlarında olan desen çizimini derste çalıştığını, detay isteyen bu konunun kumaşın kıvrımı ve baskılarına göre kendisini zorladığını anlatmaktadır. Öğrenci 9 desen çalışmaları yaptığını, ancak bunların gerçeğe çok fazla yakın olmadığını, bakıldığı zaman anlaşılabildiğini belirtmektedir. Öğrenci 8 ağaç, yaprak ve geometrik şekil tarzındaki desenleri düz modellerde verebildiğini, akışkan, büzgülü modellerde aktaramadığını söylemekte ancak desen çalışmayı ve boyamayı sevdiği için sıkıldığı zamanlarda kumaş desenleri çalıştığını, suluboya ya da farklı şeyler denediğini çiçek gibi gördüğü her şeyi aktarmaya çalıştığını anlatmaktadır. Öğrenci 40 desen konusunu da kursta çalıştıklarını, okulda yapmadıklarını bildirmektedir. Öğrenci 26 elde de yapabileceği desenleri zaman kazanmak için photoshopta yapmayı tercih ettiğini söylerken; Öğrenci 5 sade tasarımları tercih ettiğini ve desene hiç girmediğini belirtmektedir.

Moda tasarımında özellikle ekose gibi desenler kafa karıştırıcı bir hal alabilmektedir. Her zaman moda resminde deseni kumaşa gerçek ölçüleriyle aktaramayız, biraz büyütmemiz gerekir. Kumaşın özelliğinin özünü yakalayarak karakteristik yanlarını vurgulayan biraz daha büyük ölçekli desenler kullanılmalıdır. Dikey çizgiler vücudun yönünü takip ederken (Neild, 2018: 102), yatay çizgilerin de vücudun hareket yönüne paralel olması gerekmektedir. Kıvrımlara, kırılmalara ve vücut üzerindeki dönüşlere dikkat edilmelidir ki bu özellikler öğrencinin desenli kumaşı insan vücuduna giydirmede en çok zorlandıkları konulardır.

Öğrenci 10, Öğrenci 11, Öğrenci 12, Öğrenci 30 ve Öğrenci 33 desen çalışırken problem yaşadıklarını ve rahatlıkla çizip belirtemediklerini bildirmişlerdir. Öğrenci 10 detaylı küçük desenleri yapamıyorum derken; Öğrenci 30 hiç desenli kumaş çalışmadığını; Öğrenci 11 deseni çizse bile elbiseye giydirdiğinde kol, bacak gibi dönüşlerde, çizimin ve desenin nasıl döneceği, pileli bir etekse desenin nasıl

duracağı konusunda zorlandığını anlatmaktadır. Öğrenci 12 de katlanan bir kumaş olduğunda deseni oraya yerleştirmeye zorlandığını, kumaşın devam etme görüntüsünde ve desenin yönünde sıkıntı yaşadığını aktarmaktadır.

- **Suluboya Tekniği**

Moda resminde kumaş ve renkler doğru betimlenmelidir. Suluboya tekniği renk tonlarını ayarlamada, kumaş dokularını ve ağırlığını yansıtmada oldukça başarılı ve sağlıklı bir yöntemdir. En ince şifonlardan en yoğun ve karmaşık iplik yapılarına dek geniş bir yelpazede uygulama olanağı sağlar. Desenleri ve dokuları tam ve doğru betimlemek için diğer araçlarla (marker, kuru boya vs.) ve tekniklerle birlikte rahatlıkla kullanılabilmektedir (Tahmasebi, 2016: 13).

Öğrencilere tasarımlarını renk, doku ve desen özelliklerine göre renklendirirken kullandıkları teknikler sorulduğunda 21 öğrenci suluboya tekniğinden bahsetmiştir. Bu öğrencilerden bir kısmı suluboya tekniğini sevdiklerini ve tercih ettiklerini bildirirken bir kısmı da zorlandıklarını ve tercih etmediklerini bildirmişlerdir. Öğrenci 1 transparan kumaşlarda ve uçuşan şifon elbiselerde suluboya kullanmayı mantıklı bulmaktadır. Öğrenci 4 ve Öğrenci 13 bu tekniği kolay buldukları için tercih ederken; Öğrenci 8 suluboya çalışmayı çok sevdiğini, her şeyi yapabildiğini, daha akışkan çizgilerde çalışabildiğini ve her istediğini çıkarabildiğini belirtmektedir. Öğrenci 10, Öğrenci 12 ve Öğrenci 16 genellikle suluboya tercih ettiklerini ifade ederken; Öğrenci 37 daha net sonuç aldığı için suluboya akrilik gibi boyamaları tercih ettiğini söylemektedir. Öğrenci 20 ve Öğrenci 21 en çok suluboyayı sevdiğini belirtmektedir; Öğrenci 21 taş tablet suluboyaların çok işe yaradığını istediği rengi ve efekti yakalayabildiğini aktarmaktadır. Öğrenci 25 suluboya hakimiyetinin iyi olduğunu, suluboyanın sanatsal etkisini çok sevdiğini dile getirmekte ve eklemektedir: "*Kontrol edilip edilememesi çok belirgin olmayınca, herkesin yapmaya cesaret edemeyeceği bir platform oluyor, onda uzmanlaşınca insanlar saygı duyuyor. Çünkü su anlık bir şey olduğu için, kuruyor, tutuyor, tutmuyor, akıyor. Yaptığım hataları lehime çevirmeye çalıştım. Hataları manipüle ettim. Bir şeyi yanlış çiziyorsam onu o doğrultuda geliştirmeye çalışmışımdır. Hiç silmeye çalışmam, kıyafetin içine yediririm, gölge ile yediririm, daksille silip*

üzerinde uğraşmam. Hiç düzeltemeyeceğim bir şey varsa, kapatamayacağım bir durum varsa gözlük giydiriyorum mesela…" (Öğrenci 25 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Öğrenci 38 ise suluboyayı üretime gidecek işlerde, derste ya da sınav için değil, daha sanatsal ve keyfi olarak yaptığı işlerde kullanmayı tercih ettiğini söylemektedir.

Görüşü alınan öğrencilerden bir kısmı da suluboya tekniğini bilmediklerini ya da zorlandıklarını ya da tercih etmediklerini bildirmişlerdir. Öğrenci 17 pastel ve suluboya bana uzak konular derken; Öğrenci 6 ve Öğrenci 3 kullandıklarını ancak zorlandığını; Öğrenci 28 suluboya kullanmayı tercih etmediğini; Öğrenci 36 nasıl yapıldığını bilmediğini; Öğrenci 32 de taş suluboyaları birkaç kez denediğini ancak başarılı olamadığını dile getirmektedir. Öğrenci 31, Öğrenci 11 derste denediklerini ancak tekniğe dair fazla bir şey öğrenmediklerini bildirirken; Öğrenci 40 kıyafette çalışamadığını ancak arka zeminde temizleme ve süsleme amaçlı olarak püskürtme tekniği ile kullanabildiğini belirtmektedir.

- **Kuru/Kurusulu Boya Tekniği**

Yapılan mülakatlarda öğrencilere hangi boyama tekniğini kullandıkları sorulduğunda öğrencilerden 24'ü kuru boya ve kuru-suluboya hakkındaki görüşlerini kullanıp kullanmadıklarını bildirmişlerdir. Öğrenci 3 önce kuru boya ile başladıklarını daha sonra markera geçtiklerini ifade ederken; Öğrenci 7, Öğrenci 30 ve Öğrenci 41 genellikle kullanımı ve ulaşılması kolay olduğu için, tonlamaları kolay yapabildikleri için kuru boya tercih ettiklerini söylemektedir. Öğrenci 4 suluboya üzerine Lyra tarzı kuru çizim kalemleri ile boyama yaptığını bildirirken; Öğrenci 34 kuru boya, kuru sulu ve pilot kalemle karışık çizimler yaptığını aktarmaktadır. Öğrenci 35, Öğrenci 16 ve Öğrenci 22 kuru boyayı çok kullandığını dile getirirken; Öğrenci 36 kuru boyadan başka kullanmadığını; Öğrenci 40 kuru sulularla başlayıp kuru boya kullanmaya devam ettiğini; Öğrenci 6 Dervent kuru kalemler kullandığını ifade etmektedir. Öğrenci 38 çizgiler, kuplar ve model özelliklerini, ışık-gölgeyi kuru boyada daha iyi verebildiğini anlatmaktadır. Öğrenci 33 sert uçlu kalemler ve kuru boya kullanmayı tercih ettiğini dile getirmektedir. Öğrenci 11 kendi bildiği kadarıyla kuru boya ve kuru sulu kullandığını söylemektedir. Öğrenci 21 de bazen kuru boya

ile bazen de çizip sulandırılan kuru sulu boyalar ile çalışmayı tercih etmektedir. Öğrenci 28, Öğrenci 31, Öğrenci 38 ve öğrenci 33 de kuru sulu boya tercih ettiklerini belirtirken; Öğrenci 31 serbest bırakıldıklarında diğer boyalara cesaret edemediği için kullandığını anlatmaktadır. Bu görüşlerin aksine Öğrenci 10 kuru boyada istediği etkiyi ve renk geçişlerini veremediğini; Öğrenci 13 kuru kalemin daha silik kaldığını, bastırmak gerektiğini, bastırınca da kâğıda zarar verdiğini; Öğrenci 37 de kuru boya kullanmayı pek sevmediğini, verdiği görüntüyü yeterli bulmadığını dile getirmektedirler.

- **Guaj Boya Tekniği**

Değişken ve su bazlı olan guaj boya su ile inceltildiğinde şeffaf bir görünüm alırken, kuru fırçayla uygulandığında kalın bir doku oluşturmaktadır. Doğal mat olan bu boyayla pürüzsüz parşömen ve Kraft kağıtlarında etkili sonuçlar elde edilmektedir. Karıştırıldığında her rendi bulabildiğimi guajla her türlü kumaş ve dokunun ifadesini verebiliriz. Canlı ve parlak etkiler yaratılabilen guaj tekniğinde fırça ve sünger kullanılarak çok farklı doku efektleri elde edilebilmektedir (Kiper, 2014: 126, 127).

Araştırmada görüşülen öğrencilerden 8'i guaj boya tekniği hakkında görüşlerini bildirmişlerdir. Öğrenci 1 kaftan tarzı sert kumaşlarda guaj boya kullandığını; Öğrenci 6 ve Öğrenci 38 bazen bu tekniğe başvurduğunu; Öğrenci 8 bu tekniği öğrendiklerini ancak katı bulduğu için sevmediğini; Öğrenci 30 sıklıkla bu tekniği kullandıklarını belirtirken; Öğrenci 31 guaj tekniğini biraz öğrendiklerini ancak böyle tekniklere daha çok yer verilmesi gerektiğini; Öğrenci 35 guaj çalışmayı sevdiğini sulandırınca artistik ve güzel durduğunu; Öğrenci 16 ise hiç guaj tekniği ile çalışmadıklarını ifade etmişlerdir.

- **Marker Tekniği**

Kumaşın dokusunu hızlı bir şekilde yansıtabilmek için marker ve karakalemin yanı sıra basit silme yollarıyla değişik efektler yakalanabilmektedir (Kiper, 2014: 139). Kullandıkları teknikler üzerine görüşü alınan öğrencilerden 19'u marker kalemler hakkında görüşlerini bildirmişlerdir. Öğrenci 5, Öğrenci 6, Öğrenci 21,

Öğrenci 22, Öğrenci 27, Öğrenci 28, Öğrenci 37 çalışmalarında genellikle marker kalem kullandıklarını dile getirmişlerdir. Öğrenci 1 promarker kalemlerin illüstrasyonlarını güzel gösterdiğini belirtirken; Öğrenci 16 tasarımlarında sulandırılabilen markerların daha kolay olduğunu ancak her rengini almanın biraz sıkıntı yarattığını ifade etmektedir. Öğrenci 17 en çok suluboya kağıtları üzerine marker kullanmayı sevdiğini, su bazlı olan kalemleri açık ve koyu olarak daha rahat kullanabildiğini aktarmaktadır. Öğrenci 23 daha canlı illüstrasyonlar yapabilmek için marker kullanmayı tercih ederken; Öğrenci 25 karışık teknikler, suluboya ve marker hakimiyetinin olması sebebiyle özellikle markera çok yer verdiğini belirtmektedir. Öğrenci 26 markerı sulandırarak, kuru boya ile karıştırark oturtmaya çalıştığını söylemektedir. Öğrenci 8 marker kullanma tekniğini öğrendiklerini, ancak markerın keskin çizgilerini sevmediği için, suluboyanın akışkan tarzını tercih ettiğini, markerla zorlanırken suluboyada istediğini çıkarabildiğini anlatmaktadır. Öğrenci 14 marker kullanabildiğini ancak kadife gibi kumaşları vermede emin olmadığını dile getirmektedir. Öğrenci 17 de markerda sorun yaşadığını renk pigmentlerinin yanıltıcı olduğunu, bu nedenle sorun yaşadığını belirtmektedir. Öğrenci 40 ise marker tekniğini hiç öğrenmediğini ve denemediğini bildirmiştir.

- **Karışık Teknikler**

Yapılan mülakatlarda öğrencilere moda resminde kullandıkları teknikler sorulduğunda 13'ü karışık tekniklerden bahsetmişlerdir. Öğrenci 1 hayal gücüne ve kafamızdaki şeylere göre bambaşka malzemeler ve teknikler kullanabileceğimizi savunmaktadır. Öğrenci 2 ihtiyaca göre kuru boya, marker, sulu boya, keçeli kalem karışık girdiğini söylemektedir. Öğrenci 6 hepsini yerine göre kullandığını, bütün boyaları kullandığını ve ağırlıklı olarak marker ile kuru boya karıştırmayı sevdiğini belirtmektedir. Öğrenci 10 suluboya ve kolajı karıştırmayı tercih ederken; Öğrenci 18 kolaj hiç kullanmadığını, marker ve suluboya, marker ve kuru boya ya da pastel sulu boya karıştırdığını ifade etmektedir. Öğrenci 23 her tekniği karışık olarak kullanıyorum derken; Öğrenci 12 bir çalışmada bir teknikle yetinmediğini, kuru boya üzerine suluboya ve farklı materyaller kullanarak çalışmasını daha üç boyutlu bir hale getirdiğini aktarmaktadır. Öğrenci 20 ise kendisini en efektif ve rahat bir şekilde ifade edebilmek için, pilot kalem ve resim kalemleriyle çizdikten sonra sulu boya ve

kuru boya ile de destekleyerek çalıştığını anlatmaktadır. Öğrenci 32 teni daha gerçekçi durduğu için toz pastelle yaptığını, birçok rengi karıştırarak fırçayla boyadığında ışık-gölge etkisini, makyaj efektini daha çok verebildiğini, saç spreyi ile fikse ettiğini, kuru kalem ve flamasterlerle birlikte çalıştığını söylemektedir. Öğrenci 39 önce kuru boya üzerine koyulaştırmak istediği yerlere gazlı kalem, suluboya, parlak durması için oje, ışıklı yerlere de daksil kullanarak karışık bir teknik uyguladığını aktarmaktadır. Öğrenci 42 zemine suluboya, devamında kuru boya, kontürler için ise stabilo ve unipen kullanarak çalıştığını, kuru boyaya hakim olduğunu, kalemlerin çizimine netlik kattığını, çiziminin daima net, renklerinin baskın ve sayfanın temiz olmasına özen gösterdiğini ifade etmektedir.

Dijital boyama, suluboya, yağlı boya ve fırça gibi argümanları dijital ortamda kullanarak geleneksel boyama yöntemlerine benzer bir sonuç elde eder ve moda tasarımı alanında tasarımcıya daha fazla seçenek ve hız sağladığı için oldukça fazla kullanılmaktadır (Tallon, 2009: 154). Öğrenci 24 yaptığı tüm çizimlerde ve illüstrasyonlarda rahat bir teknik kullandığını, kendisini en rahat ve özgür hissettiği, gözünü tatmin eden kolaj tekniğini kullanmayı sevdiğini, hazırladığı kolajların üzerine Adobe Photosopta çizimler yaparak birbirine karıştırdığını dile getirmektedir. Öğrenci 29 kuru sulu kalem, sulu boya ve marker karışık kullandıktan sonra Photoshop uyguladığını belirtmektedir.

Kolaj doğaçlama, soyut ve serbest çizim içermektedir. Geleneksel illüstrasyon teknikleriyle rahatlıkla birleştirilebilen kolaj; renklerin, el yapımı kağıtların, dergi kesiklerinin, kumaş, deri ve kürk parçalarının dışavurumsal bir şekilde bir arada kullanılmasıyla zengin boyutsal bir hal almaktadır. Maskeleme bandı, doğal unsurlar, hatta yiyecek maddeleri gibi sıradışı malzemelerle avantgarde ve asi bir etki yaratarak moda illüstrasyonunu sanatsal bir seviyeye taşıyabilmektedir (Kiper, 2014: 128, 129). Öğrenci 41 kolajı çok fazla kullanamadıklarını çalışmanın az bir yerinde kumaş kullanılmasına izin verildiğini onun dışında kolaj çalışmalarına fazla izin verilmediğinden yakınmaktadır.

- **Bilgisayar Tekniği**

Moda dünyasında genellikle kalem, marker ya da boya ile yapılan renklendirme işleminde bugün pixel moda çiziminde ve renklendirmede bilgisayar yazılımı kullanarak bir başka alternatif olmuştur (Calderin, 2012: 50).

Dijital moda çizimleri, teknolojinin etkili ve ekonomik olması sayesinde 90'lı yıllarda başlayarak çizerlere sayısız imkanlar sunmuştur. Çizim becerileri ile bilgisayar tabanlı vektör grafiklerini karıştıran bazı günümüz çizerleri, dijital moda çizimine öncülük edip, moda çizimini tekrar canlandırmış, 90'ların ikonu olan yeni moda çizim stillerini geliştirmişledir (Tallon, 2009: 7).

Başlangıçta grafik endüstrisi için tasarlanan bu araçlar ve yazılımlar artık tekstil ve moda tasarımcısı içinde çok önemli bir hale gelmiştir. Aerodinamik ve keskin şekillerin, geometrik desenlerin ve grafiksel çizimlerin, efektlerin yapılmasını mümkün kılan vektörel tabanlı Illustratör ile çizim ve fotoğraf düzenleme özgürlüğü veren bitmap tabanlı Photoshop programları moda sektöründe ve eğitiminde en yaygın kullanılanlarıdır (Bowles, Isaac, 2009: 24). Klasik boyamada model kullanılırken dijital boyamada model veya herhangi bir referans çalışmasından faydalanılmaktadır. Dijital boyamayı kullanmak isteyen tasarımcı mutlaka grafik tablete ihtiyaç duymaktadır, fare geleneksel boyama tarzlarını dijitale uyarlamak için elverişli değildir (Tallon, 2009: 154).

Görüşleri alınan öğrencilerden 12'si moda resminde kullandıkları renklendirme teknikleri sorulduğunda, 12 tanesi bilgisayar yazılım programları hakkındaki düşüncelerini ve uygulamalarını dile getirmişlerdir. Öğrenci 2 bilgisayar dışında her şeyi kullanabildiğini ifade ederken; Öğrenci 21 Adobe Illustrator kullandığını belirtmektedir. Öğrenci 1, öncelikle elde alıştığını daha sonra taratıp bilgisayara aktararak, renklerinde oynama yapıp, daha güzel hale getirdiğini; Öğrenci 4 Photoshop ve Illustratore dair çok şey öğrendiklerini, Illustratörü çalışmalarda daha faydalı bulduğunu dile getirmektedir. Öğrenci 28 bilgisayarı yoğun olarak kullandığını belirtirken; Öğrenci 24 kolajı çok kullandığını, bilgisayarda çalıştıklarını çıktı alarak üzerinde akrilik boya, marker, rapido ile boyama yaptığını, bazen iki şeffaf kâğıt veya asetat kâğıt arasına görsel yerleştirdiğini, kolaj görselinin sağına

soluna boya sıkarak kâğıdı birleştirdikten sonra kâğıdı çekip ortaya farklı dokular çıkardığını keyifle anlatmaktadır. Öğrenci 22, Photoshop ve Corel kullandığını, giydirmeleri, desen giydirmelerini ve boyamalarını buralarda yaptığını aktarmaktadır. Öğrenci 26 okulda illüstrasyonları photoshop üzerinde boyadıklarını, giysiyi seçip giydirdiklerini, giysinin üzerinde deri parçası varsa Photoshopta deri kumaşı giydirerek sorununu çözdüğünü belirtmektedir. Öğrenci 27 Illustratorü az kullandığını, ancak Photoshopta elle yapamayacağı giydirmeleri yaptığını ve yine programla çizgi film karakterlerine benzettiğini dile getirmektedir. Öğrenci 29 elle çizimde zorlandığını, Photoshopta daha iyi olduğunu ve illüstre etmede Corel kullandığını ifade etmektedir. Öğrenci 30 ve Öğrenci 23 bilgisayardaki çizim ve biçimlendirme programlarıyla aralarının iyi olmadığını belirtirken; Öğrenci 23 değişik kalemlerle markerla çizmeyi elle yapılan çizimleri daha güzel bulduğunu söylemektedir.

- **Ders İçeriği**

Öğrencilere tasarımlarını nasıl renklendirdikleri sorulduğunda öğrencilerden bazıları ders içeriklerinden bahsetmişlerdir. Öğrenci 4 kolaj çalıştıklarını; Öğrenci 7 moda figürü üzerinde durduklarını; Öğrenci 20 beğendikleri tasarımcıların illüstre edilmiş koleksiyonlarını alarak fotoğraftan bakıp çizdiklerini, bu esnada desen çizimlerini öğrendiklerini, önce hazır şeylerden çalıştıktan sonra arkasından kafasındakilerini aktarmalarının kolay olduğunu açıklamıştır. Öğrenci 31 önce temel çalışmalar, uygulamalar yapıldığını, doku çalışmaları, kopya çalışmalarının ardından uç noktada özgür ve uçabilecekleri şekilde çalıştıklarını aktarmaktadır. Öğrenci 32 kutucuk kutucuk kot kumaşı, yanına karakalem çalışması gibi denemeler yaptıklarını, daha parlak görünmesi için derilerin üzerine parlatıcı oje sürdüklerini, satenlerin üzerini beyaz kalemlerle geçip, sedefli kalemlerle parlaklık verdiklerini, kotlarda iğne uçlu kalemlerle eskitme yaptıklarını anlatmıştır. Öğrenci 40 tablodan, herhangi bir tasarımdan ya da hayvandan esinlenerek kendi kendilerine çalışarak ilerlediklerini belirtirken; Öğrenci 42 moda resmi dersinde küçük kareler içerisinde yaptıkları doku çalışmaları, birebir desen ve dokuları farklı malzemeler yardımıyla yaptıkları çalışmaların çok fazla katkısı olduğunu dile getirmiştir.

- **Kaynak Kullanımı**

Moda tarihi ya da sanat tarihi araştırması, öğrencilerin kendi tasarım ve çizim tekniklerine uygulayabilecekleri harika fikirler ve referanslar vermektedir. Modaya dair hemen hemen her kitap, öğrenciler için bir ilham kaynağı bulmak ve başka sanatçıların nasıl çizim yapıp, boyutlandırarak renklendirdiği konusunda gözlem ve inceleme yapmak için önemli boyutlarda iyi bir resim ve görsel arşivine sahiptir (Abling, 2012: 107).

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde tasarımlarını renk, doku ve desen özelliklerine göre nasıl renklendirdikleri sorulduğunda 5 öğrenci kaynak kullanımından söz etmiştir. Öğrenci 4 Youtube'u çok faydalı bulurken; Öğrenci 8 de biraz kitaplardan, biraz video izleyerek yetersiz kaldığı noktalarda kendini geliştirdiğini, hocaların geri dönüşlerinde aldığı kritiklerden sonra birkaç çizim kitabı edinerek ilerlemeye çalıştığını anlatmaktadır. Öğrenci 25 dersi kaçırma durumunda sınırsız kaynağın her türlü şey yapabilmesine olanak sağladığını, her şeyin örneğinin çok fazla olduğunu, moda resmi ilgi alanı dışındaysa yapamayacağınızı ilgili olduktan sonra her şeyin mümkün olduğunu söylemektedir. Öğrenci 27 ise önce internetten araştırıp orijinal resmini koyduğunu daha sonra bakarak çalıştığını aktarmaktadır.

- **Temel Sanat (Temel Tasarım) Eğitimi Dersinin Katkısı**

Renklendirmeyle ilgili soru sorulduğunda öğrencilerden 4 tanesi renklendirme tekniklerini anlatırken temel sanat eğitimi dersinden de bahsetmişlerdir. Öğrenci 2 dokuma, doku gibi şeyleri temel sanat eğitimi dersinde gördüklerini, küçük karelerin içerisine kumaş örneği koyarak devamını birebir kumaşa sadık kalarak boyadıklarını anlatmaktadır. Öğrenci 39 de önceki aldıkları çizim derslerinin çizgilerine olumlu etki yaptığını belirlerken; Öğrenci 42 temel sanat eğitimi dersinde yaptıkları birebir doku çalışmalarının çok fazla katkısının olduğunu dile getirmektedir.

4.3.6. Kavramsal ve Avangard Tasarım Yapma Üzerine Görüşler

Tablo 27: **Kavramsal ve Avangard Tasarım Yapma Üzerine Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Evet Yapıyorum	42	28	66,67%
Hayır Yapmıyorum/Yapamıyorum	42	14	33,33%
Bölüm Derslerimiz İçinde Yapılıyor	42	10	23,81%
Ele Alınan Temalar	42	10	23,81%
Sıra dışı Alışılmadık Formlar	42	5	11,90%
Konuyu Ele Alış	42	7	16,67%

Giysiler nesnelerin geçtiği yolu takip edince işlevlerinin temel özelliğini kaybederek düşünceye dayanak oluşturabilmek için tasarlanıp giydirilmeye başladılar (Givry, 1998-1999: 19). Kavramsal modanın kökenleri Rei Kawakubo (Commes des Garçons), Yohji Yamamoto, Issey Miyake gibi Japon tasarımcılara dayanmaktadır. 80'lerin başlarında yeni bir bağımsız düşünme türü gerçekleştiren Japon tasarımcılar moda dünyasını derinlemesine değiştirecek bir senaryo hazırladılar (Loscialpo, 2011: 15). Türk asıllı tasarımcı Hüseyin Çağlayan, mimari, bilim, felsefe ve teknolojiden yararlandığı çalışmalarına göçmenlik ve kültürel kimlik gibi alanlardaki fikirlerini yansıtan sıra dışı özgün yaklaşımıyla yenilikçi koleksiyon ve projeleriyle moda tasarımı ve çağdaş sanat arasındaki sınırları yok etti (İMSM, 2010: 7). Yeni kesim ve yapı teknikleri yaratan yapı-sökümcü bu tasarımcılar en merak uyandırıcı ve provakatif modayı üretmeye devam ederken; Hüseyin Çağlayan, Helmut Lang gibi tasarımcılar trendlere meydan okuyan, soyut ve boyun eğmez tasarımlar üretmeye devam etmektedirler (Renfrew, Renfrew, 2014: 56).

Avangard, normal olanı parçalara bölen ya da tümden reddeden yaratıcılık deneyidir. Öncü olma, lider olma anlamlarına gelmektedir ve zamanının en gelişmiş, ilerici ve deneysel moda akımları ve tasarımları için kullanılmaktadır. Endüstriyi durgunluktan kurtaran, genellikle podyumlarda sergilenen avangard tasarımlar perakende dükkanlarında giyilebilir ve satılabilir olma anlamında yumuşatılarak tüketiciye sunulmaktadır (Ambrose, Harris, 2012: 30).

- **Evet Yapıyorum**

Araştırma kapsamında görüşülen öğrencilere kavramsal ve avangard tasarım yapıp yapmadıkları sorulduğunda öğrencilerden 28'i yani toplam kişi sayısının yarısından fazlası yaptığını söylemiştir. Öğrenci 5 hep yapıyoruz, ben hep yapıyorum derken; Öğrenci 12 bu tarz tasarımları ünlü kişilerin defilelerinde severek izlediğini, çok hoşuna gidip ilgisini çektiğini ve giyilebilir mi diye düşünürken de çok severek yaptığını dile getirmektedir. Öğrenci 13 de severek hoşuna giderek yaptığını, okul dışında zaman buldukça da yapmaya çalıştığını söylemektedir. Öğrenci 15 de böyle farklı şeyleri severek yaptığını ve daha çok mutlu olduğunu belirtmektedir. Öğrenci 20 bu tarz konular çalıştıklarını belirtirken; Öğrenci 23 yapabildiğini, hatta o anki çalışmasının fütürist ve avangard olduğunu söylerken; Öğrenci 41 istemese de tarzının avangarda kaydığını, Alexander Mc Queen'in çok ilgisini çektiğini ifade etmektedir. Öğrenci 18 kavramsal ve avangard çalışmalar yapabildiğini, ancak bunu yapabilmek için biraz teknikten uzaklaşıp özgür olması gerektiğini, bunun da eğitim sürecinde olmadığını anlatmaktadır. Öğrenci 16 derste öğrendiklerini ve çalıştıklarını önceleri kavramsal ne demek bunları bilmediklerini ama öğrendikten sonra kavramsal çalışmalar yapmaya başladıklarını aktarmaktadır. Öğrenci 34 okul için olmayıp çok iddialı olmasa da kendi kendine bu tarz çalışmalar yaptığını dile getirmektedir. Öğrenci 37 bölüm hocalarının bu tarz çalışmalar istediklerini, basit düşünmemeleri, tasarımcı olacakları için kendi kabuklarından çıkıp daha farklı düşünmeleri gerektiğini söylediklerini anlatmaktadır. Öğrenci 40 ise bunun aksine hocalarının bu konuda kendilerini kısıtladığını ve pek avangard tarz şeyler istemediğini dile getirmektedir. Öğrenci 27 okulda daha çok hazır giyime yöneldiklerini, bu nedenle kendi kendine bu tür denemeler yaptığını söylemektedir.

- **Hayır Yapamıyorum/Yapmıyorum**

Görüşleri alınan öğrencilerden 14'ü avangard ya da kavramsal tasarım yapamadıklarını ya da yapamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci 6 avangard tasarımlar istendiğinde yapamayacağını düşünerek sadeleştirme yönüne gittiğini, etkiyi kumaşta veremeyeceğini düşündüğü için uçuk şeyler yapamadığını itiraf etmektedir. Öğrenci 9 avangard yapabildiği ve dikkatini çektiği halde gerçekçi

çalışmalar yaptığını, özellikle kavramsal tasarımının olmadığını dile getirmektedir. Öğrenci 11 ise tarzına uymadığı için pek çalışmadığını, daha çok giyilebilir, gerçekçi kıyafetler üzerinde durduğunu aktarmaktadır. Öğrenci 14 başlarda hiç yapamadığını, zorlandığını ancak hocalarının öğrencilerinin ufkunu açmak üzere örnekler göstererek kendisini kavramsal tasarımda bir yerlere getirdiğini anlatmaktadır. Öğrenci 24 daha çok giyilebilir tasarımlar yapmayı tercih ettiğini, ancak bir yerinden absürtlük çıkarmayı sevdiğini ifade etmektedir. Öğrenci 26 minimal çalıştığını, geometrik formlar yaratarak farklılıklar ortaya çıkarmaya çalıştığını, avangard tasarımların tarzı olmadığını söylemektedir. Öğrenci 29 da seri üretilebilir hazır giyimler üzerine yönlendirildiklerini ve avangard çalışmadığını belirtmektedir. Öğrenci 35 yapamıyorum, benden çıkmıyor öyle şeyler derken; Öğrenci 32 hem lise hem de üniversitede çok fazla staj yaptığını ve değişik iş yerlerinde çalıştığını, sektörde bu satılır mı, bunu kim giyer, kaç kişi giyer şeklinde düşünmekten abartılı, kimsenin aklına gelmeyen farklı şeyler düşünemediğini anlatmaktadır.

- **Bölüm Derslerimiz İçerisinde Yapılıyor**

Görüşme yapılan öğrencilerden 10'u bölüm dersleri içerisinde avangard ve kavramsal tasarım yaptıklarını dile getirmişlerdir. Öğrenci 1 projelerde hazır giyim ya da herkesin düşünebileceği vücuda oturan modeller yerine, vücuda oturmayan formlarda, hayal güçlerini zorladıkları yetenek çalışmaları yapmaları istendiğini anlatmaktadır. Öğrenci 3 diğer derslerde avangard tasarımlar yaptıklarından söz ederken; Öğrenci 7 önce avangard tasarımlar hayal ettiğini daha sonra bunları basitleştire basitleştire giyilebilir bir duruma soktuğunu aktarmaktadır. Öğrenci 19 önce zordan başladıklarını, avangard tarzda modellerden basite, hazır giyime, giyilebilir kıyafetlere doğru gelerek çalıştıklarını, özellikle bunların kalıplarında çok zorlandıklarını belirtmektedir. Öğrenci 21 son sınıfta yaptıkları houte couture koleksiyonlarının biraz experimental, deneysel, avangard bir çalışma olduğunu, koleksiyonda aynı zamanda soyutu somuta çevirdiklerini ifade etmektedir. Öğrenci 25 giyilebilir sanat üzerine yaptığı çalışmada, korse ile sanatsal tablo birleşimi, rölyefli bir tasarım yaptığını aktarmaktadır.

- **Ele Alınan Temalar**

Mülakat yapılan öğrencilerden 10 tanesi kavramsal ve avangard tasarımlarında ele aldıkları temalardan ve konulardan bahsetmişlerdir. Öğrenci 1 kura ile sayı ve hayvan ismi çektiklerini ve bunu konu olarak işleyip tasarımlarına yansıttıklarını ifade etmiştir. Kendisine örümcek ve 303 sayısının çıktığını, örümceğin derisinden faydalanarak dinozor tarzı ilginç bir tasarım yaptığını aktarmıştır. Öğrenci 2 önce dışarıda giyilemeyecek, duygularını yansıtacak, bir tema belirlenecek gibi kriterlerden yola çıktıklarını, toplumsal şeylere yoğunlaşıp çıkış noktası belirlediklerini ve bunlara göre tasarımlar yaptıklarından söz etmiştir. Öğrenci 10 son tasarımındaki çıkış noktasını betimlemektedir: *"İnsanlardaki his ve değer kaybını ele alarak çalıştım…toplumsal olaylara biraz daha yer verdim. İnsanlardaki düşünce yapısını kırmaya çalıştım. İnsanlar…büyük olaylar karşısında hissiz kalmaya başladı. Tepki gösteriyorlar ama sadece bunları fotoğraf çekip yayınlıyorlar ve aynı zamanda yaşanan olaylardan dolayı kendisine yaklaşılmasına izin vermiyorlar…çalışmalarda beyaz renk kullandım ki insanların algısına düşen o gölgeyi verebilsin. Köşeleri kullandım ki bununla insanların artık kendinden uzaklaştırmak istediğini ve tamamen bir köşeye çekildiğini yansıtmaya çalıştım"* (Öğrenci 10 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Öğrenci 13 sınavda akrepten yola çıktığı tasarımının ona çok farklı geldiğini, severek kısa bir sürede tamamladığını, tamamen hayal gücünü ortaya koyduğu, avangard bir tasarım ortaya koyduğunu, giyilemeyeceğini, ancak eğlenerek, severek yaptığını anlatmaktadır. Öğrenci 16 erkek giyiminde 3-4 tane bu tarz çizim yaptıklarını, erkekte olmaması gereken şeyleri çizdiklerini, bir tarafı normal pantolon ceket, diğer tarafı çıplak beden üzerine salopet, kısa pantolon, kesikli pantolonlar çalıştığını, şeritlerle sarılmış püsküller, giyilemeyecek değişik kollar denediğini söylemektedir. Öğrenci 17 tahta pencereden erkeğe kıyafet tasarladığından bahsederken; Öğrenci 21 Erte'nin illüstrasyonlarından etkilendiğini, Art Deco parfüm şişeleri ve avizelerden esinlenerek, giyilebilir ancak daha çok kostümsel tasarımlar yaptığını anlatmaktadır. Öğrenci 18: *"Temam kendi girdabına girip çıkamamaktı…Elbisenin omuzları olabildiğine genişti ve yuvarlak düşündüm…Omuzlar insanın yükünü taşır, geniş omuzlar iyidir diye düşünüyorum. İnsan kafasını dik tuttuğunda omuzlarını göremez…kavramsal tasarımlarda temanın*

ne anlattığı önemlidir, benim için beğenilme kaygısı taşımayan, direk olarak anlatmak istediğim şeyi anlattığım için özeldir" sözleriyle yaptığı kavramsal çalışmanın temasını açıklamaktadır (Öğrenci 18 ile kişisel iletişim, 20 Mayıs 2017). Öğrenci 37 moda resmi dersinde bir hayvandan esinlenerek yaptıkları tasarımda köpekbalığından esinlendiğini ve köpek balığının kemik yapısından yola çıkarak kolları ve bedeni hazırladığını aktarmaktır. Öğrenci 42 moda resmi dersinde yaptığı portre çalışmasını şöyle anlatmaktadır: "*Eskiye ve heykellere karşı her zaman ilgim vardı. Özellikle heykelleri deforme etmeyi kendimden bir şeyler katmayı çok seviyorum. Yaptığım portrenin sol tarafı seçtiğimiz bir ünlünün birebir yüz çalışması, diğer yarısını ise seçtiğim bir heykeli deforme ederek kendimden bir şeyler katarak yaptım"* (Öğrenci 42 ile kişisel iletişim, 25 Haziran 2017).

- **Sıradışı Alışılmadık Formlar**

Görüşülen öğrencilerden 5 tanesi kavramsal ve avangard çalışmalarında sıra dışı alışılmadık formlar geliştirdiklerini dile getirmiştir. Öğrenci 1 kalıp formlarıyla oynadıklarını, bele oturmayan alışılmış formlara ters, alışılmış kol ve etek formunun dışında, cep ögesi değiştirilmiş, kalıplarını oynayarak çok farklı tasarımlar yaptıklarından bahsetmektedir. Öğrenci 19 daha çok büyük hacimli şeyler yaptığını, bu tasarımlarını makineye dahi sığdırıp dikemediğini, daha çok elde hazırladığını ve bu şekilde 3 boyutlu tasarımlar yaptığını aktarmaktadır. Öğrenci 20 deneysel çalıştıklarını, tasarımlarının kesinlikle günlük hayatta kullanılamayacak ve giyilemeyecek parçalar olduğunu söylemektedir. Öğrenci 30 deneysel tasarım çalışmalarında kimsenin anlayamadığı iki tane ek parçalı olan bir kol kalıbı çıkarttığını, buna cd kırıkları döşedikten sonra kimse akıl erdiremezken o kolu bedene taktığını aktarmaktadır. Öğrenci 37 normal olmayan, 3 boyutlu tasarıma yönelik işler yaptığını belirtmektedir.

- **Konuyu Ele Alışı**

Kavramsal ve avangard tasarım yapıp yapmadıklarına yönelik soruda öğrencilerden 7'si tasarımlarını konuyu ele alış açısıyla değerlendirmişlerdir. Öğrenci 1 kumaş olarak örümceğin dokusunu yansıtabilmek için parlak, parçalı bir deri kullandığını, kollarda da 303'ü yansıtabilmek için yırtık bir şekilde 3-0-3

şeklinde ayrı ayrı kullandığını betimlemiştir. Öğrenci 10 bu tarz çalışmalarının genelde biraz karışık olduğunu, algıyı çok fazla ön plana koyarak, daha çok duygu ve hisler üzerinden gittiğini, kendine ait bir çizgide tamamen bütünü vermeyerek gözün onu tamamlamasını beklediğini anlatmaktadır. Öğrenci 20 kumaşların içine iskeletler doldurduğunu, çiçeklerle destekleyerek çok büyük sahne parçaları yaptığından bahsederken; Öğrenci 15 daha önceki gece böyle bir pantolon tasarımı yaptığını, bir yarısı şeffaf naylonumsu bir şeyden tasarlanırken diğer tarafını daha ilginç bir şekilde yaptığını aktarmaktadır. Öğrenci 18 teması kendi girdabından çıkamamak olan tasarımını şöyle aktarmaktadır: "*Omuzları çok genişti. Figürümün duruşundan bahsedeyim. Düz duruyordu eli kolu tamamen düzdü. Sadece kafası ayaklarına, yere bakıyordu. Kendine bakabildiğini vermek istedim somut bir şekilde…İnsan kafasını dik tuttuğunda omuzlarını göremiyor…Omuzlar çok büyük yük taşıdığı için benim gözümde çok ayrı bir önemi var…Figürün kafası eğikti direk olarak ayaklara odaklandığı için ayaklarını büyük görüyordu…Renklerine gelince, bu iki parçalık bir elbise idi. Pantolon ve üzerindekinden oluşan. Pantolon griden siyaha doğru yukarıdan aşağıya koyulaşıyordu. Üzerindeki ise tamamen renkli idi. Kuru boya ile yaptım. Tüm renkleri birbirine karıştırdım, birbirine girmeden değil ama ayrı ayrı yaptım"* (Öğrenci 18 ile kişisel iletişim, 20 Mayıs 2017). Öğrenci 23 çalışmasını şöyle açıklamaktadır: "*Fütürizm akımıyla yirminci yüzyılda başta daha farklı tasarımlar ortaya çıkartılıyordu…desen, renk olarak yapıyordu…günümüzdeki malzeme odaklı ve değişik malzemelerle metal, fleksi, gümüş kumaştan ziyade bu tür malzemelerle kıyafet ortaya çıkarma daha popüler fütürizm başlığı altında. Ben de fleksi kullandım…malzeme odaklı çalıştım"* (Öğrenci 23 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017). Öğrenci 27 ise lisede çok fütüristik şeyler yaptığını, bir kıyafetten üç elbise çıkardığını, şu an o yaptıklarını çok karışık bulduğunu ve artık daha iyi ayarlayabildiğini söylemektedir.

4.3.7. Kendisine Ait Geliştirmiş Olduğu İllüstratif Bir Tarzın Olup Olmadığına Yönelik Görüşler

Tablo 28: **Kendisine Ait Geliştirmiş Olduğu İllüstratif Bir Tarzın Olup Olmadığına Yönelik Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Kendime Ait Bir Tarzım Var	42	27	64,29%
Figürüme Kimlik, Karakteristik Özellikler Katıyorum	42	19	45,24%
Kendime Has Tasarımlar Yapıyorum	42	10	23,81%
Kendime Ait Bir Tarzım Yok	42	13	30,95%
Diğer Derslerde Geliştirdim	42	4	9,52%

Öğrencinin çizgisinin adeta imzası gibi kendisine özgü bir karakteri olmalıdır. Öğrenci doğal eğilimini ve kişisel özelliklerini yansıtabileceği çizgi tarzını çok çalışarak geliştirmeli; belli bir stil üzerinde zorlanmamalı, özgürlüğü kısıtlanmamalıdır (Türker, 2011: 155).

- **Kendime Ait Bir Tarzım Var**

Yaratıcılık, sezgi, duygu ve enerji içeren moda illüstrasyonu tasarımcıya kendi kişiliğini ve karakterini çizime yansıtabilmesi için sanatsal bir özgürlük sağlamaktadır (Szkutnicka, 2012: 10). Araştırmaya katılan öğrencilere kendilerine ait geliştirmiş oldukları illüstratif bir tarz olup olmadığına dair soru sorulduğunda 42 öğrenciden 27'si kendine ait bir tarzının olduğunu söylemiştir. Öğrenci 1 kendi kişisel tarzını oluşturduğunu, Türkiye'de buna değer verilmese de yurtdışında verildiğini, hiçbir zaman kopya çalışılmaması gerektiğini aklındakileri günlük kağıda hızla aktardığını ve bu şekilde elini geliştirdiğini portfolyosuna da bunun yansıdığını anlatmaktadır. Öğrenci 5, Öğrenci 10, Öğrenci 12 ve Öğrenci 16 kendi kişisel tarzlarını geliştirdiklerini ve insanların çizimlerine baktıklarında onların çizimi olduğunu tanıyacaklarını iddia etmektedirler. Öğrenci 2 bölümlerinde yetenek sınavıyla alım yapılmadığı için kendi tarzında çizmek isteyen ama ellerinden gelmeyen arkadaşları olduğunu ve onların sürekli kopya alarak çalıştıklarını, zorlandıklarını anlatmaktadır. Kendisinin ise çizim yeteneği olduğu için istediğini yansıtabildiğini ve kendi tarzını ortaya koyabildiğini söylemektedir. Öğrenci 13 de

kendi tarzını ortaya koyabildiğini belirtirken, vücut olarak çok farklı çalışmadığını ancak kirpik, dudak ve saçta bunun belli olduğunu, bu durumun çok yeterli olmadığını daha da geliştirmesi gerektiğini eklemektedir. Öğrenci 21 genellikle ince bacaklar çizmeyi sevdiğini, bilgisayarda tüm çizimlerin standart birbirine benzer ortaya çıktığını ancak el çiziminde farkın daha da güzel anlaşıldığını aktarmaktadır. Öğrenci 23 çiziminde herkesin onu tanıdığını, yıllardır çizerek artık belli bir tarzının oturduğunu ve farklı bir şekilde çizmeye çalışsa bocalayabileceğini söylemektedir. Öğrenci 24 bir tarzının olduğunu ve hep çalıştığı teknik üzerinden gittiğini ifade ederken; Öğrenci 40 karşıdan birisinin ona çok farklı olduğunu söylemediğini ancak öyle olduğunu düşündüğünü; Öğrenci 41 genellikle çizdiği siluetlerden ve ayakkabılardan tanındığını belirtmektedir. Öğrenci 25 her türlü şeyi istediği gibi çizebilmeyi başardığı için, bilgisayar teknolojileri kullanarak, suluboya ya da eksik tamamlanmamış görüntüler yaratmaktan mutlu olduğunu, GTA isimli bir oyundaki illüstrasyon tarzını çok sevdiğini ve o tarzda yarım kalmış illüstrasyonlar yaptığını betimlemektedir. Öğrenci 30 ise hocalarının ilk başlarda klasik bir siluet üzerinden çalıştırdığını ve amacının hep kendi siluetlerini yaratmaları olduğunu sürekli söylediğini ve bir zaman sonunda kendi tarzlarında siluet üretip çizebilir duruma geldiklerini anlatmaktadır.

- **Figürüme Kimlik, Karakteristik Özellikler Katıyorum**

Anatomik ölçü ve oranları bilmek, ağırlığın merkez noktalarının değiştiği farklı pozları, duruşları başka başka açılardan anlatabilmek, kumaşlar üzerinde çeşitli efektler üretebilmek, gerçekçi ve doğal bir biçimde renklendirmek ve boyutlandırma araçlarını kullanabilmek, kişisel ve eşsiz bir illüstrasyon stili yaratmada temel koşullardır (Lafuente, 2007b: 7). Görüşme yapılan öğrencilerden 19 tanesi figürlerine kimlik ve karakteristik özellikler eklediklerini belirtmişlerdir. Bu öğrencilerden Öğrenci 5 yüzde dudak ve burun gibi yapıları kullanmazken, yüzü dümdüz bırakıp, saçları çok değişik yaptığını ve ayakkabıları da genellikle dize kadar uzanan bağlamalı tarzda yaptığını dile getirmaktedir. Öğrenci 6 mankenlerinin daha kısa ve kilolu olduğunu, uzun bacaklı değil gayet normal figürler çizdiğini, özellikle kalçası küçük omuzları geniş figürler çizmeyi tercih ettiğini belirtmektedir. Öğrenci 10 da bazen siluetlerde ama en çok yüzde farklılık yaratarak orada kendini yansıttığını

söylemektedir. Öğrenci 11 bedeni küçük, kolları ve bacakları çok uzun ve ince çizmeyi sevdiğini, boynu da çok uzun çizerek, küçük bir yüz eklediğini ifade etmektedir. Öğrenci 12 kıyafet sade ise ayakkabı ve saçta vurgu yaptığını, ayakları büyük, omuzları geniş çizdiğini, normal figürün insanların zevkine çok hitap etmediğini düşünürken, ince, uzun ve artistik çizimlerin daha çok ilgi çektiğini düşünmektedir. Öğrenci 13 figürü uzattığını, ancak bunda aşırıya kaçmadığını, özellikle saç, kirpik ve dudaklar konusunda bir tarzının oluştuğunu aktarmaktadır. Öğrenci 16 çizimimi kim görse tanır yüzleri hep aynı çiziyorum derken; Öğrenci 28 de yüzden tanındığını uzun boyun ve kemikli bir yüz çizdiğini; Öğrenci 17 de çizdiği yüzlerden tanındığını erkeklerde daha katı bir surat, kadında elmacık kemiği daha iri ve çeneye doğru, gözleri Japon tarzı olan tiplemeler oluşturduğunu anlatmaktadır. Öğrenci 18 boyaları birbirine karıştırmadığını, renkleri daha net, çok fazla minimal olmayan, tüpten çıktığı gibi kullanan biri olduğunu, renklerin temiz, yüzlerin gerçekçi olmasına dikkat ettiğini, portreye acayip önem veren, figür tasarımında kaşların ve gözlerin belirgin olduğu bir moda figürü çizdiğini aktarmaktadır. Öğrenci 19 daha realistik tarzı sevdiğini, kıyafetlerin vücudun üzerinde nasıl duruyorsa öyle çizilmesi gerektiğini savunmakta ve en fazla 10 başlık bir moda figürü hazırladığını ve yüz, dudak gibi her şeyin belirgin olmasını sevdiğini dile getirmektedir. Öğrenci 25 hiçbir zaman tek başına kıyafet çizmediğini, karakteri ile birlikte çizmekten zevk aldığını belirtmektedir. Öğrenci 23 uzun boylu, büyük gözlü ve büyük kalçalı ama ince belli bir figür çizdiğini, daha zarif olduğunu ve köşeli yüz hatları ile tamamladığını ifade etmektedir. Öğrenci 26 kendi moda figürünü şöyle tanımlamaktadır, uzun uzun saçlı, 13 kafa, uzun boy ve iri gözler. Sadece bir defa tasarımdaki efektlerin ortaya çıkması için kısa saçlı yaptığını, onun dışında sürekli uzun saçlı çalıştığını anlatmaktadır. Öğrenci 27 ise genellikle illüstrasyonların aşırı uzun ve zayıf olduğunu, kendi figürlerinin ise daha kıvrımlı, kısa ve sevimli olduğunu, kendisinin dudağının üzerindeki beni de figürünün yüzüne koyduğunu ve imzası gibi belli olduğunu söylemektedir. Öğrenci 34 de mankeni incelttiğini ve saçlardan tanındığını belirtirken; Öğrenci 30 özgün olabilmek için kendine özel tasarladığı logo şeklindeki kafayı kullandığını, hem farklı hem dikkat çekici hem de pratik ve estetik olduğunu dile getirmektedir. Öğrenci 32 özellikle köprücük kemiklerini belirginleştirdiğini, ayak bilek kemiğinin çıkıntısını özellikle

belirginleştirdikten sonra ayakkabıyı oturttuğunu anlatmaktadır. Öğrenci 42 figürde abartmayı sevdiğini, kaş, göz ve kalçaları büyük; belin, bacakların ve kolların ise olduğundan ince ve elleri de çizgi şeklinde çalışmayı sevdiğini aktarmaktadır.

- **Kendime Has Tasarımlar Yapıyorum**

Görüşleri alınan öğrencilerden 10'u kendisine has tasarımlar yaptığını belirlemiştir. Öğrenci 12 giyside bir yerlerde vurgu olması gerektiğine inanırken, çok karışık tasarımlar yapmadığını, kendisinin de giyip giyemeyeceğini düşündüğünü, gözüne hitap eden, hoşuna giden, bir yerinde vurgu varken başka bir yeri sade olan tasarımlar yapmayı tercih ettiğini, kıyafet sade ise ayakkabıda, saç veya yüzde vurgu yaptığını anlatmaktadır. Öğrenci 14 daha klasik bir tarzı olduğunu belirtirken; Öğrenci 17 daha sert, siyah, deri ağırlıklı bir tarzının olduğunu, dok tela yerleşen bir tasarım varsa o tasarım bana aittir diyebilirim demektedir. Öğrenci 22 çizimlerim daha abartısız ve minimal derken; Öğrenci 29 tasarımlarının sportif, salaş, rahat ve aynı stilde olduğu için tanındığını; Öğrenci 35 klasik bir çizim tarzı olduğunu ifade etmektedir. Öğrenci 15 volanlı dökümlü parçalar eklemekten kendine engel olamadığını, bazen kendi kendine düşünürken insanların bundan rahatsız olabileceği fikrinin aklına geldiğini ama yine de püsküllerden, volanlardan ve göz alıcı şeylerden vazgeçemediğini aktarmaktadır ve bunları yapmayı sevdiğini, çizgisinin hemen fark edildiğini anlatmaktadır. Öğrenci 20 projenin konusuna göre figür çizmeyi tercih ettiğini, animasyona kayan tarzda çizimler yaptığını ve en son çalıştıkları kot projesi için iskelet mankenler kullandığını aktarmaktadır. Öğrenci 24 ise tek çizgi ile soyutlama yapmayı sevdiğini, tasarımın ona göre az ve öz olması gerektiğini, mükemmel ve dolu dolu desenlerden çok dümdüz, sade ve rahat edilebilen giysileri çizmeyi sevdiğini ve kendisini anlatan çizimleri tercih ettiğini dile getirmektedir. Öğrenci 42 ise tam tersine tasarımlarında abartmayı seven bir kişi olduğunu, ancak işin kalıp boyutunu düşündüğünde kendisini kısıtlanmış hissettiğini, renkleri özgür bir şekilde kullanmayı sevdiğini, canlı ve uçuk renklerin kendisini heyecanlandırdığını ifade ederken; tarzının da tam olarak oturmuş olmadığını düşünmektedir.

- **Kendime Ait Bir Tarzım Yok**

Görüşme yapılan 42 öğrenciden 13'ü kendine ait illüstratif bir tarz geliştiremediklerini bildirmişlerdir. Öğrenci 3 figürlerini kendisi çizemediği için böyle bir tarz da geliştiremediğini ifade ederken; Öğrenci 4, Öğrenci 7, Öğrenci 9, Öğrenci 33 böyle bir tarz geliştirmediklerini; Öğrenci 20 tarzının projeden projeye değiştiğini ifade etmiştir. Öğrenci 8 kendine özgü bir figürü olduğunu düşünmediğini dile getirirken; Öğrenci 37 böyle bir tarz geliştiremediğini, tarza yönelik çalışmalar yapması gerektiğini, ancak dikiş ağırlıklı oldukları için moda resmine vakit ayıramadığını söylemiştir. Öğrenci 42 de kendine özel bir illüstratif tarzının oluşmadığını ancak moda resminde yaptıkları çalışmalarla, ödevlerle, boya ve malzeme tanıtımı ve denemeleriyle temelinin sağlam olduğunu düşünmektedir.

- **Diğer Derslerde Geliştirdim**

Görüşleri alınan öğrencilerden bir kısmı tarzlarının başka derslerde geliştiğini belirtmişlerdir. Öğrenci 5 moda resmi dersinin çok yararlı olmadığını, diğer derslerle birlikte bunu başardığını ifade etmiştir. Öğrenci 6 moda resminde biraz farklılaştıklarını ancak asıl temelin figür çizimi dersinde atıldığını dile getirmiştir. Öğrenci 25 de diğer dersler için çalıştığı illüstrasyon ve eskizlerle geliştirdiğini, skeç, eskiz ve boyamayı çok sevdiğini, oluşturduğu eskizlerde yanlarına açıklamalar yazarak, büyüteç, baloncuk gibi çizimlerin içine detayları vurgulamak için çizerek anlatmayı sevdiğini söylemektedir.

4.3.8. Moda Resmi Dersinden Beklentilerine Yönelik Görüşler

Tablo 29: **Moda Resmi Dersinden Beklentilerine Yönelik Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Beklentilerimi Karşıladı	42	14	33,33%
Beklentilerimi Karşılayamadı	42	16	38,10%
Ders Süreci Daha Uzun Olmalıydı	42	27	64,29%
Derste İşlenen Konular	42	16	38,10%
Dersin Öğretim Elemanı	42	10	23,81%
Beklentiler	42	15	35,71%
İnsan Vücudunu Tanıma, Kendi Figürümüzü Çizebilme	42	8	19,05%
Giysi Giydirme ve Tasarım	42	12	28,57%
Görselleştirme ve Renklendirme Teknikleri	42	17	40,48%
Etkinlikler Yapılmalıydı	42	3	7,14%

- **Beklentilerimi Karşıladı**

Derste verilen bilgi ve becerilerin en önemli geri dönütü ders sürecinden sonra öğrencilerin ders hakkındaki görüşleridir. Bu görüşler dersin istenen hedeflere ulaşıp ulaşamamasını sorgulamaktadır. Bu nedenle moda resmi dersini almış öğrencilerle ders sürecinin sonunda yapılan görüşme ile öğrencilerin moda resmi dersinden beklentileri ve bu beklentilerini karşılayıp karşılayamama durumları ve nedenleri sorulmuş, öğrencilerin olmasını istediği eksiklikler ve ihtiyaçlar belirlenmeye çalışılmıştır. Görüşme yapılan 42 öğrenciden 14'ü dahil oldukları moda resmi dersinin beklentilerini karşıladığını bildirmiştir. Bu öğrencilerden Öğrenci 6 dersin beklentilerini karşıladığını ancak kendisinin özel yetenekten dolayı problemi olduğunu bildirmiştir. Öğrenci 13 diğer dersler için bunu söyleyemem ama moda resmi dersi tüm beklentilerimi karşıladı diyerek, özgür olduklarını, fikirlerini tekniğine uygun bir biçimde çizebildiklerini, sunabildiklerini, çok farklı konular işlediklerini ve son derece memnun olduklarını dile getirmiştir. Öğrenci 14 çok zevkli ve verimli geçti, çok şey öğrendik, çok şey kazandık derken; Öğrenci 15 beklentisinin mankeni ve giysiyi tasarlayıp giydirebilmek olduğunu bunun da karşılığını aldığını söylemiştir. Öğrenci 16 başka çizim dersleri de aldıklarını ancak bunların içinden en faydalı olanın moda resmi dersi olduğunu, bildiğini zannettiği

ama bilmediği çoğu şeyi bu derste öğrendiğini belirtmiştir. Öğrenci 27 dersin içeriği hakkında bir sıkıntı yaşamayıp beklentilerini karşıladığını dile getirirken; Öğrenci 29 beklentilerinin de çok üzerinde bir ders olduğunu; Öğrenci 22 başladığı noktadan geldiği yere çok büyük bir değişim ve gelişim sergilediğini aktarmıştır. Öğrenci 12 dersin işlenişi ve içeriğinin beklentilerini karşıladığını, kendini çok geliştirdiğini, arkadaş çevresinde de kendini geliştirmesinin olumlu karşılandığını, çok heveslendiğini ve ne kadar kendisini sıkarsa o kadar faydasını gördüğünü söylemiştir. Ders sonrasında sıkı ödevler verildiğini, ödevler sıkıştırdıkça kendilerini geliştirdiklerini, kürk, deri, kot gibi farklı kumaşları tek tek çalıştıkları için tasarımlarında korkmadan bu kumaşları kullanabildiğini, tıpkı çizimlerde bakarak aynısını çalışırken ışık-gölge, kumaş cinsi ve kumaş kıvrımları gibi pek çok şeyin oturduğunu anlatmıştır. Öğrenci 20 ise dersten çizimini geliştirmesini ve güncel tutmasını beklediğini bu konuda da çok başarılı olduğunu ifade etmiş, hatta üzerine çok farklı bakış açıları geliştirmesini sağlayarak, özellikle illüstrasyonda animasyona kaçan çizimler konusunda da beklentilerini karşılayarak, farklı fikirler verdiğini anlatmıştır.

- **Beklentilerimi Karşılayamadı**

Nitelikli bir sanat eğitimi programı ile öğrenciler soyut duygu ve düşüncelerini somut olarak ifade edebilecekleri görsel ve sözel bir dil kazanmaktadırlar (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 23). Görüşme yapılan öğrencilerden 16'sı aldıkları moda resmi eğitiminden beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını bildirmişlerdir. Öğrenci 2 kâğıtta somut çalışmalarının eksik kaldığını, bunların değerlendirilmediğini dile getirmiş, duyguları katarak başka şeylere yönelmeleri gerektiğini, örneğin doğa ve duygularını kendi isteklerine göre belirleyerek çıkış noktası yakalayabileceklerini söyleyerek, çok fazla tek düze gidildiğinden yakınmıştır. Öğrenci 7 sınıfın kalabalığından dolayı dersin öğretim elemanının yeterince ilgilenemediğinden dem vururken; Öğrenci 6 da en büyük sıkıntılarının sınıfın çok kalabalık olması olduğunu, öğretim elemanının tek tek ilgilenemediği, bir kişiye bakarken diğerine bakamadığı, hatalarını sormak istediklerinde dahi öğretim elemanının kendilerine kalabalıktan yetişemediği ve soramadıklarını belirtmektedir.

Öğretim elemanı çok az da olsa, birebir ilgilenebilse hatalarını daha net görebileceklerini, ancak müdahale edilmeyince hatalarına yeni hatalar katarak devam ettiklerini anlatmaktadır. Öğrenci 8 sadece figürü bölüp yansıtmanın yeterli olmadığını, biraz daha ruhu serbest bırakarak daha düzgün çizmeye ve kendi tarzlarını oluşturmaya yönelik bir eğitim olsa daha iyi olacağını, hep bakarak çizdiklerini ve derste göremedikleri şeyler olduğunu dile getirmiştir. Öğrenci 9 bir ön birikim için öncelikle kurslara gidilebileceğini, sadece okulda öğrendikleriyle kaldığı için çok az bir gelişme kaydettiğini, ancak üniversite sonrası işe girip çalışacakları zaman bunun yeterli olmayacağını, yetenek olmadan, sadece okulun yeterli olmadığını, ilerletebilmek için ekstra okul harici ya da okulla birlikte okulun hep desteklenmesi gerektiğini düşündüğünü ifade etmektedir. Öğrenci 18 moda resmi dersinde en önemli beklentisinin elini ısıtmak ve soğutmamak olduğunu ancak bu derste bildiklerini tekrarlamış ama üzerine yeni şeyler katamamış olduğu için beklentilerini tam olarak karşılamadığını aktarmaktadır. Öğrenci 40 ise kursta çıtayı daha fazla yükselttiğini ve derste boşluğa düştüğünü ve yeterli bulmadığını belirtmektedir. Öğrenci 41 dersin sürecinin daha verimli kullanıldığında çok daha yararlı olabileceğini, ancak sınıfta ders dışında da hiç kimsenin bir çabası olmadığını anlatmaktadır. Öğrenci 42 istediği noktaya gelemediğini, beklentilerini tam olarak karşılamadığını düşünmektedir.

- **Ders Süreci Daha Uzun Olmalıydı**

Görüşü alınan öğrencilerden büyük çoğunluğu 42 öğrenciden 27'si ders sürecinin daha uzun olması gerektiğini söylemişlerdir. Öğrenci 5 haftada bir kez ders ve ödev olmasını yetersiz bulurken; Öğrenci 8, Öğrenci 14, Öğrenci 15, Öğrenci 16, Öğrenci 23, Öğrenci 31 bu dersin çok faydalı olduğunu ve devamının olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrenci 23 kendisine çok faydalı olan bu dersin hayal gücünü de çok geliştirdiğini eklemiştir. Öğrenci 17 de dersin devam etmesi gerektiğini, tabletlere program yüklenerek orada da pratikler yapılması gerektiğini tavsiye etmiştir. Öğrenci 18 ders süresinin fazla olup her yıl her dönem bir gün boyunca bu dersin olması gerektiğini mevcut sürelerle olamayacağını aktarmıştır. Öğrenci 10 ders saatleri uzun olup figür üzerinde daha çok durulsa, kendini daha iyi

geliştirebileceğini, diğer programlara bakıldığında bu dersin zaman olarak yeterli olmadığını ve buna ilave olarak kişilerin de üzerine katması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci 20 ellerinin körelmemesi için iş yükü olmayan, güzel bir ders şeklinde devam etmesi gerektiğini bildirirken; Öğrenci 21 ruhu dinlendiren bu dersin daha üst segment bir şekilde devamının gelmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Öğrenci 26 moda resmi dersinin verim aldığı bir ders olduğu ve bu yüzden, bu dersin her dönem olmasının eğlenceli ve güzel olacağını önermiştir. Öğrenci 27 de bu dersin ikinci sınıfta başlayıp, en azından teknik kısmının 2 de verilerek daha sonra illüstrasyona geçilmesini önermiştir. Öğrenci 29 özellikle yetenek sınavıyla gelmeyenler için illüstrasyon derslerinin biraz daha artırılması görüşündedir. Öğrenci 34 ise hiç değilse dördüncü sınıfta da 2 saat bile olsa ellerinin durmaması için devam etmeleri gerektiğini söylemektedir. Öğrenci 42 moda resmi dersini çok sevdiğini, oldukça fazla keyif aldığını, çok verimli geçip çok şey öğrendiklerini, deneyim kazandıklarını ancak kendisine ve arkadaşlarına yeterli olmadığını bildirmektedir. Önerisi ara verilmeden her dönem moda resmi olmasının gerektiği, hatta bir dönem figür çizimi yerene de olabilir demektediriyor. İleride belki de mesleği bu yönde olacakken yeni tanımış, sevmeye başlamışken, kafasındaki soru işaretlerinin yarım kaldığını ifade etmektedir.

Öğrenci 12 okula gelince eşya ve suluboyasını hazırlamasının bir saat sürdüğünü, motive olup tasarımları yapmaya başlayınca, öğle arasının girmesi ya da ders sürecinin bitmesinin olumsuz etkilediğini, böyle bir atölye dersinin ders saati artırılarak bütün güne yayılması gerektiğini öne sürmüştür. Öğrenci 35 de diğer atölye dersleri gibi dört sene boyunca bir gün akşama kadar bu dersin olması gerektiğini önermiştir. Öğrenci 30 da bu dersin diğer derslere göre ağırlığının artırılmasından yana daha uzun süreli, sürekli uygulamalı, bir konu eşliğinde hızlı tasarımlar yapma gibi içeriklerde devam etmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğrenci 32 de diğer derslere göre bu dersin sürecinin kısıtlı olduğunu ancak sadece bu derste çizgiye eğilebildikleri için daha çok bu derse ağırlık verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğrenci 36 tasarımlarını daha çok geliştirebilmeleri için ilgili bir alan olan moda resmi dersine en az haftada 1 ya da 2 gün gibi daha çok zaman ayrılmasını istemektedir. Öğrenci 40 dikim, kesim, kalıp kadar önemli gördüğü bu

dersin kendisine az geldiğini düşünmektedir. Öğrenci 38 üzülerek moda resmi derslerinin okulda az olmasından ve mezunların gittikleri yerlerde çizimlerinin beğenilmemesinden yakınmaktadır. Öğrenci 39 gördüğü bir şeyi ya da hayalinde olanı çizemeyecek durumda olduklarında tasarım okumanın ne anlamı var diye sorgularken, bölüm moda tasarımı olduğuna göre, moda resminin de giderek çoğalması gereken bir ders olduğunu düşündüğünü dile getirmektedir. Öğrenci 42 ise tam öğrendikleri oturmaya başladığında ve ders düzene girdiğinde bitmesini yanlış bulmakta ve asıl bundan sonra devam etmesi gerektiğini düşünmektedir.

- **Derste İşlenen Konular**

Görüşme yapılan öğrencilere moda resmi dersinden beklentilerine ve beklentilerinin karşılanıp karşılanılmamasına yönelik görüşleri sorulduğunda öğrencilerden 16'sı derste işlenen konularla ilgili beklentilerini ve yorumlarını dile getirmişlerdir. Öğrenci 1 derste yaptıklarından ve bu konuların onları hızlandırdığından bahsetmiştir. Sulu boya, kuru boya portre illüstrasyonları, ayakkabı, giysi illüstrasyonları yaptıklarını, ellerini rahatlatmak için ünü tasarımcılara bakarak, kendilerine özgü şeyler tasarlamalarını istediğini, çok hızlı ve akıcı çalışmalarını sağlayarak, dersin öğretim elemanının yavaş çalışmayı kırmaya çalışmasından söz etmektedir. Öğrenci 2 dergilerdeki ya da internetteki mankenleri 35x50 cm bir kâğıdın köşesine yapıştırıp, üç adımda önce iskelet, sonra deri et görünümü ve son olarak da kıyafet şeklinde aşama aşama çizdiklerini, dersi genellikle bu şekilde işlediklerini anlatmaktadır. Öğrenci 4 de, bedeni 3 aşamada çizdiklerinden bahsetmektedir. İskelet, geometrik şekil ve son olarak manken. Öğrenci 3 moda resmi dersi alana kadar hiç moda figürü çizemediğini, derste aşama aşama çizilişini öğrendikten sonra nasıl çizilebileceğini anladığını aktarmaktadır. Öğrenci 6 derste kendi moda figürlerini çizdiklerini ve portre çalıştıklarını ifade ederken; Öğrenci 12 daha çok cep, yaka gibi teknikler üzerinde durulabilirdi, bu konular bize fotokopi olarak verildi, ancak bizde oturmadı, sonrasında da başka konulara geçildi diye gördüğü eksikliğe dikkat çekmek istemiştir. Öğrenci 10 tamamen siluet eğitimi alabilecek yeterli bir zaman olmadığını, bu yüzden yapılanlarla da zaman kaybedildiğini düşündüğünü, ancak hazır siluetlere geçilip

daha çok tasarım boyutuna geçildiğinde memnun olduğunu, kendisi için tasarım yapmanın ve bunları siluete giydirebilmenin daha önemli olduğunu, ancak mankende de tasarımları nasıl bir mankene, hangi duruşla giydirmek gerekir bunların önemli olduğunu savunmaktadır. Öğrenci 14 marker hiç duyup görmediğini ancak bu dersle öğrendiğini, kuru boya, sulu boya bunları da iyice öğrendiğini, güveni geldiğini ve hepsini yapmayı öğrendiğini belirtmektedir. Öğrenci 15 de boyama çeşitleri, marker, doku oluşturmalar, desen, dantel hepsini gördüklerini, zorlanarak sabahlasalar da sketchbook, pafta hepsini hazırladıklarını ve öğrendiklerini ifade etmiştir. Öğrenci 17 sürekli tema içerisinde kısıtlı kaldıklarını, temanın dışına çıkarak serbest konularda serbest tekniklerle de çalışmaları gerektiğini düşünürken; Öğrenci 18 de eğitim içeriği olarak konuyu kendisi belirlemeyi ya da konu belirlemeden içinden gelenleri çizmeyi istediğini ve bunu defalarca tekrarlamak istediğini belirtmiş, bunu da kendi tarzlarını oturtabilmeleri nedeni ile arzu ettiğini dile getirmiştir. Bu şekilde öğrencinin kendini tartma ve kendini izleme ve kendi tarzına artılar katma şansının olduğunu düşünmektedir. Öğrenci 21 manken çizimleri, moda dergilerinden buldukları değişik çizimler, suluboya, kopik kalemler temelinde olan her şeyi yapabildikleri ileri düzey bir moda dersi olarak tanımlamaktadır. Öğrenci 25 renk, doku olarak moda resmi dersinden çok faydalandığını, hocanın ders içi anlatımları, izlettiği videolar, deri, süet, kadife gibi kumaşların yapılış tarzları bunlarla çok şey öğrendiğini ifade etmiştir. Öğrenci 26 ders içinde bir konudan örnek vermektedir. Ders öğretim elemanının bilgisayar değil, el çizimine yönelik anlık görüntüler açtığını, bunların balerinler, uçuşan elbiseler gibi görüntüler olduğunu ve bunlara bakıp hızlı çizip renklendirmeye çalıştıklarını, oturan bir figür üzerine örneğin üste deri istediğini alt kombini onlara bıraktığını ve suluboya ile bunları renklendirip efektlerini yapmalarını istediğini anlatmaktadır. Öğrenci 30 bu derste manken, makyaj ve portre çok çalıştıklarını bunların da zaman alıcı, titizlikle yapılması gereken işler olduğunu ve ağır çalışarak gittiklerini aktarmaktadır.

Dünya'da ve Türkiye'de her yıl düzenli olarak yapılan yarışmalar iş hayatına atılmayı düşünen moda tasarımı öğrencisi için kendini ifade etme, kendini tanıtma gibi referans ve prestij kaynağı olurken; para ödülünün yanında, sektörde çalışan tasarımcılarla bir araya gelme gibi pek çok önemli tecrübe sunmaktadır. Görüşme

yapılan öğrencilerden Öğrenci 42 yarışmalara hazırlanıp katılma konusunda bir önerme getirmiştir. Derslerin yarışmalara yönelik işlenmesini, böylelikle özgüveni olmayan öğrencilerin kendinin farkına varması, özgüvensiz düşüncelerden kurtulması, bu konuda biraz destek almaya ihtiyaçları olduğunu söylemiş, ders içerisinde defilelere gidip fotoğraf çekimleri yapılarak bunlar birebir derste çizilip boyanabilir şeklinde içerik önerilerinde bulunmuştur.

- **Dersin Öğretim Elemanı**

Öğrenme ortamının uygun şekilde oluşturulup sürdürülmesi, sınıf ortamının bir orkestra şefinin belirli bir uyum içerisinde orkestrayı yönettiği gibi olmalıdır. İyi yetişen bir sanat öğretmeni, sınıf atmosferi içerisinde çalışmaları düzenli bir şekilde organize ederek, öğrenciyi cesaretlendirir, teşvik eder ve öğrencinin dikkatini toplayarak duyarlılığını artıran etkinlikler düzenlemektedir. Alan bilgisinin yanında sergilediği performans da önemlidir. Planlamada, uygulamada, denetlemede ve değerlendirmede katılımcılık esas alınarak; anlayış, sevgi, hoşgörü, önemseme, değer verme ve adil davranmayı içeren yaklaşımlar sergilenmelidir (Gökay, 2005: 102, 103).

Araştırma ile ilgili görüşme yapılan öğrencilerden 10'u dersin öğretim elemanının ders içerisinde tutum ve davranışları ile verdiği eğitim hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Öğrenci 2 okuldaki öğretim elemanının çok donanımlı olduğunu dile getirirken, verdikleri eğitimi de yeterli bulmuştur.

Çağımızda özgür, yaratıcı, yenilikçi ve yapıcı bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Sanat tutuculuğu kabul etmez. Sanat eğiticisi sanat anlayışında asla şablonlaşmamalı, öğrenci seçimlerini kendisi yapmalıdır. Teknik, estetik ve malzeme bakımından rizikolu araştırmalar yapabilmelidir. Belli reçetelere takılınmamalıdır (Balamir, 1999: 6, 7).

Öğrenci 8 ders öğretim elemanının önce birkaç önemli nokta verdiğini, daha sonra ellerini rahat bırakmalarını ve çizebileceklerinin en iyisini yapmalarını istediğini, kısıtlamadığını ve özgür bıraktığını anlatmaktadır. Büyük kâğıda bir tane değil çok fazla çizim yaptıklarını, rastgele çizimler olduğunu, kendilerini daha rahat

hissettikleri için daha iyi çizebildiklerini, moda figürü çizmeyi de öğrendiklerini, hocalarının önce çizecekleri modele, giysiye iyice bakmalarını istediğini, baktıktan sonra kapatıp bir daha asla çizime ya da resme tekrar bakmadan çizdirdiğini ve akıcı bir şekilde derste bu şekilde devam ettiklerini aktarmaktadır.

Derse mutlaka alan eğitimi ve sanat eğitimi almış, bu dersi daha önce alıp deneyimleyen ve bu dersi daha önce vererek tecrübe etmiş alan uzmanları girmelidir. Eğitimleri süresince bu dersi almış olan öğretim elemanı dersin işleniş biçimi, daha verimli nasıl işlenebileceği ve diğer derslerde edinilen bilgilerin nasıl kullanılabileceği konusunda deneyimli olacaktır (Toktaş, 2009: 132). Bununla ilgili Öğrenci 11 moda resmi dersine giren öğretim elemanının resim hocası olduğu, modacı olmadığı bu yüzden kıyafetle ilgili hiçbir bilgisinin olmadığı ve kendilerine yararlı olamadığını bildirmiştir. Öğrenci 13 de ilk öğretim elemanının giysiyi bilmediğini ve bu yüzden sorun yaşadıklarını, ancak ikinci yıl ders öğretim elemanının değişmesiyle birlikte fark oluştuğunu, ders öğretim elemanının onlarında fikirlerini alarak, sabit bir şekilde kalmadan ilerlediklerini, herkes fikrini söyledikten sonra fikir birliği ile farklı konuları çizdiklerini, herkesin kendine özgü çalıştığını ve farklı işlenen konuların da kendilerini çok fazla geliştirdiğini düşünmektedir. Öğrenci 15 beklentilerini 3. sınıfa kadar karşılayamadığını, öğretim elemanının gelip, örneğin bu hafta çocuk giysisi yapacağız diye konuyu belirledikten sonra öğrencileri kendi hallerine bırakarak kendi kendilerine bir şey öğretmeden çizmelerin beklediğini, öğrencilerin de kendi hallerinde çizim yaptıklarını, ancak bu çizilenlerin çok fazla moda illüstrasyonlarına benzemediğini, daha çok kuru kalemlerle nasıl yapacaklarını bilmeden çalıştıklarını üzülerek anlatmaktadır. Ancak dersin öğretim elemanının değişmesiyle her şeyin kafasında oturduğunu, öğrenci öğretim elemanı ilişkisi olarak da istediklerini alabildiklerini, kendilerini rahatça iletebildiklerini ve daha keyifle çalıştıklarını ifade etmektedir.

Ülkemizde üniversite ve bölüm sayılarının alt yapı olmadan, hızla artması ile özellikle güzel sanatlar alanlarında ve moda tasarımı bölümlerinde uzmanlık gerektiren alanların farklı disiplinlerden gelen ya da yeterince uygun olmayan kişilerin derslere girmesi ile sonuçlanmıştır. Halbuki programın gerekleri doğrultusunda yetiştirilmiş uzman öğretim elemanları öğrencilere gereken bilgi ve

tecrübeyi aktarırken, aldığı görev ve sorumlulukları mutlulukla yerine getirecektir (Ünver, 2002: 97, 98). Öğrenci 18 dersin öğretim elamanının sadece resim alanından geldiğini ve moda resmi konusunda deneyimli olmadığı için sıkıntı yaşadıklarını belirtmiştir. Daha sonra kendilerine donanımlı İMA görmüş, yurtdışı görmüş, piyasadan haberi olan, kendilerine eğitim dışında gerçeklerden bahsedebilen bir öğretim elemanı geldiğini söylemektedir. Bu öğretim elemanınya birlikte kendilerine çeki düzen verdiklerini, başlarındaki öğretim elemanının bu işe gönül veren biri olması gerektiğini, soğuk bir ortamda, soyut anlamda, negatif bir ortamda asla istedikleri hiçbir şeyi yapamadıklarını anlatmıştır. Öğrenci 22 ise programdan ziyade dersin öğretim elemanının kendisinin ilerlemesinde çok büyük katkısı olduğunu, öğretim elemanının tek tek tüm öğrencilerle ilgilendiğini, herkese kişisel olarak, şahsi olarak, hepsiyle farklı bir şekilde ilgilendiğini, herkesi kendisi ile değerlendirdiğini ve son derece objektif olduğunu, öğrenirken hiçbir zorluk çekmediklerini belirtmiştir.

Aşırı kontrol derste motivasyonu düşürmektedir. Sürekli aşırı denetim motivasyonu bitirmektedir. Çalışma esnasındaki kontroller öğrenciye hissettirilmeden yapılmalıdır (Yılmaz, 2010: 212).

Öğrenci 24 öğretim elemanlarını olumlu değerlendirerek, öğretim elemanlarının dediğim dedik insanlar olmadıklarını, illa şöyle yapacaksın demediklerini, kendilerini bulmalarını sağladıklarını, özgür bıraktıklarını ve bunun için çok şanslı olduklarını dile getirmektedir. İyi sonuçlar aldığını, bu yüzden kendisinde devam edebilme cesaretini bulduğunu ve öğretim elemanlarının bu cesareti verdiğini aktarmaktadır. Öğrenci 26 moda resmi öğretim elemanının dersinin en azından seçmeli de olsa devam etmesini istediğini, yanlış giden yerlerde müdahalede bulunduğunu, illüstrasyonu oluşturmaya başladıklarında istedikleri biçimde duran modeli çizebildiklerini ve öğretim elemanının müdahale etmediğini, sonra yanına ikinci modeli istediğini ancak diğerine bu figürün dokunması ile ya da bakması ile bir iletişim halinde görünmelerini istediğini, dersin sonunda kağıtları toplayarak eleştirilerde bulunduğunu dile getirmektedir.

- **Beklentiler**

Yapılan araştırmada öğrencilere moda resmi dersine yönelik beklentileri sorulduğunda öğrencilerden 15'i beklentilerine yönelik ifadeler vermişlerdir. Öğrenci 3 hazır bir figür kullanmak yerine kendilerine ait bir figür ve kendilerine ait bir kumaş tasarlayarak bunu figüre giysi olarak giydirebilmek istediklerini belirtmiştir.

İnsan vücudunun kâğıt üzerindeki çizimi, iskeletin belli bir pozisyonda duruş biçimi, kasların tipik hareketleri ile insan anatomisinin eksiksiz bir biçimde incelenmesi ile ortaya koyulabilmektedir. Çok sayıda pozla figürün yüz, gövde, bacaklar, eller ve ayaklarının yakın gözlemini gerektirmektedir (Civardi, 2013a: 85).

Öğrenci 4 anatomiye yönelik canlı modelden nü çalışmalar yapılması gerektiğini, moda resminde kıyafetin tam olarak nereye geleceği, belin nereye oturtulacağı, omuzun nereye yapılacağı, yaka boyu ve şekli tarzındaki konuların gösterilmesinin daha faydalı olacağı inancında olduğunu ifade etmiştir. Öğrenci 5 beklentilerinin daha çok karakalem ve çizim odaklı bir eğitimin olması olduğunu dile getirirken, geldiği okulda çok ağır çizim ödevlerinin olduğunu ve onları yetiştirmek adına çok zorlanarak çizimini geliştirdiğini belirtmektedir. Öğrenci 8 farklı şeyler çalışıp yeteneklerini, hangi alana eğilim gösterdiklerini bulmaları gerektiğini, sadece bir kez erkek çalıştıklarını, başka farklı şeyler yapılmadığını bu yüzden de yeteneklerinin hangi yönde olduğunu belirleyemediklerini söylemektedir. Öğrenci 9 her konuda ödev verilmeye çalışılsa da bunun yeterli olmadığını, biraz daha fazla olması gerektiğini önermektedir.

Öğrencinin bazı fiziksel ihtiyaçlarının (üşüme, aç, susuz, tuvalete sıkışmış vs.) ders esnasında rahatça giriş çıkış yapabilme imkânı olması gerekmektedir (Yılmaz, 2010: 213). Bunu öğrencilerden Öğrenci 18 diğer istekleriyle birlikte şöyle dile getirmektedir: "*Öğrenciler istediği gibi çıkabilir, girebilirdi. Mümkün mü, değil mi bilmiyorum ama benim hayalim bu. Çok kaliteli ortam olmasını, müzik sistemi olmasını isterdim. Daha sonra oturduğum sandalyenin rahatlığı, masaların ve kullanım alanının geniş olmasını ve bana özel, her öğrenciye özel olması gerektiğini düşünüyorum. Daha geniş, çok geniş bir ortamın olmasını istiyorum*" (Öğrenci 18 ile kişisel iletişim, 20 Mayıs 2017). Öğrenci 27 de okulun olanaklarının daha iyi olması

gerektiğini, daha iyi makineler ve yabancılardaki gibi gelişmiş fiziki ortam olması gerektiğini savunmuştur.

Öğrenci 22 öğrencilerin alt yapılarına yönelik onları tarayıp durumunu belirleyerek bir eğitim verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Öğrenci 23 ise satılabilirliğe dikkat çekerek, tasarım öğrendiklerini ve tasarımcı olarak mezun olduklarında fabrikalarda çalışacakları için buna hazırlayıcı bir eğitimin verilmesi gerektiğini, bunun okullarda atlandığını, kendi markasını oluşturmadan önce fabrikalarda pişmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci 24 ise farklı bir bakış açısıyla, eğitimde özgür ve aktif olmaları gerektiğini, ne kadar özgür olurlarsa o kadar kendilerini keşfetmeye başladıklarını, sürekli bir şeyler üretiyor olmaları gerektiğini, her şeyi deneyip sonra kendilerini bulmaları gerektiğini önermiştir.

Erkek giyimi birbiri ile çelişen etkiler ve şartlar çerçevesinde gelişmiştir. Çağdaş erkek giyimini yakalayabilmek için erkek giyiminin kural ve kabullerini, tarihsel gelişimini ve erkek vücudunun yapısını iyi bilmek gerekmektedir. Erkek giysisi tasarımı yapabilmek için cinsiyet, kimlik ve statü gibi meseleleri ayırt etme, değerlendirme ve yorumlama becerisine sahip olmak gerekmektedir (Hopkins, 2016: 186). Görüşü alınan öğrencilerden Öğrenci 32 erkek giyiminin önemine değinerek tek yönlü eğitimdense mutlaka erkek giyim de çalıştırılması gerektiğini, eğer moda resminde erkek giyimi olsaydı o konuya daha çok yönelebileceğini belirtmiştir.

Öğrenci 35 beklentisinin artistik çizimin A'sını B'sini tüm teknikleriyle ve yöntemleriyle öğrenmek olduğunu ancak derste da böyle bir şey görmediklerini ifade etmiştir. Öğrenci 36 ilham gelmesini beklemeden bu dersten sonra her koşulda tasarım yapabilmeyi başarıp, her zaman farklı bir fikre sahip olmayı beklediğini, tasarım sürecinin, tasarım ilkelerinin anlatıldığı, tasarım problemlerinin nasıl çözüleceğini gördüğü bir ders olmasını beklediğini söylemiştir. Öğrenci 40 dersin içerik açısından tamamen boş olmasa da çok seyrek gittiğini, daha fazla şey öğrenmeleri gerektiğini dile getirmiştir. Öğrenci 42 bu dersten beklentisinin mezun olduktan sonra eline kağıt kalem aldığında siluetten başlayarak hiç korkmadan, uçuk bir şeyler tasarlayarak, çiziminin dikilebilir ve üretilebilir olmasına güvenerek, gönül rahatlığıyla tasarım yapabilmek olduğunu belirtmiştir.

- **İnsan Vücudunu Tanıma, Kendi Figürümüzü Çizebilme**

İnsan anatomisini gözlemleyerek hareket halindeki anatomik yapının görünümünün dış hatlarıyla ve yalın çizgilerle ifade edilmesine siluet çizimi denilmektedir. Tasarımcı daima tasarımlarını bir siluete giydirmek durumundadır. Sunum esnasında tasarımların etkileyici olabilmesi için siluetin ve giysinin perspektif, hareket ve planda uyumlu olup, kompozisyon dengesinin sağlam olması gerekmektedir (Baş, 2004: 6). Sunum ve satışta önemli bir etki bırakan moda figürleri sağlam bir anatomi bilgisi, soyutlama gerektirir. Tüm bunlara hakim olan öğrenci kendi stilini rahatlıkla ifade edebilecektir. Yapılan araştırmada öğrencilere moda resmi dersine yönelik beklentileri sorulduğunda öğrencilerden 8'i insan vücudunu tanıyarak kendi moda figürlerini çizebilme istekleri konusunda görüş bildirmişlerdir. Öğrenci 4 en azından kemik nerede, kas nerede, anatomi bilgisi verilmesi gerektiğini, vücuttaki oran orantıyı kurduktan sonra kıyafet tasarlayıp giydirmenin daha kolay olacağını düşünmektedir. Öğrenci 37 zaman kaybı olmasın diye hazır figürler üzerinden çalıştıklarını ancak 8-9 ya da 10 başlı mankenlerin nasıl çizilebileceğini kendilerinin öğrenmesi gerektiğini savunmaktadır. Öğrenci 40 da siluet çizimi üzerinde daha çok durabilirdik ve siluetlerimizi kendimiz çizebilirdik diyerek bu görüşe destek çıkmaktadır. Öğrenci 5 canlı model üzerinden bakarak çizim yapılıp en azından birinci dönem figür ağırlıklı bir ders yapılması gerektiğini düşünmektedir. Öğrenci 39 da canlı modelden bakarak, modeli manken gibi düşünerek, onu daha zayıf, bileklerini ince, boyunu daha uzun göstererek, karşılarında görüp moda figürü halinde kâğıda geçirebilmeleri gerektiğini belirtmektedir. Öğrenci 7 kafasındaki düşüncenin moda resminde kendi siluetini hızlıca çizmesinin büyük avantaj sağlayacağı, ellerin, bacakların durumu ve konumu, vücudun simetrisi, hareketler ve duruşların çok önemli olduğunu açıklamaktadır.

- **Giysi Giydirme ve Tasarım**

Moda resmi dersinden beklentileri sorulan öğrencilerden 12'si figür üzerine giysi giydirebilme ve giysi tasarımı yapabilme üzerine görüşler bildirmişlerdir. Bu görüşlerden öğrenci 4 kıyafet giydirmenin öncelikli olarak öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Öncelikle ceket, pantolon gibi standart kalıpların öğretilmesi

gerektiğini, temeli bilmeden daha avantgard tasarımlar yapılamayacağını düşündüğünü ifade etmiştir.

Figür üzerindeki kumaş, ağırlık, kalınlık ve yoğunluk bakımından değerlendirilmelidir. Bazen kumaş yüzeyindeki dokuların verilmesi gerekebilir. Kıvrımların boyutu ve yönü, vücudu sarışı, kıvrımların ürettiği gölgeler ve ışıklı alanlar, kimi zaman rüzgârda şişmesi ya da yer çekiminin etkisi dahilinde düşüşlere çizerken dikkat edilmelidir. Vücudun bazı bölümleri kumaş altında vurgulanırken, giysinin vücudu sarışı ve figürün anatomik özelliklerine dikkate alınmalıdır (Civardi, 2013b: 48).

Öğrenci 6 figürü çizdik ama üzerine hiç giydirme yapmadık diye yakınarak, sadece kolaj çalıştıklarını halbuki drapaj şeklinde figür üzerinde kumaşın dökümünü ve kıvrım, kırışıklıklarını da öğrenmeleri gerektiğini belirlemiştir. Öğrenci 11 kumaş düşüşlerini yapmayı istediğini, bunu hala başaramadığını ve beklentilerine ulaşamadığını kaydetmektedir. Öğrenci 5 ilk dönemden sonra kıyafetler, kumaş kıvrım ve detayları ile teknik gölgelendirmelerin öğretilmesinin daha faydalı olacağını, herkesin kendi yapabileceği tarzda şeyleri geliştirmesini, en azından kumaşın vücuda oturuşu, gölgelendirilmesi ve teknik detaylarının öğretilmesi gerektiğini istediğini ifade etmiştir. Öğrenci 33 öncelikle genel tekniklerin öğretilmesi gerektiğini, çizim teknikleri, pili, nervür vb. nasıl verilir, nasıl yapılır bunları bilmek istediklerini, öğretilmediği için kendilerinin deneye deneye bulması gerektiğini, örneğin bol bir şeyin dökümünün nasıl verileceği, gölgelendirmelerin nasıl yapılacağı, ışığın nereye koyulacağı bunların hep öğretilmesi gerektiğini savunmuştur. Öğrenci 10 fikir verildikten sonra işin tasarım boyutuna geçilmesi gerektiğini, resim öğrencisi olmadıkları için, resim kadar iyi bir teknik uygulamaları gerekmediğini, ancak robotik çizimlerin yapılıp, genel bilgilerin verilerek asıl kendi işlerinin yönüyle alakalı tasarım boyutuna geçilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğrenci 28 ise illüstrasyon çalıştıklarını ancak yoğun model çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiğini, daha büyük çalışmak yerine küçük çalışmalar yaparak daha fazla model çalışılabileceğini dile getirmiştir. Öğrenci 40 siluet çizimini tamamladıktan sonra herhangi bir figür üzerine tasarladıkları ya da düşündükleri kıyafeti nasıl oturtabilecekleri üzerine geniş geniş, sık ve yoğun bir eğitim almak

istediklerini belirtmiştir. Öğrenci 30 tasarım aşaması öğrenciliğin daha çok son sınıflarında devreye girdiği için eğitimi tam almadan az tasarım yaptıklarını bunun yeterli olmadığını, çalışmak isteyen öğrenciler olarak sürekli hayal ettikleri şeyleri imza gibi hemen bir siluet üzerine kusursuz bir şekilde giydirivermeyi istediklerini ifade etmiştir.

- **Görselleştirme ve Renklendirme Teknikleri**

Renk tasarımda dikkati çeken ilk ögedir ve önemle üzerinde durulması belki de ayrıca bir ders olarak takviye edilmesi ve öğrencilerin rengin eşsiz olanaklarını keşfetmesi sağlanmalıdır.

Renklere gösterilen tepkiler zamana, kültüre ve modaya göre değişmektedir. Renklerin birbiriyle iletişimi ve etkileşimi iyi tanınmalı, kültürel özellikleri iyi bilinmelidir. Örneğin beyaz batı kültüründe saflığın sembolü olup gelinliklerde kullanılırken, Budistler için ölümü simgeleyerek yas rengi olarak kabul edilmektedir. Yeşil Müslümanlarca kutsal bir renk iken, Fransa'da ve Çin'de olumsuz anlamları bulunmaktadır. Kırmızı Batı kültüründe dikkat çekici işaretlemelerde, yeni yılda ve sevgililer gününde çok kullanılan bir renk iken, Hindistan'da saflığın rengi olarak gelinliklerde kullanılmaktadır (Ambrose, Harris, 2011: 166, 167).

Moda resmine yönelik beklentileri sorulan öğrencilerden 17'si görselleştirme ve renklendirme teknikleri üzerinde durmuştur. Bu öğrencilerden Öğrenci 10 çok fazla teknik göremediklerinden yakınarak, daha farklı ve fazla teknikler gösterilip uygulanarak siluetlerin genel detaylarını öğrendikten sonra hazır siluetler üzerinden gidilip çok fazla örnek ve boyama yapılması gerektiğini, bu eksiğini dışarıdan aldığı eğitimlerle tamamlayıp kendini geliştirmeye çalıştığını anlatmıştır. Öğrenci 11 boyama yapmayı çok sevdiğini bu dersin sonunda boyama tekniklerini öğrenmeyi çok istediğini, özellikle renklendirmede kıyafetin ışık gölgelerini verebilmeyi istediğini ancak olmadığını aktarmıştır. Öğrenci 32 de farklı teknikler kullanmayı öğrenmek istediğini, okulda bunun eksik olduğunu, patlayan kalemler, boyanın üzerine tuz atma, şeker atma, çamaşır suyu atma gibi teknikleri duyduğunu ancak böyle farklı şeyler hiç yapmadıklarını, kurslarda bu tür çalışmalar yapıldığını okulda da buna yer verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Öğrenci 33 de sadece kuru boya

değil, sulu boya, guaj, yağlı boya, boya kalemleri gibi farklı araçlarla boyama ve tonlamaların öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğrenci 38 ise derslerinin daha çok kalıp ve dikiş ağırlıklı olmasından yakınarak, moda resminde malzeme konusuna çok önem verdiğini, farklı malzemelerle nasıl çalışabileceğinin öğretilmesi gerektiğini, kolaj çalışmalarının yapılması gerektiğini istediğini bildirmiştir. Öğrenci 15 de aynı şekilde farklılık olarak guaj, resimlerle ya da gerçek kumaşlarla kolaj tarzında çalışmalar da yapmak istediğini söylemiştir. Öğrenci 17 de çok fazla kolaj çalışmadıklarını, kolaj, yağlı boya, kuru boya, sulu boya pek çok tekniği kullanarak, çeşitliliğin artırılmasının, hayal gücünü de artıracağını düşünmektedir.

Öğrenci 34 doku çalışmalarına dikkat çekmiş; Öğrenci 36 dokuları hayal ettiği gibi yansıtamadığını belirtmiş; Öğrenci 37 de kumaş dokularının öğrenilmesinin altını çizerek, derste öğrenmediklerini kendi kendilerine çözmeye çalıştıklarını aktarmıştır. Farklı boyaların kullanım tekniklerinin gösterilmesinin gerekliliğine değinirken, örneğin kadife dokusu verilecekse hangi boyayla daha iyi olur, ufak tefek küçük ayrıntılara girerek teknikleri bilmek istediğini ifade etmiştir. Öğrenci 40 kumaş teknikleri ve kumaş çiziminin çok üzerinde durabilirdik derken; Öğrenci 35 kumaşın çeşidine göre duruşu nasıl olur, nasıl verilir bunları açmalarını isterdim şeklinde görüşünü söylemiştir. Öğrenci 18 kürk, kadife, şifon gibi kumaşları tek tek gördüklerini ancak daha çok üzerinde durulması gerektiğini dile getirerek, sadece dokuyu direk çizebilmek, giysiye giydirebilmek değil, dokuyu tanımanın daha önemli olduğunu, bir A4 kâğıda bu dokuyu çizmenin faydalı olacağını söylemiştir. Hepsini derste yapabilmenin imkânı olmadığını da kabul ederek, öğrencinin dokunun hissini verebilmek için nasıl yapılması gerektiği ve hangi aşamalardan geçtiğini araştırması, istekli olması ve kendini geliştirmeye açık olması gerektiğini ifade etmektedir. Öğrenci 39 da yine kadifeden örnek vererek, bir mankenin üzerine kadifeyi attığımızda nasıl duruyor, pütürlü mü, pürüzsüz mü, bir sateni attığımızda nasıl duruyor, duruşları görüp, daha sonra görerek çalışmak gerektiğini söylemektedir. Öğrenci 19 da doku ve desen üzerinde durulması gerektiğini düşünmektedir. Ve kendilerinin derste modeli çizdikten sonra kumaşı yanına iğnelediklerini, kolay bir yöntem uyguladıklarını ancak o kumaşında ifadesini verebilmeyi istediğini belirtmiştir. Öğrenci 26'ya göre de doku zor bir konu, ders

içerisinde figürün oran orantısı ile uğraşılırken boyamaya yeterli zaman ayrılmadığını düşünmekte ve farklı boyalarla elde edilen teknikleri öğrenmeleri gerektiğini söylemektedir. Öğrenci 13 ise derste verilen boyama tekniklerinden memnuniyetini bildirirken, herkesin özgürce fikirlerini ifade edip, tercihlerini yapabildiğini, pastel, sulu boya, kuru boya, marker hepsini kullandıklarını ve en iyi olduklarını tercih ettiklerini, kısıtlama olmadan özgürce çalışabilmenin mutluluğunu yaşadıklarını ve aklındakileri rahatça, özgürce anlatabilmenin güzelliğini aktarmıştır.

- **Etkinlikler Yapılmalıydı**

Sanat eğitimcisi yeri geldiğinde güncel olaylardan, sergilerden yayınlardan faydalanmalı; sanat gösterileri, konferanslar, paneller, kültürel ve sanatsal amaçlı gezilere ve etkinliklere öğrencilerin katılımı sağlanmalıdır (Ünver, 2002: 35).

Özellikle sanatsal alanlarda uluslararası ilişkiler, yurtdışı geziler, seminerler, konferanslar, workshoplar sanat eğitiminin geliştirilmesinde vazgeçilmez unsurlardır (Erbay, 1997: 217). Moda resmi dersine yönelik beklentileri sorulan öğrencilerden 3'ü bu derste ders dışında da etkinlikler yapılması gerektiğini söylemişlerdir. Öğrenci 2 moda resmi yapan yerlere gidebilir bu işi yapan kişilerle tanışabilirdik, çalıştaylar, geziler yapılabilirdi derken; Öğrenci 9 sürekli sergiler düzenlenerek öğrenciler biraz daha heveslendirilebilir, motivasyon artırılabilir demiştir.

Müzeler ve galeriler görsel sanatlar eğitimi açısından eşsiz imkanlar sunmaktadır. Öğretim modellerinin çeşitlendiği bu yüzyılda öğretmen odaklı eğitimin yerine daha modern ve zevkli bir eğitim müzelerde ve galerilerde gerçekleştirilebilmektedir. Gezi gözlem yöntemiyle dört duvar arasından kurtulan öğrenci özgür bir ortamda sanat eserleriyle, kültürle ve tarihle iç içe heyecan duyarak, daha anlamlı ve kalıcı bir eğitim almaktadır (Buyurgan, Mercin, 2005: 109, 110). Öğrenci 42 ayda bir defa bile olsa müzelere gidilebileceği farklı ortamlarda çizimler yapılabileceği ve fakülteyi, bölümü ve kendilerini tanıtmak amacıyla alışveriş merkezlerinde sergiler yapılabileceğini dile getirmiştir.

4.3.9. Moda Resmi Dersi İçin Okulda ve Okul Dışında Ayrılan Zamana Yönelik Görüşler

Tablo 30: **Moda Resmi Dersi İçin Okulda ve Okul Dışında Ayrılan Zamana Yönelik Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Çok Az Zaman Ayırdım/Ayırabildim	42	12	28,57%
Haftada Bir İki Günümü Ayırıyorum	42	8	19,05%
Haftada Çoğu Günümü Ayırıyorum	42	7	16,67%
Sıklıkla Zaman Ayırıyorum	42	5	11,90%
Diğer Derslerde de Çizim Yaptığım İçin Sürekli Çiziyorum	42	10	23,81%

- **Çok Az Zaman Ayırdım/Ayırabildim**

Araştırmada 42 öğrenciye moda resmi dersi için okulda ve okul dışında ne kadar zaman ayırdıkları sorulmuş, 42 öğrenciden 12'si çok az zaman ayırabildiğini veya ayırdığını söylerken, görüşleri aşağıda sıralanmıştır. Öğrenci 11 haftada sadece en fazla birkaç saat ayırabildim derken; Öğrenci 17 ayıramadım diyebilirim şeklinde cevaplamıştır. Öğrenci 18 diğer dersler daha önemli bir konuma geldiği için ve diğer dersleri yetiştirebilmek adına çok fazla zaman ayıramadığını, bu yüzden elinin soğuduğunu ve artık resim yapmak istemediğini belirtmiş, olması gerekenin her gece çalışmak olduğunu, ancak yapamadığını, her şeyi birbiri ile harmanlayınca yeni bir şeyler ortaya çıktığını, dur durak bilmeden çalışmak gerektiğini ifade etmiştir. Öğrenci 32 de okul temposundan dolayı boş vaktinin olmadığından hayıflanırken; Öğrenci 33 de aşırı yoğun ödevleri olduğu için isteseler de zaman ayıramadıklarını söylemiş; Öğrenci 20 okul dışında bu derse fazla zaman ayırmalarına gerek kalmadığını, belirli bir geçmiş üzerine inşa ettikleri için ders içerisinde yapıp bitirmeye yönelik çalıştıklarını sadece final ödevi için zaman harcadığını söylemektedir. Öğrenci 34 diğer dersleri çok yoğun olduğu için ayırması gereken zamandan daha az zaman ayırdığını, üzerine düşmediğini itiraf etmektedir. Öğrenci 35 de diğer dersleri daha dolu ve yoğun olduğu için fazla zaman ayıramadıklarını yetiştirebildikleri kadar yaptıklarını açıklamaktadır. Öğrenci 36 yoğunluk fazla, diğer derslerde istenilen çok fazla olduğu için 'en az zaman ayırdığım ders' olarak nitelendirmektedir. Öğrenci 37 diğer derslerin yoğunluğundan bir oturuşta 15-20

çizimi bitirdiğini, sadece okulda işledikleri 4 saatlik ders süresi ile sınırlı kaldığını aktarmaktadır. Öğrenci 38 diğer dersleri yoğun olsa da moda resmini sevdiği için ilk ona zaman ayırmaya çalıştığını, ancak en fazla iki saat ayırabildiğini söylemektedir. Öğrenci 40 da diğer derslerin fazlalığından, yetişemediğinden, elini geliştirmek için çalışamadığını, sadece ödevleri yapabildiğini belirtmektedir.

- **Haftada Bir İki Günümü Ayırıyorum**

Moda resmi çalışmalarına ne kadar zaman ayırdıkları sorulan öğrencilerden 8'i haftada bir iki günlerini ayırdıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci 3 paftadaki çalışmalar ve ödevlerle birlikte haftada iki, üç gününü aldığını belirtmektedir. Öğrenci 4 ise kopya aldıklarıyla zaman harcamadığını ancak portre çalışmalarında çok zaman harcadığını söylemektedir. Öğrenci 7 ödevler verildikçe günlük 2-3 saat çalıştığını aktarırken; Öğrenci 6 okul dışında ne kadar vakit bulabilirse çalıştığını, bazen gecelediğini anlatmaktadır. Öğrenci 14 ödevlerinin dışında çok zaman ayıramasa da özellikle tüm hafta sonunu ayırdığını dile getirirken; Öğrenci 42 ders dışında iki gün ve okulda da bir gün olmak üzere üç gününü ayırdığını söylemektedir. Öğrenci 30 'hayatımı verdim herhalde' diyerek, sürekli ödevlerle haftada bir iki gününü ayırdığını belirtirken; Öğrenci 9 okul haricinde ödevler için bir gün ya da her gün birer ikişer saat şeklinde çalıştığını tarif etmektedir.

- **Haftada Çoğu Günümü Ayırıyorum**

Moda resmine ne kadar zaman ayırdıkları sorulan öğrencilerden 7 öğrenci haftada çoğu günlerini buna ayırdıklarını dile getirmişlerdir. Öğrenci 2 moda resmi ders döneminde haftanın en az üç gününü ayırdığını; Öğrenci 13 de haftada üç dört gününü çizime, bir gününü moda resmi dersine ayırdığını, çizmeyi çok sevdiği için uykusundan verdiğini bildirmiştir. Öğrenci 10 ders döneminde haftada en az dört gününü çizime ayırdığını, ancak bunun dışında da sürekli bir araştırma kısmının olduğunu, araştırmada daha farklı teknikler, siluetler kısmını da araştırdığını, öğrenme kısmında çok zaman harcadığını dile getirmektedir. Öğrenci 12 diğer derslerle birlikte moda resmi için de çok çizim yaptığını, gece 11'den sabah 6'ya kadar severek zevk alarak çalıştığını, iyi şeyler çıktığında ilerletme isteğinin geliştiğini, dersten sonra sürekli tasarımlarını düşünüp hafta sonunun tamamen

çizime verdiğini anlatmaktadır. Öğrenci 15 ders zamanlarında çok vakit ayırdığını, tüm gün okulda çizim yaptığını, daha sonrada ödevler için sabahladığını, özellikle hafta sonu full çalıştığını, sabahtan akşama kadar boyama yaptığını aktarmaktadır. Öğrenci 26 suluboya kısmına geçince derste yetiştiremediğini, çalışmaların resmini çekip, evde de devam ettiğini, oldukça fazla zaman harcadığını dile getirmektedir. Öğrenci 29 ise 'hayatımı buna ayırdım diyebilirim' demektedir. Çok fazla eskiz yapılıyor ki aralarından seçilebilsin, öyle olunca da çok mesai harcanması gerekiyor diye eklemekte ve haftada en az üç dört gününü ayırdığını söylemektedir.

- **Sıklıkla Zaman Ayırıyorum**

Görüş bildiren öğrencilerden 5 tanesi moda resmi dersine ve çalışmalarına sıklıkla zaman ayırdığını dile getirmektedir. Öğrenci 1: "*Benim zaten sürekli çantamda bir kâğıt kalem illaki olur. Canım sıkıldığı zaman da kulaklığımı takarım müziğimi açarım. İllaki çizerim bir şeyler. O an aklıma bir şey gelir. Onu direk çizerim. Yanına not düşerim. Şu kumaştan olabilir gibisinden. Sıklıkla yaparım ben bunu*" demektedir (Öğrenci 1 ile kişisel iletişim, 15 Şubat 2017). Öğrenci 16 her gün diyebilirim, yoksa ödevlerin yetişmezdi diye yanıtlamaktadır. Hiç bilmeden başladıkları için her gün sürekli, düzenli çalışması gerektiğini, önce tüm giysilerin giydirmelerini, sonrada kendi tasarımlarını çizmeyi ve giydirmeyi öğrendiklerini sıfırdan başladıkları için ve tümünün yetişmesi için düzenli çalışması gerektiğini ifade etmektedir. Öğrenci 22 çok fazla alt yapısı olmadığı için yetişebilmek adına daha fazla efor sarf ettiğini, siluete giydirme, teknik çizimler, eskizler çok fazla çalıştığını, okul dışı ödevler ve okulda yetiştiremedikleri ile birlikte haftanın 6-7 gününü ayırdığını ve yüzlerce çizim yaptığını anlatmaktadır. Öğrenci 27 ise sabah, öğlen, akşam okul zamanında her gün çalıştığını, yazın da sıkıldıkça çizim yaparak vakit geçirdiğini dile getirmektedir.

- **Diğer Derslerde de Çizim Yaptığım İçin Sürekli Çiziyorum**

Görüşme yapılan 42 öğrenciden 10'u diğer derslerde de çizim yaptıkları için sürekli çizimle ilgilenmek durumunda olduklarını dile getirmişleridir. Öğrenci 7 her şeyimiz uygulama ve tasarım olduğu için sürekli çizim yapıyoruz derken; Öğrenci 19 da bölümümüz gereği okul dışında da sürekli çizdiklerini neredeyse tüm zamanlarını

aldığını ifade etmiştir. Öğrenci 21 okulda, okul dışında, ödevlerde, projelerde sürekli çizim yaptığını, hobi olarak da canı sıkıldığında gözüne hoş gelen her şeyi çizdiğini anlatmaktadır. Öğrenci 22 okuldaki 4 yılın 3 yılında yaz ve kış durmadan çizim yaptığını, ikişer projeden ciddi bir çizim sayısına ulaştığını söylemektedir. Öğrenci 23 de sürekli çizim yaptığını, bir konu verildiğinde bununla ilgili yüzlerce tasarım yapabileceğini, resim mezunu olduğunu, hayal gücünün çok geniş olduğunu, hiç durmadan tasarım yapabileceğini ve arkadaşlarının artık yeter dediklerini aktarmaktadır. Öğrenci 25 okula ilk girdiklerinde bıkıp usanana kadar resim çizdiklerini, yetenekleri tükenircesine ödev çizimi yaptıklarını, ellerinin ağrıdığını, yapabilecekleri çizimin başka yönlere gittiğini, tekniği, hayal gücünü tükettiklerini, aşırı ve sürekli çizim yaptıklarını, şu anda da eskiz çizmeyi, skeç yapmayı çok sevdiğini ve diğer derslerle birlikte sürekli çizim yapmaya devam ettiğini anlatmaktadır. Öğrenci 26 dönem başında temalarını ve koleksiyon renklerini belirledikten sonra eskiz çalışmalarına başladıklarını ve 3 hafta sürekli eskiz çalıştıklarını, gösterip eleştirileri alıp, düzeltmeleri yaptıktan sonra kalıp ve dikiş aşaması ile teknik çizim ve illüstrasyonlarını yaptığını aşamalarıyla aktarmaktadır. Öğrenci 28 her hafta ödevleri olduğunu, evde yaptıkları başka ödevler ve projeler de olduğunu ve haftada hemen hemen her gün çalışıp çizim yaptığını dile getirmektedir.

4.3.10. Dersin Mesleki Hedeflerine Ulaşmalarındaki Rolüne Yönelik Görüşler

Tablo 31: **Dersin Mesleki Hedeflerine Ulaşmalarındaki Rolüne Yönelik Görüşler**

Kategoriler	Toplam kişi	Cevaplayan	Yüzdelik Dilim
Önemli Buluyorum	42	36	85,71%
Önemsiz Buluyorum	42	2	4,76%
Yurtdışında Önemli	42	1	2,38%
İfade Edebilecek Kadar Çizebilmeliyim	42	2	4,76%
Görsellik Görselleştirme Çok Önemli	42	21	50,00%
İş Bulmada Önemli	42	20	47,62%
Çizim, Kalıp, Dikiş Birlikte Olmalı	42	5	11,90%
Hız Kazanmak İçin Gerekli	42	4	9,52%

- **Önemli Buluyorum**

Endüstriyel rekabet ortamında, teknolojik alandaki gelişmeler, endüstriye hizmet etme, sanatsal ürünlere ve yaratıcı güce duyulan ihtiyaca paralel olarak sanat eğitimine olan geresinim de artmıştır. Sanat eğitimi, insan bilincinin yaratıcı becerilerini özgür kılması açısından her gün biraz daha fazla önemi ve değeri anlaşılmaktadır (Erbay, 1997: 1).

Moda eğitimi alan öğrenciler, bu dersi değerlendirmeler, yarışmalar ve mülakatlarda portfolyolarında kendilerini anlatmak adına derste hazırladıkları tasarım çizimlerine ve sunum çalışmalarına güvenmekteler. Öğrenciler moda resminin çeşitli alanlarının ve çizimin amacına uygun örnekleme becerilerinin farkında olmalıdırlar (Ireland, 2000: 4).

İster kariyerinizi bir moda tasarımcısı olarak belirleyin, ister bir moda illüstratörü olarak belirleyin; her ikisinde de unutulmaması gereken nokta fikirlerinizi moda resmi yoluyla iyi bir şekilde ifade edebileceğinizdir (Kumagai, 1988: 6). Hayalindeki kurgu ve tasviri anlatmak isteyen öğrenci ya da tasarımcı daima bu verileri görsel bir anlatım aracıyla birleştirerek sunmak zorundadır. Zihnindekileri kâğıda veya bilgisayara aktarabilen kişi tasarımın ürün haline getirilmesindeki en önemli ve ilk adımı atmış olur. Bundan sonraki aşamalarda hayalden görsele geçen tasarım fikrinin hayata geçirilmesi ve üretime dökülmesi kalır. Teknik çizimle en doğru biçimde anlatılmak amaçlanırken artistik çizimle de tasarımın ruhu ifade edilir. Hayalindeki tasarımı görünür bir hale getirirken kullanacağı çizim, renklendirme ve boyutlandırma tekniklerinin temelinin öğretildiği moda resmi dersinin mesleki hedeflerine ulaşmadaki rolü sorulan öğrenciler farklı yanıtlar vermişlerdir. Öğrencilere öncelikle moda resmi dersini önemli bulup bulmamaya yönelik sorulan soruda 42 öğrenciden çok büyük bir kısmı, 36'sı bu dersi mesleki hedefleri açısından gerekli bulduğunu bildirmiştir.

Yapılan araştırmada moda resmi dersini önemli bulan öğrencilerin görüşleri bu başlık altında sıralanmıştır. Öğrenci 1 moda resmi dersini önemli bulurken, 'olmazsa olmazlardan biri' olarak tanımlayarak, moda tasarımı bölümünde çizim olmadan

olmayacağını, hayal ettiğini yansıtabilmenin çok önemli olduğunu, başkasının hayalini doğru yansıtamayacağı riskine karşı kendi tasarımlarını kendisinin çizebilme becerisine sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Öğrenci 2 bu mesleği icra edecek kişi bunu yapabilmeli, çok önemli derken; Öğrenci 3 en azından kendine ait bir tarzın, çizgin olmalı, çok gerekli diyerek fikrini ifade etmektedir. Öğrenci 6 çizmeden de yapar ama çok zorlanır o yüzden bu meslekte mutlaka çizebilme yetisi olmalı demektedir. Öğrenci 8 çok büyük bir önem taşıdığını, özellikle yurtdışında insanların kendi illüstrasyon tarzının olmasına çok değer verildiğini, ancak Türkiye'de bu kadar önemsenmediğini belirtmektedir. Öğrenci 10 stilist olacak kişinin ilk aşamasının çizmekten geçtiğini, rolü ve öneminin çok büyük olduğunu düşündüğünü söylerken, kıyafetinde tasarlanmaktan çok giyilebilir olması ve manken üzerinde doğru gösterilmesinin önemini vurgulamaktadır. Öğrenci 12 moda resmi dersinin kendisi için en büyük rol oynayacak, çok büyük etkisi olacak bir ders olduğunu, ileride moda resmi üzerinde ilerlemek istediğini ve kendine çok şey katacağını düşündüğünü ifade etmektedir. Öğrenci 13 stilist olmak istediğini ve çizime daha çok ağırlık verdiğini, kendisi için birinci sırada geldiğini, daha önceden de çizim eğitimi olduğunu ve yine bu yöne yönelerek kendisini daha çok geliştirmek istediğini anlatmaktadır. Öğrenci 14 de çok önemli bulduğunu bildirerek, tasarımın düşüncelerimizi, duygularımızı, zevklerimizi ortaya koyarak bir şeyler çıkarmak olduğunu söylemektedir. Önce etkileneceğimiz bir obje, nesne, konu seçildikten sonra hikayesini yazıp buna göre tasarım yapıldığını, öğrendikleri bu çalışmaların ufkunu çok açtığını, bu eğitimden çok faydalandığını aktarmaktadır. Öğrenci 16 önceden çizip geçtiklerini giydirmeyi bile bilmediklerini, bu dersin yerinin çok büyük olduğunu dile getirirken; Öğrenci 15 de çok önemli olduğunun altını çizerek, yapılmak, dikilmek, üretilmek, ortaya çıkarılmak istene şeyin nasıl olacağına dair önce gözü ile görmesi gerektiğini belirtmektedir. Öğrenci 18 de rolünü çok büyük bulurken stilist olmak istediğini adlandırmakta; Öğrenci 17 ise fakültede verilen dersin tasarım ofisi açmak isteyenler için yetersiz olduğunu, terzi değil tasarımcı olacaklarını, bunun da resimle birleştiğini anlatmaktadır. İşlenen dersin çok eksiklikleri olduğunu ve kendisine çok fazla bir şey katamadığından yakınırken, yeterli görmese de derslerinin arasına resmi sıkıştırmayı istemediğini, daha sonra zaman ayırmak istediğini ve mesleği açısından bu konuyu son derece önemli

bulduğunu eklemektedir. Öğrenci 19 da mesleği için en önemli ders olarak gördüğünü, o olmadan hiçbir şey yapamayacaklarını, tasarım yapamayacaklarını, fikir üretemeyeceklerini söylemektedir. Kâğıdı kalemi eline aldığında koleksiyonun ilerlediğini, temel yapı taşının moda resmi olduğunu savunmaktadır. Öğrenci 20 çok büyük önemi olduğunu düşünürken, özellikle yurtdışında bütün Erasmus öğrencilerinin çizimlerinin çok güzel olduğunu gördüğünü, sadece illüstrasyon değil, resim yeteneklerinin de çok yüksek olduğunu, çizim ve resim yetenekli kişilerin bu bölüme alındığını gördüğünü anlatmaktadır. Ve moda resmi dersinin daha da önemli ve zorunlu bir ders haline gelmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğrenci 21 tasarımlarımızı aktarabileceğimiz anlatmada bize yardımcı olabileceği için çok gerekli derken; Öğrenci 30 genelin tabanı oluşturuyor, her şey moda resmi sonuçta demektedir; Öğrenci 31 çizim yapabiliyorsanız bir sıfır öndesiniz diyerek moda resminin çok gerekli olduğunun altını çizmektedir. Öğrenci 32 çizmeden hiçbir şekilde tasarımcı olunamayacağını düşünüyor ve bunu insanın vücudunu bilmeden, onun üstüne kıyafet giydiremeden tasarımcı olunamayacağı şeklinde açıklamaktadır. Ona göre kıyafetin beden üzerindeki duruşunu, vücudun form ve şeklini iyi bilmek gerekmektedir. Öğrenci 33 moda tasarımı okuduklarını, çizimin kesinlikle çok önemli olduğunu ve çizim olarak aldıkları tek dersin moda resmi olduğunu, o yüzden de en önemli derslerden biri olduğunun altını çizmektedir. Öğrenci 34 tasarım yaparken kendilerini aştıklarını, zorladıklarını, moda resminin kesinlikle öneminin olduğunu ve ileride iyi bir tasarımcı olup, değişik şeyler yapabileceklerini aktarmaktadır. Öğrenci 35 dersi çok önemli bulurken, daha çok olmasını istediğini belirtmektedir. Öğrenci 37 de çizim dersleri ile birlikte moda resmini de önemli bulurken; Öğrenci 36 çok önemli bir ders diye başladığı cümleyi, sonuçta tasarım okuyorum ve tasarım yapmam gerekiyor, ancak moda resmine gerekenden az önem veriliyor diye görüşünü bildirmektedir. Öğrenci 38 önem verdiğini, kendisine mesleki hayatında katkısı ve faydası olacağını bildiğini ve daha çok ağırlık verilmesi gerektiğini düşündüğünü söylemektedir. Öğrenci 39 okuldan çıktığında kendisine tasarımcı gözüyle bakması gerektiğini, moda tasarımcısı olacaksa kendisini geliştirebilmesi için moda resminin öneminin yüzde yüzünü kapsadığını dile getirmektedir. Öğrenci 42 bu dersle birlikte bakış açısının genişlediğini ve etrafına daha farklı ve dikkatli bakmaya başladığını ifade ederken; Öğrenci 41 her moda

tasarımcısı için aynı önemi teşkil ettiğini, aklındakini hayata somut bir biçime getirmeden önce iki boyutlu halinin ortaya çıkması gerektiğini anlatmaktadır.

- **Önemsiz Buluyorum**

20. yüzyılın en büyük tasarımcılarından Paul Poiret, tasarımlarını çizmesi için bir moda çizeri tutmuştu, Poiret giyim eşyası yapmaya dair bilgi ve yetenek sahibi idi. Rei Kawakubo ve Chanel moda eğitimi hiç almamışlardı. Geçmişteki ve günümüzdeki tasarımcılara bakıldığında tasarımcı için özel bir iş tanımlaması bulunmadığı görülmektedir. (Kawamura, 2016: 106). Her tasarımcı güzel bir çizime sahip olamayabilir, her iyi çizen de tasarımcı olmayabilir. Bu durumdan yola çıkıldığında bir moda tasarımcısından illa ki iyi bir çizim yapması beklenmeyebilir. Görüşleri alınan öğrencilerden sadece iki tanesi moda resmini mesleki hedeflerine ulaşmada önemsiz görmüşlerdir. Öğrenci 26 sektörde çalışmaya başladığında illüstrasyonun çok büyük bir katkısının olacağını düşünmemektedir. Hiçbir yerde illüstrasyon çizen kişiler görmediğini dile getirmektedir. Ayrıca Türkiye'de de değer verilmediğini düşündüğü için gereksiz bulmaktadır. Öğrenci 4 ne kadar çizim yapılırsa yapılsın kalıba girdiğinde modelin değişeceğini söylemekte ve giysi tasarımının temelinde teknik çizim ve kalıp olduğunu düşünmektedir. Çizim yapmasına gerek kalmadan modelleri kalıpla çözebileceğini, dikişin de etkisi olduğunu bu nedenle çizime çok önem vermediğini anlatmaktadır.

- **Yurtdışında Önemli**

Görüşüne başvurulan öğrencilerden Öğrenci 26 moda resmine mesleki hedefler açısından yurtdışında önem verildiğini anlatmaktadır: "*Yurtdışında eğitim görmeyi düşünüyorum. Onlarda illüstratör diye bir kavram var. Tasarımcı değil, illüstratör, çok ünlü bir tasarımcı kendi illüstrasyonlarını yapmıyorsa, işlerini ona veriyor. İllüstratör illüstrasyonlarını hazırlayıp geri veriyor. Bizde henüz illüstratör kavramı bile yok. Yüksek lisans veya doktora programlarında ya da kısa süreli sertifika programı da olabilir. Nasıl ki fashion design, tekstil tasarım, aksesuar tasarım var, onların illüstratör olarak iki yıl süren bir eğitimi var. Onlar tek bir markaya bağlı değiller. Tasarımcılar gelip onlarla anlaşıyorlar"* (Öğrenci 26 ile kişisel iletişim, 25 Mayıs 2017).

- **İfade Edebilecek Kadar Çizebilmeliyim**

Moda çiziminde, peçete üzerinde bir moda notu, bir defterde stil şemaları veya bir kara tahta üzerinde tebeşirle yazılmış bir moda yazısı olsun, amaç fikir alışverişidir (Calderin, 2012: 50). Fikirleri aktarabilme yetisi ve kafanızdakileri kâğıda dökebilmek moda tasarımcısının vazgeçilmez parçasıdır (Seivewright, 2013: 153). İyi bir tasarımcı olabilmek için çok iyi çizmek gerekmez ancak çizim her zaman çok büyük bir yardımcıdır (Sorger, Udale, 2013: 58).

Görüşlerine başvurulan öğrencilerden 2 tanesi ifade edebilecek kadar çizsem yeterli demiştir. Öğrenci 1 ileride bir marka kurduğunda, birisinin gelerek bir model istediğinde bir tasarımcı olarak ilkokul çocuğu gibi çizmek istemediğini, o kişinin yanında hayal ettiğini çok kısa bir zamanda çizmek istediğini, çizim yeteneğinin çok önemli olduğunu, kendini ifade edebilecek kadar çizmek istediğini belirtmiştir. Öğrenci 9 neyin nasıl, neyin nerede çizilmesi gerektiğini bilmesi gerektiğini ancak ileride tasarımcı olmak istemediğini, öğretmenlik ya da bilgisayarlı modelistlik düşündüğü için çizim programlarını bilmesi gerektiğini, bilemezse bilgisayarda çözebileceğini o nedenle ifade edecek kadar az bilmesinin yeterli olduğunu düşünmektedir.

- **Görsellik, Görselleştirme çok Önemli**

Moda resmi dersinin mesleki hedeflerine ulaşmadaki rolü sorulan öğrencilerden 21 kişi görsellik ve görselleştirmenin önemli olduğuna değinmiştir. Öğrenci 5 görsel bir iş yaptığımızı, bazen de şov amaçlı çalıştığımızı dile getirirken, kendisi için görselliğin karşı tarafa aktarım yaparken önemli olduğunu, görselliğin ne kadar güzel olursa yapılan tasarımın da o kadar iyi olacağı inancında olduğunu bildirmiştir. Öğrenci 10 çizginin, kalemin, insanın kişiliğini ve kimliğini yansıttığı için moda resminin burada ciddi bir faktör olduğunu ve uzun vadede eğitim verilerek gerçekten üzerinde durulması gereken bir konu olarak gördüğünü söylemektedir. Öğrenci 12 dikiş de yapabildiğini, ancak kendine çok şey kattığını ve kendisini bulduğunu düşündüğü resimle kendini ifade etmek istediğini, daha çok resimleyen

tasarımlayan bir kişi olmak istediğini öne sürmektedir. Öğrenci 15 hayalindekini görselleştirip yansıtmak açısından moda resminin çok önemli olduğuna değinirken, bundan mutluluk duyduğunu ve bunun da bilincinde olmanın daha da güzel olduğunu söylemektedir. Öğrenci 16 ışık gölgenin moda figürünün canlı gibi görünmesinde çok önemi olduğunu, görsellik adına gerçekçi çizimler yapabileceğini ifade ederken; Öğrenci 17 yoğun bir program ile iki sene daha eğitim görmek istediğini, çizdikçe gelişen ve başlayınca devam eden bir şey olduğunu, şifon bir elbise ya da deri bir kıyafet denildiğinde sorunsuz çizip görselleştirebilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Öğrenci 18 bu dersle estetik bakış açısını, neyin neyle yakışacağını öğrendiklerini, renk öğrendiklerini, bunların moda sektöründe son derece önemli olduğunu, tamamen bilinç altıyla alakalı olarak renk ve tasarım eğitimi aldıklarını, bu yüzden moda resminin kendisi için, moda sektörü içerisinde önem arz ettiğini anlatmaktadır. Öğrenci 21 yaptıkları çizimlerin farklı bir bakış açısı katığını, kendi açılarından değiştirerek çizdiklerini, bazen resmi karikatürize ettiklerini, her alanda çalışmanın yarar getirdiğini, özellikle moda resminin alana yarar getirdiğini aktarmaktadır. Öğrenci 22 çizimleri ne kadar güzel olursa olsun, görselliğin, dikkat çekiciliğin daha önemli olduğunu, tasarlanan elbisenin güzel olabileceğini ancak bunu göstermek için bir alt yapının gerekli olduğunu, buna da şov denildiğini dile getirmektedir. Öğrenci 23 hayal gücünün ve düşündüğünü yansıtabilmenin önemine değinirken, ortaya çizilip konan bir tasarımı farklı farklı anlayabileceğimizi bu yüzden düşüncelerimizi direk resmedebilmenin önemli olduğunu savunmaktadır. Öğrenci 24 sadece moda değil, her alanda olduğu gibi tasarımcının hayal ettiğini kâğıda dökmesinin çok önemli olduğunu düşündüğünü ve çizim yeteneği olmayan birinin tasarımcı olamayacağını düşünmektedir. Çizim eğitiminin alınabileceğini ancak esasta kendini bulma işi olduğunu, sadece teknik çizimle bir şeyleri kalıplara sığdırmakla yapılan tasarımların yetersiz olacağı ve aynı zamanda illüstrasyonların çok rahat çalışılabilmesi gerektiğini anlatmaktadır. Öğrenci 35 bir modeli hayalinde olduğu gibi direkt aktarabilmeyi görselleştirebilmeyi isterken; Öğrenci 28 tasarımcı olduktan sonra aklındakini görselleştirme olmadan başka türlü ifade edemezsin demektedir. Öğrenci 30 bir kıyafet dikeceğinizde, tasarladığınızda onu anlatabileceğiniz tek ders sizin imzanız olan çiziminiz yani illüstrasyonunuzdur derken; Öğrenci 32 bütün okullarda, kurslarda moda tasarımı olduğunu, herkesin

tasarım okuduğunu ve dolayısıyla piyasada pek çok tasarımcı olduğuna dikkat çekmektedir. Benim onlardan farklı olmam, farklı düşünmem gerekiyor, en önemli noktalardan birisi de esin kaynağı diyerek, nelerden esinlenebileceklerini, esin kaynaklarını çizime nasıl aktarabileceklerini düşünmek zorunda olduklarını belirlemektetir. Öğrenci 33 görselleştirmede kendini geliştirmesi gerektiğini ne kadar çok çizim yapıp, ne kadar çok düşünce gücünü çalıştırıp, ne kadar çok şey hayal edersen kendimizi, fikirlerimizi ve çizimlerimizi de o kadar geliştireceğimize inanmaktadır. Öğrenci 38 şu anda düşüncelerini kendilerinin ürettiğini, ancak çalışmaya başladıklarında düşüncelerini üretime verecekleri için tasarımlarını öncelikle aktarmaları, görselleştirmeleri gerektiğini, bunun da başkasının rahat anlayabileceği şekilde olması gerektiğinden bahsederken; Öğrenci 40 aklındaki bir şeyi kâğıda dökmeden hiçbir şeyi hiçbir şekilde anlatamayacağının altını çizmektedir. Öğrenci 41 teknik çizimin işin sadece biçki ve dikim kısmında işe yaradığını, tasarımın dopdolu her haliyle yansıtabilmemiz, duygularını aktarabilmemiz için moda resmine ihtiyacımızın olduğunu düşünürken; Öğrenci 42 bir müşteriyle ürün için karşı karşıya geldiklerinde çoğu zaman kendisinin değil çiziminin, tasarımının konuşacağını, bu nedenle ders ne kadar verimli olursa o kadar rahat olup, kendini iyi ifade edebileceğini söylemektedir.

- **İş Bulmada Önemli**

Yapılan araştırmada moda resmi dersinin mesleki hedeflerine ulaşmadaki rolü sorulduğunda 42 öğrenciden 20'si iş bulmada önem arz ettiğini aktarmıştır. Öğrenci 2: *"Çoğu öğrenci notun, ortalamanın peşinde ama meslek hayatına geçince işverenler yeteneklerine bakalım dediklerinde bu dersi almamış olanlar ya da önemsemiş olanlar bu konuda zorlanırlar…durun ben bilgisayardan bir siluet çıktısı alayım da giydireyim dediğinde böyle bir şeyi kabul edeceklerini zannetmiyorum. Şunu bize tasarla dedikleri zaman o an bir figür çizip onu giydirebilmeli. Renklendirmeli, boyamalı, kumaş örnekleri koymalı, onun dokularını güzelce gösterebilmeli ki işverende onu görüp, gerçekten başarılı, yapabilir diyebilmeli"* (Öğrenci 2 ile kişisel iletişim, 3 Mayıs 2017). Öğrenci 4 insanın ilk olarak görselden etkilendiğini, bir model yaptığında müşterinin bunun kalıbından ya da teknik çiziminde anlamayacağını ve satış için ona bir görsel sunman gerekeceğinden

bahsetmektedir. Öğrenci 8 bir iş bulma konusunda tasarımın kendisi için çok önemli olduğunu belirlerken; Öğrenci 13 stilist olmak istiyorum, kendimi çizimde geliştirmek istiyorum demektedir. Öğrenci 16 bu mesleği yapacak insanın bunu biliyor olması gerekiyor derken; Öğrenci 12 ünlü mağazalarda, fabrikalarda tasarımcı olarak istenilen her şeyi çizebilen bir tasarımcı olarak kariyerinde ilerlemek istediğini belirtmektedir. Öğrenci 11 bir işe gireceğinde gösterecek çizimlerinin olmasının çok önemli olduğunu, gösterdiği kişileri etkilemesi gerektiğini, kendi kendisine çizim yapmaya çalıştığını ancak iyi bir eğitim olmadan bunun profesyonelce olmadığını düşünmektedir. Öğrenci 18 kendi markasını oluşturabilmek için kendi çizgilerini tasarlamak istediğinin bu yüzden bu dersin ona çok faydasının olduğunu söylerken; Öğrenci 21 görsel bir sunumda karşı tarafa bunu iletebilmek için yapılan bu çalışmaların çok gerekli şeyler olduğunu eklemektedir. Öğrenci 26 portfolyo hazırlarken artısı olacağını vurgularken; Öğrenci 29 özel sektöre yönelik kapsamlı bir eğitim olduğu düşüncesindedir. Öğrenci 27 okulu piyasanın küçük bir simülasyonu olarak görmekte, fabrikada yapacağı küçük bir baskı modelini denediğini, terzide çalışıyorsa burasının da fabrikalardaki mantıkla çalıştığını, günümüzde zengin birileriyle evlenenlerin, parası olanların tasarımcı olduğunu ancak, mutlaka eğitim gerektiğini aktarmaktadır. Öğrenci 31 moda resmini en önemli dersleri olarak görürken, tasarım boyutunu ayrı, hayal gücünü ayrı çalıştıklarını ancak bir firmaya gittiklerinde kendilerinden isteneni iki dakikada doğru bir şekilde çizmeleri gerektiğini, kendisini modacı olarak addedenlerin dahi doğru düzgün çizim yapamadıklarını, birçok dünyaca ünlü tasarımcının da çizimlerinin iyi olmadığını ancak bunu öğrenmelerinin kendilerine büyük bir artı kazandıracağı düşüncesinde olduğunu söylemektedir. Öğrenci 35 mesleki kariyerinde, stilistlikte çizimin çok önemli bir yere sahip olduğunu dile getirirken; Öğrenci 32 moda resmi dersi aldıktan sonra her şeye daha farklı baktığını, esin kaynaklarını çok farklı seçtiğini, sektörde bu kadar çok tasarımcı olup esinlenecek de çok fazla şey varsa mutlaka farklı düşünerek diğerlerinde 1-0 önde olması gerektiğini aktarmaktadır. Öğrenci 37 bölümü seçmeden önce araştırmalar yaptığını, bazı tasarımcıların sadece çizimle tasarımlarını gösterdiğini, çizimleri ünlü olduğu için tasarımcı kimliği kazandıklarını ve paralarını çizimden kazandıklarını söylemektedir. Ve tasarımcının çiziminin çok iyi olması gerektiğine inanmakta ve bir şey üretilmeden önce onu tüm ayrıntıları ile

birlikte iyi çizebilmenin önemli olduğunu belirtmektedir. Öğrenci 38 şu anda görsel bir çağda yaşadığımız için meslek ve kariyer açısından bunun önemli olduğunu, insanların instagramda bile çizimlerini paylaşarak belirli yerlere gelebildiklerini, mesleki anlamda, bir firmada çalıştığında tabi ki moda resminin çok önemli olduğunu ileriye sürmektedir. Öğrenci 40 yapmak istediğim şeyi göstermek istiyorum ki karşıdakine satabileyim, onun için de kalıptan, dikimden, her şeyden önce çizim geliyor derken; Öğrenci 42 hangi departmanda olursa olsun daima karşısındaki kişiye bir şeyler anlatmak, kanıtlamak, inandırmak ve sevdirmek zorunda olacağı için moda resmi dersinin kendisi için çok önemli olduğunu dile getirmektedir.

Öğrenci 25 en prestijli firmalar da dahil olmak üzere kime sorduysa tasarımcıların sıkıntıda oldukları ve memnun olmadıkları cevabını almıştır. Para olarak da emeklerinin tam ödenmediğini öğrenmiştir. Hem sevdiğin işi yapıp hem de karşılığını gördüğünüzde çok mutlu oluyorsunuz demektedir. Ve piyasada tabiri caizse tasarımcıların ekmekle dibini sıyırdıklarını, hayal gücünü sömürerek çok az para verdiklerini söylemektedir. Ve sadece onların hedef kitlelerine çalışmaktan özgünlükten ve fantazyalarından uzaklaştığını, gözden ırak olanın gönülden de ıraklaştığını ve sonuç olarak el yatkınlığınızın, sanatsal görüşünüzün, diğer insanlarla olan iletişimlerinizin, onların vizyonlarının empoze edilmesiyle, düşüncelerinin de içinize işlemeye başlamasıyla, onların sanatsal değerlerine inmeye başladığınızın ve onların hayat tarzlarına yaklaşmanızın eleştirisini yapmaktadır.

- **Çizim, Kalıp, Dikiş Birlikte Olmalı**

Yapılan araştırmada görüşü alına öğrencilerden 5'i moda resminin mesleki hedeflerine ulaşmadaki rolüne çizim, kalıp, dikiş bilgisi bir arada olmalı düşüncesi ile yaklaşmışlardır. Öğrenci 3 sadece dikişle ya da sadece çizimle tasarımcı olunamayacağını, öyle olabilseydi bir sürü terzi olduğunu ancak hepsini bilmek gerektiğini söylemiştir. Öğrenci 24 hayalimizdekini kâğıda döktükten sonra uygulanabilmesinin zor bir süreç olduğunu, çizimin devamında bunların da birlikte gitmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğrenci 31 moda resminin çok gerekli olduğunu, terzi olunmasa da kalıbın ve dikişin de iyi bilinmesi gerektiği, her şeyi bilip sen

yapma mantığıyla, çizimini ürettirebilmek için her şeyin bir arada olması gerektiğini anlatmaktadır. Öğrenci 32 öyle bir çizim yapılmalı ki onun kalıbını çıkaran ve üreten kişi onu anlamalı, hepsini düşünerek hem kalıp hem dikiş teknik özelliklerini içeren tasarım çizimleri olmalı demektedir. Öğrenci 23 lisede de çizimler yaptığını ancak üniversiteye geldikten sonra detayları daha iyi gördüğünü, hangisi dikilir, hangisi dikilemez bunları tartmaya başladığını, artık çizimini yaparken dikilebilir mi, üretilebilir mi, uygulanabilir mi hep bunları sorgulayarak çalıştığını ve üniversite moda resmi eğitiminin kendisine çok şey kattığını, kıyafetin neresinde pens olacak, neresi dikişli, nasıl giyilip çıkarılacak bunları bilince daha iyi tasarımlar çıkardığını, daha üretim odaklı tasarımlar yaptığını anlatmaktadır.

- **Hız Kazanmak için Gerekli**

San, yaratıcılık adına bir düşünce ortaya çıktığında sürecin durdurulmasının sonuca ulaşmayı engellediğini belirtmektedir. Zihinde başlayan düşünce kaybolmadan gerçekleşme aşamasına geçmelidir. Düşüncenin görünür, işitilir, dokunabilir, kavranabilir ve anlaşılabilir bir ürün olarak ortaya çıkması gerekmektedir (Aktaran: Ünver, 2002: 29, 30). Görüşme yapılan moda tasarımı öğrencilerinin bir kısmı moda resmi dersinin mesleki hedefleri açısından hızlı ve pratik çizebilmek ve akıllarına gelen düşünceyi hemen ifade edebilmek olduğunu söylemişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerden 4'ü moda resmi dersinin tasarım yaparken hız kazanmak için gerekli olduğuna da değinmiştir. Öğrenci 4 her seferinde bir çalışma yaparken kopya alıp onun üstünde tasarım yapmaktansa kendi figürlerini iki dakikada çizip onun üstüne bir şey giydirmenin kendileri için bir avantaj olduğunu belirtmiştir. Kopyalamayı bir zaman kaybı olarak görüp doğru figür çizip, doğru giydirme yapabilmenin hız kazandırdığına değinmiştir. Öğrenci 7 moda resmi dersinin kendisini hızlandırdığını kafasındaki çizimi hızlıca aktararak zamandan kazandığını dile getirirken; Öğrenci 35 hiç düşünmeden elinin akıp gitmesini istediğini; Öğrenci 8 de yine kendi özgün figürünü çizerek üzerine tasarım, illüstrasyon yapabilmenin, aklındakileri hemen yansıtabilmenin önemini vurgulamaktadır.

5. BÖLÜM TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulguları tartışılarak yorumlanmış; araştırmanın sonuçları ve bu sonuçlar çerçevesinde önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

Günümüz sosyal, ekonomik ve kültürel dünyasının zeminini oluşturan, var oluşundan bu yana tüketim kalıplarını biçimlendiren modernizm, düşünsel olarak Aydınlanma felsefesine, siyasi olarak Fransız İhtilali'ne ve ekonomik anlamda Sanayi Devrimi'ne dayanmaktadır. Bu üç devrimin yaşandığı günden bugüne kadar Avrupa'dan başlayarak tüm ülkelerde hem siyasi hem sosyal hem ekonomik hem de kültürel anlamda köklü değişiklikler yaşanmış, geleneksel olandan bir kopuş gerçekleşmiştir. Yeni üretim ve tüketim anlayışının oluşturduğu yeni düzen içerisinde yaşanan değişimlerle birlikte, bilim ve teknolojideki akıl almaz hızlı gelişmeler sonucunda artan fabrikalaşma ve kitlesel üretimle birlikte, giyim kuşamın da içerisine dahil olduğu fabrikasyon ürünlerde, yeni tasarım arayışları ile birlikte estetik problem de ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu eksikliğe çözüm bulmak amacı ile tasarım eğitimi anlayışı gelişmiş, endüstriyel anlamda üretim yapılacak ürünlerin tasarımlarında istihdam edilmek üzere yetiştirilen tasarımcılara verilmek üzere, sanat eğitimi temeline dayanan bir tasarım eğitimi sistemleşmeye başlamıştır. Endüstriyel ürünlere şekil verecek olan tasarımcıların eğitimi, sanat eğitimi ile zenginleştirilmiş, aynı zamanda estetik eğitime dönüşmüştür.

Teknik bilginin yanı sıra estetik zevke dayanan moda ve tekstil tasarımı eğitimi de bu temelle birlikte doğmuştur. Giysinin insan vücuduna uyumu, çevreye, zamana uyumu, model ve kesim özellikleri, kumaş, malzeme, aksesuar, renk ve doku uyumu, stil-tarz bilgisi gibi estetik bilgiyi gerektiren özellikler temelde sanat eğitimine dayanan bir tasarım eğitimi verme zorunluluğu doğurmuştur. Günümüzde popüler ve yaygın bir eğitim biçimine dönüşen moda ve tekstil tasarımı eğitiminde figür/desen çizimi, temel sanat/tasarım eğitimi, renk, teknik resim, sanat tarihi, tasarım ilke ve yöntemleri, tasarıma giriş, estetik, çağdaş sanat akımları, artistik çizim, moda çizimi, moda illüstrasyonu gibi sanat eğitimi dersleri bulunmaktadır. Tasarımcıya şekil ve yön veren bu sanat/tasarım eğitimi derslerinden en önemlilerinden birisi de moda

resmi dersidir. Mesleki bir resim dersi olan, moda resmi dersinin temelleri, öğrencinin daha önce alacağı desen/figür çizimi ve temel sanat/tasarım eğitimi derslerine sıkıca bağlıdır. Zihinsel, duyuşsal ve psikomotor anlamda hem sanatsal hem de mesleki olarak eğitim gördüğü bu derste tasarımcı adayı estetik bakış açısı kazanmakta, yeni form ve biçimler üretmekte, hayalindeki tasarım fikrini görsel olarak aktarabilmekte ve giysi tasarımı yapacağı bedeni tanıyarak hem bedeni çizebilmekte hem de bedene giydireceği giysiyi çizebilmektedir. Çok yönlü bir eğitimin verildiği bu dersin önemi moda ve tekstil tasarımı programı için tartışmasız bir konumdadır.

Güzellik, duyulara zevk veren bir niteliktir. İzleyicide olumlu bir duygusal tepki yaratır. Çoğu psikolog estetik ve güzelliğin insan yaşamı için gerekli olduğuna inanmaktadır. Moda tasarımında gerekli olan estetik değerlerin önemli bir bölümünü estetik prensipler oluşturmaktadır ki bu prensipler herhangi bir tasarımın etkisinin en önemli belirleyicisidir. Estetik değer ve estetik yasaların her ikisi de herhangi bir tasarımın başarısında önemli bir rol oynamaktadır. Bunlar herhangi bir tasarım çalışmasının uygulamaya değer bulunmasındaki belirteçlerdir. Tasarımcılar tasarımları üzerinde çalışırken bu ilkelerin farkında olmayabilirler, fakat tasarımda bir şeyler kötü gittiğinde, proporsiyon, denge, ritim, uyum gibi tasarımın temel ilkelerini göz önünde bulundurarak tasarımlarındaki estetik uyum üzerinde çalışabilirler (Education Bureau, 2009: 1, 2).

Olgaç (2019: 1), moda ve tekstil tasarımcısının tuvalinin insan bedeni olduğunu söylemektedir. İnsan bedeni üzerinde tasarlanacak giysilerin, farklı teknik, farklı malzeme ve farklı kurgularla tasarıma dönüştürülmesinde temel sanat eğitiminin ilke ve öğelerinin uygulanmasına ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Tasarımcının hayalindeki soyut düşünceleri somuta dönüştürebilmesi için temel sanat eğitimi ilke ve ögelerine tam anlamıyla hakim olması gerektiğini aktarmaktadır.

İsteklilik, ilgililik gibi belirli ön koşulları yerine getirerek, belirli psikomotor ve bilişsel sınavlardan geçerek moda tasarımına gelen ve hazırbulunuşluluğu yüksek öğrenci; moda resmi dersi almadan önce mutlaka temel sanat/tasarım eğitimi ve

desen/figür çizimi gibi bu derse dayanak oluşturan sanat eğitimi derslerini almış olmalıdır. Öğrenciye farklı biçimlerle gözlem yapmaya, düşünmeye, özgün tasarımlar üretmeye yönlendiren; sanatsal malzeme, teknik ve yöntemlerin öğrenilerek uygulama süreçlerinin birbirini tamamladığı temel sanat/tasarım eğitimi ile tasarım ve sanat eğitiminin ilk tohumları atılmaktadır (Aydoğan, 2018). Figür/desen çizimi dersi ile insan vücudunun oran-orantısını, proporsiyonunu kavrayan öğrenci, çizginin olanaklarını keşfeder. Her iki dersle birlikte kazanacakları alt yapı, moda resmi dersi için hem moda figürü çizebilmede hem de giysi tasarımı ve çizimi yapabilmede üst düzey beceriler ve görsel vizyon kazandırmaktadır. Moda resmi dersine bu alt yapı ile gelen moda tasarımı öğrencisi giysiyi giydirmek istediği moda figürlerini çizebilmeyi kolaylıkla öğrenmektedir. Bedeni, bedenin oranlarını ve hareket imkanlarını tanıyan öğrenci, istediği pozda, kıyafetini doğru ve artistik bir biçimde, istediği duygu ile yansıtabileceği moda figürlerini çizip giydirebilmektedir. Bedenin bölümleri ve parçaları arasında kurduğu ilişki ile giysi parçalarını ve model özelliklerini kolaylıkla kavrayabilmekte; düşündüğü tasarımlarda insan vücut ölçüleri, proporsiyonu ve ergonomisini düşünerek işlevsel tasarımlar yapabilmektedir. Temel sanat eğitimi ile kavradığı tasarımın temel öge ve ilkelerine dayalı olarak tasarımlarını doğru bir biçimde kurgulayabilmekte, kurguladığı gerçekleşebilir ve kreatif düşüncelerini somuta aktarabilmektedir; yani kafasında canlandırdığı üç boyutlu tasarımı, uygun teknik ve yöntemlerle iki boyutlu düzleme aktarabilmektedir.

Temelde el ile çizim hala pek çok alanda geçerliliğini korumaktadır. Giyim ve moda sektöründe bilgisayar imkanlarının ve farklı programların gelişmesiyle birlikte elde yapılan moda çizimleri her ne kadar kenara bırakılmış gibi görünse de gerçekte tamamen bırakılmış olduğu doğru değildir. Hatta el ile çizimi bilmeyen, hayalindeki tasarımı, ışık-gölge, kompozisyon ve diğer tasarım ilke ve elemanlarına göre iki boyutlu düzleme somut olarak aktaramayan kişi, bunu bilgisayar programlarıyla da gerçekleştirememektedir. Gerçekleştirse bile hatalı, eksik, sakat, gerçeklerden uzak, zevksiz ve uyumsuz olabilmektedir. İngiltere'nin, Avrupa'nın ve Amerika'nın pek çok saygın moda tasarımı okullarında hala el ile çizim yapmak tüm moda tasarımı programının alt yapısını oluşturmaktadır. Aydoğan (2018: 228) da diğer tasarım

alanlarında olduğu gibi moda tasarımında da el çiziminin ana temel olduğunu aktarmaktadır: "El çizimi temeldir. Klasik çizim tekniği olarak da adlandırılan bu yöntemde el, göz, bilek ve bakış açısı koordinasyonu ile birlikte, çizim tekniklerinin tamamına (taslak, eskiz, desen çizimi, artistik, analitik, detaylı, teknik çizim vb.) hakim olabilmek esastır". Özellikle moda sektöründe hem bilgisayarlı çizimin temelini vermekte hem de bilgisayarın bulunmadığı ortam ve işletmelerde herhangi bir yerde de kolaylıkla fikir alışverişi sağlanan evrensel bir dildir. Ayrıca el çizimi hiçbir bilgisayar ya da cihaz yoluyla yapılan çizim ile karşılaştırılamayacak şekilde biricik, tekil ve eşsizdir. Reklamcılıktan matbaacılığa, editörlükten moda bloglarına, üretimden moda dergilerine dek uzanan geniş bir etki alanına sahiptir.

Moda tasarımı kendi zamanının yansımasıdır. Moda tasarımı eğitimi alan öğrenci, moda resmi eğitimi ile sadece çizim, renklendirme ve boyutlandırma değil pek çok şeyi de ders içerisinde öğrenmekte ve pekiştirmektedir. New York Devlet Üniversitesi Sistemi Moda Tasarımı kataloğunda şöyle açıklanıyor: Tasarımın ilke ve elemanları ile doğru tasarım yapmayı öğrenir; hazır giyim ve giyim sektörü için gelişmiş bir anlayış kazanır; daha ayırt edici bir kişisel zevk oluşturur; tasarım fikirlerinin düşünülmesinde ve yürütülmesinde yaratıcılığını kullanır; orijinal fikirlerini pratikte uygulamaya dökebilir; moda tasarımının tarihi ve geleceğini, ekonomisini, ahlakini ve politik yanını bilerek temel sosyal eğilimler farkındalığı oluşturur (The University of the State of New York, 1996: 23, 24).

Elias ve Purcell (2004), yirminci yüzyılın en başarılı tasarımcılarından bir kısmı resmi olarak çok az eğitim görmüş ya da hiç eğitim görmemiş olsalar bile, günümüzde bu alanda çok az kişi hazırlıklı olmadan başarılı olabilmektedir, demektedirler. En az sanat fakültesi mezunu olmadan moda endüstrisine girmek oldukça zor gözükmektedir. Yapılan araştırmalar mezunların eğitim almayan kişilere göre %20 ile %30 arasında daha fazla kazandıklarını göstermektedir. Yüksek eğitim programındaki dersler piyasada ihtiyaç duyulan becerileri öğretmeyi ve güçlendirmeyi hedeflemektedir (Aktaran: Uslu, 2011: 579). Bu araştırmalara ve sektördeki çalışanların başarı durumlarına bakıldığında eğitim almanın başarıyı katladığı ve iş hayatında daha hızlı ilerleme sağladığı belirlenmektedir.

Moda sektöründe ihtiyaç duyulan buluş ve yaratıcılık gücüne sahip nitelikli tasarımcıyı yetiştirmeyi hedefleyen moda tasarımı bölümleri, moda tasarımcısı unvanı ile mezun ettiği öğrencileri sektörün çok farklı alanlarında iş bulmaktadır. Moda tasarımı eğitimi Dünya'da ve Türkiye'de yaygın ve örgün eğitim kurumlarında ülkelere göre değişen program, eğitim süresi ve kurumsal statüye göre tasarım iş kollarına göre çeşitlenmektedir (Arlı, 2011: 584). Bu eğitim sistemi içerisindeki moda çizimi eğitimini barındıran moda resmi dersi, moda sektöründeki pek çok alanda iş bulabilmekle ilgili ciddi avantajlar sağlarken, kendisi başlı başına bir iş alanı olarak da karşımıza çıkmaktadır. İllüstrasyon eğitimi alıp başarılı olan tasarımcılar, bireysel ya da kurumsal tasarım firmalarında, fabrikaların tasarım departmanlarında, tasarımcı veya stilist olarak; trend firmalarında trend setter olarak; bir markaya bağlı ya da serbest moda illüstratörü olarak, reklam ve yayın sektöründe ve daha pek çok alanda rahatlıkla iş bulabilmektedirler.

Tüm bu yönlerden etraflıca incelendiğinde moda resmi dersi, moda tasarımı programının temel bel kemiğini oluşturan ve ciddiyetle işlenip ele alınması gereken derslerden bir tanesidir. Bu düşüncelerden ve bulgulardan yola çıkılarak yapılan bu araştırmada moda resmi dersinin yeri, konumu, hedefleri, kazanımları, içeriği ve işlenişi gibi pek çok yönden bakılarak moda resmi eğitimi veren öğretim elemanları (uzman) ve moda resmi eğitimi alan öğrencilerin görüşleri doğrultusunda moda tasarımı öğretim programında moda resmi ders programı irdelenip değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler Türkiye'de bulunan, lisans eğitimi veren, moda tasarımı bölümlerinin tespit edilerek moda resmi ders müfredat ve bilgi paketlerinin incelenmesiyle başlanmış, bu bölümlerde moda resmi dersine giren öğretim elamanlarının belirlenmesiyle devam etmiştir. Toplam 27 moda tasarımı bölümünden rastgele seçilen moda resmi eğitimi veren 23 öğretim elemanıyla eğitim ortamlarında yarı yapılandırılmış sorularla yüz yüze görüşülerek mülakat yapılmış ve kayıt altına alınmıştır. Aynı şekilde ziyaret edilen bölümlerde moda resmi eğitimi almış 42 öğrenci ile yarı yapılandırılmış sorular vasıtasıyla yüz yüze mülakat gerçekleştirilerek kayıt altına alınmıştır. Transkripsiyonu yapılan veriler, literatür bilgileriyle bağlantı kurularak içerik analizi yoluyla çözümlenip yorumlanmıştır.

5.2. Sonuç

"Moda Resmi (İllüstrasyonu) Ders Öğretim Proğramının Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşleri Işığında Değerlendirilmesi" başlıklı araştırmada ulaşılan sonuçlar ve araştırmanın alt problemleri aşağıdaki şekilde sunulmuştur:

5.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Moda resmi dersinin mevcut moda tasarımı öğretim programlarındaki yerini, konumunu, önemini ve kapsamını anlamak amacı ile ÖSYM yerleştirme kılavuzuna göre Türkiye'de lisans düzeyinde eğitim veren kurumların resmi internet sitelerine girilerek yıllık, dönemlik ve haftalık ders programları, müfredat programları, Bologna ders içerikleri ve ders bilgi paketleri gibi ulaşılabilen tüm eğitim öğretim programlarına ulaşılmaya çalışılmış, ulaşılamayanlar bizzat dersin öğretim elemanından veya bölümden temin edilmiştir. Bazı ortak noktalar bulunup, genellemeler yapılarak moda resmi dersinin haftalık ders işleme saati, kaçıncı yılda işlendiği, hangi isimler altında verildiği tablolaştırılarak görselleştirilmeye çalışılmıştır.

ÖSYM kılavuzuna göre Türkiye'de moda tasarımı, moda ve tekstil tasarımı ile tekstil ve moda tasarımı isimleri altında 27 lisans programı bulunmaktadır. Bu bölümlerden 17 tanesi yetenek sınavı, 9 tanesi de merkezi sınav sistemine göre öğrenci kabul etmektedir. Bir tane moda tasarımı bölümü de öğrencilerinin yarısını yetenek sınavı diğer yarısını MTOK sistemi ile almaktadır. Bu bölümlerden 15'i vakıf üniversitesine, 12'si devlet üniversitesine bağlıdır. Genellikle moda sektörünün merkezi olarak 14 tanesi İstanbul'da bulunmaktadır, 3 tanesi Ankara'da, 2 tanesi İzmir'de ve diğer bölümler de Anadolu'nun diğer şehirlerinde birer tane olmak üzere yayılmışlardır.

Yapılan doküman araştırmasında Türkiye'de bulunan farklı fakültelerdeki moda tasarımı bölümünde yer alan moda resmi dersinin çok farklı isimlerle ve değişik dönemlerde birbirlerinden farklı müfredatlarla, farklı ders saatleri ve kredilerle işlendiği belirlenmiştir. Bu tespitler yapılırken sadece dokümanlara bağlı kalınmamış, uzman görüşmelerinden de bilgi alınmıştır. Moda resmi ders içeriğinin

tamamının ya da bir kısmının işlendiği tespit edilen dersler; moda resmi, moda illüstrasyonu, illüstrasyon, moda resmi ve illüstrasyonu, teknik moda çizimi, artistik anatomi, moda grafiği, moda grafiği ve sunumu, moda grafik ve sunum teknikleri, giysi tasarımı, moda tasarım çizim, desen geliştirme, canlı model ve illüstrasyon atölyesi, moda tasarımı içim model çizimi, figür çizimi, ileri moda çizimi, ileri çizim stüdyosu, moda illüstrasyonu ve boyama teknikleri, mesleki tasarım, modelden çizim, mesleki temel eğitim, sanatsal illüstrasyon, stilize figür, giysi anlatım yöntemleri, artistik çizim, moda çizim atölyesi, moda figürü çizim teknikleri dersleridir.

Moda resmi dersini toplam en yüksek ders saati ile işleyen bölümler Selçuk Üniversitesi ve Uşak Üniversitesi'nde görülmektedir. Bu bölümleri Başkent Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi takip etmektedir. Diğer üniversitelerde de daha azalarak devam etmektedir. Bu araştırmaya başlandığında moda resminin moda tasarımı programında yeri ve olması gereken idealin belirlenmesi için çalışılmıştır, ancak gidilip yapılan gözlemler, doküman incelemeleri, mezunların durumları, yapılan sergi ve çalışmalar ve daha pek çok karşılaşılan durum göz önünde tutulduğunda birbirinden farklı vizyonlara hatta ekollere sahip olan bu bölümlerin sadece ders isimleri, içerikleri ve saatleri üzerine yapılan karşılaştırma oldukça sığ ve yetersiz kalmaktadır. Dersin başarısını etkileyen pek çok değişken bulunmaktadır. Bunlar okula ilk alınırken gelen öğrencinin yeterliliği, ilgisi, isteği, okulun felsefi eğitim yapısı, okulun donanımı, okulun bulunduğu şehrin moda sektörüyle ilişkisi, öğretim elemanlarının alanındaki yeterliliği, öğretim elamanının vizyonu, öğrencinin alma ve araştırma kapasitesi,diğer derslerde de tasarım yapılıp moda resminin çizilmesi gibi çok çoğaltılabilecek etkenlerdir. Yapılan dokuman analizleri şunu göstermiştir ki bazı fakülte ve bölümlerde moda resmi dersi birçok meslek dersinin içerisine nüfuz etmiştir ve zaten tasarım dersleri içerisinde yeterince yer verilerek öğrencinin bu ihtiyacı kalmadığı için ayrıca bir moda resmi veya moda illüstrasyonu dersi koymaya ihtiyaç duyulmamıştır; bazı bölümlerde ise daha genel çizim dersleri içerisinde, diğer sanat eğitimi uygulamaları konuları ile birlikte yürütülmektedir. Bazı bölümler, bir

üst seviyeye taşımak için seçmeli moda resmi ve illüstrasyonu temelli dersler programlarına eklemişlerdir.

Yapılan doküman incelemelerinde, literatür araştırmasında ve görüşmelerde moda resmi dersine temel dayanak teşkil eden iki önemli sanat eğitimi dersi ön plana çıkmıştır. Bunlar temel sanat/tasarım eğitimi ve desen/figür çizimi dersleridir. Moda resmi dersinden önce öğrencinin mutlaka bu iki temel dersi alması gerekmektedir.

Yurtdışındaki moda tasarımı programlarıyla karşılaştırıldığında yurtdışındaki okulların resmi sitelerinden incelenen moda tasarımı ders programlarına göre derslerin genellikle yıllık planla işlendiği görülmektedir. Hemen her moda tasarımı programında mutlaka sanat dersleri yer almakta, özellikle de canlı modelden figür çizimi moda tasarımı öğrencileri için yararlı bulunmaktadır. İlk yıl canlı modelden çizim yapan öğrenciler ikinci yıldan itibaren en az bir sene ya da mezun olana kadar moda illüstrasyonu derslerine katılmaktadırlar (Parsons the New School for Design, 2018: Nuova Accademia di Belle Arti Milano, 2018).

5.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

1. Moda tasarımı bölümüne uygun öğrenci alımının hangi sınav sistemi ile yapılması gerektiği sorulan uzmanların büyük çoğunluğu %91,30'u yetenek sınavı olması yönünde görüş bildirmişlerdir. Estetik bakış açısı ve sanatsal yaratım süreçlerinin olduğu moda tasarımı eğitimine, görmeyi ve çözümlemeyi bilen, düşüncelerini ifade edebilecek alt yapıya sahip olan, öğrencilerin gelmesi gerektiğini yaratıcı ve yetenekli kişilerin seçilebileceği özel hazırlanmış sorularla seçici ve nitelikli sınavların yapılması gerektiğini bildirmişlerdir. İyi bir seçimle alınmamış motivasyonu düşük öğrencilerin sınıfın performansını düşürerek istekli ve ilgili öğrencilerin motivasyonlarını düşürdüklerini ifade etmişlerdir. Uzmanların bir kısmı yetenek sınavı ile birlikte merkezi sınav sisteminin de önemine değinmiş, merkezi sınavdan yüksek taban puanla öğrenci gelmesi gerektiğini, aynı zamanda teknik bir eğitim süreci olduğu için kalıp gibi matematiksel ve geometrik işlem gerektiren giyimin, algısı yüksek, üç boyutlu düşünebilen kişilerle yapılabileceğini yorumlamışlardır. Bazı akademisyenler merkezi sınav sisteminin düşük tutulmasını, gerçekten yeteneği ve isteği olup ortaöğrenimde kendini gösteremeyen öğrencilere de

şans tanınması gerektiğini vurgulamışlardır. Yurt dışında görev yapan ve yabancı uyruklu uzmanlar portfolyo ve mülakat ile alınması gerektiğini ifade ederken, başka uzmanlar da yine mülakatın öğrencinin istekliliğini tespit edebilmek için sınavlara ek olarak düzenlenmesi gerektiğini savunmuşlardır.

2. Uzmanlara moda resmi dersinin gerekliliği ve önemi sorulduğunda moda tasarımı eğitimi için tamamının, %100'ünün gerekli ve önemli bulduğu görülmüştür. Uzmanların önemli bir kısmı moda resmi dersinin öğrencinin kafasındaki düşünceyi görselleştirdiği için önemli buldukları tespit edilmiştir. Uzmanlar arasında diğer görüşler estetik eğitim verdiği, insan vücudunu öğrencinin bu dersle iyi tanıdığı, tasarımlarına ve çizimlerine kimlik, karakter yarattığı için önemli olduğu düşüncesindedirler. Yaratıcılığın öğretilebilir ve geliştirilebilir olduğunu düşünen uzmanlar, moda resmi dersiyle geliştirilebileceğine inanırken, bir uzman da var olan yaratıcılığını ortaya çıkartmaktadır demektedir. Etkileyici sunum açısından moda resmi dersini önemli bulan uzmanlar, öğrencinin kendini ortaya çıkarabilmesi, iş bulabilmesi için moda resmi yoluyla etkili sunum oluşturacaklarını belirtilmişlerdir. Ders sürecini kısa bulan bazı uzmanlar farklı önerilerde bulunmuştur, bunlardan en dikkat çekici olanı moda resmi dersini, derslerin ve uygulamaların üzerinde gören Uzman 4 olmuştur. Bir lisans üstü program olarak da geliştirilebileceğini söyleyen uzman günümüzdeki işlenişini süre olarak yeterli bulmamaktadır. Uzmanların tamamı moda tasarımı eğitimini gerekli ve önemli bulurken; iki uzman piyasada pek fazla değerinin olmadığını dile getirerek olmasa da olur ya da yerini teknik çizim gibi başka bir tür çizimle doldurulabileceğini ifade etmişlerdir.

3. Uzmanlara moda resmi dersine gelmeden önce öğrencilerin sahip olması gereken ön yeterliliklere yönelik görüşleri sorulduğunda, büyük çoğunluğu öğrencinin ilgili ve istekli olarak gelmelerini istediklerini belirtmiştir. Çoğunun gerekçesi ilgi ve istek olmadan yapılamayacağı görüşüdür. Daha sonra en çok olmasını bekledikleri öğrencinin görsel algı gücüne sahip olmasıdır. Moda tasarımının ve moda resminin doğası gereği öğrencinin görsel algısının ve uyarlamasının çok iyi olması gerekmektedir. Hayal gücüne sahip olması, el, göz, beyin koordinasyonuna, uyarlama zekasına sahip olması, araştırmacı olması, temel

teorik ve teknik bilgiye sahip olması, üç boyutlu düşünce, duygusal ve matematiksel zekâ, farklılık, iletişim becerisi ve sosyal algı uzmanların öğrencilerde olmasını bekledikleri diğer özelliklerdir.

4. Uzmanlarla yapılan görüşmelerde öncelikle kazandırmak istedikleri bilgi ve beceriler sorulduğunda tamamı öncelikle öğrencilerin fikirlerini görsel olarak aktarabilmelerini hedeflediklerini söylemişlerdir. Cevapların toplandığı bu kategori tekrar alt kategorilere ayrıldığında fikri hızla görselleştirme, giysi ve kumaş çizimi, renk, desen, doku, renklendirme malzemeleri ve çizgiye kimlik kazandırma bu görüşü oluşturan görüşlerdir. Öncelikle insan vücudunu tanımaya önem veren uzmanlar kadar moda figürü (siluet) çizimine de öncelikle önem veren uzmanlar bulunmaktadır. Özgünlük, tarihsel ve sosyolojik anlamda moda olgusu, estetik bakış açısı, gözlem, teknik uygulama bilgisi, yaratıcılık, araştırma ve özgüven uzmanların öncelikle kazandırmayı hedefledikleri bilgi, davranış ve becerilerdir.

5. Her üniversitedeki moda tasarımı bölümü farklı anlayışa ve farklı içeriklere sahip olabilmektedir. Her uzmanın kendi eğitim öğretim stiline göre derste işlenen ya da ağırlık verilen konular değişebilmektedir. Giysi tasarımcısı her şeyden önce insan anatomisini bilmek zorundadır. Görüşmelerde bulunulan 23 uzmandan 18'i derste insan vücut anatomisini tanıdıklarını, 20 uzman artistik figür çizimi yapıp figüre ifade ve kimlik kazandırmaya çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Yine 20 uzman farklı pozlardaki figüre hayali giysi giydirebilme üzerinde çalıştıklarını söylerken sadece 4 uzman çocuk giyiminden bahsetmiştir. Daha çok kadın figürü ve kadın giysisi üzerinde durulduğu erkek ve çocuk figür ve giysileri üzerinde ya çok az durulduğu ya da hiç durulmadığı tespit edilmiştir. Uzmanlardan 13'ü giysinin teknik detaylarını çizebilmekten bahsederken; yine 13'ü de özgün tasarım yapabilmeyi önemsediklerini belirtmişlerdir. Uzmanların tamamı moda resmi dersinde farklı tekniklerde renklendirme ve doku verme üzerine çalıştıklarını söylerken; bunlardan 16'sı kumaş ifade bilgisi üzerinde durduklarını ifade etmişlerdir. 13 uzman tekstil ve teknik giysi bilgisi, 10 uzman moda algısı, 17 uzman esinlenme ve çıkış noktası, 7 uzman sınıf ortamı, 6 uzman kendisini ifade edebilme gibi değişik konuları dile getirmişlerdir.

6. Moda resmi dersine giren her uzmanın dersini işleme biçimi ve tarzı birbirinden farklıdır. Pek çok farklı alandan ve okuldan kaynak almış olan, değişik yıl ve tecrübede çalışmış bu uzmanların derse farklı yaklaşımlar ve yöntemler geliştirmeleri olanaklı görülmektedir. Moda resmi eğitimi veren uzmanlara derse yönelik geliştirdikleri yöntem ve teknikler olup olmadığı sorulduğunda 10'u artistik figür, siluet çizimi üzerine bir yöntem geliştirdiğini ifade ederken; 7 uzman çizim anlatım tekniği geliştirdiğini; 6 uzmanda renklendirme tekniği geliştirdiklerinden bahsetmişlerdir.

7. Yurtdışında verilen eğitime dair bilgi ve tecrübeleri istenen uzmanların önemli bir kısmı, 18 uzman takip ettiğini söylemiştir. Bunlardan 10'u sanat ve tasarım eğitimi üzerinde dururken; 10'u illüstrasyon eğitimi ve önemi üzerinde durmuştur. 6 uzman çizim pratiğinden bahsederken; 5 uzman oradaki figür çiziminden bahsetmiş; 6 uzman da orada üretime dönük eğitim yapıldığını anlatmıştır. Yurtdışı yayınlardan, eğitim ortamından, sanattan söz eden uzmanlar da olmuş; 3 uzman yurtdışındaki eğitimi takip etmediğini bildirmiştir. Genel olarak yanıtlara bakıldığında uzmanların orada eğitim alarak, gidip görerek ya da bulundukları yerden takip ederek yurtdışındaki moda tasarımı ve moda resmi eğitiminden haberdar oldukları görülmüştür.

8. Uzmanlara moda resmi dersinde üzerinde durulması gereken konular sorulduğunda 15 kişi ile en çok giysi çizimi ve detaylandırma cevabı gelmiştir. 10 uzman bedeni tanıma ve siluet çizimi derken; 10 uzman da özgünlük ve farklılık demiştir. 7 uzman kişisel ifade geliştirme üzerinde dururken, 6 uzman teknik bilgi, kumaş ve malzeme bilgisi üzerinde durmuş; bunların dışında stilize etme, yaratıcılık, oran-orantı ile giysi ve moda tarihinden bahsedilmiştir

9. Araştırmaya katılan uzmanlara faydalandıkları kaynaklar sorulduğunda 15 kişi ile en fazla gözlem cevabı alınmıştır. 13 uzman tarih, 12 uzman yayınlar kütüphane ve sanat alanları diye cevaplamıştır. Sanal ortam, toplum ve kültür, her şey, doğa, malzeme, moda tasarımcılar, ekonomi, politika, müze, dünya, hikâye panosu diğer cevaplardır.

10. Uzmanlara ders içerisinde moda trendlerine yönelik görüşleri sorulduğunda 17 uzman önemli bulduğunu dile getirirken, 4 uzman önemsiz bulduğunu dile getirmiştir. 7 uzman trendler denilince fuarlar, moda şovlarından bahsederken, yine 7 uzman sanal ortam dan bahsetmiş, 7 uzman da öğrencilerin trend yaratabilir durumda olmaları gerektiğini önermiştir. 6 uzman öğrencilerin genel, geçer tarzları, stilleri bilmelerini önemserken, toplumu tanımak, süreli yayınlar, vitrin takip etmek trend takibi deyince diğer bahsedilen durumlar olmuştur.

11. Değerlendirme yöntemleri sorulan uzmanların önemli bir kısmı oran-orantı, kompozisyon, özgünlük, renk, doku ve kumaş etkisi, araştırma yapma, sunum, farklılık ve yaratıcılık, kişisellik, giysi tekniği ve zaman planlama gibi kriterleri olup bunlara göre değerlendirme yaptıklarını söylemişlerdir. 13 uzman dosya değerlendirmesi ya da hızlı skeç ve quizlerle süreç değerlendirme yaptığını söylerken; 11 uzman sonuç değerlendirme yani sınav yaptığını dile getirmiştir. 14 uzman da ödev ve proje değerlendirdiklerini söylemişlerdir. 5 uzman portfolyo değerlendirirken, 4 uzman değerlendirmeler esnasında eleştiriden bahsetmiş, 2 uzman da bölümlerinde jüri değerlendirmesi yapılarak moda resmi dersinde not verildiğini ifade etmişlerdir.

5.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

1. Öğrencilerle yapılan görüşmede kadın, erkek ve çocuk moda figürü çizebilme başarıları sorulduğunda 42 öğrenciden 30'u çizebildiğini ifade ederken; kadın moda figürünü daha kolay çizebildikleri, erkek ve çocuk moda figüründe ise genellikle zorlandıkları tespit edilmiştir. Moda tasarımı bölümüne gelmeden önce öğrencilerden yaklaşık yarısı çizim geçmişi olduğunu ifade ederken 13 öğrenci de figür çizimi gibi diğer derslerin moda figürü çizimine katkısı üzerinde durmuşlardır. 5 öğrenci moda figürü çiziminin yetenek gerektirdiğini söylerken; 6 öğrenci de hazır figürler kullandıklarından bahsetmişlerdir.

2. Araştırmaya katılan öğrencilere moda figürleri üzerine giysi tasarlayarak giydirebilme yeterlilikleri sorulduğunda 42 öğrenciden 33'ü tasarlayıp giydirebildiklerini ifade ederken; 6 öğrenci giysi tasarlayıp bunu figür üzerine giydirmekte zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. 6 öğrenci giysileri detaylandırarak

çizmede zorlandığını söylerken; diğer öğrenciler kumaş ifadesinde ve renklendirmede zorlandıklarını belirtmişlerdir. 6 öğrenci bu konunun hayali canlandırmayla ilgili olduğunu aktarırken; 6 öğrenci de teknik çizim, proje ve diğer moda tasarımı derslerinin giysi tasarımı yaparak moda figürüne giydirmelerindeki katkısından söz etmiştir.

3. Giysi öğe ve detaylarını doğru bir biçimde ifade edip edemedikleri sorulan öğrencilerden 31'i ifade edebildiklerini söylerken; 5'i rahatlıkla ifade edemediğini dile getirmiştir. 12 öğrenci teknik çizim dersinde öğrendikleri giysi detay çizimlerinin moda resmi dersi içinde oldukça faydalı olduğunun bilincindeyken ve bunu ifade ederken, 3 öğrenci de kalıp ve dikim uygulama derslerinde teknik detayları öğrenmelerinden faydalandıklarını belirtmişlerdir. 5 öğrenci bu detayları bilgisayarda rahatlıkla verebildiklerini düşünürken; 5 öğrenci de moda resminde detaylara dikkat etmeden genel hatlarla çizdiklerini aktarmışlardır.

4. Öğrencilere tasarımlarını giysi türü, model ve kumaş özelliğine göre görselleştirebilme başarıları, severek ya da zorlanarak yaptıkları çalışmalar üzerine görüşleri sorulduğunda 42 öğrenciden 22 öğrenci genellikle görselleştirebildiklerini dile getirirken; 6 öğrenci tamamen zorlandıklarını itiraf etmişlerdir. 36 öğrenci kumaş özelliklerinden bahsederken kumaş türlerini vermekte ve en çok da bu konuyu merak etmeleri dikkat çekicidir. 20 öğrenci severek yaptığı çalışmalardan bahsederken; 26 öğrenci de zorlandığı çalışmalardan bahsetmiştir. Sevdiği çalışmalardan bahseden öğrencilerden çoğu zaten çizim yapmaktan zevk aldıklarını söylemiştir. Zorlanılan konuların başında drapeli dökümlü kumaş ifadesi gerektiren, bol dökümlü giysiler gelmektedir, öğrenciler dar kıyafetleri daha rahat görselleştirebilirken, bol giysilerin bolluklarını döküm ve düşüşlerini vermede oldukça zorlandıkları tespit edilmiştir.

5. Araştırmaya katılan öğrencilere tasarımlarını nasıl renklendirdikleri, kullandıkları teknikler ile doku ve desen özelliklerini nasıl verdikleri sorulduğunda genel olarak hepsinin renklendirme ve boyutlandırma konusuna çok ilgili oldukları tespit edilmiştir. 31 öğrenci kullandıkları tekniklerden bahsederken; 7 öğrenci renklendirmede çok başarılı olduğunu, 7 öğrencide çok başarısız olduğunu ifade

etmiştir. 33 öğrenci doku yapma tekniklerinden bahsederken, öğrencilerin 4'ü dokuyu çok başarılı bir şekilde verebildiğini bildirmiş, ancak 16'sı doku vermekte zorlandıklarını ifade etmiştir. Dikkat çekici bir şekilde öğrencilerin çoğunun giysi üzerinde doku kullanamasalar bile, öğrenmek için meraklı oldukları gözlenmiştir. Yine 31 öğrenci giysi üzerinde desen vermeden bahsederken, bu konuda da oldukça meraklı oldukları gözlenmiştir. 10 öğrenci desenleri rahatlıkla verebildiğini belirtirken, 8 öğrenci desen vermede zorlandıklarını en çok da desenin kumaş üzerinde dönüş ve kıvrılma yerlerinde zorlandıklarını dile getirmişlerdir. 24 öğrenci kullanımı daha kolay olduğu için kuru boya ya da kuru sulu kullanmayı tercih ettiğini dile getirirken; 21 öğrenci suluboya tekniğinden bahsetmiştir. Bazı öğrenciler suluboyayı kolay ve zevkli bulurken bazıları zor bulmuş, hatta bir öğrencilerden ustalığın göstergesi olduğunu belirtenler olmuştur. 19 öğrenci marker tekniğini kullanabildiklerini ya da kullanamadıklarını aktarırken; 13'ü karışık teknik kullandığını belirtmiştir. 8'i guaj tekniğinden bahsederken; 12'si bilgisayarla renklendirme yaptıklarını söylemiştir. Dersin içeriğinden bahseden öğrenciler olduğu gibi, kaynak kullanımından ve temel sanat eğitimi dersinin boyamaya katkılarından bahseden öğrenciler de olmuştur.

6. Öğrencilere kavramsal ve avantgard tasarımlar yapıp yapmadıkları sorulduğunda; 28 öğrenci yaptığını belirtirken, 14 öğrencide yapmadığını ya da yapamadığını bildirmiştir. 10 öğrenci diğer bölüm dersleri içerisinde yaptıklarını söylerken; 10 öğrenci de bu tasarımlarda ele aldıkları konulardan, 7'si konuyu ele alış tarzından ve 5'i alışılmadık sıra dışı formlardan bahsetmiştir.

7. Görüşme yapılan öğrencilere kendilerine ait illüstratif bir tarzları olup olmadığı sorulduğunda 42 öğrenciden 27'si kendine ait bir tazının olduğunu söylerken, 13'ü kendine ait bir tarzının olmadığını ifade etmiştir. 19 öğrenci tarzlarını figürüne kimlik ve karakteristik özellikler katarak yansıttıklarını belirtirken; 10 öğrenci kendine has tasarımlar yaptıklarını dile getirmiş; bu öğrencilerin çoğu moda resimlerine başkaları baktığında onların çizimi olduğunu anladıklarını ifadelerine eklemişlerdir. 4 öğrenci de tarzlarını başka derslerde geliştirdiklerini söylemişlerdir.

8. Araştırmaya katılan öğrencilere aldıkları moda resmi dersinden beklentilerinin ne olduğu ve dersin beklentilerini karşılayıp karşılamadığı sorulmuştur. 42 öğrenciden 14'ü moda resmi dersinin beklentilerini karşıladığını ifade ederken; 16'sı beklentilerinin karşılanmadığını ifade etmiştir. 27 öğrenci dersin süresini kısa bulmuştur, bunlardan bazıları ders saatinin daha uzun olması gerektiğini, bazıları daha fazla dönem verilmesi gerektiğini, bazıları da her dönem olması gerektiğini önermişlerdir. Özellikle moda resmi dersinin sabahtan akşama kadar olup, bölünmeden gün boyunca atölyede çalışmalarına imkan verecek ders saatleri olması gerektiğini söylemişlerdir. 16 öğrenci derste işledikleri konulardan bahsedip konulara öneriler getirirken, 10 öğrenci de dersin öğretim elemanından bahsetmiş, bazıları çok memnun olduklarını bazıları da çok ilgisiz ya da alan dışı olduğu için bilgisiz bulduklarını dile getirmişlerdir. 15 öğrenci beklentilerini anlatırken; 17 öğrenci görselleştirme ve renklendirme teknikleri, 12 öğrenci giysi giydirme ve tasarım, 8 öğrenci insan vücudunu tanıma ve kendi figürünü çizebilmenin üzerinde durulmasını gerektiğini söylerken, 3 öğrenci de etkinlikler yapılmalıydı demiştir.

9. Öğrencilere moda resmi dersi için okulda ve okul dışında ne kadar zaman ayırdıkları sorulduğunda 12 öğrenci çok az zaman ayırabildiğini, 8 öğrenci haftada bir iki gününü, 7 öğrenci haftada çoğu gününü ve 5 öğrenci de sıklıkla zaman ayırdığını söylerken; 10 öğrenci diğer derslerde de çizim yaptığı için sürekli çizebildiğini dile getirmiştir.

10. Son olarak araştırmaya katılan öğrencilere moda resmi dersinin mesleki hedeflerine ulaşmadaki rolüne ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu, 42 öğrenciden 36'sı, moda resmi dersini mesleki hedeflerine ulaşmada çok önemli bulurken; sadece 2 öğrenci önemsiz bulduğunu dile getirmiştir. 21 öğrenci görsellik, görselleştirme çok önemli derken; 20 öğrenci iş bulmada moda resminin kendileri için bir artı olduğunu söylemiştir. 4 öğrenci hız kazanmak için gerekli diye cevaplarken, 5 öğrenci çizim, kalıp ve dikiş hepsinin bir arada olması gerektiğini vurgulamıştır. Bir öğrenci yurtdışında çok önem verildiğini belirtirken; 2 öğrenci kendimi ifade edebilecek kadar çizsem yeter demiştir.

5.3. Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda uygulayıcılara ve gelecekte çalışma yapacak araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

5.3.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Üretmeyen bir toplumun geleceği olamaz. Borç borçla değil, üretim ve satışla kapanır. Tekstil ve moda sektöründe gücümüzü kaybetmemiz ve gücümüzü katlayarak artırmamız iyi bir alan teknik bilgisine sahip olmamıza, katma değeri yüksek ürünler üretmemize, tasarım ile ön plana çıkarak kendi markalarımızı oluşturup dünyaya pazarlamamıza, yetişmiş yabancı dile, sanata, tekniğe, alan bilgisine, hakim kalifiye elemanlarla yapılacak üretim, satış, pazarlama ve servise bağlıdır. Tekstil ve moda tasarımı ismi altında açılan ortaöğretim, ön lisans ve lisans programlarının yürütüldüğü eğitim kurumlarına ve çalışanlarına bu vazifede çok önemli görevler düşmektedir. Uluslararası nitelikli vizyonu geniş, sanatsal estetik bakış açısına sahip, becerikli, rasyonel, alan bilgisine hakim bireyler yetiştirmemiz gerekmektedir.

Aşırı endüstrileşmenin ve kar amacı güdülerek ortaya çıkan ve giderek yozlaşan ürünlerden olan giyim kuşama estetik zevk ve tasarımında estetik bakış açısı kazandıracak olan en önemli sanat/tasarım eğitimi dersi moda resmi dersidir. Estetik algısı ve beğeni düzeyi artan tasarımcı duyulara hitap eden ve hoşa giden ürünler tasarlayabilmede yetkin hale gelir.

Karmaşık ve baskıcı bir ortamda sanat eğitimi yapılamamaktadır. Bu nedenle moda resmi dersinde öğrenci kendini son derece mutlu hissederken, moral ve motivasyonunu yüksek tutmalı, sorumluluklarının da bir o kadar farkında olup, gün boyu rahatça çalışabileceği, dersin amaçlarına uygun olarak hazırlanmış, donanımlı atölye ortamında zevkle çalışmalıdır. Moda resmi dersine resim ve giyimi bilen, teknik ve sanatı birleştirebilen, geniş vizyon ve donanıma sahip alan uzmanı olan

kişiler girmelidir. Hizmet içi eğitimler alarak kendini yetiştiren alan uzmanları daima esnek, yenilenebilir, yeniliklerden haberdar ve değişime açık kişiler olmalıdır.

Ayrı bir uzmanlık alanı halinde olan moda çizimi ve moda illüstrasyonuna yönelik gerekli olup olmadığı tartışmaları bir kenara bırakılarak öğrencilerin bu önde donanımla mezun olmaları sağlanmalı; lisans üstü eğitimle ayrı bir uzmanlık alanı olarak profesyonel şekilde ele alınmalıdır. Her tasarımcı illüstratör, her illüstratör de tasarımcı olamaz ancak bazı kişilerde her ikisi de bir arada bulunabilir, bu yönde rahatlıkla yetiştirilebilir.

Moda çizimlerini ifade eden moda resmi, moda illüstrasyonu ve teknik çizim gibi ifadeler az veya çok farklı anlamlara ve içeriklere sahiptir. Ele alınacak dersler bu konuların incelikleri dikkat edilerek işlenmelidir.

Sanal ve dijital bir bilgi ve teknoloji çağından geçmekteyiz. Bu nedenle moda çizimleri her ne kadar el çizimine dayansa da çağın hızına ve gereklerine uygun olarak teknolojik platforma aktarılmalı; el ile temel çizim ve boyama becerisi kazandırılan, estetik algısı geliştirilen öğrenci, bilgisayar programlarıyla çizim ve tasarım eğitimine devam etmelidir.

Programlar hazırlanırken sektörle ve tasarımcılarla görüşülmeli, mevcut ihtiyaçlar ve sorunlar belirlenip, geleceğe yönelik hedefler oluşturularak, çağın anlayışına göre ders programları hazırlanmalıdır.

Derste öğrencilere gerekli destek verilerek öğrencilerin kişisel ve özgün bir ifade kazanmaları sağlanmalıdır. Öğrencilere çok farklı yöntem ve teknikler gösterilerek zengin bir eğitim ortamı kazandırılmalı, teorik ve uygulamalı bilgilerle öğrenci desteklenmelidir. Bu ortamda öğrenci kendi özgür seçimlerini yapabilmeli, yaratıcılığını ortaya koyabilmelidir.

Disiplinler arası yaklaşımla moda resmi dersi ile diğer dersler arasında bağlantı kurulmalı, iş birliği yapılarak ortak çalışmalar yürütülmelidir.

Mesleki stajlar etkinleştirilmeli, öğrencinin sadece üretim ve tasarım departmanında değil, moda sektörünün farklı alanlarında staj yapmalarına olanak sağlanmalı, yurt dışı stajlarına gereken önem verilmelidir.

Sektörel duayenler, tasarımcılar, illüstratörler okula davet edilmeli, konferans, seminer ve workshoplarla öğrenciler bilgilendirilmeli, iş başı ve atölye ziyaretleri gerçekleştirilmelidir.

Yurtiçi ve yurt dışı geziler yapılmalı, yurt dışı gözlem ve araştırmalarla ders desteklenmelidir.

5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Raymond (2004: 82) da moda illüstrasyonuna yönelik yaptığı doktora tezinde moda illüstrasyonuna dair yapılan makale ve eğitim amaçlı araştırmayla pek karşılaşmadığını, alanın araştırmacılar tarafından geliştirilmeye ihtiyacı olduğunu yazmıştır. Bulduğu kaynakların neredeyse tamamının Avrupa ve Amerika'ya ait olduğunu, özellikle doğuya, Çine özgü kaynakların bulunmadığını dile getirmiştir.

Moda resmi ve moda illüstrasyonuna yönelik daha fazla araştırma yapılmalıdır.

Moda resmi eğitimi alan ve almayan öğrenci ve tasarımcılara yönelik karşılaştırmalı testler yapılabilir.

Moda resmi ders programını geliştirme ve lisansüstü işlemeye yönelik ders programları hazırlanabilir.

Sektörün ihtiyaçları doğrultusunda moda resmi programları geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

Abacı, Oya (2007). *Temel Sanat Eğitimi* (1. Baskı). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Abling, Bina (2012). *Fashion Sketchbook* (Sixth Edition). New York: Fairchild Books.

Abling, Bina (2013). *Moda Tasarım Çizimleri* (1. Baskı). (Çeviren: Can Even Topaktaş). İstanbul: Kerasus Yayıncılık

Acar, Adnan (2012). *Estetik Marksçı Estetik Toplumcu Gerçekçilik* (1. Baskı). İstanbul: Doruk Yayınevi.

Adnan, Turani (2009). *Çağdaş Sanat Felsefesi* (7. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ahluwalia, Roda vd., (2014). *Sanatın Tüm Öyküsü*. (2. Baskı). (Editör: Stephen Farthing). (Çevirenler: Gizem Aldoğan, Firdevs Candil Çulcu). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Aktaş, Cihan (1989). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kılık Kıyafet ve İktidar.* Cilt: I. (1. Baskı). İstanbul: Nehir Yayınları.

Alakuş, Ali O. (2005). Sanat Eğitiminde Uluslararası/Ulusal Araştırmalar ve Adlandırma Sorunu (Editör: Vedat Özsoy). *İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri.* Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları, 7-19.

Alpaslan, Sabiha A. (2003). *Tasarım Mesleki Resim* (1. Baskı). İstanbul: YA-PA Yayın.

Ambrose, Gavin, Aono-Billson, Nigel (2013). *Grafik Tasarımda Dil ve Yaklaşım* (1. Baskı). (Çeviren: Melike Taşçıoğlu). İstanbul: Literatür Yayınları.

Ambrose, Gavin, Harris, Paul (2011). *Yaratıcı Tasarımın Temel Prensipleri* (3. Baskı). (Çeviren: Mehmet Lütfi Pişirici). İstanbul: Bilge Adam.

Ambrose, Gavin, Harris, Paul (2012). *Görsel Moda Tasarımı Sözlüğü* (1. Baskı). (Çeviren: Çiğdem Sirkeci). İstanbul: Literatür Yayınları.

Anderson, Barbara, Anderson, Cletus R. (1984). *Costume Design* (First Edition). New York: Holt, Rinehart and Winston Publising.

Antmen, Ahu (2010). 20. *Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar* (3. Baskı). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Arık, Alev İ. (1990). *Yaratıcılık* (2. Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Arıkan, A. Gani (2009). *İmgeden Baskıya Grafik Tasarım Corel Draw Uygulamaları* (1. Baskı). Konya: Eğitim Akademi Yayınları.

Arlı, Sıdıka (2011). Moda Tasarımı Eğitiminin Dünü, Bugünü ve Geleceği. *1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu "Dün Bugün Gelecek"*. 27-29 Nisan. Ankara: Denizbank Yayınları, 583-586.

Arseven, Celal E. (bty). *Türk Sanatı Tarihi.* Cilt: III Heykel ve Oyma. İstanbul: Maarif Basımevi.

Artut, Kazım (2006). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri* (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Artut, Kazım (2010). Sanat Öğretimi Yöntemlerine Giriş (Editör: Kazım Artut). *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık, 2-28.

Aslıer, Mustafa (1986). *Grafik Resim. Resim-1 Temel Sanat Eğitimi, Resim Teknikleri, Grafik Resim* (1. Baskı). Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 127-193.

Atalayer, Faruk (1994a). *Görsel Sanatlarda Estetik İletişim* (1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Atalayer, Faruk (1994b). *Temel Sanat Ögeleri* (1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ay, Burcu (2018). *Sanat Objesi Olarak Tekstil* (1. Baskı). İstanbul: Alternatif Yayıncılık.

Aydoğan, Mine (2018). *Temel Sanat Eğitimi Tekstil ve Moda Tasarımı* (1. Baskı). İstanbul: Adeon Yayıncılık Danışmanlık.

Aykut, Aygül (2012). *Sanat Eğitiminde Estetik* (1. Baskı). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Baker, Georgia O'Daniel, Pullen, Helen R. (2000). *A Handbook of Costume Drawing: A Guide to Drawing the Period Figure for Costume Design Students*. (Second Edition). Boston: Focal Press.

Balcı, Yusuf B., Say, Nuran (2005). *Temel Sanat Eğitimi* (2. Baskı). İstanbul: YA-PA Yayın Pazarlama.

Balamir, Bünyamin (1999). *Sanat Eğitiminde Özgürlük ve Özgünlük* (1. Baskı). Ankara: TC Kültür Bakanlığı.

Balkır, Umut S. (2008). *19. Yüzyıl Resim Sanatında Görsel Anlatım ve Sosyal Oluşum Açısından Kostümün İncelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Barbarosoğlu, Fatma K. (2009). *Modernleşme Sürecinde Moda ve Zihniyet* (4. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.

Barber, Barrington (2009). *Çizim Hakkında Öğrenmek İstediğiniz Her Şey* (2. Baskı). (Çevirenler: Funda Kamiloğlu, Hayati Zorlu). İstanbul: Profil Yayıncılık.

Bard, Christine (2012). *Pantolonun Politik Tarihi* (1. Baskı). (Çeviren: İsmail Yergüz). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Barilli, Renato (1969). *Art Nouveau*. (First Edition) (Translate from Italian: Raymond Rudorf). London: The Hamlyn Publising.

Barnard, Malcolm (2002). *Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür* (1. Baskı). (Çeviren: Güliz Korkmaz). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Barthes, Roland (2016). *Göstergebilimsel Serüven* (8. Baskı). (Çevirenler: Mehmet Rifat, Sema Rifat). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Baş, Naciye (2004). *Moda İllüstrasyonu Stilistlik* (1. Baskı). İstanbul: YA-PA Yayıncılık.

Başaran, Burcu (2012). *Yüksek Öğretim Lisans Düzeyi Moda ve Tekstil Tasarımı Programında Görsel Sanatlar Eğitiminin Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERİSİTESİ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Başkent, Gözde (2010). *Güncel Sanat Ortamında Resim-İllüstrasyon Etkileşimleri*, Yüksek Lisans Tezi, MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Baudelaire, Charles (2014). *Modern Hayatın Ressamı* (8. Baskı). (Çeviren: Ali Berktay). İstanbul: İletişim Yayınları.

Baudrillard, Jean (2012). *Tüketim Toplumu Söylenceleri/Yapıları* (5. Baskı). (Çevirenler: Hazal Deliçaylı, Ferda Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baudrillard, Jean (2016). *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm* (4. Baskı). (Çeviren: Oğuz Adanır). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Berk, Nurullah (1964). *Resim Bilgisi* (1. Baskı). İstanbul: Varlık Yayınevi.

Black, Alexandra vd. (2013). *Moda: Geçmişten Günümüze Giyim Kuşam ve Stil Rehberi*. (1. Baskı). (Editör: Amy Orsborne vd.). (Çeviren: Duygu Özen). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Blackman, Cally (2007). *100 Years of Fashion Illustration* (First Edition). London: Laurence King Publishing.

Bocock, Robert (2009). *Tüketim* (3. Baskı). (Çeviren: İrem Kutluk). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Bond, David (1996). *Coco Chanel ve Chanel*. (1. Baskı). (Çeviren: Ayşe Aydoğan). Ankara: İlkkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri.

Botton, Alan (2017). *Statü Endişesi* (9. Baskı). (Çeviren: Ahu Sıla Bayer). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Bowles, Melanie, Isaac, Ceri (2009). *Dijital Tekstil Tasarımı* (1. Baskı). İstanbul: Güncel Yayıncılık.

Boztepe, Duru K. (2015). *İllüstrasyonun Tarihsel Süreci ve Gelişimi*, Yüksek Lisans Tezi, İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bryant, Michele W., (2013). *Moda Çizimi Moda Tasarımcıları İçin İllüstrasyon Rehberi* (1. Baskı). (Çeviren: Şükriye Yüksel). İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.

Bulgun, Ender Y., Adanır Elvan Ö., Er, F. Dilek H. (2015) *Türkiye Baskı Desenleri Tarihi: Sümerbank Örneği 1956-2001* (1. Baskı) İzmir: İzmir Kalkınma Ajansı ve İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayını.

Busch, Otto Von (2015). *Tasarlanacak Ne Kaldı Sosyal Tasarım Üzerine Acil Sorular* (1. Baskı). (Çevirenler: Hülya Ertaş, Tuçe Yasak, Güzin Öztok). İstanbul: Puna Yayın.

Buyurgan, Serap, Buyurgan, Ufuk (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi, Eğitimin Her Kademesine Yönelik Yöntem ve Tekniklerle* (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Buyurgan, Serap, Mercin, Levent (2005). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları* (1. Baskı). Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.

Calderin, Jay (2012). *Fashion Design Essentials 100 Principles of Fashion Design* (Reprint Edition). The Country of Essex, New Jersey: Rockport Publishers.

Civardi, Giovanni (2013a). *İnsan Anatomisi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğrencileri ile Sanatkarların Kullanmaları için* (Çizim Sanatı 6) (1. Baskı). (Çeviren: Ceylan Öztürk). İstanbul: Koleksiyon Yayıncılık.

Civardi, Giovanni (2013b). *Nü Çizim Canlı Çizimin Unsurlarını Anlamak* (Çizim Sanatı 4) (2. Baskı). (Çeviren: Ceylan Öztürk). İstanbul: Koleksiyon Yayıncılık.

Civardi, Giovanni (2014a). *İnsanların Çizimi Yüzler ve Figürler* (Çizim Sanatı 7) (2. Baskı). (Çeviren: Ceylan Öztürk). İstanbul: Koleksiyon Yayıncılık.

Civardi, Giovanni (2014b). *Giysili Figür Çizimi Gündelik Yaşamdan İnsan Portreleri* (Çizim Sanatı 3) (3. Baskı). (Çeviren: Ceylan Öztürk). İstanbul: Koleksiyon Yayıncılık.

Civcir, Esma (2015). *Temel Tasarım ve Tasarım İlkeleri* (1. Baskı). Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Crane, Diana (2003). *Moda ve Gündemleri Giyimde Sınıf, Cinsiyet ve Kimlik* (1. Baskı). (Çeviren: Özge Çelik). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Cunningham, Kim (2011). *This Is Not a Hat: Towards a Haptic Methodology in Fashion Theory.* (Edited by: Alissa de Witt-Paul&Mira Crouch). Fashion Forward. Oxford: Inter-Disciplinary Press, 3-12.

Çağlarca, Saadetin (1980). *Perspektiv Resim ve Gölge Çizimi* (1. Baskı). İstanbul: Kipaş Yayınevi.

Çakan, Serpil E., (2013). *Moda Tasarımında Animasyona Dayalı Figür Varyasyonları Çalışma Materyali Oluşturma.* Yüksek Lisans Tezi, GAZİ ÜNİVERSİTESİ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çakar, Gülşen E., Kişoğlu, Sevil, Bayraktar, Fatma (2003). *Temel Tasarım Bilgisi* (1. Baskı). Ankara: YA-PA Yayınları.

Davies, Hywell (2010). *Fashion Designers' Sketchbooks* (First Edition). London: Laurence King Publishing.

Davis, Fred (1997). *Moda, Kültür ve Kimlik* (1. Baskı). (Çeviren: Özden Arıkan). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Demir, Gonca İ. (2009). *Kiç ve Plastik Sanatlar Üzerine* (1. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Denel, Bilgi (1981). *Temel Tasarım ve Yaratıcılık* (1. Baskı). Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.

Dereboy, Elif J. (2004). *Kostüm & Moda Tarihi* (1. Baskı). Ankara: Özel Güzel Sanatlar Stilistlik Yayını.

Dereboy, Elif J. (2008). *Moda & 100 Yılın Moda Tasarımcıları* (1. Baskı). Ankara: Özel Güzel Sanatlar Stilistlik-Moda Yayını.

Dewan, Saangeeta, Kaur, Daljit (2013). Fashion Illustration-A Study Through Different Colour Mediums, *Asian Journal of Home Science*, 8, (1), 204-211.

Dilmaç, Oğuz (2015). Tasarım Eğitimi Tarihi ve William Morris. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, *4*, (16), 1-16.

Doten, Hazel, Boulard, Constance (1956) *Costume Drawing* (Second Edition). New York: Pitman Publishing Corporation.

Donovan, Bill (2010). *Advanced Fashion Drawing: Lifestyle Illustration* (First Edition). London: Laurence King Publishing.

Downton, David (2010). *Masters of Fashion Illustration* (First Edition). London: Laurence King Publishing.

Drudi, Elisabetta, Paci, Tiziana (2001). *Figure Drawing for Fashion Design* (First Edition). Amsterdam: Pepin Press.

Drudi, Elisabetta, Paci, Tiziana (2010). *Figure Drawing for Fashion Design* (Second Extended Edition). Amsterdam: Pepin Press.

Education Bureau (2009). *Teaching and Living 3 "Fashion Design Basics",* Hong Kong: HKSARG, page:1-102.

Eke, Nurcan P. (2013). *Bedene Müdahalenin Bir Yolu Olarak Moda ve Medyada Sunulan Beden Algısı,* Yüksek Lisans Tezi, SELÇUK ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Erbay, Mutlu (1997). *Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi* (1. Baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Erkal, Mustafa E. (1998). *Sosyoloji* (Toplumbilimi) (9. Baskı). İstanbul: Der Yayınevi.

Erte, (Romain de Tirtoff) (1976). *Designs by Erte: Fashion Drawings & Illustrations From "Harper's Bazar"* (First Edition). NewYork: Dover Publications.

Ertürk, Nilay (2011). Moda Kavramı, Moda Kuramları ve Güncel Moda Eğilimi Çalışmaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E, 4*(7), 1-32.

Ertürk, Nilay (2013). *Moda Tarihi* (Editör: Füsun Curaoğlu). Moda Tasarımı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 3-30.

Eti, Erol (1986). *Resim Teknikleri. Resim-1 Temel Sanat Eğitimi, Resim Teknikleri, Grafik Resim* (1. Baskı). Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 61-126.

Etike, Serap (1995). *Sanat Eğitimi Yazıları* (1. Baskı). Ankara: İlke Kitabevi Yayınları.

Evans, Caroline (1997). Fashion as Communication by Malcolm Barnard. *Journal of Design History, 10,* (2), 231-233.

Featherstone, Mike (2013). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü* (3. Baskı). (Çeviren: Mehmet Küçük). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Fischer, Ernst (2010). *Sanatın Gerekliliği* (11. Baskı). (Çeviren: Cevat Çapan). İstanbul: Payel Yayınevi.

Fogg, Marnie (2014). *Modanın Tüm Öyküsü* (1. Baskı). (Çeviren: Emre Gözgü). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Foster, Hal (2004). *Tasarım ve Suç-Müze Mimarlık Tasarım* (1. Baskı). (Çeviren: Elçin Gen). İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Frisby, David (2013). *Sunuş: Georg Simmel Modernitenin İlk Sosyoloğu. Modern Kültürde Çatışma* (9. Baskı) (Çevirenler: Tanıl Bora, Nazile Kalaycı, Elçin Gen). İstanbul: İletişim Yayınları, 7-51.

Gehlhar, Mary (2009). *Moda Tasarımcısının İş Kurma Rehberi* (2. Baskı). (Çeviren: Gülşah Karadağ). İstanbul: Güncel Yayıncılık.

Giddens, Anthony (2014). *Modernite ve Bireysel-Kimlik Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum* (2. Baskı). (Çeviren: Ümit Tatlıcan). İstanbul: Say Yayınları.

Givry, De Valerie (Kış 1998,1999). Sanatın Yakın Dostu Moda. P Sanat, Kültür, Antika Dergisi, (12), 14-33.

Gombrich, Ernst H. (1992). *Sanat ve Yanılsama Resim Yoluyla Betimlemenin Psikolojisi* (1. Baskı). (Çeviren: Ahmet Cemal). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gökay, Melek (2005). *Sınıf Yönetimi* (Editör: Vedat Özsoy). İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları, 101-112.

Gökaydın, Nevide (1990). *Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı* (1. Baskı). Ankara: Sedir Yayınları.

Gökaydın, Nevide (1996). *Kumaş Desenlemede Yaratıcı Çalışmalar* (1. Baskı). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

Göksel, Mehmet A. (2012). *Tasarım*. (Editör: Filiz Otay Demir). Markaloji: Markaya Dair Her Şey. İstanbul: Mavna Giza Yayıncılık, 505-539.

Güler, Ömer K. (2012). *İçmimarlık Programları Temel Sanat/Tasarım Dersi Kapsamında Öğrencilerin Görsel Algı Beceri Seviyelerinin Değerlendirilmesi*, Sanatta Yeterlik Tezi, ANADOLU ÜNİVERSİTESİ Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.

Gürcüm, Banu H. (2013). *Tekstil ve Malzeme Bilgisi* (1. Baskı). İstanbul: Kerasus Yayıncılık.

Gürer, Latife (1992). *Görsel Sanatlar Eğitimi ve Mekan-Form* (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.

Gürsoy, Tahir (2004). *Dünden Bugüne Giyim Kültürü ve Moda 1. Cilt* (1. Baskı). İstanbul: Omaş Ofset.

Gürsoy, Tahir (2010). *Giyim Kültürü ve Moda 2. Cilt Mesleki Bilgiler* (1. Baskı). İstanbul: Türkiye Tekstil İşverenleri Sendikası Yayını.

Hagen, Kathryn (2011). *Fashion Illustration For Designers* (Second Edition). New Jersey: Prentice Hall.

Haug, F. Wolfgang (1997). *Meta Estetiğinin Eleştirisi: Kapitalist Toplumda Görüntü, Cinsellik ve Reklam* (1. Baskı). (Çeviren: Ayşe Gül). İstanbul: Spartaküs Yayınları.

Heath, Joseph, Potter, Andrew (2012). *İsyan Pazarlanıyor* (1. Baskı) (Çeviren: Tamer Tosun). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hogarth, Burne (1999). *Sanatsal Anatomi* (4. Baskı). (Çeviren: Burhan Bolan). İstanbul: Engin Yayıncılık.

Hollingsworth, Mary (2009). *Dünya Sanat Tarihi* (1. Baskı). (Çevirenler: Rengin Küçükerdoğan, Banu Ergüder). İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Hopkins, John (2013). *Moda Tasarımında Moda Çizimi* (1. Baskı). (Çeviren: Begüm Başoğlu). İstanbul: Literatür Kitabevi.

Hopkins, John (2016). *Moda Tasarımında Erkek Giyim* (1. Baskı). (Çeviren: Nilgün Altınay). İstanbul: Literatür Kitabevi.

Hoskins, Tansy E. (2015). *Foya: Modanın Anti-Kapitalist Kitabı* (1. Baskı). (Çeviren: Derya Bayraktaroğlu). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Howard, Rob (1992). *Illustrators Bible* (First Edition). New York: Watson-Guptill Publications.

Hızal, G. Senem G. (2003). Bir İletişim Biçimi Olarak Moda: "Modus"un Sınırları. *İletişim Araştırmaları, (1)*, 1, 65-86.

Ireland, Patrick J. (2000). *Figure Templates For Fashion Illustration* (First Edition). London: BT Batsford Publication.

Ireland, Patrick J. (2009). *Şablon Çizim Teknikleri* (1. Baskı). (Çeviren: Seda Akbal). İstanbul: Güncel Yayıncılık.

Işıngör, Mümtaz (1986). *Temel Sanat Eğitimi. Resim-1 Temel Sanat Eğitimi, Resim Teknikleri, Grafik Resim* (1. Baskı). Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 5-60.

İbicioğlu, Hasan, Çiftçi, Münire ve Cerit, Esat (2014). *Giyimde Renklerin Uyumu* (1. Baskı). İstanbul: Hayat Yayın Grubu.

İnalcık, Halil (2008). *Türkiye Tekstil Tarihi* (1. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnankur, Zeynep (1997). Bakst, Lev. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1,* 182. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

İpşiroğlu, Nazan (2010). *Görsel Sanatlarda Alımlama ve Sanatlararası Etkileşim* (1. Baskı). İstanbul: Hayalbaz Kitap.

İMSM (İstanbul Modern Sanat Müzesi). (2010). *Hüseyin Çağlayan* 1994-2010 (1. Baskı). İstanbul.

İTO (İstanbul Ticaret Odası). (2003). *Örtünmeden Giyinmeye: Terzilik ve Modanın Dünü, Bugünü ve Yarını*. İstanbul: İTO Yayınları.

Jones, S. Jenkyn (2009). *Moda Tarımı* (1. Baskı) (Çeviren: Hüseyin Kılıç. İstanbul: Güncel Yayınılık.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem (2013). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş* (15. Baskı). İstnabul: Evrim Yayınevi.

Karaman, Zehra S. (1974). *Giyim ve Dikiş* (1. Baskı). Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi.

Karaören, Fatma N. (1997). Arts and Crafts. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1,* 143-144. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

Karasar, Niyazi (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kawamura, Yuniya (2016). *Moda-loji: Moda Çalışmalarına Giriş* (1. Baskı). (Çeviren: Şakir Özüdoğru). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kerr, Gordon (2014). *Art Deco Fashion: Masterpieces of Art* (Second Edition). London: Flame Tree Publishing.

Kery, Patricia F. (2002). *Art Deco Graphics* (First Paperback Printing). New York: Thames & Hudson Inc. Publishing.

Keser, Nimet (2005). *Sanat Sözlüğü* (1. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Keş, Yusuf (2001). *Görsel İletişimde İllüstrasyonun Kullanım Alanlarına Kuramsal Bir Yaklaşım,* Yüksek Lisans Tezi, SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kırışoğlu, Olcay T. (2009). *Sanat, Kültür, Yaratıcılık: Görsel Sanatlar ve Kültür Eğitimi-Öğretimi* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Kidd, L.K. and Workman, J.E. (1999). Assessment of Creativity in Apparel Design, *Clothing and Textiles Research Journal,* 17(1), 58-64.

Kiper, Anna (2014). *Moda İllüstrasyonları İlham ve Teknik* (1. Baskı) (Çeviren: Ebru Sürmeli). İstanbul : Bilge Kültür Sanat.

Kipöz, Şölen (2013). Moda Endüstrisi (Editör: Füsun Curaoğlu). *Moda Tasarımı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 34-54.

Kireçci, Ayşe Nil (2015). *Giyim Modasında "Yeni Lüks" ve Genç Tüketicilerin Davranışlarına Etkisi,* Doktora Tezi, MARMARA ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Klein, Naomi (2002). *No Logo: Küresel Markalar Hedef Tahtasında* (2. Baskı). (Çeviren: Nalan Uysal). İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Koca, Emine, Koç, Fatma (2009). Giysi Tasarımında Yaratıcılık. *e-Journal of New World Sciences Academy, 4,* (1), 33-43).

Komsuoğlu, Şükran, İmer, Arsal, Seçkinöz, Mine, Alpaslan, Sabiha, Etike, Serap (1988). *Resim II Moda Resmi ve Giyim Tarihi* (1. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Konrath, Tobias (bty). *Fashion Illustrations*. Bangkok: Raffles International College.

Korkmaz, Tansel (1997). Canlandırmacılık. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1,* 322, 323. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

Kumagai, Kojiro (1988). *Fashion Illustrations 2 Expressing Textures* (First Edition). Tokyo: Graphic-sha Publising.

Kuş, Elif (2012). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri: Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi?* (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Küçükerman, Önder (1997). *Endüstri Tasarımı Ürün Tasarımında Adımlar* (1. Baskı). İstanbul: Yem Yayın.

Küçükerman, Önder (2014). *100 Adımda Endüstri için Ürün Tasarlamak* (1. Baskı). İstanbul: Koç Yayınları.

Kümbetoğlu, Belkıs (2015). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma* (4. Baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Kürşad, Deniz (2008). *Moda İllüstrasyonu ve Türkiye'de Moda İllüstrasyonu Üzerine Bir Araştırma,* Yüksek Lisans Tezi, SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.

Lafuente, Maite (2007a). *Essential Fashion Illustration: Details* (First Edition). Barcelona: Maomao Publications.

Lafuente, Maite (2007b). *Essential Fashion Illustration: Poses* (First Edition). Barcelona: Rockport Publishers Inc.

Lau, John (2014). *Moda Tasarımında Aksesuar Tasarımı* (1. Baskı). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Lefebvre, Henri (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. (1. Baskı). (Çeviren: Işın Gürbüz). İstanbul: Metis Yayınları.

Lehmann, Ulrich (2009). *La Mont Dans Le Mode: Fashion and Literary Journalism in nineteenth-century France* (First Edition). Netherlands: ArtEZ Press.

Loscialpo, Flavia (2011). Fashion and Philosophical Deconstruction: A Fashion In-Deconstruction. (Edited by: Alissa de Witt-Paul&Mira Crouch). *Fashion Forward*. Oxford: Inter-Disciplinary Press, 13-27.

Maccario, Nihal K. (2010). Sanat Etkinliklerinin Planlanması ve Uygulanması (Editör: Kazım Artut). *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 299-400.

Mackenzie, Mairi (2017). *…İzmler: Modayı Anlamak* (1. Baskı). (Çeviren: Mahmut Tuna). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Maden, Sait (1999). *Grafik Sanatının Dünü, Bugünü* (1. Baskı) (Editör: Ayla Ödekan). Cumhuriyet'in Renkleri, Biçimleri. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Tarih Vakfı Yayınları, 74-81.

Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (1. Baskı). (Çevirenler: Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Martin, Richard (1998). *Cubism and Fashion*. (First Edition). New York: The Metropolitan Museum of Art.

McAssey, Jacqueline, Buckley, Clare (2013). *Moda Tasarımında Stil Yaratmak* (1. Baskı). (Çeviren: Begüm Başoğlu). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

McDowell, Colin (1992). *Hats: Status, Style and Glamour*. (First Edition). London: Thames and Hudson Publishing.

McKelvey, Thryn, Munslow, Janine (2003). *Fashion Design: Process, Innvation & Practice*. (First Edition). Malden, USA: Blackwell Science Publishing.

Meller, Susan, Elffers, Joost (2010). *Textile Designs: 200 Years of Patterns for Prşnted Fabrics Arranged by Motif, Colour, Period and Design* (Third Edition) (Editor: David Frankel). London: Thames & Hudson Ltd. Publishing.

Merriam, Sharan B. (2015). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama için Bir Rehber* (1. Baskı) (Çeviri Editörü: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayınevi.

Neild, Robyn (2018). *Moda İllüstratörü Gibi Çizmek* (1. Baskı). (Çeviren: Gonca Gülbey). İstanbul: Profil Kitap.

Ocvirk, Otto G., Stinson, Robert E., Wigg, Philip R., Bone, Robert O., Cayton, David L. (2015). *Sanatın Temelleri Teori ve Uygulama* (1. Baskı) (Çevirenler: Nur Balkır Kuru, Ali Kuru). (Editör: Nazlı Eda Noyan). İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.

Odabaşı, Hatice A. (2002). *Grafikte Temel Tasarım* (2. Baskı). İstanbul: Yorum Sanat Yayınları.

Okumuş, Ejder (2011). Bedene Müdahalenin Sosyolojisi. (Editör: Kadir Canatan) *Beden Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap, 45-65.

Olgaç, Pınar (2005). *Moda Resmi* (1. Baskı). İstanbul: YA-PA Yayıncılık.

Olgaç, Pınar (2014). *Moda Tasarımı Stil ve İmaj* (1. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

Olgaç, Pınar (2017). *Moda Tasarım Çizimleri* (1. Baskı). İstanbul: Adeon Yayıncılık Danışmanlık.

Olgaç, Pınar (2019). *Tekstil ve Moda Tasarımında Temel Sanat Eğitimi Uygulamaları* (1. Baskı). İstanbul: Adeon Yayıncılık Danışmanlık.

Ormanlar, Çağla (1999). 'Püsküllü Bela'dan Şapkaya (1. Baskı) (Editörler: Oya Baydar, Derya Özkan). *75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan: Cumhuriyet Modaları.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Tarih Vakfı Yayınları, 42-91.

Özsezgin, Kaya (1981). *Sanat Üzerine Yazılar* (1. Baskı). İstanbul: Cumalı Sanat Galerisi.

Özsoy, Vedat (2007). Görsel Sanatlar Eğitimi (2. Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Özsoy, Vedat, Alakuş, Ali O. (2009). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Öztuna, Yakup H. (2007). *Görsel İletişimde Temel Tasarım* (1. Baskı). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını.

Özüdoğru, Şakir (2009). Vogue Dergisi Kapaklarında Sosyal, Teknolojik ve Sanatsal Dönüşüm: İllüstrasyon Dönemi. *Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Akdeniz Sanat Dergisi, 2,* (4), 55-63.

Özüdoğru, Şakir (2012). *19. Yüzyıldan Günümüze Moda ve Sanat Etkileşimi*, Yüksek Lisans Tezi, ANADOLU ÜNİVERSİTESİ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Özüdoğru, Şakir (2013). Bir Sanat Biçimi Olarak Moda: Moda Sergileri ve Galeri Estetiği. *Sanat, Tasarım ve Manipülasyon Sempozyum Bildiri Kitabı.* 21-23 Kasım 2013. Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi. Sakarya: İklim Ofset, 41-46.

Pamuk, Beyhan (2010). *Giysi Moda Eğilimlerini Etkileyen Faktörler ve Bir Model Önerisi*, Doktora Tezi, GAZİ ÜNİVERSİTESİ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Peacock, John (1998). *Fashion Sourcebooks The 1980s* (First Edition). London: Thames and Hudson.

Pektaş, Hafize (1994). *Moda Resmi Ders Notları* (1. Baskı). Konya: Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesini Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayını.

Pektaş, Hafize (2006). *Moda ve Post-Modernizm*. Doktora Tezi. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Pektaş, Hafize (14 Mayıs 2008). Moda ve Küreselleşme. (Bildiri). *Uluslararası Çatışma ve İşbirliği Kaynağı Olarak Küreselleşme Sempozyumu.* Girne Amerikan Üniversitesi, KKTC.

Pektaş, Hafize (20-22 Ekim 2011). Meta Estetiği ve Moda. (Bildiri). *Uluslararası Güzel Sanatlar Sempozyumu,* Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Konya.

Pektaş, Hafize (2-3 Mayıs 2019). 20. Yüzyılın Görsel Biçimlenmesini Etkileyen Bir İşbirliği: The Vienna Workshop (Bildiri). *4. Uluslararası Akdeniz Sanat Sempozyumu: Endüstri Devrimleri, Modern Kültür, Sanat ve Tasarım,* Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Antalya.

Raymond, Au Wai Man (2004). *The Future of Fashion Illustration, Doctoral Thesis*, THE HONG KONG POLYTECHNIC UNIVERSITY, Institude of Textiles & Clothing, Hong Kong.

Read, Herbert (1960). *Sanatın Anlamı* (1. Baskı). (Çevirenler: Güner İnal, Nuşin Asgari). Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.

Renfrew, Colin, Renfrew, Elinor (2014). *Moda Tasarımında Koleksiyon Geliştirme* (1. Baskı). (Çeviren: Begüm Başoğlu). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Riegelman, Nancy (2006). *9 Heads* (Third Edition). London: Pearson Publising.

Rona, Zeynep (1997). Art Deco. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1,* 141. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

Rona, Zeynep (1997). Art Nouveau. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1,* 141-142. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

Saçlıoğlu, Mehmet Z., Saçlıoğlu, Başak O., Akbostancı, İdil, Çini Çiğdem (Bahar 2007). Tekstilin Ördüğü Ağlar Endüstri, Zanaat ve Sanat. *P Dünya Sanatı Dergisi,* (44), 36-51.

San, İnci (2008). *Sanat ve Eğitim, Yaratıcılık, Temel Sanat Kuramları, Sanat Eleştirisi Yaklaşımları* (4. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Sarıkaya, Makbule (2012). "Resimli Ay"da Kıyafet. *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi (ACTA TURCICA),* (2-1 Kültürümüzde Tebdili Kıyafet), 151-173.

Sedgwick, Peter ve Edgar, Andrew (2007). *Kültürel Kuramda Anahtar Kavramlar Sözlüğü* (1. Baskı). (Çeviren: Mesut Karaşahan). İstanbul: Açılım Kitap.

Seivewright, Simon (2013). *Moda Tasarımında Araştırma ve Tasarım* (1. Baskı) (Çeviren: Burcu Bakın). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Sevin, Nurettin (1990). *On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış* (1. Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Seylan, Ali (2005). *Temel Tasarım* (1. Baskı). Ankara: Dağdelen Basın Yayın.

Sezgin, Nur (2018). *Stilistlik ve Moda Tasarım Çizimleri* (1. Baskı). İstanbul: Alternatif Yayıncılık.

Simmel, Georg (1957). Fashion. *American Journal of Sociology, 62,* (6), 541-558.

Simmel, Georg (2013). *Modern Kültürde Çatışma*. (9. Baskı). (Çevirenler: Tanıl Bora, Nazile Kalaycı, Elçin Gen). İstanbul: İletişim Yayınları.

Sorger, Richard, Udale, Jenny (2013). *Moda Tasarımının Temelleri* (1. Baskı). (Çeviren: Çiğdem Sirkeci). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Szkutnicka, Basia (2012). *Moda Tasarımında Teknik Çizim* (1. Baskı). (Çeviren: Şölen Kipöz). İstanbul: Karakalem Kitabevi Yayınları.

Şahin, Yüksel (2006). *1920-1930 Yılları Arasında Türkiye'de Kadın Siluetinde Moda Anlayışı ve Değişimler* (1. Baskı). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayınları.

Şenel, Elif (2013). *1945'ten Günümüze Batı Toplumlarında Sanat ve Moda Etkileşimi,* Doktora Tezi, NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tahmasebi, Sha (2016). *Moda Tasarımcıları için Figür Çizimleri* (1. Baskı). (Çeviren: Mahmut Tuna). İstanbul: Hayalperest Yayınevi

Talking Fashion: Cartoon Couture (October, 2016). *Vogue, 10/2008,* 178-180.

Tallon, Kevin (2009). *Photoshop ve Illustrator'le Dijital Moda Çizimi* (1. Baskı). (Çeviren: Seda Akbal). İstanbul: Güncel Yayıncılık.

Tan, Emre (2011). *Günümüz Sanat Eğitimi Anlayışının Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarına Yansıması (Selçuk Üniversitesi Örneği),* Yüksek Lisans Tezi, SELÇUK ÜNİVERSİTESİ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tansuğ, Sezer (1982). *Herkes için Sanat* (1. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Tansuğ, Sezer (2008). *Çağdaş Türk Sanatı* (8. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Taşçıoğlu, Muhaddere (1958). *Türk Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri.* (1. Baskı). Ankara: Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Yayınları.

Tatham, Caroline, Seaman Julian (2003). *Fashion Design Drawing Course: Principles, Practice and Techniques: The Ultimate Guide fort he Aspiring Fashion Artist* (1. Baskı). New York: Barron's Educational Series, Inc.

Tatham, Caroline, Seaman Julian (2016). *Moda Tasarımı Çizim Dersleri* (1. Baskı). (Çeviren: Ayşe Ermert). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Temizel, Gökhan (2012). *Sanat Eğitimi Alan Öğrencilerin Sanat ve Estetik Tutumlarına Görsel Kültürün Etkisi* (1. Baskı). Konya: Palet Yayınları.

Terlikli, Serap (2013). *1850 ve 1950 Yılları Arası Batı Toplumlarında Sanat, Toplumsal Yapı ve Moda Etkileşimi,* Yüksek Lisans Tezi, SELÇUK ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Tezcan, Hülya (Kış 1998-1999). 16. 17. Yüzyıl Osmanlı Sarayında Kadın Modası. Portakal Sanat, Kültür, *Antika Dergisi*, Moda ve Sanat Özel Sayısı, 56-69.

The University of the State of New York (1996). "*Studio In Volume III" Advertising Design, Fashion Design and Illustration, Product Design, Stage Design*. New York: The State Education Department.

Toktaş, Pınar (2009). *Güzel Sanatlar Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarında Temel Sanat Eğitimi/Temel Tasarım Dersine İlişkin Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi,* Doktora Tezi, GAZİ ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Traphagen, Ethel H. (1947). *Costume Design and Illustration* (Fifth Edition). New York: John Wiley & Sons Publishing.

Tuna, Serdar (2005). Resim-İş Derslerinde Ölçümleme ve Değerlendirme (Editör: Vedat Özsoy). *İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları, 139-144.

Tunalı, İsmail (2008). *Estetik* (11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tunalı, İsmail (2009). *Tasarım Felsefesi Tasarım Modelleri ve Endüstri Tasarımı* (3. Baskı). İstanbul: Yem Yayınları.

Tungate, Mark (2006). *Modada Marka Olmak: Armani'den Zara'ya Moda Devlerinin Marka Oluşturma Tarzları.* (1. Baskı). (Çeviren: Gürhan Günay). İstanbul: Rota Yayınları.

Turani, Adnan (2006). *Sanat Terimleri Sözlüğü* (11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Türker, Kemal (2011). *Sanatsal Çizgi* (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Uçar, Necla N. (2012). *İllüstrasyon ve Moda*, Yüksek Lisans Tezi, HALİÇ ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Udale, Jenny (2014). *Moda Tasarımında Tekstil ve Moda* (1. Baskı). (Çeviren: Hayriye Güngör). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Uslu, Özlem (2011). Tasarım Üretim Bağlamında Tekstil Tasarım Bölümlerinde Staj ve İstihdam Sorunu. *1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu "Dün Bugün Gelecek"*. 27-29 Nisan. Ankara: Denizbank Yayınları, 579-582.

Uzar, Nihan S. E. (2009). *Teknik Resim* (1. Baskı). Konya: S.Ü. Teknik Bilimler MYO Tasarım ve Basım Yayımcılık Atölyesi.

Ünver, Erdem (2002). *Sanat Eğitimi* (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Üstündağ, Nilüfer E. (2016). *Yaratıcı Endüstrilerde İllüstrasyonun Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, YAŞAR ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Veblen, Thorstein (2014). *Aylak Sınıfının Teorisi* (1. Baskı). (Çeviren: Enver Günsel). Ankara: Tutku Yayınevi.

Vilaseca, Estel (2008). *Essential Fashion Illustration: Color and Medium* (First Edition). Barcelona: Rockport Publishers Inc.

Varol, Esra (2010). *Moda Tasarımı Eğitiminde Tasarımların Değerlendirilmesine Yönelik Bir Ölçme Aracı Geliştirme,* Doktora Tezi, GAZİ ÜNİVERSİTESİ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Vural, Tuba, Çoruh, Esen (2003). *Bilgisayar Destekli Moda Tasarımı* (1. Baskı). Ankara: YA-PA Yayıncılık.

Waquet, Dominique, Laporte, Marion (2011). *Moda* (1. Baskı). (Çeviren: Işık Ergüden). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Williams, Richard (2002). *The Animator's Survival Kit A Manual of Methods, Principles and Formulas For Classical, Computer, Games, Stop Motion and Internet Animators* (Second Edition). London: Faber and Faber Publication.

Wong, Wucius (1993). *Principles of Form and Design* (First Edition). New York: John Wiley & Sons, Inc. Publishing.

Yanmaz, Kemal (1995). Moda Grafiği. *Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi*, 72-77.

Yıldırım, Ali, Şimşek, Hasan (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Leyla, Skalauskaite, Jovita (2011). Devrim Sonrası "İlk Sovyet Modası'nın" Oluşturulmasına Popova ve Stepanova'nın Konstrüktivist Yaklaşımlarının Etkisi, *Yedi, DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ, Güzel sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi,* (6), 31-39.

Yıldırım, Leyla (2011). Sanat-Zanaat Buluşması Weiner Werkstatte Tekstilleri, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1 (8), 105-122.

Yıldız, Ömer (2017). *Marvelous Designer* (1. Baskı). İstanbul: Alternatif Yayıncılık.

Yılmaz, Meliha (2010). Sanat Eğitiminde Kopya ve Taklit (Editör: Kazım Artut). *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 222-250.

Yılmaz, Meliha (2010). Sanat Eğitiminde Motivasyon (Editör: Kazım Artut). *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık, 193-221.

Yolcu, Enver (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın.

Yolcu, Enver (2010). Sanat Eğitiminde Yaratıcılık (Editör: Kazım Artut). *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık, 30-70.

Yöntem, Orkun (2017). *Türkiye ve Dünyada Geleneksel İllüstrasyondan Dijital İllüstrasyona Geçiş; Eğitim ve Sektörel Bağlamda Kullanımları*, Yüksek Lisans Tezi, YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zabunuğlu, Sevim (2015). *Moda Tasarımı ve İllüstrasyon*, Yüksek Lisans Tezi, HALİÇ ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zeybek, Işıl (2007). Moda Dergilerinden Moda Ansiklopedisine, Roland Barthes'in Yazılı Göstergelerinden Görüntü Göstergelere İşlevsel Bakış. *Journal Of İstanbul Kültür University,* (3), 93-102.

Zijderveld, Anton C. (2007). *Sahnelik Toplum: Sosyolojinin Yeniden Tanımlanması* (1. Baskı). (Çeviren: Kadir Canatan). İstanbul: Pınar Yayınları.

Ziss, Avner (2009). *Gerçekliği Sanatsal Özümsemenin Bilimi Estetik* (1. Baskı). (Çeviren: Yakup Şahan). İstanbul: Hayalbaz Kitap.

ÜNİVERSİTE MÜFREDAT PROGRAMLARI ve İÇERİKLERİ KAYNAKÇA (SANAL KAYNAKÇA)

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bölüm Dersleri. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/264/moda-tasarimi-bolumu/dersler Erişim Tarihi: 29.07.2016.

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bölüm Ders İçerikleri. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/99870/moda-resmi-i/ders-icerik Erişim Tarihi: 29.07.2016.

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi Ders Yöntem ve Teknikleri. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/99870/moda-resmi-i/ders-ogretim-yontem-teknik Erişim Tarihi: 29.07.2016.

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi Ders Öğrenme Çıktıları. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/99870/moda-resmi-i/ders-ogrenme-ciktilari Erişim Tarihi: 29.07.2016.

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi Ders Değerlendirme. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/99870/moda-resmi-i/ders-degerlendirme Erişim Tarihi: 29.07.2016.

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi II Ders Tanıtımı. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/99878/moda-resmi-ii/ders-tanitim Erişim Tarihi: 29.07.2016.

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi II Ders İçerik. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/99878/moda-resmi-ii/ders-icerik Erişim Tarihi: 29.07.2016.

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi II Dersi Öğrenme Çıktıları. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/99878/moda-resmi-ii/ders-ogrenme-ciktilari Erişim Tarihi: 29.07.2016.

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi II Ders Öğretim Yöntem ve Teknik. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/99878/moda-resmi-ii/ders-ogretim-yontem-teknik Erişim Tarihi: 29.07.2016.

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi II Dersi Program çıktılarına katkısı. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/99878/moda-resmi-ii/ders-program-ciktilarina-katki Erişim Tarihi: 29.07.2016.

Anadolu Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi II Değerlendirme. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/99878/moda-resmi-ii/ders-degerlendirme Erişim Tarihi: 29.07.2016

Atılım Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Lisans Programı. http://mod.atilim.edu.tr/academicprograms/curriculum/id/63?lang=tr Erişim Tarihi: 03.08.2016.

Atılım Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Program Yeterlilikleri. http://mod.atilim.edu.tr/program-yeterlilikleri Erişim Tarihi: 03.08.2016.

Atılım Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda Resmi I Ders Bilgi Paketi. http://mod.atilim.edu.tr/academicprogramcourses/view/id/7167?lang=tr Erişim Tarihi: 03.08.2016.

Atılım Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda Resmi II Ders Bilgi Paketi. http://mod.atilim.edu.tr/academicprogramcourses/view/id/3372?lang=tr Erişim Tarihi: 03.08.2016.

Atılım Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyonu Ders Bilgi Paketi. http://mod.atilim.edu.tr/academicprogramcourses/view/id/4988?lang=tr Erişim Tarihi: 03.08.2016.

Başkent Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Lisans Dersleri. http://angora.baskent.edu.tr/bilgipaketi/?dil=TR&menu=akademik&inner=katalog&birim=315 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Başkent Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda Resmi I Ders Bilgi Paketi.http://angora.baskent.edu.tr/bilgipaketi/?dil=TR&menu=akademik&inner=katalog&birim=315&ders=315125 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Başkent Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda Resmi II Ders Bilgi Paketi.http://angora.baskent.edu.tr/bilgipaketi/?dil=TR&menu=akademik&inner=katalog&birim=315&ders=315128 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Başkent Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda Resmi III Ders Bilgi Paketi.http://angora.baskent.edu.tr/bilgipaketi/?dil=TR&menu=akademik&inner=katalog&birim=315&ders=315323 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Beykent Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. Ders Planı ve Yapısı. https://gsf.beykent.edu.tr/bolumler/tekstil-ve-moda-tasarimi/ders-plani-ve-yapisi Erişim Tarihi: 02.03.2017.

Çankırı Karatekin Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Dersler. http://gsf.karatekin.edu.tr/moda_tekstil.asp Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Çankırı Karatekin Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda Tasarımı İçerik. http://gsf.karatekin.edu.tr/moda_tekstil.asp Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Çankırı Karatekin Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Fashion Design I. http://bbs.karatekin.edu.tr/dersDetay.aspx?drsK=04081010Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Çankırı Karatekin Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Fashion Design II. http://bbs.karatekin.edu.tr/dersDetay.aspx?drsK=04081016Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Çukurova Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. Ders Planı. http://eobs.cu.edu.tr/ProgDersPlan_tr.aspx?ProgID=115 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Çukurova Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyonu I. http://eobs.cu.edu.tr/DersIzl_tr.aspx?DersID=19168 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Çukurova Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyonu II. http://eobs.cu.edu.tr/DersIzl_tr.aspx?DersID=25899 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Dokuz Eylül Üniversitesi Moda Giyim Tasarımı Bölümü. Ders Yapısı ve Kredileri. http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/tr/tr_9511_9511_40.html ErişimTarihi:03.08.2016

Dokuz Eylül Üniversitesi Moda Giyim Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyonu I. http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/tr/tr_9511_9511_39.html ErişimTarihi:03.08.2016.

Dokuz Eylül Üniversitesi Moda Giyim Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyonu II. http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/tr/bolum_9511_tr.html ErişimTarihi:03.08.2016.

Gazi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Program Hakkında. http://gbp.gazi.edu.tr//htmlProgramHakkinda.php?dr=0&lang=0&FK=17&BK=06&ders_kodu=&fakulte=SANAT+VE+TASARIM+FAK%DCLTES%DD&fakulte_en=FACULTY+OF+ARTS+AND+DESIGN&bolum=MODA+TASARIMI&bolum_en=FASHION+DESIGN+&ac=11 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Gazi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bölüm Dersleri. http://stf-moda.gazi.edu.tr/posts/view/title/bolum-dersleri-49917 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Gazi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi I Ders Bilgi Paketi. http://gbp.gazi.edu.tr//htmlProgramHakkinda.php?baslik=1&dr=0&lang=0&ac=16&FK=17&BK=06&ders_kodu=1170362 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Gazi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi II Ders Bilgi Paketi. http://gbp.gazi.edu.tr//htmlProgramHakkinda.php?baslik=1&dr=0&lang=0&ac=16&FK=17&BK=06&ders_kodu=1170364 Erişim Tarihi: 02.08.2016.

Gazi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi III Ders Bilgi Paketi. http://gbp.gazi.edu.tr//htmlProgramHakkinda.php?baslik=1&dr=0&lang=0&ac=16&FK=17&BK=06&ders_kodu=117030089 Erişim Tarihi: 02.08.2016

Gaziantep Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Dersler ve İçerikleri. http://www.gantep.edu.tr/ab/dersler.php?bolum=20255815&bolum_id=20256157 Erişim Tarihi: 19.07.2017.

Giresun Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bilgi Paketi/Ders Kataloğu. https://ubs.giresun.edu.tr/ogrenci/ebp/organizasyon.aspx?kultur=trTR&Mod=1&ustbirim=33&birim=4&altbirim=1&program=1325&organizasyonId=217&mufredatTurId=932001 Erişim Tarihi: 19.07.2017.

Giresun Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi I Ders Bilgi Paketi. https://ubs.giresun.edu.tr/ogrenci/ebp/course.aspx?zs=1&mod=1&kultur=tr-TR&program=1325&did=17960&mid=37516&pmid=1266Erişim Tarihi: 19.07.2017

Giresun Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Resmi II Ders Bilgi Paketi. https://ubs.giresun.edu.tr/ogrenci/ebp/course.aspx?zs=1&mod=1&kultur=tr-TR&program=1325&did=13480&mid=37524&pmid=1266Erişim Tarihi: 19.07.2017

Giresun Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyonu I Ders Bilgi Paketi. https://ubs.giresun.edu.tr/ogrenci/ebp/course.aspx?zs=1&mod=1&kultur=tr-TR&program=1325&did=13502&mid=37534&pmid=1266Erişim Tarihi: 19.07.2017

Giresun Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyonu II Ders Bilgi Paketi. https://ubs.giresun.edu.tr/ogrenci/ebp/course.aspx?zs=1&mod=1&kultur=tr-TR&program=1325&did=13503&mid=37541&pmid=1266Erişim Tarihi: 19.07.2017

Haliç Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. Müfredat. http://www.halic.edu.tr/tr/akademik/fakulteler/guzel-sanatlar-fakultesi/tekstil-ve-moda-tasarimi/mufredat Erişim Tarihi: 05.05.2017.

Haliç Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyonu I. https://obs.halic.edu.tr/oibs/bologna/dersler_ext.aspx?lang=tr&infopage=1&curProgID=16 Erişim Tarihi: 05.05.2017.

Işık Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Ders Programı. http://www.isikun.edu.tr/akademik/guzel-sanatlar-fakultesi/bolumler-veprogramlar/moda-ve-tekstil-tasarimi-bolumu/program/ders-programi Erişim Tarihi: 15.07.2017.

Işık Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Ders Programı Ders Çizelgesi. http://www.isikun.edu.tr/web/15391346111/isik_universitesi/akademik/akademik__yukskokullar__meslek_yuksekokulu__programlar__moda_tasarimi_programi/ders_cizelgesi Erişim Tarihi: 15.07.2017.

İstanbul Arel Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Bölüm Dersleri. http://www.arel.edu.tr/guzel-sanatlar-fakultesi/moda-ve-tekstil-tasarimi/bolum-dersleri Erişim Tarihi: 19.07.2017.

İstanbul Arel Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Bölüm Ders İçerikleri. http://www.arel.edu.tr/guzel-sanatlar-fakultesi/moda-ve-tekstil-tasarimi/ders-icerikleri Erişim Tarihi: 19.07.2017.

İstanbul Arel Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyonu I. http://eobs.arel.edu.tr/program/moda-ve-tekstil-tasarimibolumu/129/ders/8899/genel-bilgi/50113-1465-3-1-2-2-0 Erişim Tarihi: 19.07.2017.

İstanbul Arel Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyonu II. http://eobs.arel.edu.tr/program/moda-ve-tekstil-tasarimi-bolumu/129/ders/8903/genel-bilgi/50120-1465-4-1-2-2-0 Erişim Tarihi: 19.07.2017.

İstanbul Aydın Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Ders Planı. http://fakulteler.aydin.edu.tr/f/guzelsanatlar/moda/egitim/Pages/DersPlani.aspx Erişim Tarihi: 15.03.2017.

İstanbul Aydın Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Desen Geliştirme I. http://www.aydin.edu.tr/tr-tr/akademik/fakulteler/guzelsanatlar/moda/Pages/Ders-Plan%C4%B1.aspx?dID=11302 Erişim Tarihi: 15.03.2017

İstanbul Aydın Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Desen Geliştirme II. http://www.aydin.edu.tr/tr-tr/akademik/fakulteler/guzelsanatlar/moda/Pages/Ders-Plan%C4%B1.aspx?dID=11304 Erişim Tarihi: 15.03.2017

İstanbul Bilgi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Ders Kataloğu. https://ects.bilgi.edu.tr/Department/DetailSinglePage?catalog_departmentId=10003

İstanbul Bilgi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. anlı Model ve İllüstrasyon Atölyesi I. https://ects.bilgi.edu.tr/Course/Detail?catalog_courseId=82618 Erişim Tarihi: 09.04.2017.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Canlı Model ve İllüstrasyon Atölyesi II. https://ects.bilgi.edu.tr/Course/Detail?catalog_courseId=82619 Erişim Tarihi: 09.04.2017.

İstanbul Gelişim Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Ders Planı. https://gsf.gelisim.edu.tr/bolum/moda-ve-tekstil-tasarimi-23/mufredat Erişim Tarihi: 04.08.2016.

İstanbul Gelişim Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyon I. https://gbs.gelisim.edu.tr/ders-detay-1-23-9368-1 Erişim Tarihi: 04.08.2016.

İstanbul Gelişim Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyon II. https://gbs.gelisim.edu.tr/ders-detay-1-23-9378-1 Erişim Tarihi: 04.08.2016.

İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Ders Programı. http://www.kemerburgaz.edu.tr/tr/akademik-birimler/fakulteler/guzel-sanatlar-ve-tasarim-fakultesi/moda-ve-tekstil-tasarimi/ders-programi Erişim Tarihi: 20.07.2017.

İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Moda İllüstrasyon.http://ects.altinbas.edu.tr/DereceProgramlari/Ders/1/4244/32315/40824/1 Erişim Tarihi: 20.07.2017.

İstanbul Teknik Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Ders Planı. http://www.sis.itu.edu.tr/tr/dersplan/plan/SMT/201010.html Erişim Tarihi: 15.07.2017.

İstanbul Ticaret Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Program ve Müfredat. http://www.ticaret.edu.tr/uploads/etkinlik/3442/16.06.2016%20MTT%20M%C3%BCfredat%20(1).pdf Erişim Tarihi: 07.07.2017.

İstanbul Ticaret Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Program ve Müfredat. http://www.ticaret.edu.tr/uploads/etkinlik/3435/16.06.2016%20MTT%20M%C3%BCfredat.pdf Erişim Tarihi: 07.07.2017.

İzmir Ekonomi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Öğretim Programı. https://mt.ieu.edu.tr/tr/curr Erişim Tarihi: 09.05.2017.

İzmir Ekonomi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Tasarımı İçin Çizim ve Sunum Teknikleri I. https://mt.ieu.edu.tr/tr/syllabus/type/read/id/FA+111 Erişim Tarihi: 09.05.2017.

İzmir Ekonomi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Tasarımı İçin Çizim ve Sunum Teknikleri II. https://mt.ieu.edu.tr/tr/syllabus/type/read/id/FA+112 Erişim Tarihi: 09.05.2017.

İzmir Ekonomi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Grafiği. https://mt.ieu.edu.tr/tr/syllabus/type/read/id/FA+203 Erişim Tarihi: 09.05.2017.

İzmir Ekonomi Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Moda Grafiği ve Sunumu. https://mt.ieu.edu.tr/tr/syllabus/type/read/id/FA+204 Erişim Tarihi: 09.05.2017.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. Bölüm dersleri ve İçerik http://www.msgsu.edu.tr/faculties/faculty/department/OtherContent.aspx?cid=1068&rcid=283 Erişim Tarihi: 09.05.2017.

Nişantaşı Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. http://www.nisantasi.edu.tr/ bolumler-43374/tekstil-ve-moda-tasarimi-92#collapsetarih543 Erişim Tarihi: 12.05.2017.

Nişantaşı Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. Müfredat. http://www.nisantasi.edu.tr/fileex/SANAT-TASARIM-FAKULTESI/tekstil-ve-moda-tasarimi/STF%20TEKST%C4%B0L%20VE%20MODA%20TASARIMI.pdf Erişim Tarihi: 12.05.2017.

Nişantaşı Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. Dersler Detaylar İçerik. http://www.nisantasi.edu.tr/fileex/SANAT-TASARIM-FAKULTESI/tekstil-ve-moda-tasarimi/Tekstil_ve_Moda_Tasar%C4%B1m%C4%B1(PDF)-BOLOGNA.pdf Erişim Tarihi: 12.05.2017.

Okan Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Ders Programı. http://www.okan.edu.tr/gsf/sayfa/79/ders-programi-4/ Erişim Tarihi: 17.06.2017.

Okan Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Ders İçerikleri. http://www.okan.edu.tr/gsf/sayfa/78/ders-icerikleri-2/ Erişim Tarihi: 17.06.2017.

Selçuk Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bölüm Dersleri. http://www.selcuk.edu.tr/sanat_ve_tasarim/moda_tasarimi/bolum_dersleri/tr Erişim Tarihi: 10.06.2017.

Selçuk Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bologna Bölüm Dersleri İçerik. https://bologna.selcuk.edu.tr/tr/Dersler/sanat_ve_tasarim-moda_tasarimi-moda_tasarimi-lisans Erişim Tarihi: 10.06.2017.

Süleyman Demirel Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü. Dersler. http://akts.sdu.edu.tr/V2/Pages/ShowProgrammeDetails.aspx?BolumKodu=1911&BirimKodu=19 Erişim Tarihi: 15.06.2017.

Uşak Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bologna Dersler. https://obs.usak.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=05383770035505377983780534432388083111435230321943557537784367 20 Erişim Tarihi: 13.06.2017.

Uşak Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bologna Moda İllüstrasyon I. https://obs.usak.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=02213330036606311143669034380332913896836684377353222036696355252292376793780533336333603744135495311173334238536333333893632228366903550534244384082151384083316533168341963311438864332913111032206384883781234456227633315377703771438888322437679355153110138488343403758137455343003426421793538037553374973539036390 Erişim Tarihi: 13.06.2017.

Uşak Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bologna Moda İllüstrasyon II. https://obs.usak.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=07113550038808355703780536570387763224234456311053555035580377352292343883334538896356003425236594378193334233201344443781936684366903440438488373572151373573633638392321023311438864365823222034412374273111638912341523663032220377143555538896332913441232202384882185332493426032150353303755321763863235355321563532 5 Erişim Tarihi: 13.06.2017

Uşak Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bologna Moda Resmi I. https://obs.usak.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=02103880033303355703223034380354853784736684377353666035580377353523038776311153333637840342522199367023445637469388883558534456355753110135305363063315335255352753210036312351903110821973777031103331833892832228341523221034440311023666633336321943772138808321223434035415363902175331982179364563755334284321563852 0 Erişim Tarihi: 13.06.2017.

Uşak Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü. Bologna Moda Resmi II. https://obs.usak.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=01963110033303355703780534380343883896834456377353111035580344202146219736690322243336036378332973781931114342683666636702311143669033303384882151331533420432112373573630022763775636582388803220637427311163445634152377353666031102

355553111238776333093550532122218532166385203645035330386323753236474217121783426 0 Erişim Tarihi: 13.06.2017.

Yeditepe Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Ders Programı. http://ww2.yeditepe.edu.tr/bolumler/moda-tekstil-tasarimi/ders-programi Erişim Tarihi: 11.07.2017.

Yeditepe Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Dersler. http://ww2.yeditepe.edu.tr/bolumler/moda-tekstil-tasarimi/ders-programi#TB_inline?height=650&width=800&inlineId=myOnPageContentbbp0 Erişim Tarihi: 11.07.2017

Yeditepe Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü. Ders İçerikleri. http://ww2.yeditepe.edu.tr/bolumler/moda-tekstil-tasarimi/ders-aciklamalari Erişim Tarihi: 11.07.2017.

EKLER

Ek 1) Yarı Yapılandırılmış Uzman Görüşme Formu

Ek 2) Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu

EK 1) UZMANLARLA YAPILAN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI - ÖĞRETİM ELEMANI GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu: Türkiye'de lisans eğitimi kapsamında, Moda Tasarımı bölümlerinde verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) dersi öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri ışığında nasıl değerlendirilmektedir?

Arş. Gör. Burcu BAŞARAN Doktora Öğrencisi

GİRİŞ

Selçuk Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı Bölümü'nde görev yapmaktayım. Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-iş Eğitimi Bölümünde doktora programı öğrencisiyim. Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR danışmanlığında "Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Öğretim Programının Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşleri Işığında Değerlendirilmesi" konulu bir tez hazırlamaktayım. Bu tezde alanında uzman değerli öğretim elemanlarının, kıymetli görüşlerinden faydalanarak, moda resmi dersini irdelemek amaçlanmaktadır.

Moda tasarımı programı kapsamında lisans eğitimi veren fakültelerde yapılacak araştırma ile moda resmi (illüstrasyonu) dersinin eğitim, öğretim, değerlendirme yöntemleri ve teknikleri incelenecek, alan uzmanları ve bu dersi alan öğrencilerin görüşleri ışığında moda resmi (illüstrasyonu) dersi irdelenerek değerlendirilecektir. Araştırmadan elde edilen sonuçların moda tasarımı alanında eğitim veren kurumlar ile moda resmi dersinin niteliğine ve çeşitlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Moda resmi, zihinde tasarlanan giysinin görünür hale getirilip başkalarına iletilmesi için en etkili araçtır. Hiçbir sözel veya yazısal anlatım biçimi resmin anlatım gücüne erişememektedir. Moda resmi hayal edilen giysiyi görselleştirirken, giysinin hangi özelliklerinin vurgulanacağı ya da hafifletileceği, kumaşın vücutta sarılımı ve dökümü, hangi malzeme ve aksesuarlarla zenginleştirileceği, renginin ve dokusunun nasıl olacağı izleyiciyi etkileyecek çarpıcılıkta sunulmaktadır. Moda resmi

yapabilmek için gelişmiş bir çizgi, renk zevki, yaratıcı zekâ ve çağdaş düşünce yapısına sahip olmamız gerekmektedir (Pektaş, 1994: 8).

1. Görüşmede söylenilecekler tamamen gizli kalacaktır. Araştırmanın roparlaştırma aşamasında isminin gizli kalmasını isteyen kişilerin isimleri araştırmanın hiçbir yerinde geçmeyecektir.

2. Mülakata başlamadan önce söylenilenler hakkında belirtmek veya sormak istediğiniz bir şey bulunmakta mıdır?

3. Bir sakıncası yok ise görüşmeyi izninizle kaydetmek istiyorum.

4. Mülakatın yaklaşık bir saat süreceği tahmin edilmektedir.

MODA TASARIMI PROGRAMI MODA RESMİ (İLLÜSTRASYONU) DERSİ VEREN ÖĞRETİM ELEMANI KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Eğitim durumunuz nedir?

2. Uzmanlık alanınız, mezuniyetiniz nedir?

3. Mesleki ünvanınız nedir?

4. Eğitim alanındaki hizmet yılınız nedir?

5. Üniversite dışında bir kurumda görev aldınız mı? Süresi nedir?

6. Moda resmi dersini ne kadar zaman yürüttünüz, deneyiminiz nedir?

7. Moda resmi dersi dışında yürüttüğünüz dersler nelerdir?

MODA TASARIMI PROGRAMI MODA RESMİ (İLLÜSTRASYONU) DERSİ VEREN ÖĞRETİM ELEMANI GÖRÜŞ FORMU

1. Moda tasarımı programlarına öğrenci alımı sınavları hakkındaki görüşleriniz nelerdir (yetenek sınavı, merkezi sınav sistemi vb.)? Sizce nasıl bir ölçme tanıma sistemi uygulanmalıdır?
2. Moda tasarımı bölümü öğrencileri açısından moda resmi dersinin gerekliliğini değerlendirir misiniz?

3. Öğrencinin bu derse gelirken sahip olması gereken ön yeterlilikler nelerdir (bilişsel, duyuşsal, psikomotor)?

4. Öğrenciye kazandırmayı amaçladığınız bilgi ve beceriler öncelik sırasına göre nelerdir (insan vücudu ve giysi çizim yöntemleri, renk bilgisi, doku bilgisi, kumaş ifade bilgisi, gözlem, özgünlük vb.)?

5. Programda bulunan moda resmi ders içeriğinden bahseder misiniz? Bu içeriği nasıl uyguluyorsunuz?

6. Moda resmi dersi için geliştirmiş olduğunuz öğretim yöntemleri ve teknikleri bulunuyor mu? Geliştirdiğiniz yöntemle ilgili nasıl geri dönüş alıyorsunuz?

7. Yurtdışında işlenen ders yöntemleri ve içerikleri hakkında bilginiz veya deneyiminiz var mı? Takip ediyor, faydalanıyor musunuz (Cevap evet ise; karşılaştırma yapabilir misiniz?)?

8. Moda resmi dersinde içerikte üzerinde durulması gereken en önemli konular nelerdir, sebeplerinden bahseder misiniz (artistik siluet çizimi, giysi detay çizimleri, renk ve doku tasarımları, özgünlük vb.)?

9. Öğrencilerin özgün tasarımlar yapabilmesi için derste ne gibi kaynak ve materyallerden faydalanırsınız (tarihi film, resim sergisi, doğa belgeseli, roman, müze gezisi, giysi üretim malzemeleri vb.)?

10. Öğrencilerin moda trendlerini bilmeleri sizce önemli midir, önemli ise, hangi kaynaklardan faydalanırsınız (fuarlar, gösteriler, defileler, ürün katalogları, moda dergileri, internet vb.)?

11. Moda resmi değerlendirme yönteminiz nasıldır?

EK 2) ÖĞRENCİLERLE YAPILAN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI - ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu: Türkiye'de lisans eğitimi kapsamında, Moda Tasarımı bölümlerinde verilen Moda Resmi (İllüstrasyonu) dersi öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri ışığında nasıl değerlendirilmektedir?

Arş. Gör. Burcu BAŞARAN Doktora Öğrencisi

GİRİŞ

Selçuk Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı Bölümü'nde görev yapmaktayım. Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-iş Eğitimi Bölümünde doktora programı öğrencisiyim. Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR danışmanlığında "Moda Resmi (İllüstrasyonu) Dersi Öğretim Programının Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşleri Işığında Değerlendirilmesi" konulu bir tez hazırlamaktayım. Bu tezde moda tasarımı programında okuyan, moda resmi dersi almış öğrencilerin, kıymetli görüşlerinden faydalanarak, moda resmi dersini irdelemek amaçlanmaktadır.

Moda tasarımı programı kapsamında lisans eğitimi veren fakültelerde yapılacak araştırma ile moda resmi (illüstrasyonu) dersinin eğitim, öğretim, değerlendirme yöntemleri ve teknikleri incelenecek, alan uzmanları ve bu dersi alan öğrencilerin görüşleri ışığında moda resmi (illüstrasyonu) dersi irdelenerek değerlendirilecektir. Araştırmadan elde edilen sonuçların moda tasarımı alanında eğitim veren kurumlar ile moda resmi dersinin niteliğine ve çeşitlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Moda resmi, zihinde tasarlanan giysinin görünür hale getirilip başkalarına iletilmesi için en etkili araçtır. Hiçbir sözel veya yazısal anlatım biçimi resmin anlatım gücüne erişememektedir. Moda resmi hayal edilen giysiyi görselleştirirken, giysinin hangi özelliklerinin vurgulanacağı ya da hafifletileceği, kumaşın vücutta sarılımı ve dökümü, hangi malzeme ve aksesuarlarla zenginleştirileceği, renginin ve dokusunun nasıl olacağı izleyiciyi etkileyecek çarpıcılıkta sunulmaktadır. Moda resmi yapabilmek için gelişmiş bir çizgi, renk zevki, yaratıcı zekâ ve çağdaş düşünce yapısına sahip olmamız gerekmektedir (Pektaş, 1994: 8).

1. Görüşmede söylenilecekler tamamen gizli kalacaktır. Araştırmanın roparlaştırma aşamasında isminin gizli kalmasını isteyen kişilerin isimleri araştırmanın hiçbir yerinde geçmeyecektir.

2. Mülakata başlamadan önce söylenilenler hakkında belirtmek veya sormak istediğiniz bir şey bulunmakta mıdır?

3. Bir sakıncası yok ise görüşmeyi izninizle kaydetmek istiyorum.

4. Mülakatın yaklaşık bir saat süreceği tahmin edilmektedir.

MODA TASARIMI PROGRAMI MODA RESMİ (İLLÜSTRASYONU) DERSİ ALAN ÖĞRENCİ GÖRÜŞ FORMU

1. Kadın, erkek ve çocuk moda figürlerini çizebilme başarınızı nasıl ifade edersiniz?

2. Moda figürü üzerinde giysi tasarlayabilme yeterliliğiniz nedir?

3. Giysi öğelerini ve detaylarını doğru biçimde ifade edebiliyor musunuz? Bu konudaki başarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

4. Tasarımlarınızı giysi türü, model ve kumaş özelliğine göre görselleştirebiliyor musunuz? Bu konuda severek yaptığınız veya zorlandığınız çalışmalar nelerdir?

5. Tasarımlarınızı renk, doku ve desen özelliklerine göre renklendirebiliyor musunuz? Ne tür teknikler kullanıyorsunuz?

6. Kavramsal ve avantgarde tasarımlar yapıyor musunuz? Bu tarz tasarımlarınızdan bahsedebilir misiniz?

7. Kendinize özel illüstratif bir tarz geliştirebildiniz mi? Tarzınızdan bahsedebilir misiniz?

8.Dersten beklentileriniz nelerdi? Uygulanan programın beklentilerinizi karşıladığını düşünüyor musunuz?

9. Bu ders için okulda ve ders dışında ne kadar zaman ayırıyorsunuz?

10.Bu dersin ileride edineceğiniz mesleğiniz açısından hedeflerinize ulaşmanızdaki rolü ve önemi nedir?

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Burcu Başaran	İmza:	
Doğum Yeri:	Denizli		
Doğum Tarihi:	14.09.1981		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Denizli Tavas Hakimiyet İlkokulu		Denizli/Tavas	1987-1992
Ortaöğretim	Tavas Lisesi Orta Kısmı		Denizli/Tavas	1992-1995
Lise	Denizli Vali Vefki Ertür Anadolu Kız Meslek Lisesi	Moda Tasarımı	Denizli	1995-1999
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Hazır Giyim Öğretmenliği	Konya	1999-2003
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	Giyim Sanatları	Konya	2003-2006
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Resim-İş Eğitimi	Konya	2009-2012
Doktora	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Resim-İş Eğitimi	Konya	2012-

Becerileri:	Resim, Moda Resmi, Moda İllüstrasyonu, Mücevher ve Aksesuar Tasarımı İllüstarsyonu, Teknik Çizim, Giysi Kalıpçılığı, Giysi Üretimi
İlgi Alanları:	Resim, Moda Resmi, Moda İllüstrasyonu, Kumaş Manipülasyonları, Tekstil Sanatı, Moda Sosyolojisi
İş Deneyimi:	Konya Hazır Giyim Sanayiine İşgücü Yetiştirme Projesi(Moda Resmi ve Kalıp Eğitmenliği)2005 Aylin Triko (Stilist) 2005 Violens Tekstil (Stilist) 2007 Selçuk Üniversitesi Giyim Endüstrisi ABD Kısmi Zamanlı Öğretim Görevlisi 2008-2010 Selçuk Üniversitesi Uygulamalı Resim Eğitimi Bölümü Araştırma Görevlisi 2010-2014 Selçuk Üniversitesi Moda Tasarımı Bölümü Araştırma Görevlisi 2014-devam ediyor
Aldığı Ödüller:	"II. Hal" Uluslararası Posta Sanatı 2018"Övgü Ödülü" "Son Bakış"Vonyarcvashegy/Macaristan "Doğanın Sessiz Çığlığı" Mücevher İhracatçıları Birliği 11. Uluslararası Mücevher Tasarım Yarışması 2019 "ZEHR(E)" Finalist, İstanbul.
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Dr. Öğretim Üyesi Ayşe OKUR Dr. Öğretim Üyesi Hafize PEKTAŞ Dr. Öğretim Üyesi Nihat ŞİRİN Doç. Dr. Hatice HARMANKAYA
Tel:	0 533 612 0049
Adres	**Beyhekim Mah. Gümüştarak Cad. Selçuk Üniversitesi Toki Konutları CK2/11 Daire: 3 Selçuklu/KONYA**